Chaṭṭhasaṅgītipiṭakaṁ

Suttantapiṭake Aṅguttaranikāye

# EKAKA DUKA TIKA CATUKKANIPĀTAPĀḶI

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 1997



Pāḷi Series 15

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

# THE PĀḶI ALPHABET
# IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

## VOWELS

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| အ a | အာ ā | ဣ i | ဤ ī | ဥ u | ဦ ū | ဧ e | ဩ o |

## CONSONANTS WITH VOWEL "A"

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| က ka | ခ kha | ဂ ga | ဃ gha | င ṅa |
| စ ca | ဆ cha | ဇ ja | ဈ jha | ဉ ña |
| ဋ ṭa | ဌ ṭha | ဍ ḍa | ဎ ḍha | ဏ ṇa |
| တ ta | ထ tha | ဒ da | ဓ dha | န na |
| ပ pa | ဖ pha | ဗ ba | ဘ bha | မ ma |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ယ ya | ရ ra | လ la | ဝ va | သ sa | ဟ ha | ဠ ḷa | ံ ṃ |

## VOWELS IN COMBINATION

ာ ါ = ā  ိ = i  ီ = ī  ု ု = u  ူ ူ = ū  ေ = e  ော ေါ = o

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| က ka | ကာ kā | ကိ ki | ကီ kī | ကု ku | ကူ kū | ကေ ke | ကော ko |
| ခ kha | ခါ khā | ခိ khi | ခီ khī | ခု khu | ခူ khū | ခေ khe | ခေါ kho ... |

## CONJUNCT-CONSONANTS

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| က္က kka | င်္ဃ ṅgha | ဏ္ဌ ṇṭha | ဓျ dhya | ပ္လ pla | လ္လ lla |
| က္ခ kkha | စ္စ cca | ဏ္ဍ ṇḍa | ဓွ dhva | ပ္ဗ pba | လျ lya |
| ကျ kya | စ္ဆ ccha | ဏ္ဏ ṇṇa | န္တ nta | ဗ္ဘ bbha | လှ lha |
| ကြိ kri | ဇ္ဇ jja | ဏှ ṇha | န္တွ ntva | ဗျ bya | ဝှ vha |
| က္လ kla | ဇ္ဈ jjha | တ္တ tta | န္ထ ntha | ဗြ bra | သ္တ sta |
| ကွ kva | ည ñña | တ္ထ ttha | န္ဒ nda | မ္ပ mpa | သ္တြ stra |
| ချ khya | ဉှ ñha | တွ tva | န္ဒြ ndra | မ္ဖ mpha | သ္န sna |
| ခွ khva | ဉ္စ ñca | တျ tya | န္ဓ ndha | မ္ဗ mba | သျ sya |
| ဂ္ဂ gga | ဉ္ဆ ñcha | တြ tra | န္န nna | မ္ဘ mbha | ဿ ssa |
| ဂ္ဃ ggha | ဉ္ဇ ñja | ဒ္ဒ dda | နျ nya | မ္မ mma | သ္မ sma |
| ဂျ gya | ဉ္ဈ ñjha | ဒ္ဓ ddha | နှ nha | မျ mya | သွ sva |
| ဂြ gra | ဋ္ဋ ṭṭa | ဒျ dya | ပ္ပ ppa | မှ mha | ဟ္မ hma |
| င်္က ṅka | ဋ္ဌ ṭṭha | ဒြ dra | ပ္ဖ ppha | ယျ yya | ဟွ hva |
| င်္ခ ṅkha | ဍ္ဍ ḍḍa | ဒွ dva | ပျ pya | ယှ yha | ဠှ ḷha |
| င်္ဂ ṅga | | | | | |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ၁ | ၂ | ၃ | ၄ | ၅ | ၆ | ၇ | ၈ | ၉ | ၀ |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 0 |

# Nidānakathā

Sirimatā amhākaṁ Buddhena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena sakalalokapatthaṭamahākaruṇāsinehasiniddhahadayena sabbattha appaṭihatasabbaññutānāvaraṇādiñāṇobhāsasamujjalitena sanarāmaralokagurunā sadevakassa lokassa atthāya hitāya sukhāya dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena vibhattesu tīsu saddhammesu pariyattisaddhammo nāma, tadeva ca sāsanaṭṭhitiyā pamāṇaṁ, satiyeva hi tasmiṁ itare uppajjanti, nāsati, vuttañhetaṁ **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ—** (Aṁ-Ṭṭha 1. 72 piṭṭhe)

"Suttantesu asantesu, pamuṭṭhe vinayamhi ca.
Tamo bhavissati loko, sūriye atthaṅgate yathā.

Suttante rakkhite sante, paṭipatti hoti rakkhitā.
Paṭipattiyaṁ ṭhito dhīro, yogakkhemā na dhaṁsatī"ti.

Teneva ca saddhammaciraṭṭhitikāmino theravarā Mahākassapādayo pariyattisaddhammasaṅkhātaṁ Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṅgītimāropetvā Buddhasāsanaṁ saṁrakkhiṁsu, taṁkālikā ca rājāno saddhammābhivuddhikāmā tesaṁ saṅgītikārānamanubalappadānena sahāyattamupāgamuṁ.

Tathā hi catūhādhikatimāsaparinibbute Bhagavati Mahākassapattherappamukhehi pañcahi arahantasatehi Rājagahe **paṭhamā dhammasaṅgīti** katā rañño Māgadhassa Ajātasattuno visesānuggahamādāya.

Vassasataparinibbute ca Bhagavati Mahāyasattherappamukhehi sattahi arahantasatehi Vesāliyaṁ **dutiyā dhammasaṅgīti** katā, tadā ca Kālāsoko mahīpati tesaṁ sahāyattamupāgato.

Tathāgataparinibbānato pana dvinnaṁ vassasatānamupari pañcattiṁsatime vasse Mahāmoggaliputtatissattherappamukhehi arahantasahassehi Pāṭaliputte **tatiyā dhammasaṅgīti** katā sakalalokapatthaṭayasassa Dhammāsokassa bhūpatino niratisayānuggahaṁ laddhāna.

Sammāsambuddhaparinibbutito pana catunnaṁ vassasatānamupari paṇṇāse vasse Laṅkādīpe Vaṭṭagāmaṇirājino kāle Mātulajanapade Ālokaleṇe **catutthī dhammasaṅgīti** katā pañcahi arahantasatehi Mahādhammarakkhitattherappamukhehi, yā loke "potthakāropanasaṅgītī"ti pākaṭā.

Buddhavasse pana catussatādhikadvisahassānamupari pannarasamasaṅkhyaṁ sampatte imasmimpi Marammaraṭṭhe **Mindon**nāmassa mahādhammarājino kāle Mandalay itipākaṭe Ratanāpuñjanagare **pañcamī dhammasaṅgīti** katā catussatādhikadvisahassattherehi Dakkhiṇārāmavāsītipiṭakadharabhadantajāgarattherappamukhehi tasseva rañño anavasesānuggahamādāya, yā loke "selakkharāropanasaṅgītī"ti vuccati.

Itthaṁ sudaṁ Buddhassa Bhagavato sāsanaṁ iddhañceva hoti phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāvajjatanā.

Cirakālato panetaṁ Buddhavacanaṁ lekhaparamparāya ceva muddaṇaparamparāya ca anekakkhattuṁ parivattiyābhataṁ na sakkā dāni vattuṁ "paṭhamadutiyatatiyādisaṅgītimāropitākāreneva sabbaso parisuddhan"ti, aññadatthu panādhunikapotthakesu saṁvijjamānehi kehici pamādalekhādisañjātakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhehi malīnamevetaṁ, tathā hi nānādesiyapotthakesu aññamaññaṁ saṁsandiyamānesu anekā visadisapāṭhā dissanti.

Tatoyeva ca Buddhavacanassa suparisuddhabhāvakāmino mahātherā sasatthantarapiṭakattayakovidā dhammavinayaṁ vācentāyeva te khalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhe disvā evaṁ samacintesuṁ kathesuṁ ca—

"Advayavādino suparisuddhavacanassa tassa Bhagavato pāvacanaṁ advayaṁ suparisuddhaṁ nimmalamevassa, imesu pana pāvacanapotthakesu aññamaññaṁ visadisā ceva aparisuddhā ca pāṭhā dissanti, nissaṁsayaṁ kho ayameva mūlapāṭho, yo nesaṁ yuttisampanno, tadañño pana pamādalekhapāṭhoyeva, tādisā ca dissanti ādhunikapāvacanapotthakesu kismiñci kismiñci ṭhāne.

Kāmañcetedāni na tāva bahutarā, yāva yathābhūtaṁ pāḷiyā atthaṁ paṭisedheyyuṁ, etarahi pana asodhiyamānā te gacchante gacchante

kāle bahutarā bahutarā jāyeyyuṁ, taṁkālikā ca pacchimā janā te sodhetuṁ asamatthā yathādhippetaṁ pāḷiyā atthaṁ na sammā jāneyyuṁ, evamete saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvatteyyuṁ.

Vuttaṁ hetaṁ **Aṅguttaranikāye**— (Aṁ 1. 60 piṭṭhe)

'Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti, katame dve, dunnikkhittaṁ ca padabyañjanaṁ attho ca dunnīto, dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti, ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantī'ti.

Yaṁnūna mayaṁ te sodhetvā nimmalaṁ parisuddhaṁ Buddhavacanaṁ sampatiṭṭhāpeyyāma, tadassa saddhammaciraṭṭhitiyā bahujanahitāya bahujanasukhāya ca, taṁ pana na sukaraṁ sampādetuṁ aññatra dhammikarājūnamanuggahenā"ti.

Sā panāyaṁ kathā patthaṭā sādhujanaparamparāya, sutā ca **U Nu** nāmadheyyaggamahāmaccappamukhehi Marammaraṭṭhissarehi, sutvāna te evaṁ samacintesuṁ sammantayiṁsu ca "na kho panetaṁ amhākaṁ patirūpaṁ, ye mayaṁ pubbakehi dhammikehi dhammarājūhi samanuggahitassa Buddhasāsanassa parihānikāraṇaṁ passamānāyeva ajjhupekkhitvā appossukkā vihareyyāma, yaṁnūna mayaṁ sāsanopakārupāye sampādetvā visesato ca ādhunikapāvacanapotthakesu dissamāne saṁsayaṭṭhānīye pamādalekhapāṭhe saṁsodhetukāmānaṁ mahātherānaṁ ajjhāsayaṁ paripūretvā Buddhasāsanaṁ anuggaṇheyyāmā"ti, atha te sabbepi sāsanānuggahāya katasanniṭṭhānā ahesuṁ.

Anuggahitukāmehipi ca tehi na sakkā āṇāya kātuṁ vinā mahājanacchandasañjātopadesena, mahājanappatinidhibhūtā hi etarahi Marammikā rājāno, upadeso ca santhāgārasamitiyaṁ mahājanappatinidhibhūtānaṁ matisajīvānaṁ chandeneva samuppajjati, tasmā Buddhasāsanānuggahāya santhāgārasamitiyaṁ ekaṁ dhammupadesaṁ paññāpetvā **Buddhasāsanasamiti** nāma mahāsamiti samuṭṭhāpitā. Tassā kho pana samitiyā sabhāpati hoti *Thado*sirīsudhammopādhidhārī ***Sir*** **U Thwin**vhayo mahāseṭṭhi, upasabhāpati pana *Thado*sirīsudhammopādhidhārīyeva **U Thein Maung**vhayo padhānaḍḍavinicchayamandiramhi mahākkhadassādhipati, sabbakammavidhāyako pana

hitadharo *Thado*mahāsaresīthūpādhiko **U Chan Htun**vhayo upadesikādhipatipadhānanītivedimahāmantī. Bhaṇḍuppādako pana raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Win** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto.

Atha te Buddhasāsanasamitikā "yāyeva kho panatthāya samuṭṭhāpitāyaṁ samiti, tadatthamidāni visesato kāhāmā"ti Marammaraṭṭhebhipākaṭaguṇasamudayasamudite tattha tattha padhānanāyakabhūte paropaṇṇāsamahāthere dīghadassino nimantiya evamārocesuṁ "ayaṁ bhante amhākaṁ Buddhasāsanamahāsamiti Buddhasāsanānuggahatthāyeva raṭṭhissarānaṁ dhammupadesena samuṭṭhāpitā, sacedāni bhante pubbe viya dhammasaṅgītiṁ katvā sāsanaṁ paggaṇhituṁ yujjeyya, mahātherā ca tathā kātumiccheyyuṁ, vissatthāva bhante karontu, mayaṁ tattha kāyañāṇapaccayabalehi niravasesaṁ byāvaṭā bhavissāmā"ti.

Atha kho te mahātherā "dhammasaṅgītiṁ karissāmā"ti katasanniṭṭhānā evaṁ pativedesuṁ "kattabbāyevesā dhammasaṅgīti, nesā na kattabbā, tasmā mayaṁ dāni piṭakapotthakāni pañcamasaṅgītisilālekhāya samānetvā tāniyeva sarīraṁ katvā pāḷisaṁsodhanapubbaṅgamaṁ dhammasaṅgītiṁ kassāma, yāya ādhunikapotthakesu paramparāparivattanavasena sañjātā pamādalekhapāṭhā ca nirākarīyissanti, visodhitañca suparisuddhaṁ pāvacanamūlaṁ labhitvā taṁ muddāpetvā sakalaloke nānāraṭṭhesu nānādesesu byāpanavasena Buddhasāsanassa ciraṭṭhiti ca sādhiyissati, sabbe ca Theravādikā raṭṭhā Marammaraṭṭhasahitā ekato hutvā Buddhasāsanaṁ abhūtapubbapaggahena paggaṇhituṁ labhissanti, sā ca purimikā pañca saṅgītiyo upanidhāya **chaṭṭhasaṅgīti** nāma bhavissati, tañca sabbaṁ bhavissati bahujanahitāya bahujanasukhāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ, bahūni panettha āvassakakiccāni paṭikacceva samādapetabbāni tumhākamāyattāni, tasmā saṅgītikālavavatthānādikiccaṁ tumhākaṁyeva bhāro hotū"ti.

Atha te Buddhasāsanasamitikā sāsanapālakānaṁ mahātherānaṁ chandañca ruciñca samādāya ovādañca sirasā sampaṭicchitvā therānaṁ ceva attano ca kattabbakiccānaṁ pariniṭṭhānasamayaṁ sallakkhetvā "ayaṁ chaṭṭhasaṅgīti Sammāsambuddhaparinibbānato catussatādhikānaṁ dvinnaṁ vassasahassānamupari

aṭṭhanavutime vasse vesākhapuṇṇamito paṭṭhāya ārabhitabbā, dve ca vassāni kattabbā, pañcannaṁ ca sāsanavassasahassānamupaḍḍhavasse vesākhapuṇṇamiyaṁyeva pariniṭṭhāpetabbā"ti saṅgītikālaṁ vavatthapesuṁ.

Tato paṭṭhāya ca te punappunaṁ sannipatitvā sammantayitvā saṅgītiyā pubbakiccesu nirantaraṁ byāvaṭā honti, "mahantaṁ kho Jinasāsanaṁ mahatiyāyevetaṁ pūjāya pūjanīyan"ti mantvā tehi kārāpitāni mahantamahantāni sāsanamandirāni, tattha saṅgītiṁ kurumānassa bhikkhusaṁghassa sukhasannisajjatthaṁ sannipātaṭṭhānabhūtaṁ mahantaṁ saṅgītimandiraṁ Yangon nāma rājadhāniyaṁ **Sirīmaṅgala**tthale **Kaba Aye** (Lokasāma) nāmakassa cetiyassa āsanne selapabbataguhāvesena kārāpitaṁ tibhūmakaṁ pāyaso silā-iṭṭhakāyomayaṁ, evaṁ mahantampetaṁ ekasaṁvacchareneva pariniṭṭhāpitaṁ iddhiyā maññe nimmitaṁ, tañca bahi ṭhatvā apekkhattaṁ sayaṁjātaselapabbato viya dissati, anto pavisitvā olokayataṁ pana olokitolokitaṭṭhānato dassanīyaṁ pāsādikaṁ ramaṇīyaṁ atittikarameva hutvā devavimānamiva khāyati. Tassa panāvidūre aḍḍhateyyānaṁ saṅgītikārabhikkhusahassānaṁ nivāsappahonakā cattāro iṭṭhakamayā mahāpāsādā ceva iṭṭhakamayāyeva bhojanamahāsālā ca mahāsīmāpāsādādayo ca muddaṇayantasālā ca tatheva kārāpitā.

Mahātherāpi ca "saṅgītikiccaṁ nāma therādheyyaṁ, therānaṁ ovādeneva kattabbaṁ, na vinā tena, tasmā bhikkhusaṁghassa ceva upāsakānañca sabbampi saṅgītipaṭibaddhamovādaṁ dātuṁ bhavitabbamettha ovādadāyakasaṁghasabhāyapī"ti Marammaraṭṭhadhajūpame aggamahāpaṇḍitopādhidhārino ca raṭṭhovādācariyasammate ca raṭṭhavinayadharasammate ca aññe cābhipākaṭagarubhāvanīyādiguṇagaṇasamaṅginoti parosataṁ nāyakamahāthere uccinitvā "chaṭṭhasaṅgīti-ovādācariyasaṁghanāyakasabhaṁ" nāmekaṁ padhānamahāsaṁghasabhaṁ patiṭṭhāpesuṁ, te ca nāyakamahātherā Sambuddhavacanaratanākarapārage vividhasatthantaragahanāsaṅgacārine therānuthere pañcavīsatimatte samuccinitvā "chaṭṭhasaṅgītidhurandharasabhā"ti ca sammannitvā tassā sabhāya bhāraṁ niyyātesuṁ sabbāni saṅgītipaṭibaddhakiccāni saṁvidahituṁ. Te ca saṅgītidhurandharasabhikā therā sakalamarammaraṭṭhe **Nyaung Yan Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ "Aggamahāpaṇḍito" pādhinā ceva "Abhidhajamahāraṭṭhagurū" pādhinā cāti

dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā āsītivassikaṁ upasampadāya saṭṭhivassaṁ “Bhadantarevataṁ” nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā Tepiṭake Buddhavacane ceva nānāsatthesu ca kovide dhammācariyakavipadappatte bhikkhū uccinitvā aṭṭhadasādivaggavasena parosataṁ pāḷivisodhakavagge ceva sambahule ca paṭivisodhakavagge bandhāpetvā visodhanappaṭivisodhanehi Buddhavacanaṁ suparisuddhattaṁ paṭipāpetvā dhammasaṅgītiṁ kātumārabhiṁsu, yathā taṁ porāṇakasaṅgītikārā.

Evañca pana ārabhīyamānesu saṅgītipubbakiccesu tehi saṅgītidhurandharasabhikamahātherehi Tipiṭakapariyattisaṁsodhanakiccaṁ sampādetuṁ piṭakapotthakāni anekabhāge katvā Marammikānaṁ yathāvuttapāḷivisodhakavaggānaṁ visuṁ visuṁ niyyātitāni, na kevalañca Marammikānameva, api ca kho Sīhaḷasyāmakambojalāvosaṅkhātesu raṭṭhantaresupi padhānapāmokkhabhāvamāpannānaṁ vibhāvippavarapadappattānaṁ saṁgharājasaṁghanāyakamahātherānaṁ ca santikaṁ pahitāni visodhanāya, evametāni pamādakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhānaṁ nirākaraṇavasena visodhitāni ceva paṭivisodhitāni ca, atha tāni anekavāravisodhanena suvisodhitāni suparisuddhāni Buddhasāsanamuddaṇayantālaye samappitāni suṭṭhu muddāpanāya.

Evaṁ samappetvāpi ca tehi saṅgītidhurandharasabhikamahātheravarehi “appeva nāmettha evaṁ suvisodhitepi siyā avasiṭṭho kocipi doso, muddaṇakammakarānaṁ vā duṭṭhapitaṁ, tassapi sabbassa visodhanāya bhavitabbameva osānasodheyyapattapāṭhakehipī”ti sampassamānehi sanikāyambarapuṇṇindusaṅkāsānaṁ laddhaggamahāpaṇḍitādipaṇḍiccapadānaṁ pāvacanetarasatthapāragānaṁ “catunnañca Marammikānaṁ ekassa ca Laṅkādīpikassā”ti pañcannaṁ mahātherānaṁ osānasodheyyapattapāṭhakasammuti dinnā, “yathātra na kocipi doso paññāyetha, yathā ca taṁ olokayataṁ paribyattaṁ suviññeyyamassa, evamosānasodheyyapattaṁ vicinitvā sodhentū”ti ca nesaṁ bhāro kato.

Laddhasammutikā ca te pañca mahātherā mūlasodheyyapattapāṭhakehi gahaṭṭhapaṇḍitehi ceva dhammācariyabhikkhupaṇḍitehi ca anekavāraṁ parisodhitaṁ osānasodheyyapattaṁ paṭivisodhitamūlapotthakena ceva

aññehi sadesadesantarikapāvacanapotthakehi ca vividhabyākaraṇādisatthehi ca punappunaṁ saṁsandetvā suvisadaparibyattakaṇḍavāravākyacchedasaṅketatañca sampāpetvā mahatā parissamena osānasodhanamakaṁsu, evamidaṁ piṭakavaraṁ theravādīnekāyikavibudhappamukhānaṁ satthāgamaratanālayasāragāhīnaṁ veyyākaraṇakesarīnaṁ accantanimmalañāṇavārinā paridhovitaṁ, taṁ vibudhappavarekagocaraṁ vimuttirasassādabhāgi hutvā ciraṁ vilasataṁ, sakalopiminā loko saddhammanirato Sammāsambuddhaparāyaṇo bhavatanti.

Tenetaṁ vuccati—

1. Mūlakaṁ pariyattīva, sāsanassa Mahesino.
   Pariyattippamāṇā hi, ciraṁ saddhammasaṇṭhiti.

2. Tasmā taṁ rakkhituṁ therā, dhammasaṅgāhakā purā.
   Rājāno upanissāya, akaṁsu dhammasaṅgahe.

3. **Paṭhamaṁ** dhammasaṅgītiṁ, **Ajātasattu**rājino.
   Anuggahena katvāna, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

4. **Dutiyaṁ** tu tathā katvā, **Kālāsokassa** rājino.
   Kāle tamupanissāya, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

5. **Tatiyaṁ**pica katvāna, **Dhammāsokassa** rājino.
   Anuggahena Buddhassa, sāsanaṁ abhipālayuṁ.

6. **Catutthiṁ** pana Laṅkāyaṁ, **Vaṭṭagāmaṇi**rājino.
   Kālamhi potthakāruḷhaṁ, katvāna pālayuṁ tathā.

7. Imasmiṁ Marammaraṭṭhepi, **Mindon**nāma narādhipaṁ.
   Rajjaṁ samanusāsantaṁ, ratanattayamāmakaṁ.

8. Sannissāya mahātherā, thirasīlā guṇākarā.
   **Pañcamiṁ** dhammasaṅgītiṁ, karontā sāsanaṭṭhitiṁ.

9. Patthayantā likhāpetvā, silāpaṭṭesu peṭakaṁ.
   Byāyāmena mahantena, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

10. Itthaṁ purā mathātherā, rājāno cāpi dhammikā.
Sāsanaṁ paripālesuṁ, jīvitaṁ viya attano.

11. Tathāpi khalitādāni, dissanti Piṭakattaye.
Paramparāya lekhāya, sañjātā muddaṇena ca.

12. Disvāna te mahātherā, vācentāva Tipeṭakaṁ.
Vuccamānanayenevaṁ, cintesuṁ mantayiṁsu ca.

13. "Katvāna sādhukaṁ gantha-suddhikaṁ sāsanāyukaṁ.
Yaṁnūna dhammasaṅgītiṁ, kareyyāma mayaṁ" iti.

14. Etamatthaṁ suṇitvāna, **U Nu** nāma mahāsayo.
Marammavisaye **agga-mahāmacca**dhurandharo.

15. "Sāsanāyattakiccāni, sampādentā visesato.
Saṅgītiyañca therānaṁ, sampūrentā manorathaṁ.

16. Yathā rakkhiṁsu porāṇā, surājāno tathā mayaṁ.
Saṁrakkheyyāma Sambuddha-sāsanaṁ" iti cintiya.

17. Mahāmaccehi aññehi, saṅgamehi ca mantiya.
Suppatiṭṭhāpayitvāna, **Buddhasāsana**saṅgamaṁ.

18. Mahātherānamādāya, chandaṁ idha nivāsinaṁ.
Aññesu Sīhaḷādīsu, videsesu ca vāsinaṁ.

19. Kāretvā dhammasaṅgītiṁ, sodhetvā Satthusāsanaṁ.
Paggahatthāya saddhammaṁ, karaṁ daḷhaparakkamaṁ.

20. **Sirīmaṅgala**vikhyāte, thalasmiṁ pavare subhe.
Cetiyassāvidūramhi, **Kaba Aye** itisaññino.

21. Guhāvesena kāretvā, mahāsaṅgītimandiraṁ.
Āvāsādiñca bhikkhūnaṁ, kāresi muddaṇālayaṁ.

22. Ganthasaṁsodhanaṁ dhamma-saṅgītiyā tu paṇḍitā.
Mahātheravarākaṁsu, satimantā punappunaṁ.

23. Muddāpente ca passitvā, mahātherehi pañcahi.
Sodheyyapattamosānaṁ, nimmalattaṁ supāpitaṁ.

24. Sunimmalaṁ pāvacanaṁ, vimuttisukhadaṁ idaṁ.
Suṭṭhu muddāpitaṁ hoti, sabbalokatthasiddhiyā.

25. Yathā saṅgītiyo pubbe, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Patthayantā pavattesuṁ, mahātherā mahiddhikā.

26. Tatheva **chaṭṭhamiṁ** dhamma-saṅgītiṁ Marammamaṇḍale.
Mahātherā pavattenti, saddhammaṭṭhitikāmino.

27. Ciraṁ tiṭṭhatu saddhammo, asaddhammo vinassatu.
Saddhammagaruno niccaṁ, hontu sabbepi paṇinoti.

---

## Saṅketaviññāpanaṁ

Sī = Sīhaḷapotthake dissamānapāṭho.
Ka-Sī = Katthaci Sīhaḷapotthake ...
Syā = Syāmapotthake ...
Kaṁ = Kambojapotthake ...
I = Iṅgalisapotthake ...
Ka = Katthaci Marammapotthake ...
Ṭṭha = Aṭṭhakathā.
? = "Siyā nukho porāṇapāṭho"ti takkitapāṭho.

# Ekakanipātapāḷi

Mātikā | | | Piṭṭhaṅka



Ekakanipātapāḷimātikā niṭṭhitā.

# Dukanipātapāḷi

Dukanipātapāḷimātikā niṭṭhitā.

# Tikanipātapāḷi

Mātikā Piṭṭhaṅka

## 1. Paṭhamapaṇṇāsaka

### 1. Bālavagga



### 2. Rathakāravagga



### 3. Puggalavagga

Mātikā Piṭṭhaṅka

Mātikā Piṭṭhaṅka



Tikanipātapāḷimātikā niṭṭhitā.

# Catukkanipātapāḷi

Mātikā | Piṭṭhaṅka

## 1. Paṭhamapaṇṇāsaka

### 1. Bhaṇḍagāmavagga



### 2. Caravagga



### 3. Uruvelavagga

Mātikā Piṭṭhaṅka

## (18) 3. Sañcetaniyavagga



## (19) 4. Brāhmaṇavagga



## (20) 5. Mahāvagga

**Catukkanipātapāḷimātikā niṭṭhitā.**

# Aṅguttaranikāya

# Ekakanipātapāḷi

---

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

### 1. Rūpādivagga

1. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekarūpampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave itthirūpaṁ. Itthirūpaṁ bhikkhave purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Paṭhamaṁ.

2. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekasaddampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave itthisaddo. Itthisaddo bhikkhave purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Dutiyaṁ.

3. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekagandhampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave itthigandho. Itthigandho bhikkhave purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Tatiyaṁ.

4. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekarasampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave itthiraso. Itthiraso bhikkhave purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Catutthaṁ.

5. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekaphoṭṭhabbampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave itthiphoṭṭhabbo. Itthiphoṭṭhabbo bhikkhave purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Pañcamaṁ.

6. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekarūpampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave purisarūpaṁ. Purisarūpaṁ bhikkhave itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekasaddampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave purisasaddo. Purisasaddo bhikkhave itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Sattamaṁ.

8. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekagandhampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave purisagandho. Purisagandho bhikkhave itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekarasampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave purisaraso. Purisaraso bhikkhave itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Navamaṁ.

10. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekaphoṭṭhabbampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave purisaphoṭṭhabbo. Purisaphoṭṭhabbo bhikkhave itthiyā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. . Dasamaṁ.

Rūpādivaggo paṭhamo.

---

## 2. Nīvaraṇappahānavagga

11. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppanno vā kāmacchando uppajjati, uppanno vā kāmacchando bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave subhanimittaṁ. Subhanimittaṁ bhikkhave ayoniso manasi karoto anuppanno ceva kāmacchando uppajjati, uppanno ca kāmacchando bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti. . Paṭhamaṁ.

12. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppanno vā byāpādo uppajjati, uppanno vā byāpādo bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave paṭighanimittaṁ. Paṭighanimittaṁ bhikkhave ayoniso manasi karoto anuppanno ceva byāpādo uppajjati, uppanno ca byāpādo bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti. . Dutiyaṁ.

13. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannaṁ vā thinamiddhaṁ[1] uppajjati, uppannaṁ vā thinamiddhaṁ bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave arati tandī[2] vijambhitā[3] bhattasammado cetaso ca līnattaṁ. Līnacittassa bhikkhave anuppannañceva thinamiddhaṁ uppajjati, uppannañca thinamiddhaṁ bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti. . Tatiyaṁ.

14. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannaṁ vā uddhaccakukkuccaṁ uppajjati, uppannaṁ vā uddhaccakukkuccaṁ bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cetaso avūpasamo. Avūpasantacittassa bhikkhave anuppannañceva uddhaccakukkuccaṁ uppajjati, uppannañca uddhaccakukkuccaṁ bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti. . Catutthaṁ.

15. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā vicikicchā uppajjati, uppannā vā vicikicchā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave ayonisomanasikāro. Ayoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva vicikicchā uppajjati, uppannā ca vicikicchā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti. . Pañcamaṁ.

16. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppanno vā kāmacchando nuppajjati, uppanno vā kāmacchando pahīyati, yathayidaṁ bhikkhave asubhanimittaṁ. Asubhanimittaṁ bhikkhave yoniso manasi karoto anuppanno ceva kāmacchando nuppajjati, uppanno ca kāmacchando pahīyatīti. . Chaṭṭhaṁ.

17. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppanno vā byāpādo nuppajjati, uppanno vā byāpādo pahīyati, yathayidaṁ bhikkhave

1. Thīnamiddhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Tandi (Ka) 3. Vijambhikā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

mettā cetovimutti. Mettaṁ bhikkhave cetovimuttiṁ yoniso manasi karoto anuppanno ceva byāpādo nuppajjati, uppanno ca byāpādo pahīyatīti. . Sattamaṁ.

18. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannaṁ vā thinamiddhaṁ nuppajjati, uppannaṁ vā thinamiddhaṁ pahīyati, yathayidaṁ bhikkhave ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu. Āraddhavīriyassa bhikkhave anuppannañceva thinamiddhaṁ nuppajjati, uppannañca thinamiddhaṁ pahīyatīti. . Aṭṭhamaṁ.

19. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannaṁ vā uddhaccakukkuccaṁ nuppajjati, uppannaṁ vā uddhaccakukkuccaṁ pahīyati, yathayidaṁ bhikkhave cetaso vūpasamo. Vūpasantacittassa bhikkhave anuppannañceva uddhaccakukkuccaṁ nuppajjati, uppannañca uddhaccakukkuccaṁ pahīyatīti. . Navamaṁ.

20. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā vicikicchā nuppajjati, uppannā vā vicikicchā pahīyati, yathayidaṁ bhikkhave yonisomanasikāro. Yoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva vicikicchā nuppajjati, uppannā ca vicikicchā pahīyatīti. . Dasamaṁ.

Nīvaraṇappahānavaggo dutiyo.

---

## 3. Akammaniyavagga

21. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ abhāvitaṁ akammaniyaṁ hoti, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ[1]. Cittaṁ bhikkhave abhāvitaṁ akammaniyaṁ hotīti. . Paṭhamaṁ.

22. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ kammaniyaṁ hoti, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ kammaniyaṁ hotīti. . Dutiyaṁ.

---

1. Yathayidaṁ cittaṁ (Sī, I) evamuparipi.

23. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ abhāvitaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave abhāvitaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Tatiyaṁ.

24. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Catutthaṁ.

25. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ abhāvitaṁ apātubhūtaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave abhāvitaṁ apātubhūtaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Pañcamaṁ.

26. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ pātubhūtaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ pātubhūtaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Chaṭṭhaṁ.

27. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ abhāvitaṁ abahulīkataṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave abhāvitaṁ abahulīkataṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Sattamaṁ.

28. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ bahulīkataṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ bahulīkataṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Aṭṭhamaṁ.

29. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ abhāvitaṁ abahulīkataṁ dukkhādhivahaṁ hoti, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave abhāvitaṁ abahulīkataṁ dukkhādhivahaṁ hotīti. . Navamaṁ.

30. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ bahulīkataṁ sukhādhivahaṁ hoti, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ bahulīkataṁ sukhādhivahaṁ hotīti. . Dasamaṁ.

Akammaniyavaggo tatiyo.

## 4. Adantavagga

31. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ adantaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave adantaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Paṭhamaṁ.

32. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ dantaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave dantaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Dutiyaṁ.

33. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ aguttaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave aguttaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Tatiyaṁ.

34. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ guttaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave guttaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Catutthaṁ.

35. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ arakkhitaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave arakkhitaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Pañcamaṁ.

36. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ rakkhitaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave rakkhitaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Chaṭṭhaṁ.

37. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ asaṁvutaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave asaṁvutaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Sattamaṁ.

38. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ saṁvutaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave saṁvutaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Aṭṭhamaṁ.

39. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ adantaṁ aguttaṁ arakkhitaṁ asaṁvutaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave adantaṁ aguttaṁ arakkhitaṁ asaṁvutaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Navamaṁ.

40. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ dantaṁ guttaṁ rakkhitaṁ saṁvutaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave dantaṁ guttaṁ rakkhitaṁ saṁvutaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Dasamaṁ.

Adantavaggo catuttho.

## 5. Paṇihita-acchavagga

41. Seyyathāpi bhikkhave sālisūkaṁ vā yavasūkaṁ vā micchāpaṇihitaṁ hatthena vā pādena vā akkantaṁ hatthaṁ vā pādaṁ vā bhecchati[1], lohitaṁ vā uppādessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu? Micchāpaṇihitattā bhikkhave sūkassa. Evamevaṁ kho bhikkhave so vata bhikkhu micchāpaṇihitena cittena avijjaṁ bhecchati, vijjaṁ uppādessati, nibbānaṁ sacchikarissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu? Micchāpaṇihitattā bhikkhave cittassāti. . Paṭhamaṁ.

42. Seyyathāpi bhikkhave sālisūkaṁ vā yavasūkaṁ vā sammāpaṇihitaṁ hatthena vā pādena vā akkantaṁ hatthaṁ vā pādaṁ vā bhecchati, lohitaṁ vā uppādessatīti ṭhānametaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu? Sammāpaṇihitattā bhikkhave sūkassa. Evamevaṁ kho bhikkhave so vata bhikkhu sammāpaṇihitena cittena avijjaṁ bhecchati, vijjaṁ uppādessati, nibbānaṁ sacchikarissatīti ṭhānametaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu? Sammāpaṇihitattā bhikkhave cittassāti. . Dutiyaṁ.

---

1. Bhijjissati (Syā, Kaṁ, Ka), bhejjati (Sī) Moggallānabyākaraṇaṁ passitabbaṁ.

43. Idhāhaṁ[1] bhikkhave ekaccaṁ puggalaṁ paduṭṭhacittaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi, imamhi ce ayaṁ samaye puggalo kālaṁ kareyya, yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye. Taṁ kissa hetu? Cittaṁ hissa bhikkhave paduṭṭhaṁ. Cetopadosahetu pana bhikkhave evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjantīti. . Tatiyaṁ.

44. Idhāhaṁ bhikkhave ekaccaṁ puggalaṁ pasannacittaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi, imamhi ce ayaṁ samaye puggalo kālaṁ kareyya, yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ sagge. Taṁ kissa hetu? Cittaṁ hissa bhikkhave pasannaṁ. Cetopasādahetu pana bhikkhave evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti. . Catutthaṁ.

45. Seyyathāpi bhikkhave udakarahado āvilo luḷito kalalībhūto, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito na passeyya sippisambukampi[2] sakkharakaṭhalampi macchagumbampi carantampi tiṭṭhantampi. Taṁ kissa hetu? Āvilattā bhikkhave udakassa. Evamevaṁ kho bhikkhave so vata bhikkhu āvilena cittena attatthaṁ vā ñassati, paratthaṁ vā ñassati, ubhayatthaṁ vā ñassati, uttariṁ vā manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikarissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu? Āvilattā bhikkhave cittassāti. . Pañcamaṁ.

46. Seyyathāpi bhikkhave udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukampi sakkharakaṭhalampi macchagumbampi carantampi tiṭṭhantampi. Taṁ kissa hetu? Anāvilattā bhikkhave udakassa. Evamevaṁ kho bhikkhave so vata bhikkhu anāvilena cittena attatthaṁ vā ñassati, paratthaṁ vā ñassati, ubhayatthaṁ vā ñassati, uttariṁ vā manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikarissatīti ṭhānametaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu? Anāvilattā bhikkhave cittassāti. . Chaṭṭhaṁ.

47. Seyyathāpi bhikkhave yāni kānici rukkhajātānaṁ, phandano tesaṁ aggamakkhāyati yadidaṁ mudutāya ceva kammaññatāya ca. Evamevaṁ kho ahaṁ

---

1. Idāhaṁ (Sī)
2. Sippikasambukampi (Ka)

bhikkhave nāññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ bahulīkataṁ mudu ca hoti kammaññañca, yathayidaṁ cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ bahulīkataṁ mudu ca hoti kammaññañca hotīti. . Sattamaṁ.

48. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ lahuparivattaṁ, yathayidaṁ cittaṁ. Yāvañcidaṁ bhikkhave upamāpi na sukarā yāvalahuparivattaṁ cittanti. . Aṭṭhamaṁ.

49. Pabhassaramidaṁ bhikkhave cittaṁ, tañca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhanti. . Navamaṁ.

50. Pabhassaramidaṁ bhikkhave cittaṁ, tañca kho āgantukehi upakkilesehi vippamuttanti. . Dasamaṁ.

Paṇihita-acchavaggo pañcamo.

---

## 6. Accharāsaṅghātavagga

51. Pabhassaramidaṁ bhikkhave cittaṁ, tañca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhaṁ, taṁ assutavā puthujjano yathābhūtaṁ nappajānāti. Tasmā "assutavato puthujjanassa cittabhāvanā natthī"ti vadāmīti. . Paṭhamaṁ.

52. Pabhassaramidaṁ bhikkhave cittaṁ, tañca kho āgantukehi upakkilesehi vippamuttaṁ, taṁ sutavā ariyasāvako yathābhūtaṁ pajānāti. Tasmā "sutavato ariyasāvakassa cittabhāvanā atthī"ti vadāmīti. . Dutiyaṁ.

53. Accharāsaṅghātamattampi ce bhikkhave bhikkhu mettācittaṁ[1] āsevati, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu arittajjhāno viharati Satthusāsanakaro ovādapatikaro amoghaṁ raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjati, ko pana vādo ye naṁ bahulīkarontīti. . Tatiyaṁ.

---

1. Mettaṁ cittaṁ (Sī), mettacittaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)

54. Accharāsaṅghātamattampi ce bhikkhave bhikkhu mettācittaṁ bhāveti, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu arittajjhāno viharati Satthusāsanakaro ovādapatikaro amoghaṁ raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjati, ko pana vādo ye naṁ bahulīkarontīti. . Catutthaṁ.

55. Accharāsaṅghātamattampi ce bhikkhave bhikkhu mettācittaṁ manasi karoti, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu arittajjhāno viharati Satthusāsanakaro ovādapatikaro amoghaṁ raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjati, ko pana vādo ye naṁ bahulīkarontīti. . Pañcamaṁ.

56. Ye keci bhikkhave dhammā akusalā akusalabhāgiyā akusalapakkhikā, sabbe te manopubbaṅgamā, mano tesaṁ dhammānaṁ paṭhamaṁ uppajjati, anvadeva akusalā dhammāti. . Chaṭṭhaṁ.

57. Ye keci bhikkhave dhammā kusalā kusalabhāgiyā kusalapakkhikā, sabbe te manopubbaṅgamā, mano tesaṁ dhammānaṁ paṭhamaṁ uppajjati, anvadeva kusalā dhammāti. . Sattamaṁ.

58. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave pamādo. Pamattassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. . Aṭṭhamaṁ.

59. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave appamādo. Appamattassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti. . Navamaṁ.

60. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave kosajjaṁ. Kusītassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. . Dasamaṁ.

Accharāsaṅghātavaggo chaṭṭho.

## 7. Vīriyārambhādivagga

61. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave vīriyārambho[1]. Āraddhavīriyassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti. . Paṭhamaṁ.

62. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave mahicchatā. Mahicchassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. . Dutiyaṁ.

63. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave appicchatā. Appicchassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti. . Tatiyaṁ.

64. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave asantuṭṭhitā. Asantuṭṭhassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. . Catutthaṁ.

65. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā upajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave santuṭṭhitā. Santuṭṭhassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti. . Pañcamaṁ.

66. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave ayonisomanasikāro. Ayoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Viriyārambho (Sī, Syā, Kaṁ, I)

67. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave yonisomanasikāro. Yoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti.  . Sattamaṁ.

68. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave asampajaññaṁ. Asampajānassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti.  . Aṭṭhamaṁ.

69. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave sampajaññaṁ. Sampajānassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti.  . Navamaṁ.

70. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave pāpamittatā. Pāpamittassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti.  . Dasamaṁ.

Vīriyārambhādivaggo sattamo.

---

## 8. Kalyāṇamittādivagga

71. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave kalyāṇamittatā. Kalyāṇamittassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti.  . Paṭhamaṁ.

72. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo

kusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogā bhikkhave akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogā kusalānaṁ dhammānaṁ anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. . Dutiyaṁ.

73. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogā bhikkhave kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogā akusalānaṁ dhammānaṁ anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti. . Tatiyaṁ.

74. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā bojjhaṅgā nuppajjanti, uppannā vā bojjhaṅgā na bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, yathayidaṁ bhikkhave ayonisomanasikāro. Ayoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva bojjhaṅgā nuppajjanti, uppannā ca bojjhaṅgā na bhāvanāpāripūriṁ gacchantīti. . Catutthaṁ.

75. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā bojjhaṅgā uppajjanti, uppannā vā bojjhaṅgā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti, yathayidaṁ bhikkhave yoniso manasikāro. Yoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva bojjhaṅgā uppajjanti, uppannā ca bojjhaṅgā bhāvanāpāripūriṁ gacchantīti. . Pañcamaṁ.

76. Appamattikā esā bhikkhave parihāni yadidaṁ ñātiparihāni. Etaṁ patikiṭṭhaṁ bhikkhave parihānīnaṁ yadidaṁ paññāparihānīti. . Chaṭṭhaṁ.

77. Appamattikā esā bhikkhave vuddhi yadidaṁ ñātivuddhi. Etadaggaṁ bhikkhave vuddhīnaṁ yadidaṁ paññāvuddhi. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "paññāvuddhiyā vaddhissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Sattamaṁ.

78. Appamattikā esā bhikkhave parihāni yadidaṁ bhogaparihāni. Etaṁ patikiṭṭhaṁ bhikkhave parihānīnaṁ yadidaṁ paññāparihānīti. . Aṭṭhamaṁ.

79. Appamattikā esā bhikkhave vuddhi yadidaṁ bhogavuddhi. Etadaggaṁ bhikkhave vuddhīnaṁ yadidaṁ paññāvuddhi. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "paññāvuddhiyā vaddhissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Navamaṁ.

80. Appamattikā esā bhikkhave parihāni yadidaṁ yasoparihāni. Etaṁ patikiṭṭhaṁ bhikkhave parihānīnaṁ yadidaṁ paññāparihānīti. . Dasamaṁ.

Kalyāṇamittādivaggo aṭṭhamo.

## 9. Pamādādivagga

81. Appamattikā esā bhikkhave vuddhi yadidaṁ yasovuddhi. Etadaggaṁ bhikkhave vuddhīnaṁ yadidaṁ paññāvuddhi. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "paññāvuddhiyā vaddhissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Paṭhamaṁ.

82. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave pamādo. Pamādo bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Dutiyaṁ.

83. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave appamādo. Appamādo bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Tatiyaṁ.

84. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave kosajjaṁ. Kosajjaṁ bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Catutthaṁ.

85. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave vīriyārambho. Vīriyārambho bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Pañcamaṁ.

86. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave mahicchatā. Mahicchatā bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Chaṭṭhaṁ.

87. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave appicchatā. Appicchatā bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Sattamaṁ.

88. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave asantuṭṭhitā. Asantuṭṭhitā bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Aṭṭhamaṁ.

89. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave santuṭṭhitā. Santuṭṭhitā bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Navamaṁ.

90. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave ayonisomanasikāro. Ayonisomanasikāro bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Dasamaṁ.

91. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave yonisomanasikāro. Yonisomanasikāro bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Ekādasamaṁ.

92. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave asampajaññaṁ. Asampajaññaṁ bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Dvādasamaṁ.

93. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave sampajaññaṁ. Sampajaññaṁ bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Terasamaṁ.

94. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave pāpamittatā. Pāpamittatā bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Cuddasamaṁ.

95. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave kalyāṇamittatā. Kalyāṇamittatā bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Pannarasamaṁ.

96. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogo bhikkhave akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Soḷasamaṁ.

97. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogo bhikkhave kusalānaṁ dhammānaṁ ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Sattarasamaṁ.

Pamādādivaggo navamo.

---

## 10. Dutiyapamādādivagga

98. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave pamādo. Pamādo bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Paṭhamaṁ.

99. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave appamādo. Appamādo bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Dutiyaṁ.

100. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave kosajjaṁ. Kosajjaṁ bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Tatiyaṁ.

101. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave vīriyārambho. Vīriyārambho bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Catutthaṁ.

102-109. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave mahicchatā -pa- appicchatā. Asantuṭṭhitā. Santuṭṭhitā. Ayonisomanasikāro. Yonisomanasikāro. Asampajaññaṁ. Sampajaññaṁ. Dvādasamaṁ.

110. Bāhiraṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave pāpamittatā. Pāpamittatā bhikkhave mahato anatthāya saṁvattatīti. . Terasamaṁ.

111. Bāhiraṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave kalyāṇamittatā. Kalyāṇamittatā bhikkhave mahato atthāya saṁvattatīti. . Cuddasamaṁ.

112. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato anatthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogo bhikkhave akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ mahato anatthāya saṁvattatīti. . Pannarasamaṁ.

113. Ajjhattikaṁ bhikkhave aṅganti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahato atthāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogo bhikkhave kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ mahato atthāya saṁvattatīti. . Soḷasamaṁ.

114. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave pamādo. Pamādo bhikkhave saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattatīti. . Sattarasamaṁ.

115. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave appamādo. Appamādo bhikkhave saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattatīti. . Aṭṭhārasamaṁ.

116. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave kosajjaṁ. Kosajjaṁ bhikkhave saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattatīti. . Ekūnavīsatimaṁ.

117. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave vīriyārambho. Vīriyārambho bhikkhave saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattatīti. . Vīsatimaṁ.

118-128. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave mahicchatā -pa- appicchatā. Asantuṭṭhitā. Santuṭṭhitā. Ayonisomanasikāro. Yonisomanasikāro. Asampajaññaṁ. Sampajaññaṁ. Pāpamittatā. Kalyāṇamittatā. Anuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogo bhikkhave akusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattatīti. . Ekattiṁsatimaṁ.

129. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yo evaṁ saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati, yathayidaṁ bhikkhave anuyogo kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ. Anuyogo bhikkhave kusalānaṁ dhammānaṁ, ananuyogo akusalānaṁ dhammānaṁ saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattatīti. . Bāttiṁsatimaṁ. . Catukkoṭikaṁ niṭṭhitaṁ.

130. Ye te bhikkhave bhikkhū adhammaṁ "dhammo"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujana-ahitāya paṭipannā bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ[1] saddhammaṁ antaradhāpentīti. . Tettiṁsatimaṁ.

131. Ye te bhikkhave bhikkhū dhammaṁ "adhammo"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujana-ahitāya paṭipannā bahujana-asukhāya bahuno janassa

1. Tepimaṁ (Sī)

anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ antaradhāpentīti. . Catuttiṁsatimaṁ.

132-139. Ye te bhikkhave bhikkhū-avinayaṁ "vinayo"ti dīpenti -pa- vinayaṁ "avinayo"ti dīpenti -pa- abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatena "bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena "abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- anāciṇṇaṁ Tathāgatena "āciṇṇaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- āciṇṇaṁ Tathāgatena "anāciṇṇaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- apaññattaṁ Tathāgatena "paññattaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- paññattaṁ Tathāgatena "apaññattaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti. Te bhikkhave bhikkhū bahujana-ahitāya paṭipannā bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ antaradhāpentīti. . Dvācattālīsatimaṁ.

Dutiyapamādādivaggo dasamo.

---

## 11. Adhammavagga

140. Ye te bhikkhave bhikkhū adhammaṁ "adhammo"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti[1]. . Paṭhamaṁ.

141. Ye te bhikkhave bhikkhū dhammaṁ "dhammo"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti. . Dutiyaṁ.

142-149. Ye te bhikkhave bhikkhū avinayaṁ "avinayo"ti dīpenti -pa- vinayaṁ "vinayo"ti dīpenti -pa- abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatena "abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa-

---

1. Thapentīti (Ka)

bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena "bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- anāciṇṇaṁ Tathāgatena "anāciṇṇaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- āciṇṇaṁ Tathāgatena "āciṇṇaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- apaññattaṁ Tathāgatena "apaññattaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti -pa- paññattaṁ Tathāgatena "paññattaṁ Tathāgatenā"ti dīpenti. Te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti. . Dasamaṁ.

Adhammavaggo ekādasamo.

---

## 12. Anāpattivagga

150. Ye te bhikkhave bhikkhū anāpattiṁ "āpattī"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujana-ahitāya paṭipannā bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ antaradhāpentīti. . Paṭhamaṁ.

151. Ye te bhikkhave bhikkhū āpattiṁ "anāpattī"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujana-ahitāya paṭipannā bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ antaradhāpentīti. . Dutiyaṁ.

152-159. Ye te bhikkhave bhikkhū lahukaṁ āpattiṁ "garukā āpattī"ti dīpenti -pa- garukaṁ āpattiṁ "lahukā āpattī"ti dīpenti -pa- duṭṭhullaṁ āpattiṁ "aduṭṭhullā āpattī"ti dīpenti -pa- aduṭṭhullaṁ āpattiṁ "duṭṭhullā āpattī"ti depenti -pa- sāvasesaṁ āpattiṁ "anavasesā āpattī"ti dīpenti -pa- anavasesaṁ āpattiṁ "sāvasesā āpattī"ti dīpenti -pa- sappaṭikammaṁ āpattiṁ "appaṭikammā āpattī"ti dīpenti -pa- appaṭikammaṁ āpattiṁ "sappaṭikammā āpattī"ti dīpenti. Te bhikkhave bhikkhū bahujana-ahitāya paṭipannā bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ.

Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ antaradhāpentīti. . Dasamaṁ.

160. Ye te bhikkhave bhikkhū anāpattiṁ "anāpattī"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti. . Ekādasamaṁ.

161. Ye te bhikkhave bhikkhū āpattiṁ "āpattī"ti dīpenti, te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti. . Dvādasamaṁ.

162-169. Ye te bhikkhave bhikkhū lahukaṁ āpattiṁ "lahukā āpattī"ti dīpenti. Garukaṁ āpattiṁ "garukā āpattī"ti dīpenti. Duṭṭhullaṁ āpattiṁ "duṭṭhullā āpattī"ti dīpenti. Aduṭṭhullaṁ āpattiṁ "aduṭṭhullā āpattī"ti dīpenti. Sāvasesaṁ āpattiṁ "sāvasesā āpattī"ti dīpenti. Anavasesaṁ āpattiṁ "anavasesā āpattī"ti dīpenti. Sappaṭikammaṁ āpattiṁ "sappaṭikammā āpattī"ti dīpenti. Appaṭikammaṁ āpattiṁ "appaṭikammā āpattī"ti dīpenti. Te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti. . Vīsatimaṁ.

Anāpattivaggo dvādasamo.

---

## 13. Ekapuggalavagga

170. Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāyā hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katamo ekapuggalo? Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho, ayaṁ kho bhikkhave ekapuggalo loke uppajjamāno uppajjati

bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti. (1)

171. Ekapuggalassa bhikkhave pātubhāvo dullabho lokasmiṁ. Katamassa ekapuggalassa? Tathāgatassa Arahato Sammāsambuddhassa, imassa kho bhikkhave ekapuggalassa pātubhāvo dullabho lokasminti. (2)

172. Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati acchariyamanusso. Katamo ekapuggalo? Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho, ayaṁ kho bhikkhave ekapuggalo loke uppajjamāno uppajjati acchariyamanussoti. (3)

173. Ekapuggalassa bhikkhave kālakiriyā bahuno janassa anutappā[1] hoti. Katamassa ekapuggalassa? Tathāgatassa Arahato Sammāsambuddhassa, imassa kho bhikkhave ekapuggalassa kālakiriyā bahuno janassa anutappā hotīti. (4)

174. Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati adutiyo asahāyo appaṭimo appaṭisamo appaṭibhāgo appaṭipuggalo asamo asamasamo dvipadānaṁ aggo. Katamo ekapuggalo? Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho, ayaṁ kho bhikkhave ekapuggalo loke uppajjamāno uppajjati adutiyo asahāyo appaṭimo appaṭisamo appaṭibhāgo appaṭipuggalo asamo asamasamo dvipadānaṁ aggoti. (5)

175-186. Ekapuggalassa bhikkhave pātubhāvā mahato cakkhussa pātubhāvo hoti, mahato ālokassa pātubhāvo hoti, mahato obhāsassa pātubhāvo hoti, channaṁ anuttariyānaṁ pātubhāvo hoti, catunnaṁ paṭisambhidānaṁ sacchikiriyā hoti, anekadhātupaṭivedho hoti, nānādhātupaṭivedho hoti, vijjāvimuttiphalasacchikiriyā hoti, sotāpattiphalasacchikiriyā hoti, sakadāgāmiphalasacchikiriyā hoti, anāgāmiphalasacchikiriyā hoti,

---

1. Ānutappā (Sī)

arahattaphalasacchikiriyā hoti. Katamassa ekapuggalassa? Tathāgatassa Arahato Sammāsambuddhassa, imassa kho bhikkhave ekapuggalassa pātubhāvā mahato cakkhussa pātubhāvo hoti, mahato ālokassa pātubhāvo hoti, mahato obhāsassa pātubhāvo hoti, channaṁ anuttariyānaṁ pātubhāvo hoti, catunnaṁ paṭisambhidānaṁ sacchikiriyā hoti, anekadhātupaṭivedho hoti, nānādhātupaṭivedho hoti, vijjāvimuttiphalasacchikiriyā hoti, sotāpattiphalasacchikiriyā hoti, sakadāgāmiphalasacchikiriyā hoti, anāgāmiphalasacchikiriyā hoti, arahattaphalasacchikiriyā hotīti. (6-17)

187. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekapuggalampi samanupassāmi, yo evaṁ Tathāgatena anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ sammadeva anuppavatteti, yathayidaṁ bhikkhave Sāriputto. Sāriputto bhikkhave Tathāgatena anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ sammadeva anuppavattetīti. (18)

Ekapuggalavaggo terasamo.

---

## 14. Etadaggavagga 1. Paṭhamavagga

188. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ rattaññūnaṁ yadidaṁ Aññāsikoṇḍañño[1]. (1)

189. Mahāpaññānaṁ yadidaṁ Sāriputto. (2)

190. Iddhimantānaṁ yadidaṁ Mahāmoggallāno. (3)

191. Dhutavādānaṁ[2] yadidaṁ Mahākassapo. (4)

192. Dibbacakkhukānaṁ yadidaṁ Anuruddho. (5)

193. Uccākulikānaṁ yadidaṁ Bhaddiyo Kāḷigodhāyaputto. (6)

194. Mañjussarānaṁ yadidaṁ Lakuṇḍaka[3] Bhaddiyo. (7)

---

1. Aññātakoṇḍaññoti (Ka), Aññākoṇḍañño (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Dhutaṅgadharānaṁ (katthaci)
3. Lakuṇṭaka (Syā, Kaṁ)

195. Sīhanādikānaṁ yadidaṁ Piṇḍolabhāradvājo. (8)

196. Dhammakathikānaṁ yadidaṁ Puṇṇo Mantāṇiputto. (9)

197. Saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ vibhajantānaṁ yadidaṁ Mahākaccānoti. (10)

Vaggo paṭhamo.

## 14. Etadaggavagga 2. Dutiyavagga

198. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ manomayaṁ kāyaṁ abhinimminantānaṁ yadidaṁ Cūḷapanthako[1]. (1)

199. Cetovivaṭṭakusalānaṁ yadidaṁ Cūḷapanthako. (2)

200. Saññāvivaṭṭakusalānaṁ yadidaṁ Mahāpanthako. (3)

201. Araṇavihārīnaṁ yadidaṁ Subhūti. (4)

202. Dakkhiṇeyyānaṁ yadidaṁ Subhūti. (5)

203. Āraññakānaṁ yadidaṁ Revato Khadiravaniyo. (6)

204. Jhāyīnaṁ yadidaṁ Kaṅkhārevato. (7)

205. Āraddhavīriyānaṁ yadidaṁ Soṇo Koḷiviso. (8)

206. Kalyāṇavākkaraṇānaṁ yadidaṁ Soṇo Kuṭikaṇṇo. (9)

207. Lābhīnaṁ yadidaṁ Sīvali. (10)

208. Saddhādhimuttānaṁ yadidaṁ Vakkalīti. (11)

Vaggo dutiyo.

## 14. Etadaggavagga 3. Tatiyavagga

209. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ sikkhākāmānaṁ yadidaṁ Rāhulo. (1)

1. Cullapanthako (Sī, Syā, Kaṁ, I)

210. Saddhāpabbajitānaṁ yadidaṁ Raṭṭhapālo. (2)

211. Paṭhamaṁ salākaṁ gaṇhantānaṁ yadidaṁ Kuṇḍadhāno. (3)

212. Paṭibhānavantānaṁ yadidaṁ Vaṅgīso. (4)

213. Samantapāsādikānaṁ yadidaṁ upaseno Vaṅgantaputto. (5)

214. Senāsanapaññāpakānaṁ yadidaṁ Dabbo Mallaputto. (6)

215. Devatānaṁ piyamanāpānaṁ yadidaṁ Pilindavaccho. (7)

216. Khippābhiññānaṁ yadidaṁ Bāhiyo Dārucīriyo. (8)

217. Cittakathikānaṁ yadidaṁ Kumārakassapo. (9)

218. Paṭisambhidāpattānaṁ yadidaṁ Mahākoṭṭhitoti[1]. (10)

Vaggo tatiyo.

---

## 14. Etadaggavagga 4. Catutthavagga

219. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānaṁ yadidaṁ Ānando. (1)

220. Satimantānaṁ yadidaṁ Ānando. (2)

221. Gatimantānaṁ yadidaṁ Ānando. (3)

222. Dhitimantānaṁ yadidaṁ Ānando. (4)

223. Upaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Ānando. (5)

224. Mahāparisānaṁ yadidaṁ Uruvelakassapo. (6)

225. Kulappasādakānaṁ yadidaṁ Kāḷudāyī. (7)

226. Appābādhānaṁ yadidaṁ Bākulo[2]. (8)

227. Pubbenivāsaṁ anussarantānaṁ yadidaṁ Sobhito. (9)

228. Vinayadharānaṁ yadidaṁ Upāli. (10)

---

1. Mahākoṭṭhikoti (Aññesu suttesu Marammapotthake)
2. Bakkulo (Sī, Syā, Kaṁ, I)

229. Bhikkhunovādakānaṁ yadidaṁ Nandako. (11)

230. Indriyesu guttadvārānaṁ yadidaṁ Nando. (12)

231. Bhikkhu-ovādakānaṁ yadidaṁ Mahākappino. (13)

232. Tejodhātukusalānaṁ yadidaṁ Sāgato. (14)

233. Paṭibhāneyyakānaṁ yadidaṁ Rādho. (15)

234. Lūkhacīvaradharānaṁ yadidaṁ Mogharājāti. (16)

Vaggo catuttho.

## 14. Etadaggavagga 5. Pañcamavagga

235. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvikānaṁ bhikkhunīnaṁ rattaññūnaṁ yadidaṁ Mahāpajāpatigotamī. (1)

236. Mahāpaññānaṁ yadidaṁ Khemā. (2)

237. Iddhimantīnaṁ yadidaṁ Uppalavaṇṇā. (3)

238. Vinayadharānaṁ yadidaṁ Paṭācārā. (4)

239. Dhammakathikānaṁ yadidaṁ Dhammadinnā. (5)

240. Jhāyīnaṁ yadidaṁ Nandā. (6)

241. Āraddhavīriyānaṁ yadidaṁ Soṇā. (7)

242. Dibbacakkhukānaṁ yadidaṁ Bakulā[1]. (8)

243. Khippābhiññānaṁ yadidaṁ Bhaddā Kuṇḍalakesā. (9)

244. Pubbenivāsaṁ anussarantīnaṁ yadidaṁ Bhaddā Kāpilānī. (10)

245. Mahābhiññāpattānaṁ yadidaṁ Bhaddā Kaccānā. (11)

246. Lūkhacīvaradharānaṁ yadidaṁ Kisāgotamī. (12)

247. Saddhādhimuttānaṁ yadidaṁ Siṅgālakamātāti[2]. (13)

Vaggo pañcamo.

1. Sakulā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sigālamātāti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

## 14. Etadaggavagga 6. Chaṭṭhavagga

248. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ upāsakānaṁ paṭhamaṁ saraṇaṁ gacchantānaṁ yadidaṁ Tapussabhallikā[1] vāṇijā. (1)

249. Dāyakānaṁ yadidaṁ Sudatto gahapati Anāthapiṇḍiko. (2)

250. Dhammakathikānaṁ yadidaṁ Citto gahapati Macchikāsaṇḍiko. (3)

251. Catūhi saṅgahavatthūhi parisaṁ saṅgaṇhantānaṁ yadidaṁ Hatthako Āḷavako. (4)

252. Paṇītadāyakānaṁ yadidaṁ Mahānāmo Sakko. (5)

253. Manāpadāyakānaṁ yadidaṁ Uggo gahapati Vesāliko. (6)

254. Saṁghupaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Hatthigāmako Uggato gahapati. (7)

255. Aveccappasannānaṁ yadidaṁ Sūrambaṭṭho[2]. (8)

256. Puggalappasannānaṁ yadidaṁ Jīvako Komārabhacco. (9)

257. Vissāsakānaṁ yadidaṁ Nakulapitā gahapatīti. (10)

Vaggo chaṭṭho.

---

## 14. Etadaggavagga 7. Sattamavagga

258. Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvikānaṁ upāsikānaṁ paṭhamaṁ saraṇaṁ gacchantīnaṁ yadidaṁ Sujātā Seniyadhītā[3]. (1)

259. Dāyikānaṁ yadidaṁ Visākhā Migāramātā. (2)

260. Bahussutānaṁ yadidaṁ Khujjuttarā. (3)

261. Mettāvihārīnaṁ yadidaṁ Sāmāvatī. (4)

262. Jhāyīnaṁ yadidaṁ Uttarā Nandamātā. (5)

263. Paṇītadāyikānaṁ yadidaṁ Suppavāsā Koliyadhītā. (6)

---

1. Tapassubhallikā (Sī, I) 2. Sūro Ambaṭṭho (Sī, Syā, Kaṁ, I) Surabandho (Ka)
3. Senānī dhītā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

264. Gilānupaṭṭhākīnaṁ yadidaṁ Suppiyā upāsikā. (7)

265. Aveccappasannānaṁ yadidaṁ Kātiyānī. (8)

266. Vissāsikānaṁ yadidaṁ Nakulamātā gahapatānī. (9)

267. Anussavappasannānaṁ yadidaṁ Kāḷī upāsikā Kuraragharikā[1]ti. 10)

Vaggo sattamo. (Etadaggavaggo niṭṭhito.)

---

## 15. Aṭṭhānapāḷi 1. Paṭhamavagga

268. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kañci[2] saṅkhāraṁ niccato upagaccheyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano kañci saṅkhāraṁ niccato upagaccheyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (1)

269. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kañci saṅkhāraṁ sukhato upagaccheyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano kañci saṅkhāraṁ sukhato upagaccheyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (2)

270. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kañci dhammaṁ attato upagaccheyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano kañci dhammaṁ attato upagaccheyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (3)

271. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo mātaraṁ jīvitā voropeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano mātaraṁ jīvitā voropeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (4)

---

1. Kulagharikā (Ka)
2. Kiñci (Ka)

272. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo pitaraṁ jīvitā voropeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano pitaraṁ jīvitā voropeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (5)

273. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo arahantaṁ jīvitā voropeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano arahantaṁ jīvitā voropeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. . (6)

274. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo Tathāgatassa paduṭṭhacitto lohitaṁ uppādeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano Tathāgatassa paduṭṭhacitto lohitaṁ uppādeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (7)

275. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo saṁghaṁ bhindeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano saṁghaṁ bhindeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (8)

276. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo aññaṁ satthāraṁ uddiseyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puthujjano aññaṁ satthāraṁ uddiseyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (9)

277. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ ekissā lokadhātuyā dve Arahanto Sammāsambuddhā apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ ekissā lokadhātuyā ekova Arahaṁ Sammāsambuddho uppajjeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (10)

Vaggo paṭhamo.

---

## 15. Aṭṭhānapāḷi 2. Dutiyavagga

278. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ ekissā lokadhātuyā dve rājāno cakkavattī apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, netaṁ ṭhānaṁ

vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ ekissā lokadhātuyā eko rājā cakkavattī uppajjeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (1)

279. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ itthī Arahaṁ assa Sammāsambuddho, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puriso Arahaṁ assa Sammāsambuddho, ṭhānametaṁ vijjatīti. (2)

280. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ itthī rājā assa cakkavattī, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puriso rājā assa cakkavattī, ṭhānametaṁ vijjatīti. (3)

281-283. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ itthī sakkattaṁ kāreyya -pa- mārattaṁ kāreyya -pa- brahmattaṁ kāreyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ puriso sakkattaṁ kāreyya -pa- mārattaṁ kāreyya -pa- brahmattaṁ kāreyya, ṭhanametaṁ vijjatīti. (4-6)

284. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ kāyaduccaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ kāyaduccaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (7)

285-286. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ vacīduccaritassa -pa- yaṁ manoduccaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ manoduccaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (8-9)

Vaggo dutiyo.

---

## 15. Aṭṭhānapāḷi 3. Tatiyavagga

287. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ kāyasucaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ kāyasucaritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (1)

288-289. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ vacīsucaritassa -pa- manosucaritassa aniṭṭho akanto amanāpo vipāko nibbatteyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ manosuciritassa iṭṭho kanto manāpo vipāko nibbatteyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (2-3)

290. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ kāyaduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ kāyaduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (4)

291-292. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ vacīduccaritasamaṅgī -pa- yaṁ manoduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ manoduccaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (5-6)

293. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ kāyasucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ kāyasucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (7)

294-295. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ vacīsucaritasamaṅgī -pa- yaṁ manosucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ṭhānañca kho etaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ manosucaritasamaṅgī tannidānā tappaccayā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, ṭhānametaṁ vijjatīti. (8-9)

Vaggo tatiyo. Aṭṭhānapāḷi niṭṭhitā.

## 16. Ekadhammapāḷi 1. Paṭhamavagga

296. Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Katamo ekadhammo? Buddhānussati. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattatīti. (1)

297. Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Katamo ekadhammo? Dhammānussati -pa-. Saṁghānussati. Sīlānussati. Cāgānussati. Devatānussati. Ānāpānassati. Maraṇassati. Kāyagatāsati. Upasamānussati. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattatīti. (10)

Vaggo paṭhamo.

---

## 16. Ekadhammapāḷi 2. Dutiyavagga

298. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattanti, yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhikassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattantīti. (1)

299. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā uppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattanti, yathayidaṁ bhikkhave sammādiṭṭhi. Sammādiṭṭhikassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattantīti. (2)

300. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā kusalā dhammā nuppajjanti, uppannā vā kusalā dhammā parihāyanti,

yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhikassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā nuppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā parihāyantīti. (3)

301. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā akusalā dhammā nuppajjanti, uppannā vā akusalā dhammā parihāyanti, yathayidaṁ bhikkhave sammādiṭṭhi. Sammādiṭṭhikassa bhikkhave anuppannā ceva akusalā dhammā nuppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā parihāyantīti. (4)

302. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā micchādiṭṭhi uppajjati, uppannā vā micchādiṭṭhi pavaḍḍhati, yathayidaṁ bhikkhave ayonisomanasikāro. Ayoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva micchādiṭṭhi uppajjati, uppannā ca micchādiṭṭhi pavaḍḍhatīti. (5)

303. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena anuppannā vā sammādiṭṭhi uppajjati, uppannā vā sammādiṭṭhi pavaḍḍhati, yathayidaṁ bhikkhave yonisomanasikāro. Yoniso bhikkhave manasi karoto anuppannā ceva sammādiṭṭhi uppajjati, uppannā ca sammādiṭṭhi pavaḍḍhatīti. (6)

304. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena[1] sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjanti, yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhiyā bhikkhave samannāgatā sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjantīti. (7)

305. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yena sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjanti, yathayidaṁ bhikkhave sammādiṭṭhi. Sammādiṭṭhiyā bhikkhave samannāgatā sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjantīti. (8)

306. Micchādiṭṭhikassa bhikkhave purisapuggalassa yañceva kāyakammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yañca vacīkammaṁ -pa- yañca manokammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yā ca cetanā, yā ca patthanā, yo ca paṇidhi, ye ca saṅkhārā, sabbe te dhammā aniṭṭhāya akantāya amanāpāya ahitāya dukkhāya saṁvattanti. Taṁ kissa hetu, diṭṭhi hissa[2] bhikkhave pāpikā. Seyyathāpi

---

1. Yenevaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)    2. Diṭṭhi hi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

bhikkhave nimbabījaṁ vā kosātakibījaṁ vā tittakālābubījaṁ vā allāya pathaviyā[1] nikkhittaṁ yañceva pathavirasaṁ upādiyati, yañca āporasaṁ upādiyati. Sabbaṁ taṁ tittakattāya kaṭukattāya asātattāya saṁvattati. Taṁ kissa hetu? Bījaṁ hissa[2] bhikkhave pāpakaṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave micchādiṭṭhikassa purisapuggalassa yañceva kāyakammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yañca vacīkammaṁ -pa- yañca manokammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yā ca cetanā, yā ca patthanā, yo ca paṇidhi, ye ca saṅkhārā, sabbe te dhammā aniṭṭhāya akantāya amanāpāya ahitāya dukkhāya saṁvattanti. Taṁ kissa hetu? Diṭṭhi hissa bhikkhave pāpikāti. (9)

307. Sammādiṭṭhikassa bhikkhave purisapuggalassa yañceva kāyakammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yañca vacīkammaṁ -pa- yañca manokammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yā ca cetanā, yā ca patthanā, yo ca paṇidhi, ye ca saṅkhārā, sabbe te dhammā iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattanti. Taṁ kissa hetu? Diṭṭhi hissa bhikkhave bhaddikā. Seyyathāpi bhikkhave ucchubījaṁ vā sālibījaṁ vā muddikābījaṁ vā allāya pathaviyā nikkhittaṁ yañceva pathavirasaṁ upādiyati, yañca āporasaṁ upādiyati, sabbaṁ taṁ madhurattāya sātattāya asecanakattāya saṁvattati. Taṁ kissa hetu? Bījaṁ hissa bhikkhave bhaddakaṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave sammādiṭṭhikasa purisapuggalassa yañceva kāyakammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yañca vacīkammaṁ -pa- yañca manokammaṁ yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ, yā ca cetanā, yā ca patthanā, yo ca paṇidhi, ye ca saṅkhārā, sabbe te dhammā iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattanti. Taṁ kissa hetu, diṭṭhi hissa bhikkhave bhaddikāti. (10)

Vaggo dutiyo.

---

## 16. Ekadhammapāḷi 3. Tatiyavagga

308. Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujana-ahitāya bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya

---

1. Paṭhaviyā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Vījaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

dukkhāya devamanussānaṁ. Katamo ekapuggalo? Micchādiṭṭhiko hoti viparītadassano, so bahujanaṁ saddhammā vuṭṭhāpetvā asaddhamme patiṭṭhāpeti. Ayaṁ kho bhikkhave ekapuggalo loke uppajjamāno uppajjati bahujana-ahitāya bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānanti. (1)

309. Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katamo ekapuggalo? Sammādiṭṭhiko hoti aviparītadassano, so bahujanaṁ asaddhammā vuṭṭhāpetvā saddhamme patiṭṭhāpeti. Ayaṁ kho bhikkhave ekapuggalo loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti. (2)

310. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahāsāvajjaṁ, yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhiparamāni bhikkhave mahāsāvajjānīti[1]. (3)

311. Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekapuggalampi samanupassāmi, yo evaṁ bahujana-ahitāya paṭipanno bahujana-asukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Yathayidaṁ bhikkhave Makkhali moghapuriso. Seyyathāpi bhikkhave nadīmukhe khippaṁ[2] uḍḍeyya[3] bahūnaṁ macchānaṁ ahitāya dukkhāya anayāya byasanāya. Evamevaṁ kho bhikkhave Makkhali moghapuriso manussakhippaṁ maññe loke uppanno bahūnaṁ sattānaṁ ahitāya dukkhāya anayāya byasanāyāti. (4)

312. Durakkhāte bhikkhave dhammavinaye yo ca samādapeti[4], yañca samādapeti, yo ca samādapito, tathattāya paṭipajjati, sabbe te bahuṁ apuññaṁ pasavanti. Taṁ kissa hetu? Durakkhātattā bhikkhave dhammassāti. (5)

---

1. Vajjānīti (Sī, Syā, Kaṁ)
2. Khipaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Oḍḍeyya (Sī), ujjheyya (Ka)
4. Samādāpeti (?)

313. Svākkhāte bhikkhave dhammavinaye yo ca samādapeti, yañca samādapeti, yo ca samādapito tathattāya paṭipajjati, sabbe te bahuṁ puññaṁ pasavanti. Taṁ kissa hetu? Svākkhātattā bhikkhave dhammassāti. (6)

314. Durakkhāte bhikkhave dhammavinaye dāyakena mattā jānitabbā, no paṭiggāhakena. Taṁ kissa hetu? Durakkhātattā bhikkhave dhammassāti. (7)

315. Svākkhāte bhikkhave dhammavinaye paṭiggāhakena mattā jānitabbā, no dāyakena. Taṁ kissa hetu? Svākkhātattā bhikkhave dhammassāti. (8)

316. Durakkhāte bhikkhave dhammavinaye yo āraddhavīriyo, so dukkhaṁ viharati. Taṁ kissa hetu? Durakkhātattā bhikkhave dhammassāti. (9)

317. Svākkhāte bhikkhave dhammavinaye yo kusīto, so dukkhaṁ viharati. Taṁ kissa hetu? Svākkhātattā bhikkhave dhammassāti. (10)

318. Durakkhāte bhikkhave dhammavinaye yo kusīto, so sukhaṁ viharati. Taṁ kissa hetu? Durakkhātattā bhikkhave dhammassāti. (11)

319. Svākkhāte bhikkhave dhammavinaye yo āraddhavīriyo, so sukhaṁ viharati. Taṁ kissa hetu? Svākkhātattā bhikkhave dhammassāti. (12)

320. Seyyathāpi bhikkhave appamattakopi gūtho duggandho hoti. Evamevaṁ kho ahaṁ bhikkhave appamattakampi bhavaṁ na vaṇṇemi antamaso accharāsaṅghātamattampi. (13)

321. Seyyathāpi bhikkhave appamattakampi muttaṁ duggandhaṁ hoti. Appamattakopi kheḷo duggandho hoti. Appamattakopi pubbo duggandho hoti. Appamattakampi lohitaṁ duggandhaṁ hoti. Evamevaṁ kho ahaṁ bhikkhave appamattakampi bhavaṁ na vaṇṇemi antamaso accharāsaṅghātamattampi. (14)

Vaggo tatiyo.

## 16. Ekadhammapāḷi 4. Catutthavagga

322. Seyyathāpi bhikkhave appamattakaṁ imasmiṁ Jambudīpe ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakaṁ. Atha kho etadeva bahutaraṁ, yadidaṁ ukkūlavikūlaṁ nadīviduggaṁ khāṇukaṇṭakaṭṭhānaṁ[1] pabbatavisamaṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye thalajā. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye odakā. (1)

323. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye manussesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye aññatra manussehi paccājāyanti.

Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye majjhimesu janapadesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye paccantimesu janapadesu paccājāyanti aviññātāresu milakkhesu[2]. (2)

324. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye paññavanto ajaḷā aneḷamūgā paṭibalā subhāsitadubbhāsitassa atthamaññātuṁ. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye duppaññā jaḷā eḷamūgā na paṭibalā subhāsitadubbhāsitassa atthamaññātuṁ. (3)

325. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye ariyena paññācakkhunā samannāgatā, atha kho eteva sattā bahutarā, ye avijjāgatā sammūḷhā. (4)

326. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye labhanti Tathāgataṁ dassanāya. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye na labhanti Tathāgataṁ dassanāya. (5)

327. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye labhanti Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye na labhanti Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya. (6)

---

1. Khāṇukaṇḍakadhānaṁ (Sī, I)    2. Milakkhūsu (Ka)

328. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye sutvā dhammaṁ dhārenti. Atha kho eteva sattā bahutarā ye sutvā dhammaṁ na dhārenti. (7)

329. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye dhātānaṁ[1] dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye dhātānaṁ dhammānaṁ atthaṁ na upaparikkhanti. (8)

330. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammaṁ paṭipajjanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammaṁ na paṭipajjanti. (9)

331. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye saṁvejaniyesu ṭhānesu saṁvijjanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye saṁvejaniyesu ṭhānesu na saṁvijjanti. (10)

332. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye saṁviggā yoniso padahanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye saṁviggā yoniso na padahanti. (11)

333. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye vavassaggārammaṇaṁ karitvā labhanti samādhiṁ[2] labhanti cittassekaggataṁ[3]. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye vavassaggārammaṇaṁ karitvā na labhanti samādhiṁ na labhanti cittassekaggataṁ. (12)

334. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye annaggarasaggānaṁ lābhino. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye annaggarasaggānaṁ na lābhino uñchena kapālābhatena yāpenti. (13)

335. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa lābhino. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa na lābhino. Tasmātiha

1. Dhatānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ I) 2. Cittassa samādhiṁ (Sī) 3. Cittassekaggaṁ (Sī)

bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "attharasassa dhammarasassa vimuttirasassa lābhino bhavissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. (14)

336-338. Seyyathāpi bhikkhave appamattakaṁ imasmiṁ Jambudīpe ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakaṁ. Atha kho etadeva bahutaraṁ, yadidaṁ ukkūlavikūlaṁ nadīviduggaṁ khāṇukaṇṭakaṭṭhānaṁ pabbatavisamaṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye manussā cutā manussesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye manussā cutā niraye paccājāyanti -pa- tiracchānayoniyā paccājāyanti -pa- pettivisaye paccājāyanti. (15-17)

339-341. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye manussā cutā devesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye manussā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (18-20)

342-344. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye devā cutā devesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye devā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (21-23)

345-347. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye devā cutā manussesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye devā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (24-26)

348-350. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye nirayā cutā manussesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye nirayā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (27-29)

351-353. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye nirayā cutā devesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye nirayā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (30-32)

354-356. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye tiracchānayoniyā cutā manussesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye tiracchānayoniyā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (33-35)

357-359. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye tiracchānayoniyā cutā devesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye tiracchānayoniyā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (36-38)

360-362. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye pettivisayā cutā manussesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye pettivisayā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (39-41)

363-365. Evamevaṁ kho bhikkhave appakā te sattā, ye pettivisayā cutā devesu paccājāyanti. Atha kho eteva sattā bahutarā, ye pettivisayā cutā niraye paccājāyanti. Tiracchānayoniyā paccājāyanti. Pettivisaye paccājāyanti. (42-44)

Vaggo catuttho. (Jambudīpapeyyālo niṭṭhito.)

---

## 17. Pasādakaradhammavagga

366-381. Addhamidaṁ bhikkhave lābhānaṁ yadidaṁ āraññikattaṁ[1] -pa- piṇḍapātikattaṁ. Paṁsukūlikattaṁ. Tecīvarikattaṁ. Dhammakathikattaṁ. Vinayadharattaṁ[2]. Bāhusaccaṁ. Thāvareyyaṁ. Ākappasampadā. Parivārasampadā. Mahāparivāratā. Kolaputti. Vaṇṇapokkharatā. Kalyāṇavākkaraṇatā. Appicchatā. Appābādhatāti. (1-16)

(Soḷasa pasādakaradhammā niṭṭhitā.)

---

1. Araññakattaṁ (sabbattha)
2. Vinayadharakattaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)

## 18. Apara-accharāsaṅghātavagga

382. Accharāsaṅghātamattampi ce bhikkhave bhikkhu paṭhamaṁ jhānaṁ bhāveti, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu arittajjhāno viharati Satthusāsanakaro ovādapatikaro amoghaṁ raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjati, ko pana vādo ye naṁ bahulīkarontīti. (1)

383-389. Accharāsaṅghātamattampi ce bhikkhave bhikkhu dutiyaṁ jhānaṁ bhāveti -pa- tatiyaṁ jhānaṁ bhāveti -pa- catutthaṁ jhānaṁ bhāveti -pa- mettaṁ cetovimuttiṁ bhāveti -pa- karuṇaṁ cetovimuttiṁ bhāveti -pa- muditaṁ cetovimuttiṁ bhāveti -pa- upekkhaṁ cetovimuttiṁ bhāveti -pa-. (2-8)

390-393. Kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ -pa- vedanāsu vedanānupassī viharati. Citte cittānupassī viharati. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. (9-12)

394-397. Anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ[1] ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. (13-16)

398-401. Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. (17-20)

402-406. Saddhindriyaṁ bhāveti. Vīriyindriyaṁ bhāveti. Satindriyaṁ bhāveti. Samādhindriyaṁ bhāveti. Paññindriyaṁ bhāveti. (21-25)

---

1. Viriyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

407-411. Saddhābalaṁ bhāveti. Vīriyabalaṁ bhāveti. Satibalaṁ bhāveti. Samādhibalaṁ bhāveti. Paññābalaṁ bhāveti. (26-30)

412-418. Satisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Vīriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti. (31-37)

419-426. Sammādiṭṭhiṁ bhāveti. Sammāsaṅkappaṁ bhāveti. Sammāvācaṁ bhāveti. Sammākammantaṁ bhāveti. Sammā-ājīvaṁ bhāveti. Sammāvāyāmaṁ bhāveti. Sammāsatiṁ bhāveti. Sammāsamādhiṁ bhāveti. (38-45)

427-434. [1] Ajjhattaṁ rūpasaññī bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ rūpasaññī bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, tāni abhibhuyya "jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti. (46-53)

435-442. Rūpī rūpāni passati. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati. "Subhan"teva adhimutto hoti. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā

---

1. Dī 2. 92; Ma 2. 205; Aṁ 3. 125 piṭṭhesupi.

“ananto ākāso”ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma “anantaṁ viññāṇan”ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma “natthi kiñcī”ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. (54-61)

443-452. Pathavikasiṇaṁ bhāveti. Āpokasiṇaṁ bhāveti. Tejokasiṇaṁ bhāveti. Vāyokasiṇaṁ bhāveti. Nīlakasiṇaṁ bhāveti. Pītakasiṇaṁ bhāveti. Lohitakasiṇaṁ bhāveti. Odātakasiṇaṁ bhāveti. Ākāsakasiṇaṁ bhāveti. Viññāṇakasiṇaṁ bhāveti. (62-71)

453-462. Asubhasaññaṁ bhāveti. Maraṇasaññaṁ bhāveti. Āhāre paṭikūlasaññaṁ bhāveti. Sabbaloke anabhiratisaññaṁ[1] bhāveti. Aniccasaññaṁ bhāveti. Anicce dukkhasaññaṁ bhāveti. Dukkhe anattasaññaṁ bhāveti. Pahānasaññaṁ bhāveti. Virāgasaññaṁ bhāveti. Nirodhasaññaṁ bhāveti. (72-81)

463-472. Aniccasaññaṁ bhāveti. Anattasaññaṁ bhāveti. Maraṇasaññaṁ bhāveti. Āhāre paṭikūlasaññaṁ bhāveti. Sabbaloke anabhiratisaññaṁ bhāveti. Aṭṭhikasaññaṁ bhāveti. Puḷavakasaññaṁ[2] bhāveti. Vinīlakasaññaṁ bhāveti. Vicchiddakasaññaṁ bhāveti. Uddhumātakasaññaṁ bhāveti. (82-91)

473-482. Buddhānussatiṁ bhāveti. Dhammānussatiṁ bhāveti. Saṁghānussatiṁ bhāveti. Sīlānussatiṁ bhāveti. Cāgānussatiṁ bhāveti. Devatānussatiṁ bhāveti. Ānāpānassatiṁ bhāveti. Maraṇassatiṁ bhāveti. Kāyagatāsatiṁ bhāveti. Upasamānussatiṁ bhāveti. (92-101)

---

1. Anabhiratasaññaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Puḷuvakasaññaṁ (Ka)

483-492. Paṭhamajjhānasahagataṁ saddhindriyaṁ bhāveti. Vīriyindriyaṁ bhāveti. Satindriyaṁ bhāveti. Samādhindriyaṁ bhāveti. Paññindriyaṁ bhāveti. Saddhābalaṁ bhāveti. Vīriyabalaṁ bhāveti. Satibalaṁ bhāveti. Samādhibalaṁ bhāveti. Paññābalaṁ bhāveti. (102-111)

493-562. Dutiyajjhānasahagataṁ -pa- tatiyajjhānasahagataṁ -pa- catutthajjhānasahagataṁ -pa- mettāsahagataṁ -pa- karuṇāsahagataṁ -pa- muditāsahagataṁ -pa- upekkhāsahagataṁ saddhindriyaṁ bhāveti. Vīriyindriyaṁ bhāveti. Satindriyaṁ bhāveti. Samādhindriyaṁ bhāveti. Paññindriyaṁ bhāveti. Saddhābalaṁ bhāveti. Vīriyabalaṁ bhāveti. Satibalaṁ bhāveti. Samādhibalaṁ bhāveti. Paññābalaṁ bhāveti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu arittajjhāno viharati Satthusāsanakaro ovādapatikaro amoghaṁ raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjati. Ko pana vādo ye naṁ bahulīkarontīti. (112-181)

(Apara-accharāsaṅghātavaggo.)

## 19. Kāyagatāsativagga

563. Yassa kassaci bhikkhave mahāsamuddo cetasā phuṭo, antogadhā tassa kunnadiyo yā kāci samuddaṅgamā. Evamevaṁ bhikkhave yassa kassaci kāyagatā sati bhāvitā bahulīkatā, antogadhā tassa kusalā dhammā ye keci vijjābhāgiyāti. (1)

564-570. Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato mahato saṁvegāya saṁvattati. Mahato atthāya saṁvattati. Mahato yogakkhemāya saṁvattati. Satisampajaññāya saṁvattati. Ñāṇadassanappaṭilābhāya saṁvattati. Diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati. Vijjāvimuttiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Katamo ekadhammo? Kāyagatā sati. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato mahato saṁvegāya saṁvattati. Mahato atthāya saṁvattati. Mahato yogakkhemāya saṁvattati. Satisampajaññāya saṁvattati. Ñāṇadassanappaṭilābhāya saṁvattati. Diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati. Vijjāvimuttiphalasacchikiriyāya saṁvattatīti. (2-8)

571. Ekadhamme bhikkhave bhāvite bahulīkate kāyopi passambhati, cittampi passambhati, vitakkavicārāpi vūpasammanti, kevalāpi vijjābhāgiyā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Katamasmiṁ ekadhamme? Kāyagatāya satiyā. Imasmiṁ kho bhikkhave ekadhamme bhāvite bahulīkate kāyopi passambhati, cittampi passambhati, vitakkavicārāpi vūpasammanti, kevalāpi vijjābhāgiyā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchantīti. (9)

572. Ekadhamme bhikkhave bhāvite bahulīkate anuppannā ceva akusalā dhammā nuppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā pahīyanti. Katamasmiṁ ekadhamme? Kāyagatāya satiyā. Imasmiṁ kho bhikkhave ekadhamme bhāvite bahulīkate anuppannā ceva akusalā dhammā nuppajjanti, uppannā ca akusalā dhammā pahīyantīti. (10)

573. Ekadhamme bhikkhave bhāvite bahulīkate anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattanti. Katamasmiṁ ekadhamme? Kāyagatāya satiyā. Imasmiṁ kho bhikkhave ekadhamme bhāvite bahulīkate anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjanti, uppannā ca kusalā dhammā bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattantīti. (11)

574. Ekadhamme bhikkhave bhāvite bahulīkate avijjā pahīyati, vijjā uppajjati, asmimāno pahīyati, anusayā samugghātaṁ gacchanti, saṁyojanā pahīyanti. Katamasmiṁ ekadhamme? Kāyagatāya satiyā. Imasmiṁ kho bhikkhave ekadhamme bhāvite bahulīkate avijjā pahīyati, vijjā uppajjati, asmimāno pahīyati, anusayā samugghātaṁ gacchanti, saṁyojanā pahīyantīti. (12)

575-576. Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato paññāpabhedāya saṁvattati. Anupādāparinibbānāya saṁvattati. Katamo ekadhammo? Kāyagatā sati. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato paññāpabhedāya saṁvattati. Anupādāparinibbānāya saṁvattatīti. (13-14)

577-579. Ekadhamme bhikkhave bhāvite bahulīkate anekadhātupaṭivedho hoti. Nānādhātupaṭivedho hoti. Anekadhātupaṭisambhidā hoti. Katamasmiṁ ekadhamme? Kāyagatāya satiyā. Imasmiṁ kho bhikkhave ekadhamme bhāvite bahulīkate anekadhātupaṭivedho hoti. Nānādhātupaṭivedho hoti. Anekadhātupaṭisambhidā hotīti. (15-17)

580-583. Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato sotāpattiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Sakadāgāmiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Anāgāmiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Arahattaphalasacchikiriyāya saṁvattati. Katamo ekadhammo? Kāyagatā sati. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato sotāpattiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Sakadāgāmiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Anāgāmiphalasacchikiriyāya saṁvattati. Arahattaphalasacchikiriyāya saṁvattatīti. (18-21)

584-599. Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato paññāpaṭilābhāya saṁvattati. Paññāvuddhiyā saṁvattati. Paññāvepullāya saṁvattati. Mahāpaññatāya saṁvattati. Puthupaññatāya saṁvattati. Vipulapaññatāya saṁvattati. Gambhīrapaññatāya saṁvattati. Asāmantapaññatāya[1] saṁvattati. Bhūripaññatāya saṁvattati. Paññābāhullāya saṁvattati. Sīghapaññatāya saṁvattati. Lahupaññatāya saṁvattati. Hāsapaññatāya[2] saṁvattati. Javanapaññatāya saṁvattati. Tikkhapaññatāya saṁvattati. Nibbedhikapaññatāya saṁvattati. Katamo ekadhammo? Kāyagatā sati. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato paññāpaṭilābhāya saṁvattati. Paññāvuddhiyā saṁvattati. Paññāvepullāya saṁvattati. Mahāpaññatāya saṁvattati. Puthupaññatāya saṁvattati. Vipulapaññatāya saṁvattati. Gambhīrapaññatāya saṁvattati. Asāmantapaññatāya saṁvattati. Bhūripaññatāya saṁvattati. Paññābāhullāya saṁvattati. Sīghapaññatāya saṁvattati. Lahupaññatāya saṁvattati. Hāsapaññatāya saṁvattati. Javanapaññatāya saṁvattati. Tikkhapaññatāya saṁvattati. Nibbedhikapaññatāya saṁvattatīti. (22-37)

(Kāyagatāsativaggo.)

---

1. Asamatthapaññatāya (Syā, Kaṁ), asamattapaññatāya (Ka), asamantapaññatāya (Ṭīkā) Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 248 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Hāsupaññatāya (Sī, I)

## 20. Amatavagga

600. Amataṁ te bhikkhave na paribhuñjanti, ye kāyagatāsatiṁ na paribhuñjanti. Amataṁ te bhikkhave paribhuñjanti, ye kāyagatāsatiṁ paribhuñjantīti. (1)

601. Amataṁ tesaṁ bhikkhave aparibhuttaṁ, yesaṁ kāyagatāsati aparibhuttā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave paribhuttaṁ, yesaṁ kāyagatāsati paribhuttāti. (2)

602. Amataṁ tesaṁ bhikkhave parihīnaṁ, yesaṁ kāyagatāsati parihīnā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave aparihīnaṁ, yesaṁ kāyagatāsati aparihīnāti. (3)

603. Amataṁ tesaṁ bhikkhave viraddhaṁ, yesaṁ kāyagatāsati viraddhā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave āraddhaṁ[1], yesaṁ kāyagatāsati āraddhāti. (4)

604. Amataṁ te bhikkhave pamādiṁsu, ye kāyagatāsatiṁ pamādiṁsu. Amataṁ te bhikkhave na pamādiṁsu, ye kāyagatāsatiṁ na pamādiṁsu. (5)

605. Amataṁ tesaṁ bhikkhave pamuṭṭhaṁ, yesaṁ kāyagatāsati pamuṭṭhā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave appamuṭṭhaṁ, yesaṁ kāyagatāsati appamuṭṭhāti. (6)

606. Amataṁ tesaṁ bhikkhave anāsevitaṁ, yesaṁ kāyagatāsati anāsevitā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave āsevitaṁ, yesaṁ kāyagatāsati āsevitāti. (7)

607. Amataṁ tesaṁ bhikkhave abhāvitaṁ, yesaṁ kāyagatāsati abhāvitā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave bhāvitaṁ, yesaṁ kāyagatāsati bhāvitāti. (8)

---

1. Aviraddhaṁ (Ka)

608. Amataṁ tesaṁ bhikkhave abahulīkataṁ, yesaṁ kāyagatāsati abahulīkatā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave bahulīkataṁ, yesaṁ kāyagatāsati bahulīkatāti. (9)

609. Amataṁ tesaṁ bhikkhave anabhiññātaṁ, yesaṁ kāyagatāsati anabhiññātā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave abhiññātaṁ, yesaṁ kāyagatāsati abhiññātāti. (10)

610. Amataṁ tesaṁ bhikkhave apariññātaṁ, yesaṁ kāyagatāsati apariññātā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave pariññātaṁ, yesaṁ kāyagatāsati pariññātāti. (11)

611. Amataṁ tesaṁ bhikkhave asacchikataṁ, yesaṁ kāyagatāsati asacchikatā. Amataṁ tesaṁ bhikkhave sacchikataṁ, yesaṁ kāyagatāsati sacchikatāti. (12) ( )[1]

(Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.)[2]

(Amatavaggo.)

## Ekakanipātapāḷi niṭṭhitā.

1. (Ekakanipātassa suttasahassaṁ samattaṁ.) (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. ( ) Etthantare pāṭho Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu natthi.

# Aṅguttaranikāya

# Dukanipātapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

## 1. Paṭhamapaṇṇāsaka

### 1. Kammakaraṇavagga

#### 1. Vajjasutta

1. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Dvemāni bhikkhave vajjāni. Katamāni dve? Diṭṭhadhammikañca vajjaṁ samparāyikañca vajjaṁ. Katamañca bhikkhave diṭṭhadhammikaṁ vajjaṁ? Idha bhikkhave ekacco passati coraṁ āgucāriṁ rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā[1] kārente kasāhipi tāḷente vettehipi tāḷente addhadaṇḍakehipi tāḷente hatthampi chindante pādampi chindante hatthapādampi chindante kaṇṇampi chindante nāsampi chindante kaṇṇanāsampi chindante bilaṅgathālikampi karonte saṅkhamuṇḍikampi karonte rāhumukhampi karonte jotimālikampi karonte hatthapajjotikampi karonte erakavattikampi karonte cīrakavāsikampi karonte eṇeyyakampi karonte baḷisamaṁsikampi karonte kahāpaṇikampi karonte

---

1. Vividhāni kammakaraṇāni (Ka)

khārāpatacchikampi[1] karonte palighaparivattikampi karonte palālapīṭhakampi[2] karonte tattenapi telena osiñcante sunakhehipi khādāpente jīvantampi sūle uttāsente asināpi sīsaṁ chindante.

Tassa evaṁ hoti "yathārūpānaṁ kho pāpakānaṁ kammānaṁ hetu coraṁ āgucāriṁ rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti kasāhipi tāḷenti, vettehipi tāḷenti, addhadaṇḍakehipi tāḷenti, hatthampi chindanti, pādampi chindanti, hatthapādampi chindanti, kaṇṇampi chindanti, nāsampi chindanti, kaṇṇanāsampi chindanti, bilaṅgathālikampi karonti, saṅkhamuṇḍikampi karonti, rāhumukhampi karonti, jotimālikampi karonti, hatthapajjotikampi karonti, erakavattikampi karonti, cīrakavāsikampi karonti, eṇeyyakampi karonti, baḷisamaṁsikampi karonti, kahāpaṇikampi karonti, khārāpatacchikampi karonti, palighaparivattikampi karonti, palālapīṭhakampi karonti, tattenapi telena osiñcanti, sunakhehipi khādāpenti, jīvantampi sūle uttāsenti, asināpi sīsaṁ chindanti. Ahañceva[3] kho pana evarūpaṁ pāpakammaṁ kareyyaṁ, mampi rājāno gahetvā evarūpā vividhā kammakāraṇā kāreyyuṁ "kasāhipi tāḷeyyuṁ -pa- asināpi sīsaṁ chindeyyun"ti. So diṭṭhadhammikassa vajjassa bhīto na paresaṁ pābhataṁ vilumpanto carati. Idaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhadhammikaṁ vajjaṁ.

Katamañca bhikkhave samparāyikaṁ vajjaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati "kāyaduccaritassa kho pana pāpako dukkho vipāko abhisamparāyaṁ, vacīduccaritassa pāpako dukkho vipāko abhisamparāyaṁ, manoduccaritassa pāpako dukkho vipāko abhisamparāyaṁ. Ahañceva kho pana kāyena duccaritaṁ careyyaṁ, vācāya duccaritaṁ careyyaṁ, manasā duccaritaṁ careyyaṁ, kiñca taṁ yāhaṁ na kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyyan"ti. So samparāyikassa vajjassa bhīto kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave samparāyikaṁ vajjaṁ. Imāni kho bhikkhave dve vajjāni. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "diṭṭhadhammikassa vajjassa bhāyissāma, samparāyikassa vajjassa bhāyissāma, vajjabhīruno

---

1. Khārāpaṭicchakampi (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Palālapiṭṭhikampi (Sī) 3. Ahañce (?)

bhavissāma vajjabhayadassāvino"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Vajjabhīruno bhikkhave vajjabhayadassāvino etaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yaṁ parimuccissati sabbavajjehīti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Padhānasutta

2. Dvemāni bhikkhave padhānāni durabhisambhavāni lokasmiṁ. Katamāni dve? Yañca gihīnaṁ agāraṁ ajjhāvasataṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānuppadānatthaṁ padhānaṁ, yañca agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ sabbūpadhipaṭinissaggatthaṁ padhānaṁ. Imāni kho bhikkhave dve padhānāni durabhisambhavāni lokasmiṁ.

Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ padhānānaṁ yadidaṁ sabbūpadhipaṭinissaggatthaṁ padhānaṁ. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "sabbūpadhipaṭinissaggatthaṁ padhānaṁ padahissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Dutiyaṁ.

## 3. Tapanīyasutta

3. Dveme bhikkhave dhammā tapanīyā. Katame dve? Idha bhikkhave ekaccassa kāyaduccaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti kāyasucaritaṁ. Vacīduccaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti vacīsucaritaṁ. Manoduccaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti manosucaritaṁ. So "kāyaduccaritaṁ me katan"ti tappati, "akataṁ me kāyasucaritan"ti tappati. "Vacīduccaritaṁ me katan"ti tappati, "akataṁ me vacīsucaritan"ti tappati. "Manoduccaritaṁ me katan"ti tappati, "akataṁ me manosucaritan"ti tappati. Ime kho bhikkhave dve dhammā tapanīyāti. . Tatiyaṁ.

## 4. Atapanīyasutta

4. Dveme bhikkhave dhammā atapanīyā. Katame dve? Idha bhikkhave ekaccassa kāyasucaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti kāyaduccaritaṁ. Vacīsucaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti vacīduccaritaṁ. Manosucaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti manoduccaritaṁ. So "kāyasucaritaṁ me katan"ti na tappati, "akataṁ me kāyaduccaritan"ti na tappati. "Vacīsucaritaṁ me katan"ti na tappati, "akataṁ me vacīduccaritan"ti na tappati. "Manosucaritaṁ me katan"ti na tappati, "akataṁ me manoduccaritan"ti na tappati. Ime kho bhikkhave dve dhammā atapanīyāti. . Catutthaṁ.

### 5. Upaññātasutta

5. Dvinnāhaṁ bhikkhave dhammānaṁ upaññāsiṁ. Yā ca asantuṭṭhitā kusalesu dhammesu, yā ca appaṭivānitā padhānasmiṁ. Appaṭivānī sudāhaṁ bhikkhave padahāmi "kāmaṁ taco ca nhāru[1] ca aṭṭhi ca avasissatu sarīre upasussatu maṁsalohitaṁ, yaṁ taṁ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṁ, na taṁ apāpuṇitvā vīriyassa saṇṭhānaṁ bhavissatī"ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave appamādādhigatā sambodhi appamādādhigato anuttaro yogakkhamo. Tumhe cepi bhikkhave appaṭivānaṁ padaheyyātha "kāmaṁ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatu sarīre upasussatu maṁsalohitaṁ, yaṁ taṁ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṁ, na taṁ apāpuṇitvā vīriyassa saṇṭhānaṁ bhavissatī"ti. Tumhepi bhikkhave nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatha. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "appaṭivānaṁ padahissāma 'kāmaṁ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatu sarīre upasussatu maṁsalohitaṁ, yaṁ taṁ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṁ, na taṁ apāpuṇitvā vīriyassa saṇṭhānaṁ bhavissatī'ti". Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Pañcamaṁ.

### 6. Saññojanasutta

6. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Yā ca saṁyojaniyesu dhammesu assādānupassitā, yā ca saṁyojaniyesu dhammesu nibbidānupassitā. Saṁyojaniyesu bhikkhave dhammesu assādānupassī viharanto rāgaṁ na pajahati, dosaṁ na pajahati, mohaṁ na pajahati. Rāgaṁ appahāya dosaṁ appahāya mohaṁ appahāya na parimuccati jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, na "parimuccati dukkhasmā"ti vadāmi.

Saṁyojaniyesu bhikkhave dhammesu nibbidānupassī viharanto rāgaṁ pajahati, dosaṁ pajahati, mohaṁ pajahati. Rāgaṁ pahāya dosaṁ pahāya

---

1. Nahāru (Sī, Syā, Kaṁ, I)

mohaṁ pahāya parimuccati jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, “parimuccati dukkhasmā”ti vadāmi. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Kaṇhasutta

7. Dveme bhikkhave dhammā kaṇhā. Katame dve? Ahirikañca anottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā kaṇhāti. . Sattamaṁ.

## 8. Sukkasutta

8. Dveme bhikkhave dhammā sukkā. Katame dve? Hirī[1] ca ottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā sukkāti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Cariyasutta

9. Dveme bhikkhave dhammā sukkā lokaṁ pālenti. Katame dve? Hirī ca ottappañca. Ime kho bhikkhave dve sukkā dhammā lokaṁ na pāleyyuṁ, nayidha paññāyetha “mātā”ti vā “mātucchā”ti vā “mātulānī”ti vā “ācariyabhariyā”ti vā “garūnaṁ dārā”ti vā, sambhedaṁ loko agamissa, yathā ajeḷakā kukkuṭasūkarā soṇasiṅgālā[2]. Yasmā ca kho bhikkhave ime dve sukkā dhammā lokaṁ pālenti, tasmā paññāyati[3] “mātā”ti vā “mātucchā”ti vā “mātulānī”ti vā “ācariyabhariyā”ti vā “garūnaṁ dārā”ti vāti. . Navamaṁ.

## 10. Vassūpanāyikasutta

10. Dvemā bhikkhave vassūpanāyikā. Katamā dve? Purimikā ca pacchimikā ca. Imā kho bhikkhave dve vassūpanāyikāti. . Dasamaṁ.

Kammakaraṇavaggo paṭhamo.

## Tassuddānaṁ

Vajjā Padhānā dve Tapanīyā, Upaññātena pañcamaṁ.
Saṁyojanañca Kaṇhañca, Sukkaṁ Cariyā Vassūpanāyikena vaggo.

1. Hiri (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Soṇasigālā (Si, Syā, Kaṁ, I) 3. Paññāyanti (Sī)

## 2. Adhikaraṇavagga

11. Dvemāni bhikkhave balāni. Katamāni dve? Paṭisaṅkhānabalañca bhāvanābalañca. Katamañca bhikkhave paṭisaṅkhānabalaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati "kāyaduccaritassa kho pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca, vacīduccaritassa pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca, manoduccaritassa pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañcā"ti. So iti paṭisaṅkhāya kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave paṭisaṅkhānabalaṁ.

Katamañca bhikkhave bhāvanābalaṁ? Tatra bhikkhave yamidaṁ[1] bhāvanābalaṁ, sekhānametaṁ[2] balaṁ. Sekhaṁ hi so bhikkhave balaṁ āgamma rāgaṁ pajahati, dosaṁ pajahati, mohaṁ pajahati. Rāgaṁ pahāya dosaṁ pahāya mohaṁ pahāya yaṁ akusalaṁ, na taṁ karoti. Yaṁ pāpaṁ, na taṁ sevati. Idaṁ vuccati bhikkhave bhāvanābalaṁ. Imāni kho bhikkhave dve balānīti. (1)

12. Dvemāni bhikkhave balāni. Katamāni dve? Paṭisaṅkhānabalañca bhāvanābalañca. Katamañca bhikkhave paṭisaṅkhānabalaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati "kāyaduccaritassa kho pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca, vacīduccaritassa pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca, manoduccaritassa pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañcā"ti. So iti paṭisaṅkhāya kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave paṭisaṅkhānabalaṁ.

Katamañca bhikkhave bhāvanābalaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vosaggapariṇāmiṁ. Dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Vīriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ

---

1. Yadidaṁ (Sī)    2. Sekhametaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)

vosaggapariṇāmiṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave bhāvanābalaṁ. Imāni kho bhikkhave dve balānīti. (2)

13. Dvemāni bhikkhave balāni. Katamāni dve? Paṭisaṅkhānabalañca bhāvanābalañca. Katamañca bhikkhave paṭisaṅkhānabalaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati "kāyaduccaritassa kho pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca, vacīduccaritassa kho pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañca, manoduccaritassa kho pāpako vipāko diṭṭhe ceva dhamme abhisamparāyañcā"ti. So iti paṭisaṅkhāya kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave paṭisaṅkhānabalaṁ.

Katamañca bhikkhave bhāvanābalaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ vuccati bhikkhave bhāvanābalaṁ. Imāni kho bhikkhave dve balānīti. (3)

14. Dvemā bhikkhave Tathāgatassa dhammadesanā. Katamā dve? Saṁkhittena ca vitthārena ca. Imā kho bhikkhave dve Tathāgatassa dhammadesanāti. (4)

15. Yasmiṁ bhikkhave adhikaraṇe āpanno[1] ca bhikkhu, codako ca bhikkhu na sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati, tasmetaṁ bhikkhave adhikaraṇe pāṭikaṅkhaṁ "dīghattāya kharattāya vāḷattāya saṁvattissati,

---

1. Āpattāpanno (Ka)

bhikkhū ca na phāsuṁ[1] viharissantī"ti[2]. Yasmiṁ ca kho bhikkhave adhikaraṇe āpanno ca bhikkhu, codako ca bhikkhu sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati, tasmetaṁ bhikkhave adhikaraṇe pāṭikaṅkhaṁ "na dīghattāya kharattāya vāḷattāya saṁvattissati, bhikkhū ca phāsuṁ viharissantī"ti.

Kathañca bhikkhave āpanno bhikkhu sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati? Idha bhikkhave āpanno bhikkhu iti paṭisañcikkhati—ahaṁ kho akusalaṁ āpanno kañcideva[3] desaṁ kāyena. Maṁ so[4] bhikkhu addasa akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena. No ce ahaṁ akusalaṁ āpajjeyyaṁ kañcideva desaṁ kāyena. Na maṁ so bhikkhu passeyya akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena. Yasmā ca kho ahaṁ akusalaṁ āpanno kañcideva desaṁ kāyena, tasmā maṁ so bhikkhu addasa akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena. Disvā ca pana maṁ so bhikkhu akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena anattamano ahosi. Anattamano samāno anattamanavacanaṁ[5] maṁ so bhikkhu avaca. Anattamanavacanāhaṁ[6] tena bhikkhunā vuttā samāno anattamano[7] ahosiṁ. Anattamano samāno paresaṁ ārocesiṁ. Iti mameva tattha accayo accagamā suṅkadāyakaṁva bhaṇḍasminti. Evaṁ kho bhikkhave āpanno bhikkhu sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati.

Kathañca bhikkhave codako bhikkhu sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati? Idha bhikkhave codako bhikkhu iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhikkhu akusalaṁ āpanno kañcideva desaṁ kāyena. Ahaṁ imaṁ bhikkhuṁ addasaṁ akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena. No ce ayaṁ bhikkhu akusalaṁ āpajjeyya kañcideva desaṁ kāyena. Nāhaṁ imaṁ bhikkhuṁ passeyyaṁ akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena. Yasmā ca kho ayaṁ bhikkhu akusalaṁ āpanno kañcideva desaṁ kāyena, tasmā ahaṁ imaṁ bhikkhuṁ addasaṁ akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena. Disvā ca panāhaṁ imaṁ bhikkhu akusalaṁ āpajjamānaṁ kañcideva desaṁ kāyena anattamano ahosiṁ.

---

1. Na phāsu (Ka) 2. Viharissanti (Sī, Syā, Kaṁ, Ka) 3. Kiñcideva (Ka)
4. Tasmā maṁ so (Sī, Syā) 5. Anattamanavācaṁ (Ka)
6. Anattamanavācaṁ nāhaṁ (Ka) 7. Attamano (Ka)

Anattamano samāno attamanavacanāhaṁ imaṁ bhikkhuṁ avacaṁ. Anattamanavacanāyaṁ bhikkhu mayā vutto samāno anattamano ahosi. Anattamano samāno paresaṁ ārocesi. Iti mameva tattha accayo accagamā suṅkadāyakaṁva bhaṇḍasminti. Evaṁ kho bhikkhave codako bhikkhu sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati.

Yasmiṁ bhikkhave adhikaraṇe āpanno ca bhikkhu, codako ca bhikkhu na sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati, tasmetaṁ bhikkhave adhikaraṇe pāṭikaṅkhaṁ "dīghattāya kharattāya vāḷattāya saṁvattissati, bhikkhū ca na phāsuṁ viharissantī"ti. Yasmiṁ ca kho bhikkhave adhikaraṇe āpanno ca bhikkhu codako ca bhikkhu sādhukaṁ attanāva attānaṁ paccavekkhati, tasmetaṁ bhikkhave adhikaraṇe pāṭikaṅkhaṁ "na dīghattāya kharattāya vāḷattāya saṁvattissati, bhikkhū ca phāsuṁ viharissantī"ti. (5)

16. Atha kho aññataro brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjantī"ti. Adhammacariyāvisamacariyāhetu kho brāhmaṇa evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjantīti.

Ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti. Dhammacariyāsamacariyāhetu kho brāhmaṇa evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti.

Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ[1] vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca,

---

1. Nikujjitaṁ (Ka)

upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. (6)

17. Atha kho Jāṇussoṇi[1] brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjantī"ti. Katattā ca brāhmaṇa akatattā ca evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjantīti. Ko pana bho Gotama hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti. Katattā ca brāhmaṇa akatattā ca evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti. Na kho ahaṁ imassa bhoto Gotamassa saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājānāmi, sādhu me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetu yathā ahaṁ imassa bhoto Gotamassa saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhattassa vitthārena atthaṁ ājāneyyanti. Tena hi brāhmaṇa suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi, bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

Idha brāhmaṇa ekaccassa kāyaduccaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti kāyasucaritaṁ. Vacīduccaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti vacīsucaritaṁ. Manoduccaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti manosucaritaṁ. Evaṁ kho brāhmaṇa katattā ca akatattā ca evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Idha pana brāhmaṇa ekaccassa kāyasucaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti kāyaduccaritaṁ. Vacīsucaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti vacīduccaritaṁ. Manosucaritaṁ kataṁ hoti, akataṁ hoti manoduccaritaṁ. Evaṁ kho brāhmaṇa katattā ca akatattā ca evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti.

---

1. Jāṇusoṇi (Ka)

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. (7)

18. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Ānandaṁ Bhagavā etadavoca "ekaṁsenāhaṁ Ānanda akaraṇīyaṁ vadāmi kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritan"ti. Yamidaṁ bhante Bhagavatā ekaṁsena akaraṇīyaṁ akkhātaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, tasmiṁ akaraṇīye kayiramāne ko ādīnavo pāṭikaṅkhoti. Yamidaṁ Ānanda mayā ekaṁsena akaraṇīyaṁ akkhātaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, tasmiṁ akaraṇīye kayiramāne ayaṁ ādīnavo pāṭikaṅkho—attāpi attānaṁ upavadati, anuvicca viññū garahanti, pāpako kittisaddo abbhuggacchati, sammūḷho kālaṁ karoti, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Yamidaṁ Ānanda mayā ekaṁsena akaraṇīyaṁ akkhātaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, tasmiṁ akaraṇīye kayiramāne ayaṁ ādīnavo pāṭikaṅkhoti.

Ekaṁsenāhaṁ Ānanda karaṇīyaṁ vadāmi kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritanti. Yamidaṁ bhante Bhagavatā ekaṁsena karaṇīyaṁ akkhātaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, tasmiṁ karaṇīye kayiramāne ko ānisaṁso pāṭikaṅkhoti. Yamidaṁ Ānanda mayā ekaṁsena karaṇīyaṁ akkhātaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, tasmiṁ karaṇīye kayiramāne ayaṁ ānisaṁso pāṭikaṅkho—attāpi attānaṁ na upavadati, anuvicca viññū pasaṁsanti, kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati, asammūḷho kālaṁ karoti, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Yamidaṁ Ānanda mayā ekaṁsena karaṇīyaṁ akkhātaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, tasmiṁ karaṇīye kayiramāne ayaṁ ānisaṁso pāṭikaṅkhoti. (8)

19. Akusalaṁ bhikkhave pajahatha, sakkā bhikkhave akusalaṁ pajahituṁ. No cedaṁ[1] bhikkhave sakkā abhavissa akusalaṁ pajahituṁ, nāhaṁ evaṁ vadeyyaṁ "akusalaṁ bhikkhave pajahathā"ti. Yasmā ca kho bhikkhave

---

1. No cetaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka) Saṁ 2. 25 piṭṭhe passitabbaṁ.

sakkā akusalaṁ pajahituṁ, tasmāhaṁ evaṁ vadāmi "akusalaṁ bhikkhave pajahathā"ti. Akusalañca hidaṁ bhikkhave[1] pahīnaṁ ahitāya dukkhāya saṁvatteyya, nāhaṁ evaṁ vadeyyaṁ "akusalaṁ bhikkhave pajahathā"ti. Yasmā ca kho bhikkhave akusalaṁ pahīnaṁ hitāya sukhāya saṁvattati, tasmāhaṁ evaṁ vadāmi "akusalaṁ bhikkhave pajahathā"ti.

Kusalaṁ bhikkhave bhāvetha, sakkā bhikkhave kusalaṁ bhāvetuṁ. No cedaṁ bhikkhave sakkā abhavissa kusalaṁ bhāvetuṁ, nāhaṁ evaṁ vadeyyaṁ "kusalaṁ bhikkhave bhāvethā"ti. Yasmā ca kho bhikkhave sakkā kusalaṁ bhāvetuṁ, tasmāhaṁ evaṁ vadāmi "kusalaṁ bhikkhave bhāvethā"ti. Kusalañca hidaṁ bhikkhave bhāvitaṁ ahitāya dukkhāya saṁvatteyya, nāhaṁ evaṁ vadeyyaṁ "kusalaṁ bhikkhave bhāvethā"ti. Yasmā ca kho bhikkhave kusalaṁ bhāvitaṁ hitāya sukhāya saṁvattati, tasmāhaṁ evaṁ vadāmi "kusalaṁ bhikkhave bhāvethā"ti. (9)

20. Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti. Katame dve? Dunnikkhittañca padabyañjanaṁ, attho ca dunnīto. Dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti. Ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantīti. (10)

21. Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattanti. Katame dve? Sunikkhittañca padabyañjanaṁ, attho ca sunīto. Sunikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi sunayo hoti. Ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattantīti. (11)

Adhikaraṇavaggo dutiyo.

---

### 3. Bālavagga

22. Dveme bhikkhave bālā. Katame dve? Yo ca accayaṁ accayato na passati, yo ca accayaṁ desentassa yathādhammaṁ nappaṭiggaṇhāti. Ime kho bhikkhave dve bālāti.

---

1. Akusalaṁ bhikkhave (Ka)

Dveme bhikkhave paṇḍitā. Katame dve? Yo ca accayaṁ accayato passati, yo ca accayaṁ desentassa yathādhammaṁ paṭiggaṇhāti. Ime kho bhikkhave dve paṇḍitāti. (1)

23. Dveme bhikkhave Tathāgataṁ abbhācikkhanti. Katame dve? Duṭṭho vā dosantaro, saddho vā duggahitena[1]. Ime kho bhikkhave dve Tathāgataṁ abbhācikkhantīti. (2)

24. Dveme bhikkhave Tathāgataṁ abbhācikkhanti. Katame dve? Yo ca abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatena "bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpeti, yo ca bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena "abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpeti. Ime kho bhikkhave dve Tathāgataṁ abbhācikkhantīti.

Dveme bhikkhave Tathāgataṁ nābbhācikkhanti. Katame dve? Yo ca abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatena "abhāsitaṁ alapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpeti, yo ca bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena "bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatenā"ti dīpeti. Ime kho bhikkhave dve Tathāgataṁ nābbhācikkhantīti. (3)

25. Dveme bhikkhave Tathāgataṁ abbhācikkhanti. Katame dve? Yo ca neyyatthaṁ suttantaṁ "nītattho suttanto"ti dīpeti, yo ca nītatthaṁ suttantaṁ "neyyattho suttanto"ti dīpeti. Ime kho bhikkhave dve Tathāgataṁ abbhācikkhantīti. (4)

26. Dveme bhikkhave Tathāgataṁ nābbhācikkhanti. Katame dve? Yo ca neyyatthaṁ suttantaṁ "neyyattho suttanto"ti dīpeti, yo ca nītatthaṁ suttantaṁ "nītattho suttanto"ti dīpeti. Ime kho bhikkhave dve Tathāgataṁ nābbhācikkhantīti. (5)

27. Paṭicchannakammantassa bhikkhave dvinnaṁ gatīnaṁ aññatarā gati pāṭikaṅkhā nirayo vā tiracchānayoni vāti. Appaṭicchannakammantassa bhikkhave dvinnaṁ gatīnaṁ aññatarā gati pāṭikaṅkhā devā vā manussā vāti. (6)

---

1. Duggahītena (Sī)

28. Micchādiṭṭhikassa bhikkhave dvinnaṁ gatīnaṁ aññatarā gati pāṭikaṅkhā nirayo vā tiracchānayoni vāti. (7)

29. Sammādiṭṭhikassa bhikkhave dvinnaṁ gatīnaṁ aññatarā gati pāṭikaṅkhā devā vā manussā vāti. (8)

30. Dussīlassa bhikkhave dve paṭiggāhā nirayo vā tiracchānayoni vā, sīlavato bhikkhave dve paṭiggāhā devā vā manussā vāti[1]. (9)

31. Dvāhaṁ bhikkhave atthavase sampassamāno araññavanapatthāni[2] pantāni senāsanāni paṭisevāmi. Katame dve? Attano ca diṭṭhadhammasukhavihāraṁ sampassamāno, pacchimañca janataṁ anukampamāno. Ime kho ahaṁ bhikkhave dve atthavase sampassamāno araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevāmīti. (10)

32. Dveme bhikkhave dhammā vijjābhāgiyā. Katame dve? Samatho ca vipassanā ca. Samatho bhikkhave bhāvito kamattha[3] manubhoti? Cittaṁ bhāvīyati. Cittaṁ bhāvitaṁ kamatthamanubhoti? Yo rāgo, so pahīyati. Vipassanā bhikkhave bhāvitā kamatthamanubhoti? Paññā bhāvīyati. Paññā bhāvitā kamatthamanubhoti? Yā avijjā, sā pahīyati. Rāgupakkiliṭṭhaṁ vā bhikkhave cittaṁ na vimuccati, avijjupakkiliṭṭhā vā paññā na bhāvīyati. Iti kho bhikkhave rāgavirāgā cetovimutti, avijjāvirāgā paññāvimuttīti. (11)

Bālavaggo tatiyo.

---

## 4. Samacittavagga

33. Asappurisabhūmiñca vo bhikkhave desessāmi sappurisabhūmiñca, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

---

1. Devo vā manusso vāti (Ka)
2. Araññe pavanapatthāni (Sī, I)
3. Kimattha (Syā, Kaṁ), katamattha (Ka)

Katamā ca bhikkhave asappurisabhūmi? Asappuriso bhikkhave akataññū hoti akatavedī. Asabbhi hetaṁ bhikkhave upaññātaṁ, yadidaṁ akataññutā akataveditā. Kevalā esā bhikkhave asappurisabhūmi, yadidaṁ akataññutā akataveditā. Sappuriso ca kho bhikkhave kataññū hoti katavedī. Sabbhi hetaṁ bhikkhave upaññātaṁ, yadidaṁ kataññutā kataveditā. Kevalā esā bhikkhave sappurisabhūmi, yadidaṁ kataññutā kataveditāti. (1)

34. Dvinnāhaṁ bhikkhave na suppatikāraṁ vadāmi. Katamesaṁ dvinnaṁ? Mātu ca pitu ca. Ekena bhikkhave aṁsena mātaraṁ parihareyya, ekena aṁsena pitaraṁ parihareyya vassasatāyuko vassasatajīvī, so ca nesaṁ ucchādanaparimaddananhāpanasambāhanena, te ca tattheva muttakarīsaṁ cajeyyuṁ, na tveva bhikkhave mātāpitūnaṁ kataṁ vā hoti paṭikataṁ vā. Imissā ca bhikkhave mahāpathaviyā pahūtarattaratanāya[1] mātāpitaro issarādhipacce rajje patiṭṭhāpeyya, na tveva bhikkhave mātāpitūnaṁ kataṁ vā hoti paṭikataṁ vā. Taṁ kissa hetu? Bahukārā[2] bhikkhave mātāpitaro puttānaṁ āpādakā posakā, imassa lokassa dassetāro. Yo ca kho bhikkhave mātāpitaro assaddhe saddhāsampadāya samādapeti niveseti patiṭṭhāpeti, dussīle sīlasampadāya samādapeti niveseti patiṭṭhāpeti, maccharī cāgasampadāya samādapeti niveseti patiṭṭhāpeti, duppaññe paññāsampadāya samādapeti niveseti patiṭṭhāpeti. Ettāvatā kho bhikkhave mātāpitūnaṁ katañca hoti paṭikatañcāti[3]. (2)

35. Atha kho aññataro brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ -pa- ekamantaṁ nisinno kho so brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "kiṁ vādī bhavaṁ Gotamo, kimakkhāyī"ti. Kiriyavādī cāhaṁ brāhmaṇa akiriyavādī cāti. Yathākathaṁ pana bhavaṁ Gotamo kiriyavādī ca akiriyavādī cāti.

Akiriyaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa vadāmi kāyaduccaritassa vacīduccaritassa manoduccaritassa, anekavihitānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ

---

1. Pahūtasattaratanāya (Sī, Syā, Kaṁ, I) tikanipāte mahāvagge dasamasuttaṭīkāyaṁ dassitapāḷiyā sameti.
2. Bahūpakārā (Ka)
3. Paṭikatañca atikatañcāti (Sī, I)

akiriyaṁ vadāmi. Kiriyañca kho ahaṁ brāhmaṇa vadāmi kāyasucaritassa vacīsucaritassa manosucaritassa, anikavihitānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ kiriyaṁ vadāmi. Evaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa kiriyavādī ca akiriyavādī cāti.

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. (3)

36. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Anāthapiṇḍiko gahapati Bhagavantaṁ etadavoca "kati nu kho bhante loke dakkhiṇeyyā, kattha ca dānaṁ dātabban"ti. Dve kho gahapati loke dakkhiṇeyyā sekho ca asekho ca. Ime kho gahapati dve loke dakkhiṇeyyā, ettha ca dānaṁ dātabbanti.

Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna[1] Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

"Sekho asekho ca imasmiṁ loke,
Āhuneyyā yajamānānaṁ honti.
Te ujjubhūtā[2] kāyena, vācāya uda cetasā.
Khettaṁ taṁ yajamānānaṁ, ettha dinnaṁ mahapphalan"ti. (4)

37. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi "āvuso bhikkhave"ti. "Āvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etadavoca "ajjhattasaṁyojanañca āvuso puggalaṁ desessāmi bahiddhāsaṁyojanañca, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmī"ti. "Evamāvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etadavoca "katamo cāvuso ajjhattasaṁyojano puggalo? Idhāvuso bhikkhu sīlavā hoti pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati

---

1. Vatvā (Sī, I) evamīdisesu ṭhānesu.
2. Ujubhūtā (Syā, Kaṁ, Ka)

ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, so tato cuto āgāmī hoti āgantā itthattaṁ. Ayaṁ vuccati āvuso ajjhattasaṁyojano puggalo āgāmī hoti āgantā itthattaṁ.

Katamo cāvuso bahiddhāsaṁyojano puggalo? Idhāvuso bhikkhu sīlavā hoti pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu so aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, so tato cuto anāgāmī hoti anāgantā itthattaṁ. Ayaṁ vuccatāvuso bahiddhāsaṁyojano puggalo anāgāmī hoti anāgantā itthattaṁ.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu so kāmānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti. So bhavānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti. So taṇhākkhayāya paṭipanno hoti. So lobhakkhayāya paṭipanno hoti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, so tato cuto anāgāmī hoti anāgantā itthattaṁ. Ayaṁ vuccatāvuso bahiddhāsaṁyojano puggalo anāgāmī hoti anāgantā itthattan"ti.

Atha kho sambahulā samacittā devatā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho tā devatā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "eso bhante āyasmā Sāriputto Pubbārāme Migāramātupāsāde bhikkhūnaṁ ajjhattasaṁyojanañca puggalaṁ deseti bahiddhāsaṁyojanañca, haṭṭhā bhante parisā, sādhu bhante Bhagavā yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Bhagavā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ[1] vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ

---

1. Sammiñjitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

samiñjeyya. Evamevaṁ Jetavane antarahito Pubbārāme Migāramātupāsāde āyasmato Sāriputtassa sammukhe pāturahosi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Āyasmāpi kho Sāriputto Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Sāriputtaṁ Bhagavā etadavoca—

Idha Sāriputta sambahulā samacittā devatā yenāhaṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho Sāriputta tā devatā maṁ etadavocuṁ "eso bhante āyasmā Sāriputto Pubbārāme Migāramātupāsāde bhikkhūnaṁ ajjhattasaṁyojanañca puggalaṁ deseti bahiddhāsaṁyojanañca, haṭṭhā bhante parisā, sādhu bhante Bhagavā yena āyasmā Sāriputto tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā"ti. Tā kho pana Sāriputta devatā dasapi hutvā vīsampi hutvā tiṁsampi hutvā cattālīsampi hutvā paññāsampi hutvā saṭṭhipi hutvā āraggakoṭinitudanamattepi tiṭṭhanti, na ca aññamaññaṁ byābādhenti[1]. Siyā kho pana[2] Sāriputta evamassa "tattha nūna tāsaṁ devatānaṁ tathācittaṁ bhāvitaṁ, yena tā devatā dasapi hutvā vīsampi hutvā tiṁsampi hutvā cattālīsampi hutvā paññāsampi hutvā saṭṭhipi hutvā āraggakoṭinitudanamattepi tiṭṭhanti, na ca aññamaññaṁ byābādhentī"ti. Na kho panetaṁ Sāriputta evaṁ daṭṭhabbaṁ. Idheva kho Sāriputta tāsaṁ devatānaṁ tathācittaṁ bhāvitaṁ, yena tā devatā dasapi hutvā -pa- na ca aññamaññaṁ byābādhenti. Tasmātiha Sāriputta evaṁ sikkhitabbaṁ "santindriyā bhavissāma santamānasā"ti. Evaṁ hi vo Sāriputta sikkhitabbaṁ. Santindriyānaṁ hi vo Sāriputta santamānasānaṁ santaṁyeva kāyakammaṁ bhavissati, santaṁ vacīkammaṁ, santaṁ manokammaṁ. Santaṁyeva upahāraṁ upaharissāma sabrahmacārīsūti, evaṁ hi vo Sāriputta sikkhitabbaṁ. Anassuṁ kho Sāriputta aññatitthiyā paribbājakā, ye imaṁ dhammapariyāyaṁ nāssosunti. (5)

38. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahākaccāno Varaṇāyaṁ viharati Bhaddasāritīre[3]. Atha kho Ārāmadaṇḍo brāhmaṇo yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā

---

1. Byābādhentīti (sabbattha)
2. Pana te (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Kaddamadahatīre (Sī, Syā, Kaṁ, I)

āyasmatā Mahākaccānena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Ārāmadaṇḍo brāhmaṇo āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca "ko nu kho bho Kaccāna hetu ko paccayo, yena khattiyāpi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatikāpi gahapatikehi vivadantī"ti. Kāmarāgābhinivesavinibandha[1] paligedhapariyuṭṭhānajjhosānahetu kho brāhmaṇa khattiyāpi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatikāpi gahapatikehi vivadantīti.

Ko pana bho Kaccāna hetu ko paccayo, yena samaṇāpi samaṇehi vivadantīti. Diṭṭhirāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānahetu kho brāhmaṇa samaṇāpi samaṇehi vivadantīti.

Atthi pana bho Kaccāna koci lokasmiṁ yo imaṁ ceva kāmarāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkanto, imañca diṭṭhirāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkantoti. Atthi brāhmaṇa lokasmiṁ yo imaṁ ceva kāmarāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkanto, imañca diṭṭhirāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkantoti.

Ko pana so bho Kaccāna lokasmiṁ, yo imañceva kāmarāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkanto, imañca diṭṭhirāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkantoti. Atthi brāhmaṇa puratthimesu janapadesu Sāvatthī nāma nagaraṁ, tattha so Bhagavā etarahi viharati Arahaṁ Sammāsambuddho. So hi brāhmaṇa Bhagavā imañceva kāmarāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkanto, imañca diṭṭhirāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkantoti.

Evaṁ vutte Ārāmadaṇḍo brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā dakkhiṇaṁ jāṇumaṇḍalaṁ pathaviyaṁ nihantvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi—

---

1. Kāmarāgavinivesavinibaddha (Sī, Syā, Kaṁ, I)

“Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, yo hi so Bhagavā imañceva kāmarāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkanto, imañca diṭṭhirāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānaṁ samatikkanto”ti.

Abhikkantaṁ bho Kaccāna, abhikkantaṁ bho Kaccāna, seyyathāpi bho Kaccāna nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya “cakkhumanto rūpāni dakkhantī”ti. Evamevaṁ bhotā Kaccānena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bho Kaccāna taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. (6)

39. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahākaccāno Madhurāyaṁ viharati Gundāvane. Atha kho Kandarāyano[1] brāhmaṇo yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Mahākaccānena saddhiṁ -pa- ekamantaṁ nisinno kho Kandarāyano brāhmaṇo āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca “sutaṁ metaṁ bho Kaccāna na samaṇo Kaccāno brāhmaṇe jiṇṇe vuddhe mahallake addhagate vayo-anuppatte abhivādeti vā paccuṭṭheti vā āsanena vā nimantetī”ti. Tayidaṁ bho Kaccāna tatheva, na hi bhavaṁ Kaccāno brāhmaṇe jiṇṇe vuddhe mahallake addhagate vayo-anuppatte abhivādeti vā paccuṭṭheti vā āsanena vā nimanteti, tayidaṁ bho Kaccāna na sampannamevāti.

Atthi brāhmaṇa tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena vuddhabhūmi ca akkhātā daharabhūmi ca. Vuddho cepi brāhmaṇa hoti āsītiko vā nāvutiko vā vassasatiko vā jātiyā, so ca kāme paribhuñjati, kāmamajjhāvasati, kāmapariḷāhena pariḍayhati, kāmavitakkehi khajjati, kāmapariyesanāya ussuko. Atha kho so bālo na therotveva saṅkhyaṁ gacchati. Daharo cepi brāhmaṇa hoti yuvā susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena

---

1. Kaṇḍarāyano (Sī, Syā, Kaṁ, I)

vayasā, so ca na kāme paribhuñjati, na kāmamajjhāvasati, na kāmapariḷāhena pariḍayhati, na kāmavitakkehi khajjati, na kāmapariyesanāya ussuko. Atha kho so paṇḍito therotveva saṅkhyaṁ gacchatīti.

Evaṁ vutte Kandarāyano brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā daharānaṁ sataṁ[1] bhikkhūnaṁ pāde sirasā vandati "vuddhā bhavanto vuddhabhūmiyaṁ ṭhitā, daharā mayaṁ daharabhūmiyaṁ ṭhitā"ti.

Abhikkantaṁ bho Kaccāna -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. (7)

40. Yasmiṁ bhikkhave samaye corā balavanto honti, rājāno tasmiṁ samaye dubbalā honti. Tasmiṁ bhikkhave samaye rañño na phāsu hoti atiyātuṁ vā niyyātuṁ vā paccantime vā janapade anusaññātuṁ, brāhmaṇagahapatikānampi tasmiṁ samaye na phāsu hoti atiyātuṁ vā niyyātuṁ vā bāhirāni vā kammantāni paṭivekkhituṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave yasmiṁ samaye pāpabhikkhū balavanto honti, pesalā bhikkhū tasmiṁ samaye dubbalā honti. Tasmiṁ bhikkhave samaye pesalā bhikkhū tuṇhībhūtā tuṇhībhūtāva saṁghamajjhe saṅkasāyanti[2]. Paccantime vā janapade acchanti[3], tayidaṁ bhikkhave hoti bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ.

Yasmiṁ bhikkhave samaye rājāno balavanto honti, corā tasmiṁ samaye dubbalā honti. Tasmiṁ bhikkhave samaye rañño phāsu hoti atiyātuṁ vā niyyātuṁ vā paccantime vā janapade anusaññātuṁ, brāhmaṇagahapatikānampi tasmiṁ samaye phāsu hoti atiyātuṁ vā niyyātuṁ vā bāhirāni vā kammantāni paṭivekkhituṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave yasmiṁ samaye pesalā bhikkhū balavanto honti. Pāpabhikkhū tasmiṁ samaye dubbalā honti. Tasmiṁ bhikkhave samaye pāpabhikkhū tuṇhībhūtā tuṇhībhūtāva saṁghamajjhe saṅkasāyanti. Yena vā pana tena pakkamanti[4]. Tayidaṁ bhikkhave hoti bahujanahitāya bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti. (8)

---

1. Sudaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Saṅkamma jhāyanti (Ka), sañjhāyanti (Sī-Ṭṭha)
3. Bhajanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Papatanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

41. Dvinnāhaṁ bhikkhave micchāpaṭipattiṁ na vaṇṇemi gihissa vā pabbajitassa vā. Gihī vā bhikkhave pabbajito vā micchāpaṭipanno micchāpaṭipattādhikaraṇahetu na ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Dvinnāhaṁ bhikkhave sammāpaṭipattiṁ vaṇṇemi gihissa vā pabbajitassa vā. Gihī vā bhikkhave pabbajito vā sammāpaṭipanno sammāpaṭipattādhikaraṇahetu ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti. (9)

42. Ye te bhikkhave bhikkhū duggahitehi suttantehi byañjanappatirūpakehi atthañca dhammañca paṭibāhanti, te bhikkhave bhikkhū bahujanāhitāya paṭipannā bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū apuññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ antaradhāpenti.

Ye te bhikkhave bhikkhū suggahitehi suttantehi byañjanappatirūpakehi atthañca dhammañca anulomenti, te bhikkhave bhikkhū bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Bahuñca te bhikkhave bhikkhū puññaṁ pasavanti, te cimaṁ saddhammaṁ ṭhapentīti. (10)

Samacittavaggo catuttho.

---

## 5. Parisavagga

43. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Uttānā ca parisā, gambhīrā ca parisā. Katamā ca bhikkhave uttānā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū uddhatā honti unnaḷā capalā mukharā vikiṇṇavācā muṭṭhassatī asampajānā asamāhitā vibbhantacittā pākatindriyā. Ayaṁ vuccati bhikkhave uttānā parisā.

Katamā ca bhikkhave gambhīrā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū anuddhatā honti anunnaḷā acapalā amukharā avikiṇṇavācā upaṭṭhitassatī sampajānā samāhitā ekaggacittā saṁvutindriyā. Ayaṁ

vuccati bhikkhave gambhīrā parisā. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ gambhīrā parisāti. (1)

44. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Vaggā ca parisā, samaggā ca parisā. Katamā ca bhikkhave vaggā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave vaggā parisā.

Katamā ca bhikkhave samaggā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave samaggā parisā. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ samaggā parisāti. (2)

45. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Anaggavatī ca parisā, aggavatī ca parisā. Katamā ca bhikkhave anaggavatī parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ therā bhikkhū bāhulikā[1] honti sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā, paviveke nikkhittadhurā, na vīriyaṁ ārabhanti appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, tesaṁ pacchimā janatā diṭṭhinugatiṁ āpajjati. Sāpi hoti bāhulikā sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā, paviveke nikkhittadhurā, na vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave anaggavatī parisā.

Katamā ca bhikkhave aggavatī parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ therā bhikkhū na bāhulikā honti na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā, paviveke pubbaṅgamā, vīriyaṁ ārabhanti appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Tesaṁ pacchimā janatā diṭṭhānugatiṁ āpajjati. Sāpi hoti na bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā, paviveke pubbaṅgamā, vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave aggavatī parisā. Imā kho bhikkhave

1. Bāhullikā (Syā, Kaṁ, Ka) Ṭīkā oloketabbā.

dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ aggavatī parisāti. (3)

46. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Anariyā ca parisā, ariyā ca parisā. Katamā ca bhikkhave anariyā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave anariyā parisā.

Katamā ca bhikkhave ariyā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānanti, ayaṁ "dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave ariyā parisā. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ ariyā parisāti. (4)

47. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Parisākasaṭo ca parisāmaṇḍo ca. Katamo ca bhikkhave parisākasaṭo? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū chandāgatiṁ gacchanti, dosāgatiṁ gacchanti, mohāgatiṁ gacchanti, bhayāgatiṁ gacchanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave parisākasaṭo.

Katamo ca bhikkhave parisāmaṇḍo? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū na chandāgatiṁ gacchanti, na dosāgatiṁ gacchanti, na mohāgatiṁ gacchanti, na bhayāgatiṁ gacchanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave parisāmaṇḍo. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ parisāmaṇḍoti. (5)

48. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Okkācitavinītā parisā nopaṭipucchāvinītā, paṭipucchāvinītā parisā no-okkācitavinītā. Katamā ca bhikkhave okkācitavinītā parisā nopaṭipucchāvinītā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū ye te suttantā Tathāgatabhāsitā

gambhīrā gambhīratthā lokuttarā suññatāpaṭisaṁyuttā, tesu bhaññamānesu na sussūsanti, na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, na ca te dhamme uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ maññanti. Ye pana te suttantā kavitā[1] kāveyyā cittakkharā cittabyañjanā bāhirakā sāvakabhāsitā, tesu bhaññamānesu sussūsanti, sotaṁ odahanti, aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, te dhamme uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ maññanti. Te ca taṁ dhammaṁ pariyāpuṇitvā na ceva aññamaññaṁ paṭipucchanti, na ca paṭivicaranti "idaṁ kathaṁ, imassa ko attho"ti. Te avivaṭañceva na vivaranti, anuttānīkatañca na uttānīkaronti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ nappaṭivinodenti. Ayaṁ vuccati bhikkhave okkācitavinītā parisā nopaṭipucchāvinītā.

Katamā ca bhikkhave paṭipucchāvinītā parisā no-okkācitavinītā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū ye te suttantā kavitā kāveyyā cittakkharā cittabyañjanā bāhirakā sāvakabhāsitā, tesu bhaññamānesu na sussūsanti, na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, na ca te dhamme uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ maññanti. Ye pana te suttantā Tathāgatabhāsitā gambhīrā gambhīratthā lokuttarā suññatāpaṭisaṁyuttā, tesu bhaññamānesu sussūsanti, sotaṁ odahanti, aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, te ca dhamme uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ maññanti. Te taṁ dhammaṁ pariyāpuṇitvā aññamaññaṁ paṭipucchanti, paṭivicaranti "idaṁ kathaṁ, imassa ko attho"ti. Te avivaṭañceva vivaranti, anuttānīkatañca uttānīkaronti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti. Ayaṁ vuccati bhikkhave paṭipucchāvinītā parisā no-okkācitavinītā. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ paṭipucchāvinītā parisā no-okkācitavinītāti. (6)

49. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Āmisagaru parisā nosaddhammagaru, saddhammagaru parisā no-āmisagaru. Katamā ca bhikkhave āmisagaru parisā nosaddhammagaru? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū gihīnaṁ odātavasanānaṁ sammukhā aññamaññassa vaṇṇaṁ bhāsanti "asuko bhikkhu ubhatobhāgavimutto, asuko paññāvimutto, asuko

---

1. Kavikatā (sabbattha) Ṭīkā oloketabbā.

kāyasakkhī, asuko duṭṭhippatto, asuko saddhāvimutto, asuko dhammānusārī, asuko saddhānusārī, asuko sīlavā kalyāṇadhammo, asuko dussīlo pāpadhammo”ti. Te tena lābhaṁ labhanti, te taṁ lābhaṁ labhitvā gathitā[1] mucchitā ajjhopannā[2] anādīnavadassāvino anissaraṇapaññā paribhuñjanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave āmisagaru parisā nosaddhammagaru.

Katamā ca bhikkhave saddhammagaru parisā no-āmisagaru? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū gihīnaṁ odātavasanānaṁ sammukhā aññamaññassa vaṇṇaṁ na bhāsanti “asuko bhikkhu ubhatobhāgavimutto, asuko paññāvimutto, asuko kāyasakkhī, asuko diṭṭhippatto, asuko saddhāvimutto, asuko dhammānusārī, asuko saddhānusārī, asuko sīlavā kalyāṇadhammo, asuko dussīlo pāpadhammo”ti. Te tena lābhaṁ labhanti, te taṁ lābhaṁ labhitvā agathitā amucchitā anajjhosannā ādīnavadassāvino nissaraṇapaññā paribhuñjanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave saddhammagaru parisā no-āmisagaru. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ saddhammagaru parisā no-āmisagarūti. (7)

50. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Visamā ca parisā, samā ca parisā. Katamā ca bhikkhave visamā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ adhammakammāni pavattanti, dhammakammāni nappavattanti, avinayakammāni pavattanti, vinayakammāni nappavattanti. Adhammakammāni dippanti, dhammakammāni na dippanti. Avinayakammāni dippanti, vinayakammāni na dippanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave visamā parisā. ( )[3]

Katamā ca bhikkhave samā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ dhammakammāni pavattanti, adhammakammāni nappavattanti, vinayakammāni pavattanti, avinayakammāni nappavattanti. Dhammakammāni dippanti, adhammakammāni na dippanti. Vinayakammāni dippanti, avinayakammāni na dippanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave

---

1. Gadhitā (Ka)
2. Ajjhosānā (Ka), anajjhopannā (Sī, Syā, Ka) tikanipāte Kusināravagge paṭhamasuttaṭīkā oloketabbā.
3. (Visamattā bhikkhave parisāya adhammakammāni pavattanti, ... vinayakammāni na dippanti.) (Sī, I)

samā parisā. ( )[1] Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ samā parisāti. (8)

51. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Adhammikā ca parisā, dhammikā ca parisā -pa-. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ dhammikā parisāti. (9)

52. Dvemā bhikkhave parisā. Katamā dve? Adhammavādinī ca parisā, dhammavādinī ca parisā. Katamā ca bhikkhave adhammavādinī parisā, idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū adhikaraṇaṁ ādiyanti dhammikaṁ vā adhammikaṁ vā, te taṁ adhikaraṇaṁ ādiyitvā na ceva aññamaññaṁ saññāpenti, na ca saññattiṁ upagacchanti, na ca nijjhāpenti, na ca nijjhattiṁ upagacchanti. Te asaññattibalā anijjhattibalā appaṭinissaggamantino tameva adhikaraṇaṁ thāmasā parāmāsā[2] abhinivissa voharanti "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave adhammavādinī parisā.

Katamā ca bhikkhave dhammavādinī parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū adhikaraṇaṁ ādiyanti dhammikaṁ vā adhammikaṁ vā, te taṁ adhikaraṇaṁ ādiyitvā aññamaññaṁ saññāpenti ceva saññattiñca upagacchanti, nijjhāpenti ceva nijjhattiñca upagacchanti. Te saññattibalā nijjhattibalā paṭinissaggamantino na tameva adhikaraṇaṁ thāmasā parāmāsā abhinivissa voharanti "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave dhammavādinī parisā. Imā kho bhikkhave dve parisā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ parisānaṁ yadidaṁ dhammavādinī parisāti. (10)

Parisavaggo pañcamo.

### Tassuddānaṁ

Uttānā Vaggā Aggavatī, Ariyā Kasaṭo ca pañcamo.
Okkācita-āmisañceva, Visamā Adhammādhammiyena cāti.

## Paṭhamo paṇṇāsako samatto.

---

1. (Samattā bhikkhave parisāya dhammakammāni pavattanti, ... avinayakammāni na dippanti.) (Sī, I)
2. Parāmassa (Sī, I)

# 2. Dutiyapaṇṇāsaka

### (6) 1. Puggalavagga

53. Dveme bhikkhave puggalā loke uppajjamānā uppajjanti bahujanahitāya bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame dve? Tathāgato ca Arahaṁ Sammāsambuddho, rājā ca cakkavattī. Ime kho bhikkhave dve puggalā loke uppajjamānā uppajjanti bahujanahitāya bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti. (1)

54. Dveme bhikkhave puggalā loke uppajjamānā uppajjanti acchariyamanussā. Katame dve? Tathāgato ca Arahaṁ Sammāsambuddho, rājā ca cakkavattī. Ime kho bhikkhave dve puggalā loke uppajjamānā uppajjanti acchariyamanussāti. (2)

55. Dvinnaṁ bhikkhave puggalānaṁ kālakiriyā bahuno janassa anutappā hoti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Tathāgatassa ca Arahato Sammāsambuddhassa, rañño ca cakkavattissa. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ puggalānaṁ kālakiriyā bahuno janassa anutappā hotīti. (3)

56. Dveme bhikkhave thūpārahā. Katame dve? Tathāgato ca Arahaṁ Sammāsambuddho, rājā ca cakkavattī. Ime kho bhikkhave dve thūpārahāti. (4)

57. Dveme bhikkhave Buddhā. Katame dve? Tathāgato ca Arahaṁ Sammāsambuddho, Paccekabuddho ca. Ime kho bhikkhave dve Buddhāti. (5)

58. Dveme bhikkhave asaniyā phalantiyā na santasanti. Katame dve? Bhikkhu ca khīṇāsavo, hatthājānīyo ca. Ime kho bhikkhave dve asaniyā phalantiyā na santasantīti. (6)

59. Dveme bhikkhave asaniyā phalantiyā na santasanti. Katame dve? Bhikkhu ca khīṇāsavo, assājānīyo ca. Ime kho bhikkhave dve asaniyā phalantiyā na santasantīti. (7)

60. Dveme bhikkhave asaniyā phalantiyā na santasanti. Katame dve? Bhikkhu ca khīṇāsavo, sīho ca migarājā. Ime kho bhikkhave dve asaniyā phalantiyā na santasantīti. (8)

61. Dveme bhikkhave atthavase sampassamānā kiṁpurisā mānusiṁ vācaṁ na bhāsanti. Katame dve? Mā ca musā bhaṇimhā, mā ca paraṁ abhūtena abbhācikkhimhāti. Ime kho bhikkhave dve atthavase sampassamānā kiṁpurisā mānusiṁ vācaṁ na bhāsantīti. (9)

62. Dvinnaṁ dhammānaṁ bhikkhave atitto appaṭivāno mātugāmo kālaṁ karoti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Methunasamāpattiyā ca vijāyanassa ca. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ dhammānaṁ atitto appaṭivāno mātugāmo kālaṁ karotīti. (10)

63. Asantasannivāsañca vo bhikkhave desessāmi santasannivāsañca, taṁ suṇātha, sādhukaṁ manasi karotha bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Kathañca bhikkhave asantasannivāso hoti, kathañca asanto sannivasanti? Idha bhikkhave therassa bhikkhuno evaṁ hoti "theropi maṁ na vadeyya, majjhimopi maṁ na vadeyya, navopi maṁ na vadeyya. Therampāhaṁ na vadeyyaṁ, majjhimampāhaṁ na vadeyyaṁ, navampāhaṁ na vadeyyaṁ. Thero cepi maṁ vadeyya, ahitānukampī maṁ vadeyya no hitānukampī. "No"ti naṁ vadeyyaṁ, viheṭheyyaṁ[1], passampissa nappaṭikareyyaṁ. Majjhimo cepi maṁ vadeyya -pa-. Navo cepi maṁ vadeyya, ahitānukampī maṁ vadeyya no hitānukampī. "No"ti naṁ vadeyyaṁ, viheṭheyyaṁ, passampissa nappaṭikareyyaṁ". Majjhimassapi bhikkhuno evaṁ hoti -pa-. Navassapi bhikkhuno evaṁ hoti "theropi maṁ na vadeyya, majjhimopi maṁ na vadeyya, navopi maṁ na vadeyya. Therampāhaṁ na vadeyyaṁ, majjhimampāhaṁ na vadeyyaṁ, navampāhaṁ na vadeyyaṁ. Thero cepi maṁ vadeyya, ahitānukampī maṁ vadeyya no hitānukammī. "No"ti naṁ vadeyyaṁ, viheṭheyyaṁ, passampissa nappaṭikareyyaṁ. Majjhimo cepi maṁ vadeyya, navo cepi

---

1. Viheseyyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

maṁ vadeyya, ahitānukampī maṁ vadeyya no hitānukampī. "No"ti naṁ vadeyyaṁ, viheṭheyyaṁ, passampissa nappaṭikareyyaṁ". Evaṁ kho bhikkhave asantasannivāso hoti, evañca asanto sannivasanti.

Kathañca bhikkhave santasannivāso hoti, kathañca santo sannivasanti. Idha bhikkhave therassa bhikkhuno evaṁ hoti "theropi maṁ vadeyya, majjhimopi maṁ vadeyya, navopi maṁ vadeyya. Therampāhaṁ vadeyyaṁ, majjhimampāhaṁ vadeyyaṁ, navampāhaṁ vadeyyaṁ. Thero cepi maṁ vadeyya, hitānukampī maṁ vadeyya no ahitānukampi. "Sādhū"ti naṁ vadeyyaṁ, na naṁ viheṭheyyaṁ, passampissa paṭikareyyaṁ. Majjhimo cepi maṁ vadeyya -pa-. Navo cepi maṁ vadeyya, hitānukampī maṁ vadeyya no ahitānukampī. "Sādhū"ti naṁ vadeyyaṁ, na naṁ viheṭheyyaṁ, passampissa paṭikareyyaṁ". Majjhimassapi bhikkhuno evaṁ hoti -pa-. Navassapi bhikkhuno evaṁ hoti "theropi maṁ vadeyya, majjhimopi maṁ vadeyya, navopi maṁ vadeyya. Therampāhaṁ vadeyyaṁ, majjhimampāhaṁ vadeyyaṁ, navampāhaṁ vadeyyaṁ. Thero cepi maṁ vadeyya, hitānukampī maṁ vadeyya, no ahitānukampī. "Sādhū"ti naṁ vadeyyaṁ, na naṁ viheṭheyyaṁ, passampissa paṭikareyyaṁ. Majjhimo cepi maṁ vadeyya -pa-. Navo cepi maṁ vadeyya, hitānukampī maṁ vadeyya no ahitānukampī. "Sādhū"ti naṁ vadeyyaṁ, na naṁ viheṭheyyaṁ, passampissa paṭikareyyaṁ". Evaṁ kho bhikkhave santasannivāso hoti, evañca santo sannivasantīti. (11)

64. Yasmiṁ bhikkhave adhikaraṇe ubhato vacīsaṁsāro diṭṭhipaḷāso cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi ajjhattaṁ avūpasantaṁ hoti, tasmetaṁ bhikkhave adhikaraṇe pāṭikaṅkhaṁ—dīghattāya kharattāya vāḷattāya saṁvattissati, bhikkhū ca na phāsuṁ[1] viharissanti. Yasmiñca kho bhikkhave adhikaraṇe ubhato vacīsaṁsāro diṭṭhipaḷāso cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi ajjhattaṁ suvūpasantaṁ hoti, tasmetaṁ bhikkhave adhikaraṇe pāṭikaṅkhaṁ—na dīghattāya kharattāya vāḷattāya saṁvattissati, bhikkhū ca phāsuṁ viharissantīti. (12)

Puggalavaggo paṭhamo.

---

1. Phāsu (Ka)

## (7) 2. Sukhavagga

65. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Gihisukhañca pabbajitasukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ pabbajitasukhanti. (1)

66. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Kāmasukhañca nekkhammasukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ nekkhammasukhanti. (2)

67. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Upadhisukhañca nirupadhisukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ nirupadhisukhanti. (3)

68. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Sāsavasukhañca anāsavasukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ anāsavasukhanti. (4)

69. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Sāmisañca sukhaṁ, nirāmisañca sukhaṁ. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ nirāmisaṁ sukhanti. (5)

70. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Ariyasukhañca anariyasukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ ariyasukhanti. (6)

71. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Kāyikañca sukhaṁ, cetasikañca sukhaṁ. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ cetasikaṁ sukhanti. (7)

72. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Sappītikañca sukhaṁ, nippītikañca sukhaṁ. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ nippītikaṁ sukhanti. (8)

73. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Sātasukhañca upekkhāsukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ upekkhāsukhanti. (9)

74. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Samādhisukhañca asamādhisukhañca. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ samādhisukhanti. (10)

75. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Sappītikārammaṇañca sukhaṁ, nippītikārammaṇañca sukhaṁ. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ nippītikārammaṇaṁ sukhanti. (11)

76. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Sātārammaṇañca sukhaṁ, upekkhārammaṇañca sukhaṁ. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ upekkhārammaṇaṁ sukhanti. (12)

77. Dvemāni bhikkhave sukhāni. Katamāni dve? Rūpārammaṇañca sukhaṁ, arūpārammaṇañca sukhaṁ. Imāni kho bhikkhave dve sukhāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sukhānaṁ yadidaṁ arūpārammaṇaṁ sukhanti. (13)

Sukhavaggo dutiyo.

## (8) 3. Sanimittavagga

78. Sanimittā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no animittā, tasseva nimittassa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (1)

79. Sanidānā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no anidānā, tasseva nidānassa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (2)

80. Sahetukā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no ahetukā, tasseva hetussa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (3)

81. Sasaṅkhārā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no asaṅkhārā, tesaṁyeva saṅkhārānaṁ pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (4)

82. Sappaccayā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no appaccayā, tasseva paccayassa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (5)

83. Sarūpā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no arūpā, tasseva rūpassa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (6)

84. Savedanā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no avedanā, tassāyeva vedanāya pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (7)

85. Sasaññā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no asaññā, tassāyeva saññāya pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (8)

86. Saviññāṇā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no aviññāṇā, tasseva viññāṇassa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (9)

87. Saṅkhatārammaṇā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā, no asaṅkhatārammaṇā, tasseva saṅkhatassa pahānā evaṁ te pāpakā akusalā dhammā na hontīti. (10)

Sanimittavaggo tatiyo.

---

## (9) 4. Dhammavagga

88. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Cetovimutti ca paññāvimutti ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (1)

89. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Paggāho ca avikkhepo ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (2)

90. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Nāmañca rūpañca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (3)

91. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Vijjā ca vimutti ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (4)

92. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (5)

93. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Ahirikañca anottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (6)

94. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Hirī ca ottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (7)

95. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Dovacassatā ca pāpamittatā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (8)

96. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Sovacassatā ca kalyāṇāmittatā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (9)

97. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Dhātukusalatā ca manasikārakusalatā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (10)

98. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Āpattikusalatā ca āpattivuṭṭhānakusalatā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (11)

Dhammavaggo catuttho.

---

## (10) 5. Bālavagga

99. Dveme bhikkhave bālā. Katame dve? Yo ca anāgataṁ bhāraṁ vahati, yo ca āgataṁ bhāraṁ na vahati. Ime kho bhikkhave dve bālāti. (1)

100. Dveme bhikkhave paṇḍitā. Katame dve? Yo ca anāgataṁ bhāraṁ na vahati, yo ca āgataṁ bhāraṁ vahati. Ime kho bhikkhave dve paṇḍitāti. (2)

101. Dveme bhikkhave bālā. Katame dve? Yo ca akappiye kappiyasaññī, yo ca kappiye akappiyasaññī. Ime kho bhikkhave dve bālāti. (3)

102. Dveme bhikkhave paṇḍitā. Katame dve? Yo ca akappiye akappiyasaññī, yo ca kappiye kappiyasaññī. Ime kho bhikkhave dve paṇḍitāti. (4)

103. Dveme bhikkhave bālā. Katame dve? Yo ca anāpattiyā āpattisaññī, yo ca āpattiyā anāpattisaññī. Ime kho bhikkhave dve bālāti. (5)

104. Dveme bhikkhave paṇḍitā. Katame dve? Yo ca anāpattiyā anāpattisaññī, yo ca āpattiyā āpattisaññī. Ime kho bhikkhave dve paṇḍitāti. (6)

105. Dveme bhikkhave bālā. Katame dve? Yo ca adhamme dhammasaññī, yo ca dhamme adhammasaññī. Ime kho bhikkhave dve bālāti. (7)

106. Dveme bhikkhave paṇḍitā. Katame dve? Yo ca dhamme dhammasaññī, yo ca adhamme adhammasaññī. Ime kho bhikkhave dve paṇḍitāti. (8)

107. Dveme bhikkhave bālā. Katame dve? Yo ca avinaye vinayasaññī, yo ca vinaye avinayasaññī. Ime kho bhikkhave dve bālāti. (9)

108. Dveme bhikkhave paṇḍitā. Katame dve? Yo ca avinaye avinayasaññī, yo ca vinaye vinayasaññī. Ime kho bhikkhave dve paṇḍitāti. (10)

109. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca na kukkuccāyitabbaṁ kukkuccāyati, yo ca kukkuccāyitabbaṁ na kukkuccāyati. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā vaḍḍhantīti. (11)

110. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā na vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca na kukkuccāyitabbaṁ na kukkuccāyati, yo ca kukkuccāyitabbaṁ kukkuccāyati. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā na vaḍḍhantīti. (12)

111. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca akappiye kappiyasaññī, yo ca kappiye akappiyasaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā vaḍḍhantīti. (13)

112. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā na vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca akappiye akappiyasaññī, yo ca kappiye kappiyasaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā na vaḍḍhantīti. (14)

113. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca āpattiyā anāpattisaññī yo ca anāpattiyā āpattisaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā vaḍḍhantīti. (15)

114. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā na vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca āpattiyā āpattisaññī, yo ca anāpattiyā anāpattisaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā na vaḍḍhantīti. (16)

115. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca adhamme dhammasaññī, yo ca dhamme adhammasaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā vaḍḍhantīti. (17)

116. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā na vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca dhamme dhammasaññī, yo ca adhamme adhammasaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā na vaḍḍhantīti. (18)

117. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca avinaye vinayasaññī, yo ca vinaye avinayasaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā vaḍḍhantīti. (19)

118. Dvinnaṁ bhikkhave āsavā na vaḍḍhanti. Katamesaṁ dvinnaṁ? Yo ca avinaye avinayasaññī, yo ca vinaye vinayasaññī. Imesaṁ kho bhikkhave dvinnaṁ āsavā na vaḍḍhantīti. (20)

Bālavaggo pañcamo.

## Dutiyo paṇṇāsako samatto.

# 3. Tatiyapaṇṇāsaka

## (11) 1. Āsāduppajahavagga

119. Dvemā bhikkhave āsā duppajahā. Katamā dve? Lābhāsā ca jīvitāsā ca. Imā kho bhikkhave dve āsā duppajahāti. (1)

120. Dveme bhikkhave puggalā dullabhā lokasmiṁ. Katame dve? Yo ca pubbakārī, yo ca kataññū katavedī. Ime kho bhikkhave dve puggalā dullabhā lokasminti. (2)

121. Dveme bhikkhave puggalā dullabhā lokasmiṁ. Katame dve? Titto ca tappetā ca. Ime kho bhikkhave dve puggalā dullabhā lokasminti. (3)

122. Dveme bhikkhave puggalā duttappayā. Katame dve? Yo ca laddhaṁ laddhaṁ nikkhipati, yo ca laddhaṁ laddhaṁ vissajjeti. Ime kho bhikkhave dve puggalā duttappayāti. (4)

123. Dveme bhikkhave puggalā sutappayā. Katame dve? Yo ca laddhaṁ laddhaṁ na nikkhipati, yo ca laddhaṁ laddhaṁ na vissajjeti. Ime kho bhikkhave dve puggalā sutappayāti. (5)

124. Dveme bhikkhave paccayā rāgassa uppādāya. Katame dve? Subhanimittañca, ayoniso ca manasikāro. Ime kho bhikkhave dve paccayā rāgassa uppādāyāti. (6)

125. Dveme bhikkhave paccayā dosassa uppādāya. Katame dve? Paṭighanimittañca, ayoniso ca manasikāro. Ime kho bhikkhave dve paccayā dosassa uppādāyāti. (7)

126. Dveme bhikkhave paccayā micchādiṭṭhiyā uppādāya. Katame dve? Parato ca ghoso, ayoniso ca manasikāro. Ime kho bhikkhave dve paccayā micchādiṭṭhiyā uppādāyāti. (8)

127. Dveme bhikkhave paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāya. Katame dve? Parato ca ghoso, yoniso ca manasikāro. Ime kho bhikkhave dve paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāyāti. (9)

128. Dvemā bhikkhave āpattiyo. Katamā dve? Lahukā ca āpatti, garukā ca āpatti. Imā kho bhikkhave dve āpattiyoti. (10)

129. Dvemā bhikkhave āpattiyo. Katamā dve? Duṭṭhullā ca āpatti, aduṭṭhullā ca āpatti. Imā kho bhikkhave dve āpattiyoti. (11)

130. Dvemā bhikkhave āpattiyo. Katamā dve? Sāvasesā ca āpatti, anavasesā ca āpatti. Imā kho bhikkhave dve āpattiyoti. (12)

Āsāduppajahavaggo paṭhamo.

---

## (12) 2. Āyācanavagga

131. Saddho bhikkhave bhikkhu evaṁ sammā āyācamāno āyāceyya "tādiso homi, yādisā Sāriputtamoggallānā"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ yadidaṁ Sāriputtamoggallānāti. (1)

132. Saddhā bhikkhave bhikkhunī evaṁ sammā āyācamānā āyāceyya "tādisī homi, yādisī Khemā ca bhikkhunī Uppalavaṇṇā cā"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvikānaṁ bhikkhunīnaṁ yadidaṁ Khemā ca bhikkhunī Uppalavaṇṇā cāti. (2)

133. Saddho bhikkhave upāsako evaṁ sammā āyācamāno āyāceyya "tādiso homi, yādiso Citto ca gahapati, Hatthako ca Āḷavako"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvakānaṁ upāsakānaṁ yadidaṁ Citto ca gahapati, Hatthako ca Āḷavakoti. (3)

134. Saddhā bhikkhave upāsikā evaṁ sammā āyācamānā āyāceyya "tādisī homi, yādisī Khujjuttarā ca upāsikā, Veḷukaṇḍakiyā[1] ca Nandamātā"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvikānaṁ upāsikānaṁ yadidaṁ Khujjuttarā ca upāsikā, Veḷukaṇḍakiyā ca Nandamātāti. (4)

135. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi dvīhi? Ananuvicca apariyogāhetvā avaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsati, ananuvicca apariyogāhetvā vaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavatīti.

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi dvīhi? Anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsati, anuvicca pariyogāhetvā vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. (5)

136. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi dvīhi? Ananuvicca apariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne pasādaṁ upadaṁseti, ananuvicca apariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne appasādaṁ upadaṁseti. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavatīti.

---

1. Veḷukaṇḍakī (Aṁ 2. 295 piṭṭhe; Aṁ 1. 483 piṭṭhepi āgataṁ.)

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi dvīhi? Anuvicca pariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne appasādaṁ upadaṁseti, anuvicca pariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne pasādaṁ upadaṁseti. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. (6)

137. Dvīsu bhikkhave micchāpaṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamesu dvīsu? Mātari ca pitari ca. Imesu kho bhikkhave dvīsu micchāpaṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavatīti.

Dvīsu bhikkhave sammāpaṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamesu dvīsu? Mātari ca pitari ca. Imesu kho bhikkhave dvīsu sammāpaṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. (7)

138. Dvīsu bhikkhave micchāpaṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamesu dvīsu? Tathāgate ca Tathāgatasāvake ca. Imesu kho bhikkhave micchāpaṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavatīti.

Dvīsu bhikkhave sammāpaṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamesu dvīsu? Tathāgate ca

Tathāgatasāvake ca. Imesu kho bhikkhave dvīsu sammāpaṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. (8)

139. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Sacittavodānañca na ca kiñci loke upādiyati. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (9)

140. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Kodho ca upanāho ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (10)

141. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Kodhavinayo ca upanāhavinayo ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (11)

Āyācanavaggo dutiyo.

---

## (13) 3. Dānavagga

142. Dvemāni bhikkhave dānāni. Katamāni dve? Āmisadānañca dhammadānañca. Imāni kho bhikkhave dve dānāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ dānānaṁ, yadidaṁ dhammadānanti. (1)

143. Dveme bhikkhave yāgā. Katame dve? Āmisayāgo ca dhammayāgo ca. Ime kho bhikkhave dve yāgā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ yāgānaṁ, yadidaṁ dhammayāgoti. (2)

144. Dveme bhikkhave cāgā. Katame dve? Āmisacāgo ca dhammacāgo ca. Ime kho bhikkhave dve cāgā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ cāgānaṁ, yadidaṁ dhammacāgoti. (3)

145. Dveme bhikkhave pariccāgā. Katame dve? Āmisapariccāgo ca dhammapariccāgo ca. Ime kho bhikkhave dve pariccāgā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ pariccāgānaṁ, yadidaṁ dhammapariccāgoti. (4)

146. Dveme bhikkhave bhogā. Katame dve? Āmisabhogo ca dhammabhogo ca. Ime kho bhikkhave dve bhogā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ bhogānaṁ, yadidaṁ dhammabhogoti. (5)

147. Dveme bhikkhave sambhogā. Katame dve? Āmisasambhogo ca dhammasambhogo ca. Ime kho bhikkhave dve sambhogā. Etadaggaṁ bhikkhave imedaṁ dvinnaṁ sambhogānaṁ, yadidaṁ dhammasambhogoti. (6)

148. Dveme bhikkhave saṁvibhāgā. Katame dve? Āmisasaṁvibhāgo ca dhammasaṁvibhāgo ca. Ime kho bhikkhave dve saṁvibhāgā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ saṁvibhāgānaṁ, yadidaṁ dhammasaṁvibhāgoti. (7)

149. Dveme bhikkhave saṅgahā. Katame dve? Āmisasaṅgaho ca dhammasaṅgaho ca. Ime kho bhikkhave dve saṅgahā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ saṅgahānaṁ, yadidaṁ dhammasaṅgahoti. (8)

150. Dveme bhikkhave anuggahā. Katame dve? Āmisānuggaho ca dhammānuggaho ca. Ime kho bhikkhave dve anuggahā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ anuggahānaṁ, yadidaṁ dhammānuggahoti. (9)

151. Dvemā bhikkhave anukampā. Katamā dve? Āmisānukampā ca dhammānukampā ca. Imā kho bhikkhave dve anukampā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ anukampānaṁ, yadidaṁ dhammānukampāti. (10)

Dānavaggo tatiyo.

## (14) 4. Santhāravagga

152. Dveme bhikkhave santhārā[1]. Katame dve? Āmisasanthāro ca dhammasanthāro ca. Ime kho bhikkhave dve santhārā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ santhārānaṁ, yadidaṁ dhammasanthāroti. (1)

1. Sandhārā (Ka)

153. Dveme bhikkhave paṭisanthārā[1]. Katame dve? Āmisapaṭisanthāro ca dhammapaṭisanthāro ca. Ime kho bhikkhave dve paṭisanthārā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ paṭisanthārānaṁ, yadidaṁ dhammapaṭisanthāroti. (2)

154. Dvemā bhikkhave esanā. Katamā dve? Āmisesanā ca dhammesanā ca. Imā kho bhikkhave dve esanā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ esanānaṁ, yadidaṁ dhammesanāti. (3)

155. Dvemā bhikkhave pariyesanā. Katamā dve? Āmisapariyesanā ca dhammapariyesanā ca. Imā kho bhikkhave dve pariyesanā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ pariyesanānaṁ, yadidaṁ dhammapariyesanāti. (4)

156. Dvemā bhikkhave pariyeṭṭhiyo. Katamā dve? Āmisapariyeṭṭhi ca dhammapariyeṭṭhi ca. Imā kho bhikkhave dve pariyeṭṭhiyo. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ pariyeṭṭhīnaṁ, yadidaṁ dhammapariyeṭṭhīti. (5)

157. Dvemā bhikkhave pūjā. Katamā dve? Āmisapūjā ca dhammapūjā ca. Imā kho bhikkhave dve pūjā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ pūjānaṁ, yadidaṁ dhammapūjāti. (6)

158. Dvemāni bhikkhave ātitheyyāni. Katamāni dve? Āmisātitheyyañca dhammātitheyyañca. Imāni kho bhikkhave dve ātitheyyāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ ātitheyyānaṁ, yadidaṁ dhammātitheyyanti. (7)

159. Dvemā bhikkhave iddhiyo. Katamā dve? Āmisiddhi ca dhammiddhi ca. Imā kho bhikkhave dve iddhiyo. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ iddhīnaṁ, yadidaṁ dhammiddhīti. (8)

160. Dvemā bhikkhave vuddhiyo. Katamā dve? Āmisavuddhi ca dhammavuddhi ca. Imā kho bhikkhave dve vuddhiyo. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ dvinnaṁ vuddhīnaṁ, yadidaṁ dhammavuddhīti. (9)

---

1. Paṭisandhārā (Ka)

161. Dvemāni bhikkhave ratanāni. Katamāni dve? Āmisaratanañca dhammaratanañca. Imāni kho bhikkhave dve ratanāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ ratanānaṁ, yadidaṁ dhammaratananti. (10)

162. Dveme bhikkhave sannicayā. Katame dve? Āmisasannicayo ca dhammasannicayo ca. Ime kho bhikkhave dve sannicayā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ sannicayānaṁ, yadidaṁ dhammasannicayoti. (11)

163. Dvemāni bhikkhave vepullāni. Katamāni dve? Āmisavepullañca dhammavepullañca. Imāni kho bhikkhave dve vepullāni. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ vepullānaṁ, yadidaṁ dhammavepullanti. (12)

Santhāravaggo catuttho.

## (15) 5. Samāpattivagga

164. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Samāpattikusalatā ca samāpattivuṭṭhānakusalatā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (1)

165. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Ajjavañca maddavañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (2)

166. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Khanti ca soraccañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (3)

167. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Sākhalyañca paṭisanthāro ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (4)

168. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Avihiṁsā ca soceyyañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (5)

169. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Indriyesu aguttadvāratā ca, bhojane amattaññutā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (6)

170. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Indriyesu guttadvāratā ca, bhojane mattaññutā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (7)

171. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Paṭisaṅkhānabalañca bhāvanābalañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (8)

172. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Satibalañca samādhibalañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (9)

173. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Samatho ca vipassanā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (10)

174. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Sīlavipatti ca diṭṭhivipatti ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (11)

175. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Sīlasampadā ca diṭṭhisampadā ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (12)

176. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Sīlavisuddhi ca diṭṭhivisuddhi ca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (13)

177. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Diṭṭhivisuddhi ca, yathādiṭṭhissa ca padhānaṁ. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (14)

178. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Asantuṭṭhitā ca kusalesu dhammesu, appaṭivānitā ca padhānasmiṁ. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (15)

179. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Muṭṭhassaccañca asampajaññañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (16)

180. Dveme bhikkhave dhammā, katame dve? Sati ca sampajaññañca. Ime kho bhikkhave dve dhammāti. (17)

Samāpattivaggo pañcamo.

## Tatiyo paṇṇāsako samatto.

## 1. Kodhapeyyāla

181. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Kodho ca upanāho ca. Makkho ca paḷāso[1] ca. Issā ca macchariyañca. Māyā ca sāṭheyyañca. Ahirikañca anottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (1-5)

182. Dveme bhikkhave dhammā. Katame dve? Akkodho ca anupanāho ca. Amakkho ca apaḷāso ca. Anissā ca amacchariyañca. Amāyā ca asāṭheyyañca. Hirī ca ottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā. (6-10)

183. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato dukkhaṁ viharati. Katamehi dvīhi? Kodhena ca upanāhena ca. Makkhena ca paḷāsena ca. Issāya ca macchariyena ca. Māyāya ca sāṭheyyena ca. Ahirikena ca anottappena ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato dukkhaṁ viharati. (11-15)

184. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato sukhaṁ viharati. Katamehi dvīhi? Akkodhena ca anupanāhena ca. Amakkhena ca apaḷāsena ca. Anissāya ca amacchariyena ca. Amāyāya ca asāṭheyyena ca. Hiriyā ca ottappena ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato sukhaṁ viharati. (16-20)

185. Dveme bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṁvattanti. Katame dve? Kodho ca upanāho ca. Makkho ca paḷāso ca. Issā ca macchariyañca. Māyā ca sāṭheyyañca. Ahirikañca anottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṁvattanti. (21-25)

186. Dveme bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno aparihānāya saṁvattanti. Katame dve? Akkodho ca anupanāho ca. Amakkho ca apaḷāso ca. Anissā ca amacchariyañca. Amāyā ca asāṭheyyañca. Hirī ca ottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā sekhassa bhikkhuno aparihānāya saṁvattanti. (26-30)

187. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye. Katamehi dvīhi? Kodhena ca upanāhena ca. Makkhena ca paḷāsena ca. Issāya ca macchariyena ca. Māyāya ca sāṭheyyena ca. Ahirikena ca anottappena ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye. (31-35)

---

1. Palāso (Ka)

188. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ sagge. Katamehi dvīhi? Akkodhena ca anupanāhena ca. Amakkhena ca apaḷāsena ca. Anissāya ca amacchariyena ca. Amāyāya ca asāṭheyyena ca. Hiriyā ca ottappena ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ sagge. (36-40)

189. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato idhekacco kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Katamehi dvīhi? Kodhena ca upanāhena ca. Makkhena ca paḷāsena ca. Issāya ca macchariyena ca. Māyāya ca sāṭheyyena ca. Ahirikena ca anottappena ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato idhekacco kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. (41-45)

190. Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato idhekacco kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Katamehi dvīhi? Akkodhena ca anupanāhena ca. Amakkhena ca apaḷāsena ca. Anissāya ca amacchariyena ca. Amāyāya ca asāṭheyyena ca. Hiriyā ca ottappena ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato idhekacco kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. (46-50)

Kodhapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

## 2. Akusalapeyyāla

191-200. Dveme bhikkhave dhammā akusalā. Dveme bhikkhave dhammā kusalā. Dveme bhikkhave dhammā sāvajjā. Dveme bhikkhave dhammā anavajjā. Dveme bhikkhave dhammā dukkhudrayā. Dveme bhikkhave dhammā sukhudrayā. Dveme bhikkhave dhammā dukkhavipākā. Dveme bhikkhave dhammā sukhavipākā. Dveme bhikkhave dhammā sabyābajjhā. Dveme bhikkhave dhammā abyābajjhā. Katame dve? Akkodho ca anupanāho ca. Amakkho ca apaḷāso ca. Anissā ca amacchariyañca. Amāyā ca asāṭheyyañca. Hirī ca ottappañca. Ime kho bhikkhave dve dhammā abyābajjhāti. (1-50)

Akusalapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

## 3. Vinayapeyyāla

201. Dveme bhikkhave atthavase paṭicca Tathāgatena sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ. Katame dve? Saṁghasuṭṭhutāya, saṁghaphāsutāya. Dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggahāya, pesalānaṁ bhikkhūnaṁ phāsuvihārāya. Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ verānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ verānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ vajjānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ vajjānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ bhayānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ bhayānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya. Gihīnaṁ anukampāya, pāpicchānaṁ bhikkhūnaṁ pakkhupacchedāya. Appasannānaṁ pasādāya, pasannānaṁ bhiyyobhāvāya. Saddhammaṭṭhitiyā, vinayānuggahāya. Ime kho bhikkhave dve atthavase paṭicca Tathāgatena sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattanti. (1-10)

202-230. Dveme bhikkhave atthavase paṭicca Tathāgatena sāvakānaṁ pātimokkhaṁ paññattaṁ -pa- pātimokkhuddeso paññatto. Pātimokkhaṭṭhapanaṁ paññattaṁ. Pavāraṇā paññattā. Pavāraṇaṭṭhapanaṁ paññattaṁ. Tajjanīyakammaṁ paññattaṁ. Niyassakammaṁ paññattaṁ. Pabbājanīyakammaṁ paññattaṁ. Paṭisāraṇīyakammaṁ paññattaṁ. Ukkhepanīyakammaṁ paññattaṁ. Parivāsadānaṁ paññattaṁ. Mūlāya paṭikassanaṁ paññattaṁ. Mānattadānaṁ paññattaṁ. Abbhānaṁ paññattaṁ. Osāraṇīyaṁ paññattaṁ. Nissāraṇīyaṁ paññattaṁ. Upasampadā paññattā. Ñattikammaṁ paññattaṁ. Ñattidutiyakammaṁ paññattaṁ. Ñatticatutthakammaṁ paññattaṁ. Apaññatte paññattaṁ. Paññatte anupaññattaṁ. Sammukhāvinayo paññatto. Sativinayo paññatto. Amūḷhavinayo paññatto. Paṭiññātakaraṇaṁ paññattaṁ. Yebhuyyasikā paññattā. Tassapāpiyasikā paññattā. Tiṇavatthārako paññatto. Katame dve? Saṁghasuṭṭhutāya, saṁghaphāsutāya. Dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggahāya, pesalānaṁ bhikkhūnaṁ phāsuvihārāya. Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ verānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ verānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ vajjānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ vajjānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ bhayānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ bhayānaṁ paṭighātāya. Diṭṭhadhammikānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya. Gihīnaṁ anukampāya, pāpicchānaṁ bhikkhūnaṁ pakkhupacchedāya.

Appasannānaṁ pasādāya, pasannānaṁ bhiyyobhāvāya. Saddhammaṭṭhitiyā vinayānuggahāya. Ime kho bhikkhave dve atthavase paṭicca Tathāgatena sāvakānaṁ tiṇavatthārako paññattoti. (11-300)

Vinapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

---

## 4. Rāgapeyyāla

231. Rāgassa bhikkhave abhiññāya dve dhammā bhāvetabbā. Katame dve? Samatho ca vipassanā ca. Rāgassa bhikkhave abhiññāya ime dve dhammā bhāvetabbāti. (1)

Rāgassa bhikkhave pariññāya. Parikkhayāya. Pahānāya. Khayāya. Vayāya. Virāgāya. Nirodhāya. Cāgāya. Paṭinissaggāya dve dhammā bhāvetabbā -pa-. (1-10)

232-246. Dosassa -pa-. Mohassa. Kodhassa. Upanāhāssa. Makkhassa. Paḷāsassa. Issāya. Macchariyassa. Māyāya. Sāṭheyyassa. Thambhassa. Sārambhassa. Mānassa. Atimānassa. Madassa. Pamādassa. Abhiññāya. Pariññāya. Parikkhayāya. Pahānāya. Khayāya. Vayāya. Virāgāya. Nirodhāya. Cāgāya. Paṭinissaggāya dve dhammā bhāvetabbā. Katame dve, samatho ca vipassanā ca. Pamādassa bhikkhave paṭinissaggāya ime dve dhammā bhāvetabbāti. (11-170)

(Idamavoca Bhagavā, attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.)[1]

Rāgapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

# Dukanipātapāḷi niṭṭhitā.

---

1. ( ) Etthantare pāṭho Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu natthi.

# Aṅguttaranikāya

# Tikanipātapāḷi

---

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

## 1. Paṭhamapaṇṇāsaka

### 1. Bālavagga

#### 1. Bhayasutta

1. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante[1]"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Yāni kānici bhikkhave bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjanti, no paṇḍitato. Ye keci upaddavā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti, no paṇḍitato. Ye keci upasaggā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti, no paṇḍitato. Seyyathāpi bhikkhave naḷāgārā vā tiṇāgārā vā[2] aggi mutto[3] kūṭāgārānipi ḍahati ullittāvalittāni nivātāni phusitaggaḷāni pihitavātapānāni. Evamevaṁ kho bhikkhave yāni kānici bhāyāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjanti, no paṇḍitato. Ye keci upaddavā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti, no paṇḍitato. Ye keci upasaggā uppajjanti, sabbe te bālato uppajjanti, no paṇḍitato.

---

1. Bhaddante (Ka)
2. Naḷāgāraṁ vā tiṇāgāraṁ vā (Sī)
3. Aggimukko (Sī), aggi mukko (Syā, Kaṁ, I)

Iti kho bhikkhave sappaṭibhayo bālo, appaṭibhayo paṇḍito, sa-upaddavo bālo, anupaddavo paṇḍito, sa-upasaggo bālo, anupasaggo paṇḍito, natthi bhikkhave paṇḍitato bhayaṁ, natthi paṇḍitato upaddavo, natthi paṇḍitato upasaggo.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "yehi tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo, te tayo dhamme abhinivajjetvā, yehi tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo, te tayo dhamme samādāya vattissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Lakkhaṇasutta

2. Kammalakkhaṇo bhikkhave bālo, kammalakkhaṇo paṇḍito, apadānasobhanī[1] paññāti[2]. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo veditabbo. Katamehi tīhi? Kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Katamehi tīhi? Kāyasucaritena vacīsucaritena manosucaritena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "yehi tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo, te tayo dhamme abhinivajjetvā, yehi tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo, te tayo dhamme samādāya vattissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Dutiyaṁ.

## 3. Cintīsutta

3. Tīṇimāni bhikkhave bālassa bālalakkhaṇāni bālanimittāni bālāpadānāni. Katamāni tīṇi? Idha bhikkhave bālo duccintitacintī ca hoti dubbhāsitabhāsī ca dukkaṭakammakārī ca. No cedaṁ[3] bhikkhave bālo duccintitacintī ca abhavissa dubbhāsitabhāsī ca dukkaṭakammakārī ca, kena naṁ paṇḍitā jāneyyuṁ[4] "bālo ayaṁ bhavaṁ asappuriso"ti.

---

1. Apadāne sobhati (Syā, Kaṁ, I) 2. Paññatti (?) 3. No cetaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
4. Tena naṁ paṇḍitā na jāneyyuṁ (Ka), na naṁ paṇḍitā jāneyyuṁ (?)

Yasmā ca kho bhikkhave bālo duccintitacintī ca hoti dubbhāsitabhāsī ca dukkaṭakammakārī ca, tasmā naṁ paṇḍitā jānanti “bālo ayaṁ bhavaṁ asappuriso”ti. Imāni kho bhikkhave tīṇi bālassa bālalakkhaṇāni bālanimittāni bālāpadānāni.

Tīṇimāni bhikkhave paṇḍitassa paṇḍitalakkhaṇāni paṇḍitanimittāni paṇḍitāpadānāni. Katamāni tīṇi? Idha bhikkhave paṇḍito sucintitacintī ca hoti subhāsitabhāsī ca sukatakammakārī ca. No cedaṁ bhikkhave paṇḍito sucintitacintī ca abhavissa subhāsitabhāsī ca sukatakammakārī ca, kena naṁ paṇḍitā jāneyyuṁ “paṇḍito ayaṁ bhavaṁ sappuriso”ti. Yasmā ca kho bhikkhave paṇḍito sucintitacintī ca hoti subhāsitabhāsī ca sukatakammakārī ca, tasmā naṁ paṇḍitā jānanti “paṇḍito ayaṁ bhavaṁ sappuriso”ti. Imāni kho bhikkhave tīṇi paṇḍitassa paṇḍitalakkhaṇāni paṇḍitanimittāni paṇḍitāpadānāni. Tasmātiha -pa-.  . Tatiyaṁ.

## 4. Accaya sutta

4. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo veditabbo. Katamehi tīhi? Accayaṁ accayato na passati, accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ nappaṭikaroti, parassa kho pana accayaṁ desentassa yathādhammaṁ nappaṭiggaṇhāti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Katamehi tīhi? Accayaṁ accayato passati, accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ napaṭikaroti, parassa kho pana accayaṁ desentassa yathādhammaṁ paṭiggaṇhāti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Tasmātiha -pa-.  . Catutthaṁ.

## 5. Ayonisosutta

5. Tīhi bhakkhave dhammehi samannāgato bālo veditabbo. Katamehi tīhi? Ayoniso pañhaṁ kattā hoti, ayoniso pañhaṁ vissajjetā hoti, parassa kho pana yoniso pañhaṁ vissajjitaṁ

parimaṇḍalehi padabyañjanehi siliṭṭhehi upagatehi nābbhanumoditā hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Katamehi tīhi? Yoniso pañhaṁ kattā hoti, yoniso pañhaṁ vissajjetā hoti, parassa kho pana yoniso pañhaṁ vissajjitaṁ parimaṇḍalehi padabyañjanehi siliṭṭhehi upagatehi abbhanumoditā hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Tasmātiha -pa-. . Pañcamaṁ.

### 6. Akusalasutta

6. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo veditabbo. Katamehi tīhi? Akusalena kāyakammena, akusalena vacīkammena, akusalena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Katamehi tīhi? Kusalena kāyakammena, kusalena vacīkammena, kusalena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo. Tasmātiha -pa-. Chaṭṭhaṁ.

### 7. Sāvajjasutta

7. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo veditabbo. Katamehi tīhi? Sāvajjena kāyakammena, sāvajjena vacīkammena, sāvajjena manokammena -pa- anavajjena kāyakammena, anavajjena vacīkammena, anavajjena manokammena -pa-. . Sattamaṁ.

### 8. Sabyābajjhasutta

8. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo veditabbo. Katamehi tīhi? Sabyābajjhena kāyakammena, sabyābajjhena vacīkammena, sabyābajjhena manokammena -pa- abyābajjhena kāyakammena, abyābajjena vacī-

kammena, abyābajjena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "yehi tīhi dhammehi samannāgato bālo veditabbo, te tayo dhamme abhinivajjetvā, yehi tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito veditabbo, te tayo dhamme samādāya vattissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Khatasutta

9. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi tīhi? Kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi tīhi? Kāyasucaritena vacīsucaritena manosucaritena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto appuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. . Navamaṁ.

## 10. Malasutta

10. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato tayo male appahāya yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye. Katamehi tīhi? Dussīlo ca hoti, dussīlyamalañcassa appahīnaṁ hoti. Issukī ca hoti, issāmalañcassa appahīnaṁ hoti. Maccharī ca hoti, maccheramalañcassa appahīnaṁ hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato ime tayo male appahāya yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato tayo male pahāya yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ sagge. Katamehi tīhi? Sīlavā ca hoti, dussīlyamalañcassa pahīnaṁ hoti. Anissukī ca hoti, issāmalañcassa pahīnaṁ hoti. Amaccharī ca hoti, maccheramalañcassa pahīnaṁ hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato ime tayo male pahāya yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ saggeti. . Dasamaṁ.

Bālavaggo paṭhamo.

### Tassuddānaṁ

Bhayaṁ Lakkhaṇacintī ca, Accayañca Ayoniso.
Akusalañca Sāvajjaṁ, Sabyābajjhakhataṁ Malanti.

---

## 2. Rathakāravagga

### 1. Ñātasutta

11. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato ñāto bhikkhu bahujana-ahitāya paṭipanno hoti bahujanadukkhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Katamehi tīhi? Ananulomike kāyakamme samādapeti, ananulomike vacīkamme samādapeti, ananulomikesu dhammesu samādapeti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato ñāto bhikkhu bahujana-ahitāya paṭipanno hoti bahujanadukkhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato ñāto bhikkhu bahujanahitāya paṭipanno hoti bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katamehi tīhi? Anulomike kāyakamme samādapeti, anulomike vacīkamme samādapeti, anulomikesu dhammesu samādapeti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato ñāto bhikkhu bahujanahitāya paṭipanno hoti bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Sāraṇīyasutta

12. Tīṇimāni bhikkhave rañño khattiyassa muddhāvasittassa yāvajīvaṁ sāraṇīyāni[1] bhavanti. Katamāni tīṇi? Yasmiṁ bhikkhave padese rājā khattiyo muddhāvasitto jāto hoti, idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ rañño khattiyassa muddhāvasittassa yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti.

Puna caparaṁ bhikkhave yasmiṁ padese rājā khattiyo muddhāvasitto hoti, idaṁ bhikkhave dutiyaṁ rañño khattiyassa muddhāvasittassa yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti.

Puna caparaṁ bhikkhave yasmiṁ padese rājā khattiyo muddhāvasitto saṅgāmaṁ abhivijinitvā vijitasaṅgāmo tameva saṅgāmasīsaṁ ajjhāvasati, idaṁ bhikkhave tatiyaṁ rañño khattiyassa muddhavasittassa yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti. Imāni kho bhikkhave tīṇi rañño khattiyassa muddhāvasittassa yāvajīvaṁ sāraṇīyāni bhavanti.

Evamevaṁ kho bhikkhave tīṇimāni bhikkhussa yāvajīvaṁ sāraṇīyāni bhavanti. Katamāni tīṇi? Yasmiṁ bhikkhave padese bhikkhu kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ bhikkhussa yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti.

Puna caparaṁ bhikkhave yasmiṁ padese bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, idaṁ bhikkhave dutiyaṁ bhikkhussa yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti.

Puna caparaṁ bhikkhave yasmiṁ padese bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idaṁ bhikkhave tatiyaṁ bhikkhussa yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti. Imāni kho bhikkhave tīṇi bhikkhussa yāvajīvaṁ sāraṇīyāni bhavantīti. . Dutiyaṁ.

---

1. Saraṇīyāni (Sī, Syā, Kaṁ, I)

## 3. Āsaṁsasutta

13. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Nirāso āsaṁso vigatāso. Katamo ca bhikkhave puggalo nirāso? Idha bhikkhave ekacco puggalo nīce kule paccājāto hoti caṇḍālakule vā venakule[1] vā nesādakule vā rathakārakule vā pukkusakule vā dalidde appannapānabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati. So ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako bavhābādho[2] kāṇo vā kuṇī vā khañjo vā pakkhahato vā, na lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So suṇāti "itthannāmo kira khattiyo khattiyehi khattiyābhisekena abhisitto"ti. Tassa na evaṁ hoti "kudāssu nāma mampi khattiyā khattiyābhisekena abhisiñcissantī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo nirāso.

Katamo ca bhikkhave puggalo āsaṁso? Idha bhikkhave rañño khattiyassa muddhāvasittassa jeṭṭho putto hoti ābhiseko anabhisitto acalappatto[3]. So suṇāti "itthannāmo kira khattiyo khattiyehi khattiyābhisekena abhisitto"ti. Tassa evaṁ hoti "kudāssu nāma mampi khattiyā khattiyābhisekena abhisiñcissantī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo āsaṁso.

Katamo ca bhikkhave puggalo vigatāso? Idha bhikkhave rājā hoti khattiyo muddhāvasitto. So suṇāti "itthannāmo kira khattiyo khattiyehi khattiyābhisekena abhisitto"ti. Tassa na evaṁ hoti "kudāssu nāma mampi khattiyā khattiyābhisekena abhisiñcissantī"ti. Taṁ kissa hetu? Yā hissa bhikkhave pubbe anabhisittassa abhisekāsā, sā[4] paṭippassaddhā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo vigatāso. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ.

---

1. Veṇakule (Syā, Kaṁ, I)
2. Bahvābādho (Syā, Kaṁ, I, Ka)
3. Macalappatto (Sī, I)
4. Sāssa (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Evamevaṁ kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā bhikkhūsu. Katame tayo? Nirāso āsaṁso vigatāso. Katamo ca bhikkhave puggalo nirāso? Idha bhikkhave ekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto. So suṇāti "itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Tassa na evaṁ hoti "kudāssu nāma ahampi āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissāmī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo nirāso.

Katamo ca bhikkhave puggalo āsaṁso? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti kalyāṇadhammo. So suṇāti "itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Tassa evaṁ hoti "kudāssu nāma ahampi āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissāmī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo āsaṁso.

Katamo ca bhikkhave puggalo vigatāso? Idha bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti khīṇāsavo. So suṇāti "itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Tassa na evaṁ hoti "kudāssu nāma ahampi āsavānaṁ khayā -pa- sacchikatvā upasampajja viharissāmī"ti. Taṁ kissa hetu, yā hissa bhikkhave pubbe avimuttassa vimuttāsā, sā paṭippassaddhā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo vigatāso. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā bhikkhūsūti. . Tatiyaṁ.

### 4. Cakkavattisutta

14. Yopi so bhikkhave rājā cakkavattī dhammiko dhammarājā, sopi na arājakaṁ cakkaṁ vattetīti. Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ

etadavoca "ko pana bhante rañño cakkavattissa dhammikassa dhammarañño rājā"ti[1]. "Dhammo bhikkhū"ti Bhagavā avoca, idha bhikkhu rājā cakkavattī dhammiko dhammarājā dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto[2] dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahati antojanasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhu rājā cakkavattī dhammiko dhammarājā dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahati khattiyesu, anuyantesu[3], balakāyasmiṁ, brāhmaṇagahapatikesu, negamajānapadesu, samaṇabrāhmaṇesu, migapakkhīsu. Sa kho so bhikkhu rājā cakkavattī dhammiko dhammarājā dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahitvā antojanasmiṁ, dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahitvā khattiyesu -pa- anuyantesu. Balakāyasmiṁ. Brāhmaṇagahapatikesu. Negamajānapadesu. Samaṇabrāhmaṇesu. Migapakkhīsu dhammeneva cakkaṁ vatteti, taṁ hoti cakkaṁ appaṭivattiyaṁ kenaci manussabhūtena paccatthikena pāṇinā.

Evamevaṁ kho bhikkhu[4] Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho dhammiko dhammarājā dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahati kāyakammasmiṁ "evarūpaṁ kāyakammaṁ sevitabbaṁ, evarūpaṁ kāyakammaṁ na sevitabban"ti.

Puna caparaṁ bhikkhu Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho dhammiko dhammarājā dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahati vacīkammasmiṁ "evarūpaṁ vacīkammaṁ sevitabbaṁ, evarūpaṁ vacīkammaṁ na sevitabban"ti -pa- manokammasmiṁ "evarūpaṁ manokammaṁ sevitabbaṁ, evarūpaṁ manokammaṁ na sevitabban"ti.

---

1. Cakkanti (Ka)
2. Garukaronto (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Anuyuttesu (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Bhikkhave (Ka)

Sa kho so bhikkhu Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho dhammiko dhammarājā dhammaṁyeva nissāya dhammaṁ sakkaronto dhammaṁ garuṁ karonto dhammaṁ apacāyamāno dhammaddhajo dhammaketu dhammādhipateyyo dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahitvā kāyakammasmiṁ, dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahitvā vacīkammasmiṁ, dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahitvā manokammasmiṁ dhammeneva anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavatteti, taṁ hoti cakkaṁ appaṭivattiyaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasminti. . Catutthaṁ.

## 5. Sacetanasutta

5. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane migadāye. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Bhūtapubbaṁ bhikkhave rājā ahosi Sacetano[1] nāma. Atha kho bhikkhave rājā Sacetano rathakāraṁ āmantesi "ito me samma rathakāra channaṁ māsānaṁ accayena saṅgāmo bhavissati, sakkhissasi[2] me samma rathakāra navaṁ cakkayugaṁ kātun"ti. "Sakkomi devā"ti kho bhikkhave rathakāro rañño Sacetanassa paccassosi. Atha kho bhikkhave rathakāro chahi māsehi chārattūnehi ekaṁ cakkaṁ niṭṭhāpesi. Atha kho bhikkhave rājā Sacetano rathakāraṁ āmantesi "ito me samma rathakāra channaṁ divasānaṁ accayena saṅgāmo bhavissati, niṭṭhitaṁ navaṁ cakkayugan"ti. Imehi kho deva chahi māsehi chārattūnehi ekaṁ cakkaṁ niṭṭhitanti. Sakkhissasi pana me samma rathakāra imehi chahi divasehi dutiyaṁ cakkaṁ niṭṭhāpetunti. "Sakkomi devā"ti kho bhikkhave rathakāro chahi divasehi dutiyaṁ cakkaṁ niṭṭhāpetvā navaṁ cakkayugaṁ ādāya yena rājā Sacetano tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ Sacetanaṁ etadavoca "idaṁ te deva navaṁ cakkayugaṁ niṭṭhitan"ti. Yañca te idaṁ samma rathakāra cakkaṁ chahi māsehi niṭṭhitaṁ chārattūnehi, yañca te idaṁ cakkaṁ chahi divasehi niṭṭhitaṁ, imesaṁ kiṁ nānākaraṇaṁ, nesāhaṁ kiñci nānākaraṇaṁ passāmīti. Atthesaṁ deva nānākaraṇaṁ, passatu devo nānākaraṇanti.

---

1. Pacetano (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sakkhasi (Syā, Kaṁ, I)

Atha kho bhikkhave rathakāro yaṁ taṁ cakkaṁ chahi divasehi niṭṭhitaṁ, taṁ pavattesi. Taṁ pavattitaṁ samānaṁ yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā ciṅgulāyitvā bhūmiyaṁ papati. Yaṁ pana taṁ cakkaṁ chahi māsehi niṭṭhitaṁ chārattūnehi, taṁ pavattesi. Taṁ pavattitaṁ samānaṁ yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsi.

Ko nu kho samma rathakāra hetu ko paccayo, yamidaṁ[1] cakkaṁ chahi divasehi niṭṭhitaṁ, taṁ pavattitaṁ samānaṁ yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā ciṅgulāyitvā bhūmiyaṁ papati. Ko pana samma rathakāra hetu ko paccayo, yamidaṁ cakkaṁ chahi māsehi niṭṭhitaṁ chārattūnehi, taṁ pavattitaṁ samānaṁ yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsīti. Yamidaṁ deva cakkaṁ chahi divasehi niṭṭhitaṁ, tassa nemipi savaṅkā sadosā sakasāvā arāpi savaṅkā sadosā sakasāvā, nābhipi savaṅkā sadosā sakasāvā. Taṁ nemiyāpi savaṅkattā sadosattā sakasāvattā, arānampi savaṅkattā sadosattā sakasāvattā, nābhiyāpi savaṅkattā sadosattā sakasāvattā pavattitaṁ samānaṁ yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā ciṅgulāyitvā bhūmiyaṁ papati. Yaṁ pana taṁ deva cakkaṁ chahi māsehi niṭṭhitaṁ chārattūnehi, tassa nemipi avaṅkā adosā akasāvā, arāpi avaṅkā adosā akasāvā, nābhipi avaṅkā adosā akasāvā. Taṁ nemiyāpi avaṅkattā adosattā akasāvattā, arānampi avaṅkattā adosattā akasāvattā, nābhiyāpi avaṅkattā adosattā akasāvattā pavattitaṁ samānaṁ yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsīti.

Siyā kho pana bhikkhave tumhākaṁ evamassa "añño nūna tena samayena so rathakāro ahosī"ti. Na kho panetaṁ bhikkhave evaṁ daṭṭhabbaṁ, ahaṁ tena samayena so rathakāro ahosiṁ, tadāhaṁ bhikkhave kusalo dāruvaṅkānaṁ dārudosānaṁ dārukasāvānaṁ. Etarahi kho panāhaṁ bhikkhave Arahaṁ Sammāsambuddho kusalo kāyavaṅkānaṁ

---

1. Yadidaṁ (Ka)

kāyadosānaṁ kāyakasāvānaṁ, kusalo vacīvaṅkānaṁ vacīdosānaṁ vacīkasāvānaṁ, kusalo manovaṅkānaṁ manodosānaṁ manokasāvānaṁ. Yassa kassaci bhikkhave bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā kāyavaṅko appahīno kāyadoso kāyakasāvo, vacīvaṅko appahīno vacīdoso vacīkasāvo, manovaṅko appahīno manodoso manokasāvo. Evaṁ papatitā te bhikkhave imasmā dhammavinayā, seyyathāpi taṁ cakkaṁ chahi divasehi niṭṭhitaṁ.

Yassa kassaci bhikkhave bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā kāyavaṅko pahīno kāyadoso kāyakasāvo, vacīvaṅko pahīno vacīdoso vacīkasāvo, manovaṅko pahīno manodoso manokasāvo. Evaṁ patiṭṭhitā te bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye, seyyathāpi taṁ cakkaṁ chahi māsehi niṭṭhitaṁ chārattūnehi.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "kāyavaṅkaṁ pajahissāma kāyadosaṁ kāyakasāvaṁ, vacīvaṅkaṁ pajahissāma vacīdosaṁ vacīkasāvaṁ, manovaṅkaṁ pajahissāma manodosaṁ manokasāvan"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Pañcamaṁ.

## 6. Apaṇṇakasutta

16. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakapaṭipadaṁ[1] paṭipanno hoti, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāya. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyaṁ anuyutto hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti? Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ[2] cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī,

---

1. Apaṇṇakataṁ paṭipadaṁ (Sī, I) Ṭīkāya pana sameti.
2. Yatvādhikaraṇametaṁ (Sī)

yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū hoti? Idha bhikkhave bhikkhu. paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti neva davāya na madāya na maṇḍānāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇañca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi, navañca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati, anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu jāgariyaṁ anuyutto hoti? Idha bhikkhave bhikkhu divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu jāgariyaṁ anuyutto hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakapaṭipadaṁ paṭipanno hoti, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāyāti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Attabyābādhasutta

17. Tayome bhikkhave dhammā attabyābādhāyapi saṁvattanti, parabyābādhāyapi saṁvattanti, ubhayabyābādhāyapi saṁvattanti. Katame tayo? Kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ. Ime kho bhikkhave tayo dhammā attabyābādhāyapi saṁvattanti, parabyābādhāyapi saṁvattanti, ubhayabyābādhāyapi saṁvattanti.

Tayome bhikkhave dhammā nevattabyābādhāyapi saṁvattanti, na parabyābādhāyapi saṁvattanti, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattanti. Katame tayo? Kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ. Ime kho bhikkhave

tayo dhammā nevattabyābādhāyapi saṁvattanti, na parabyābādhāyapi saṁvattanti, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattantīti. . Sattamaṁ.

## 8. Devalokasutta

18. Sace vo bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evaṁ puccheyyuṁ "devalokūpapattiyā āvuso samaṇe Gotame brahmacariyaṁ vussathā"ti. Nanu tumhe bhikkhave evaṁ puṭṭhā aṭṭīyeyyātha harāyeyyātha jiguccheyyāthāti. Evaṁ bhante. Iti kira tumhe bhikkhave dibbena āyunā aṭṭīyatha harāyatha jigucchatha, dibbena vaṇṇena, dibbena sukhena, dibbena yasena, dibbenādhipateyyena aṭṭīyatha harāyatha jigucchatha, pageva kho pana bhikkhave tumhehi kāyaduccaritena aṭṭīyitabbaṁ harāyitabbaṁ jigucchitabbaṁ. Vacīduccaritena. Manoduccaritena aṭṭīyitabbaṁ harāyitabbaṁ jigucchitabbanti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Paṭhamapāpaṇikasutta

19. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato pāpaṇiko abhabbo anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave pāpaṇiko pubbaṇhasamayaṁ na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti, majjhanhikasamayaṁ[1] na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti, sāyanhasamayaṁ na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato pāpaṇiko abhabbo anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ[2].

Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo anadhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ phātiṁ kātuṁ. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu pubbaṇhasamayaṁ na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti, majjhanhikasamayaṁ na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti, sāyanhasamayaṁ na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo anadhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ phātiṁ kātuṁ.

---

1. Majjhantikasamayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Phātikattuṁ (Sī), phātikātuṁ (Syā, Kaṁ, I)

Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato pāpaṇiko bhabbo anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave pāpaṇiko pubbaṇhasamayaṁ sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti, majjhanhikasamayaṁ -pa- sāyanhasamayaṁ sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato pāpaṇiko bhabbo anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ.

Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo anadhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ phātiṁ kātuṁ. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu pubbaṇhasamayaṁ sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti, majjhanhikasamayaṁ -pa- sāyanhasamayaṁ sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo anadhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ adhigantuṁ, adhigataṁ vā kusalaṁ dhammaṁ phātiṁ kātunti. . Navamaṁ.

### 10. Dutiyapāpaṇikasutta

20. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato pāpaṇiko nacirasseva mahattaṁ vepullattaṁ[1] pāpuṇāti bhogesu. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave pāpaṇiko cakkhumā ca hoti vidhuro ca nissayasampanno ca. Kathañca bhikkhave pāpaṇiko cakkhumā hoti? Idha bhikkhave pāpaṇiko paṇiyaṁ jānāti "idaṁ paṇiyaṁ evaṁ kītaṁ, evaṁ vikkayamānaṁ[2] ettakaṁ mūlaṁ bhavissati ettako udayo"ti[3]. Evaṁ kho bhikkhave pāpaṇiko cakkhumā hoti.

Kathañca bhikkhave pāpaṇiko vidhuro hoti? Idha bhikkhave pāpaṇiko kusalo hoti paṇiyaṁ ketuñca vikketuñca. Evaṁ kho bhikkhave pāpaṇiko vidhuro hoti.

Kathañca bhikkhave pāpaṇiko nissayasampanno hoti? Idha bhikkhave pāpaṇikaṁ ye te gahapatī vā gahapatiputtā vā aḍḍhā mahaddhanā mahābhogā, te evaṁ jānanti "ayaṁ kho bhavaṁ pāpaṇiko cakkhumā

1. Mahantattaṁ vā vepullattaṁ vā (I, Ka) 2. Vikkīyamānaṁ (?) 3. Uddayoti (Sī)

vidhuro ca paṭibalo puttadārañca posetuṁ, amhākañca kālena kālaṁ anuppadātun"ti. Te naṁ bhogehi nipatanti "ito samma pāpaṇika bhoge karitvā[1] puttadārañca posehi, amhākañca kālena kālaṁ anuppadehī"ti. Evaṁ kho bhikkhave pāpaṇiko nissayasampanno hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato pāpaṇiko nacirasseva mahattaṁ vepullattaṁ pāpuṇāti bhogesu.

Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu nacirasseva mahattaṁ vepullattaṁ pāpuṇāti kusalesu dhammesu. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu cakkhumā ca hoti vidhuro ca nissayasampanno ca. Kathañca bhikkhave bhikkhu cakkhumā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu cakkhumā hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu vidhuro hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vidhuro hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu nissayasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati "idaṁ bhante kathaṁ, imassa ko attho"ti. Tassa te āyasmanto avivaṭaṁ ceva vivaranti, anuttānīkatañca uttānīkaronti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu nissayasampanno hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu nacirasseva mahattaṁ vepullattaṁ pāpuṇāti kusalesu dhammesūti. . Dasamaṁ.

Rathakāravaggo dutiyo.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

---

1. Haritvā (Sī, Syā, Kaṁ)

### Tassuddānaṁ

Ñāto[1] Sāraṇīyo bhikkhu, Cakkavattī Sacetano.
Apaṇṇakattā Devo ca, duve Pāpaṇikena cāti.

---

## 3. Puggalavagga

### 1. Samiddhasutta

21. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā ca Samiddho,[2] āyasmā ca Mahākoṭṭhiko[3] yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Samiddhaṁ āyasmā Sāriputto etadavoca—

"Tayome āvuso Samiddha puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Kāyasakkhī diṭṭhippatto[4] saddhāvimutto. Ime kho āvuso tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo khamati abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti.

Tayome āvuso Sāriputta puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto. Ime kho āvuso tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ puggalānaṁ yvāyaṁ[5] puggalo saddhāvimutto, ayaṁ me puggalo khamati imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Taṁ kissa hetu? Imassa āvuso puggalassa saddhindriyaṁ adhimattanti.

Atha kho āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Mahākoṭṭhikaṁ etadavoca "tayome āvuso Koṭṭhika puggalā santo saṁvijjamānā

---

1. Ñātako (Syā, Kaṁ)
2. Saviṭṭho (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Mahākoṭṭhito (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Diṭṭhappatto (Ka)
5. Yoyaṁ (Ka)

lokasmiṁ. Katame tayo? Kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto. Ime kho āvuso tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo khamati abhikkantataro ca paṇītataro cā”ti.

Tayome āvuso Sāriputta puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto. Ime kho āvuso tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ puggalānaṁ yvāyaṁ puggalo kāyasakkhī, ayaṁ me puggalo khamati imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Taṁ kissa hetu? Imassa āvuso puggalassa samādhindriyaṁ adhimattanti.

Atha kho āyasmā Mahākoṭṭhiko āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca “tayome āvuso Sāriputta puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto. Ime kho āvuso tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo khamati abhikkantataro ca paṇītataro cā”ti.

Tayome āvuso Koṭṭhika puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto. Ime kho āvuso tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ puggalānaṁ yvāyaṁ puggalo diṭṭhippatto, ayaṁ me puggalo khamati imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Taṁ kissa hetu? Imassa āvuso puggalassa paññindriyaṁ adhimattanti.

Atha kho āyasmā Sāriputto āyasmantañca Samiddhaṁ, āyasmantañca Mahākoṭṭhikaṁ etadavoca “byākataṁ kho āvuso amhehi sabbeheva yathāsakaṁ paṭibhānaṁ, āyāmāvuso, yena Bhagavā tenupasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā Bhagavato etamatthaṁ ārocessāma, yathā no Bhagavā byākarissati, tathā naṁ dhāressāmā”ti. “Evamāvuso”ti kho āyasmā ca Samiddho, āyasmā ca Mahākoṭṭhiko āyasmato

Sāriputtassa paccassosuṁ. Atha kho āyasmā ca Sāriputto, āyasmā ca Samiddho, āyasmā ca Mahākoṭṭhiko yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto yāvatako ahosi āyasmatā ca Samiddhena, āyasmatā ca Mahākoṭṭhikena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi.

Na khvettha Sāriputta sukaraṁ ekaṁsena byākātuṁ "ayaṁ imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti. Ṭhānaṁ hetaṁ Sāriputta vijjati. Yvāyaṁ puggalo saddhāvimutto, svāssa[1] arahattāya paṭipanno, yvāyaṁ puggalo kāyasakkhī, svāssa sakadāgāmī vā anāgāmī vā, yo cāyaṁ puggalo diṭṭhippatto, sopassa[2] sakadāgāmī vā anāgāmī vā.

Na khvettha Sāriputta sukaraṁ ekaṁsena byākātuṁ "ayaṁ imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti. Ṭhānaṁ hetaṁ Sāriputta vijjati, yvāyaṁ puggalo kāyasakkhī, svāssa arahattāya paṭipanno, yvāyaṁ puggalo saddhāvimutto, svāssa sakadāgāmī vā anāgāmī vā, yo cāyaṁ puggalo diṭṭhippatto, sopassa sakadāgāmī vā anāgāmī vā.

Na khvettha Sāriputta sukaraṁ ekaṁsena byākātuṁ "ayaṁ imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantaro ca paṇītataro cā"ti. Ṭhānaṁ hetaṁ Sāriputta vijjati, yvāyaṁ puggalo diṭṭhippatto, svāssa arahattāya paṭipanno, yvāyaṁ puggalo saddhāvimutto, svāssa sakadāgāmī vā anāgāmī vā, yo cāyaṁ puggalo kāyasakkhī, sopassa sakadāgāmī vā anāgāmī vā.

Na khvettha Sāriputta sukaraṁ ekaṁsena byākātuṁ "ayaṁ imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti. . Paṭṭhamaṁ.

## 2. Gilānasutta

22. [3] Tayome bhikkhave gilānā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Idha bhikkhave ekacco gilāno labhanto vā sappāyāni bhojanāni alabhanto vā sappāyāni bhojanāni, labhanto vā sappāyāni bhesajjāni alabhanto vā sappāyāni bhesajjāni, labhanto

---

1. Svāyaṁ (Syā, Kaṁ, I), soyaṁ (Ka) 2. Soyaṁ (Ka) 3. Abhi 3. 130 piṭṭhepi.

vā patirūpaṁ upaṭṭhākaṁ alabhanto vā patirūpaṁ upaṭṭhākaṁ neva vuṭṭhāti tamhā ābādhā.

Idha pana bhikkhave ekacco gilāno labhanto vā sappāyāni bhojanāni alabhanto vā sappāyāni bhojanāni, labhanto vā sappāyāni bhesajjāni alabhanto vā sappāyāni bhesajjāni, labhanto vā patirūpaṁ upaṭṭhākaṁ alabhanto vā patirūpaṁ upaṭṭhākaṁ vuṭṭhāti tamhā ābādhā.

Idha pana bhikkhave ekacco gilāno labhantova sappāyāni bhojanāni no alabhanto, labhantova sappāyāni bhesajjāni no alabhanto, labhantova patirūpaṁ upaṭṭhākaṁ no alabhanto vuṭṭhāti tamhā ābādhā.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ gilāno labhantova sappāyāni bhojanāni no alabhanto, labhantova sappāyāni bhesajjāni no alabhanto, labhantova patirūpaṁ upaṭṭhākaṁ no alabhanto vuṭṭhāti tamhā ābādhā. Imaṁ kho bhikkhave gilānaṁ paṭicca gilānabhattaṁ anuññātaṁ, gilānabhesajjaṁ anuññātaṁ, gilānupaṭṭhāko anuññāto. Imañca pana bhikkhave gilānaṁ paṭicca aññepi gilānā upaṭṭhātabbā. Ime kho bhikkhave tayo gilānā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ.

Evamevaṁ kho bhikkhave tayome gilānūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Idha bhikkhave ekacco puggalo labhanto vā Tathāgataṁ dassanāya alabhanto vā Tathāgataṁ dassanāya, labhanto vā Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya alabhanto vā Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya neva okkamati niyāmaṁ kusalesu dhammesu sammattaṁ.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo labhanto vā Tathāgataṁ dassanāya alabhanto vā Tathāgataṁ dassanāya, labhanto vā Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya alabhanto vā Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya okkamati niyāmaṁ kusalesu dhammesu sammataṁ.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo labhantova Tathāgataṁ dassānāya no alabhanto, labhantova Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya no alabhanto okkamati niyāmaṁ kusalesu dhammesu sammattaṁ.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo labhantova Tathāgataṁ dassanāya no alabhanto, labhantova Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ savanāya no alabhanto okkamati niyāmaṁ kusalesu dhammesu sammattaṁ. Imaṁ kho bhikkhave puggalaṁ paṭicca dhammadesanā anuññātā, imañca pana bhikkhave puggalaṁ paṭicca aññesampi dhammo desetabbo. Ime kho bhikkhave tayo gilānūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Dutiyaṁ.

### 3. Saṅkhārasutta

23. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Idha bhikkhave ekacco puggalo sabyābajjhaṁ[1] kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati. Tamenaṁ sabyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā phassā phusanti. So sabyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhaṁ vedanaṁ vedayati ekantadukkhaṁ, seyyathāpi sattā nerayikā.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati. Tamenaṁ abyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ abyābajjhā phassā phusanti. So abyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhaṁ vedanaṁ vedayati ekantasukhaṁ, seyyathāpi devā Subhakiṇhā.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapajjati. Tamenaṁ sabyābajjhampi abyābajjhampi

1. Sabyāpajjhaṁ (sabbattha) evamuparipi.

lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhāpi abyābajjhāpi phassā phusanti. So sabyābajjhehipi abyābajjhehipi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhampi abyābajjhampi vedanaṁ vedayati vokiṇṇasukhadukkhaṁ, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Tatiyaṁ.

## 4. Bahukārasutta

24. Tayome bhikkhave puggalā puggalassa bahukārā. Katame tayo? Yaṁ bhikkhave puggalaṁ āgamma puggalo Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato hoti, saṁghaṁ saraṇaṁ gato hoti. Ayaṁ bhikkhave puggalo imassa puggalassa bahukāro.

Puna caparaṁ bhikkhave yaṁ puggalaṁ āgamma puggalo "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Ayaṁ bhikkhave puggalo imassa puggalassa bahukāro.

Puna caparaṁ bhikkhave yaṁ puggalaṁ āgamma puggalo āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ bhikkhave puggalo imassa puggalassa bahukāro. Ime kho bhikkhave tayo puggalā puggalassa bahukārā.

Imehi ca pana bhikkhave tīhi puggalehi imassa puggalassa natthañño puggalo bahukāroti vadāmi. Imesaṁ pana bhikkhave tiṇṇaṁ puggalānaṁ iminā puggalena na suppatikāraṁ vadāmi, yadidaṁ abhivādanapaccuṭṭhāna-añjalikammasāmīcikammacīvarapiṇḍapātasenāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārānuppadānenāti. . Catutthaṁ.

## 5. Vajirūpamasutta

25. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Arukūpamacitto puggalo, vijjūpamacitto puggalo, vajirūpamacitto puggalo. Katamo ca bhikkhave arukūpamacitto puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo,

appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Seyyathāpi bhikkhave duṭṭhāruko[1] kaṭṭhena vā kaṭhalāya[2] vā ghaṭṭito[3] bhiyyoso mattāya āsavaṁ deti[4]. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Ayaṁ vuccati bhikkhave arukūpamacitto puggalo.

Katamo ca bhikkhave vijjūpamacitto puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Seyyathāpi bhikkhave cakkhumā puriso rattandhakāratimisāyaṁ vijjantarikāya rūpāni passeyya. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Ayaṁ vuccati bhikkhave vijjūpamacitto puggalo.

Katamo ca bhikkhave vajirūpamacitto puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Seyyathāpi bhikkhave vajirassa natthi kiñci abhejjaṁ maṇi vā pāsāṇo vā. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo āsavānaṁ khayā -pa- upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave vajirūpamacitto puggalo. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[5]. . Pañcamaṁ.

## 6. Sevitabbasutta

26. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Atthi bhikkhave puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo, atthi bhikkhave puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo, atthi bhikkhave puggalo sakkatvā garuṁ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Katamo ca bhikkhave

---

1. Duṭṭhārukā (Sī) 2. Kathalāya (Syā, Kaṁ, Ka), kaṭhalena - kathalena (Aṭṭhakathā)
3. Ghaṭṭitā (Sī) 4. Assavanoti (Sī) 5. Abhi 3. 133 piṭṭhepi.

puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo? Idha bhikkhave ekacco puggalo hīno hoti sīlena samādhinā paññāya. Evarūpo bhikkhave puggalo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo aññatra anuddayā aññatra anukampā.

Katamo ca bhikkhave puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo? Idha bhikkhave ekacco puggalo sadiso hoti sīlena samādhinā paññāya, evarūpo bhikkhave puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Taṁ kissa hetu? Sīlasāmaññagatānaṁ sataṁ sīlakathā ca no bhavissati, sā ca no pavattinī[1] bhavissati, sā ca no phāsu bhavissati. Samādhisāmaññagatānaṁ sataṁ samādhikathā ca no bhavissati, sā ca no pavattinī bhavissati, sā ca no phāsu bhavissati. Paññāsāmaññagatānaṁ sataṁ paññākathā ca no bhavissati, sā ca no pavattinī bhavissati, sā ca no phāsu bhavissatīti. Tasmā evarūpo puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo.

Katamo ca bhikkhave puggalo sakkatvā garuṁ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo? Idha bhikkhave ekacco puggalo adhiko hoti sīlena samādhinā paññāya. Evarūpo bhikkhave puggalo sakkatvā garuṁ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Taṁ kissa hetu? Iti aparipūraṁ vā sīlakkhandhaṁ paripūressāmi, paripūraṁ vā sīlakkhandhaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmi. Aparipūraṁ vā samādhikkhandhaṁ paripūressāmi, paripūraṁ vā samādhikkhandhaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmi. Aparipūraṁ vā paññākkhandhaṁ paripūressāmi, paripūraṁ vā paññākkhandhaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmīti. Tasmā evarūpo puggalo sakkatvā garuṁ katvā sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Nihīyati puriso nihīnasevī,
Na ca hāyetha kadāci tulyasevī.
Seṭṭhamupanamaṁ udeti khippaṁ,
Tasmā attano uttariṁ bhajethāti. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Pavattanī (Sī, Syā, Kaṁ, I) Abhi 3. 140 piṭṭhepi passitabbaṁ.

## 7. Jigucchitabbasutta

27. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Atthi bhikkhave puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo, atthi bhikkhave puggalo ajjhupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo, atthi bhikkhave puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Katamo ca bhikkhave puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo? Idha bhikkhave ekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, evarūpo bhikkhave puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo. Taṁ kissa hetu? Kiñcāpi bhikkhave evarūpassa puggalassa na diṭṭhānugatiṁ āpajjati, atha kho naṁ pāpako kittisaddo abbhuggacchati "pāpamitto purisapuggalo pāpasahāyo pāpasampavaṅko"ti. Seyyathāpi bhikkhave ahi gūthagato kiñcāpi na daṁsati[1], atha kho naṁ makkheti. Evamevaṁ kho bhikkhave kiñcāpi evarūpassa puggalassa na diṭṭhānugatiṁ āpajjati, atha kho naṁ pāpako kittisaddo abbhuggacchati "pāpamitto purisapuggalo pāpasahāyo pāpasampavaṅko"ti. Tasmā evarūpo puggalo jigucchitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirūpāsitabbo.

Katamo ca bhikkhave puggalo ajjhupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo? Idha bhikkhave ekacco puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Seyyathāpi bhikkhave duṭṭhāruko kaṭṭhena vā kaṭhalāya vā ghaṭṭito bhiyyoso mattāya āsavaṁ deti. Evamevaṁ kho bhikkhave -pa-. Seyyathāpi bhikkhave tindukālātaṁ kaṭṭhena vā kaṭhalāya vā ghaṭṭitaṁ bhiyyoso mattāya cicciṭāyati ciṭiciṭāyati. Evamevaṁ kho bhikkhave -pa-. Seyyathāpi bhikkhave gūthakūpo kaṭṭhena vā kaṭhalāya vā ghaṭṭito bhiyyoso mattāya duggandho hoti. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco

1. Ḍaṁsati (Sī, Syā), ḍassati (I)

puggalo kodhano hoti upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Evarūpo bhikkhave puggalo ajjhupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo. Taṁ kissa hetu? Akkoseyyapi maṁ, paribhāseyyapi maṁ, anatthampi maṁ kareyyāti. Tasmā evarūpo puggalo ajjhupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo.

Katamo ca bhikkhave puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo? Idha bhikkhave ekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, evarūpo bhikkhave puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Taṁ kissa hetu? Kiñcāpi bhikkhave evarūpassa puggalassa na diṭṭhānugatiṁ āpajjati, atha kho naṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati "kalyāṇamitto purisapuggalo kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko"ti. Tasmā evarūpo puggalo sevitabbo bhajitabbo payirupāsitabbo. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Nihīyati puriso nihīnasevī,
Na ca hāyetha kadāci tulyasevī.
Seṭṭhamupanamaṁ udeti khippaṁ,
Tasmā attano uttariṁ bhajethāti. . Sattamaṁ.

## 8. Gūthabhāṇīsutta

28. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Gūthabhāṇī pupphabhāṇī madhubhāṇī. Katamo ca bhikkhave puggalo gūthabhāṇī? Idha bhikkhave ekacco puggalo sabhaggato vā parisaggato vā[1] ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho "ehambho purisa, yaṁ jānāsi, taṁ vadehī"ti. So ajānaṁ vā āha "jānāmī"ti, jānaṁ vā āha "na jānāmī"ti, apassaṁ vā āha "passāmī"ti, passaṁ vā āha

1. Sabhāgato vā parisāgato vā (Syā, Kaṁ)

“na passāmī”ti[1], iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā sampajānamusā bhāsitā hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo gūthabhāṇī.

Katamo ca bhikkhave puggalo pupphabhāṇī? Idha bhikkhave ekacco puggalo sabhaggato vā parisaggato vā ñātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakkhipuṭṭho “ehambho purisa, yaṁ pajānāsi, taṁ vadehī”ti. So ajānaṁ vā āha “na jānāmī”ti, jānaṁ vā āha “jānāmī”ti, apassaṁ vā āha “na passamī”ti, passaṁ vā āha “passāmī”ti, iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā na sampajānamusā bhāsitā hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo pupphabhāṇī.

Katamo ca bhikkhave puggalo madhubhāṇī? Idha bhikkhave ekacco puggalo pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo madhubhāṇī. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Andhasutta

29. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Andho ekacakkhu dvicakkhu. Katamo ca bhikkhave puggalo andho? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa tathārūpaṁ cakkhu na hoti, yathārūpena cakkhunā anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigaccheyya, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kareyya[2]. Tathārūpampissa cakkhu na hoti, yathārūpena cakkhunā kusalākusale dhamme jāneyya, sāvajjānavajje dhamme jāneyya, hīnappaṇīte dhamme jāneyya, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme jāneyya. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo andho.

Katamo ca bhikkhave puggalo ekacakkhu? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa tathārūpaṁ cakkhu hoti, yathārūpena cakkhunā anadhigataṁ vā

1. Ma 1. 355; Abhi 3. 13 piṭṭhesupi.

2. Phātikareyya (Sī)

bhogaṁ adhigacceyya, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kareyya. Tathārūpaṁ panassa[1] cakkhu na hoti, yathārūpena cakkhunā kusalākusale dhamme jāneyya, sāvajjānavajje dhamme jāneyya, hīnappaṇīte dhamme jāneyya, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme jāneyya. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo ekacakkhu.

Katamo ca bhikkhave puggalo dvicakkhu? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa tathārūpaṁ cakkhu hoti, yathārūpena cakkhunā anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigaccheyya, adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kareyya. Tathārūpampissa cakkhu hoti, yathārūpena cakkhunā kusalākusale dhamme jāneyya, sāvajjānavajje dhamme jāneyya, hīnappaṇīte dhamme jāneyya, kaṇhasukkasappaṭibhāge dhamme jāneyya. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo dvicakkhu. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Na ceva bhogā tathārūpā, na ca puññāni kubbati.
Ubhayattha kaliggāho, andhassa hatacakkhuno.

Athāparāyaṁ akkhāto, ekacakkhu ca puggalo.
Dhammādhammena saṭho so[2], bhogāni pariyesati.

Theyyena kūṭakammena, musāvādena cūbhayaṁ.
Kusalo hoti saṅghātuṁ[3], kāmabhogī ca mānavo.
Ito so nirayaṁ gantvā, ekacakkhu vihaññati.

Dvicakkhu pana akkhāto, seṭṭho purisapuggalo.
Dhammaladdhehi bhogehi, uṭṭhānādhigataṁ dhanaṁ.

Dadāti seṭṭhasaṅkappo, abyaggamānaso naro.
Upeti bhaddakaṁ ṭhānaṁ, yattha gantvā na socati.

Andhañca ekacakkhuñca, ārakā parivajjaye.
Dvicakkhuṁ pana sevetha, seṭṭhaṁ purisapuggalanti. . Navamaṁ.

---

1. Tathārūpampissa (Syā, Kaṁ, I, Ka)
2. Saṁsaṭṭho (Sī, Syā, Kaṁ, I), saṭhoti (Ka)
3. Saṁhātuṁ (Syā)

### 10. Avakujjasutta

30. Tayome bhikkhave[1] puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Avakujjapañño puggalo, ucchaṅgapañño puggalo, puthupañño puggalo. Katamo ca bhikkhave avakujjapañño puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo ārāmaṁ gantā hoti abhikkhaṇaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammassavanāya, tassa bhikkhū dhammaṁ desenti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsenti. So tasmiṁ āsane nisinno tassā kathāya neva ādiṁ manasi karoti, na majjhaṁ manasi karoti, na pariyosānaṁ manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya neva ādiṁ manasi karoti, na majjhaṁ manasi karoti, na pariyosānaṁ manasi karoti. Seyyathāpi bhikkhave kumbho nikujjo[2] tatra udakaṁ āsittaṁ vivaṭṭati no saṇṭhāti. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo ārāmaṁ gantā hoti abhikkhaṇaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammassavanāya, tassa bhikkhū dhammaṁ desenti ādikalyāṇaṁ majjhekalyānaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsenti. So tasmiṁ āsane nisinno tassā kathāya neva ādiṁ manasi karoti, na majjhaṁ manasi karoti, na pariyosānaṁ manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya neva ādiṁ manasi karoti, na majjhaṁ manasi karoti, na pariyosānaṁ manasi karoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave avakujjapañño puggalo.

Katamo ca bhikkhave ucchaṅgapañño puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo ārāmaṁ gantā hoti abhikkhaṇaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammassavanāya, tassa bhikkhū dhammaṁ desenti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsenti. So tasmiṁ āsane nisinno tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhito ca kho tamhā āsanā tassā kathāya neva ādiṁ manasi karoti, na majjhaṁ manasi karoti, na pariyosānaṁ manasi karoti. Seyyathāpi bhikkhave purisassa ucchaṅge nānākhajjakāni ākiṇṇāni tilā taṇḍulā modakā badarā. So tamhā āsanā vuṭṭhahanto satisammosā

---

1. Abhi 3. 135 piṭṭhepi.

2. Nikkujjo (Sī, I)

pakireyya. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo ārāmaṁ gantā hoti abhikkhaṇaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammassavanāya, tassa bhikkhū dhammaṁ desenti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsenti. So tasmiṁ āsane nisinno tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhito ca kho tamhā āsanā tassā kathāya neva ādiṁ manasi karoti, na majjhaṁ manasi karoti, na pariyosānaṁ manasi karoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave ucchaṅgapañño puggalo.

Katamo ca bhikkhave puthupañño puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo ārāmaṁ gantā hoti abhikkhaṇaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammassavanāya, tassa bhikkhū dhammaṁ desenti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsenti. So tasmiṁ āsane nisinno tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti. Seyyathāpi bhikkhave kumbho ukkujjo tatra udakaṁ āsittaṁ saṇṭhāti no vivaṭṭati. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo ārāmaṁ gantā hoti abhikkhaṇaṁ bhikkhūnaṁ santike dhammassavanāya, tassa bhikkhū dhammaṁ desenti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsenti. So tasmiṁ āsane nisinno tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi kāroti, pariyosānampi manasi karoti, vuṭṭhitopi tamhā āsanā tassā kathāya ādimpi manasi karoti, majjhampi manasi karoti, pariyosānampi manasi karoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puthupañño puggalo. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Avakujjapañño puriso, dummedho avicakkhaṇo.
Abhikkhaṇampi ce hoti, gantā bhikkhūna santike.

Ādiṁ kathāya majjhañca, pariyosānañca tādiso.
Uggahetuṁ na sakkoti, paññā hissa na vijjati.

Ucchaṅgapañño puriso, seyyo etena vuccati.
Abhikkhaṇampi ce hoti, gantā bhikkhūna santike.

Ādiṁ kathāya majjhañca, pariyosānañca tādiso.
Nisinno āsane tasmiṁ, uggahetvāna byañjanaṁ.
Vuṭṭhito nappajānāti, gahitaṁ hissa[1] mussati.

Puthupañño ca puriso, seyyo etehi[2] vuccati.
Abhikkhaṇampi ce hoti, gantā bhikkhūna santike.

Ādiṁ kathāya majjhañca, pariyosānañca tādiso.
Nisinno āsane tasmiṁ, uggahetvāna byañjanaṁ.

Dhāreti seṭṭhasaṅkappo, abyaggamānaso naro.
Dhammānudhammappaṭipanno, dukkhassantakaro siyāti. . Dasamaṁ.

Puggalavaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Samiddha[3] Gilāna Saṅkhārā, Bahukārā Vajirena ca.
Sevi Jiguccha Gūthabhāṇī, Andho ca Avakujjatāti.

---

## 4. Devadūtavagga

### 1. Sabrahmakasutta

31. Sabrahmakāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sapubbācariyakāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sāhuneyyāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. "Brahmā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ, "pubbācariyā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ,

---

1. Gahitampissa (Ka)
2. Etena (Ka)
3. Kāyasakkhi (Sī), saviṭṭha (Syā, Kaṁ), seṭṭha (Ka)

“ahuneyyā”ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Taṁ kissa hetu? Bahukārā bhikkhave mātāpitaro puttānaṁ āpādakā posakā imassa lokassa dassetāroti.

“Brahmā”ti mātāpitaro, “pubbācariyā”ti vuccare.
Āhuneyyā ca puttānaṁ, pajāya anukampakā.
Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito.
Annena atha pānena, vatthena sayanena ca.
Ucchādanena nhāpanena[1], pādānaṁ dhovanena ca.
Tāya naṁ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva[2] naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatīti[3]. . Paṭhamaṁ.

## 2. Ānandasutta

32. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca—

“Siyā nu kho bhante bhikkhuno tathārūpo samādhipaṭilābho, yathā imasmiñca saviññāṇake kāye ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, yañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharato ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, tañca setovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja vihareyyā”ti. Siya Ānanda bhikkhuno tathārūpo samādhipaṭilābho, yathā imasmiñca saviññāṇake kāye ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, yañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharato ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja vihareyyāti.

Yathā kathaṁ pana bhante siyā bhikkhuno tathārūpo samādhipaṭilābho, yathā imasmiñca saviññāṇake kāye ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, bahiddhā ca sabbanimittesu

---

1. Nahāpanena (Sī) 2. Idha ceva (Sī)
3. Sagge ca modatīti (Sī) Khu 1. 269 Itivuttake.

ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, yañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharato ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja vihareyyāti.

Idhānanda bhikkhuno evaṁ hoti "etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ, yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānan"ti. Evaṁ kho Ānanda siyā bhikkhuno tathārūpo samādhipaṭilābho, yathā imasmiñca saviññāṇake kāye ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā nāssu, yañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharato ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja vihareyyāti. Idañca pana metaṁ Ānanda sandhāya bhāsitaṁ pārāyane puṇṇakapañhe—

"Saṅkhāya lokasmiṁ paroparāni[1],
Yassiñjitaṁ natthi kuhiñci loke.
Santo vidhūmo anīgho[2] nirāso,
Atāri so jātijaranti brūmī"ti. . Dutiyaṁ.

## 3. Sāriputtasutta

33. Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Sāriputtaṁ Bhagavā etadavoca "saṁkhittenapi kho ahaṁ Sāriputta dhammaṁ deseyyaṁ, vitthārenapi kho ahaṁ Sāriputta dhammaṁ deseyyaṁ, saṁkhittavitthārenapi kho ahaṁ Sāriputta dhammaṁ deseyyaṁ, aññātāro ca dullabhā"ti. Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā saṁkhittenapi dhammaṁ deseyya, vitthārenapi dhammaṁ deseyya, saṁkhittavitthārenapi dhammaṁ deseyya, bhavissanti dhammassa aññātāroti.

Tasmātiha Sāriputta evaṁ sikkhitabbaṁ "imasmiñca saviññāṇake kāye ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na bhavissanti, bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na bhavissanti, yañca cetonimuttiṁ

1. Parovarāni (Sī, I) Khu 1. 436; Khu 8. 8 piṭṭhesu.
2. Anigho (Sī, Syā, Kaṁ, I), anagho (?)

paññāvimuttiṁ upasampajja viharato ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharissāmā”ti. Evaṁ hi kho Sāriputta sikkhitabbaṁ.

Yato ca kho Sāriputta bhikkhuno imasmiñca saviññāṇake kāye ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, bahiddhā ca sabbanimittesu ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, yañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharato ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā na honti, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Sāriputta bhikkhu acchecchi[1] taṇhaṁ, vivattayi[2] saṁyojanaṁ, sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassa. Idañca pana metaṁ Sāriputta sanddhāya bhāsitaṁ pārāyane[3] Udayapañhe—

“Pahānaṁ kāmasaññānaṁ, domanassāna cūbhayaṁ.
Thinassa ca panūdanaṁ, kukkuccānaṁ nivāraṇaṁ.
Upekkhāsatisaṁsuddhaṁ, dhammatakkapurejavaṁ.
Aññāvimokkhaṁ pabrūmi, avijjāya pabhedanan”ti[4].

Tatiyaṁ.

## 4. Nidānasutta

34. Tīṇimāni bhikkhave nidānāni kammānaṁ samudayāya. Katamāni tīṇi? Lobho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, doso nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, moho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya.

Yaṁ bhikkhave lobhapakataṁ kammaṁ lobhajaṁ lobhanidānaṁ lobhasamudayaṁ. Yatthassa attabhāvo nibbattati, tattha taṁ kammaṁ vipaccati. Yattha taṁ kammaṁ vipaccati, tattha tassa kammassa vipākaṁ paṭisaṁvedeti diṭṭhe vā dhamme, upapajja vā[5], apare vā[6] pariyāye.

---

1. Acchejji (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Vāvattayi (Sī, I)
3. Pārāyaṇe (Sī)
4. Khu 1. 446; Khu 8. 17 piṭṭhesupi.
5. Upapajje vā (Sī, Syā, Kaṁ) upapajjitvāti Ma 3. 257 piṭṭhe Pāḷiyā saṁvaṇṇanā.
6. Aparāpare vā (Ka)

Yaṁ bhikkhave dosapakataṁ kammaṁ dosajaṁ dosanidānaṁ dosasamudayaṁ. Yatthassa attabhāvo nibbattati, tattha taṁ kammaṁ vipaccati. Yattha taṁ kammaṁ vipaccati, tattha tassa kammassa vipākaṁ paṭisaṁvedeti diṭṭhe vā dhamme, upapajja vā, apare vā pariyāye.

Yaṁ bhikkhave mohapakataṁ kammaṁ mohajaṁ mohanidānaṁ mohasamudayaṁ. Yatthassa attabhāvo nibbattati, tattha taṁ kammaṁ vipaccati. Yattha taṁ kammaṁ vipaccati, tattha tassa kammassa vipākaṁ paṭisaṁvedeti diṭṭhe vā dhamme, upapajja vā, apare vā pariyāye.

Seyyathāpi bhikkhave bījāni akhaṇḍāni apūtīni avātātapahatāni sārādāni sukhasayitāni sukhette suparikammakatāya bhūmiyā nikkhittāni, devo ca sammādhāraṁ anuppaveccheyya, evassu tāni bhikkhave bījāni vuddhiṁ viruḷhiṁ vepullaṁ āpajjeyyuṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave yaṁ lobhapakataṁ kammaṁ lobhajaṁ lobhanidānaṁ lobhasamudayaṁ. Yatthassa attabhāvo nibbattati, tattha taṁ kammaṁ vipaccati. Yattha taṁ kammaṁ vipaccati, tattha tassa kammassa vipākaṁ paṭisaṁvedeti diṭṭhe vā dhamme, upapajja vā, apare vā pariyāye.

Yaṁ dosapakataṁ kammaṁ -pa-. Yaṁ mohapakataṁ kammaṁ mohajaṁ mohanidānaṁ mohasamudayaṁ. Yatthassa attabhāvo nibbattati, tattha taṁ kammaṁ vipaccati. Yattha taṁ kammaṁ vipaccati, tattha tassa kammassa vipākaṁ paṭisaṁvedeti diṭṭhe vā dhamme, upapajja vā, apare vā pariyāye. Imāni kho bhikkhave tīṇī nidānāni kammānaṁ samudayāya.

Tīṇīmāni bhikkhave nidānāni kammānaṁ samudayāya. Katamāni tīṇi? Alobho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, adoso nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, amoho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya.

Yaṁ bhikkhave alobhapakataṁ kammaṁ alobhajaṁ alobhanidānaṁ alobhasamudayaṁ, lobhe vigate evaṁ taṁ kammaṁ pahīnaṁ hoti ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ.

Yaṁ bhikkhave adosapakataṁ kammaṁ adosajaṁ adosanidānaṁ adosasamudayaṁ, dose vigate evaṁ taṁ kammaṁ pahīnaṁ hoti ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ.

Yaṁ bhikkhave amohapakataṁ kammaṁ amohajaṁ amohanidānaṁ amohasamudayaṁ, mohe vigate evaṁ taṁ kammaṁ pahīnaṁ hoti ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ.

Seyyathāpi bhikkhave bījāni akhaṇḍāni apūtīni avātātapahatāni sārādāni sukhasayitāni, tāni puriso agginā ḍaheyya, agginā ḍahitvā masiṁ kareyya, masiṁ karitvā mahāvāte vā ophuṇeyya[1], nadiyā vā sīghasotāya pavāheyya. Evassu tāni bhikkhave bījāni ucchinnamūlāni tālāvatthukatāni anabhāvaṁkatāni[2] āyatiṁ anuppādadhammāni. Evamevaṁ kho bhikkhave yaṁ alobhapakataṁ kammaṁ alobhajaṁ alobhanidānaṁ alobhasamudayaṁ, lobhe vigate evaṁ taṁ kammaṁ pahīnaṁ hoti ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ.

Yaṁ adosapakataṁ kammaṁ -pa-. Yaṁ amohapakataṁ kammaṁ amohajaṁ amohanidānaṁ amohasamudayaṁ, mohe vigate evaṁ taṁ kammaṁ pahīnaṁ hoti -pa- āyatiṁ anuppādadhammaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi nidānāni kammānaṁ samudayāyāti.

Lobhajaṁ dosajaṁ ceva[3], mohajañcāpaviddasu.
Yaṁ tena pakataṁ kammaṁ, appaṁ vā yadi vā bahuṁ.
Idheva taṁ vedaniyaṁ, vatthu aññaṁ na vijjati.

Tasmā lobhañca dosañca, mohajañcāpi viddasu.
Vijjaṁ uppādayaṁ bhikkhu, sabbā duggatiyo jaheti. . Catutthaṁ.

## 5. Hatthakasutta

35. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Āḷaviyaṁ viharati Gomagge Siṁsapāvane Paṇṇasanthare. Atha kho Hatthako Āḷavako jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno addasa Bhagavantaṁ Gomagge Siṁsapāvane Paṇṇasanthare nisinnaṁ, disvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Hatthako Āḷavako Bhagavantaṁ etadavoca "kacci bhante Bhagavā sukhamasayitthā"ti.

1. Opuneyya (Sī, I) 2. Anabhāvakatāni (Sī, I) 3. Dosajaṁ kammaṁ (Ka)

Evaṁ kumāra sukhamasayitthaṁ, ye ca pana loke sukhaṁ senti, ahaṁ tesaṁ aññataroti.

Sītā bhante hemantikā ratti, antaraṭṭhako himapātasamayo, kharā gokaṇṭakahatā bhūmi, tanuko paṇṇasantharo, viraḷāni rukkhassa pattāni, sītāni, kāsāyāni vatthāni, sīto ca verambho vāto vāyati, atha ca pana Bhagavā evamāha "evaṁ kumāra sukhamasayitthaṁ, ye ca pana loke sukhaṁ senti, ahaṁ tesaṁ aññataro"ti.

Tena hi kumāra taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi kumāra, idhassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā kūṭāgāraṁ ullittāvalittaṁ nivātaṁ phusitaggaḷaṁ pihitavātapānaṁ. Tatrassa pallaṅko gonakatthato paṭikatthato paṭalikatthato kadalimigapavarapaccattharaṇo[1] sa-uttaracchado ubhatolohitakūpadhāno, telappadīpo cettha jhāyeyya[2], catasso ca[3] pajāpatiyo manāpāmanāpena paccupaṭṭhitā assu. Taṁ kiṁ maññasi kumāra, sukhaṁ vā so sayeyya no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Sukhaṁ so bhante sayeyya, ye ca pana loke sukhaṁ senti, so tesaṁ aññataroti.

Taṁ kiṁ maññasi kumāra, api nu tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā uppajjeyyuṁ rāgajā pariḷāhā kāyikā vā cetasikā vā, yehi so rāgajehi pariḷāhehi pariḍayhamāno dukkhaṁ sayeyyāti. Evaṁ bhanteti.

Yehi kho so kumāra gahapati vā gahapatiputto vā rāgajehi pariḷāhehi pariḍayhamāno dukkhaṁ sayeyya. So rāgo Tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, tasmāhaṁ sukhamasayitthaṁ.

Taṁ kiṁ maññasi kumāra, api nu tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā uppajjeyyuṁ dosajā pariḷāhā -pa- mohajā pariḷāhā kāyikā vā cetasikā vā, yehi so mohajehi pariḷāhehi pariḍayhamāno dukkhaṁ sayeyyāti. Evaṁ bhanteti.

---

1. Kādalimigapavarapaccattharaṇo (Sī) 2. Jāleyya (Ka) 3. Tasseva (Ka)

Yehi kho so kumāra gahapati vā gahapatiputto vā mohajehi pariḷāhehi pariḍayhamāno dukkhaṁ sayeyya. So moho Tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Tasmāhaṁ sukhamasayitthanti.

Sabbadā ve sukhaṁ seti, brahmaṇo parinibbuto.
Yo na limpati[1] kāmesu, sītibhūto nirūpadhi.

Sabbā āsattiyo chetvā, vineyya hadaye daraṁ.
Upasanto sukhaṁ seti, santiṁ pappuyya cetasoti.

Pañcamaṁ.

### 6. Devadutasutta

36. Tīṇimāni bhikkhave devadūtāni. Katamāni tīṇi? Idha bhikkhave ekacco kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. So kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati, tamenaṁ bhikkhave nirayapālā nānābāhāsu gahetvā yamassa rañño dassenti "ayaṁ deva puriso amatteyyo apetteyyo asāmañño abrahmañño, na kule jeṭṭhāpacāyī, imassa devo daṇḍaṁ paṇetū"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā paṭhamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati "ambho purisa na tvaṁ addasa manussesu paṭhamaṁ devadūtaṁ pātubhūtan"ti? So evamāha "nāddasaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa na tvaṁ addasa manussesu itthiṁ vā purisaṁ vā āsītikaṁ vā nāvutikaṁ vā vassasatikaṁ vā[2] jātiyā jiṇṇaṁ gopānasivaṅkaṁ bhoggaṁ daṇḍaparāyaṇaṁ[3] pavedhamānaṁ gacchantaṁ āturaṁ gatayobbanaṁ khaṇḍadantaṁ palitakesaṁ vilūnaṁ khallitasiraṁ[4] valitaṁ tilakāhatagattan"ti? So evamāha "addasaṁ bhante"ti.

---

* Vi 4. 304; Saṁ 1. 214 piṭṭhesupi.
1. Lippati (Sī, Syā, Kaṁ, Ka)
2. Passa Ma 3. 218 piṭṭhe.
3. Daṇḍaparāyanaṁ (Syā, Kaṁ, I)
4. Khalitaṁ siro (Sī, I), khalitasiraṁ (Syā, Kaṁ) Ma 3. 218 piṭṭhepi.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa tassa te viññussa sato mahallakassa na etadahosi 'ahampi khomhi jarādhammo jaraṁ anatīto, handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā'ti"? So evamāha "nāsakkhissaṁ bhante, pamādassaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisapamādatāya[1] na kalyāṇamakāsi kāyena vācāya manasā, taggha tvaṁ[2] ambho purisa tathā karissanti, yathā taṁ[3] pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ[4] pāpakammaṁ[5] neva mātarā kataṁ, na pitarā kataṁ, na bhātarā kataṁ, na bhaginiyā kataṁ, na mittāmaccehi kataṁ, na ñātisālohitehi kataṁ, na devatāhi kataṁ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ, atha kho tayāvetaṁ pāpakammaṁ kataṁ, tvaññevetassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasī"ti. (1)

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā paṭhamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā dutiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati "ambho purisa na tvaṁ addasa manussesu dutiyaṁ devadūtaṁ pātubhūtan"ti? So evamāha "nāddasaṁ bhante"ti. Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa na tvaṁ addasa manussesu itthiṁ vā purisaṁ vā ābādhikaṁ dukkhitaṁ bāḷhagilānaṁ sake muttakarīse palipannaṁ semānaṁ aññehi vuṭṭhāpiyamānaṁ aññehi saṁvesiyamānan"ti? So evamāha "addasaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa tassa te viññussa sato mahallakassa na etadahosi 'ahampi khomhi byādhidhammo byādhiṁ anatīto, handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā'ti"? So evamāha "nāsakkhissaṁ bhante, pamādassaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa pamādatāya na kalyāṇamakāsi kāyena vācāya manasā, taggha tvaṁ ambho purisa tathā karissanti, yathā taṁ pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpakammaṁ neva mātarā kataṁ, na pitarā kataṁ, na bhātarā kataṁ, na bhaginiyā kataṁ, na

---

1. Pamādavatāya (Sī, Syā, Kaṁ, I) Ma 3. 218 piṭṭhepi.
2. Taṁ (Ka)
3. Te (Ka)
4. Taṁ kho panetaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Pāpaṁ kammaṁ (Sī)

mittāmaccehi kataṁ, na ñātisālohitehi kataṁ, na devatāhi kataṁ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ. Atha kho tayāvetaṁ pāpakammaṁ kataṁ, tvaññevetassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasī"ti. (2)

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā dutiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā tatiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjati samanugāhati samanubhāsati "ambho purisa na tvaṁ addasa manussesu tatiyaṁ devadūtaṁ pātubhūtan"ti? So evamāha "nāddasaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa na tvaṁ addasa manussesu itthiṁ vā purisaṁ vā ekāhamataṁ vā dvīhamataṁ vā tīhamataṁ vā uddhumātakaṁ vinīlakaṁ vipubbakajātan"ti? So evamāha "addasaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa tassa te viññussa sato mahallakassa na etadahosi 'ahampi khomhi maraṇadhammo maraṇaṁ anatīto, handāhaṁ kalyāṇaṁ karomi kāyena vācāya manasā'ti"? So evamāha "nāsakkhissaṁ bhante, pamādassaṁ bhante"ti.

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā evamāha "ambho purisa pamādatāya na kalyāṇamakāsi kāyena vācāya manasā, taggha tvaṁ ambho purisa tathā karissanti, yathā taṁ pamattaṁ. Taṁ kho pana te etaṁ pāpakammaṁ neva mātarā kataṁ, na pitarā kataṁ, na bhātarā kataṁ, na bhaginiyā kataṁ, na mittāmaccehi kataṁ, na ñātisālohitehi kataṁ, na devatāhi kataṁ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ. Atha kho tayāvetaṁ pāpakammaṁ kataṁ, tvaññevetassa vipākaṁ paṭisaṁvedissasī"ti. (3)

Tamenaṁ bhikkhave Yamo rājā tatiyaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā samanugāhitvā samanubhāsitvā tuṇhī hoti. Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā pañcavidhabandhanaṁ nāma kāraṇaṁ karonti, tattaṁ ayokhilaṁ hatthe gamenti, tatthaṁ ayokhilaṁ dutiyasmiṁ hatthe gamenti, tattaṁ ayokhilaṁ pāde gamenti, tattaṁ ayokhilaṁ dutiyasmiṁ pāde gamenti, tattaṁ ayokhilaṁ majjhe urasmiṁ gamenti. So tattha dukkhā tibbā[1] kharā kaṭukā vedanā vediyati, na ca tāva kālaṁ karoti, yāva na taṁ pāpakammaṁ byantīhoti.

---

1. Tippā (Sī)

Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā saṁvesetvā[1] kudhārīhi tacchanti. So tattha dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vediyati, na ca tāva kālaṁ karoti, yāva na taṁ pāpakammaṁ byantīhoti.

Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā uddhaṁpādaṁ adhosiraṁ gahetvā vāsīhi tacchanti -pa-. Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā rathe yojetvā ādittāya bhūmiyā sampajjalitāya sajotibhūtāya[2] sārentipi paccāsārentipi -pa-. Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā mahantaṁ aṅgārapabbataṁ ādittaṁ sampajjalitaṁ sajotibhūtaṁ āropentipi oropentipi -pa-. Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā uddhaṁpādaṁ adhosiraṁ gahetvā tattāya lohakumbhiyā pakkhipanti ādittāya sampajjalitāya sajotibhūtāya. So tattha pheṇuddehakaṁ paccamāno sakimpi uddhaṁ gacchati, sakimpi adho gacchati, sakimpi tiriyaṁ gacchati. So tattha dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vediyati, na ca tāva kālaṁ karoti, yāva na taṁ pāpakammaṁ byantīhoti. Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā mahāniraye pakkhipanti. So kho pana bhikkhave mahānirayo—

Catukkaṇṇo catudvāro, vibhatto bhāgaso mito.
Ayopākārapariyanto, ayasā paṭikujjito.

Tassa ayomayā bhūmi, jalitā tejasā yutā.
Samantā yojanasataṁ, pharitvā tiṭṭhati sabbadāti.*

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Yamassa rañño etadahosi "ye kira bho loke pāpakāni kammāni karonti, te evarūpā vividhā kammakāraṇā karīyanti. Aho vatāhaṁ manussattaṁ labheyyaṁ, Tathāgato ca loke uppajjeyya Arahaṁ Sammāsambuddho, tañcāhaṁ Bhagavantaṁ payirupāseyyaṁ, so ca me Bhagavā dhammaṁ deseyya, tassa cāhaṁ Bhagavato dhammaṁ ājāneyyan"ti. Taṁ kho panāhaṁ bhikkhave na aññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sutvā evaṁ vadāmi, api ca kho bhikkhave yadeva me sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tadevāhaṁ vadāmīti.

---

1. Saṁkaḍḍhibhvā (Ka) 2. Sañjotibhūtāya (Syā, Kaṁ)

* Khu 2. 134, 152 piṭṭhādīsupi.

“Coditā devadūtehi, ye pamajjanti māṇavā.
Te dīgharattaṁ socanti, hīnakāyūpagā narā.

Ye ca kho devadūtehi, santo sappurisā idha.
Coditā nappamajjanti, ariyadhamme kudācanaṁ.

Upādāne bhayaṁ disvā, jātimaraṇasambhave.
Anupādā vimuccanti, jātimaraṇasaṅkhaye.

Te appamattā[1] sukhino[2], diṭṭhadhammābhinibbutā.
Sabbaverabhayātītā, sabbadukkhaṁ upaccagu nti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Catumahārājasutta

37. Aṭṭhamiyaṁ bhikkhave pakkhassa catunnaṁ mahārājānaṁ amaccā pārisajjā imaṁ lokaṁ anuvicaranti “kacci bahū manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, uposathaṁ upavasanti paṭijāgaronti, puññāni karontī”ti. Cātuddasiṁ bhikkhave pakkhassa catunnaṁ mahārājānaṁ puttā imaṁ lokaṁ anuvicaranti “kacci bahū manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino uposathaṁ upavasanti, paṭijāgaronti, puññāni karontī”ti. Tadahu bhikkhave uposathe pannarase cattāro mahārājāno sāmaññeva imaṁ lokaṁ anuvicaranti “kacci bahū manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, uposathaṁ upavasanti paṭijāgaronti, puññāni karontī”ti.

Sace bhikkhave appakā honti manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, uposathaṁ upavasanti paṭijāgaronti, puññāni karonti. Tamenaṁ bhikkhave cattāro mahārājāno devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ Sudhammāya sabhāya sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ārocenti “appakā kho mārisā manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, uposathaṁ upavasanti paṭijāgaronti, puññāni karontī”ti. Tena kho

1. Te khoppamattā (Sī), te khemappattā (Syā, Kaṁ, I) Ma 3. 225 piṭṭhepi.
2. Sukhitā (Sī, Syā)

bhikkhave devā Tāvatiṁsā anattamanā honti “dibbā vata bho kāyā parihāyissanti, paripūrissanti asurakāyā”ti.

Sace pana bhikkhave bahū honti manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, uposathaṁ upavasanti paṭijāgaronti, puññāni karonti. Tamenaṁ bhikkhave cattāro mahārājāno devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ Sudhammāya sabhāya sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ārocenti “bahū kho mārisā manussā manussesu matteyyā petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, uposathaṁ upavasanti paṭijāgaronti, puññāni karontī”ti. Tena bhikkhave devā Tāvatiṁsā attamanā honti “dibbā vata bho kāyā paripūrissanti, parihāyissanti asurakāyā”ti.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Sakko Devānamindo deve Tāvatiṁse anunayamāno tāyaṁ velāyaṁ imaṁ gāthaṁ abhāsi—

“Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.
Uposathaṁ upavaseyya, yopissa[1] mādiso naro”ti.

Sā kho panesā bhikkhave Sakkena Devānamindena gāthā duggītā na sugītā, dubbhāsitā na subhāsitā. Taṁ kissa hetu? Sakko hi bhikkhave Devānamindo avītarāgo avītadoso avītamoho.

Yo ca kho so bhikkhave bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā brahmacariyo katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, tassa kho etaṁ bhikkhave bhikkhuno[2] kallaṁ vacanāya—

“Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.
Uposathaṁ upavaseyya, yopissa mādiso naro”ti.

---

1. Yopassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Tassa kho etaṁ bhikkhuno (Sī, Syā), tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno (Ka)

Taṁ kissa hetu, so hi bhikkhave bhikkhu vītarāgo vītadoso vītamohoti. . Sattamaṁ.

## 8. Dutiyacatumahārājasutta

38. Bhūtapubbaṁ bhikkhave Sakko Devānamindo deve Tāvatiṁse anunayamāno tāyaṁ velāyaṁ imaṁ gāthaṁ abhāsi—

"Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.
Uposathaṁ upavaseyya, yopissa mādiso naro"ti.

Sā kho panesā bhikkhave Sakkena Devānamindena gāthā duggītā na sugītā, dubbhāsitā na subhāsitā. Taṁ kissa hetu? Sakko hi bhikkhave Devānamindo aparimutto jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, aparimutto dukkhasmāti vadāmi.

Yo ca kho so bhikkhave bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto. Tassa kho etaṁ bhikkhave bhikkhuno kallaṁ vacanāya—

"Cātuddasiṁ pañcadasiṁ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī.
Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgataṁ.
Uposathaṁ upavaseyya, yopissa mādiso naro"ti.

Taṁ kissa hetu? So hi bhikkhave bhikkhu parimutto jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, parimutto dukkhasmāti vadāmīti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Sukhumālasutta

39. Sukhumālo ahaṁ bhikkhave paramasukhumālo accantasukhumālo, mama sudaṁ bhikkhave pitu nivesane pokkharaṇiyo kāritā honti. Ekattha sudaṁ bhikkhave uppalaṁ vappati[1] ekattha padumaṁ ekattha puṇḍarīkaṁ yāvadeva mamatthāya. Na kho panassāhaṁ bhikkhave akāsikaṁ candanaṁ dhāremi[2],

1. Pupphati (Sī, I)
2. Kāsikaṁ candanaṁ dhāremi (Syā, Kaṁ, Ka), akāsikaṁ dhāremi(?)

kāsikaṁ bhikkhave su me taṁ veṭhanaṁ hoti, kāsikā kañcukā kāsikaṁ nivāsanaṁ kāsiko uttarāsaṅgo. Rattindivaṁ[1] kho pana me su taṁ bhikkhave setacchattaṁ dhārīyati "mā naṁ phusi sītaṁ vā uṇhaṁ vā tiṇaṁ vā rajo vā ussāvo vā"ti.

Tassa mayhaṁ bhikkhave tayo pāsādā ahesuṁ—eko hemantiko, eko gimhiko, eko vassiko. So kho ahaṁ bhikkhave vassike pāsāde vassike cattāro māse nippurisehi tūriyehi paricārayamāno[2] na heṭṭhāpāsādaṁ orohāmi. Yathā kho pana bhikkhave aññesaṁ nivesane dāsakammakaraporisassa kaṇājakaṁ bhojanaṁ dīyati bilaṅgadutiyaṁ. Evamevassu me bhikkhave pitu nivesane dāsakammakaraporisassa sālimaṁsodano dīyati.

Tassa mayhaṁ bhikkhave evarūpāya iddhiyā samannāgatassa, evarūpena ca sukhumālena etadahosi "assutavā kho puthujjano attanā jarādhammo samāno jaraṁ anatīto paraṁ jiṇṇaṁ disvā aṭṭīyati harāyati jigucchati attānaṁyeva atisitvā. Ahampi khomhi jarādhammo jaraṁ anatīto, ahañceva[3] kho pana jarādhammo samāno jaraṁ anatīto paraṁ jiṇṇaṁ disvā aṭṭīyeyyaṁ harāyeyyaṁ jiguccheyyaṁ, na metaṁ assa patirūpan"ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave iti paṭisañcikkhato yo yobbane yobbanamado, so sabbaso pahīyi.

"Assutavā kho puthujjano attanā byādhidhammo samāno byādhiṁ anatīto paraṁ byādhitaṁ disvā aṭṭīyati harāyati jigucchati attānaṁyeva atisitvā. Ahampi khomhi byādhidhammo byādhiṁ anatīto, ahañceva kho pana byādhidhammo samāno byādhiṁ anatīto paraṁ byādhitaṁ disvā aṭṭīyeyyaṁ harāyeyyaṁ jiguccheyyaṁ, na metaṁ assa patirūpan"ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave iti paṭisañcikkhato yo ārogye ārogyamado, so sabbaso pahīyi.

"Assutavā kho puthujjano attanā maraṇadhammo samāno maraṇaṁ anatīto paraṁ mataṁ disvā aṭṭīyati harāyati jigucchati attānaṁyeva atisitvā. Ahimpi khomhi maraṇadhammo maraṇaṁ anatīto, ahañceva kho

---

1. Rattidivaṁ (Ka) 2. Paricāriyamāno (Syā, Kaṁ, I, Ka) 3. Ahañce (?)

pana maraṇadhammo samāno maraṇaṁ anatīto paraṁ mataṁ disvā aṭṭīyeyyaṁ harāyeyyaṁ jiguccheyyaṁ, na metaṁ assa patirūpan"ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave iti paṭisañcikkhato yo jīvite jīvitamado, so sabbaso pahīyīti.

Tayome bhikkhave madā. Katame tayo? Yobbanamado ārogyamado jīvitamado. Yobbanamadamatto vā bhikkhave assutavā puthujjano kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. So kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Ārogyamadamatto vā bhikkhave assutavā puthujjano -pa-. Jīvitamadamatto vā bhikkhave assutavā puthujjano kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. So kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati.

Yobbanamadamatto vā bhikkhave bhikkhu sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ārogyamadamatto vā bhikkhave bhikkhu -pa-. Jīvitamadamatto vā bhikkhave bhikkhu sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattatīti.

Byādhidhammā jarādhammā, atho maraṇadhammino.
Yathādhammā[1] tathāsantā, jigucchanti puthujjanā.

Ahañce taṁ jiguccheyyaṁ, evaṁdhammesu pāṇisu.
Na metaṁ patirūpassa, mama evaṁ vihārino.

Sohaṁ evaṁ viharanto, ñatvā dhammaṁ nirūpadhiṁ.
Ārogye yobbanasmiñca, jīvitasmiñca ye madā.

Sabbe made abhibhosmi[2], nekkhamme daṭṭhu khemataṁ.
Tassa me ahu ussāho, nibbānaṁ abhipassato.

Nāhaṁ bhabbo etarahi, kāmāni paṭisevituṁ.
Anivatti bhavissāmi, brahmacariyaparāyaṇoti. . Navamaṁ.

---

1. Byādhidhammo jarādhammo, atho maraṇadhammiko. Yathā dhammo (Ka)
2. Atītosmi (Ka)

## 10. Ādhipateyyasutta

40. Tīṇimāni bhikkhave ādhipateyyāni. Katamāni tīṇi? Attādhipateyyaṁ lokādhipateyyaṁ dhammādhipateyyaṁ. Katamañca bhikkhave attādhipateyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti paṭisañcikkhati "na kho panāhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito na piṇḍapātahetu na senāsanahetu na itibhavābhavahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Api ca khomhi otiṇṇo jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. Ahañceva kho pana yādisake[1] kāme ohāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, tādisake vā[2] kāme pariyeseyyaṁ tato vā[2] pāpiṭṭhatare, na metaṁ patirūpan"ti. So iti paṭisañcikkhati "āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ bhavissati asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggan"ti. So attānaṁyeva adhipatiṁ karitvā akusalaṁ pajahahi, kusalaṁ bhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave attādhipateyyaṁ.

Katamañca bhikkhave lokādhipateyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti paṭisañcikkhati "na kho panāhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito na piṇḍapātahetu na senāsanahetu na itibhavābhavahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Api ca khomhi otiṇṇo jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. Ahañceva kho pana evaṁ pabbajito samāno kāmavitakkaṁ vā vitakkeyaṁ, byāpādavitakkaṁ vā vitakkeyyaṁ, vihiṁsāvitakkaṁ vā vitakkeyyaṁ, mahā kho panāyaṁ lokasannivāso, mahantasmiṁ kho pana lokasannivāse santi samaṇabrāhmaṇā iddhimanto dibbacakkhukā paracittaviduno, te dūratopi passanti, āsannāpi na dissanti, cetasāpi cittaṁ pajānanti[3], tepi maṁ evaṁ jāneyyuṁ "passatha bho imaṁ

1. Yādisake vā (Sī, I, Ka) 2. Ca (Ka) 3. Jānanti (Ka)

kulaputtaṁ, saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno vokiṇṇo viharati pāpakehi akusalehi dhammehī"ti. Devatāpi kho santi iddhimantiniyo dibbacakkhukā paracittaviduniyo, tā dūratopi passanti, āsannāpi na dissanti, cetasāpi cittaṁ pajānanti, tāpi maṁ evaṁ jāneyyuṁ "passatha bho imaṁ kulaputtaṁ, saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno vokiṇṇo viharati pāpakehi akusalehi dhammehī"ti. So iti paṭisañcikkhati "āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ bhavissati asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggan"ti. So lokaṁyeva adhipatiṁ karitvā akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave lokādhipateyyaṁ.

Katamañca bhikkhave dhammādhipateyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti paṭisañcikkhati "na kho panāhaṁ cīvarahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajito na piṇḍapātahetu na senāsanahetu na itibhavābhavahetu agārasmā anagāriyaṁ pabbajjito. Api ca khomhi otiṇṇo jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. Svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhīti. Santi kho pana me sabrahmacārī jānaṁ passaṁ viharanti. Ahañceva kho pana evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajito samāno kusīto vihareyyaṁ pamatto, na metaṁ assa patirūpan"ti. So iti paṭisañcikkhati "āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ bhavissati asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggan"ti. So dhammaṁyeva adhipatiṁ karitvā akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave dhammādhipateyyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi ādhipateyyānīti.

Natthi loke raho nāma, pāpakammaṁ pakubbato.
Attā te purisa jānāti, saccaṁ vā yadi vā musā.

Kalyāṇaṁ vata bho sakkhi, attānaṁ atimaññasi.
Yo santaṁ attani pāpaṁ, attānaṁ parigūhasi.

Passanti devā ca Tathāgatā ca,
lokasmiṁ bālaṁ visamaṁ carantaṁ.
Tasmā hi attādhipateyyako ca[1],
lokādhipo ca nipako ca jhāyī.
Dhammādhipo ca anudhammacārī,
Na hīyati saccaparakkamo muni.

Pasayha māraṁ abhibhuyya antakaṁ,
Yo ca phusī jātikkhayaṁ padhānavā.
So tādiso lokavidū sumedho,
Sabbesu dhammesu atammayo munīti. . Dasamaṁ.

Devadūtavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Brahma Ānanda Sāriputto, Nidānaṁ Hatthakena ca.
Dūtā duve ca Rājāno, Sukhumālādhipateyyena cāti.

---

## 5. Cūḷavagga

### 1. Sammukhībhāvasutta

41. Tiṇṇaṁ bhikkhave sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati. Katamesaṁ tiṇṇaṁ? Saddhāya bhikkhave sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati, deyyadhammassa bhikkhave sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati, dakkhiṇeyyānaṁ bhikkhave sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati. Imesaṁ kho bhikkhave tiṇṇaṁ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavatīti. . Paṭhamaṁ.

---

1. Attādhipako sato care (Sī, Syā, Kaṁ, I)

## 2. Tiṭhānasutta

42. Tīhi bhikkhave ṭhānehi saddho pasanno veditabbo. Katamehi tīhi? Sīlavantānaṁ dassanakāmo hoti, saddhammaṁ sotukāmo hoti, vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati muttacāgo payatapāṇi vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato. Imehi kho bhikkhave tīhi ṭhānehi saddho pasanno veditabbo.

Dassanakāmo sīlavataṁ, saddhammaṁ sotumicchati.
Vinaye maccheramalaṁ, sa ve "saddho"ti vuccatīti.  . Dutiyaṁ.

## 3. Atthavasasutta

43. Tayo bhikkhave atthavase sampassamānena alameva paresaṁ dhammaṁ desetuṁ. Katame tayo? Yo dhammaṁ deseti, so atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca. Yo dhammaṁ suṇāti, so atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca. Yo ceva dhammaṁ deseti, yo ca dhammaṁ suṇāti, ubho atthappaṭisaṁvedino ca honti dhammappaṭisaṁvedino ca. Ime kho bhikkhave tayo atthavase sampassamānena alameva paresaṁ dhammaṁ desetunti.  . Tatiyaṁ.

## 4. Kathāpavattisutta

44. Tīhi bhikkhave ṭhānehi kathā pavattinī hoti. Katamehi tīhi? Yo dhammaṁ deseti, so atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca. Yo dhammaṁ suṇāti, so atthappaṭisaṁvedī ca hoti dhammappaṭisaṁvedī ca. Yo ceva dhammaṁ deseti, yo ca dhammaṁ suṇāti, ubho atthappaṭisaṁvedino ca honti dhammappaṭisaṁvedino ca. Imehi kho bhikkhave tīhi ṭhānehi kathā pavattinī hoti.  . Catutthaṁ.

## 5. Paṇḍitasutta

45. Tīṇimāni bhikkhave paṇḍitapaññattāni sappurisapaññattāni. Katamāni tīṇi? Dānaṁ bhikkhave paṇḍitapaññattaṁ sappurisapaññattaṁ, pabbajjā

bhikkhave paṇḍitapaññattā sappurisapaññattā, mātāpitūnaṁ bhikkhave upaṭṭhānaṁ paṇḍitapaññattaṁ sappurisapaññattaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi paṇḍitapaññattāni sappurisapaññattānīti.

Sabbhi dānaṁ upaññattaṁ, ahiṁsā saṁyamo damo.
Mātāpitu upaṭṭhānaṁ, santānaṁ brahmacārinaṁ.

Sataṁ etāni ṭhānāni, yāni sevetha paṇḍito.
Ariyo dassanasampanno, sa lokaṁ bhajate sivanti.

Pañcamaṁ.

## 6. Sīlavantasutta

46. Yaṁ bhikkhave sīlavanto pabbajitā gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharanti, tattha manussā tīhi ṭhānehi bahuṁ puññaṁ pasavanti. Katamehi tīhi? Kāyena vācāya manasā. Yaṁ bhikkhave sīlavanto pabbajitā gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharanti, tattha manussā imehi tīhi ṭhānehi bahuṁ puññaṁ pasavantīti.  . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Saṅkhatalakkhaṇasutta

47. Tīṇimāni bhikkhave saṅkhatassa saṅkhatalakkhaṇāni. Katamāni tīṇi? Uppādo paññāyati, vayo paññāyati, ṭhitassa aññathattaṁ paññāyati. Imāni kho bhikkhave tīṇi saṅkhatassa saṅkhatalakkhaṇānīti.  . Sattamaṁ.

## 8. Asaṅkhatalakkhaṇasutta

48. Tīṇimāni bhikkhave asaṅkhatassa asaṅkhatalakkhaṇāni. Katamāni tīṇi? Na uppādo paññāyati, na vayo paññāyati, na ṭhitassa aññathattaṁ paññāyati. Imāni kho bhikkhave tīṇi asaṅkhatassa asaṅkhatalakkhaṇānīti.  . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Pabbatarājasutta

49. Himavantaṁ bhikkhave pabbatarājaṁ nissāya mahāsālā tīhi vaḍḍhīhi vaḍḍhanti. Katamāhi tīhi? Sākhāpattapalāsena vaḍḍhanti, tacapapaṭikāya

vaḍḍhanti, pheggusārena vaḍḍhanti. Himavantaṁ bhikkhave pabbatarājaṁ nissāya mahāsālā imāhi tīhi vaḍḍhīhi vaḍḍhanti.

Evamevaṁ kho bhikkhave saddhaṁ kulapatiṁ nissāya anto jano tīhi vaḍḍhīhi vaḍḍhati. Katamehi tīhi? Saddhāya vaḍḍhati, sīlena vaḍḍhati, paññāya vaḍḍhati. Saddhaṁ bhikkhave kulapatiṁ nissāya anto jano imāhi tīhi vaḍḍhīhi vaḍḍhatīti.

Yathāpi pabbato selo, araññasmiṁ brahāvane.
Taṁ rukkhā upanissāya, vaḍḍhante te vanappatī.

Tatheva sīlasampannaṁ, saddhaṁ kulapatiṁ idha.
Upanissāya vaḍḍhanti, puttadārā ca bandhavā.
Amaccā ñātisaṁghā ca, ye cassa anujīvino.

Tyāssa sīlavato sīlaṁ, cāgaṁ sucaritāni ca.
Passamānānukubbanti, attamatthaṁ[1] vicakkhaṇā.

Idha dhammaṁ caritvāna, maggaṁ sugatigāminaṁ.
Nandino devalokasmiṁ, modanti kāmakāminoti.

Navamaṁ.

## 10. Ātappakaraṇīyasutta

50. Tīhi bhikkhave ṭhānehi ātappaṁ karaṇīyaṁ. Katamehi tīhi? Anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya ātappaṁ karaṇīyaṁ, anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya ātappaṁ karaṇīyaṁ, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsanāya ātappaṁ karaṇīyaṁ. Imehi tīhi bhikkhave ṭhānehi ātappaṁ karaṇīyaṁ.

Yato kho bhikkhave bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya ātappaṁ karoti, anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya ātappaṁ karoti, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsanāya

---

1. Ye bhavanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

ātappaṁ karoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu "ātāpī nipako sato sammā dukkhassa antakiriyāyā"ti. . Dasamaṁ.

### 11. Mahācorasutta

51. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato mahācoro sandhimpi chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave mahācoro visamanissito ca hoti, gahananissito ca hoti, balavanissito ca hoti. Kathañca bhikkhave mahācoro visamanissito hoti? Idha bhikkhave mahācoro nadīviduggaṁ vā nissito hoti pabbatavisamaṁ vā. Evaṁ kho bhikkhave mahācoro visamanissito hoti.

Kathañca bhikkhave mahācoro gahananissito hoti? Idha bhikkhave mahācoro tiṇagahanaṁ vā nissito hoti rukkhagahanaṁ vā rodhaṁ[1] vā Mahāvanasaṇḍaṁ vā. Evaṁ kho bhikkhave mahācoro gahananissito hoti.

Kathañca bhikkhave mahācoro balavanissito hoti? Idha bhikkhave mahācoro rājānaṁ vā rājamahāmattānaṁ vā nissito hoti. Tassa evaṁ hoti "sace maṁ koci kiñci vakkhati, ime me rājāno vā rājamahāmattā vā pariyodhāya atthaṁ bhaṇissantī"ti. Sace naṁ koci kiñci āha, tyāssa rājāno vā rājamahāmattā vā pariyodhāya atthaṁ bhaṇanti. Evaṁ kho bhikkhave mahācoro balavanissito hoti. Ime kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato mahācoro sandhimpi chindati, nillopampi harati, ekāgārikampi karoti, paripanthepi tiṭṭhati.

Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato pāpabhikkhu khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave pāpabhikkhu visamanissito ca hoti gahananissito ca balavanissito ca.

Kathañca bhikkhave pāpabhikkhu visamanissito hoti? Idha bhikkhave pāpabhikkhu visamena kāyakammena samannāgato hoti, visamena

---

1. Gedhaṁ (Sī, I)

vacīkammena samannāgato hoti, visamena manokammena samannāgato hoti. Evaṁ kho bhikkhave pāpabhikkhu visamanissito hoti.

Kathañca bhikkhave pāpabhikkhu gahananissito hoti? Idha bhikkhave pāpabhikkhu micchādiṭṭhiko hoti, antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato hoti. Evaṁ kho bhikkhave pāpabhikkhu gahananissito hoti.

Kathañca bhikkhave pāpabhikkhu balavanissito hoti? Idha bhikkhave pāpabhikkhu rājānaṁ vā rājamahāmattānaṁ vā nissito hoti. Tassa evaṁ hoti "sace maṁ koci kiñci vakkhati, ime me rājāno vā rājamahāmattā vā pariyodhāya atthaṁ bhaṇissantī"ti. Sace naṁ koci kiñci āha, tyāssa rājāno vā rājamahāmattā vā pariyodhāya atthaṁ bhaṇanti. Evaṁ kho bhikkhave pāpabhikkhu balavanissito hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato pāpabhikkhu khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavatīti.  . Ekādasamaṁ.

Cūḷavaggo pañcamo.

**Tassuddānaṁ**

Sammukhī Ṭhānatthavasaṁ, Pavatti Paṇḍita Sīlavaṁ.
Saṅkhataṁ Pabbatātappaṁ, Mahācorenekādasāti[1].

## Paṭhamo paṇṇāsako samatto.

1. Mahācorena te dasāti (Ka)

# 2. Dutiyapaṇṇāsaka

## (6) 1. Brāhmaṇavagga

### 1. Paṭhamadvebrāhmaṇasutta

52. Atha kho dve brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā vīsavassasatikā jātiyā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te brāhmaṇā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "mayamassu bho Gotama brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā vīsavassasatikā jātiyā, te camhā akatakalyāṇā akatakusalā akatabhīruttāṇā, ovadatu no bhavaṁ Gotamo, anusāsatu no bhavaṁ Gotamo, yaṁ amhākaṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti.

Taggha tumhe brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā vīsavassasatikā jātiyā, te cattha akatakalyāṇā akatakusalā akatabhīruttāṇā, upanīyati kho ayaṁ brāhmaṇā loko jarāya byādhinā maraṇena, evaṁ upanīyamāne kho brāhmaṇā loke jarāya byādhinā maraṇena yo idha kāyena saṁyamo vācāya saṁyamo manasā saṁyamo, taṁ tassa petassa tāṇañca leṇañca dīpañca saraṇañca parāyaṇañcāti.

Upanīyati jīvitamappamāyu,
Jarūpanītassa na santi tāṇā.
Etaṁ bhayaṁ maraṇe pekkhamāno,
Puññāni kayirātha sukhāvahāni.

Yodha kāyena saṁyamo,
Vācāya uda cetasā.
Taṁ tassa petassa sukhāya hoti,
Yaṁ jīvamāno pakaroti puññanti.[1] . Paṭhamaṁ.

---

1. Saṁ 1. 2, 53 piṭṭhesu.

## 2. Dutiyadvebrāhmaṇasutta

53. Atha kho dve brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā vīsavassasatikā jātiyā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te brāhmaṇā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "mayamassu bho Gotama brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā vīsavassasatikā jātiyā, te camhā akatakalyāṇā akatakusalā akatabhīruttāṇā, ovadatu no bhavaṁ Gotamo, anusāsatu no bhavaṁ Gotamo, yaṁ amhākaṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti.

Taggha tumhe brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā vīsavassasatikā jātiyā. Te cattha akatakalyāṇā akatakusalā akatabhīruttāṇā, āditto kho ayaṁ brāhmaṇā loko jarāya byādhinā maraṇena, evaṁ āditte kho brāhmaṇā loke jarāya byādhinā maraṇena yo idha kāyena saṁyamo vācāya saṁyamo manasā saṁyamo, taṁ tassa petassa tāṇañca leṇañca dīpañca saraṇañca parāyaṇañcāti.

Ādittasmiṁ agārasmiṁ, yaṁ nīharati bhājanaṁ.
Taṁ tassa hoti atthāya, no ca yaṁ tattha ḍayhati.

Evaṁ āditto kho[1] loko, jarāya maraṇena ca.
Nīharetheva dānena, dinnaṁ hoti sunīhataṁ[2].

Yodha kāyena saṁyamo, vācāya uda cetasā.
Taṁ tassa petassa sukhāya hoti,
Yaṁ jīvamāno pakaroti puññanti. . Dutiyaṁ.

## 3. Aññatarabrāhmaṇasutta

54. Atha kho aññataro brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi -pa- ekamantaṁ nisinno kho so

---

1. Evaṁ ādīpito (Sī, I), evaṁ ādittako (Syā, Kaṁ) Saṁ 1. 29 piṭṭhepi.
2. Sunibbhataṁ (Ka)

brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "sandiṭṭhiko dhammo sandiṭṭhiko dhammoti bho Gotama vuccati, kittāvatā nu kho bho Gotama sandiṭṭhiko dhammo hoti akāliko ehipassiko opaneyyiko[1] paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti.

Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Rāge pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. (Ratto kho -pa- kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. Rāge pahīne neva kāyena duccaritaṁ carati, na vācāya duccaritaṁ carati, na manasā duccaritaṁ carati. Ratto kho -pa- attatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti. Rāge pahīne attatthampi yathābhūtaṁ pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ pajānāti.)[2] Evampi kho brāhmaṇa sandiṭṭhiko dhammo hoti -pa-.

Duṭṭho kho brāhmaṇa dosena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Dose pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikampi[3] dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Evampi kho brāhmaṇa sandiṭṭhiko dhammo hoti -pa-.

Mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Mohe pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikaṁ[3] dukkhaṁ domanassaṁ

---

1. Opanayiko (Sī, Syā, Kaṁ, I) pañcamasuttassa Ṭīkā oloketabbā.
2. ( ) Etthantare pāṭṭho Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu na dissati, idhapi duṭṭhamūḷhavāresu.
3. Na cetasikaṁ (Sī, Syā, Ka)

paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho brāhmaṇa sandiṭṭhiko dhammo hoti akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhīti.

Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.  . Tatiyaṁ.

## 4. Paribbājakasutta

55. Atha kho aññataro brāhmaṇaparibbājako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā -pa- ekamantaṁ nisinno kho so brāhmaṇaparibbājako Bhagavantaṁ etadavoca "sandiṭṭhiko dhammo sandiṭṭhiko dhammoti bho Gotama vuccati, kittāvatā nu kho bho Gotama sandiṭṭhiko dhammo hoti akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti.

Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Rāge pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. Rāge pahīne neva kāyena duccaritaṁ carati, na vācāya duccaritaṁ carati, na manasā duccaritaṁ carati.

Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti. Rāge pahīne attatthampi yathābhūtaṁ

pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ pajānāti. Evampi kho brāhmaṇa sandiṭṭhiko dhammo hoti -pa-.

Duṭṭho kho brāhmaṇa dosena -pa-. Mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Mohe pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti.

Mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. Mohe pahīne neva kāyena duccaritaṁ carati, na vācāya duccaritaṁ carati, na manasā duccaritaṁ carati.

Mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto attatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti. Mohe pahīne attatthampi yathābhūtaṁ pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho brāhmaṇa sandiṭṭhiko dhammo hoti akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhīti.

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Catutthaṁ.

## 5. Nibbhutasutta

56. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "sandiṭṭhikaṁ nibbānaṁ sandiṭṭhikaṁ nibbānanti bho Gotama vuccati, kittāvatā nu kho bho Gotama sandiṭṭhikaṁ nibbānaṁ hoti akālikaṁ ehipassikaṁ opaneyyikaṁ paccattaṁ veditabbaṁ viññūhī"ti.

Ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Rāge pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Evampi brāhmaṇa sandiṭṭhikaṁ nibbānaṁ hoti.

Duṭṭho kho brāhmaṇa -pa-. Mūḷho kho brāhmaṇa mohena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Mohe pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Evampi kho brāhmaṇa sandiṭṭhikaṁ nibbānaṁ hoti,

Yato kho ayaṁ brāhmaṇa[1] anavasesaṁ rāgakkhayaṁ paṭisaṁvedeti, anavasesaṁ dosakkhayaṁ paṭisaṁvedeti, anavasesaṁ mohakkhayaṁ paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho brāhmaṇa sandiṭṭhikaṁ nibbānaṁ hoti akālikaṁ ehipassikaṁ opaneyyikaṁ paccattaṁ veditabbaṁ viññūhīti.

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Pañcamaṁ.

## 6. Palokasutta

57. Atha kho aññataro brāhmaṇamahāsālo yena Bhagavā tenupasaṅkami -pa- ekamantaṁ nisinno kho so brāhmaṇamahāsālo Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama pubbakānaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ 'pubbe sudaṁ[2] ayaṁ loko avīci maññe phuṭo ahosi manussehi kukkuṭasaṁpātikā gāmanigamarājadhāniyo'ti, ko nu bho Gotama hetu ko paccayo, yenetarahi manussānaṁ khayo hoti tanuttaṁ paññāyati,

---

1. Yato ca kho ayaṁ brāhmaṇa (Sī), yato kho brāhmaṇa akālikaṁ ehipassikaṁ opaneyyikaṁ paccattaṁ veditabbaṁ (Ka)
2. Pubbassudaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

gāmāpi agāmā honti, nigamāpi anigamā honti, nagarāpi anagarā honti, janapadāpi ajanapadā hontī"ti.

Etarahi brāhmaṇa manussā adhammarāgarattā visamalobhābhibhūtā micchādhammaparetā. Te adhammarāgarattā visamalobhābhibhūtā micchādhammaparetā tiṇhāni satthāni gahetvā aññamaññaṁ[1] jīvitā voropenti, tena bahū manussā kālaṁ karonti. Ayampi kho brāhmaṇa hetu ayaṁ paccayo, yenetarahi manussānaṁ khayo hoti tanuttaṁ paññāyati, gāmāpi agāmā honti, nigamāpi anigamā honti, nagarāpi anagarā honti, janapadāpi ajanapadā honti.

Puna caparaṁ brāhmaṇa etarahi manussā adhammarāgarattā visamalobhābhibhūtā micchādhammaparetā. Tesaṁ adhammarāgarattānaṁ visamalobhābhibhūtānaṁ micchādhammaparetānaṁ devo na sammādhāraṁ anuppavecchati, tena dubbhikkhaṁ hoti dussassaṁ setaṭṭhikaṁ salākāvuttaṁ, tena bahū manussā kālaṁ karonti. Ayampi kho brāhmaṇa hetu ayaṁ paccayo, yenetarahi manussānaṁ khayo hoti tanuttaṁ paññāyati, gāmāpi agāmā honti, nigamāpi anigamā honti, nagarāpi anagarā honti, janapadāpi ajanapadā honti.

Puna caparaṁ brāhmaṇa etarahi manussā adhammarāgarattā visamalobhābhibhūtā micchādhammaparetā. Tesaṁ adhammarāgarattānaṁ visamalobhābhibhūtānaṁ micchādhammaparetānaṁ yakkhā vāḷe amanusse ossajjanti[2], tena bahū manussā kālaṁ karonti. Ayampi kho brāhmaṇa hetu ayaṁ paccayo, yenetarahi manussānaṁ khayo hoti tanuttaṁ paññāyati, gāmāpi agāmā honti, nigamāpi anigamā honti, nagarāpi anagarā honti, janapadāpi ajanapadā hontīti.

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Aññamaññassa (sabbattha)     2. Ossajanti (Sī)

## 7. Vacchagottasutta

58. Atha kho Vacchagotto[1] paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama samaṇo Gotamo evamāha 'mayhameva dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ dānaṁ dātabbaṁ. Mayhameva sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ. Mayhameva dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ. Mayhameva sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalan'ti. Ye te bho Gotama evamāhaṁsu 'samaṇo Gotamo evamāha mayhameva dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ dānaṁ dātabbaṁ. Mayhameva sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ. Mayhameva dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ. Mayhameva sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalan'ti. Kicci te bhoto Gotamassa vuttavādino, na ca bhavantaṁ Gotamaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti. Na ca koci sahadhammiko vādānupāto[2] gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchati, anabbhakkhātukāmā hi mayaṁ bhavantaṁ Gotaman"ti.

Ye te Vaccha evamāhaṁsu "samaṇo Gotamo evamāha 'mayhameva dānaṁ dātabbaṁ -pa- nāññesaṁ sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalan'ti". Na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana maṁ[3] asatā abhūtena. Yo kho Vaccha paraṁ dānaṁ dadantaṁ vāreti, so tiṇṇaṁ antarāyakaro hoti tiṇṇaṁ pāripanthiko. Katamesaṁ tiṇṇaṁ? Dāyakassa puññantarāyakaro hoti, paṭiggāhakānaṁ lābhantarāyakaro hoti, pubbeva kho panassa attā khato ca hoti upahato ca. Yo kho Vaccha paraṁ dānaṁ dadantaṁ vāreti, so imesaṁ tiṇṇaṁ antarāyakaro hoti tiṇṇaṁ pāripanthiko.

Ahaṁ kho pana Vaccha evaṁ vadāmi—yehi te candanikāya vā oligalle vā pāṇā, tatrapi yo thālidhovanaṁ[4] vā sarāvadhovanaṁ vā chaḍḍeti

1. Vacchaputto (Ka)
2. Vādānuvādo (Ka)
3. Ca pana maṁ te (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Thālakadhovanaṁ (Ka)

"ye tattha pāṇā te tena yāpentū"ti, tatonidānampāhaṁ Vaccha puññassa āgamaṁ vadāmi, ko pana vādo manussabhūte. Api cāhaṁ Vaccha sīlavato dinnaṁ mahapphalaṁ vadāmi, no tathā dussīlassa. So ca hoti pañcaṅgavippahīno pañcaṅgasamannāgato.

Katamāni pañcaṅgāni pahīnāni honti? Kāmacchando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddhaṁ pahīnaṁ hoti, uddhaccakukkuccaṁ pahīnaṁ hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Imāni pañcaṅgāni vippahīnāni honti.

Katamehi pañcahi aṅgehi samannāgato hoti? Asekkhena sīlakkhandhena samannāgato hoti, asekkhena samādhikkhandhena samannāgato hoti, asekkhena paññākkhandhena samannāgato hoti, asekkhena vimuttikkhandhena samannāgato hoti, asekkhena vimuttiñāṇadassanakkhandhena samannāgato hoti. Imehi pañcahi aṅgehi samannāgato hoti. Iti pañcaṅgavippahīne pañcaṅgasamannāgate dinnaṁ mahapphalanti vadāmīti.

Iti kaṇhāsu setāsu, rohiṇīsu harīsu vā.
Kammāsāsu sarūpāsu, gosu pārevatāsu vā.

Yāsu kāsuci etāsu, danto jāyati puṅgavo.
Dhorayho balasampanno, kalyāṇajavanikkamo.
Tameva bhāre yuñjanti, nāssa vaṇṇaṁ parikkhare.

Evamevaṁ manussesu yasmiṁ kasmiñci jātiye.
Khattiye brāhmaṇe vesse, sudde caṇḍālapukkuse.

Yāsu kāsuci etāsu, danto jāyati subbato.
Dhammaṭṭho sīlasampanno, saccavādī hirīmano.

Pahīnajātimaraṇo, brahmacariyassa kevalī.
Pannabhāro visaṁyutto, katakicco anāsavo.

Pāragū sabbadhammānaṁ, anupādāya nibbuto.
Tasmiṁyeva[1] viraje khette, vipulā hoti dakkhiṇā.

---

1. Tasmiṁ ve (Syā, Kaṁ)

Bālā ca avijānantā, dummedhā assutāvino.
Bahiddhā denti dānāni, na hi sante upāsare.

Ye ca sante upāsanti, sappaññe dhīrasammate.
Saddhā ca nesaṁ Sugate, mūlajātā patiṭṭhitā.

Devalokañca te yanti, kule vā idha jāyare.
Anupubbena nibbānaṁ, adhigacchanti paṇḍitāti. . Sattamaṁ.

## 8. Tikaṇṇasutta

59. Atha kho Tikaṇṇo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ -pa- ekamantaṁ nisinno kho Tikaṇṇo brāhmaṇo Bhagavato sammukhā tevijjānaṁ sudaṁ brāhmaṇānaṁ vaṇṇaṁ bhāsati "evampi tevijjā brāhmaṇā, itipi tevijjā brāhmaṇā"ti.

Yathā kathaṁ pana brāhmaṇa brāhmaṇā brāhmaṇaṁ tevijjaṁ paññāpentīti? Idha bho Gotama brāhmaṇo ubhato sujāto hoti mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayoti. Evaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā brāhmaṇaṁ tevijjaṁ paññāpentīti.

Aññathā kho brāhmaṇa brāhmaṇā brāhmaṇaṁ tevijjaṁ paññāpenti, aññathā ca pana ariyassa vinaye tevijjo hotīti. Yathā kathaṁ pana bho Gotama ariyassa vinaye tevijjo hoti? Sādhu me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetu yathā ariyassa vinaye tevijjo hotīti. Tena hi brāhmaṇa suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi, bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Tikaṇṇo brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

Idha brāhmaṇa bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati,

pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ? Ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattārīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ. Tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayamassa paṭhamā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā -pa- manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena

samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti. Ayamassa dutiyā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. "Ime āsavā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ āsavasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ āsavanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ "vimuttam"iti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Ayamassa tatiyā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharatoti.

Anuccāvacasīlassa, nipakassa ca jhāyino.
Cittaṁ yassa vasībhūtaṁ, ekaggaṁ susamāhitaṁ.

Taṁ ve tamonudaṁ dhīraṁ, tevijjaṁ maccuhāyinaṁ.
Hitaṁ devamanussānaṁ, āhu sabbappahāyinaṁ.

Tīhi vijjāhi sampannaṁ, asammūḷhavihārinaṁ.
Buddhaṁ antimadehinaṁ[1], taṁ namassanti Gotamaṁ.

---

1. Antimasārīraṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

* Pubbenivāsaṁ yo vedī, saggāpāyañca passati.
Atho jātikkhayaṁ patto, abhiññāvosito muni.

Etāhi tīhi vijjāhi, tevijjo hoti brāhmaṇo.
Tamahaṁ vadāmi tevijjaṁ, nāññaṁ lapitalāpananti.

Evaṁ kho brāhmaṇa ariyassa vinaye tevijjo hotīti. Aññāthā bho Gotama brāhmaṇānaṁ tevijjo, aññathā ca pana ariyassa vinaye tevijjo hoti. Imassa ca pana bho Gotama ariyassa vinaye tevijjassa brāhmaṇānaṁ tevijjo kalaṁ nāgghati soḷasiṁ.

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Jāṇussoṇisutta

60. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ -pa- ekamantaṁ nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca “yassassu bho Gotama yañño vā saddhaṁ vā thālipāko vā deyyadhammaṁ vā tevijjesu brāhmaṇesu dānaṁ dadeyyā”ti. Yathā kathaṁ pana brāhmaṇa brāhmaṇā tevijjaṁ paññapentīti. Idha kho bho Gotama brāhmaṇo ubhato sujāto hoti mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayoti. Evaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā tevijjaṁ paññapentīti.

Aññathā kho brāhmaṇa brāhmaṇā brāhmaṇaṁ tevijjaṁ paññapenti, aññathā ca pana ariyassa vinaye tevijjo hotīti. Yathā kathaṁ pana bho Gotama ariyassa vinaye tevijjo hoti? Sādhu me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetu, yathā ariyassa vinaye tevijjo hotīti. Tena hi brāhmaṇa suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi,

---

* Khu 1. 74, 262 piṭṭhesupi.

bhāsissāmīti. “Evaṁ bho”ti kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

Idha pana brāhmaṇa bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ? Ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa-. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayamassa paṭhamā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena -pa- yathākammūpage satte pajānāti. Ayamassa dutiyā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so “idaṁ dukkhan”ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- “ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṁ pajānāti. “Ime āsavā”ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- “ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ “vimuttam”iti ñāṇaṁ hoti, “khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā”ti pajānāti. Ayamassa tatiyā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo

vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharatoti.

Yo sīlabbatasampanno, pahitatto samāhito.
Cittaṁ yassa vasībhūtaṁ, ekaggaṁ susamāhitaṁ.

* Pubbenivāsaṁ yo vedī, saggāpāyañca passati.
Atho jātikkhayaṁ patto, abhiññāvosito muni.

Etāhi tīhi vijjāhi, tevijjo hoti brāhmaṇo.
Tamahaṁ vadāmi tevijjaṁ, nāññaṁ lapitalāpananti.

Evaṁ kho brāhmaṇa ariyassa vinaye tevijjo hotīti. Aññathā bho Gotama brāhmaṇānaṁ tevijjo, aññathā ca pana ariyassa vinaye tevijjo hoti. Imassa ca bho Gotama ariyassa vinaye tevijjassa brāhmaṇānaṁ tevijjo kalaṁ nāgghati soḷasiṁ.

Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Navamaṁ.

## 10. Saṅgāravasutta

61. Atha kho Saṅgāravo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Saṅgāravo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "mayamassu bho Gotama brāhmaṇā nāma yaññaṁ yajāmapi yajāpemapi, tatra bho Gotama yo ceva yajati[1] yo ca yajāpeti, sabbe te anekasārīrikaṁ puññappaṭipadaṁ paṭipannā honti, yadidaṁ yaññādhikaraṇaṁ. Yo panāyaṁ bho Gotama yassa vā tassa vā kulā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ekamattānaṁ dameti, ekamattānaṁ sameti, ekamattānaṁ parinibbāpeti. Evamassāyaṁ ekasārīrikaṁ puññappaṭipadaṁ paṭipanno hoti, yadidaṁ pabbajjādhikaraṇanti.

Tena hi brāhmaṇa taññevettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi brāhmaṇa, idha Tathāgato

* Khu 1. 74, 262 piṭṭhesupi.

1. Yo ceva yaññaṁ yajati (Syā, Kaṁ)

loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so evamāha "ethāyaṁ maggo ayaṁ paṭipadā, yathāpaṭipanno ahaṁ anuttaraṁ brahmacariyogadhaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedemi, etha[1] tumhepi tathā paṭipajjatha, yathāpaṭipannā tumhepi anuttaraṁ brahmacariyogadhaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Iti ayaṁ ceva[2] Satthā dhammaṁ deseti, pare ca tathatthāya paṭipajjanti. Tāni kho pana honti anekānipi satāni, anekānipi sahassāni, anekānipi satasahassāni.

Taṁ kiṁ maññasi brāhmaṇa, iccāyaṁ evaṁ sante ekasārīrikā vā puññappaṭapadā hoti anekasārīrikā vā, yadidaṁ pabbajjādhikaraṇanti. Iccāyampi[3] bho Gotama evaṁ sante anekasārīrikā puññappaṭipadā hoti, yadidaṁ pabbajjādhikaraṇanti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Saṅgāravaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "imāsaṁ te brāhmaṇa dvinnaṁ paṭipadānaṁ katamā paṭipadā khamati appatthatarā ca appasamārambhatarā ca mahapphalatarā ca mahānisaṁsatarā cā"ti. Evaṁ vutte Saṅgāravo brāhmaṇo āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "seyyathāpi bhavaṁ Gotamo bhavaṁ cānando, ete me pujjā, ete me pāsaṁsā"ti.

Dutiyampi kho āyasmā Ānando Saṅgāravaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "na kho tyāhaṁ brāhmaṇa evaṁ pucchāmi 'ke vā te pujjā, ke vā te pāsaṁsā'ti. Evaṁ kho tyāhaṁ brāhmaṇa pucchāmi 'imāsaṁ te brāhmaṇa dvinnaṁ paṭipadānaṁ katamā paṭipadā khamati appatthatarā ca appasamārambhatarā ca mahapphalatarā ca mahānisaṁsatarā cā'ti. Dutiyampi kho Saṅgāravo brāhmaṇo āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "seyyathāpi bhavaṁ Gotamo bhavañcānando, ete me pujjā, ete me pāsaṁsā"ti.

Tatiyampi kho āyasmā Ānando Saṅgāravaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "na kho tyāhaṁ brāhmaṇa evaṁ pucchāmi 'ke vā te pujjā, ke vā te pāsaṁsā'ti. Evaṁ kho tyāhaṁ brāhmaṇa pucchāmi 'imāsaṁ te brāhmaṇa dvinnaṁ paṭipadānaṁ katamā paṭipadā khamati appatthatarā ca appasamārambhatarā ca

---

1. Etaṁ (Ka) 2. Sayaṁ ceva (Ka) 3. Iccāyante (Ka)

mahapphalatarā ca mahānisaṁsatarā cā'ti". Tatiyampi kho Saṅgāravo brāhmaṇo āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "seyyathāpi bhavaṁ Gotamo bhavañcānando, ete me pujjā, ete me pāsaṁsā"ti.

Atha kho Bhagavato etadahosi "yāva tatiyampi kho Saṅgāravo brāhmaṇo Ānandena sahadhammikaṁ pañhaṁ puṭṭho saṁsādeti[1] no vissajjeti, yaṁnūnāhaṁ parimoceyyan"ti. Atha kho Bhagavā Saṅgāravaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "kā nvajja brāhmaṇa rājantepure rājapurisānaṁ[2] sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ antarākathā udapādī"ti. Ayaṁ khvajja bho Gotama rājantepure rājapurisānaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ antarākathā udapādi "pubbe sudaṁ appatarā ceva bhikkhū ahesuṁ, bahutarā ca uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassesuṁ. Etarahi pana bahutarā ceva bhikkhū, appatarā ca uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dassentī"ti. Ayaṁ khvajja bho Gotama rājantepure rājapurisānaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ antarākathā udapādīti.

* Tīṇi kho imāni brāhmaṇa pāṭihāriyāni. Katamāni tīṇi? Iddhipāṭihāriyaṁ ādesanāpāṭihāriyaṁ anusāsanīpāṭihāriyaṁ. Katamañca brāhmaṇa iddhipāṭihāriyaṁ? Idha brāhmaṇa ekacco anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti. Ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchati seyyathāpi pathaviyaṁ. Ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parimasati[3] parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. Idaṁ vuccati brāhmaṇa iddhipāṭihāriyaṁ.

Katamañca brāhmaṇa ādesanāpāṭihāriyaṁ? Idha brāhmaṇa ekacco nimittena ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā.

---

1. Ma 1. 275 piṭṭhepi.
* Khu 9. 401; Dī 1. 206 piṭṭhesupi.
2. Rājaparisāyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Parāmasati (Dī 1. 206; Khu 9. 107 piṭṭhesu.)

Idha pana brāhmaṇa ekacco na heva kho nimittena ādisati, api ca kho manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā.

Idha pana brāhmaṇa ekacco na heva kho nimittena ādisati, napi manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati, api ca kho vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddaṁ sutvā ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā.

Idha pana brāhmaṇa ekacco na heva kho nimittena ādisati, napi manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati, napi vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddaṁ sutvā ādisati. Api ca kho avitakkaṁ avicāraṁ samādhiṁ samāpannassa cetasā ceto paricca pajānāti "yathā imassa bhoto manosaṅkhārā paṇihitā, imassa cittassa anantarā amuṁ nāma vitakkaṁ vitakkessatī"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā. Idaṁ vuccati brāhmaṇa ādesanāpāṭihāriyaṁ.

Katamañca brāhmaṇa anusāsanīpāṭihāriyaṁ? Idha brāhmaṇa ekacco evamanusāsati "evaṁ vitakketha, mā evaṁ vitakkayittha. Evaṁ manasi karotha, mā evaṁ manasākattha. Idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathā"ti. Idaṁ vuccati brāhmaṇa anusāsanīpāṭihāriyaṁ. Imāni kho brāhmaṇa tīṇi pāṭihāriyāni. Imesaṁ te brāhmaṇa tiṇṇaṁ pāṭihāriyānaṁ katamaṁ pāṭihāriyaṁ khamati abhikkantatarañca paṇītatarañcāti.

Tatra bho Gotama yadidaṁ[1] pāṭihāriyaṁ, idhekacco anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti -pa-. Yāva brāhmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. Idaṁ bho Gotama pāṭihāriyaṁ. Yova[2] naṁ karoti, sova[3] naṁ paṭisaṁvedeti. Yova[2] naṁ karoti, tasseva[4] taṁ hoti. Idaṁ me bho Gotama pāṭihāriyaṁ māyāsahadhammarūpaṁ viya khāyati.

---

1. Yamidaṁ (Syā, Kaṁ, I)
2. Yo ca (Syā, Kaṁ, I, Ka)
3. So ca (Syā, Kaṁ, I, Ka)
4. Tassameva (Sī, Ka), tassa ceva (Syā, Kaṁ, I)

Yampidaṁ bho Gotama pāṭihāriyaṁ idhekacco nimittena ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā. Idha pana bho Gotama ekacco na heva kho nimittena ādisati. Api ca kho manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati -pa- napi manussānaṁ vā amanussānaṁ vā devatānaṁ vā saddaṁ sutvā ādisati. Api ca kho vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddaṁ sutvā ādisati -pa- napi vitakkayato vicārayato vitakkavipphārasaddaṁ sutvā ādisati. Api ca kho avitakkaṁ avicāraṁ samādhiṁ samāpannassa cetasā ceto paricca pajānāti "yathā imassa bhoto manosaṅkhārā paṇihitā, imassa cittassa anantarā amuṁ nāma vitakkaṁ vitakkessatī"ti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā. Idampi bho Gotama pāṭihāriyaṁ. Yova naṁ karoti, sova naṁ paṭisaṁvedeti. Yova naṁ karoti, tasseva taṁ hoti. Idampi me bho Gotama pāṭihāriyaṁ māyāsahadhammarūpaṁ viya khāyati.

Yañca kho idaṁ bho Gotama pāṭihāriyaṁ, idhekacco evaṁ anusāsati "evaṁ vitakketha, mā evaṁ vitakkayittha. Evaṁ manasi karotha, mā evaṁ manasākattha. Idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathā"ti. Idameva bho Gotama pāṭihāriyaṁ khamati imesaṁ tiṇṇaṁ pāṭihāriyānaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama. Yāva subhāsitamidaṁ bhotā Gotamena imehi ca mayaṁ tīhi pāṭihāriyehi samannāgataṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dhārema. Bhavaṁ hi Gotamo anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti -pa-. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. Bhavaṁ hi Gotamo avitakkaṁ avicāraṁ samādhiṁ samāpannassa cetasā ceto paricca pajānāti "yathā imassa bhoto manosaṅkhārā paṇihitā, imassa cittassa anantarā amuṁ nāma vitakkaṁ vitakkessatī"ti. Bhavaṁ hi Gotamo evamanusāsati "evaṁ vitakketha, mā evaṁ vitakkayittha. Evaṁ manasi karotha, mā evaṁ manasākattha. Idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathā"ti.

Addhā kho tyāyaṁ brāhmaṇa āsajja upanīya vācā bhāsitā, api ca tyāhaṁ byākarissāmi, ahaṁ hi brāhmaṇa anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhomi -pa-. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattemi. Ahaṁ hi brāhmaṇa avitakkaṁ avicāraṁ samādhiṁ samāpannassa cetasā ceto paricca pajānāmi "yathā imassa bhoto manosaṅkhārā paṇihitā, imassa cittassa anantarā amuṁ nāma vitakkaṁ vitakkessatī"ti. Ahaṁ hi brāhmaṇa evamanusāsāmi "evaṁ vitakketha, mā evaṁ vitakkayittha. Evaṁ manasi karotha, mā evaṁ manasākattha. Idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathā"ti.

Atthi pana bho Gotama añño ekabhikkhupi, yo imehi tīhi pāṭihāriyehi samannāgato aññatra bhotā Gotamenāti. Na kho brāhmaṇa ekaṁyeva sataṁ, na dve satāni, na tīṇi satāni, na cattāri satāni, na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye[1] bhikkhū imehi tīhi pāṭihāriyehi samannāgatāti. Kahaṁ pana bho Gotama etarahi te bhikkhū viharantīti. Imasmiṁyeva kho brāhmaṇa bhikkhusaṁgheti.

Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Dasamaṁ.

Brāhmaṇavaggo paṭhamo.

## Tassuddānaṁ

Dve Brāhmaṇā caññataro, Paribbājakena Nibbutaṁ.
Palokavaccho Tikaṇṇo, Soṇi Saṅgāravena cāti.

---

1. Te (Ka) passa Ma 2. 158 piṭṭhe.

## (7) 2. Mahāvagga

### 1. Titthāyatanasutta

62. Tīṇimāni bhikkhave titthāyatanāni, yāni paṇḍitehi samanuyuñjiyamānāni samanugāhiyamānāni[1] samanubhāsiyamānāni parampi gantvā akiriyāya saṇṭhahanti. Katamāni tīṇi? Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ pubbekatahetū"ti. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ issaranimmānahetū"ti. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ ahetu-appaccayā"ti.

Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ pubbekatahetū"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ pubbekatahetū'ti". Te ca me[2] evaṁ puṭṭhā "āmā"ti[3] paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "tenahāyasmanto pāṇātipātino bhavissanti pubbekatahetu, adinnādāyino bhavissanti pubbekatahetu, abrahmacārino bhavissanti pubbekatahetu, musāvādino bhavissanti pubbekatahetu, pisuṇavācā bhavissanti pubbekatahetu, pharusavācā bhavissanti pubbekatahetu, samphappalāpino bhavissanti pubbekatahetu, abhijjhāluno bhavissanti pubbekatahetu, byāpannacittā bhavissanti pubbekatahetu, micchādiṭṭhikā bhavissanti pubbekatahetu".

Pubbekataṁ kho pana bhikkhave sārato paccāgacchataṁ na hoti chando vā vāyāmo vā "idaṁ vā karaṇīyaṁ, idaṁ vā akaraṇīyan"ti. Iti karaṇīyākaraṇīye kho pana saccato thetato anupalabbhiyamāne muṭṭhassatīnaṁ anārakkhānaṁ viharataṁ na hoti paccattaṁ sahadhammiko

---

1. Samanuggāhiyamānāni (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Te ce me (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Āmoti (Sī)

samaṇavādo. Ayaṁ kho me bhikkhave tesu samaṇabrāhmaṇesu evaṁvādīsu evaṁdiṭṭhīsu paṭhamo sahadhammiko niggaho hoti. (1)

Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ issaranimmānahetū"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ issaranimmānahetū'ti". Te ca me evaṁ puṭṭhā "amā"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "tenahāyasmanto pāṇātipātino bhavissanti issaranimmānahetu, adinnādāyino bhavissanti issaranimmānahetu, abrahmacārino bhavissanti issaranimmānahetu, musāvādino bhavissanti issaranimmānahetu, pisuṇavācā bhavissanti issaranimmānahetu, pharusavācā bhavissanti issaranimmānahetu, samphappalāpino bhavissanti issaranimmānahetu, abhijjhāluno bhavissanti issaranimmānahetu, byāpannacittā bhavissanti issaranimmānahetu, micchādiṭṭhikā bhavissanti issaranimmānahetu".

Issaranimmānaṁ kho pana bhikkhave sārato paccāgacchataṁ na hoti chando vā vāyāmo vā idaṁ vā karaṇīyaṁ, idaṁ vā akaraṇīyan"ti. Iti karaṇīyākaraṇīye kho pana saccato thetato anupalabbhiyamāne muṭṭhassatīnaṁ anārakkhānaṁ viharataṁ na hoti paccattaṁ sahadhammiko samaṇavādo. Ayaṁ kho me bhikkhave tesu samaṇabrāhmaṇesu evaṁvādīsu evaṁdiṭṭhīsu dutiyo sahadhammiko niggaho hoti. (2)

Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ ahetu-appaccayā"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabbaṁ taṁ ahetu-appaccayā'ti". Te ca me evaṁ puṭṭhā "āmā"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "tenahāyasmanto pāṇātipātino bhavissanti ahetu-appaccayā -pa- micchādiṭṭhikā bhavissanti ahetu-appaccayā".

Ahetu-appaccayaṁ[1] kho pana bhikkhave sārato paccāgacchataṁ na hoti chando vā vāyāmo vā "idaṁ vā karaṇīyaṁ, idaṁ vā akaraṇīyan"ti. Iti karaṇīyākaraṇīye kho pana saccato thetato anupalabbhiyamāne muṭṭhassātīnaṁ anārakkhānaṁ viharataṁ na hoti paccattaṁ sahadhammiko samaṇavādo. Ayaṁ kho me bhikkhave tesu samaṇabrāhmaṇesu evaṁvādīsu evaṁdiṭṭhīsu tatiyo sahadhammiko niggaho hoti. (3)

Imāni kho bhikkhave tīṇi titthāyatanāni, yāni paṇḍitehi samanuyuñjiyamānāni samanugāhiyamānāni samanubhāsiyamānāni parampi gantvā akiriyāya saṇṭhahanti.

Ayaṁ kho pana bhikkhave mayā dhammā desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Katamo ca bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi? "imā cha dhātuyo"ti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. "Imāni cha phassāyatanānī"ti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. "Ime aṭṭhārasa manopavicārā"ti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. "Imāni cattāri ariyasaccānī"ti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi.

"Imā cha dhātuyoti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ? Chayimā bhikkhave dhātuyo pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu ākāsadhātu viññāṇadhātu. "Imā cha dhātuyoti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

---

1. Ahetuṁ (Sī), ahetu (Syā, Kaṁ), ahetu-appaccayā (I), ahetuṁ appaccayaṁ (Ka)

"Imāni cha phassāyatanānīti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ? Chayimāni bhikkhave phassāyatanāni cakkhu phassāyatanaṁ, sotaṁ phassāyatanaṁ, ghānaṁ phassāyatanaṁ, jivhā phassāyatanaṁ, kāyo phassāyatanaṁ, mano phassāyatanaṁ. "Imāni cha phassāyatanānīti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Ime aṭṭhārasa manopavicārāti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati, domanassaṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati, upekkhāṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicarati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya somanassaṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati, domanassaṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati, upekkhāṭṭhāniyaṁ dhammaṁ upavicarati. "Ime aṭṭhārasa manopavicārāti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Imāni cattāri ariyasaccānīti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Channaṁ bhikkhave dhātūnaṁ upādāya gabbhassāvakkanti hoti, okkantiyā sati nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vediyamānassa kho panāhaṁ bhikkhave "idaṁ dukkhan"ti paññapemi, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti paññapemi, "ayaṁ dukkhanirodho"ti paññapemi, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti paññapemi.

Katamañca bhikkhave dukkhaṁ ariyasaccaṁ? Jātipi dukkhā, jarāpi dukkhā, ( )[1] maraṇampi dukkhaṁ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāpi dukkhā,

1. (Byādhipi dukkho) (Sī, I, Ka) Aṭṭhakathāya saṁsandetabbaṁ Visuddhi 2. 128 piṭṭhe ca passitabbaṁ.

(appiyehi sampayogo dukkho, piyehi vippayogo dukkho)[1] yampicchaṁ na labhati tampi dukkhaṁ, saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā. Idaṁ vuccati bhikkhave dukkhaṁ ariyasaccaṁ.

Katamañca bhikkhave dukkhasamudayaṁ[2] ariyasaccaṁ? Avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpaccayā saḷāyatanaṁ, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkha-domanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave dukkhasamudayaṁ ariyasaccaṁ.

Katamañca bhikkhave dukkhanirodhaṁ[3] ariyasaccaṁ? Avijjāya tveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, saḷāyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ.

Katamañca bhikkhave dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ? Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ? Sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Idaṁ vuccati bhikkhave dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ. "Imāni cattāri ariyasaccānīti bhikkhave mayā dhammo desito aniggahito asaṁkiliṭṭho anupavajjo appaṭikuṭṭho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhī"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttanti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Bhayasutta

63. Tīṇimāni bhikkhave "amātāputtikāni bhayānī"ti assutavā puthujjano bhāsati. Katamāni tīṇi? Hoti so bhikkhave samayo,

1. (Natthi katthaci)
2. Dukkhasamudayo (Syā, Kaṁ)
3. Dukkhanirodho (Syā, Kaṁ)

yaṁ mahā-aggiḍāho vuṭṭhāti. Mahā-aggiḍāhe kho pana bhikkhave vuṭṭhite tena gāmāpi ḍayhanti, nigamāpi ḍayhanti, nagarāpi ḍayhanti. Gāmesupi ḍayhamānesu nigamesupi ḍayhamānesu nagaresupi ḍayhamānesu tattha mātāpi puttaṁ nappaṭilabhati, puttopi mātaraṁ nappaṭilabhati. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ "amātāputtikaṁ bhayan"ti assutavā puthujjano bhāsati.

Puna caparaṁ bhikkhave hoti so samayo, yaṁ mahāmegho vuṭṭhāti. Mahāmeghe kho pana bhikkhave vuṭṭhite mahā-udakavāhako sañjāyati, mahā-udakavāhake kho pana bhikkhave sañjāyante tena gāmāpi vuyhanti, nigamāpi vuyhanti, nagarāpi vuyhanti. Gāmesupi vuyhamānesu nigamesupi vuyhamānesu nagaresupi vuyhamānesu tattha mātāpi puttaṁ nappaṭilabhati, puttopi mātaraṁ nappaṭilabhati, idaṁ bhikkhave dutiyaṁ "amātāputtikaṁ bhayan"ti assutavā puthujjano bhāsati.

Puna caparaṁ bhikkhave hoti so samayo, yaṁ bhayaṁ hoti aṭavisaṅkopo cakkasamāruḷhā jānapadā pariyāyanti. Bhaye kho pana bhikkhave sati aṭavisaṅkope cakkasamāruḷhesu jānapadesu pariyāyantesu tattha mātāpi puttaṁ nappaṭilabhati, puttopi mātaraṁ nappaṭilabhati, idaṁ bhikkhave tatiyaṁ "amātāputtikaṁ bhayan"ti assutavā puthujjano bhāsati. Imāni kho bhikkhave tīṇi "amātāputtikāni bhayānī"ti assutavā puthujjano bhāsati.

Tāni kho panimāni[1] bhikkhave tīṇi samātāputtikāniyeva bhayāni "amātāputtikāni bhayānī"ti assutavā puthujjano bhāsati. Katamāni tīṇi? Hoti so bhikkhave samayo, yaṁ mahā-aggiḍāho vuṭṭhāti, mahā-aggiḍāhe kho pana bhikkhave vuṭṭhite tena gāmāpi ḍayhanti, nigamāpi ḍayhanti, nagarāpi ḍayhanti. Gāmesupi ḍayhamānesu nigamesupi ḍayhamānesu nagaresupi ḍayhamānesu hoti so samayo, yaṁ kadāci karahaci mātāpi puttaṁ paṭilabhati, puttopi mātaraṁ paṭilabhati, idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ samātāputtikaṁyeva bhayaṁ "amātāputtikaṁ bhayan"ti assutavā puthujjano bhāsati.

---

1. Imāni kho (Sī), imāni kho pana (Ka)

Puna caparaṁ bhikkhave hoti so samayo, yaṁ mahāmegho vuṭṭhāti. Mahāmeghe kho pana bhikkhave vuṭṭhite mahā-udakavāhako sañjāyati, mahā-udakavāhake kho pana bhikkhave sañjāte tena gāmāpi vuyhanti, nigamāpi vuyhanti, nagarāpi vuyhanti. Gāmesupi vuyhamānesu nigamesupi vuyhamānesu nagaresupi vuyhamānesu hoti so samayo, yaṁ kadāci karahaci mātāpi puttaṁ paṭilabhati, puttopi mātaraṁ paṭilabhati, idaṁ bhikkhave dutiyaṁ samātāputtikaṁyeva bhayaṁ "amātāputtikaṁ bhayan"ti assutavā puthujjano bhāsati.

Puna caparaṁ bhikkhave hoti so samayo, yaṁ bhayaṁ hoti aṭavisaṅkopo cakkasamāruḷhā jānapadā pariyāyanti. Bhaye kho pana bhikkhave sati aṭavisaṅkope cakkasamāruḷhesu jānapadesu pariyāyantesu hoti so samayo, yaṁ kadāci karahaci mātāpi puttaṁ paṭilabhati, puttopi mātaraṁ paṭilabhati. Idaṁ bhikkhave tatiyaṁ samātāputtikaṁyeva bhayaṁ "amātāputtikaṁ bhayan"ti assutavā puthujjano bhāsati. Imāni kho bhikkhave tīṇi samātāputtikāniyeva bhayāni "amātāputtikāni bhayānī"ti assutavā puthujjano bhāsati.

Tīṇimāni bhikkhave amātāputtikāni bhayāni. Katamāni tīṇi? Jarābhayaṁ byādhibhayaṁ maraṇabhayanti. Na bhikkhave mātā puttaṁ jīramānaṁ evaṁ labhati "ahaṁ jīrāmi, mā me putto jīrī"ti, putto vā pana mātaraṁ jīramānaṁ na evaṁ labhati "ahaṁ jīrāmi, mā me mātā jīrī"ti.

Na bhikkhave mātā puttaṁ byādhiyamānaṁ evaṁ labhati "ahaṁ byādhiyāmi, mā me putto byādhiyī"ti, putto vā pana mātaraṁ byādhiyamānaṁ na evaṁ labhati "ahaṁ byādhiyāmi, mā me mātā byādhiyī"ti.

Na bhikkhave mātā puttaṁ mīyamānaṁ evaṁ labhati "ahaṁ mīyāmi, mā me putto mīyī"ti, putto vā pana mātaraṁ mīyamānaṁ na evaṁ labhati "ahaṁ mīyāmi, mā me mātā mīyī"ti. Imāni kho bhikkhave tīṇi amātāputtikāni bhayānīti.

Atthi bhikkhave maggo atthi paṭipadā, imesañca tiṇṇaṁ samātāputtikānaṁ bhayānaṁ, imesañca tiṇṇaṁ amātāputtikānaṁ bhayānaṁ pahānāya samatikkamāya saṁvattati. Katamo ca bhikkhave maggo katamā ca

paṭipadā, imesañca tiṇṇaṁ samātāputtikānaṁ bhayānaṁ, imesañca tiṇṇaṁ amātāputtikānaṁ bhayānaṁ pahānāya samatikkamāya saṁvattati? Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ? Sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayaṁ kho bhikkhave maggo ayaṁ paṭipadā, imesañca tiṇṇaṁ samātāputtikānaṁ bhayānaṁ, imesañca tiṇṇaṁ amātāputtikānaṁ bhayānaṁ pahānāya samatikkamāya saṁvattatīti. . Dutiyaṁ.

### 3. Venāgapurasutta

64. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Venāgapuraṁ nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari. Assosuṁ kho Venāgapurikā brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Venāgapuraṁ anuppatto, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti[1], so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

Atha kho Venāgapurikā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appakacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Venāgapuriko Vacchagotto brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca—

---

1. Bhagavā (Sī, Syā, Kaṁ, I) Idaṁ suttavaṇṇanāya Aṭṭhakathāya saṁsandetabbaṁ. Vi 1. 1; Dī 1. 82 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāvañcidaṁ bhoto Gotamassa vippasannāni indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto. Seyyathāpi bho Gotama sāradaṁ badarapaṇḍuṁ[1] parisuddhaṁ hoti pariyodātaṁ. Evamevaṁ bhoto Gotamassa vippasannāni indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto. Seyyathāpi bho Gotama tālapakkaṁ sampati bandhanā pamuttaṁ[2] parisuddhaṁ hoti pariyodātaṁ. Evamevaṁ bhoto Gotamassa vippasannāni indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto. Seyyathāpi bho Gotama nekkhaṁ[3] jambonadaṁ dakkhakammāraputtasuparikammakataṁ ukkāmukhe sukusalasampahaṭṭhaṁ paṇḍukambale nikkhittaṁ bhāsate ca tapate ca virocati ca. Evamevaṁ bhoto Gotamassa vippasannāni indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto. Yāni tāni bho Gotama uccāsayanamahāsayanāni. Seyyathidaṁ? Āsandi pallaṅko gonako cittako paṭikā paṭalikā tūlikā vikatikā uddalomī ekantalomī kaṭṭissaṁ koseyyaṁ kuttakaṁ hatthattharaṁ assattharaṁ rathattharaṁ ajinappaveṇī kadalimigapavarapaccattharaṇaṁ[4] sa-uttaracchadaṁ ubhatolohitakūpadhānaṁ. Evarūpānaṁ nūna bhavaṁ Gotamo uccāsayanamahāsayanānaṁ nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti.

Yāni kho pana tāni brāhmaṇa uccāsayanamahāsayanāni. Seyyathidaṁ? Āsandi pallaṅko gonako cittako paṭikā paṭalikā tūlikā vikatikā uddalomī ekantalomī kaṭṭissaṁ koseyyaṁ kuttakaṁ hatthattharaṁ assattharaṁ rathattharaṁ ajinappaveṇī kadalimigapavarapaccattharaṇaṁ sa-uttaracchadaṁ ubhatolohitakūpadhānaṁ. Dullabhāni tāni pabbajitānaṁ, laddhā ca pana[5] na kappanti.

Tīṇi kho imāni brāhmaṇa uccāsayanamahāsayanāni, yesāhaṁ etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhī. Katamāni tīṇi? Dibbaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, brahmaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, ariyaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ. Imāni kho brāhmaṇa tīṇi uccāsayanamahāsayanāni, yesāhaṁ etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti.

---

1. Maṇḍaṁ (Ka)
2. Muttaṁ (Sī, I, Ka)
3. Nikkhaṁ itipi (Ma 3. 143 piṭṭhe)
4. Kādalimigapavarapaccattharaṇaṁ (Sī)
5. Laddhāni ca (Sī, Syā, Kaṁ), laddhā ca (I)

Katamaṁ pana taṁ bho Gotama dibbaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, yassa bhavaṁ Gotamo etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti? Idhāhaṁ brāhmaṇa yaṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharāmi, so pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya tameva gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisāmi. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto vanantaññeva pavisāmi[1], so yadeva tattha honti tiṇāni vā paṇṇāni vā, tāni ekajjhaṁ saṅgharitvā nisīdāmi pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharāmi. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharāmi. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharāmi sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedemi, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharāmi. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharāmi. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto caṅkamāmi, dibbo me eso tasmiṁ samaye caṅkamo hoti. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto tiṭṭhāmi, dibbaṁ me etaṁ tasmiṁ samaye ṭhānaṁ hoti. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto nisīdāmi, dibbaṁ me etaṁ tasmiṁ samaye āsanaṁ hoti. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto seyyaṁ kappemi, dibbaṁ me etaṁ tasmiṁ samaye uccāsayanamahāsayanaṁ hoti. Idaṁ kho brāhmaṇa dibbaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, yassāhaṁ etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, ko caññoevarūpassa dibbassa uccāsayanamahāsayanassa nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī aññatra bhotā Gotamena.

Katamaṁ pana bho gotama brahmaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, yassa bhavaṁ Gotamo etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti. Idhāhaṁ brāhmaṇa yaṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharāmi, so

---

1. Pacārayāmi (Sī, Syā, Kaṁ)

pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya tameva gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisāmi, so pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto vanantaññeva pavisāmi. So yadeva tattha honti tiṇāni vā paṇṇāni vā, tāni ekajjhaṁ saṅgharitvā nisīdāmi pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharāmi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena[1] pharitvā viharāmi. Karuṇāsahagatena cetasā -pa- mưditāsahagatena cetasā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharāmi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ[2]. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appqmāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharāmờ. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto caṅkamāmi, brāhmā }e eso tasmiṁ samaye caṅkamo hoti. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto tiṭṭhāmi -pa- nisīdāmi -pa- seyyaṁ kappemi, brahmaṁ me etaṁ tasmiṁ samaye uccāsayanamahāsayanaṁ hoti. Idaṁ kho brāhmaṇa brahmaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, yassāhaṁ etarahi nikāmalābhī akicchālābhī akasiralābhīti.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, ko cañño evarūpassa brahmassa uccāsayanamahāsayanassa nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī aññatra bhotā Gotamena.

Katamaṁ pana taṁ bho Gotama ariyaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, yassa bhavaṁ Gotamo etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti? Idhāhaṁ brāhmaṇa yaṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharāmi, so pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya tameva gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisāmi, so pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto vanantaññeva pavisāmi, so yadeva tattha honti tiṇāni vā paṇṇāni vā, tāni ekajjhaṁ saṅgharitvā nisīdāmi pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So evaṁ jānāmi "rāgo me pahīno

---

1. Abyāpajjhena (sabbattha) 2. Catutthiṁ (Sī)

ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, doso me pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Moho me pahīno ucchinnamūlo tālāvattukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo". So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁbhūto caṅkamāmi, ariyo me eso tasmiṁ samaye caṅkamo hoti. So ce ahaṁ brāhmaṇa evaṁ bhūto tiṭṭhāmi -pa- nisīdāmi -pa- seyyaṁ kappemi. Ariyaṁ me etaṁ tasmiṁ samaye uccāsayanamahāsayanaṁ hoti. Idaṁ kho brāhmaṇa ariyaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ, yassāhaṁ etarahi nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhīti.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, ko cañño evarūpassa ariyassa uccāsayanamahāsayanassa nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī aññatra bhotā Gotamena.

Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti, evamevaṁ kho bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, ete mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇaṁ gateti. . Tatiyaṁ.

## 4. Sarabhasutta

65. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Tena kho pana samayena Sarabho nāma paribbājako acirapakkanto hoti imasmā dhammavinayā, so Rājagahe parisati[1] evaṁ vācaṁ bhāsati "aññāto mayā samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, aññāya ca panāhaṁ samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammaṁ, evāhaṁ tasmā dhammavinayā apakkanto"ti. Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pavisiṁsu. Assosuṁ kho te bhikkhū Sarabhassa paribbājakassa Rājagahe parisati evaṁ vācaṁ

---

1. Parisatiṁ (Sī, I)

bhāsamānassa “aññāto mayā samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, aññāya ca panāhaṁ samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammaṁ, evāhaṁ tasmā dhammavinayā apakkanto”ti.

Atha kho te bhikkhū Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ “Sarabho nāma bhante paribbājako acirapakkanto imasmā dhammavinayā, so Rājagahe parisati evaṁ vācaṁ bhāsati ‘aññāto mayā samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, aññāya ca panāhaṁ samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammaṁ, evāhaṁ tasmā dhammavinayā apakkanto’ti. Sādhu bhante Bhagavā yena Sippinikātīraṁ[1] paribbājakārāmo, yena Sarabho paribbājako tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā”ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Sippinikātīraṁ paribbājakārāmo, yena Sarabho paribbājako tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā Sarabhaṁ paribbājakaṁ etadavoca “saccaṁ kira tvaṁ Sarabha evaṁ vadesi ‘aññāto mayā samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, aññāya ca panāhaṁ samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammaṁ, evāhaṁ tasmā dhammavinayā apakkanto’ti”. Evaṁ vutte Sarabho paribbājako tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho Bhagavā Sarabhaṁ paribbājakaṁ etadavoca “vadehi Sarabha, kinti te aññāto samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, sace te aparipūraṁ bhavissati, ahaṁ paripūressāmi. Sace pana te paripūraṁ bhavissati, ahaṁ anumodissāmī”ti. Dutiyampi kho Sarabho paribbājako tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho Bhagavā Sarabhaṁ paribbājakaṁ etadavoca (“yo[2] kho Sarabha paññāyati samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo)[3] vadehi Sarabha, kinti te aññāto samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, sace te

---

1. Sappinikātīraṁ (Sī, I), sappiniyā tīraṁ (Syā, Kaṁ)
2. Mayā (Syā, Kaṁ, I)
3. ( ) Sīpotthake natthi.

aparipūraṁ bhavissati, ahaṁ paripūressāmi, sace pana te paripūraṁ bhavissati, ahaṁ anumodissāmī”ti. Tatiyampi kho Sarabho paribbājako tuṇhī ahosi.

Atha kho te paribbājakā Sarabhaṁ paribbājakaṁ etadavocuṁ “yadeva kho tvaṁ āvuso Sarabha samaṇaṁ Gotamaṁ yāceyyāsi, tadeva te samaṇo Gotamo pavāreti. Vadehāvuso Sarabha, kinti te aññāto samaṇānaṁ Sakyaputtikānaṁ dhammo, sace te aparipūraṁ bhavissati, samaṇo Gotamo paripūressati. Sace pana te paripūraṁ bhavissati, samaṇo Gotamo anumodissatī”ti. Evaṁ vutte Sarabho paribbājako tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdi.

Atha kho Bhagavā Sarabhaṁ paribbājakaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhānaṁ viditvā te paribbājake etadavoca—

Yo kho maṁ paribbājakā[1] evaṁ vadeyya “Sammāsambuddhassa te paṭijānato ime dhammā anabhisambuddhā”ti. Tamahaṁ tattha sādhukaṁ samanuyuñjeyyaṁ samanugāheyyaṁ samanubhāseyyaṁ, so vata mayā sādhukaṁ samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ so tiṇṇaṁ ṭhānānaṁ nāññataraṁ[2] ṭhānaṁ nigaccheyya—aññena vā aññaṁ paṭicarissati, bahiddhā kathaṁ apanāmessati, kopañca dosañca appaccayañca pātukarissati. Tuṇhībhūto maṅkubhūto[3] pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdissati, seyyathāpi Sarabho paribbājako.

Yo kho maṁ paribbājakā evaṁ vadeyya “khīṇāsavassa te paṭijānato ime āsavā aparikkhīṇā”ti. Tamahaṁ tattha sādhukaṁ samanuyuñjeyyaṁ samanugāheyyaṁ samanubhāseyyaṁ, so vata mayā sādhukaṁ samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ so tiṇṇaṁ ṭhānānaṁ nāññataraṁ ṭhānaṁ nigaccheyya—aññena vā aññaṁ paṭicarissati, bahiddhā kathaṁ apanāmessati, kopañca dosañca

---

1. Paribbājako (I, Ka) 2. Aññataraṁ (Ka)
3. Tuṇhībhūto vā maṅkubhūto (Sī, Syā, Kaṁ), tuṇhībhūto vā maṅkubhūto vā (I)

appaccayañca pātukarissati. Tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdissati, seyyathāpi Sarabho paribbājako.

Yo kho maṁ paribbājakā evaṁ vadeyya "yassa kho pana te atthāya dhammo desito, so na niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā"ti. Tamahaṁ tattha sādhukaṁ samanuyuñjeyyaṁ samanugāheyyaṁ samanubhāseyyaṁ, so vata mayā sādhukaṁ samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ so tiṇṇaṁ ṭhānānaṁ nāññataraṁ ṭhānaṁ nigaccheyya—aññena vā aññaṁ paṭicarissati, bahiddhā kathaṁ apanāmessati, kopañca dosañca appaccayañca pātukarissati. Tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdissati, seyyathāpi Sarabho paribbājakoti. Atha kho Bhagavā Sippinikātīre paribbājakārāme tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā vehāsaṁ pakkāmi.

Atha kho te paribbājakā acirapakkantassa Bhagavato Sarabhaṁ paribbājakaṁ samantato vācāyasannitodakena[1] sañjambharimakaṁsu[2]. "Seyyathāpi āvuso Sarabha brahāraññe jarasiṅgālo 'sīhanādaṁ nadissāmī'ti siṅgālakaṁyeva[3] nadati, bheraṇḍakaṁyeva nadati[4]. Evameva kho tvaṁ āvuso Sarabha aññatreva samaṇena Gotamena 'sīhanādaṁ nadissāmī'ti siṅgālakaṁyeva nadasi bheraṇḍakaṁyeva nadasi. Seyyathāpi āvuso Sarabha ambukasañcarī[5] 'purisakaravitaṁ[6] ravissāmī'ti ambukasañcariravitaṁyeva ravati. Evamevaṁ kho tvaṁ āvuso Sarabha aññatreva samaṇena Gotamena 'purisakaravitaṁ ravissāmī'ti ambukasañcariravitaṁyeva ravasi. Seyyathāpi āvuso Sarabha usabho suññāya gosālāya gambhīraṁ naditabbaṁ maññati. Evamevaṁ kho tvaṁ āvuso Sarabha aññatreva samaṇena Gotamena gambhīraṁ naditabbaṁ maññasīti. Atha kho te paribbājakā Sarabhaṁ

---

1. Vācāsattitodakena (Sī)
2. Sañjhambharimakaṁsu (I, Dī 1. 175 piṭṭhepi) Saṁ 1. 469 piṭṭhe pana uparipāṭho viya.
3. Segālakaṁyeva (Sī, Syā, Kaṁ, I) 4. Bhedaṇḍakaṁ (Ka) 5. Ambakamaddarī (Sī)
6. Phussakaravitaṁ (Sī), pussakaravitaṁ (Syā, Kaṁ, I)

paribbājakaṁ samantato vācāyasannitodakena sañjambharimakaṁsūti. . Catutthaṁ.

## 5. Kesamuttisutta

66. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Kesamuttaṁ[1] nāma Kālāmānaṁ nigamo tadavasari. Assosuṁ kho Kesamuttiyā Kālāmā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kesamuttaṁ anuppatto, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato itipi so Bhagavā -pa-. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

Atha kho Kesamuttiyā Kālāmā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te Kesamuttiyā Kālāmā Bhagavantaṁ etadavocuṁ—

Santi bhante eke samaṇabrāhmaṇā Kesamuttaṁ āgacchanti, te sakaṁyeva vādaṁ dīpenti jotenti, parappavādaṁ pana khuṁsenti vambhenti paribhavanti, omakkhiṁ[2] karonti. Apirepi bhante eke samaṇabrāhmaṇā Kesamuttaṁ āgacchanti, tepi sakaṁyeva vādaṁ dīpenti jotenti, parappavādaṁ pana khuṁsenti vambhenti paribhavanti, omakkhiṁ karonti. Tesaṁ no bhante amhākaṁ hoteva kaṅkhā, hoti vicikicchā "ko su nāma imesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ āha, ko musā"ti. Alaṁ hi vo Kālāmā kaṅkhituṁ alaṁ vicikicchituṁ, kaṅkhanīyeva pana[3] vo ṭhāne vicikicchā uppannā.

Etha tumhe Kālāmā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā

1. Kesaputtaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Opapakkhiṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I), omakkhikaṁ (Ka)
3. Kaṅkhanīye ca pana (Saṁ 2. 527, 564 piṭṭhesu)

ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Kālāmā attanāva jāneyyātha "ime dhammā akusalā, ime dhammā sāvajjā, ime dhammā viññugarahitā, ime dhammā samattā samādinnā[1] ahitāya dukkhāya saṁvattantī"ti. Atha tumhe Kālāmā pajaheyyātha.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, lobho purisassa ajjhatthaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Ahitāya bhante. Luddho panāyaṁ Kālāmā purisapuggalo lobhena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya[2] samādapeti, yaṁ'sa[3] hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, doso purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Ahitāya bhante. Duṭṭho panāyaṁ Kālāmā purisapuggalo dosena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanati[4], adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, moho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Ahitāya bhante. Mūḷho panāyaṁ Kālāmā purisapuggalo mohena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Akusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Sāvajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññugarahitā bhante. Samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vā[5] ettha

---

1. Samādiṇṇā (Ka)
2. Tadatthāya (Ka)
3. Yaṁ tassa (Ka) Anantarasutte pana "yaṁ'sa" itveva sabbatthapi dissati.
4. Hanti (Sī, I)
5. Kathaṁ vā vo (?)

hotīti. Samattā bhante samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantīti, evaṁ no ettha hotīti.

Iti kho Kālāmā yaṁ taṁ avocumhā[1] "etha tumhe Kālāmā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Kālāmā attanāva jāneyyātha 'ime dhammā akusalā, ime dhammā sāvajjā, ime dhammā viññugarahitā, ime dhammā samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantī'ti. Atha tumhe Kālāmā pajaheyyāthā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Etha tumhe Kālāmā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Kālāmā attanāva jāneyyātha "ime dhammā kusalā, ime dhammā anavajjā, ime dhammā viññuppasatthā, ime dhammā samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantī"ti. Atha tumhe Kālāmā upasampajja vihareyyātha.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, alobho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Hitāya bhante. Aluddho panāyaṁ Kālāmā purisapuggalo lobhena anabhibhūto apariyādinnacitto neva pāṇaṁ hanati, na adinnaṁ ādiyati, na paradāraṁ gacchati, na musā bhaṇati, na parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, adoso purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati -pa- amoho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati -pa- hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Kusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Anavajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññuppasatthā bhante. Samattā

---

1. Āvocumha (Sī, Syā, Kaṁ, I) upari 512 piṭṭhepi.

samādinnā hitāya sukhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā hitāya sukhāya saṁvattanti, evaṁ no ettha hotīti.

Iti kho Kālāmā yaṁ taṁ avocumhā "etha tumhe Kālāmā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Kālāmā attanāva jāneyyātha 'ime dhammā kusalā, ime dhammā anavajjā, ime dhammā viññuppasatthā, ime dhammā samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantī'ti. Atha tumhe Kālāmā upasampajja vihareyyāthā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Sa kho so[1] Kālāmā ariyasāvako evaṁ vigatābhijjo vigatabyāpādo asammūḷho sampajāno patissato[2] mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā -pa- muditāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjana pharitvā viharati.

Sa[3] kho so Kālāmā ariyasāvako evaṁ averacitto evaṁ abyāpajjacitto evaṁ asaṁkiliṭṭhacitto evaṁ visuddhacitto, tassa diṭṭheva dhamme cattāro assāsā adhigatā honti. Sace kho pana atthi paro loko, atthi sukatadukkaṭānaṁ[4] kammānaṁ phalaṁ vipāko. Athāhaṁ[5] kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissāmīti. Ayamassa paṭhamo assāso adhigato hoti.

---

1. Yo kho (Ka) 2. Sato (Ka) 3. Sace (Ka)
4. Sukaṭadukkaṭānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Ṭhānamahaṁ (Sī, I), ṭhānametaṁ yenāhaṁ (Syā, Kaṁ)

Sace kho pana natthi paro loko, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko. Athāhaṁ[1] diṭṭheva dhamme averaṁ abyāpajjaṁ anīghaṁ sukhiṁ[2] attānaṁ patiharāmīti. Ayamassa dutiyo assāso adhigato hoti.

Sace kho pana karoto karīyati pāpaṁ, na kho panāhaṁ kassaci pāpaṁ cetemi, akarontaṁ kho pana maṁ pāpakammaṁ kuto dukkhaṁ phusissatīti. Ayamassa tatiyo assāso adhigato hoti.

Sace kho pana karoto na karīyati pāpaṁ. Athāhaṁ ubhayeneva visuddhaṁ attānaṁ samanupassāmīti. Ayamassa catuttho assāso adhigato hoti.

Sa kho so Kālāmā ariyasāvako evaṁ averacitto evaṁ abyāpajjacitto evaṁ asaṁkiliṭṭhacitto evaṁ visuddhacitto, tassa diṭṭheva dhamme ime cattāro assāsā adhigatā hontīti.

Evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugata, sa kho so bhante ariyasāvako evaṁ averacitto evaṁ abyāpajjacitto evaṁ asaṁkiliṭṭhacitto evaṁ visuddhacitto, tassa diṭṭheva dhamme cattāro assāsā adhigatā honti. Sace kho pana atthi paro loko, atthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko. Athāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissāmīti. Ayamassa paṭhamo assāso adhigato hoti.

Sace kho pana natthi paro loko, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko. Athāhaṁ diṭṭheva dhamme averaṁ abyāpajjaṁ anīghaṁ sukhiṁ attānaṁ pariharāmīti. Ayamassa dutiyo assāso adhigato hoti.

Sace kho pana karoto karīyati pāpaṁ, na kho panāhaṁ kassaci pāpaṁ cetemi. Akarontaṁ kho pana maṁ pāpakammaṁ kuto dukkhaṁ phusissatīti. Ayamassa tatiyo assāso adhigato hoti.

---

1. Idhāhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sukhaṁ (Sī), sukhī (Syā, Kaṁ)

Sace kho pana karoto na karīyati pāpaṁ. Athāhaṁ ubhayeneva visuddhaṁ attānaṁ samanupassāmīti. Ayamassa catuttho assāso adhigato hoti.

Sa kho so bhante ariyasāvako evaṁ averacitto evaṁ abyāpajjacitto evaṁ asaṁkiliṭṭhacitto evaṁ visuddhacitto, tassa diṭṭheva dhamme ime cattāro assāsā adhigatā honti.

Abhikkantaṁ bhante -pa- ete mayaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsake no bhante Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇaṁ gateti. . Pañcamaṁ.

### 6. Sāḷhasutta

67. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Nandako Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Atha kho Sāḷho ca Migāranattā, Sāṇo ca Sekhuniyanattā[1] yenāyasmā Nandako tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Nandakaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sāḷhaṁ Migāranattāraṁ āyasmā Nandako etadavoca—

Etha tumhe Sāḷhā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Sāḷhā attanāva jāneyyātha "ime dhammā akusalā, ime dhammā sāvajjā, ime dhammā viññugarahitā, ime dhammā samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantī"ti. Atha tumhe Sāḷhā pajaheyyātha.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, atthi lobhoti. Evaṁ bhante. "Abhijjhā"ti kho ahaṁ Sāḷhā etamatthaṁ vadāmi, luddho kho ayaṁ Sāḷhā abhijjhālu pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

1. Rohaṇo ca pekhuṇiyanattā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, atthi dosoti. Evaṁ bhante. "Byāpādo"ti kho ahaṁ Sāḷhā etamatthaṁ vadāmi, duṭṭho kho ayaṁ Sāḷhā byāpannacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, atthi mohoti. Evaṁ bhante. "Avijjā"ti kho ahaṁ Sāḷhā etamatthaṁ vadāmi, mūḷho kho ayaṁ Sāḷhā avijjāgato pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Akusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Sāvajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññugarahitā bhante. Samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantīti evaṁ no ettha hotīti.

Iti kho Sāḷhā yaṁ taṁ avocumhā "etha tumhe Sāḷhā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Sāḷhā attanāva jāneyyātha 'ime dhammā akusalā, ime dhammā sāvajjā, ime dhammā viññugarahitā, ime dhammā samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantī'ti. Atha tumhe Sāḷhā pajaheyyāthā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Etha tumhe Sāḷhā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Sāḷhā attanāva jāneyyātha "ime dhammā kusalā, ime dhammā anavajjā, ime dhammā viññuppasatthā, ime dhammā

samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantī”ti. Atha tumhe Sāḷhā upasampajja vihareyyātha.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, atthi alobhoti. Evaṁ bhante. “Anabhijjhā”ti kho ahaṁ Sāḷhā etamatthaṁ vadāmi, aluddho kho ayaṁ Sāḷhā anabhijjhālu neva pāṇaṁ hanati, na adinnaṁ ādiyati, na paradāraṁ gacchati, na musā bhaṇati, parampi na tathattāya samādapeti, yaṁ’sa hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, atthi adosoti. Evaṁ bhante. “Abyāpādo”ti kho ahaṁ Sāḷhā etamatthaṁ vadāmi, aduṭṭho kho ayaṁ Sāḷhā abyāpannacitto neva pāṇaṁ hanati, na adinnaṁ ādiyati, na paradāraṁ gacchati, na musā bhaṇati, parampi na tathattāya samādapeti, yaṁ’sa hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, atthi amohoti. Evaṁ bhante. “Vijjā”ti kho ahaṁ Sāḷhā etamatthaṁ vadāmi, amūḷho kho ayaṁ Sāḷhā vijjāgato neva pāṇaṁ havati, na adinnaṁ ādiyati, na paradāraṁ gacchati, na musā bhaṇati, parampi na tathattāya samādapeti, yaṁ’sa hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Sāḷhā, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Kusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Anavajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññuppasatthā bhante. Samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantīti evaṁ no ettha hotīti.

Iti kho Sāḷhā yaṁ taṁ avocumhā “etha tumhe Sāḷhā, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Sāḷhā attanāva jāneyyātha ‘ime dhammā kusalā, ime dhammā anavajjā, ime dhammā viññuppasatthā, ime dhammā samattā

samādinnā dīgharattaṁ hirāya sukhāya saṁvattantī'ti. Atha tumhe Sāḷhā upasampajja vihareyyāthā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Sa kho so Sāḷhā ariyasāvako evaṁ vigatābhijjho vigatabyāpādo asammūḷho sampajāno patissato mettāsahagatena cetasā -pa- karuṇā. Muditā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So evaṁ pajānāti "atthi idaṁ, atthi hīnaṁ, atthi paṇītaṁ, atthi imassa saññāgatassa uttari[1] nissaraṇan"ti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ "vimuttam"iti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti.

So evaṁ pajānāti "ahu pubbe lobho, tadahu akusalaṁ, so etarahi natthi, iccetaṁ kusalaṁ. Ahu pubbe doso -pa-. Ahu pubbe moho, tadahu akusalaṁ, so etarahi natthi, iccetaṁ kusalan"ti. So diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatīti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Kathāvatthusutta

68. Tīṇimāni bhikkhave kathāvatthūni. Katamāni tīṇi? Atītaṁ vā bhikkhave addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya "evaṁ ahosi atītamaddhānan"ti, anāgataṁ vā bhikkhave addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya "evaṁ bhavissati anāgatamaddhānan"ti, etarahi vā bhikkhave paccuppannaṁ addhānaṁ ārabbha kathaṁ katheyya "evaṁ hoti etarahi paccuppannamaddhānan"ti[2].

Kathāsampayogena bhikkhave puggalo veditabbo "yadi vā kaccho, yadi vā akaccho"ti. Sacāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno

---

1. Uttariṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Evaṁ etarahi paccuppannanti (Sī, I, Ka), evaṁ hoti etarahi paccuppannanti (Syā, Kaṁ)

ekaṁsabyākaraṇīyaṁ pañhaṁ na ekaṁsena byākaroti, vibhajjabyākaraṇīyaṁ pañhaṁ na vibhajja byākaroti, paṭipucchābyākaraṇīyaṁ pañhaṁ na paṭipucchā byākaroti, ṭhapanīyaṁ pañhaṁ na ṭhapeti[1]. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo akaccho hoti. Sace panāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno ekaṁsabyākaraṇīyaṁ pañhaṁ ekaṁsena byākaroti, vibhajjabyākaraṇīyaṁ pañhaṁ vibhajja byākaroti, paṭipucchābyākaraṇīyaṁ pañhaṁ paṭipucchā byākaroti, ṭhapanīyaṁ pañhaṁ ṭhapeti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo kaccho hoti.

Kathāsampayogena bhikkhave puggalo veditabbo "yadi vā kaccho, yadi vā akaccho"ti. Sacāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno ṭhānāṭhāne na saṇṭhāti, parikappe na saṇṭhāti, aññātavāde[2] na saṇṭhāti, paṭipadāya na saṇṭhāti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo akaccho hoti. Sace panāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno ṭhānāṭhāne saṇṭhāti, parikappe saṇṭhāti, aññātavāde saṇṭhāti, paṭipadāya saṇṭhāti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo kaccho hoti.

Kathāsampayogena bhikkhave puggalo veditabbo "yadi vā kaccho, yadi vā akaccho"ti. Sacāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno aññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo akaccho hoti. Sace panāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno na aññenaññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo kaccho hoti.

Kathāsampayogena bhikkhave puggalo veditabbo "yadi vā kaccho, yadi vā akaccho"ti. Sacāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno abhiharati, abhimaddati, anupajagghati[3], khalitaṁ gaṇhāti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo akaccho hoti. Sace panāyaṁ bhikkhave puggalo pañhaṁ puṭṭho samāno nābhiharati, nābhimaddati, na anupajagghati, na khalitaṁ gaṇhāti. Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo kaccho hoti.

---

1. Thapanīyaṁ pañhaṁ na thapeti (Ka)
2. Aññavāde (Sī, Syā, Kaṁ, I), aññātavāre (Ka)
3. Anusaṁjagghati (Ka)

Kathāsampayogena bhikkhave puggalo veditabbo "yadi vā sa-upaniso, yadi vā anupaniso"ti. Anohitasoto bhikkhave anupaniso hoti, ohitasoto sa-upaniso hoti. So sa-upaniso samāno abhijānāti ekaṁ dhammaṁ, parijānāti ekaṁ dhammaṁ, pajahati ekaṁ dhammaṁ, sacchikaroti ekaṁ dhammaṁ. So abhijānanto ekaṁ dhammaṁ, parijānanto ekaṁ dhammaṁ, pajahanto ekaṁ dhammaṁ, sacchikaronto ekaṁ dhammaṁ sammāvimuttiṁ phusati. Etadatthā bhikkhave kathā, etadatthā mantanā, etadatthā upanisā, etadatthaṁ sotāvadhānaṁ, yadidaṁ anupādā cittassa vimokkhoti.

Ye viruddhā sallapanti, viniviṭṭhā samussitā.
Anariyaguṇamāsajja, aññoññavivaresino.

Dubbhāsitaṁ vikkhalitaṁ, sampamohaṁ[1] parājayaṁ.
Aññoññassābhinandanti, tadariyo kathanācare[2].

Sace cassa kathākāmo, kālamaññāya paṇḍito.
Dhammaṭṭhapaṭisaṁyuttā, yā ariyacaritā[3] kathā.

Taṁ kathaṁ kathaye dhīro, aviruddho anussito.
Anunnatena manasā, apaḷāso asāhaso.

Anusūyāyamāno so, sammadaññāya bhāsati.
Subhāsitaṁ anumodeyya, dubbhaṭṭhe nāpasādaye[4].

Upārambhaṁ na sikkheyya, khalitañca na gāhaye[5].
Nābhihare nābhimadde, na vācaṁ payutaṁ bhaṇe.

Aññātatthaṁ pasādatthaṁ, sataṁ ve hoti mantanā.
Evaṁ kho ariyā mantenti, esā ariyāna mantanā.
Etadaññāya medhāvī, na samusseyya mantayeti. . Sattamaṁ.

## 8. Aññatitthiyasutta

69. Sace bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evaṁ puccheyyuṁ "tayome āvuso dhammā. Katame tayo? Rāgo doso

---

1. Sasammohaṁ (Ka)
2. Tadariyo na kathaṁ vade (Ka)
3. Ariyañcaritā (Sī), ariyādikā (Ka)
4. Nāvasādaye (Sī, I)
5. Na bhāsaye (Ka)

moho. Ime kho āvuso tayo dhammā. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ dhammānaṁ ko viseso, ko adhippayāso[1], kiṁ nānākaraṇan"ti. Evaṁ puṭṭhā tumhe bhikkhave tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ kinti byākareyyāthāti. Bhagavaṁmūlakā no bhante dhammā, Bhagavaṁnettikā Bhagavaṁpaṭisaraṇā. Sādhu vata bhante Bhagavantaṁyeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti. Tena hi bhikkhave suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Sace bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evaṁ puccheyyuṁ "tayome āvuso dhammā. Katame tayo? Rāgo doso moho. Ime kho āvuso tayo dhammā. Imesaṁ āvuso tiṇṇaṁ dhammānaṁ ko viseso, ko adhippayāso, kiṁ nānākaraṇan"ti. Evaṁ puṭṭhā tumhe bhikkhave tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ evaṁ byākareyyātha "rāgo kho āvuso appasāvajjo dandhavirāgī, doso mahāsāvajjo khippavirāgī, moho mahāsāvajjo dandhavirāgī"ti.

Ko panāvuso hetu ko paccayo, yena anuppanno vā rāgo uppajjati, uppanno vā rāgo bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti, "subhanimittan"tissa vacanīyaṁ. Tassa subhanimittaṁ ayoniso manasi karoto anuppanno vā rāgo uppajjati, uppanno vā rāgo bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati. Ayaṁ kho āvuso hetu ayaṁ paccayo, yena anuppanno vā rāgo uppajjati, uppanno vā rāgo bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti.

Ko panāvuso hetu ko paccayo, yena anuppanno vā doso uppajjati, uppanno vā doso bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti, "paṭighanimittan"tissa vacanīyaṁ. Tassa paṭighanimittaṁ ayoniso manasi karoto anuppanno vā doso uppajjati, uppanno vā doso

---

1. Adhippāyo (Sī), adhippāyāso (Syā, Kaṁ, I) Adhi + pa + yasu + ṇa = adhippayāso.

bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati. Ayaṁ kho āvuso hetu ayaṁ paccayo, yena anuppanno vā doso uppajjati, uppanno vā doso bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti.

Ko panāvuso hetu ko paccayo, yena anuppanno vā moho uppajjati, uppanno vā moho bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti, "ayonisomanasikāro"tissa vacanīyaṁ. Tassa ayoniso manasi karoto anuppanno vā moho uppajjati, uppanno vā moho bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattati. Ayaṁ kho āvuso hetu ayaṁ paccayo, yena anuppanno vā moho uppajjati, uppanno vā moho bhiyyobhāvāya vepullāya saṁvattatīti.

Ko panāvuso hetu ko paccayo, yena anuppanno ceva rāgo nuppajjati, uppanno ca rāgo pahīyatīti, "asubhanimittan"tissa vacanīyaṁ. Tassa asubhanimittaṁ yoniso manasi karoto anuppanno ceva rāgo nuppajjati, uppanno ca rāgo pahīyati. Ayaṁ kho āvuso hetu ayaṁ paccayo, yena anuppanno ceva rāgo nuppajjati, uppanno ca rāgo pahīyatīti.

Ko panāvuso hetu ko paccayo, yena anuppanno ceva doso nuppajjati, uppanno ca doso pahīyatīti, "mettā cetovimuttī"tissa vacanīyaṁ. Tassa mettaṁ cetovimuttiṁ yoniso manasi karoto anuppanno ceva doso nuppajjati, uppanno ca doso pahīyati. Ayaṁ kho āvuso hetu ayaṁ paccayo, yena anuppanno ceva doso nuppajjati, uppanno ca doso pahīyatīti.

Ko panāvuso hetu ko paccayo, yena anuppanno ceva moho nuppajjati, uppanno ca moho pahīyatīti, "yonisomanasikāro"tissa vacanīyaṁ. Tassa yoniso manasi karoto anuppanno ceva moho nuppajjati, uppanno ca moho pahīyati. Ayaṁ kho āvuso hetu ayaṁ paccayo, yena anuppanno vā moho nuppajjati, uppanno vā moho pahīyatīti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Akusalamūlasutta

70. Tīṇimāni bhikkhave akusalamūlāni. Katamāni tīṇi? Lobho akusalamūlaṁ, doso akusalamūlaṁ, moho akusalamūlaṁ.

Yadapi bhikkhave lobho, tadapi akusalamūlaṁ[1]. Yadapi luddho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi akusalaṁ[2]. Yadapi luddho lobhena abhibhūto pariyādinnacitto parassa asatā dukkhaṁ uppādayati[3] vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, tadapi akusalaṁ[4]. Itissa'me lobhajā lobhanidānā lobhasamudayā lobhapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti.

Yadapi bhikkhave doso, tadapi akusalamūlaṁ. Yadapi duṭṭho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi akusalaṁ. Yadapi duṭṭho dosena abhibhūto pariyādinnacitto parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, tadapi akusalaṁ. Itissa'me dosajā dosanidānā dosasamudayā dosapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti.

Yadapi bhikkhave moho, tadapi akusalamūlaṁ. Yadapi mūḷho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi akusalaṁ. Yadapi mūḷho mohena abhibhūto pariyādinnacitto parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, tadapi akusalaṁ. Itissa'me mohajā mohanidānā mohasamudayā mohapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti. Evarūpo cāyaṁ bhikkhave puggalo vuccati "akālavādī"tipi "abhūtavādī"tipi "anatthavādī"tipi "adhammavādī"tipi "avinayavādī"tipi.

---

1. Akusalaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Akusalamūlaṁ (Ka)
3. Upadahati (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Idaṁ pana sabbatthapi evameva dissati.

Kasmā cāyaṁ bhikkhave evarūpo puggalo vuccati "akālavādī"tipi "abhūtavādī"tipi "anatthavādī"tipi "adhammavādī"tipi "avinayavādī"tipi? Tathāhāyaṁ bhikkhave puggalo parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, bhūtena kho pana vuccamāno avajānāti no paṭijānāti, abhūtena vuccamāno na ātappaṁ karoti tassa nibbeṭhanāya "itipetaṁ atacchaṁ itipetaṁ abhūtan"ti. Tasmā evarūpo puggalo vuccati "akālavādī"tipi "abhūtavādī"tipi "anatthavādī"tipi "adhammavādī"tipi "avinayavādī"tipi.

Evarūpo bhikkhave puggalo lobhajehi pāpakehi akusalehi dhammehi abhibhūto pariyādinnacitto diṭṭhe ceva dhamme dukkhaṁ viharati savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, kāyassa ca bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā.

Dosajehi -pa-. Mohajehi pāpakehi akusalehi dhammehi abhibhūto pariyādinnacitto diṭṭhe ceva dhamme dukkhaṁ viharati savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, kāyassa ca bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā. Seyyathāpi bhikkhave sālo vā dhavo vā phandano vā tīhi māluvālatāhi uddhasto pariyonaddho anayaṁ āpajjati, byasanaṁ āpajjati, anayabyasanaṁ āpajjati. Evamevaṁ kho bhikkhave evarūpo puggalo lobhajehi pāpakehi akusalehi dhammehi abhibhūto pariyādinnacitto diṭṭhe ceva dhamme dukkhaṁ viharati savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, kāyassa ca bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā.

Dosajehi -pa-. Mohajehi pāpakehi akusalehi dhammehi abhibhūto pariyādinnacitto diṭṭhe ceva dhamme dukkhaṁ viharati savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, kāyassa ca bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā. Imāni kho bhikkhave tīṇi akusalamūlānīti.

Tīṇimāni bhikkhave kusalamūlāni. Katamāni tīṇi? Alobho kusalamūlaṁ, adoso kusalamūlaṁ, amoho kusalamūlaṁ.

Yadapi bhikkhave alobho, tadapi kusalamūlaṁ[1]. Yadapi aluddho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi kusalaṁ[2]. Yadapi aluddho lobhena anabhibhūto apariyādinnacitto na parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, tadapi kusalaṁ. Itissa'me alobhajā alobhanidānā alobhasamudayā alobhapaccayā aneke kusalā dhammā sambhavanti.

Yadapi bhikkhave adoso, tadapi kusalamūlaṁ. Yadapi aduṭṭho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi kusalaṁ. Yadapi aduṭṭho dosena anabhibhūto apariyādinnacitto na parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, tadapi kusalaṁ. Itissa'me adosajā adosanidānā adosasamudayā adosapaccayā aneke kusalā dhammā sambhavanti.

Yadapi bhikkhave amoho, tadapi kusalamūlaṁ. Yadapi amūḷho abhisaṅkharoti kāyena vācāya manasā, tadapi kusalaṁ. Yadapi amūḷho mohena anabhibhūto apariyādinnacitto na parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi, tadapi kusalaṁ. Itissa'me amohajā amohanidānā amohasamudayā amohapaccayā aneke kusalā dhammā sambhavanti. Evarūpo cāyaṁ bhikkhave puggalo vuccati "kālavādī"tipi "bhūtavādī"tipi "atthavādī"tipi "dhammavādī"tipi "vinayavādī"tipi.

Kasmā cāyaṁ bhikkhave evarūpo puggalo vuccati "kālavādī"tipi "bhūtavādī"tipi "atthavādī"tipi "vinayavādī"tipi? Tathāhāyaṁ bhikkhave puggalo na parassa asatā dukkhaṁ uppādayati vadhena vā bandhanena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā balavamhi balattho itipi. Bhūtena kho pana vuccamāno paṭijānāti no avajānāti, abhūtena vuccamāno ātappaṁ karoti tassa nibbeṭhanāya "itipetaṁ atacchaṁ, itipetaṁ

---

1. Kusalaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Kusalamūlaṁ (Ka)

abhūtan”ti. Tasmā evarūpo puggalo vuccati “kālavādī”tipi “atthavādī”tipi “dhammavādī”tipi “vinayavādī”tipi.

Evarūpassa bhikkhave puggalassa lobhajā pāpakā akusalā dhammā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā diṭṭheva dhamme sukhaṁ viharati avighātaṁ anupāyāsaṁ apariḷāhaṁ, diṭṭheva dhamme parinibbāyati.

Dosajā -pa- parinibbāyati. Mohajā -pa- parinibbāyati. Seyyathāpi bhikkhave sālo vā dhavo vā phandano vā tīhi māluvālatāhi uddhasto pariyonaddho. Atha puriso āgaccheyya kudālapiṭakaṁ[1] ādāya, so taṁ māluvālataṁ mūle chindeyya, mūle chetvā palikhaṇeyya, palikhaṇitvā mūlāni uddhareyya-antamaso usīranāḷimattānipi[2]. So taṁ māluvālataṁ khaṇḍākhaṇḍikaṁ chindeyya, khaṇḍākhaṇḍikaṁ chetvā phāleyya, phāletvā sakalikaṁ sakalikaṁ kareyya, sakalikaṁ sakalikaṁ karitvā vātātape visoseyya, vātātape visosetvā agginā ḍaheyya, agginā ḍahitvā masiṁ kareyya, masiṁ karitvā mahāvāte vā ophuṇeyya, nadiyā vā sīghasotāya pavāheyya. Evamassa[3] tā bhikkhave māluvālatā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Evamevaṁ kho bhikkhave evarūpassa puggalassa lobhajā pāpakā akusalā dhammā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā diṭṭheva dhamme sukhaṁ viharati avighātaṁ anupāyāsaṁ apariḷāhaṁ, diṭṭheva dhamme parinibbāyati.

Dosajā -pa-. Mohajā pāpakā akusalā dhammā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā diṭṭheva dhamme sukhaṁ viharati avighātaṁ anupāyāsaṁ apariḷāhaṁ, diṭṭheva dhamme parinibbāyati. Imāni kho bhikkhave tīṇi kusalamūlānīti. . Navamaṁ.

---

1. Kuddālapiṭakaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Usīranāḷamattānipi (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Evamassu (Sī), evassu (Ka)

## 10. Uposathasutta

71. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Atha kho Visākhā Migāramātā tadahuposathe yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Visākhaṁ Migāramātaraṁ Bhagavā etadavoca "handa kuto nu tvaṁ Visākhe āgacchasi divā divassā"ti. Uposathāhaṁ bhante ajja upavasāmīti.

Tayo kho me Visākhe uposathā. Katame tayo? Gopālakuposatho Nigaṇṭhuposatho ariyuposatho. Kathañca Visākhe gopālakuposatho hoti? Seyyathāpi Visākhe gopālako sāyanhasamaye sāmikānaṁ gāvo niyyātetvā iti paṭisañcikkhati "ajja kho gāvo amukasmiñca amukasmiñca padese cariṁsu, amukasmiñca amukasmiñca padese pānīyāni piviṁsu. Sve dāni gāvo amukasmiñca amukasmiñca padese carissanti, amukasmiñca amukasmiñca padese pānīyāni pivissantī"ti. Evamevaṁ kho Visākhe idhekacco uposathiko iti paṭisañcikkhati "ahaṁ khvajja idañcidañca khādanīyaṁ khādiṁ, idañcidañca bhojanīyaṁ bhuñjiṁ. Sve dānāhaṁ idañcidañca khādanīyaṁ khādissāmi, idañcidañca bhojanīyaṁ bhuñjissāmī"ti. So tena abhijjhāsahagatena cetasā divasaṁ atināmeti. Evaṁ kho Visākhe gopālakuposatho hoti. Evaṁ upavuttho kho Visākhe gopālakuposatho na mahapphalo hoti na mahānisaṁso na mahājutiko na mahāvipphāro. (1)

Kathañca Visākhe Nigaṇṭhuposatho hoti? Atthi Visākhe Nigaṇṭhā nāma samaṇajātikā, te sāvakaṁ evaṁ samādapenti "ehi tvaṁ ambho purisa ye puratthimāya disāya pāṇā paraṁ yojanasataṁ, tesu daṇḍaṁ nikkhipāhi. Ye pacchimāya disāya pāṇā paraṁ yojanasataṁ, tesu daṇḍaṁ nikkhipāhi. Ye uttarāya disāya pāṇā paraṁ yojanasataṁ, tesu daṇḍaṁ nikkhipāhi. Ye dakkhiṇāya disāya pāṇā paraṁ yojanasataṁ, tesu daṇḍaṁ nikkhipāhī"ti. Iti ekaccānaṁ pāṇānaṁ anuddayāya anukampāya samādapenti, ekaccānaṁ pāṇānaṁ nānuddayāya nānukampāya samādapenti. Te tadahuposathe sāvakaṁ evaṁ samādapenti "ehi tvaṁ ambho purisa

sabbacelāni[1] nikkhipitvā evaṁ vadehi 'nāhaṁ kvacani kassaci kiñcanatasmiṁ[2], na ca mama kvacani katthaci kiñcanatatthī'ti". Jānanti kho panassa mātāpitaro "ayaṁ amhākaṁ putto"ti, sopi jānāti "ime mayhaṁ mātāpitaro"ti. Jānāti kho panassa puttadāro "ayaṁ mayhaṁ bhattā"ti, sopi jānāti "ayaṁ mayhaṁ puttadāro"ti. Jānanti kho panassa dāsakammakaraporisā "ayaṁ amhākaṁ ayyo"ti, sopi jānāti "ime mayhaṁ dāsakammakaraporisā"ti. Iti yasmiṁ samaye sacce samādapetabbā, musāvāde tasmiṁ samaye samādapenti, idaṁ tassa musāvādasmiṁ vadāmi. So tassā rattiyā accayena bhoge adinnaṁyeva paribhuñjati, idaṁ tassa adinnādānasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho Visākhe Nigaṇṭhuposatho hoti, evaṁ upavuttho kho Visākhe Nigaṇṭhuposatho na mahapphalo hoti na mahānisaṁso na mahājutiko na mahāvipphāro. (2)

Kathañca Visākhe ariyuposatho hoti? Upakkiliṭṭhassa Visākhe cittassa upakkamena pariyodapanā[3] hoti. Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako Tathāgataṁ anussarati "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Tassa Tathāgataṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Seyyathāpi Visākhe upakkiliṭṭhassa sīsassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa sīsassa upakkamena pariyodapanā hoti? Kakkañca paṭicca, mattikañca paṭicca, udakañca paṭicca, purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa sīsassa upakkamena pariyodapanā hoti. Evamevaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako Tathāgataṁ anussarati "itipi

---

1. Sabbaverāni (Ka) 2. Kiñcanatasmi (?) kiriyāpadametaṁ yathā kiñcanatatthīti.
3. Pariyodāpanā (?)

so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Tassa Tathāgataṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Ayaṁ vuccati Visākhe ariyasāvako brahmuposathaṁ upavasati, brahmunā saddhiṁ saṁvasati, brahmañcassa[1] ārabbha cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. (3-Ka)

Upakkiliṭṭhassa Visākhe cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako dhammaṁ anussarati "svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti. Tassa dhammaṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Seyyathāpi Visākhe upakkiliṭṭhassa kāyassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa kāyassa upakkamena pariyodapanā hoti, sottiñca paṭicca, cuṇṇañca paṭicca, udakañca paṭicca, purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa kāyassa upakkamena pariyodapanā hoti. Evamevaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti, idha Visākhe ariyasāvako dhammaṁ anussarati "svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti. Tassa dhammaṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Ayaṁ vuccati Visākhe ariyasāvako dhammuposathaṁ upavasati, dhammena saddhiṁ saṁvasati, dhammañcassa ārabbha cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. (3-Kha)

---

1. Brahmañca (Ka)

Upakkiliṭṭhassa Visākhe cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako saṁghaṁ anussarati "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, ujuppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, ñāyappaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, sāmīcippaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā"ti. Tassa saṁghaṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Seyyathāpi Visākhe upakkiliṭṭhassa vatthassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa vatthassa upakkamena pariyodapanā hoti, usmañca[1] paṭicca, khārañca paṭicca, gomayañca paṭicca, udakañca paṭicca, purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa vatthassa upakkamena pariyodapanā hoti. Evamevaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti, idha Visākhe ariyasāvako saṁghaṁ anussarati "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā"ti. Tassa saṁghaṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Ayaṁ vuccati Visākhe ariyasāvako saṁghuposathaṁ upavasati, saṁghena saddhiṁ saṁvasati, saṁghañcassa ārabbha cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. (3-Ga)

Upakkiliṭṭhassa Visākhe cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako attano sīlāni anussarati

---

1. Ūsañca (Syā, Kaṁ, Aṭṭhakathāyampi pāṭhantaraṁ, Saṁ 2. 107 piṭṭhe Khemakasuttapāḷiyāpi sameti.) Usumañca (Sī)

akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasatthāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṁvattanikāni. Tassa sīlaṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Seyyathāpi Visākhe upakkiliṭṭhassa ādāsassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa ādāsassa upakkamena pariyodapanā hoti? Telañca paṭicca, chārikañca paṭicca, vālaṇḍupakañca paṭicca, purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa ādāsassa upakkamena pariyodapanā hoti. Evamevaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako attano sīlāni anussarati akhaṇḍāni -pa- samādhisaṁvattanikāni. Tassa sīlaṁ anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Ayaṁ vuccati Visākhe ariyasāvako sīluposathaṁ upavasati, sīlena saddhiṁ saṁvasati, sīlañcassa ārabbha cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. (3-Gha)

Upakkiliṭṭhassa Visākhe cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako devatā anussarati "santi devā Cātumahārājikā[1], santi devā Tāvatiṁsā, santi devā Yāmā, santi devā Tusitā, santi devā Nimmānaratino, santi devā Paranimmitavasavattino, santi devā brahmakāyikā, santi devā tatuttari[2], yathārūpāya saddhāya samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā[3], mayhampi tathārūpā saddhā saṁvijjati. Yathārūpena sīlena samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā, mayhampi tathārūpaṁ sīlaṁ saṁvijjati. Yathārūpena sutena samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā, mayhampi tathārūpaṁ sutaṁ saṁvijjati. Yathārūpena cāgena samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā, mayhampi tathārūpo cāgo saṁvijjati. Yathārūpāya

---

1. Cātummahārājikā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Tatuttariṁ (Sī, I) 3. Tatthuppannā (Sī, I)

paññāya samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā, mayhampi tathārūpā paññā saṁvijjatī”ti. Tassa attano ca tāsañca devatānaṁ saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Seyyathāpi Visākhe upakkiliṭṭhassa jātarūpassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa jātarūpassa upakkamena pariyodapanā hoti? Ukkañca paṭicca, loṇañca paṭicca, gerukañca paṭicca, nāḷikasaṇḍāsañca[1] paṭicca, purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa jātarūpassa upakkamena pariyodapanā hoti. Evamevaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti.

Kathañca Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti? Idha Visākhe ariyasāvako devatā anussarati “santi devā cātumahārājikā. Santi devā Tāvatiṁsā -pa- santi devā tatuttari, yathārūpāya saddhāya samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā, mayhampi tathārūpā saddhā saṁvijjati, yathārūpena sīlena. Sutena. Cāgena. Paññāya samannāgatā tā devatā ito cutā tatthupapannā, mayhampi tathārūpā paññā saṁvijjatī”ti. Tassa attano ca tāsañca devatānaṁ saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarato cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Ayaṁ vuccati Visākhe ariyasāvako devatuposathaṁ upavasati, devatāhi saddhiṁ saṁvasati, devatā ārabbha cittaṁ pasīdati, pāmojjaṁ uppajjati, ye cittassa upakkilesā, te pahīyanti. Evaṁ kho Visākhe upakkiliṭṭhassa cittassa upakkamena pariyodapanā hoti. (3-Ṅa)

Sa kho so Visākhe ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yāvajīvaṁ arahanto pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭiviratā nihitadaṇḍā nihitasatthā lajjī dayāpannā sabbapāṇabhūtahitānukampī viharanti, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno

1. Nāḷikañca paṭicca saṇḍāsañca (I, Ka)

sabbapāṇabhūtahitānukampī viharāmi, imināpi[1] aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭiviratā dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharanti, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharāmi, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī ārācārī[2] viratā methunā gāmadhammā, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī ārācārī virato methunā gāmadhammā, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭiviratā saccavādī saccasandhā thetā paccayikā avisaṁvādakā lokassa, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ pahāya surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ pahāya surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto ekabhattikā rattūparatā viratā vikālabhojanā, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ ekabhattiko rattūparato virato vikālabhojanā, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto nacca gīta vādita visūka dassana mālāgandha vilepanadhāraṇa maṇḍana vibhūsanaṭṭhānā paṭiviratā, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ nacca gīta vādita visūka dassana mālāgandha vilepana dhāraṇamaṇḍanavibhūsanaṭṭhānā

---

1. Imināpahaṁ (Sī) Aṁ 3. 79 piṭṭhepi.

2. Anācārī (I)

paṭivirato, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissati.

Yāvajīvaṁ arahanto uccāsayanamahāsayanaṁ pahāya uccāsayanamahāsayanā paṭiviratā nīcaseyyaṁ kappenti mañcake vā tiṇasanthārake vā, ahampajja imañca rattiṁ imañca divasaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ pahāya uccāsayanamahāsayanā paṭivirato nīcaseyyaṁ kappemi mañcake vā tiṇasanthārake vā, imināpi aṅgena arahataṁ anukaromi, uposatho ca me upavuttho bhavissatīti.

Evaṁ kho Visākhe ariyuposatho hoti. Evaṁ upavuttho kho Visākhe ariyuposatho mahapphalo hoti mahānisaṁso mahājutiko mahāvipphāro.

Kīvamahapphalo hoti, kīvamahānisaṁso, kīvamahājutiko, kīvamahāvipphāro? Seyyathāpi Visākhe yo imesaṁ soḷasannaṁ mahājanapadānaṁ pahūtarattaratanānaṁ[1] issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreyya. Seyyathidaṁ? Aṅgānaṁ Magadhānaṁ Kāsīnaṁ Kosalānaṁ Vajjīnaṁ Mallānaṁ Cetīnaṁ Vaṅgānaṁ Kurūnaṁ Pañcālānaṁ Macchānaṁ[2] Sūrasenānaṁ Assakānaṁ Avantīnaṁ Gandhārānaṁ Kambojānaṁ. Aṭṭhaṅgasamannāgatassa uposathassa etaṁ[3] kalaṁ nāgghati soḷasiṁ. Taṁ kissa hetu? Kapaṇaṁ Visākhe mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāya.

Yāni Visākhe mānusakāni paññāsa vassāni, Cātumahārājikānaṁ devānaṁ eso eko rattindivo[4], tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbāni pañca vassasatāni Cātumahārājikānaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati, yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Cātumahārājikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya. Idaṁ kho panetaṁ Visākhe sandhāya bhāsitaṁ kapaṇaṁ mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāya.

---

1. Pahūtasattaratanānaṁ (Ka-Sī, Syā, Kaṁ, I) Ṭīkāyaṁ dassitapāḷiyeva. Aṁ 3. 81 piṭṭhepi.
2. Maccānaṁ (Ka) 3. Ekaṁ (Ka) 4. Rattidivo (Ka)

Yaṁ Visākhe mānusakaṁ vassasataṁ, Tāvatiṁsānaṁ devānaṁ eso eko rattindivo, tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbaṁ vassasahassaṁ Tāvatiṁsānaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati, yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Tāvatiṁsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya. Idaṁ kho panetaṁ Visākhe sandhāya bhāsitaṁ kapaṇaṁ mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāya.

Yāni Visākhe mānusakāni dve vassasatāni, Yāmānaṁ devānaṁ eso eko rattindivo, tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbāni dve vassasahassāni Yāmānaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati, yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Yāmānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya. Idaṁ kho panetaṁ Visākhe sandhāya bhāsitaṁ kapaṇaṁ mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāya.

Yāni Visākhe mānusakāni cattāri vassasatāni, Tusitānaṁ devānaṁ eso eko rattindivo, tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbāni cattāri vassasahassāni Tusitānaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati, yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Tusitānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya. Idaṁ kho panetaṁ Visākhe sandhāya bhāsitaṁ kapaṇaṁ mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāya.

Yāni Visākhe mānusakāni aṭṭha vassasatāni, Nimmānaratīnaṁ devānaṁ eso eko rattindivo, tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbāni aṭṭha vassasahassāni Nimmānaratīnaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati, yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Nimmānaratīnaṁ devānaṁ

sahabyataṁ upapajjeyya. Idaṁ kho panetaṁ Visākhe sandhāya bhāsitaṁ kapaṇaṁ mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāya.

Yāni Visākhe mānusakāni soḷasa vassasatāni, Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ eso eko rattindivo, tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbāni soḷasa vassasahassāni Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati, yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya. Idaṁ kho panetaṁ Visākhe sandhāya bhāsitaṁ kapaṇaṁ mānusakaṁ rajjaṁ dibbaṁ sukhaṁ upanidhāyāti.

Pāṇaṁ na haññe[1] na cadinnamādiye,
Musā na bhāse na ca majjapo siyā.
Abrahmacariyā virameyya methunā,
Rattiṁ na bhuñjeyya vikālabhojanaṁ.

Mālaṁ na dhāre na ca gandhamācare,
Mañce chamāyaṁ va sayetha santhate.
Etaṁ hi aṭṭhaṅgikamāhuposathaṁ,
Buddhena dukkhantagunā pakāsitaṁ.

Cando ca suriyo ca ubho sudassanā,
Obhāsayaṁ anupariyanti yāvatā.
Tamonudā te pana antalikkhagā,
Nabhe pabhāsanti disāvirocanā.

Etasmiṁ yaṁ vijjati antare dhanaṁ,
Muttā maṇi veḷuriyañca bhaddakaṁ.
Siṅgīsuvaṇṇaṁ atha vāpi kañcanaṁ,
Yaṁ jātarūpaṁ "haṭakan"ti vuccati.

---

1. Na hāne (Sī, I), na hane (Ka)

Aṭṭhaṅgupetassa uposathassa,
Kalampi te nānubhavanti soḷasiṁ.
Candappabhā tāragaṇā ca sabbe.

Tasmā hi nārī ca naro ca sīlavā,
Aṭṭhaṅgupetaṁ upavassuposathaṁ.
Puññāni katvāna sukhudrayāni,
Aninditā saggamupenti ṭhānanti. . Dasamaṁ.

Mahāvaggo dutiyo.

### Tassuddānaṁ

Titthabhayañca Venāgo, Sarabho Kesamuttiyā.
Sāḷho cāpi Kathāvatthu, Titthiyamūluposathoti.

---

## (8) 3. Ānandavagga

### 1. Channasutta

72. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Channo paribbājako yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Ānandena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Channo paribbājako āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "tumhepi āvuso Ānanda rāgassa pahānaṁ paññāpetha, dosassa pahānaṁ paññāpetha, mohassa pahānaṁ paññāpethā"ti. Mayaṁ kho āvuso rāgassa pahānaṁ paññāpema, dosassa pahānaṁ paññāpema, mohassa pahānaṁ paññāpemāti.

Kiṁ pana tumhe āvuso rāge ādīnavaṁ disvā rāgassa pahānaṁ paññāpetha, kiṁ dose ādīnavaṁ disvā dosassa pahānaṁ paññāpetha, kiṁ mohe ādīnavaṁ disvā mohassa pahānaṁ paññāpethāti.

Ratto kho āvuso rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Rāge pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Ratto kho āvuso rāgena abhibhūto pariyādinnacitto kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. Rāge pahīne neva kāyena duccaritaṁ carati, na vācāya duccaritaṁ carati, na manasā duccaritaṁ carati. Ratto kho āvuso rāgena abhibhūto pariyādinnacitto attatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti. Rāge pahīne attatthampi yathābhūtaṁ pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ pajānāti. Rāgo kho āvuso andhakaraṇo acakkhukaraṇo aññāṇakaraṇo paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko.

Duṭṭho kho āvuso dosena -pa-. Mūḷho kho āvuso mohena abhibhūto pariyādinnacitto attabyābādhāyapi ceteti, parabyābādhāyapi ceteti, ubhayabyābādhāyapi ceteti, cetasikampi dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Mohe pahīne nevattabyābādhāyapi ceteti, na parabyābādhāyapi ceteti, na ubhayabyābādhāyapi ceteti, na cetasikaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Mūḷho kho āvuso mohena abhibhūto pariyādinnacitto kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. Mohe pahīne neva kāyena duccaritaṁ carati, na vācāya duccaritaṁ carati, na manasā duccaritaṁ carati. Mūḷho kho āvuso mohena abhibhūto pariyādinnacitto attatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ nappajānāti ubhayatthampi yathābhūtaṁ nappajānāti. Mohe pahīne attatthampi yathābhūtaṁ pajānāti, paratthampi yathābhūtaṁ pajānāti, ubhayatthampi yathābhūtaṁ pajānāti. Moho kho āvuso andhakaraṇo acakkhukaraṇo aññāṇakaraṇo paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko. Idaṁ kho mayaṁ āvuso rāge ādīnavaṁ disvā rāgassa

pahānaṁ paññāpema. Idaṁ dose ādīnavaṁ disvā dosassa pahānaṁ paññāpema. Idaṁ mohe ādīnavaṁ disvā mohassa pahānaṁ paññāpemāti.

Atthi panāvuso maggo, atthi paṭipadā etassa rāgassa dosassa mohassa pahānāyāti. Atthāvuso maggo, atthi paṭipadā etassa rāgassa dosassa mohassa pahānāyāti. Katamo panāvuso maggo, katamā paṭipadā etassa rāgassa dosassa mohassa pahānāyāti. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ? Sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhi. Ayaṁ kho āvuso maggo, ayaṁ paṭipadā etassa rāgassa dosassa mohassa pahānāyāti. Bhaddako kho āvuso maggo, bhaddikā paṭipadā etassa rāgassa dosassa mohassa pahānāya, alaṁ ca panāvuso Ānanda appamādāyāti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Ājīvakasutta

73. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho aññataro ājīvakasāvako gahapati yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so ājīvakasāvako gahapati āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca—

“Kesaṁ no bhante Ānanda dhammo svākkhāto, ke loke suppaṭipannā, ke loke sukatā”ti[1]. Tena hi gahapati taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, ye rāgassa pahānāya dhammaṁ desenti, dosassa pahānāya dhammaṁ desenti, mohassa pahānāya dhammaṁ desenti, tesaṁ dhammo svākkhāto no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Ye bhante rāgassa pahānāya dhammaṁ desenti, dosassa pahānāya dhammaṁ desenti, mohassa pahānāya dhammaṁ desenti, tesaṁ dhammo svākkhāto, evaṁ me ettha hotīti.

Taṁ kiṁ maññasi gahapati, ye rāgassa pahānāya paṭipannā, dosassa pahānāya paṭipannā, mohassa pahānāya paṭipannā, te loke

---

1. Sugatāti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

suppaṭipannā no vā, kathṁ vā te ettha hotīti. Ye bhante rāgassa pahānāya paṭipannāya, dosassa pahānāya paṭipannā, mohassa pahānāya paṭipannā, te loke suppaṭipannā, evaṁ me ettha hotīti.

Taṁ kiṁ maññasi gahapati, yesaṁ rāgo pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, yesaṁ doso pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, yesaṁ moho pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, te loke sukatā no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Yesaṁ bhante rāgo pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, yesaṁ doso pahīno -pa- yesaṁ moho pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, te loke sukatā, evaṁ me ettha hotīti.

Iti kho gahapati tayāvetaṁ[1] byākataṁ "ye bhante rāgassa pahānāya dhammaṁ desenti, dosassa pahānāya dhammaṁ desenti, mohassa pahānāya dhammaṁ desenti, tesaṁ dhammo svākkhāto"ti. Tayāvetaṁ byākataṁ "ye bhante rāgassa pahānāya paṭipannā dosassa pahānāya paṭipannā, mohassa pahānāya paṭipannā, te loke suppaṭipannā"ti. Tayāvetaṁ byākataṁ "yesaṁ bhante rāgo pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, yesaṁ doso pahīno -pa- Yesaṁ moho pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, te loke sukatā"ti.

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, na ceva nāma sadhammukkaṁsanā bhavissati, na ca paradhammāpasādanā[2], āyataneva[3] dhammadesanā, attho ca vutto, atthā ca anupanīto. Tumhe bhante Ānanda rāgassa pahānāya dhammaṁ desetha, dosassa -pa- mohassa pahānāya dhammaṁ desetha, tumhākaṁ bhante Ānanda dhammo svākkhāto. Tumhe bhante Ānanda rāgassa

---

1. Tayā cetaṁ (Sī, I, Ka)
2. Na paradhammāpasādanā (Sī, I), na paradhammavambhanā (Ma 2. 193 piṭṭhe)
3. Āyatane ca (Ma 2. 193 piṭṭhe)

pahānāya paṭipannā, dosassa -pa- mohassa pahānāya paṭipannā, tumhe bhante loke suppaṭipannā. Tumhākaṁ bhante Ānanda rāgo pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, tumhākaṁ doso pahīno -pa- tumhākaṁ moho pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, tumhe loke sukatā.

Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ ayyena Ānandena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Ānanda taṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ ayyo Ānando dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Dutiyaṁ.

### 3. Mahānāmasakkasutta

74. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā gilānā vuṭṭhito[1] hoti aciravuṭṭhito gelaññā. Atha kho Mahānāmo Sakko yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Mahānāmo Sakko Bhagavantaṁ etadavoca "dīgharattāhaṁ bhante Bhagavatā evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāmi 'samāhitassa ñāṇaṁ, no asamāhitassā'ti. Samādhi nu kho bhante pubbe, pacchā ñāṇaṁ, udāhu ñāṇaṁ pubbe, pacchā samādhī"ti. Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi "Bhagavā kho gilānavuṭṭhito aciravuṭṭhito gelaññā, ayañca Mahānāmo Sakko Bhagavantaṁ atigambhīraṁ pañhaṁ pucchati, yaṁnūnāhaṁ Mahānāmaṁ Sakkaṁ ekamantaṁ apanetvā dhammaṁ deseyyan"ti.

Atha kho āyasmā Ānando Mahānāmaṁ Sakkaṁ bāhāyaṁ gahetvā ekamantaṁ apanetvā Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca "sekhampi kho Mahānāma sīlaṁ vuttaṁ Bhagavatā, asekhampi sīlaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Sekhopi samādhi vutto Bhagavatā, asekhopi samādhi vutto Bhagavatā. Sekhāpi paññā vuttā Bhagavatā, asekhāpi paññā vuttā Bhagavatā. Katamañca

---

1. Gilānavuṭṭhito (Saddanīti)

Mahānāma sekhaṁ sīlaṁ? Idha Mahānāma bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvutto viharati -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Idaṁ vuccati Mahānāma sekhaṁ sīlaṁ.

Katamo ca Mahānāma sekho samādhi? Idha Mahānāma bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Mahānāma sekho samādhi.

Katamā ca Mahānāma sekhā paññā? Idha Mahānāma bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ vuccati Mahānāma sekhā paññā.

Sa kho so Mahānāma ariyasāvako evaṁ sīlasampanno evaṁ samādhisampanno evaṁ paññāsampanno āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṁ kho Mahānāma sekhampi sīlaṁ vuttaṁ Bhagavatā, asekhampi sīlaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Sekhopi samādhi vutto Bhagavatā, asekhopi samādhi vutto Bhagavatā. Sekhāpi paññā vuttā Bhagavatā, asekhāpi paññā vuttā Bhagavatāti.  . Tatiyaṁ.

### 4. Nigaṇṭhasutta

75. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Atha kho Abhayo ca Licchavi, Paṇḍitakumārako ca Licchavi yenāyasmā Ānando tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Abhayo Licchavi āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "Nigaṇṭho bhante Nāṭaputto[1] sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti 'carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan'ti. So purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā byantībhāvaṁ paññāpeti navānaṁ kammānaṁ akaraṇā setughātaṁ. Iti kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissati, evametissā sandiṭṭhikāya

---

1. Nāthaputto (Sī, I)

nijjarāya visuddhiyā samatikkamo hoti. Idha bhante Bhagavā kimāhā"ti.

Tisso kho imā Abhaya nijjarā visuddhiyo tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sammadakkhātā sattānaṁ visuddhiyā sokaparidevānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya. Katamā tisso? Idha Abhaya bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti. Sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhīti.

Sa kho so Abhaya bhikkhu evaṁ sīlasampanno vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti, sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhīti.

Sa kho so Abhaya bhikkhu evaṁ samādhisampanno[1] āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti, sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhīti. Imā kho Abhaya tisso nijjarā visuddhiyo, tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sammadakkhātā sattānaṁ visuddhiyā sokaparidevānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāyāti.

Evaṁ vutte Paṇḍitakumārako Licchavi Abhayaṁ Licchaviṁ etadavoca "kiṁ pana tvaṁ samma Abhaya āyasmato Ānandassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodasī"ti. Kyāhaṁ samma Paṇḍitakumāraka āyasmato Ānandassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodissāmi, muddhāpi tassa vipateyya, yo āyasmato Ānandassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodeyyāti. . Catutthaṁ.

---

1. Evaṁ sīlasampanno evaṁ samādhisampanno (Sī, Syā, Kaṁ)

## 5. Nivesakasutta

76. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Ānandaṁ Bhagavā etadavoca—

Ye Ānanda anukampeyyātha, ye ca sotabbaṁ maññeyyuṁ mittā vā amaccā vā ñātī vā sālohitā vā, te vo Ānanda tīsu ṭhānesu samādapetabbā[1] nivesetabbā patiṭṭhāpetabbā. Katamesu tīsu? Buddhe aveccappasāde samādapetabbā nivesetabbā patiṭṭhāpetabbā "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Dhamme aveccappasāde samādapetabbā nivesetabbā patiṭṭhāpetabbā "svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti. Saṁghe aveccappasāde samādapetabbā nivesetabbā patiṭṭhāpetabbā "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, ujuppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, ñāyappaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, sāmīcippaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato svakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā"ti.

Siyā Ānanda catunnaṁ mahābhūtānaṁ aññathattaṁ pathavīdhātuyā āpodhātuyā tejodhātuyā vāyodhātuyā, na tveva Buddhe aveccappasādena samannāgatassa ariyasāvakassa siyā aññathattaṁ. Tatridaṁ aññathattaṁ, so vatānanda Buddhe aveccappasādena samannāgato ariyasāvako nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā pettivisayaṁ vā upapajjissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Siyā Ānanda catunnaṁ mahābhūtānaṁ aññathattaṁ pathavīdhātuyā āpodhātuyā tejodhātuyā vāyodhātuyā, na tveva dhamme -pa- na tveva sṁghe aveccappasādena samannāgatassa ariyasāvakassa siyā aññathattaṁ. Tatridaṁ aññathattaṁ, so vatānanda sṁghe aveccappasādena

---

1. Samādāpetabbā (?)

samannāgato ariyasāvako nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā pettivisayaṁ vā upapajjissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Ye Ānanda anukampeyyātha, ye ca sotabbaṁ maññeyyuṁ mittā vā amaccā vā ñātī vā sālohitā vā, te vo Ānanda imesu tīsu ṭhānesu samādapetabbā nivesetabbā patiṭṭhāpetabbāti. . Pañcamaṁ.

## 6. Paṭhamabhavasutta

77. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "bhavo bhavoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante bhavo hotī"ti.

Kāmadhātuvepakkañca Ānanda kammaṁ nābhavissa, api nu kho kāmabhavo paññāyethāti. No hetaṁ bhante. Iti kho Ānanda kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho[1]. Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ hīnāya dhātuyā viññāṇaṁ patiṭṭhitaṁ, evaṁ āyatiṁ[2] punabbhavābhinibbatti hoti. ( )[3]

Rūpadhātuvepakkañca Ānanda kammaṁ nābhavissa, api nu kho rūpabhavo paññāyethāti. No hetaṁ bhante. Iti kho Ānanda kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho. Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ majjhimāya dhātuyā viññāṇaṁ patiṭṭhitaṁ, evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hoti. ( )[3]

Arūpadhātuvepakkañca Ānanda kammaṁ nābhavissa, api nu kho arūpabhavo paññāyethāti. No hetaṁ bhante. Iti kho Ānanda kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho. Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ paṇītāya dhātuyā viññāṇaṁ patiṭṭhitaṁ, evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hoti. Evaṁ kho Ānanda bhavo hotīti. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Sineho (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Āyati (Sī)
3. (Evaṁ kho Ānanda bhavo hotīti) (Ka) Dutiyasutte pana idaṁ pāṭhanānattaṁ natti.

### 7. Dutiyabhavasutta

78. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami -pa- āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca “bhavo bhavoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante bhavo hotī”ti.

Kāmadhātuvepakkañca Ānanda kammaṁ nābhavissa, api nu kho kāmabhavo paññāyethāti. No hetaṁ bhante. Iti kho Ānanda kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho. Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ hīnāya dhātuyā cetanā patiṭṭhitā patthanā patiṭṭhitā, evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hoti.

Rūpadhātuvepakkañca Ānanda kammaṁ nābhavissa, api nu kho rūpabhavo paññāyethāti. No hetaṁ bhante. Iti kho Ānanda kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho. Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ majjhimāya dhātuyā cetanā patiṭṭhitā patthanā patiṭṭhitā, evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hoti.

Arūpadhātuvepakkañca Ānanda kammaṁ nābhavissa, api nu kho arūpabhavo paññāyethāti. No hetaṁ bhante. Iti kho Ānanda kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho. Avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ paṇītāya dhātuyā cetanā patiṭṭhitā patthanā patiṭṭhitā, evaṁ āyatiṁ punabbhavābhinibbatti hoti. Evaṁ kho Ānanda bhavo hotīti. . Sattamaṁ.

### 8. Sīlabbatasutta

79. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Ānandaṁ Bhagavā etadavoca “sabbaṁ nu kho Ānanda sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasāraṁ saphalan”ti. Na khvettha bhante ekaṁsenāti. Tenahānanda vibhajassūti.

Yañhissa[1] bhante sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasāraṁ sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti. Evarūpaṁ sīlabbataṁ

---

1. Yathārūpaṁ hissa (?) Ma 3. 94 piṭṭhe sevitabbāsevitabbasuttānurūpaṁ.

jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasāraṁ aphalaṁ. Yañca khvāssa[1] bhante sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasāraṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Evarūpaṁ sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasāraṁ saphalanti. Idamavoca āyasmā Ānando, samanuñño Satthā ahosi.

Atha kho āyasmā Ānando "samanuñño me Satthā"ti uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Bhagavā acirapakkante āyasmante Ānande bhikkhū āmantesi "sekho bhikkhave Ānando, na ca panassa sulabharūpo samasamo paññāyā"ti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Gandhajātasutta

80. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca—

Tīṇimāni bhante gandhajātāni, yesaṁ anuvātaṁyeva gandho gacchati no paṭivātaṁ. Katamāni tīṇi? Mūlagandho sāragandho pupphagandho, imāni kho bhante tīṇi gandhajātāni, yesaṁ anuvātaṁyeva gandho gacchati no paṭivātaṁ. Atthi nu kho bhante kiñci gandhajātaṁ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātapaṭivātampi gandho gacchatīti.

Atthānanda kiñci gandhajātaṁ[2], yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātapaṭivātampi gandho gacchatīti. Katamañca pana bhante gandhajātaṁ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati anuvātapaṭivātampi gandho gacchatīti.

Idhānanda yasmiṁ gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato hoti, saṁghaṁ saraṇaṁ gato hoti, pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato

1. Yañhissa (Ka), yathārūpañca khvāssa (?)
2. Atthānanda gandhajātaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

hoti, sīlavā hoti kalyāṇadhammo, vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati, muttacāgo payatapāṇi vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato.

Tassa disāsu samaṇabrāhmaṇā vaṇṇaṁ bhāsanti "amukasmiṁ[1] nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato hoti, saṁghaṁ saraṇaṁ gato hoti, pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, sīlavā hoti kalyāṇadhammo, vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati, muttacāgo payatapāṇi vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato"ti.

Devatāpissa[2] vaṇṇaṁ bhāsanti "amukasmiṁ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato hoti, saṁghaṁ saraṇaṁ gato hoti, pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, sīlavā hoti kalyāṇadhammo, vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati, muttacāgo payatapāṇi vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato"ti. Idaṁ kho taṁ Ānanda gandhajātaṁ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātapaṭivātampi gandho gacchatīti.

Na pupphagandho paṭivātameti,
Na candanaṁ tagaramallikā[3] vā.
Satañca gandho paṭivātameti,
Sabbā disā sappuriso pavāyatīti. . Navamaṁ.

### 10. Cūḷanikāsutta

81. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "sammukhā metaṁ bhante

---

1. Asukasmiṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Devatāpissa amanussā (Sī, I), devatāpissa amanussāpi (Ka), devatāpissa -pa- manussāpissa (?)
3. Taggaramallikā (I)

Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'Bhagavato Ānanda Sikhissa Abhibhū nāma sāvako brahmaloke ṭhito sahassilokadhātuṁ[1] sarena viññāpesī'ti, Bhagavā pana bhante Arahaṁ Sammāsambuddho kīvatakaṁ pahoti sarena viññāpetun"ti. Sāvako so Ānanda, appameyyā Tathāgatāti.

Dutiyampi kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "sammukhā metaṁ bhante Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'Bhagavato Ānanda Sikhissa Abhibhū nāma sāvako brahmaloke ṭhito sahassilokadhātuṁ sarena viññāpesī'ti, Bhagavā pana bhante Arahaṁ Sammāsambuddho kīvatakaṁ pahoti sarena viññāpetun"ti. Sāvako so Ānanda, appameyyā Tathāgatāti.

Tatiyampi kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "sammukhā metaṁ bhante Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'Bhagavato Ānanda Sikhissa Abhibhū nāma sāvako brahmaloke ṭhito sahassilokadhātuṁ sarena viññāpesī'ti, Bhagavā pana bhante Arahaṁ Sammāsambuddho kīvatakaṁ pahoti sarena viññāpetun"ti. Sutā te Ānanda sahassī cūḷanikā lokadhātūti. Etassa Bhagavā kālo etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā bhāseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti. Tenahānanda suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi, bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

Yāvatā Ānanda candimasūriyā[2] pariharanti disā bhanti virocanā, tāva sahassadhā loko, tasmiṁ sahassadhā loke sahassaṁ[3] candānaṁ, sahassaṁ sūriyānaṁ, sahassaṁ Sinerupabbatarājānaṁ, sahassaṁ Jambudīpānaṁ, sahassaṁ Aparagoyānānaṁ, sahassaṁ Uttarakurūnaṁ, sahassaṁ Pubbavidehānaṁ, cattāri mahāsamuddasahassāni, cattāri mahārājasahassāni, sahassaṁ Cātumahārājikānaṁ, sahassaṁ Tāvatiṁsānaṁ, sahassaṁ Yāmānaṁ, sahassaṁ Tusitānaṁ, sahassaṁ Nimmānaratīnaṁ, sahassaṁ Paranimmitavasavattīnaṁ, sahassaṁ brahmalokānaṁ. Ayaṁ vuccatānanda sahassī cūḷanikā lokadhātu.

---

1. Sahassīlokadhātuṁ (I) Saṁ 1. 157 piṭṭhe vitthāro.
2. Candimasuriyā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Tasmiṁ sahassaṁ (Syā, Kaṁ, I)

Yāvatānanda sahassī cūḷanikā lokadhātu, tāva sahassadhā loko. Ayaṁ vuccatānanda dvisahassī majjhimikā lokadhātu.

Yāvatānanda dvisahassī majjhimikā lokadhātu, tāva sahassadhā loko. Ayaṁ vuccatānanda tisahassī mahāsahassī lokadhātu.

Ākaṅkhamāno Ānanda Tathāgato tisahassimahāsahassilokadhātuṁ[1] sarena viññāpeyya, yāvatā pana ākaṅkheyyāti.

Yathā kathaṁ pana bhante Bhagavā tisahassimahāsahassilokadhātuṁ sarena viññāpeyya, yāvatā pana ākaṅkheyyāti. Idhānanda Tathāgato tisahassimahāsahassilokadhātuṁ obhāsena phareyya, yadā te sattā taṁ ālokaṁ sañjāneyyuṁ. Atha Tathāgato ghosaṁ kareyya saddamanussāveyya. Evaṁ kho Ānanda Tathāgato tisahassimahāsahassilokadhātuṁ sarena viññāpeyya, yāvatā pana ākaṅkheyyāti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando (āyasmantaṁ Udāyiṁ)[2] etadavoca "lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me Satthā evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo"ti. Evaṁ vutte āyasmā Udāyī āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "kiṁ tuyhettha āvuso Ānanda yadi te Satthā evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo"ti. Evaṁ vutte bhāgavā āyasmantaṁ Udāyiṁ etadavoca "mā hevaṁ Udāyi, mā hevaṁ Udāyi, sace Udāyi Ānando avītarāgo kālaṁ kareyya, tena cittappasādena sattakkhattuṁ devesu devarajjaṁ kāreyya, sattakkhattuṁ imasmiṁ yeva Jambudīpe mahārajjaṁ kāreyya, api ca Udāyi Ānando diṭṭheva dhamme parinibbāyissatī"ti. . Dasamaṁ.

Ānandavaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Channo Ājīvako Sakko, Nigaṇṭho ca Nivesako.
Duve Bhavā Sīlabbataṁ, Gandhajātañca Cūḷanīti.

---

1. Tisahassiṁ mahāsahassiṁ lokadhātuṁ (Syā, Kaṁ), tisahassīmahāsahassīlokadhātuṁ (I)
2. (Bhagavantaṁ) (Sī), ( ) natthi Syā-Kaṁ-potthakesu. Aṭṭhakathāya sameti.

## (9) 4. Samaṇavagga

### 1. Samaṇasutta

82. Tīṇimāni bhikkhave samaṇassa samaṇiyāni samaṇakaraṇīyāni. Katamāni tīṇi? Adhisīlasikkhāsamādānaṁ adhicittasikkhāsamādānaṁ adhipaññāsikkhāsamādānaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi samaṇassa samaṇiyāni samaṇakaraṇīyāni.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "tibbo no chando bhavissati adhisīlasikkhāsamādāne, tibbo no chando bhavissati adhicittasikkhāsamādāne, tibbo no chando bhavissati adhipaññāsikkhāsamādāne"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Gadrabhasutta

83. Seyyathāpi bhikkhave gadrabho gogaṇaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandho hoti "ahampi dammo ahampi dammo"ti[1]. Tassa na tādiso vaṇṇo hoti seyyathāpi gunnaṁ. Na tādiso saro hoti seyyathāpi gunnaṁ. Na tādisaṁ padaṁ hoti seyyathāpi gunnaṁ. So gogaṇaṁyeva piṭṭhito piṭṭhito anubandho hoti "ahampi dammo ahampi dammo"ti.

Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco bhikkhu bhikkhusaṁghaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandho hoti "ahampi bhikkhu ahampi bhikkhū"ti. Tassa na tādiso chando hoti adhisīlasikkhāsamādāne seyyathāpi aññesaṁ bhikkhūnaṁ. Na tādiso chando hoti adhicittasikkhāsamādāne seyyathāpi aññesaṁ bhikkhūnaṁ. Na tādiso chando hoti adhipaññāsikkhāsamādāne seyyathāpi aññesaṁ bhikkhūnaṁ. So bhikkhusaṁghaṁyeva piṭṭhito piṭṭhito anubandho hoti "ahampi bhikkhu ahampi bhikkhū"ti.

---

1. Ahampi go amhā ahampi go amhāti (Sī), ahampi amhā ahampi amhāti (Syā, Kaṁ, I), ahampi go ahampi goti (?)

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "tibbo no chando bhavissati adhisīlasikkhāsamādāne, tibbo no chando bhavissati adhicittasikkhāsamādāne, tibbo no chando bhavissati adhipaññāsikkhāsamādāne"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Dutiyaṁ.

### 3. Khettasutta

84. Tīṇimāni bhikkhave kassakassa gahapatissa pubbe karaṇīyāni. Katamāni tīṇi? Idha bhikkhave kassako gahapati paṭikacceva[1] khettaṁ sukaṭṭhaṁ karoti sumatikataṁ[2], paṭikacceva khettaṁ sukaṭṭhaṁ karitvā sumatikataṁ kālena bījāni patiṭṭhāpeti, kālena bījāni patiṭṭhāpetvā samayena udakaṁ abhinetipi apanetipi. Imāni kho bhikkhave tīṇi kassakassa gahapatissa pubbe karaṇīyāni.

Evamevaṁ kho bhikkhave tīṇimāni bhikkhussa pubbe karaṇīyāni. Katamāni tīṇi? Adhisīlasikkhāsamādānaṁ adhicittasikkhāsamādānaṁ adhipaññāsikkhāsamādānaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi bhikkhussa pubbe karaṇīyāni.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "tibbo no chando bhavissati adhisīlasikkhāsamādāne, tibbo no chando bhavissati adhicittasikkhāsamādāne, tibbo no chando bhavissati adhipaññāsikkhāsamādāne"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Tatiyaṁ.

### 4. Vajjiputtasutta

85. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Atha kho aññataro Vajjiputtako bhikkhu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so Vajjiputtako bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca— "sādhikamidaṁ bhante diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ[3] anvaddhamāsaṁ uddesaṁ āgacchati.

---

1. Paṭigacceva (Sī, I)
2. Sumattikataṁ (Ka), ettha matisaddo kaṭṭhakhettassa samīkaraṇasādhane dārubhaṇḍe vattatīti Sakkata-abhidhānesu āgataṁ. Taṁ "matiyā suṭṭhu samīkatan"ti Aṭṭhakathāya sameti.
3. Diyaḍḍhaṁ sikkhāpadasataṁ (Sī)

Nāhaṁ bhante ettha sakkomi sikkhitun”ti. Sakkhissasi pana tvaṁ bhikkhu tīsu sikkhāsu sikkhituṁ adhisīlasikkhāya adhicittasikkhāya adhipaññāsikkhāyāti. Sakkomahaṁ bhante tīsu sikkhāsu sikkhituṁ adhisīlasikkhāya adhicittasikkhāya adhipaññāsikkhāyāti. Tasmātiha tvaṁ bhikkhu tīsu sikkhāsu sikkhassu adhisīlasikkhāya adhicittasikkhāya adhipaññāsikkhāya.

Yato kho tvaṁ bhikkhu adhisīlampi sikkhissasi, adhicittampi sikkhissasi, adhipaññampi sikkhissasi. Tassa tuyhaṁ bhikkhu adhisīlampi sikkhato adhicittampi sikkhato adhipaññampi sikkhato rāgo pahīyissati, doso pahīyissati, moho pahīyissati. So tvaṁ rāgassa pahānā dosassa pahānā mohassa pahānā yaṁ akusalaṁ, na taṁ karissasi. Yaṁ pāpaṁ, na taṁ sevissasīti.

Atha kho so bhikkhu aparena samayena adhisīlampi sikkhi, adhicittampi sikkhi, adhipaññampi sikkhi. Tassa adhisīlampi sikkhato adhicittampi sikkhato adhipaññampi sikkhato rāgo pahīyi, doso pahīyi, moho pahīyi. So rāgassa pahānā dosassa pahānā mohassa pahānā yaṁ akusalaṁ, taṁ nākāsi. Yaṁ pāpaṁ, taṁ na sevīti. . Catutthaṁ.

## 5. Sekkhasutta

86. Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca—

“Sekho sekhoti bhante vuccati. Kittāvatā nu kho bhante sekho hotī”ti. Sikkhatīti kho bhikkhu tasmā “sekho”ti vuccati. Kiñca sikkhati, adhisīlampi sikkhati, adhicittampi sikkhati, adhipaññampi sikkhati, sikkhatīti kho bhikkhu tasmā “sekho”ti vuccatīti.

Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā.

Tato aññāvimuttassa[1], ñāṇaṁ ve[2] hoti tādino.
Akuppā me vimuttīti, bhavasaṁyojanakkhayeti. . Pañcamaṁ. ( )[3]

1. Aññāvimuttiyā (Ka) 2. Ñāṇañca (Ka) 3. (Aṭṭhamaṁ bhāṇavāraṁ niṭṭhitaṁ) (Ka)

## 6. Paṭhamasikkhāsutta

87. Sādhikamidaṁ bhikkhave diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ anvaddhamāsaṁ uddesaṁ āgacchati, yattha attakāmā kulaputtā sikkhanti. Tisso imā bhikkhave sikkhā, yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchati. Katamā tisso? Adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā. Imā kho bhikkhave tisso sikkhā, yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchati.

Idha bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ mattaso kārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo[1] ca hoti ṭhitasīlo[2] ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo.

Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ mattaso kārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So pañcannaṁ

---

1. Dhuvasīlī (Sī) Abhi 3. 142 piṭṭhepi (thokaṁ visadisaṁ)  2. Ṭhitasīlī (Sī)

orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā.

Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya paripūrakārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati.

Iti kho bhikkhave padesaṁ padesakārī ārādheti, paripūraṁ paripūrakārī, avañjhānitvevāhaṁ[1] bhikkhave sikkhāpadāni vadāmīti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Dutiyasikkhāsutta

88. Sādhikamidaṁ bhikkhave diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ anvaddhamāsaṁ uddesaṁ āgacchati, yattha attakāmā kulaputtā sikkhanti. Tisso imā bhikkhave sikkhā, yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchati. Katamā tisso? Adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā. Imā kho bhikkhave tisso sikkhā, yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchati.

Idha bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ mattaso kārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sattakkhattuparamo hoti, sattakkhattuparamaṁ deve ca manusse ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā kolaṁkolo hoti, dve vā tīṇi vā kulāni sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti. So

---

1. Avañjhānevāhaṁ (Ka)

tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā ekabījī hoti, ekaṁyeva mānusakaṁ bhavaṁ nibbattetvā dukkhassantaṁ karoti. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sasaṅkhāraparinibbāyī hoti. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā asaṅkhāraparinibbāyī hoti. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā upahaccaparinibbāyī hoti. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā antarāparinibbāyī hoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya paripūrakārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati.

Idha kho bhikkhave padesaṁ padesakārī ārādheti, paripūraṁ paripūrakārī, avañjhānitvevāhaṁ bhikkhave sikkhāpadāni vadāmīti. . Sattamaṁ.

### 8. Tatiyasikkhāsutta

89. Sādhikamidaṁ bhikkhave diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ anvaddhamāsaṁ uddesaṁ āgacchati, yattha attakāmā kulaputtā sikkhanti. Tisso imā bhikkhave

sikkhā, yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchati. Katamā tisso? Adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā. Imā kho bhikkhave tisso sikkhā, yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchati.

Idha bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya paripūrakārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā antarāparinibbāyī hoti. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā upahaccaparinibbāyī hoti. Taṁ vā pana anabhisanbhavaṁ appaṭivijjhaṁ pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā asaṅkhāraparinibbāyī hoti. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sasaṅkhāraparinibbāyī hoti. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā uddhaṁsoto hoti akaniṭṭhagāmī. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā ekabījī hoti, ekaṁyeva mānusakaṁ bhavaṁ nibbattetvā dukkhassantaṁ karoti. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā kolaṁkolo hoti, dve vā tīṇi vā kulāni sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti. Taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhaṁ tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sattakkhattuparamo hoti, sattakkhattuparamaṁ deve ca manusse ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti.

Iti kho bhikkhave paripūraṁ paripūrakārī ārādheti, padesaṁ padesakārī, avañjhānitvevāhaṁ bhikkhave sikkhāpadāni vadāmīti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Paṭhamasikkhattayasutta

90. Tisso imā bhikkhave sikkhā. Katamā tisso? Adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā.

Katamā ca bhikkhave adhisīlasikkhā? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayaṁ vuccati bhikkhave adhisīlasikkhā.

Katamā ca bhikkhave adhicittasikkhā? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave adhicittasikkhā.

Katamā ca bhikkhave adhipaññāsikkhā? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Ayaṁ vuccati bhikkhave adhipaññāsikkhā. Imā kho bhikkhave tisso sikkhāti.  . Navamaṁ.

## 10. Dutiyasikkhattayasutta

91. Tisso imā bhikkhave sikkhā. Katamā tisso? Adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhā.

Katamā ca bhikkhave adhisīlasikkhā? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayaṁ vuccati bhikkhave adhisīlasikkhā.

Katamā ca bhikkhave adhicittasikkhā? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave adhicittasikkhā.

Katamā ca bhikkhave adhipaññāsikkhā? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, ayaṁ vuccati bhikkhave adhipaññāsikkhā, imā kho bhikkhave tisso sikkhāti.

Adhisīlaṁ adhicittaṁ, adhipaññañca vīriyavā.
Thāmavā dhitimā jhāyī, sato guttindriyo[1] care.

Yathā pure tathā pacchā, yathā pacchā tathā pure.
Yathā adho tathā uddhaṁ, yathā uddhaṁ tathā adho.

Yathā divā tathā rattiṁ, yathā rattiṁ tathā divā.
Abhibhuyya disā sabbā, appamāṇasamādhinā.

Tamāhu sekhaṁ paṭipadaṁ[2], atho saṁsuddhacāriyaṁ[3].
Tamāhu loke Sambuddaṁ, dhīraṁ paṭipadantaguṁ.

Viññāṇassa nirodhena, taṇhākkhayavimuttino.
Pajjotasseva nibbānaṁ, vimokkho hoti cetasoti.

Dasamaṁ.

## 11. Saṅkavāsutta

92. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Saṅkavā[4] nāma Kosalānaṁ nigamo tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Saṅkavāyaṁ viharati. Tena kho pana samayena Kassapagotto nāma bhikkhu Saṅkavāyaṁ āvāsiko hoti. Tatra sudaṁ Bhagavā sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Atha kho Kassapagottassa bhikkhuno Bhagavati sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassente samādapente samuttejente sampahaṁsente ahudeva akkhanti, ahu appaccayo "adhisallikhatevāyaṁ[5] samaṇo"ti. Atha kho Bhagavā Saṅkavāyaṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Rājagahaṁ tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Rājagahe viharati.

Atha kho Kassapagottassa bhikkhuno acirapakkantassa Bhagavato ahudeva kukkuccaṁ, ahu vippaṭisāro "alābhā vata me, na vata me

1. Uppattindriyo (Ka) 2. Pāṭipadaṁ (?) Ma 2. 19 piṭṭhe passitabbaṁ.
3. Saṁsuddhacāraṇaṁ (Sī, I), saṁsuddhacārinaṁ (Syā, Kaṁ)
4. Paṅkadhā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 5. Adhisallekhatevāyaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

lābhā. Dulladdhaṁ vata me, na vata me suladdhaṁ. Yassa me Bhagavati sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassente samādapente samuttejente sampahaṁsente ahudeva akkhanti, ahu appaccayo 'adhisallikhatevāyaṁ samaṇo'ti. Yaṁnūnāhaṁ yena Bhagavā tenupasaṅkameyyaṁ, upasaṅkamitvā Bhagavato santike accayaṁ accayato deseyyan"ti. Atha kho Kassapagotto bhikkhu senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya yena Rājagahaṁ tena pakkāmi anupubbena yena Rājagahaṁ yena Gijjhakūṭo pabbato yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Kassapagotto bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca—

Ekamidaṁ bhante samayaṁ Bhagavā Saṅkavāyaṁ viharati Saṅkavā nāma Kosalānaṁ nigamo. Tatra bhante Bhagavā sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Tassa mayhaṁ Bhagavati sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassente samādapente samuttejente sampahaṁsente ahudeva akkhanti, ahu appaccayo "adhisallikhatevāyaṁ samaṇo"ti. Atha kho Bhagavā Saṅkavāyaṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Rājagahaṁ tena cārikaṁ pakkāmi, ( )[1] tassa mayhaṁ bhante acirapakkantassa Bhagavato ahudeva kukkuccaṁ, ahu vippaṭisāro "alābhā vata me, na vata me lābhā. Dulladdhaṁ vata me, na vata me suladdhaṁ. Yassa me Bhagavati sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassente samādapente samuttejente sampahaṁsente ahudeva akkhanti, ahu appaccayo 'adhisallikhatevāyaṁ samaṇo'ti. Yaṁnūnāhaṁ yena Bhagavā tenupasaṅkameyyaṁ, upasaṅkamitvā Bhagavato santike accayaṁ accayato deseyyan"ti. Accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ. Yassa me Bhagavati sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassente samādapente samuttejente sampahaṁsente ahudeva akkhanti, ahu appaccayo "adhisallikhatevāyaṁ samaṇo"ti.

1. (Anupubbena cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Rājagahe viharati. Atha kho) (Ka)

Tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyāti.

Taggha taṁ[1] Kassapa accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ. Yassa te mayi sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhū sandassente samādapente samuttejente sampahaṁsente ahudeva akkhanti, ahu appaccayo "adhisallikhatevāyaṁ samaṇo"ti. Yato ca kho tvaṁ Kassapa accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi. Taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāma. Vuddhihesā Kassapa ariyassa vinaye, yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjati.

Thero cepi Kassapa bhikkhu hoti na sikkhākāmo na sikkhāsamādānassa vaṇṇavādī. Ye caññe bhikkhū na sikkhākāmā, te ca na sikkhāya samādapeti. Ye caññe bhikkhū sikkhākāmā, tesañca na vaṇṇaṁ bhaṇati bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Evarūpassāhaṁ Kassapa therassa bhikkhuno na vaṇṇaṁ bhaṇāmi. Taṁ kissa hetu? "Satthā hissa vaṇṇaṁ bhaṇātī"ti aññe naṁ[2] bhikkhū bhajeyyuṁ. Ye naṁ bhajeyyuṁ, tyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ. Yyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ, tesaṁ taṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tasmāhaṁ Kassapa evarūpassa therassa bhikkhuno na vaṇṇaṁ bhaṇāmi.

Majjhimo cepi Kassapa bhikkhu hoti -pa-. Navo cepi Kassapa bhikkhu hoti na sikkhākāmo na sikkhāsamādānassa vaṇṇavādī. Ye caññe bhikkhū na sikkhākāmā, te ca na sikkhāya samādapeti. Ye caññe bhikkhū sikkhākāmā, tesañca na vaṇṇaṁ bhaṇati bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Evarūpassāhaṁ Kassapa navassa bhikkhuno na vaṇṇaṁ bhaṇāmi. Taṁ kissa hetu? "Satthā hissa vaṇṇaṁ bhaṇatī"ti aññe naṁ bhikkhū bhajeyyuṁ. Ye naṁ bhajeyyuṁ, tyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ. Yyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ, tesaṁ taṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tasmāhaṁ Kassapa evarūpassa navassa bhikkhuno na vaṇṇaṁ bhaṇāmi.

---

1. Taggha tvaṁ (Sī, I)
2. Taṁ (Sī, I)

Thero cepi Kassapa bhikkhu hoti sikkhākāmo sikkhāsamādānassa vaṇṇavādī. Ye caññe bhikkhū na sikkhākāmā, te ca sikkhāya samādapeti. Ye caññe bhikkhū sikkhākāmā, tesañca vaṇṇaṁ bhaṇati bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Evarūpassāhaṁ Kassapa therassa bhikkhuno vaṇṇaṁ bhaṇāmi. Taṁ kissa hetu? "Satthā hissa vaṇṇaṁ bhaṇatī"ti aññe naṁ bhikkhū bhajeyyuṁ. Ye naṁ bhajeyyuṁ, tyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ. Yyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ, tesaṁ taṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Tasmāhaṁ Kassapa evarūpassa therassa bhikkhuno vaṇṇaṁ bhaṇāmi.

Majjhimo cepi Kassapa bhikkhu hoti sikkhākāmo -pa-. Navo cepi Kassapa bhikkhu hoti sikkhākāmo sikkhāsamādānassa vaṇṇavādī. Ye caññe bhikkhū na sikkhākāmā, te ca sikkhāya samādapeti. Ye caññe bhikkhū sikkhākāmā, tesañca vaṇṇaṁ bhaṇati bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Evarūpassāhaṁ Kassapa navassa bhikkhuno vaṇṇaṁ bhaṇāmi, taṁ kissa hetu? "Satthā hissa vaṇṇaṁ bhaṇatī"ti aññe naṁ bhikkhū bhajeyyuṁ. Ye naṁ bhajeyyuṁ, tyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ. Yyāssa diṭṭhānugatiṁ āpajjeyyuṁ, tesaṁ taṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Tasmāhaṁ Kassapa evarūpassa navassa bhikkhuno vaṇṇaṁ bhaṇāmīti. . Ekādasamaṁ.

Samaṇavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Samaṇo Gadrabho Khettaṁ, Vajjiputto ca Sekkhakaṁ.
Tayo ca Sikkhanā vuttā, dve Sikkhā Saṅkavāya cāti.

---

## (10) 5. Loṇakapallavagga

### 1. Accāyikasutta

93. Tīṇimāni bhikkhave kassakassa gahapatissa accāyikāni karaṇīyāni. Katamāni tīṇi? Idha bhikkhave kassako gahapati sīghaṁ sīghaṁ khettaṁ sukaṭṭhaṁ karoti sumatikataṁ. Sīghaṁ sīghaṁ khettaṁ sukaṭṭhaṁ

karitvā sumatikataṁ sīghaṁ sīghaṁ bījāni patiṭṭhāpeti. Sīghaṁ sīghaṁ bījāni patiṭṭhāpetvā sīghaṁ sīghaṁ udakaṁ abhinetipi apanetipi. Imani kho bhikkhave tīṇi kassakassa gahapatissa accāyikāni karaṇīyāni. Tassa kho taṁ bhikkhave kassakassa gahapatissa natthi sā iddhi vā ānubhāvo vā "ajjeva me dhaññāni jāyantu, sveva gabbhīni hontu, ukkarasveva paccantū"ti. Atha kho bhikkhave hoti so samayo, yaṁ tassa kassakassa gahapatissa tāni dhaññāni utupariṇāmīni jāyantipi, gabbhīnipi honti paccantipi.

Evamevaṁ kho bhikkhave tīṇimāni bhikkhussa accāyikāni karaṇīyāni. Katamāni tīṇi? Adhisīlasikkhāsamādānaṁ adhicittasikkhāsamādānaṁ adhipaññāsikkhāsamādānaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi bhikkhussa accāyikāni karaṇīyāni. Tassa kho taṁ bhikkhave bhikkhuno natthi sā iddhi vā ānubhāvo vā "ajjeva me anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccatu sve vā uttarasve vā"ti. Atha kho bhikkhave hoti so samayo, yaṁ tassa bhikkhuno adhisīlampi sikkhato adhicittampi sikkhato adhipaññampi sikkhato anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccati.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "tibbo no chando bhavissati adhisīlasikkhāsamādāne, tibbo chando bhavissati adhicittasikkhāsamādāne, tibbo chando bhavissati adhipaññāsikkhāsamādāne"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Pavivekasutta

94. Tīṇimāni bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā pavivekāni paññāpenti. Katamāni tīṇi? Cīvarapavivekaṁ piṇḍapātapavivekaṁ senāsanapavivekaṁ.

Tatridaṁ bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā cīvarapavivekasmiṁ paññāpenti, sāṇānipi dhārenti, masāṇānipi dhārenti, chavadussānipi dhārenti, paṁsukūlānipi dhārenti, tirīṭānipi dhārenti, ajinampi dhārenti, ajinakkhipampi dhārenti, kusacīrampi dhārenti, vākacīrampi dhārenti, phalakacīrampi dhārenti, kesakambalampi dhārenti, vālakambalampi dhārenti,

ulūkapakkhikampi dhārenti. Idaṁ kho bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā cīvarapavivekasmiṁ paññāpenti.

Tatridaṁ bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā piṇḍapātapavivekasmiṁ paññāpenti, sākabhakkhāpi honti, sāmākabhakkhāpi honti, nīvārabhakkhāpi honti, daddulabhakkhāpi honti, haṭabhakkhāpi honti, kaṇabhakkhāpi honti, ācāmabhakkhāpi honti, piññākabhakkhāpi honti, tiṇabhakkhāpi honti, gomayabhakkhāpi honti, vanamūlaphalāhārā yāpenti pavattaphalabhojī. Idaṁ kho bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā piṇḍapātapavivekasmiṁ paññāpenti.

Tatridaṁ bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā senāsanapavivekasmiṁ paññāpenti, araññaṁ rukkhamūlaṁ susānaṁ[1] vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ bhusāgāraṁ[2]. Idaṁ kho bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā senāsanapavivekasmiṁ paññāpenti. Imāni kho bhikkhave tīṇi aññatitthiyā paribbājakā pavivekāni paññāpenti.

Tīṇi kho panimāni bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye bhikkhuno pavivekāni. Katamāni tīṇi? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā ca hoti, dussīlyañcassa pahīnaṁ hoti, tena ca vivitto hoti. Sammādiṭṭhiko ca hoti, micchādiṭṭhi cassa pahīnā hoti, tāya ca vivitto hoti. Khīṇāsavo ca hoti, āsavā cassa pahīnā honti, tehi ca vivitto hoti. Yato kho bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, dussīlyañcassa pahīnaṁ hoti, tena ca vivitto hoti. Sammādiṭṭhiko ca hoti, micchādiṭṭhi cassa pahīnā hoti, tāya ca vivitto hoti. Khīṇāsavo ca hoti, āsavā cassa pahīnā honti, tehi ca vivitto hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu aggappatto sārappatto suddho sāre patiṭṭhito.

Seyyathāpi bhikkhave kassakassa gahapatissa sampannaṁ sālikkhettaṁ, tamenaṁ kassako gahapati sīghaṁ sīghaṁ[3] lavāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ lavāpetvā sīghaṁ sīghaṁ saṅghārāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ saṅgharāpetvā sīghaṁ

---

1. Rukkhamūlaṁ bhusāgāraṁ susānaṁ (Ka)

2. Suññāgāraṁ (Ka)

3. Sīghasīghaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

sīghaṁ ubbahāpeyya[1], sīghaṁ sīghaṁ ubbahāpetvā sīghaṁ sīghaṁ puñjaṁ kārāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ puñjaṁ kārāpetvā sīghaṁ sīghaṁ maddāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ maddāpetvā sīghaṁ sīghaṁ palālāni uddharāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ palālāni uddharāpetvā sīghaṁ sīghaṁ bhusikaṁ uddharāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ bhusikaṁ uddharāpetvā sīghaṁ sīghaṁ opunāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ opunāpetvā sīghaṁ sīghaṁ atiharāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ atiharāpetvā sīghaṁ sīghaṁ koṭṭāpeyya, sīghaṁ sīghaṁ koṭṭāpetvā sīghaṁ sīghaṁ thusāni uddharāpeyya. Evamassu[2] tāni bhikkhave kassakassa gahapatissa dhaññāni aggappattāni sārappattāni suddhāni sāre patiṭṭhitāni.

Evamevaṁ kho bhikkhave yato bhikkhu sīlavā ca hoti, dussīlyañcassa pahīnaṁ hoti, tena ca vivitto hoti. Sammādiṭṭhiko ca hoti, micchādiṭṭhi cassa pahīnā hoti, tāya ca vivitto hoti. Khīṇāsavo ca hoti, āsavā cassa pahīnā honti, tehi ca vivitto hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu aggappatto sārappatto suddho sāre patiṭṭhitoti. . Dutiyaṁ.

### 3. Saradasutta

95. Seyyathāpi bhikkhave saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve ādicco nabhaṁ abbhussakkamāno[3] sabbaṁ ākāsagataṁ tamagataṁ abhivihacca bhāsate ca tapate ca virocati ca.

Evamevaṁ kho bhikkhave yato ariyasāvakassa virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ uppajjati[4], saha dassanuppādā bhikkhave ariyasāvakassa tīṇi saṁyojanāni pahīyanti sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāso.

Athāparaṁ dvīhi dhammehi niyyāti abhijjhāya ca byāpādena ca, so vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Tasmiṁ ce bhikkhave samaye ariyasāvako kālaṁ kareyya. Natthi taṁ[5] saṁyojanaṁ

---

1. Ubbāhāpeyya (Syā, Kaṁ) 2. Evassu (Ka)
3. Abbhussukkamāno (Sī, I) 4. Udapādi (sabbattha) 5. Tassa (Ka)

yena saṁyojanena saṁyutto ariyasāvako puna imaṁ[1] lokaṁ āgaccheyyāti. . Tatiyaṁ.

## 4. Parisāsutta

96. Tisso imā bhikkhave parisā. Katamā tisso? Aggavatī parisā, vaggā parisā, samaggā parisā.

Katamā ca bhikkhave aggavatī parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ therā bhikkhū na bāhulikā honti na sāthalikā okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā, vīriyaṁ ārabhanti appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, tesaṁ pacchimā janatā diṭṭhānugatiṁ āpajjati. Sāpi hoti na bāhulikā na sāthalikā okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā, vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave aggavatī parisā.

Katamā ca bhikkhave vaggā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave vaggā parisā.

Katamā ca bhikkhave samaggā parisā? Idha bhikkhave yassaṁ parisāyaṁ bhikkhū samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharanti. Ayaṁ vuccati bhikkhave samaggā parisā.

Yasmiṁ bhikkhave samaye bhikkhū samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharanti. Bahuṁ bhikkhave bhikkhū tasmiṁ samaye puññaṁ pasavanti, brahmaṁ bhikkhave vihāraṁ tasmiṁ samaye bhikkhū viharanti, yadidaṁ muditāya cetovimuttiyā. Pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vediyati, sukhino cittaṁ samādhiyati.

Seyyathāpi bhikkhave uparipabbate thullaphusitake deve vassante taṁ udakaṁ yathāninnaṁ pavattamānaṁ pabbatakandarapadarasākhā paripūreti, pabbatakandarapadarasākhā paripūrā kusobbhe[2] paripūrenti, kusobbhā paripūrā

1. Punayimaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Kussubbhe (Sī, I), kusumbhe (Syā, Kaṁ, Ka)

mahāsobbhe paripūrenti, mahāsobbhā paripūrā kunnadiyo paripūrenti, kunnadiyo paripūrā mahānadiyo paripūrenti, mahānadiyo paripūrā samuddaṁ[1] paripūrenti.

Evamevaṁ kho bhikkhave yasmiṁ samaye bhikkhū samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharanti, bahuṁ bhikkhave bhikkhū tasmiṁ samaye puññaṁ pasavanti, brahmaṁ bhikkhave vihāraṁ tasmiṁ samaye bhikkhū viharanti, yadidaṁ muditāya cetovimuttiyā. Pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vediyati, sukhino cittaṁ samādhiyati. Imā kho bhikkhave tisso parisāti. . Catutthaṁ.

### 5. Paṭhama-ājānīyasutta

97. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño bhadro[2] assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ[3] gacchati. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave rañño bhadro assājānīyo vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca.

Kathañca bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ

---

1. Samuddasāgare (Ka) 2. Bhaddo (Ka) 3. Saṅkhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu “idaṁ dukkhan”ti yathābhūtaṁ pajānāti, “ayaṁ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṁ pajānāti, “ayaṁ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṁ pajānāti, “ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Pañcamaṁ.

### 6. Dutiya-ājānīyasutta

98. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave rañño bhadro assājānīyo vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca.

Kathañca bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha

parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Tatiya-ājānīyasutta

99. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave rañño bhadro assājānīyo vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca.

Kathañca bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati, ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyā hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Sattamaṁ.

## 8. Potthakasutta

100. Navopi bhikkhave potthako dubbaṇṇo ca hoti dukkhasamphasso ca appaggho ca, majjhimopi bhikkhave potthako dubbaṇṇo ca hoti dukkhasamphasso ca appaggho ca, jiṇṇopi bhikkhave potthako dubbaṇṇo ca hoti dukkhasamphasso ca appaggho ca. Jiṇṇampi bhikkhave potthakaṁ ukkhaliparimajjanaṁ vā karonti, saṅkārakūṭe vā naṁ[1] chaḍḍenti.

Evamevaṁ kho bhikkhave navo cepi bhikkhu hoti dussīlo pāpadhammo, idamassa dubbaṇṇatāya vadāmi. Seyyathāpi so bhikkhave potthako dubbaṇṇo, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṁ āpajjanti, tesaṁ taṁ hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya, idamassa dukkhasamphassatāya vadāmi. Seyyathāpi so bhikkhave potthako dukkhasamphasso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Yesaṁ kho pana so[2] paṭiggaṇhāti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ, tesaṁ taṁ na mahapphalaṁ hoti na mahānisaṁsaṁ, idamassa appagghatāya vadāmi. Seyyathāpi so bhikkhave potthako appaggho, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Majjhimo cepi bhikkhave bhikkhu hoti -pa-. Thero cepi bhikkhave bhikkhu hoti dussīlo pāpadhammo, idamassa dubbaṇṇatāya vadāmi. Seyyathāpi so bhikkhave potthako dubbaṇṇo, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṁ āpajjanti, tesaṁ taṁ hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya. Idamassa dukkhasamphassatāya vadāmi. Seyyathāpi so bhikkhave potthako dukkhasamphasso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Yesaṁ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ, tesaṁ taṁ na mahapphalaṁ hoti na mahānisaṁsaṁ, idamassa appagghatāya vadāmi. Seyyathāpi so bhikkhave potthako appaggho, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Evarūpo cāyaṁ bhikkhave thero bhikkhu saṁghamajjhe bhaṇati, tamenaṁ bhikkhū evamāhaṁsu "kiṁ nu kho tuyhaṁ bālassa abyattassa bhaṇitena, tvampi nāma bhaṇitabbaṁ maññasī"ti. So kupito anattamano tathārūpiṁ vācaṁ

---

1. Taṁ (Sī), ṭhāne (Ka)
2. Yesaṁ kho pana (Sī, Syā, Kaṁ, I), yesaṁ so (Ka) Abhi 3. 138 piṭṭhepi passitabbaṁ.

nicchāreti, yathārūpāya vācāya saṁgho taṁ ukkhipati saṅkārakūṭeva naṁ potthakaṁ.

Navampi bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassañca mahagghañca, majjhimampi bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassañca mahagghañca, jiṇṇampi bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassañca mahagghañca, jiṇṇampi bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ ratanapaliveṭhanaṁ vā karoti gandhakaraṇḍake vā naṁ pakkhipanti.

Evamevaṁ kho bhikkhave navo cepi bhikkhu hoti sīlavā kalyāṇadhammo, idamassa suvaṇṇatāya vadāmi. Seyyathāpi taṁ bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ vaṇṇavantaṁ, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ye kho panassa sevanti bhajanti payirupāsanti diṭṭhānugatiṁ āpajjanti, tesaṁ taṁ hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāya, idamassa sukhasamphassatāya vadāmi. Seyyathāpi taṁ bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ sukhasamphassaṁ, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Yesaṁ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ, tesaṁ taṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ, idamassa mahagghatāya vadāmi. Seyyathāpi taṁ bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ mahagghaṁ, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Majjhimo cepi bhikkhave bhikkhu hoti -pa-. Thero cepi bhikkhave bhikkhu hoti -pa- puggalaṁ vadāmi.

Evarūpo cāyaṁ bhikkhave thero bhikkhu saṁghamajjhe bhaṇati, tamenaṁ bhikkhū evamāhaṁsu "appasaddā āyasmanto hotha, thero bhikkhu dhammañca vinayañca bhaṇatī"ti. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "kāsikavatthūpamā bhavissāma, na potthakūpamā"ti[1]. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti.  . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Loṇakapallasutta

101. Yo[2] bhikkhave evaṁ vadeyya "yathā yathāyaṁ puriso kammaṁ karoti, tathā tathā taṁ paṭisaṁvediyatī"ti. Evaṁ santaṁ bhikkhave brahmacariyavāso na hoti, okāso na paññāyati sammā dukkhassa

1. Kāsikaṁ vatthaṁ tathūpamāhaṁ bhavissāmi, na potthakūpamāhanti (Ka)
2. Yo kho (Syā, Kaṁ), yo ca kho (Ka)

antakiriyāya. Yo ca kho bhikkhave evaṁ vadeyya “yathā yathā vedanīyaṁ ayaṁ puriso kammaṁ karoti, tathā tathāssa vipākaṁ paṭisaṁvediyatī”ti. Evaṁ santaṁ bhikkhave brahmacariyavāso hoti, okāso paññāyati sammā dukkhassa antakiriyāya. Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ[1] kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti. Idha pana bhikkhave ekaccassa puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti? Idha pana bhikkhave ekacco puggalo abhāvitakāyo hoti abhāvitasīlo abhāvitacitto abhāvitapañño paritto appātumo appadukkhavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva? Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāvitakāyo hoti bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapañño aparitto mahatto[2] appamāṇavihārī. Evarūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva.

Seyyathāpi bhikkhave puriso loṇakapallaṁ[3] paritte udakamallake[4] pakkhipeyya. Taṁ kiṁ maññatha bhikkhave, api nu taṁ parittaṁ udakaṁ[5] amunā loṇakapallena loṇaṁ assa apeyyanti. Evaṁ bhante. Taṁ kissa hetu? Aduṁ hi bhante parittaṁ udakakapallake udakaṁ, taṁ amunā loṇakapallena loṇaṁ assa apeyyanti. Seyyathāpi bhikkhave puriso loṇakapallakaṁ Gaṅgāya nadiyā pakkhipeyya. Taṁ kiṁ maññatha bhikkhave, api nu sā Gaṅgā nadī amunā loṇakapallena loṇaṁ assa apeyyanti. No hetaṁ bhante. Taṁ kissa hetu? Asu hi bhante Gaṅgāya nadiyā mahā udakakkhandho, so amunā loṇakapallena loṇo na assa apeyyoti[6].

1. Pāpaṁ kammaṁ (Sī, I)
2. Mahattā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Loṇaphalaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Udakakapallake (Ka)
5. Udakamallake udakaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
6. Loṇaṁ nevassa apeyyanti (Sī), na loṇo assa apeyyoti (I)

Evamevaṁ kho bhikkhave idhekaccassa puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti. Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhāvitakāyo hoti abhāvitasīlo abhāvitacitto abhāvitapañño paritto appātumo appadukkhavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva? Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāvitakāyo hoti bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapañño aparitto mahatto appamāṇavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva. (1)

Idha bhikkhave ekacco aḍḍhakahāpaṇenapi bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇenapi bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇasatenapi bandhanaṁ nigacchati. Idha bhikkhave ekacco aḍḍhakahāpaṇenapi na bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇenapi na bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇasatenapi na bandhanaṁ nigacchati.

Kathaṁrūpo bhikkhave aḍḍhakahāpaṇenapi bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇenapi bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇasatenapi bandhanaṁ nigacchati? Idha bhikkhave ekacco daliddo hoti appassako appabhogo, evarūpo bhikkhave aḍḍhakahāpaṇenapi bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇenapi bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇasatenapi bandhanaṁ nigacchati.

Kathaṁrūpo bhikkhave aḍḍhakahāpaṇenapi na bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇenapi na bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇasatenapi na bandhanaṁ nigacchati? Idha bhikkhave ekacco aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo, evarūpo bhikkhave aḍḍhakahāpaṇenapi na bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇenapi na bandhanaṁ nigacchati, kahāpaṇasatenapi na bandhanaṁ nigacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekaccassa puggalassa appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti.

Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhāvitakāyo hoti abhāvitasīlo abhāvitacitto abhāvitapañño paritto appātumo appadukkhavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva? Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāvitakāyo hoti bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapañño aparitto mahatto appamāṇavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva. (2)

Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāvitakāyo hoti bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapañño aparitto mahatto appamāṇavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva. Seyyathāpi bhikkhave orabbhiko vā urabbhaghātako vā appekaccaṁ urabbhaṁ adinnaṁ ādiyamānaṁ pahoti hantuṁ vā bandhituṁ vā jāpetuṁ vā yathāpaccayaṁ vā kātuṁ. Appekaccaṁ urabbhaṁ adinnaṁ ādiyamānaṁ nappahoti hantuṁ vā bandhituṁ vā jāpetuṁ vā yathāpaccayaṁ vā kātuṁ.

Kathaṁrūpaṁ bhikkhave orabbhiko vā urabbhaghātako vā urabbhaṁ adinnaṁ ādiyamānaṁ pahoti hantuṁ vā bandhituṁ vā jāpetuṁ vā yathāpaccayaṁ vā kātuṁ? Idha bhikkhave ekacco daliddo hoti appassako appabhogo, evarūpaṁ bhikkhave orabbhiko vā urabbhaghātako vā urabbhaṁ adinnaṁ ādiyamānaṁ pahoti hantuṁ vā bandhituṁ vā jāpetuṁ vā yathāpaccayaṁ vā kātuṁ.

Kathaṁrūpaṁ bhikkhave orabbhiko vā urabbhaghātako vā urabbhaṁ adinnaṁ ādiyamānaṁ nappahoti hantuṁ vā bandhituṁ vā jāpetuṁ vā yathāpaccayaṁ vā

kātuṁ? Idha bhikkhave ekacco aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo rājā vā rājamahāmatto vā. Evarūpaṁ bhikkhave orabbhiko vā urabbhaghātako vā urabbhaṁ adinnaṁ ādiyamānaṁ nappahoti hantuṁ vā bandhituṁ vā jāpetuṁ vā yathāpaccayaṁ vā kātuṁ, aññadatthu pañjalikova[1] naṁ[2] yācati "dehi me mārisa urabbhaṁ vā urabbhadhanaṁ vā"ti. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekaccassa puggalassa tādisaṁyeva appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti. Idha pana bhikkhave ekaccassa puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhāvitakāyo hoti abhāvitasīlo abhāvitacitto abhāvitapañño paritto appātumo appadukkhavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa appamattakampi pāpakammaṁ kataṁ, tamenaṁ nirayaṁ upaneti.

Kathaṁrūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nāṇupi khāyati kiṁ bahudeva? Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāvitakāyo hoti bhāvitasīlo bhāvitacitto bhāvitapañño aparitto mahatto appamāṇavihārī, evarūpassa bhikkhave puggalassa tādisaṁyeva appamattakaṁ pāpakammaṁ kataṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, nā'ṇupi khāyati kiṁ bahudeva. (3)

Yo bhikkhave evaṁ vadeyya "yathā yathāyaṁ puriso kammaṁ karoti, tathā tathā taṁ paṭisaṁvedetī"ti. Evaṁ santaṁ bhikkhave brahmacariyavāso na hoti, okāso na paññāyati sammā dukkhassa antakiriyāya. Yo ca kho bhikkhave evaṁ vadeyya "yathā yathā vedanīyaṁ ayaṁ puriso kammaṁ karoti, tathā tathā tassa vipākaṁ paṭisaṁvedetī"ti. Evaṁ santaṁ bhikkhave brahmacariyavāso hoti, okāso paññāyati sammā dukkhassa antakiriyāyāti. . Navamaṁ.

---

1. Pañjaliko (Ka)
2. Paraṁ (Ka)

## 10. Paṁsudhovakasutta

102. Santi bhikkhave jātarūpassa oḷārikā upakkilesā paṁsuvālukā[1] sakkharakaṭhalā, tamenaṁ paṁsudhovako vā paṁsudhovakantevāsī vā Doṇiyaṁ ākiritvā dhovati sandhovati niddhovati. Tasmiṁ pahīne tasmiṁ byantīkate santi jātarūpassa majjhimasahagatā upakkilesā sukhumasakkharā thūlavāsukā[2], tamenaṁ paṁsudhovako vā paṁsudhovakantevāsī vā dhovati sandhogati niddhovati. Tasmiṁ pahīne tasmiṁ byantīkate santi jātarūpassa sukhumasahagatā upakkilesā sukhumavālukā kāḷajallikā, tamenaṁ paṁsudhovako vā paṁsudhovakantevāsī vā dhovati sandhovati niddhovati. Tasmiṁ pahīne tasmiṁ byantīkate athāparaṁ suvaṇṇasikatāvasissanti[3], tamenaṁ suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā jātarūpaṁ mūsāyaṁ pakkhipitvā dhamati sandhamati niddhamati, taṁ hoti jātarūpaṁ dhantaṁ sandhantaṁ[4] niddhantaṁ aniddhantakasāvaṁ[5] na ceva mudu hoti na ca kammaniyaṁ na ca pabhassaraṁ, pabhaṅgu ca, na ca sammā upeti kammāya. Hoti so bhikkhave samayo, yaṁ suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ dhamati sandhamati niddhamati, taṁ hoti jātarūpaṁ dhantaṁ sandhantaṁ niddhantaṁ niddhantakasāvaṁ[6] mudu ca hoti kammaniyañca pabhassarañca, na ca pabhaṅgu, sammā upeti kammāya. Yassā yassā ca pilandhanavikatiyā ākaṅkhati yadi paṭṭikāya[7] yadi kuṇḍalāya yadi gīveyyake[8] yadi suvaṇṇamālāya, tañcassa atthaṁ anubhoti.

Evamevaṁ kho bhikkhave santi adhicittamanuyuttassa bhikkhuno oḷārikā upakkilesā kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, tamenaṁ sacetaso bhikkhu dabbajātiko pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Tasmiṁ pahīne tasmiṁ byantīkate santi adhicittamanuyuttassa bhikkhuno majjhimasahagatā upakkilesā kāmavitakko byāpādavitakko vihiṁsāvitakko, tamenaṁ sacetaso bhikkhu dabbajātiko pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti.

---

1. Paṁsuvālikā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Thūlavālikā (Sī, I), thullavālikā (Syā, Kaṁ)
3. Suvaṇṇajātarūpakāvasissanti (Ka)
4. Adhantaṁ asandhantaṁ (Syā, Kaṁ)
5. Aniddhantaṁ anihitaṁ aninnītakasāvaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
6. Nihitaṁ ninnītakasāvaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
7. Muddikāya (Aṁ 2. 14 piṭṭhe)
8. Gīveyyakena (Ka), gīveyyakāya (?)

Tasmiṁ pahīne tasmiṁ byantīkate santi adhicittamanuyuttassa bhikkhuno sukhumasahagatā upakkilesā ñātivitakko janapadavitakko anavaññattipaṭisaṁyutto vitakko, tamenaṁ sacetaso bhikkhu dabbajātiko pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Tasmiṁ pahīne tasmiṁ byantīkate athāparaṁ dhammavitakkāvasissanti[1], so hoti samādhi na ceva santo, na ca paṇīto, nappaṭippassaddhaladdho, na ekodibhāvādhigato, sasaṅkhāraniggayhavāritagato[2]. Hoti so bhikkhave samayo, yaṁ taṁ cittaṁ ajjhattaṁyeva santiṭṭhati sannisīdati, ekodi hoti[3] samādhiyati, so hoti samādhi santo paṇīto paṭippassaddhiladdho ekodibhāvādhigato, na sasaṅkhāraniggayhavāritagato. Yassa yassa ca abhiññā sacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññā sacchikiriyāya, tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

So sace ākaṅkhati "anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhaveyyaṁ ekopi hutvā bahudhā assaṁ, bahudhāpi hutvā eko assaṁ, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gaccheyyaṁ seyyāthāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ kareyyaṁ seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne[4] gaccheyyaṁ seyyathāpi pathaviyaṁ. Ākāsepi pallaṅkena kameyyaṁ seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parimaseyyaṁ parimajjeyyaṁ, yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

So sace ākaṅkhati "dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇeyyaṁ dibbe ca mānuse ca ye dūre santike cā"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

---

1. Dhammavitakkovasissati (Ka)
2. Sasaṅkhāraniggayhavāritavato (Sī, Syā, Kaṁ, I), sasaṅkhāraniggayhavārivāvato (Ka), sasaṅkhāraniggayhavāriyādhigato (?) Aṁ 3. 225; Dī 3. 234 piṭṭhesupi.
3. Ekodibhāvaṁ gacchati (Sī), ekodibhāvo hoti (Syā, Kaṁ, Ka), ekodihoti (I)
4. Abhijjamāno (Sī, I, Ka)

So sace ākaṅkhati “parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajāneyyaṁ, sarāgaṁ vā cittaṁ ‘sarāgaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, vītarāgaṁ vā cittaṁ ‘vītarāgaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, sadosaṁ vā cittaṁ ‘sadosaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, vītadosaṁ vā cittaṁ ‘vītadosaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, samohaṁ vā cittaṁ ‘samohaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, vītamohaṁ vā cittaṁ ‘vītamohaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, saṁkhittaṁ vā cittaṁ ‘saṁkhittaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, vikkhittaṁ vā cittaṁ ‘vikkhittaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, mahaggataṁ vā cittaṁ ‘mahaggataṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, amahaggataṁ vā cittaṁ ‘amahaggataṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, sa-uttaraṁ vā cittaṁ ‘sa-uttaraṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, anuttaraṁ vā cittaṁ ‘anuttaraṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, samāhitaṁ vā cittaṁ ‘samāhita cittan’ti pajāneyyaṁ, asamāhitaṁ vā cittaṁ ‘asamāhitaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, vimuttaṁ vā cittaṁ ‘vimuttaṁ cittan’ti pajāneyyaṁ, avimuttaṁ vā cittaṁ ‘avimuttaṁ cittan’ti pajāneyyan”ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

So sace ākaṅkhati “anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyaṁ. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe ‘amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ. Tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyan”ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

So sace ākaṅkhati “dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe, sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyaṁ ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccariyena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhi-

kammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā'ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe, sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

So sace ākaṅkhati "āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyataneti. . Dasamaṁ.

### 11. Nimittasutta

103. Adhicittamanuyuttena bhikkhave bhikkhunā tīṇi nimittāni kālena kālaṁ manasi kātabbāni. Kālena kālaṁ samādhinimittaṁ manasi kātabbaṁ, kālena kālaṁ paggahanimittaṁ manasi kātabbaṁ, kālena kālaṁ upekkhānimittaṁ manasi kātabbaṁ. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ samādhinimittaṁyeva manasi kareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ kosajjāya saṁvatteyya. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ paggahanimittaṁyeva manasi kareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ uddhaccāya saṁvatteyya. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ upekkhānimittaṁyeva manasi kareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ na sammā samādhiyeyya āsavānaṁ khayāya. Yato ca kho bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu kālena kālaṁ samādhinimittaṁ manasi karoti, kālena kālaṁ paggahanimittaṁ manasi karoti, kālena kālaṁ upekkhānimittaṁ manasi karoti. Taṁ hoti cittaṁ muduñca kammaniyañca pabhassarañca, na ca pabhaṅgu, sammā samādhiyati āsavānaṁ khayāya.

Seyyathāpi bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā ukkaṁ bandheyya[1], ukkaṁ bandhitvā ukkāmukhaṁ ālimpeyya[1], ukkāmukhaṁ ālimpetvā

---

1. Bandhati ... ālimpati (Visuddhi 1. 239 piṭṭhe taṁṭīkāyaṁ ca) Ma-Ṭṭha 1. 179; Ma 3. 286 piṭṭhesu taṁ Aṭṭhakathāṭīkāsu ca passitabbaṁ.

saṇḍāsena jātarūpaṁ gahetvā ukkāmukhe pakkhipeyya[1], ukkāmukhe pakkhipitvā kālena kālaṁ abhidhamati, kālena kālaṁ udakena paripphoseti, kālena kālaṁ ajjhupekkhati. Sace bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ ekantaṁ abhidhameyya, ṭhānaṁ taṁ jātarūpaṁ ḍaheyya. Sace bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ ekantaṁ udakena paripphoseyya, ṭhānaṁ taṁ jātarūpaṁ nibbāpeyya[2]. Sace bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ ekantaṁ ajjhupekkheyya, ṭhānaṁ taṁ jātarūpaṁ na sammā paripākaṁ gaccheyya. Yato ca kho bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ kālena kālaṁ abhidhamati, kālena kālaṁ udakena paripphoseti, kālena kālaṁ ajjhupekkhati, taṁ hoti jātarūpaṁ muduñca kammaniyañca pabhassarañca, na ca pabhaṅgu, sammā upeti kammāya. Yassā yassā ca pilandhanavikatiyā ākaṅkhati yadi paṭṭikāya yadi kuṇḍalāya yadi gīveyyake yadi suvaṇṇamālāya, taṁ cassa atthaṁ anubhoti.

Evamevaṁ kho bhikkhave adhicittamanuyuttena bhikkhunā tīṇi nimittāni kālena kālaṁ manasi kātabbāni, kālena kālaṁ samādhinimittaṁ manasi kātabbaṁ, kālena kālaṁ paggahanimittaṁ manasi kātabbaṁ, kālena kālaṁ upekkhānimittaṁ manasi kātabbaṁ. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ samādhinimittaṁyeva manasi kareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ kosajjāya saṁvatteyya. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ paggahanimittaṁ yeva manasi kareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ uddhaccāya saṁvatteyya. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ upekkhānimittaṁyeva manasi kareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ na sammā samādhiyeyya āsavānaṁ khayāya. Yato ca kho bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu kālena kālaṁ samādhinimittaṁ manasi karoti, kālena kālaṁ paggahanimittaṁ manasi karoti, kālena kālaṁ upekkhānimittaṁ manasi karoti, taṁ hoti cittaṁ muduñca kammaniyañca pabhassarañca, na ca pabhaṅgu, sammā samādhiyati āsavānaṁ khayāya. Yassa yassa ca abhiññā sacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññā sacchikiriyāya, tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane.

---

1. Pakkhipati (Visuddhi 1. 239 piṭṭhe.)
2. Nibbāyeyya (Sī)

So sace ākaṅkhati "anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhaveyyaṁ -pa- (Cha abhiññā vitthāretabbā) āsavānaṁ khayā -pa- sacchikatvā upasampajja vihareyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyataneti. . Ekādasamaṁ.

Loṇakapallavaggo[1] pañcamo.

**Tassuddānaṁ**

Accāyikaṁ Pavivekaṁ, Sarado Parisā tayo.
Ājānīyā Potthako ca, Loṇaṁ Dhovati Nimittānīti.

## Dutiyo paṇṇāsako samatto.

1. Loṇaphalavaggo (Sī, Syā, Kaṁ, I)

# 3. Tatiyapaṇṇāsaka

## (11) 1. Sambodhavagga

### 1. Pubbevasambodhasutta

104. Pubbeva me bhikkhave sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattasseva sato etadahosi "ko nu kho loke assādo, ko ādīnavo, kiṁ nissaraṇan"ti. Tassa mayhaṁ bhikkhave etadahosi "yaṁ kho lokaṁ[1] paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ loke assādo. Yaṁ loko[2] anicco dukkho vipariṇāmadhammo, ayaṁ loke ādīnavo. Yo loke chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ, idaṁ loke nissaraṇan"ti[3]. Yāvakīvañcāhaṁ bhikkhave evaṁ lokassa assādañca assādato, ādīnavañca ādīnavato, nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ nābbhaññāsiṁ, neva tāvāhaṁ bhikkhave sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya "anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho"ti[4] paccaññāsiṁ. Yato ca khvāhaṁ[5] bhikkhave evaṁ lokassa assādañca assādato, ādīnavañca ādīnavato, nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, athāhaṁ bhikkhave sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya "anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho"ti paccaññāsiṁ. Ñāṇañca pana me dassanaṁ udapādi "akuppā me vimutti[6], ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhavo"ti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Paṭhama-assādasutta

105. Lokassāhaṁ bhikkhave assādapariyesanaṁ acariṁ, yo loke assādo tadajjhagamaṁ. Yāvatako loke assādo, paññāya me so sudiṭṭho. Lokassāhaṁ bhikkhave ādīnavapariyesanaṁ

---

1. Loke (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Loke (I, Ka)
3. Lokanissaraṇaṁ (Ṭṭha). 262 piṭṭhe "loke nissaraṇan"ti padena saṁsanditabbaṁ.
4. Abhisambuddho (Sī, Syā, Kaṁ, Ka)
5. Kho ahaṁ (Sī, I), khohaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 6. Cetovimutti (Sī, I, Ka)

acariṁ, yo loke ādīnavo tadajjhagamaṁ. Yāvatako loke ādīnavo, paññāya me so sudiṭṭho. Lokassāhaṁ bhikkhave nissaraṇapariyesanaṁ acariṁ, yaṁ loke nissaraṇaṁ tadajjhagamaṁ. Yāvatakaṁ loke nissaraṇaṁ, paññāya me taṁ sudiṭṭhaṁ. Yāvakīvañcāhaṁ bhikkhave lokassa assādañca assādato, ādīnavañca ādīnavato, nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ nābbhaññāsiṁ, neva tāvāhaṁ bhikkhave sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya "anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho"ti paccaññāsiṁ. Yato ca khvāhaṁ bhikkhave lokassa assādañca assādato, ādīnavañca ādīnavato, nissaraṇañca nissaraṇako yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, athāhaṁ bhikkhave sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya "anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho"ti paccaññāsiṁ. Ñāṇañca pana me dassanaṁ udapādi "akuppā me vimutti, ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhavo"ti. Dutiyaṁ.

### 3. Dutiya-assādasutta

106. No cedaṁ[1] bhikkhave loke assādo abhavissa, nayidaṁ sattā loke sārajjeyyuṁ. Yasmā ca kho bhikkhave atthi loke assādo, tasmā sattā loke sārajjanti. No cedaṁ bhikkhave loke ādīnavo abhavissa, nayidaṁ sattā loke nibbindeyyuṁ. Yasmā ca kho bhikkhave atthi loke ādīnavo, tasmā sattā loke nibbindanti. No cedaṁ bhikkhave loke nissaraṇaṁ abhavissa nayidaṁ sattā lokamhā[2] nissareyyuṁ. Yasmā ca kho bhikkhave atthi loke nissaraṇaṁ, tasmā sattā lokamhā nissaranti. Yāvakīvañca bhikkhave sattā lokassa assādañca assādato ādīnavañca ādīnavato nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ nābbhaññāsuṁ[3]. Neva tāva bhikkhave sattā sadevaka lokā samārakā sabrahmakā sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya nissaṭā visaṁyuttā vippamuttā[4] vimariyādīkatena[5] cetasā vihariṁsu. Yato ca kho bhikkhave sattā

1. No cetaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka) Saṁ 2. 25 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Loke (Ka)
3. Nābbhaññaṁsu (Saṁ 2. 26 piṭṭhe)
4. Vippayuttā (Ka)
5. Vimariyādikatena (Sī, I, Ka)

lokassa assādañca assādato ādīnavañca ādīnavato nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ abbhaññāsuṁ, atha bhikkhave sattā sadevakā lokā samārakā sabrahmakā sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya nissaṭā visaṁyuttā vippamuttā vimariyādīkatena cetasā viharantīti. . Tatiyaṁ.

### 4. Samaṇabrāhmaṇasutta

107. Ye keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā lokassa assādañca assādato, ādīnavañca ādīnavato, nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ nappajānanti, na me te[1] bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā samaṇesu vā samaṇasammatā brāhmaṇesu vā brāhmaṇasammatā, na ca pana te āyasmanto sāmaññatthaṁ vā brahmaññatthaṁ vā diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā lokassa assādañca assādato, ādīnavañca ādīnavato, nissaraṇañca nissaraṇato yathābhūtaṁ pajānanti, te kho bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā samaṇesu vā samaṇasammatā brāhmaṇesu vā brāhmaṇasammatā, te ca panāyasmanto sāmaññatthañca brahmaññatthañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantīti[2]. . Catutthaṁ.

### 5. Ruṇṇasutta

108. Ruṇṇamidaṁ bhikkhave ariyassa vinaye yadidaṁ gītaṁ, ummattakamidaṁ bhikkhave ariyassa vinaye yadidaṁ naccaṁ, komārakamidaṁ bhikkhave ariyassa vinaye yadidaṁ ativelaṁ dantavidaṁsakahasitaṁ[3]. Tasmātiha bhikkhave setughāto gīte setughāto nacce, alaṁ vo dhammappamoditānaṁ sataṁ sitaṁ sitamattāyāti. . Pañcamaṁ.

### 6. Atittisutta

109. Tiṇṇaṁ bhikkhave paṭisevanāya natthi titti. Katamesaṁ tiṇṇaṁ? Soppassa bhikkhave paṭisevanāya natthi titti, surāmerayapānassa bhikkhave

---

1. Na te (Ka) 2. Viharissanti (Sī, I) 3. Dantavidaṁsakaṁ hasitaṁ (Sī, I)

paṭisevanāya natthi titti, methunadhammasamāpattiyā bhikkhave paṭisevanāya natthi titti. Imesaṁ bhikkhave tiṇṇaṁ paṭisevanāya natthi tittīti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Arakkhitasutta

110. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca "citte gahapati arakkhite kāyakammampi arakkhitaṁ hoti, vacīkammampi arakkhitaṁ hoti, manokammampi arakkhitaṁ hoti. Tassa arakkhitakāyakammantassa arakkhitavacīkammantassa arakkhitamanokammantassa kāyakammampi avassutaṁ hoti, vacīkammampi avassutaṁ hoti, manokammampi avassutaṁ hoti. Tassa avassutakāyakammantassa avassutavacīkammantassa avassutamanokammantassa kāyakammampi pūtikaṁ hoti, vacīkammampi pūtikaṁ hoti, manokammampi pūtikaṁ hoti. Tassa pūtikāyakammantassa pūtivacīkammantassa pūtimanokammantassa na bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti na bhaddikā kālakiriyā.

Seyyathāpi gahapati kūṭāgāre ducchanne kūṭampi arakkhitaṁ hoti, gopānasiyopi arakkhitā honti, bhittipi arakkhitā hoti, kūṭampi avassutaṁ hoti, gopānasiyopi avassutā honti, bhittipi avassutā hoti. Kūṭampi pūtikaṁ hoti, gopānasiyopi pūtikā honti, bhittipi pūtikā hoti.

Evamevaṁ kho gahapati citte arakkhite kāyakammampi arakkhitaṁ hoti, vacīkammampi arakkhitaṁ hoti, manokammampi arakkhitaṁ hoti. Tassa arakkhitakāyakammantassa arakkhitavacīkammantassa arakkhitamanokammantassa kāyakammampi avassutaṁ hoti, vacīkammampi avassutaṁ hoti, manokammampi avassutaṁ hoti. Tassa avassutakāyakammantassa avassutavacīkammantassa avassutamanokammantassa kāyakammampi pūtikaṁ hoti, vacīkammampi pūtikaṁ hoti, manokammampi pūtikaṁ hoti. Tassa pūtikāyakammantassa pūtivacīkammantassa pūtimanokammantassa na bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti na bhaddikā kālaṅkiriyā.

Citte gahapati rakkhite kāyakammampi rakkhitaṁ hoti, vacīkammampi rakkhitaṁ hoti, manokammampi rakkhitaṁ hoti. Tassa rakkhitakāyakammantassa rakkhitavacīkammantassa rakkhitamanokammantassa kāyakammampi anavassutaṁ hoti, vacīkammampi anavassutaṁ hoti, manokammampi anavassutaṁ hoti. Tassa anavassutakāyakammantassa anavassutavacīkammantassa anavassutamanokammantassa kāyakammampi apūtikaṁ hoti, vacīkammampi apūtikaṁ hoti, manokammampi apūtikaṁ hoti. Tassa apūtikāyakammantassa apūtivacīkammantassa apūtimanokammantassa bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti bhaddikā kālakiriyā.

Seyyathāpi gahapati kūṭāgāre succhanne kūṭampi rakkhitaṁ hoti, gopānasiyopi rakkhitā honti, bhittipi rakkhitā hoti. Kūṭampi anavassutaṁ hoti, gopānasiyopi anavassutā honti, bhittipi anavassutā hoti. Kūṭampi apūtikaṁ hoti, gopānasiyopi apūtikā honti, bhittipi apūtikā hoti.

Evamevaṁ kho gahapati citte rakkhite kāyakammampi rakkhitaṁ hoti, vacīkammampi rakkhitaṁ hoti, manokammampi rakkhitaṁ hoti. Tassa rakkhitakāyakammantassa rakkhitavacīkammantassa rakkhitamanokammantassa kāyakammampi anavassutaṁ hoti, vacīkammampi anavassutaṁ hoti, manokammampi anavassutaṁ hoti. Tassa anavassutakāyakammantassa anavassutavacīkammantassa anavassutamanokammantassa kāyakammampi apūtikaṁ hoti, vacīkammampi apūtikaṁ hoti, manokammampi apūtikaṁ hoti. Tassa apūtikāyakammantassa apūtivacīkammantassa apūtimanokammantassa bhaddikaṁ maraṇaṁ hoti bhaddikā kālakiriyāti. . Sattamaṁ.

## 8. Byāpannasutta

111. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca "citte gahapati byāpanne kāyakammampi byāpannaṁ hoti, vacīkammampi byāpannaṁ hoti, manokammampi byāpannaṁ hoti. Tassa byāpannakāyakammantassa byāpannavacīkammantassa byāpannamanokammantassa na bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti na bhaddikā kālakiriyā. Seyyathāpi gahapati kūṭāgāre ducchanne kūṭampi byāpannaṁ hoti, gopānasiyopi byāpannā honti, bhittipi

byāpannā hoti. Evamevaṁ kho gahapati citte byāpanne kāyakammampi byāpannaṁ hoti, vacīkammampi byāpannaṁ hoti, manokammampi byāpannaṁ hoti. Tassa byāpannakāyakammantassa byāpannavacīkammantassa byāpannamanokammantassa na bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti na bhaddikā kālakiriyā.

Citte gahapati abyāpanne kāyakammampi abyāpannaṁ hoti, vacīkammampi abyāpannaṁ hoti, manokammampi abyāpannaṁ hoti. Tassa abyāpannakāyakammantassa abyāpannavacīkammantassa abyāpannamanokammantassa bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti bhaddikā kālakiriyā. Seyyāthāpi gahapati kūṭāgāre succhanne kūṭampi abyāpannaṁ hoti, gopānasiyopi abyāpannā honti, bhittipi abyāpannā hoti. Evamevaṁ kho gahapati citte abyāpanne kāyakammampi abyāpannaṁ hoti, vacīkammampi abyāpannaṁ hoti, manokammampi abyāpannaṁ hoti. Tassa abyāpannakāyakammantassa -pa- abyāpannamanokammantassa bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti bhaddikā kālaṅkiriyāti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Paṭhamanidānasutta

112. Tīṇimāni bhikkhave nidānāni kammānaṁ samudayāya. Katamāni tīṇi? Lobho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, doso nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, moho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya. Yaṁ bhikkhave lobhapakataṁ kammaṁ lobhajaṁ lobhanidānaṁ lobhasamudayaṁ, taṁ kammaṁ akusalaṁ, taṁ kammaṁ savajjaṁ, taṁ kammaṁ dukkhavipākaṁ, taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattati, na taṁ kammaṁ kammanirodhāya saṁvattati. Yaṁ bhikkhave dosapakataṁ kammaṁ dosajaṁ dosanidānaṁ dosasamudayaṁ, taṁ kammaṁ akusalaṁ, taṁ kammaṁ sāvajjaṁ, taṁ kammaṁ dukkhavipākaṁ, taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattati, na taṁ kammaṁ kammanirodhāya saṁvattati. Yaṁ bhikkhave mohapakataṁ kammaṁ mohajaṁ mohanidānaṁ mohasamudayaṁ, taṁ kammaṁ akusalaṁ, taṁ kammaṁ sāvajjaṁ, taṁ kammaṁ dukkhavipākaṁ, taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattati, na taṁ kammaṁ kammanirodhāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave tīṇi nidānāni kammānaṁ samudayāya.

Tīṇimāni bhikkhave nidānāni kammānaṁ samudayāya. Katamāni tīṇi? Alobho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, adoso nidānaṁ kammānaṁ samudayāya, amoho nidānaṁ kammānaṁ samudayāya. Yaṁ bhikkhave alobhapakataṁ kammaṁ alobhajaṁ alobhanidānaṁ alobhasamudayaṁ,

taṁ kammaṁ kusalaṁ, taṁ kammaṁ anavajjaṁ, taṁ kammaṁ sukhavipākaṁ, taṁ kammaṁ kammanirodhāya saṁvattati, na taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattati. Yaṁ bhikkhave adosapakataṁ kammaṁ adosajaṁ adosanidānaṁ adosasamudayaṁ, taṁ kammaṁ kusalaṁ, taṁ kammaṁ anavajjaṁ, taṁ kammaṁ sukhavipākaṁ, taṁ kammaṁ kammanirodhāya saṁvattati, na taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattati. Yaṁ bhikkhave amohapakataṁ kammaṁ amohajaṁ amohanidānaṁ amohasamudayaṁ, taṁ kammaṁ kusalaṁ, taṁ kammaṁ anavajjaṁ, taṁ kammaṁ sukhavipākaṁ, taṁ kammaṁ kammanirodhāya saṁvattati, na taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave tīṇi nidānāni kammānaṁ samudayāyāti.  . Navamaṁ.

## 10. Dutiyanidānasutta

113. Tīṇimāni bhikkhave nidānāni kammānaṁ samudayāya. Katamāni tīṇi? Atīte bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati, anāgate bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati, paccuppanne bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati. Kathañca bhikkhave atīte chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati? Atīte bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha cetasā anuvitakketi anuvicāreti, tassa atīte chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha cetasā anuvitakkayato anuvicārayato chando jāyati, chandajāto tehi dhammehi saṁyutto hoti. Etamahaṁ bhikkhave saṁyojanaṁ vadāmi, yo cetaso sārāgo. Evaṁ kho bhikkhave atīte chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati.

Kathañca bhikkhave anāgate chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati? Anāgate bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha cetasā anuvitakketi anuvicāreti, tassa anāgate chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha cetasā anuvitakkayato anuvicārayato chando jāyati, chandajāto tehi dhammehi saṁyutto hoti. Etamahaṁ bhikkhave saṁyojanaṁ vadāmi, yo cetaso sārāgo. Evaṁ kho bhikkhave anāgate chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati.

Kathañca bhikkhave paccuppanne chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati? Paccuppanne bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha cetasā

anuvitakketi anuvicāreti, tassa paccuppanne chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha cetasā anuvitakkayato anuvicārayato chando jāyati, chandajāto tehi dhammehi saṁyutto hoti. Etamahaṁ bhikkhave saṁyojanaṁ vadāmi, yo cetaso sārāgo. Evaṁ kho bhikkhave paccuppanne chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando jāyati. Imāni kho bhikkhave tīṇi nidānāni kammānaṁ samudayāya.

Tīṇimāni bhikkhave nidānāni kammānaṁ samudayāya. Katamāni tīṇi? Atīte bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati, anāgate bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati, paccuppanne bhikkhave chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati. Kathañca bhikkhave atīte chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati? Atītānaṁ bhikkhave chandarāgaṭṭhāniyānaṁ dhammānaṁ āyatiṁ vipākaṁ pajānāti, āyatiṁ vipākaṁ viditvā tadabhinivatteti, tadabhinivattetvā[1] cetasā abhinivijjhitvā[2] paññāya ativijjha[3] passati. Evaṁ kho bhikkhave atīte chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati.

Kathañca bhikkhave anāgate chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati? Anāgatānaṁ bhikkhave chandarāgaṭṭhāniyānaṁ dhammānaṁ āyatiṁ vipākaṁ pajānāti, āyatiṁ vipākaṁ viditvā tadabhinivatteti, tadabhinivattetvā cetasā abhinivijjhitvā paññāya ativijjha passati. Evaṁ kho bhikkhave anāgate chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati.

Kathañca bhikkhave paccuppanne chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati? Paccuppannānaṁ bhikkhave chandarāgaṭṭhāniyānaṁ dhammānaṁ āyatiṁ vipākaṁ pajānāti, āyatiṁ vipākaṁ viditvā tadabhinivatteti, tadabhinivattetvā cetasā abhinivijjhitvā paññāya ativijjha passati. Evaṁ kho bhikkhave paccuppanne chandarāgaṭṭhāniye dhamme ārabbha chando na jāyati. Imāni kho bhikkhave tīṇi nidānāni kammānaṁ samudayāyāti. . Dasamaṁ.

Sambodhavaggo paṭhamo.

---

1. Tadabhinivajjeti, tadabhinivajjetvā (Sī, Syā, Kaṁ)
2. Abhivirājetvā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Abhinivijjha (Ka)

### Tassuddānaṁ

Pubbeva duve Assādā, Samaṇo Ruṇṇapañcamaṁ.
Atitti dve ca vuttāni, Nidānāni apare duveti.

---

## (12) 2. Āpāyikavagga

### 1. Āpāyikasutta

114. Tayome bhikkhave āpāyikā nerayikā idamappahāya. Katame tayo? Yo ca abrahmacārī brahmacāripaṭiñño, yo ca suddhaṁ brahmacariyaṁ carantaṁ amūlakena[1] abrahmacariyena anuddhaṁseti, yo cāyaṁ evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "natthi kāmesu doso"ti, so tāya kāmesu pātabyataṁ āpajjati. Ime kho bhikkhave tayo āpāyikā nerayikā idamappahāyāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Dullabhasutta

115. Tiṇṇaṁ bhikkhave pātubhāvo dullabho lokasmiṁ. Katamesaṁ tiṇṇaṁ? Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvo dullabho lokasmiṁ, Tathāgatappaveditassa dhammavinayassa desetā puggalo dullabho lokasmiṁ, kataññū katavedī puggalo dullabho lokasmiṁ. Imesaṁ kho bhikkhave tiṇṇaṁ pātubhāvo dullabho lokasminti. . Dutiyaṁ.

### 3. Appameyyasutta

116. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Suppameyyo duppameyyo appameyyo. Katamo ca bhikkhave puggalo suppameyyo? Idha bhikkhave ekacco puggalo uddhato hoti unnaḷo capalo mukharo vikiṇṇavāco muṭṭhassati asampajāno asamāhito vibbhantacitto pākatindriyo. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo suppameyyo.

---

1. Abhūtena (Ka)

Katamo ca bhikkhave puggalo duppameyyo? Idha bhikkhave ekacco puggalo anuddhato hoti anunnaḷo acapalo amukharo avikiṇṇavāco upaṭṭhitassati sampajāno samāhito ekaggacitto saṁvutindriyo. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo duppameyyo.

Katamo ca bhikkhave puggalo appameyyo? Idha bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti khīṇāsavo. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo appameyyo. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Tatiyaṁ.

## 4. Āneñjasutta

117. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Idha bhikkhave ekacco puggalo sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tatra ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno ākāsānañcāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ākāsānañcāyatanūpagānaṁ bhikkhave devānaṁ vīsati kappasahassāni āyuppamāṇaṁ, tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁyeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tatra ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno viññāṇañcāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Viññāṇañcāyatanūpagānaṁ bhikkhave devānaṁ cattārīsaṁ kappasahassāni āyuppamāṇaṁ,

tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁ yeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tatra ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno ākiñcaññāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ākiñcaññāyatanūpagānaṁ bhikkhave devānaṁ saṭṭhi kappasahassāni āyuppamāṇaṁ, tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁyeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.  . Catutthaṁ.

### 5. Vipattisampadāsutta

118. Tisso imā bhikkhave vipattiyo. Katamā tisso? Sīlavipatti cittavipatti diṭṭhivipatti. Katamā ca bhikkhave sīlavipatti? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, pisuṇavāco hoti, pharusavāco hoti, samphappalāpī hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sīlavipatti.

Katamā ca bhikkhave cittavipatti? Idha bhikkhave ekacco abhijjhālu hoti byāpannacitto. Ayaṁ vuccati bhikkhave cittavipatti.

Katamā ca bhikkhave diṭṭhivipatti? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti viparītadassano "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā, ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhivipatti. Sīlavipattihetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Cittavipattihetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Diṭṭhivipattihetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Imā kho bhikkhave tisso vipattiyoti.

Tisso imā bhikkhave sampadā. Katamā tisso? Sīlasampadā cittasampadā diṭṭhisampadā. Katamā ca bhikkhave sīlasampadā? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sīlasampadā.

Katamā ca bhikkhave cittasampadā? Idha bhikkhave ekacco anabhijjhālu hoti abyāpannacitto. Ayaṁ vuccati bhikkhave cittasampadā.

Katamā ca bhikkhave diṭṭhisampadā? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti aviparītadassano "atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭhaṁ, atthi hutaṁ, atthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko, atthi paro loko, atthi mātā, atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrahmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā, ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhisampadā. Sīlasampadāhetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. Cittasampadāhetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ

upapajjanti. Diṭṭhisampadāhetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. Imā kho bhikkhave tisso sampadāti. . Pañcamaṁ.

## 6. Apaṇṇakasutta

119. Tisso imā bhikkhave vipattiyo. Katamā tisso? Sīlavipatti cittavipatti diṭṭhivipatti. Katamā ca bhikkhave sīlavipatti? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti -pa- samphappalāpī hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sīlavipatti.

Katamā ca bhikkhave cittavipatti? Idha bhikkhave ekacco abhijjhālu hoti byāpannacitto. Ayaṁ vuccati bhikkhave cittavipatti.

Katamā ca bhikkhave diṭṭhivipatti? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti viparītadassano "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ -pa- ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhivipatti. Sīlavipattihetu vā bhikkhave -pa-. Diṭṭhivipattihetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjanti. Seyyathāpi bhikkhave apaṇṇako maṇi uddhaṁ khitto yena yeneva patiṭṭhāti, suppatiṭṭhitaṁyeva patiṭṭhāti. Evamevaṁ kho bhikkhave sīlavipattihetu vā sattā -pa- upapajjanti. Imā kho bhikkhave tisso vipattiyoti.

Tisso imā bhikkhave sampadā. Katamā tisso? Sīlasampadā cittasampadā diṭṭhisampadā. Katamā ca bhikkhave sīlasampadā, idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa-. Ayaṁ vuccati bhikkhave sīlasampadā.

Katamā ca bhikkhave cittasampadā? Idha bhikkhave ekacco anabhijjhālu hoti abyāpannacitto. Ayaṁ vuccati bhikkhave cittasampadā.

Katamā ca bhikkhave diṭṭhisampadā? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti aviparītadassano "atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭhaṁ -pa- ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhisampadā. Sīlasampadāhetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. Cittasampadāhetu vā -pa-.

Diṭṭhisampadāhetu vā bhikkhave sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugahiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. Seyyathāpi bhikkhave apaṇṇako maṇi uddhaṁ khitto yena yeneva patiṭṭhāti, suppatiṭṭhitaṁyeva patiṭṭhāti. Evamevaṁ kho bhikkhave sīlasampadāhetu vā sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. Cittasampadāhetu vā sattā -pa-. Diṭṭhisampadāhetu vā sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti. Imā kho bhikkhave tisso sampadāti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Kammantasutta

120. Tisso imā bhikkhave vipattiyo. Katamā tisso? Kammantavipatti ājīvavipatti diṭṭhivipatti. Katamā ca bhikkhave kammantavipatti? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti -pa- samphappalāpī hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kammantavipatti.

Katamā ca bhikkhave ājīvavipatti? Idha bhikkhave ekacco micchājīvo hoti, micchā-ājīvena jīvikaṁ[1] kappeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave ājīvavipatti.

Katamā ca bhikkhave diṭṭhivipatti? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti viparītadassano "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ -pa- ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhivipatti. Imā kho bhikkhave tisso vipattiyoti.

Tisso imā bhikkhave sampadā. Katamā tisso? Kammantasampadā ājīvasampadā diṭṭhisampadā. Katamā ca bhikkhave kammantasampadā? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- samphappalāpā paṭivirato hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kammantasampadā.

Katamā ca bhikkhave ājīvasampadā? Idha bhikkhave ekacco sammā-ājīvo hoti, sammā-ājīvena jīvikaṁ kappeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave ājīvasampadā.

Katamā ca bhikkhave diṭṭhisampadā? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti aviparītadassano "atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭhaṁ -pa- ye imañca lokaṁ

---

1. Jīvitaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī”ti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhisampadā. Imā kho bhikkhave tisso sampadāti. . Sattamaṁ.

### 8. Paṭhamasoceyyasutta

121. Tīṇimāni bhikkhave soceyyāni. Katamāni tīṇi? Kāyasoceyyaṁ vacīsoceyyaṁ manosoceyyaṁ. Katamañca bhikkhave kāyasoceyyaṁ? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kāyasoceyyaṁ.

Katamañca bhikkhave vacīsoceyyaṁ? Idha bhikkhave ekacco musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave vacīsoceyyaṁ.

Katamañca bhikkhave manosoceyyaṁ? Idha bhikkhave ekacco anabhijjhālu hoti abyāpannacitto sammādiṭṭhiko. Idaṁ vuccati bhikkhave manosoceyyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi soceyyānīti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Dutiyasoceyyasutta

122. Tīṇimāni bhikkhave soceyyāni. Katamāni tīṇi? Kāyasoceyyaṁ vacīsoceyyaṁ manosoceyyaṁ. Katamañca bhikkhave kāyasoceyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, abrahmacariyā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kāyasoceyyaṁ.

Katamañca bhikkhave vacīsoceyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu musāvādā paṭivirato hoti. Pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave vacīsoceyyaṁ.

Katamañca bhikkhave manosoceyyaṁ, idha bhikkhave bhikkhu santaṁ vā ajjhattaṁ kāmacchandaṁ “atthi me ajjhattaṁ kāmacchando”ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ kāmacchandaṁ “natthi me ajjhattaṁ kāmacchando”ti pajānāti, yathā ca anuppannassa

kāmacchandassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa kāmacchandassa pahānaṁ hoti tañca pajānāti. Yathā ca pahīnassa kāmacchandassa āyatiṁ anuppādo hoti tañca pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ byāpādaṁ "atthi me ajjhattaṁ byāpādo"ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ byāpādaṁ "natthi me ajjhattaṁ byāpādo"ti pajānāti, yathā ca anuppannassa byāpādassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa byāpādassa pahānaṁ hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa byāpādassa āyatiṁ anuppādo hoti tañca pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ thinamiddhaṁ "atthi me ajjhattaṁ thinamiddhan"ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ thinamiddhaṁ "natthi me ajjhattaṁ thinamiddhan"ti pajānāti, yathā ca anuppannassa thinamiddhassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa thinamiddhassa pahānaṁ hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa thinamiddhassa āyatiṁ anuppādo hoti tañca pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ uddhaccakukkuccaṁ "atthi me ajjhattaṁ uddhaccakukkuccan"ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ uddhaccakukkuccaṁ "natthi me ajjhattaṁ uddhaccakukkuccan"ti pajānāti, yathā ca anuppannassa uddhaccakukkuccassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa uddhaccakukkuccassa pahānaṁ hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa uddhaccakukkuccassa āyatiṁ anuppādo hoti tañca pajānāti. Santaṁ vā ajjhattaṁ vicikicchaṁ "atthi me ajjhattaṁ vicikicchā"ti pajānāti, asantaṁ vā ajjhattaṁ vicikicchaṁ "natthi me ajjhattaṁ vicikicchā"ti pajānāti. Yathā ca anuppannāya vicikicchāya uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannāya vicikicchāya pahānaṁ hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnāya vicikicchāya āyatiṁ anuppādo hoti tañca pajānāti. Idaṁ vuccati bhikkhave manosoceyyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi soceyyānīti.

* Kāyasuciṁ vacīsuciṁ, cetosuciṁ anāsavaṁ.
Suciṁ soceyyasampannaṁ, āhu ninhātapāpakanti.

Navamaṁ.

## 10. Moneyyasutta

123. Tīṇimāni bhikkhave moneyyāni. Katamāni tīṇi? Kāyamoneyyaṁ vacīmoneyyaṁ manomoneyyaṁ. Katamañca bhikkhave

---

* Khu 1. 233 piṭṭhepi.

kāyamoneyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, abrahmacariyā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kāyamoneyyaṁ.

Katamañca bhikkhave vacīmoneyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave vacīmoneyyaṁ.

Katamañca bhikkhave manomoneyyaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Idaṁ vuccati bhikkhave manomoneyyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi moneyyānīti.

Kāyamuniṁ vacīmuniṁ, cetomuniṁ anāsavaṁ.
Muniṁ moneyyasampannaṁ, āhu sabbappahāyinanti.

Dasamaṁ.

Āpāyikavaggo dutiyo.

### Tassuddānaṁ

Āpāyiko Dullabho Appameyyaṁ, Āneñjavipattisampadā.
Apaṇṇako ca Kammanto, dve Soceyyāni Moneyyanti.

---

## (13) 3. Kusināravagga

### 1. Kusinārasutta

124. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kusinārāyaṁ viharati Baliharaṇe vanasaṇḍe. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Idha bhikkhave bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁvā upanissāya viharati, tamenaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena

nimanteti, ākaṅkhamāno bhikkhave bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanaṁ tenupasaṅkamati, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdati, tamenaṁ so gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappeti sampavāreti.

Tassa evaṁ hoti "sādhu vata myāyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappeti sampavāretī"ti. Evampissa hoti "aho vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā āyatimpi evarūpena paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappeyya sampavāreyyā"ti. So taṁ piṇḍapātaṁ gathito[1] mucchito ajjhosanno[2] anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati, so tattha kāmavitakkampi vitakketi, byāpādavitakkampi vitakketi, vihiṁsāvitakkampi vitakketi. Evarūpassāhaṁ bhikkhave bhikkhuno dinnaṁ na mahapphalanti vadāmi. Taṁ kissa hetu? Pamatto hi bhikkhave bhikkhu viharati.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, tamenaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti, ākaṅkhamāno bhikkhave bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanaṁ tenupasaṅkamati, upasaṇkamitvā paññatte āsane nisīdati, tamenaṁ so gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappeti sampavāreti.

Tassa na evaṁ hoti "sādhu vata myāyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappeti sampavāretī"ti. Evampissa na hoti "aho vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā āyatimpi evarūpena paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappeyya sampavāreyyā"ti. So taṁ piṇḍapātaṁ agathito amucchito anajjhosanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, so tattha

---

1. Gadhito (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Ajjhāpanno (Sī, Ka) ajjhopanno (Ṭīkā)

nekkhammavitakkampi vitakketi, abyāpādavitakkampi vitakketi, avihiṁsāvitakkampi vitakketi. Evarūpassāhaṁ bhikkhave bhikkhuno dinnaṁ mahapphalanti vadāmi. Taṁ kissa hetu? Appamatto hi bhikkhave bhikkhu viharatīti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Bhaṇḍanasutta

125. Yassaṁ bhikkhave disāyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti. Manasi kātumpi me esā bhikkhave disā na phāsu hoti, pageva gantuṁ. Niṭṭhamettha gacchāmi—addhā te āyasmanto tayo dhamme pajahiṁsu, tayo dhamme bahulamakaṁsu[1]. Katame tayo dhamme pajahiṁsu? Nekkhammavitakkaṁ abyāpādavitakkaṁ avihiṁsāvitakkaṁ. Ime tayo dhamme pajahiṁsu. Katame tayo dhamme bahulamakaṁsu? Kāmavitakkaṁ byāpādavitakkaṁ vihiṁsāvitakkaṁ. Ime tayo dhamme bahulamakaṁsu. Yassaṁ bhikkhave disāyaṁ bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti. Manasi kātumpi me esā bhikkhave disā na phāsu hoti, pageva gantuṁ. Niṭṭhamettha gacchāmi "addhā te āyasmanto ime tayo dhamme pajahiṁsu, ime tayo dhamme bahulamakaṁsu".

Yassaṁ pana bhikkhave disāyaṁ bhikkhū samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassāntā viharanti. Gantumpi me esā bhikkhave disā phāsu hoti, pageva manasi kātuṁ. Niṭṭhamettha gacchāmi—addhā te āyasmanto tayo dhamme pajahiṁsu, tayo dhamme bahulamakaṁsu. Katame tayo dhamme pajahiṁsu? Kāmavitakkaṁ byāpādavitakkaṁ vihiṁsāvitakkaṁ. Ime tayo dhamme pajahiṁsu. Katame tayo dhamme bahulamakaṁsu? Nekkhammavitakkaṁ abyāpādavitakkaṁ avihiṁsāvitakkaṁ. Ime tayo dhamme bahulamakaṁsu. Yassaṁ bhikkhave disāyaṁ bhikkhū samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharanti. Gantumpi me esā bhikkhave disā phāsu hoti, pageva manasi kātuṁ. Niṭṭhamettha gacchāmi "addhā te āyasmanto ime tayo dhamme pajahiṁsu, ime tayo dhamme bahulamakaṁsū"ti. . Dutiyaṁ.

---

1. Bahulīmakaṁsu (Syā, Kaṁ, I)

## 3. Gotamakacetiyasutta

126. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Gotamake cetiye. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

"Abhiññāyāhaṁ bhikkhave dhammaṁ desemi no anabhiññāya, sanidānāhaṁ bhikkhave dhammaṁ desemi no anidānaṁ, sappāṭihāriyāhaṁ bhikkhave dhammaṁ desemi no appāṭihāriyaṁ. Tassa mayhaṁ bhikkhave abhiññāya dhammaṁ desayato no anabhiññāya, sanidānaṁ dhammaṁ desayato no anidānaṁ, sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desayato no appāṭihāriyaṁ karaṇīyo ovādo karaṇīyā anusāsanī, alañca pana vo bhikkhave tuṭṭhiyā alaṁ attamanatāya alaṁ somanassāya "Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṁgho"ti.

Idamavoca Bhagavā, attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti. Imasmiṁ ca pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne sahassī lokadhātu akampitthāti. . Tatiyaṁ.

## 4. Bharaṇḍukālāmasutta

127. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno yena Kapilavatthu tadavasari. Assosi kho Mahānāmo Sakko "Bhagavā kira Kapilavatthuṁ anuppatto"ti. Atha kho Mahānāmo Sakko yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Mahānāmaṁ Sakkaṁ Bhagavā etadavoca—

"Gaccha Mahānāma, Kapilavatthusmiṁ tathārūpaṁ āvasathaṁ jāna, yatthajja mayaṁ ekarattiṁ vihareyyāmā"ti. "Evaṁ bhante"ti kho Mahānāmo Sakko Bhagavato paṭissutvā Kapilavatthuṁ pavisitvā kevalakappaṁ Kapilavatthuṁ anvāhiṇḍanto[1] nāddasa Kapilavatthusmiṁ tathārūpaṁ āvasathaṁ, yatthajja Bhagavā ekarattiṁ vihareyya.

Atha kho Mahānāmo Sakko yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca "natthi bhante Kapilavatthusmiṁ tathārūpo

---

1. Āhiṇḍanto (Syā, Kaṁ)

āvasatho, yatthajja Bhagavā ekarattiṁ vihareyya. Ayaṁ bhante Bharaṇḍu Kālāmo Bhagavato purāṇasabrahmacārī, tassajja Bhagavā assame ekarattiṁ viharatū"ti, gaccha Mahānāma santharaṁ paññāpehīti. "Evaṁ bhante"ti kho Mahānāmo Sakko Bhagavato paṭissutvā yena Bharaṇḍussa Kālāmassa assamo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā santharaṁ paññāpetvā udakaṁ ṭhapetvā pādānaṁ dhovanāya yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca "santhato bhante santhāro udakaṁ ṭhapitaṁ pādānaṁ dhovanāya, yassadāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī"ti.

Atha kho Bhagavā yena Bharaṇḍussa Kālāmassa assamo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā pāde pakkhālesi. Atha kho Mahānāmassa Sakkassa etadahosi "akālo kho ajja Bhagavantaṁ payirupāsituṁ, kilanto Bhagavā, sve dānāhaṁ Bhagavantaṁ payirupāsissāmī"ti Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho Mahānāmo Sakko tassā rattiyā accayena yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Mahānāmaṁ Sakkaṁ Bhagavā etadavoca "tayo khome Mahānāma satthāro santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Idha Mahānāma ekacco satthā kāmānaṁ pariññaṁ paññāpeti, na rūpānaṁ pariññaṁ paññāpeti, na vedanānaṁ pariññaṁ paññāpeti. Idha pana Mahānāma ekacco satthā kāmānaṁ pariññaṁ paññāpeti, rūpānaṁ pariññaṁ paññāpeti, na vedanānaṁ pariññaṁ paññāpeti. Idha pana Mahānāma ekacco satthā kāmānaṁ pariññaṁ paññāpeti, rūpānaṁ pariññaṁ paññāpeti, vedanānaṁ pariññaṁ paññāpeti. Ime kho Mahānāma tayo satthāro santo saṁvijjāmānā lokasmiṁ. Imesaṁ Mahānāma tiṇṇaṁ satthārānaṁ ekā niṭṭhā udāhu puthu niṭṭhāti.

Evaṁ vutte Bharaṇḍu Kālāmo Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca "ekāti Mahānāma vadehī"ti. Evaṁ vutte Bhagavā Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca "nānāti Mahānāma vadehī"ti. Dutiyampi kho Bharaṇḍu Kālāmo Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca "ekāti Mahānāma vadehī"ti. Dutiyampi kho Bhagavā Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca "nānāti Mahānāma vadehī"ti. Tatiyampi kho Bharaṇḍu Kālāmo Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca "ekāti

Mahānāma vadehī”ti. Tatiyampi kho Bhagavā Mahānāmaṁ Sakkaṁ etadavoca “nānāti Mahānāma vadehī”ti.

Atha kho Bharaṇḍu Kālāmassa etadahosi “mahesakkhassa vatamhi Mahānāmassa Sakkassa sammukhā samaṇena Gotamena yāvatatiyaṁ apasādito, yaṁnūnāhaṁ Kapilavatthumhā pakkameyyan”ti. Atha kho Bharaṇḍu Kālāmo Kapilavatthumhā pakkāmi. Yaṁ Kapilavatthumhā pakkāmi, tathā pakkantova ahosi, na puna paccāgacchīti. . Catutthaṁ.

### 5. Hatthakasutta

128. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Hatthako devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato purato “ṭhassāmī”ti osīdatimeva saṁsīdatimeva[1], na sakkoti saṇṭhātuṁ. Seyyathāpi nāma sappi vā telaṁ vā vālukāya āsittaṁ osīdatimeva saṁsīdatimeva na saṇṭhāti. Evamevaṁ Hatthako devaputto Bhagavato purato “ṭhassāmī”ti osīdatimeva saṁsīdatimeva, na sakkoti saṇṭhātuṁ.

Atha kho Bhagavā Hatthakaṁ devaputtaṁ etadavoca “oḷārikaṁ Hatthaka attabhāvaṁ abhinimmināhī”ti. “Evaṁ bhante”ti kho Hatthako devaputto Bhagavato paṭissutvā oḷārikaṁ attabhāvaṁ abhinimminitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Hatthakaṁ devaputtaṁ Bhagavā etadavoca—

“Ye te Hatthaka dhammā pubbe manussabhūtassa pavattino ahesuṁ, api nu te te dhammā etarahi pavattino”ti. Ye ca me bhante dhammā pubbe manussabhūtassa pavattino ahesuṁ, te ca me dhammā etarahi pavattino. Ye ca me bhante dhammā pubbe manussabhūtassa nappavattino ahesuṁ, te ca me dhammā etarahi pavattino. Seyyathāpi bhante Bhagavā etarahi ākiṇṇo viharati bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi

---

1. Osīdati ceva saṁsīdati ca (Sī, I), osīdati saṁsīdati (Syā, Kaṁ)

rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Evamevaṁ kho ahaṁ bhante ākiṇṇo viharāmi devaputtehi. Dūratopi bhante devaputtā āgacchanti "hatthakassa devaputtassa santike dhammaṁ sossāmā"ti. Tiṇṇāhaṁ bhante dhammānaṁ atitto appaṭivāno kālaṅkato. Katamesaṁ tiṇṇaṁ? Bhagavato ahaṁ bhante dassanassa atitto appaṭivāno kālaṅkato, saddhammasavanassāhaṁ bhante atitto appaṭivāno kālaṅkato, saṁghassāhaṁ bhante upaṭṭhānassa atitto appaṭivāno kālaṅkato. Imesaṁ kho ahaṁ bhante tiṇṇaṁ dhammānaṁ atitto appaṭivāno kālaṅkatoti.

Nāhaṁ Bhagavato dassanassa, tittimajjhagā[1] kudācanaṁ.
Saṁghassa upaṭṭhānassa, saddhammasavanassa ca.

Adhisīlaṁ sikkhamāno, saddhammasavane rato.
Tiṇṇaṁ dhammānaṁ atitto, Hatthako avihaṁ gatoti.

Pañcamaṁ.

## 6. Kaṭuviyasutta

129. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane migadāye. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Bārāṇasiṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho Bhagavā Goyogapilakkhasmiṁ[2] piṇḍāya caramāno[3] aññataraṁ bhikkhuṁ rittassādaṁ bāhirassādaṁ muṭṭhassatiṁ asampajānaṁ asamāhitaṁ vibbhantacittaṁ pākatindriyaṁ, disvā taṁ bhikkhuṁ etadavoca—

"Mā kho tvaṁ bhikkhu attānaṁ kaṭuviyamakāsi, taṁ vata bhikkhu kaṭuviyakataṁ attānaṁ āmagandhena[4] avassutaṁ makkhikā nānupatissanti nānvāssavissantīti[5] netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti. Atha kho so bhikkhu Bhagavatā iminā ovādena ovadito saṁvegamāpādi. Atha kho Bhagavā Bārāṇasiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto bhikkhū āmantesi— "idhāhaṁ bhikkhave pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya

1. Titti tittisambhavaṁ (Ka)
2. Goyogamilakkhasmiṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Caramānaṁ(Ka)
4. Āmagandhe (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Nānubandhissanti (Ka)

Bārāṇasiṁ paṇḍāya pāvisiṁ, addasaṁ kho ahaṁ bhikkhave Goyogapilakkhasmiṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ bhikkhu rittassādaṁ bāhirassādaṁ muṭṭhassatiṁ asampajānaṁ asamāhitaṁ vibbhantacittaṁ pākatindriyaṁ, disvā taṁ bhikkhu etadavocaṁ—

'Mā kho tvaṁ bhikkhu attānaṁ kaṭuviyamakāsi, taṁ vata bhikkhu kaṭuviyakataṁ attānaṁ āmagandhena avassutaṁ makkhikā nānupatissanti nānvāssavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī'ti. Atha kho bhikkhave so bhikkhu mayā iminā ovādena ovadito saṁvegamāpādī"ti. Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "kiṁ nu kho bhante kaṭuviyaṁ, ko āmagandho, kā makkhikā"ti.

Abhijjhā kho bhikkhu kaṭuviyaṁ, byāpādo āmagandho, pāpakā akusalā vitakkā makkhikā, taṁ vata bhikkhu kaṭuviyakataṁ attānaṁ āmagandhena avassutaṁ makkhikā nānupatissanti nānvāssavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Aguttaṁ cakkhusotasmiṁ, indriyesu asaṁvutaṁ.
Makkhikānupatissanti, saṅkappā rāganissitā.

Kaṭuviyakato bhikkhu, āmagandhe avassuto.
Ārakā hoti nibbānā, vighātasseva bhāgavā.

Gāme vā yadi vārañ̃ñe, aladdhā samathamattano[1].
Pareti[2] bālo dummedho, makkhikāhi purakkhato.

Ye ca sīlena sampannā, paññāyūpasameratā.
Upasantā sukhaṁ senti, nāsayitvāna makkhikāti.

Chaṭṭhaṁ.

### 7. Paṭhama-Anuruddhasutta

130. Atha kho āyasmā Anuruddho yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Anuruddho Bhagavantaṁ etadavoca "idhāhaṁ bhante dibbena

---

1. Samamattano (Sī, Syā, Kaṁ), sammamattano (I)
2. Careti (Syā, Ka)

cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena yebhuyyena passāmi mātugāmaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjamānaṁ. Katihi nu kho bhante dhammehi samannāgato mātugāmo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjatī"ti.

Tīhi kho Anuruddha dhammehi samannāgato mātugāmo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Katamehi tīhi? Idha Anuruddha mātugāmo pubbaṇhasamayaṁ maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati, majjhanhikasamayaṁ issāpariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati, sāyanhasamayaṁ kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati. Imehi kho Anuruddha tīhi dhammehi samannāgato mātugāmo kayassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjatīti. . Sattamaṁ.

## 8. Dutiya-Anuruddhasutta

131. Atha kho āyasmā Anuruddho yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Anuruddho āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca "idhāhaṁ āvuso Sāriputta dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokaṁ olokemi, āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā[1], passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ, atha ca pana me nānupādāya[2] āsavehi cittaṁ vimuccatī"ti.

Yaṁ kho te āvuso Anuruddha evaṁ hoti "ahaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassaṁ lokaṁ volokemī"ti, idaṁ te mānasmiṁ. Yampi te āvuso Anuruddha evaṁ hoti "āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggan"ti, idaṁ te uddhaccasmiṁ. Yampi te āvuso Anuruddha evaṁ hoti "atha ca pana me nānupādāya āsavehi cittaṁ vimuccatī"ti,

---

1. Apammuṭṭhā (Sī), apamuṭṭhā (Syā, Kaṁ)
2. Na anupādāya (Sī, Syā, Kaṁ, I)

idaṁ te kukkuccasmiṁ. Sādhu vatāyasmā Anuruddho ime tayo dhamme pahāya ime tayo dhamme amanasikaritvā amatāya dhātuyā cittaṁ upasaṁharatūti.

Atha kho āyasmā Anuruddho aparena samayena ime tayo dhamme pahāya ime tayo dhamme amanasikaritvā amatāya dhātuyā cittaṁ upasaṁhari[1]. Atha kho āyasmā Anuruddho eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro ca panāyasmā Anuruddho arahataṁ ahosīti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Paṭicchannasutta

132. Tīṇimāni bhikkhave paṭicchannāni āvahanti[2] no vivaṭāni. Katamāni tīṇi? Mātugāmo bhikkhave paṭicchanno āvahati no vivaṭo, brāhmaṇānaṁ bhikkhave mantā paṭicchannā āvahanti no vivaṭā, micchādiṭṭhi bhikkhave paṭicchannā āvahati no vivaṭā. Imāni kho bhikkhave tīṇi paṭicchannāni āvahanti no vivaṭāni.

Tīṇimāni bhikkhave vivaṭāni virocanti no paṭicchannāni. Katamāni tīṇi? Candamaṇḍalaṁ bhikkhave vivaṭaṁ virocati no paṭicchannaṁ, sūriyamaṇḍalaṁ bhikkhave vivaṭaṁ virocati no paṭicchannaṁ, Tathāgatappavedito dhammavinayo bhikkhave vivaṭo virocati no paṭicchanno. Imāni kho bhikkhave tīṇi vivaṭāni virocanti no paṭicchannānīti. . Navamaṁ.

### 10. Lekhasutta

133. Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Pāsāṇalekhūpamo puggalo, pathavilekhūpamo puggalo, udakalekhūpamo puggalo. Katamo ca bhikkhave pāsāṇalekhūpamo puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa

1. Upasaṁhāsi (Syā, Kaṁ, I), upasaṁharati (Ka)
2. Vahanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

kodho dīgharattaṁ anuseti. Seyyathāpi bhikkhave pāsāṇe lekhā na khippaṁ lujjati vātena vā udakena vā, ciraṭṭhitikā hoti. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo abhiṇhaṁ kujjati, so ca khvassa kodho dīgharattaṁ anuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāsāṇalekhūpamo puggalo.

Katamo ca bhikkhave pathavilekhūpamo puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa kodho na dīgharattaṁ anuseti. Seyyathāpi bhikkhave pathaviyā lekhā khippaṁ lujjati vātena vā udakena vā, na ciraṭṭhitikā hoti, evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa kodho na dīgharattaṁ anuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pathavilekhūpamo puggalo.

Katamo ca bhikkhave udakalekhūpamo puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo āgāḷhenapi vuccamāno pharusenapi vuccamāno amanāpenapi vuccamāno sandhiyatimeva[1] saṁsandatimeva[1] sammodatimeva[1]. Seyyathāpi bhikkhave udake lekhā khippaṁyeva paṭivigacchati, na ciraṭṭhitikā hoti. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco puggalo āgāḷhenapi vuccamāno pharusenapi vuccamāno amanāpenapi vuccamāno sandhiyatimeva saṁsandatimeva sammodatimeva. Ayaṁ vuccati bhikkhave udakalekhūpamo puggalo. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[2]. . Dasamaṁ.

Kusināravaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Kusinārabhaṇḍanā ceva, Gotamabharaṇḍuhatthako.
Kaṭuviyaṁ dve Anuruddhā, Paṭicchannaṁ Lekhena te dasāti.

---

## (14) 4. Yodhājīvavagga

### 1. Yodhājīvasutta

134. Tīti bhikkhave aṅgehi samannāgato yodhājīvo rājārato hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Katamehi

1. ...yeva (Syā, Kaṁ), ...ceva (I)
2. Abhi 3. 137 piṭṭhepi.

tīhi? Idha bhikkhave yodhājīvo dūre pātī ca hoti, akkhaṇavedhī ca, mahato ca kāyassa padāletā. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato yodhājīvo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu dūre pātī ca hoti, akkhaṇavedhī ca, mahato ca kāyassa padāletā.

Kathañca bhikkhave bhikkhu dūre pātī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yā kāci vedanā atītānāgatapaccuppannā ajjhāttā vā bahiddhā vā oḷārikā vā sukhumā vā hīnā vā paṇītā vā yā dūre santike vā, sabbaṁ vedanaṁ[1] "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yā kāci saññā atītānāgatapaccuppannā ajjhattā vā bahiddhā vā oḷārikā vā sukhumā vā hīnā vā paṇītā vā yā dūre santike vā, sabbaṁ saññaṁ[2] "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Ye keci saṅkhārā atītānāgatapaccuppannā ajjhattā vā bahiddhā vā oḷārikā vā sukhumā vā hīnā vā paṇītā vā ye dūre santike vā, sabbe saṅkhāre "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ viññāṇaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dūre pātī hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu akkhaṇavedhī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ

---

1. Sabbā vedanā (Syā, Kaṁ, I, Ka); upari 490 piṭṭhepi.
2. Sabbā saññā (Syā, Kaṁ, I, Ka)

dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu akkhaṇavedhī hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu mahato kāyassa padāletā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu mahantaṁ avijjākkhandhaṁ padāleti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu mahato kāyassa padāletā hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Parisāsutta

135. Tisso imā bhikkhave parisā. Katamā tisso? Ukkācitavinītā parisā, paṭipucchāvinītā parisā, yāvatāvinītā[1] parisā. Imā kho bhikkhave tisso parisāti. . Dutiyaṁ.

## 3. Mittasutta

136. Tīhi bhikkhave aṅgehi samannāgato mitto sevitabbo. Katamehi tīhi? ( )[2] duddadaṁ dadāti, dukkaraṁ karoti, dukkhamaṁ khamati. Imehi kho bhikkhave tīhi aṅgehi samannāgato mitto sevitabboti. . Tatiyaṁ.

## 4. Uppādāsutta

137. Uppādā vā bhikkhave Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā. Sabbe saṅkhārā aniccā taṁ Tathāgato abhisambujjhati abhisameti, abhisambujjhitvā abhisametvā ācikkhati deseti paññāpeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānīkaroti "sabbe saṅkhārā aniccā"ti. Uppādā vā bhikkhave Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā sabbe saṅkhārā dukkhā, taṁ Tathāgato abhisambujjhati abhisameti,

---

1. Yāvatajjhāvinītā (Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ)
2. (Idha bhikkhave bhikkhu) (I, Ka)

abhisambujjhitvā abhisametvā ācikkhati deseti paññāpeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānīkaroti "sabbe saṅkhārā dukkhā"ti. Uppādā vā bhikkhave Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā sabbe dhammā anattā, taṁ Tathāgato abhisambujjhati abhisameti, abhisambujjhitvā abhisametvā ācikkhati deseti paññāpeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānīkaroti "sabbe dhammā anattā"ti. . Catutthaṁ.

### 5. Kesakambalasutta

138. Seyyathāpi bhikkhave yāni kānici tantāvutānaṁ vatthānaṁ, kesakambalo tesaṁ paṭikiṭṭho akkhāyati. Kesakambalo bhikkhave sīte sīto, uṇhe uṇho dubbaṇṇo duggandho dukkhasamphasso. Evamevaṁ kho bhikkhave yāni kānici puthusamaṇabrāhmaṇavādānaṁ[1], makkhalivādo tesaṁ paṭikiṭṭho akkhāyati.

Makkhali bhikkhave moghapuriso evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "natthi kammaṁ, natthi kiriyaṁ, natthi vīriyan"ti. Yepi te bhikkhave ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto kammavādā ceva ahesuṁ kiriyavādā ca vīriyavādā ca, tepi bhikkhave Makkhali moghapuriso paṭibāhati "natthi kammaṁ, natthi kiriyaṁ, natthi vīriyan"ti. Yepi te bhikkhave bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto kammavādā ceva bhavissanti kiriyavādā ca vīriyavādā ca, tepi bhikkhave Makkhali moghapuriso paṭibāhati "natthi kammaṁ, natthi kiriyaṁ, natthi vīriyan"ti. Ahampi bhikkhave etarahi Arahaṁ Sammāsambuddho kammavādo ceva kiriyavādo ca vīriyavādo ca, mampi bhikkhave Makkhali moghapuriso paṭibāhati "natthi kammaṁ, natthi kiriyaṁ, natthi vīriyan"ti.

Seyyathāpi bhikkhave nadīmudhe khippaṁ uḍḍeyya[2] bahūnaṁ[3] macchānaṁ ahitāya dukkhāya anayāya byasanāya. Evamevaṁ kho bhikkhave Makkhali moghapuriso manussakhippaṁ maññe loke uppanno bahūnaṁ sattānaṁ ahitāya dukkhāya anayāya byasanāyāti. . Pañcamaṁ.

---

1. Samaṇappavādānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Oḍḍeyya (Sī)
3. Bahunnaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

### 6. Sampadāsutta

139. Tisso imā bhikkhave sampadā. Katamā tisso? Saddhāsampadā sīlasampadā paññāsampadā. Imā kho bhikkhave tisso sampadāti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Vuddhisutta

140. Tisso imā bhikkhave vuddhiyo. Katamā tisso? Saddhāvuddhi sīlavuddhi paññāvuddhi. Imā kho bhikkhave tisso vuddhiyoti. . Sattamaṁ.

### 8. Assakhaḷuṅkasutta

141. Tayo ca bhikkhave assakhaḷuṅke desessāmi, tayo ca purisakhaḷuṅke, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Katame ca bhikkhave tayo assakhaḷuṅkā? Idha bhikkhave ekacco assakhaḷuṅko javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco assakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco assakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Ime kho bhikkhave tayo assakhaḷuṅkā.

Katame ca bhikkhave tayo purisakhaḷuṅkā? Idha bhikkhave ekacco purisakhaḷuṅko javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco purisakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco purisakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca.

Kathañca bhikkhave purisakhaḷuṅko javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho

saṁsādeti[1] no vissajjeti, idamassa na vaṇṇasmiṁ vadāmi. Na kho pana lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa na ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave purisakhaḷuṅko javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno.

Kathañca bhikkhave purisakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho vissajjeti no saṁsādeti, idamassa vaṇṇasmiṁ vadāmi. Na pana lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa na ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave purisakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno.

Kathañca bhikkhave purisakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho vissajjeti no saṁsādeti, idamassa vaṇṇasmiṁ vadāmi. Lābhī kho pana hoti cīvaraviṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave purisakhaḷuṅko javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Ime kho bhikkhave tayo purisakhaḷuṅkāti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Assaparassasutta

142. Tayo ca bhikkhave assaparasse[2] desessāmi tayo ca purisaparasse[3], taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

---

1. Saṁhīreti (Ka)
2. Assasadasse (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Purisasadasse (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Katame ca bhikkhave tayo assaparassā? Idha bhikkhave ekacco assaparasso javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco assaparasso javasampanno hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco assaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Ime kho bhikkhave tayo assaparassā.

Katame ca bhikkhave tayo purisaparassā? Idha bhikkhave ekacco purisaparasso javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco purisaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno, idha pana bhikkhave ekacco purisaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca.

Kathañca bhikkhave purisaparasso javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno? Idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho saṁsādeti no vissajjeti, idamassa na vaṇṇasmiṁ vadāmi. Na kho pana lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa na ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave purisaparasso javasampanno hoti na vaṇṇasampanno na ārohapariṇāhasampanno.

Kathañca bhikkhave purisaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno? Idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho vissajjeti no saṁsādeti, idamassa vaṇṇasmiṁ vadāmi. Na kho pana lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa na ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave purisaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca na ārohapariṇāhasampanno.

Kathañca bhikkhave purisaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca? Idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho vissajjeti no saṁsādeti, idamassa vaṇṇasmiṁ vadāmi. Lābhī kho pana hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave purisaparasso javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Ime kho bhikkhave tayo purisaparassāti. . Navamaṁ.

## 10. Assājānīyasutta

143. Tayo ca bhikkhave bhadre assājānīye desessāmi tayo ca bhadre purisājānīye, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. “Evaṁ bhante”ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Katame ca bhikkhave tayo bhadrā assājānīyā? Idha bhikkhave ekacco bhadro assājānīyo -pa- javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Ime kho bhikkhave tayo bhadrā assājānīyā.

Katame ca bhikkhave tayo bhadrā purisājānīyā? Idha bhikkhave ekacco bhadro purisājānīyo -pa- javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca.

Kathañca bhikkhave bhadro purisājānīyo -pa- javasampanno ca hoti vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idamassa javasmiṁ vadāmi. Abhidhamme kho pana abhivinaye pañhaṁ puṭṭho vissajjeti no saṁsādeti, idamassa vaṇṇasmiṁ vadāmi. Lābhī kho pana hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, idamassa ārohapariṇāhasmiṁ vadāmi. Evaṁ kho bhikkhave bhadro purisājānīyo javasampanno ca hoti

vaṇṇasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Ime kho bhikkhave tayo bhadrā purisājānīyāti. . Dasamaṁ.

### 11. Paṭhamamoranivāpasutta

144. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Moranivāpe paribbājakārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu accantaniṭṭho hoti accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānaṁ. Katamehi tīhi? Asekkhena sīlakkhandhena, asekkhena samādhikkhandhena, asekkhena paññākkhandhena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu accantaniṭṭho hoti accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānanti. . Ekādasamaṁ.

### 12. Dutiyamoranivāpasutta

145. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu accantaniṭṭho hoti accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānaṁ. Katamehi tīhi? Iddhipāṭihāriyena ādesanāpāṭihāriyena anusāsanīpāṭihāriyena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu accantaniṭṭho hoti accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānanti. . Dvādasamaṁ.

### 13. Tatiyamoranivāpasutta

146. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu accantaniṭṭho hoti accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānaṁ. Katamehi tīhi? Sammādiṭṭhiyā sammāñāṇena sammāvimuttiyā. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu

accantaniṭṭho hoti accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosāno seṭṭho devamanussānanti. . Terasamaṁ.

Yodhājīvavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Yodho Parisamittañca, Uppādā Kesakambalo.
Sampadā vuddhi tayo Assā, tayo Moranivāpinoti.

---

## (15) 5. Maṅgalavagga

### 1. Akusalasutta

147. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi tīhi? Akusalena kāyakammena, akusalena vacīkammena, akusalena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi tīhi? Kusalena kāyakammena, kusalena vacīkammena, kusalena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Sāvajjasutta

148. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi tīhi? Sāvajjena kāyakammena, sāvajjena vacīkammena, sāvajjena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi tīhi? Anavajjena kāyakammena, anavajjena vacīkammena, anavajjena manokammena. Imehi kho -pa- evaṁ saggeti. . Dutiyaṁ.

## 3. Visamasutta

149. Tīhi bhikkhave -pa- visamena kāyakammena, visamena vacīkammena, visamena manokammena. Imehi kho -pa- evaṁ niraye.

Tīhi bhikkhave dhammehi -pa- samena kāyakammena, samena vacīkammena, samena manokammena. Imehi kho -pa- evaṁ saggeti. . Tatiyaṁ.

## 4. Asucisutta

150. Tīhi bhikkhave -pa- asucinā kāyakammena, asucinā vacīkammena, asucinā manokammena. Imehi kho -pa- evaṁ niraye.

Tīhi bhikkhave -pa- sucinā kāyakammena, sucinā vacīkammena, sucinā manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Catutthaṁ.

## 5. Paṭhamakhatasutta

151. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi tīhi? Akusalena kāyakammena, akusalena vacīkammena, akusalena manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi tīhi? Kusalena kāyakammena, kusalena vacīkammena, kusalena manokammena -pa-. . Pañcamaṁ.

## 6. Dutiyakhatasutta

152. Tīhi bhikkhave -pa- sāvajjena kāyakammena, sāvajjena vacīkammena, sāvajjena manokammena -pa-.

Tīhi bhikkhave -pa- anavajjena kāyakammena, anavajjena vacīkammena, anavajjena manokammena -pa-. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Tatiyakhatasutta

153. Tīhi bhikkhave -pa- sisamena kāyakammena, visamena vacīkammena, visamena manokammena -pa-.

Tīhi bhikkhave -pa- samena kāyakammena, samena vacīkammena, samena manokammena -pa-. . Sattamaṁ.

## 8. Catutthakhatasutta

154. Tīhi bhikkhave -pa- asucinā kāyakammena, asucinā vacīkammena, asucinā manokammena -pa-.

Tīhi bhikkhave -pa- sucinā kāyakammena, sucinā vacīkammena, sucinā manokammena. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Vandanāsutta

155. Tisso imā bhikkhave vandanā. Katamā tisso? Kāyena vācāya manasā. Imā kho bhikkhave tisso vandanāti. . Navamaṁ.

## 10. Pubbaṇhasutta

156. Ye bhikkhave sattā pubbaṇhasamayaṁ kāyena sucaritaṁ caranti, vācāya sucaritaṁ caranti, manasā sucaritaṁ caranti. Supubbaṇho bhikkhave tesaṁ sattānaṁ.

Ye bhikkhave sattā majjhanhikasamayaṁ kāyena sucaritaṁ caranti, vācāya sucaritaṁ caranti, manasā sucaritaṁ caranti. Sumajjhanhiko bhikkhave tesaṁ sattanaṁ.

Ye bhikkhave sattā sāyanhasamayaṁ kāyena sucaritaṁ caranti, vācāya sucaritaṁ caranti, manasā sucaritaṁ caranti. Susāyanho bhikkhave tesaṁ sattānanti. . Dasamaṁ.

Sunakkhattaṁ sumaṅgalaṁ, suppabhātaṁ suhuṭṭhitaṁ[1].
Sukhaṇo sumuhutto ca, suyiṭṭhaṁ brahmacārisu.

Padakkhiṇaṁ kāyakammaṁ, vācākammaṁ padakkhiṇaṁ.
Padakkhiṇaṁ manokammaṁ, paṇīdhi te padakkhiṇe[2].
Padakkhiṇāni katvāna, labhantatthe[3] padakkhiṇe.

Te atthaladdhā sukhitā, viruḷhā Buddhasāsane.
Arogā sukhitā hotha, saha sabbehi ñātibhīti.

Maṅgalavaggo pañcamo.

Tassuddānaṁ

Akusalañca Sāvajjaṁ, Visamāsucinā saha.
Caturo Khatā Vandanā, Pubbaṇhena ca te dasāti.

## Tatiyo paṇṇāsako samatto.

1. Suvuṭṭhitaṁ (Sī, I)
2. Paṇidhiyo padakkhiṇā (Sī, I), paṇidhi te padakkhiṇā (Syā, Kaṁ)
3. Labhatatthe (Sī, I)

## (16) 6. Acelakavagga

157-163. Tisso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā tisso? Āgāḷhā paṭipadā, nijjhāmā paṭipadā, majjhimā paṭipadā. Katamā ca bhikkhave āgāḷhā paṭipadā? Idha bhikkhave ekacco evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi "natthi kāmesu doso"ti, so kāmesu pātabyataṁ āpajjati. Ayaṁ vuccati bhikkhave āgāḷhā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave nijjhāmā paṭipadā? Idha bhikkhave ekacco acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano[1] na ehibhadantiko, na tiṭṭhabhadantiko, nābhihaṭaṁ, na uddissakataṁ, na nimantanaṁ sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā[2] paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṁ, na daṇḍamantaraṁ, na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ, na maṁsaṁ, na suraṁ, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko, sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti, sattahipi dattīhi yāpeti, ekāhikampi āhāraṁ āhāreti, dvāhikampi āhāraṁ āhāreti, sattāhikampi āhāraṁ āhāreti. Iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati.

So sākabhakkhopi hoti, sāmākabhakkhopi hoti, nīvārabhakkhopi hoti, daddulabhakkhopi hoti, haṭabhakkhopi hoti, kaṇabhakkhopi hoti, ācāmabhakkhopi hoti, piññākabhakkhopi hoti, tiṇabhakkhopi hoti, gomayabhakkhopi hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti, pavattaphalabhojī.

So sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vāḷakambalampi dhāreti,

---

1. Hatthāvalekhano (Syā, Kaṁ) Dī 1. 157; Ma 1. 111; upari 527; Ma 2. 5 piṭṭhesupi passitabbā.
2. Khaḷopimukhā (Sī, Syā, Kaṁ)

ulūkapakkhikampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave nijjhāmā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave majjhimā paṭipadā? Idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu -pa-. Citte -pa-. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Ayaṁ vuccati bhikkhave majjhimā paṭipadā. Imā kho bhikkhave tisso paṭipadāti. (1)

Tisso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā tisso? Āgāḷhā paṭipadā, nijjhāmā paṭipadā, majjhimā paṭipadā. Katamā ca bhikkhave āgāḷhā paṭipadā -pa-. Ayaṁ vuccati bhikkhave āgāḷhā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave nijjhāmā paṭipadā -pa-. Ayaṁ vuccati bhikkhave nijjhāmā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave majjhimā paṭipadā? Idha bhikkhave bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. (2)

Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīriyasamādhi -pa-. Cittasamādhi -pa-. Vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti -pa-. (3)

Saddhindriyaṁ bhāveti. Vīriyindriyaṁ bhāveti. Satindriyaṁ bhāveti. Samādhindriyaṁ bhāveti. Paññindriyaṁ bhāveti -pa-. (4)

Saddhābalaṁ bhāveti. Vīriyabalaṁ bhāveti. Satibalaṁ bhāveti. Samādhibalaṁ bhāveti. Paññābalaṁ bhāveti -pa-. (5)

Satisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Vīriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti -pa-. (6)

Sammādiṭṭhiṁ bhāveti. Sammāsaṅkappaṁ bhāveti. Sammāvācaṁ bhāveti. Sammākammantaṁ bhāveti. Sammā-ājīvaṁ bhāveti. Sammāvāyāmaṁ bhāveti. Sammāsatiṁ bhāveti. Sammāsamādhiṁ bhāveti. Ayaṁ vuccati bhikkhave majjhimā paṭipadā. Imā kho bhikkhave tisso paṭipadāti. (7)

Acelakavaggo chaṭṭho.

**Tassuddānaṁ**

Satipaṭṭhānaṁ sammappadhānaṁ, iddhipādindriyena ca.
Balaṁ bojjhaṅgo maggo ca, paṭipadāya yojayeti.

---

## (17) 7. Kammapathapeyyāla

164-183. Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi tīhi? Attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti, pāṇātipāte ca samanuñño hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi tīhi? Attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti, pāṇātipātā veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (2)

Attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti, adinnādāne ca samanuñño hoti-pa-.

Attanā ca adinnādānā paṭivirato hoti, parañca adinnādānā veramaṇiyā samādapeti, adinnādānā veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (4)

Attanā ca kāmesumicchācārī hoti, parañca kāmesumicchācāre samādapeti, kāmesumicchācāre ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, parañca kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti, kāmesumicchācārā veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (6)

Attanā ca musāvādī hoti, parañca musāvāde samādapeti, musāvāde ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca musāvādā paṭivirato hoti, parañca musāvādā veramaṇiyā samādapeti, musāvādā veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (8)

Attanā ca pisuṇavāco hoti, parañca pisuṇāya vācāya samādapeti, pisuṇāya vācāya ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pisuṇāya vācāya veramaṇiyā samādapeti, pisuṇāya vācāya veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (10)

Attanā ca pharusavāco hoti, parañca pharusāya vācāya samādapeti, pharusāya vācāya ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca pharusāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pharusāya vācāya veramaṇiyā samādapeti, pharusāya vācāya veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (12)

Attanā ca samphappalāpī hoti, parañca samphappalāpe samādapeti, samphappalāpe ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca samphappalāpā paṭivirato hoti, parañca samphappalāpā veramaṇiyā samādapeti, samphappalāpā veramaṇiyā ca samanuñño hoti -pa-. (14)

Attanā ca abhijjhālu hoti, parañca abhijjhāya samādapeti, abhijjhāya ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca anabhijjhālu hoti, parañca anabhijjhāya samādapeti, anabhijjhāya ca samanuñño hoti -pa-. (16)

Attanā ca byāpannacitto hoti, parañca byāpāde samādapeti, byāpāde ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca abyāpannacitto hoti, parañca abyāpāde samādapeti, abyāpāde ca samanuñño hoti -pa-. (18)

Attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti, micchādiṭṭhiyā ca samanuñño hoti -pa-.

Attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti, sammādiṭṭhiyā ca samanuñño hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. (20)

Kammapathapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

## Tassuddānaṁ

Pāṇaṁ adinnamicchā ca, musāvādī ca pisuṇā.
Pharusā samphappalāpo ca, abhijjhā byāpādadiṭṭhi ca.
Kammapathesu peyyālaṁ, tikakena niyojayeti.

---

## (18) 8. Rāgapeyyāla

184. Rāgassa bhikkhave abhiññāya tayo dhammā bhāvetabbā. Katame tayo? Suññato samādhi, anamitto samādhi, appaṇihito samādhi. Rāgassa bhikkhave abhiññāya ime tayo dhammā bhāvetabbā. (1) ( )[1]

---

1. (Rāgassa bhikkhave abhiññāya tayo dhammā bhāvetabbā. Katame tayo? Savitakkasavicāro samādhi, avitakkavicāramatto samādhi, avitakka-avicāro samādhi. Rāgassa bhikkhave abhiññāya ime tayo dhammā bhāvetabbā.) Etthantare pāṭho katthaci dissati, Aṭṭhakathāyaṁ passitabbo.

Rāgassa bhikkhave pariññāya -pa- parikkhayāya. Pahānāya. Khayāya. Vayāya. Virāgāya. Nirodhāya. Cāgāya. Paṭinissaggāya. Ime tayo dhammā bhāvetabbā.

Dosassa. Mohassa. Kodhassa. Upanāhassa. Makkhassa. Paḷāsassa. Issāya. Macchariyassa. Māyāya. Sāṭheyyassa. Thambhassa. Sārambhassa. Mānassa. Atimānassa. Madassa. Pamādassa. Abhiññāya. Pariññāya. Parikkhayāya. Pahānāya. Khayāya. Vayāya. Virāgāya. Nirodhāya. Cāgāya. Paṭinissaggāya. Ime tayo dhammā bhāvetabbāti.

(Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.)[1]

Rāgapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

### Tassuddānaṁ

[2] Rāgaṁ dosañca mohañca, kodhūpanāhapañcamaṁ.
Makkhapaḷāsa-issā ca, maccharimāyāsāṭheyyā.
Thambhasārambhamānañca, atimānamadassa ca.
Pamādā sattarasa vuttā, rāgapeyyālanissitā.
Ete opammayuttena, āpādena abhiññāya.
Pariññāya parikkhayā, pahānakkhayabbayena.
Virāganirodhacāgaṁ, paṭinissagge ime dasa.
Suññato animitto ca, appaṇihito ca tayo.
Samādhimūlakā peyyā-lesupi vavatthitā cāti.

## Tikanipātapāḷi niṭṭhitā.

1. ( ) Etthantare pāṭho Syā-Kaṁ-Ka-potthakesu na dissati.
2. Imā uddānagāthāyo Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu na dissanti.

# Aṅguttaranikāya

# Catukkanipātapāḷi

---

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

## 1. Paṭhamapaṇṇāsaka

### 1. Bhaṇḍagāmavagga

#### 1. Anubuddhasutta

1. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vajjīsu viharati Bhaṇḍagāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Catunnaṁ bhikkhave dhammānaṁ ananubodhā appaṭivedhā evamidaṁ dīghamaddhānaṁ sandhāvitaṁ saṁsaritaṁ mamañceva tumhākañca. Katamesaṁ catunnaṁ? Ariyassa bhikkhave sīlassa ananubodhā appaṭivedhā evamidaṁ dīghamaddhānaṁ sandhāvitaṁ saṁsaritaṁ mamañceva tumhākañca. Ariyassa bhikkhave samādhissa ananubodhā appaṭivedhā evamidaṁ dīghamaddhānaṁ sandhāvitaṁ saṁsaritaṁ mamañcava tumhākañca. Ariyāya bhikkhave paññāya ananubodhā appaṭivedhā evamidaṁ dīghamaddhānaṁ sandhāvitaṁ saṁsaritaṁ mamañceva tumhākañca. Ariyāya bhikkhave vimuttiyā ananubodhā appaṭivedhā evamidaṁ dīghamaddhānaṁ sandhāvitaṁ saṁsaritaṁ mamañceva tumhākañca. Tayidaṁ bhikkhave ariyaṁ sīlaṁ anubuddhaṁ paṭividdhaṁ, ariyo samādhi anubuddhā paṭividdho, ariyā paññā anubuddhā paṭividdhā, ariyā vimutti anubuddhā paṭividdhā, ucchinnā bhavataṇhā, khīṇhā bhavanetti, natthi dāni punabbhavoti.

Idamavoca Bhagavā. Idaṁ vatvāna Sugato athāparaṁ etadavoca Satthā—

“Sīlaṁ samādhi paññā ca, vimutti ca anuttarā.
Anubuddhā ime dhammā, Gotamena yasassinā.

Iti Buddho abhiññāya, dhammamakkhāsi bhikkhunaṁ.
Dukkhassantakaro Satthā, cakkhumā parinibbuto”ti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Papatitasutta

2. Catūhi bhikkhave dhammehi asamannāgato “imasmā dhammavinayā papatito”ti vuccati. Katamehi catūhi? Ariyena bhikkhave sīlena asamannāgato “imasmā dhammavinayā papatito”ti vuccati, ariyena bhikkhave samādhinā asamannāgato “imasmā dhammavinayā papatito”ti vuccati, ariyāya bhikkhave paññāya asamannāgato “imasmā dhammavinayā papatito”ti vuccati, ariyāya bhikkhave vimuttiyā asamannāgato “imasmā dhammavinayā papatito”ti vuccati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi asamannāgato “imasmā dhammavinayā papatito”ti vuccati.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato imasmā dhammavinayā “apapatito”ti[1] vuccati. Katamehi catūhi? Ariyena bhikkhave sīlena samannāgato “imasmā dhammavinayā apapatito”ti vuccati, ariyena bhikkhave samādhinā samannāgato “imasmā dhammavinayā apapatito”ti vuccati, ariyāya bhikkhave paññāya samannāgato “imasmā dhammavinayā apapatito”ti vuccati, ariyāya bhikkhave vimuttiyā samannāgato “imasmā dhammavinayā apapatito”ti vuccati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato “imasmā dhammavinayā appapatito”ti vuccatīti.

Cutā patanti patitā, giddhā ca punarāgatā.
Kataṁ kiccaṁ rataṁ rammaṁ, sukhenānvāgataṁ sukhanti. . Dutiyaṁ.

1. Appapatitoti (Ka)

## 3. Paṭhamakhatasutta

3. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto[1] asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Ananuvicca apariyogāhetvā avaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsati, ananuvicca apariyogāhetvā vaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsati, ananuvicca apariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne pasādaṁ upadaṁseti, ananuvicca apariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne appasādaṁ upadaṁseti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto[2] sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsati, anuvicca pariyogāhetvā vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsati, anuvicca pariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne appasādaṁ upadaṁseti, anuvicca pariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne pasādaṁ upadaṁseti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti.

* Yo nindiyaṁ pasaṁsati,
Taṁ vā nindati yo pasaṁsiyo.
Vicināti mukhena so kaliṁ,
Kalinā tena sukhaṁ na vindati.

* Appamatto ayaṁ kali,
Yo akkhesu dhanaparājayo.
Sabbassāpi sahāpi attanā,
Ayameva mahantataro kali.
Yo Sugatesu manaṁ padosaye.

---

1. Avyatto (Sī, I)
2. Vyatto (Sī, I), byatto (Syā, Kaṁ)
* Khu 1. 381; Saṁ 1. 151 piṭṭhesupi.

Sataṁ sahassānaṁ nirabbudānaṁ,
Chattiṁsatī pañca ca abbudāni.
Yamariyagarahī[1] nirayaṁ upeti,
Vācaṁ manañca paṇidhāya pāpakanti. . Tatiyaṁ.

## 4. Dutiyakhatasutta

4. Catūsu bhikkhave micchā paṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamesu catūsu? Mātari bhikkhave micchā paṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Pitari bhikkhave micchā paṭipajjamāno -pa-. Tathāgate bhikkhave micchā paṭipajjamāno -pa-. Tathāgatasāvake bhikkhave micchā paṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Imesu kho bhikkhave catūsu micchā paṭipajjamāno bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati.

Catūsu bhikkhave sammā paṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamesu catūsu? Mātari bhikkhave sammā paṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Pitari bhikkhave sammā paṭipajjamāno -pa-. Tathāgate bhikkhave sammā paṭipajjamāno -pa-. Tathāgatasāvake bhikkhave sammā paṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Imesu kho bhikkhave catūsu sammā paṭipajjamāno paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo ca viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti.

---

1. Yamariyaṁ garahīya (Syā, Kaṁ)

Mātari pitari cāpi, yo micchā paṭipajjati.
Tathāgate vā Sambuddhe, atha vā tassa sāvake.
Bahuñca so pasavati, apuññaṁ tādiso naro.

Tāya naṁ adhammacariyāya[1], mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva naṁ garahanti, peccāpāyañca gacchati.

Mātari pitari cāpi, yo sammā paṭipajjati.
Tathāgate vā Sambuddhe, atha vā tassa sāvake.
Bahuñca so pasavati, puññaṁ etādiso[2] naro.

Tāya naṁ dhammacariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva[3] naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatīti[4]. . Catutthaṁ.

## 5. Anusotasutta

5. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Anusotagāmī puggalo, paṭisotagāmī puggalo, ṭhitatto puggalo, tiṇṇo pāraṅgato[5] thale tiṭṭhati brāhmaṇo. Katamo ca bhikkhave anusotagāmī puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo kāme ca paṭisevati, pāpañca kammaṁ karoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave anusotagāmī puggalo.

Katamo ca bhikkhave paṭisotagāmī puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo kāme ca nappaṭisevati, pāpañca kammaṁ na karoti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena assumukhopi rudamāno paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carati. Ayaṁ vuccati bhikkhave paṭisotagāmī puggalo.

Katamo ca bhikkhave ṭhitatto puggalo? Idha bhikkhave ekacco puggalo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṁ vuccati bhikkhave ṭhitatto puggalo.

---

1. Tāya adhammacariyāya (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Puññampi tādiso (Sī, Syā, Kaṁ)
3. Idha ceva (Sī) 4. Sagge ca modatīti (Sī) 5. Pāragato (Sī, Syā, Kaṁ)

Katamo ca bhikkhave puggalo tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo? Idha bhikkhave ekacco puggalo āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Ye keci kāmesu asaññatā janā,
Avītarāgā idha kāmabhogino.
Punappunaṁ jātijarūpagāmi te[1],
Taṇhādhipannā anusotagāmino.

Tasmā hi dhīro idhupaṭṭhitassatī,
Kāme ca pāpe ca asevamāno.
Sahāpi dukkhena jaheyya kāme,
"Paṭisotagāmī"ti tamāhu puggalaṁ.

Yo ve kilesāni pahāya pañca,
Paripuṇṇasekho aparihānadhammo.
Cetovasippatto samāhitindriyo,
Sa ve "ṭhitatto"ti naro pavuccati.

Paroparā yassa samecca dhammā,
Vidhūpitā atthagatā na santi.
Sa ve muni[2] vusitabrahmacariyo,
Lokantagū "pāragato"ti vuccatīti. . Pañcamaṁ.

## 6. Appassutasutta

6. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Appassuto sutena anupapanno, appassuto sutena upapanno, bahussuto sutena anupapanno, bahussuto sutena upapanno. Kathañca bhikkhave puggalo appassuto hoti sutena

1. Jātijarūpagāhino (Sī), jātijarūpagā hi te (Syā, Kaṁ)
2. Sa vedagū (Sī, Syā, Kaṁ, I)

anupapanno? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa appakaṁ sutaṁ hoti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So tassa appakassa sutassa na atthamaññāya dhammamaññāya[1] dhammānudhammappaṭipanno hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo appassuto hoti sutena anupapanno.

Kathañca bhikkhave puggalo appassuto hoti sutena upapanno? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa appakaṁ sutaṁ hoti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So tassa appakassa sutassa atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo appassuto hoti sutena upapanno.

Kathañca bhikkhave puggalo bahussuto hoti sutena anupapanno? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa bahukaṁ sutaṁ hoti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So tassa bahukassa sutassa na atthamaññāya dhammamaññāya[2] dhammānudhammappaṭipanno hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo bahussuto hoti sutena anupapanno.

Kathañca bhikkhave puggalo bahussuto hoti sutena upapanno? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa bahukaṁ sutaṁ hoti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So tassa bahukassa sutassa atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo bahussuto hoti sutena upapanno. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Appassutopi ce hoti, sīlesu asamāhito.
Ubhayena naṁ garahanti, sīlato ca sutena ca.

Appassutopi ce hoti, sīlesu susamāhito.
Sīlato naṁ pasaṁsanti, tassa sampajjate sutaṁ.

---

1. Na dhammamaññāya (I, Ka)
2. Na dhammamaññāya (I)

Bahussutopi ce hoti, sīlesu asamāhito.
Sīlato naṁ garahanti, nāssa sampajjate sutaṁ.

Bahussutopi ce hoti, sīlesu susamāhito.
Ubhayena naṁ pasaṁsanti, sīlato ca sutena ca.

Bahussutaṁ dhammadharaṁ, sappaññaṁ Buddhasāvakaṁ.
Nekkhaṁ jambonadasseva, ko taṁ ninditumarahati.
Devāpi naṁ pasaṁsanti, brahmunāpi pasaṁsitoti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Sobhanasutta

7. Cattārome bhikkhave viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā saṁghaṁ sobhenti. Katame cattāro? Bhikkhu bhikkhave viyatto vinīto visārado bahussuto dhammadharo dhammānudhammappaṭipanno saṁghaṁ sobheti, bhikkhunī bhikkhave viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā saṁghaṁ sobheti, upāsako bhikkhave viyatto vinīto visārado bahussuto dhammadharo dhammānudhammappaṭipanno saṁghaṁ sobheti, upāsikā bhikkhave viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā saṁghaṁ sobheti. Ime kho bhikkhave cattāro viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā saṁghaṁ sobhentīti.

Yo hoti viyatto[1] ca visārado ca,
Bahussuto dhammadharo ca hoti.
Dhammassa hoti anudhammacārī,
Sa tādiso vuccati saṁghasobhano[2].

Bhikkhu ca sīlasampanno, bhikkhunī ca bahussutā.
Upāsako ca yo saddho, yā ca saddhā upāsikā.
Ete kho saṁghaṁ sobhenti, ete hi saṁghasobhanāti.

Sattamaṁ.

---

1. Vyatto (Sī, I), byatto (Syā, Kaṁ)
2. Saṁghasobhaṇo (Ka)

## 8. Vesārajjasutta

8. Cattārimāni bhikkhave Tathāgatassa vesārajjāni, yehi vesārajjehi samannāgato Tathāgato āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavatteti. Katamāni cattāri? Sammāsambuddhassa te paṭijānato "ime dhammā anabhisambuddhā"ti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ sahadhammena paṭicodessatīti nimittametaṁ bhikkhave na samanupassāmi, etamahaṁ[1] bhikkhave nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi.

Khīṇāsavassa te paṭijānato "ime āsavā aparikkhīṇā"ti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ sahadhammena paṭicodessatīti nimittametaṁ bhikkhave na samanupassāmi, etamahaṁ bhikkhave nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi.

"Ye kho pana te antarāyikā dhammā vuttā, te paṭisevato nālaṁ antarāyāyā"ti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ sahadhammena paṭicodessatīti nimittametaṁ bhikkhave na samanupassāmi, etamahaṁ bhikkhave nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi.

"Yassa kho pana te atthāya dhammo desito, so na niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā"ti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ sahadhammena paṭicodessatīti nimittametaṁ bhikkhave na samanupassāmi, etamahaṁ bhikkhave nimittaṁ asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi. Imāni kho bhikkhave cattāri Tathāgatassa vesārajjāni, yehi vesārajjehi samannāgato Tathāgato āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti, parisāsu sīhanādaṁ nadati, brahmacakkaṁ pavattetīti.

---

1. Etampahaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Ye kecime vādapathā puthussitā,
Yaṁnissitā samaṇabrāhmaṇā ca.
Tathāgataṁ patvā na te bhavanti,
Visāradaṁ vādapathātivattaṁ[1].

Yo dhammacakkaṁ abhibhuyya kevalī[2],
Pavattayī sabbabhūtānukampī.
Taṁ tādisaṁ devamanussaseṭṭhaṁ,
Sattā namassanti bhavassa pāragunti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Taṇhuppādasutta

9. Cattārome bhikkhave taṇhuppādā, yattha bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Katame cattāro? Cīvarahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, piṇḍapātahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, senāsanahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, itibhavābhavahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Ime kho bhikkhave cattāro taṇhuppādā, yattha bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjatīti.

Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhāna saṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattati.

Evamādīnavaṁ ñatvā, taṇhaṁ dukkhassa sambhavaṁ.
Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbajeti[3].

Navamaṁ.

## 10. Yogasutta

10. Cattārome bhikkhave yogā. Katame cattāro? Kāmayogo bhavayogo diṭṭhiyogo avijjāyogo. Katamo ca bhikkhave kāmayogo, idha bhikkhave ekacco kāmānaṁ samudayañca atthaṅgamañca[4] assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ nappajānāti,

---

1. Vādapathābhivattinaṁ (Sī), vādapathāti vuttaṁ (I, Ka)
2. Kevalaṁ (Syā), kevalo (Ka)
3. Khu 1. 201, 268 piṭṭhesupi.
4. Atthagamañca (Sī, I)

tassa kāmānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ appajānato[1] yo kāmesu kāmarāgo kāmanandī[2] kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho kāmajjhosānaṁ kāmataṇhā, sānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kāmayogo. Iti kāmayogo.

Bhavayogo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave ekacco bhavānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa bhavānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ appajānato yo bhavesu bhavarāgo bhavanandī bhavasneho bhavamucchā bhavapipāsā bhavapariḷāho bhavajjhosānaṁ bhavataṇhā, sānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhavayogo. Iti kāmayogo bhavayogo.

Diṭṭhiyogo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave ekacco diṭṭhīnaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa diṭṭhīnaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ appajānato yo diṭṭhīsu diṭṭhirāgo diṭṭhinandī diṭṭhisneho diṭṭhimucchā diṭṭhipipāsā diṭṭhipariḷāho diṭṭhijjhosānaṁ[3] diṭṭhitaṇhā, sānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhiyogo. Iti kāmayogo bhavayogo diṭṭhiyogo.

Avijjāyogo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave ekacco channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ appajānato yā chasu phassāyatanesu avijjā aññāṇaṁ, sānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave avijjāyogo. Iti kāmayogo bhavayogo diṭṭhiyogo avijjāyogo. Saṁyutto pāpakehi akusalehi dhammehi saṁkilesikehi ponobhavikehi[4] sadarehi dukkhavipākehi āyatiṁ jātijarāmaraṇikehi, tasmā "ayogakkhemī"ti vuccati. Ime kho bhikkhave cattāro yogā.

---

1. Nappajānato (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Kāmanandi (Sī, Syā, Kaṁ)
3. Diṭṭhi-ajjhosānaṁ (Sī, I)
4. Ponobbhavikehi (Sī, I)

Cattārome bhikkhave visaṁyogā. Katame cattāro? Kāmayogavisaṁyogo bhavayogavisaṁyogo diṭṭhiyogavisaṁyogo avijjāyogavisaṁyogo. Katamo ca bhikkhave kāmayogavisaṁyogo? Idha bhikkhave ekacco kāmānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānāti, tassa kāmānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānato yo kāmesu kāmarāgo kāmanandī kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho kāmajjhosānaṁ kāmataṇhā, sā nānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kāmayogavisaṁyogo. Iti kāmayogavisaṁyogo.

Bhavayogavisaṁyogo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave ekacco bhavānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānāti, tassa bhavānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānato yo bhavesu bhavarāgo bhavanandī bhavasneho bhavamucchā bhavapipāsā bhavapariḷāho bhavajjhosānaṁ bhavataṇhā, sā nānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhavayogavisaṁyogo. Iti kāmayogavisaṁyogo bhavayogavisaṁyogo.

Diṭṭhiyogavisaṁyogo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave ekacco diṭṭhīnaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānāti, tassa diṭṭhīnaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānato yo diṭṭhīsu diṭṭhirāgo diṭṭhinandī diṭṭhisneho diṭṭhimucchā diṭṭhipipāsā diṭṭhipariḷāho diṭṭhijjhosānaṁ diṭṭhitaṇhā, sā nānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave diṭṭhiyogavisaṁyogo. Iti kāmayogavisaṁyogo bhavayogavisaṁyogo diṭṭhiyogavisaṁyogo.

Avijjāyogavisaṁyogo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave ekacco channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānāti, tassa channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānato yā chasu phassāyatanesu avijjā aññāṇaṁ, sā nānuseti. Ayaṁ vuccati bhikkhave

avijjāyogavisaṁyogo. Iti kāmayogavisaṁyogo bhavayogavisaṁyogo diṭṭhiyogavisaṁyogo avijjāyogavisaṁyogo. Visaṁyutto pāpakehi akusalehi dhammehi saṁkilesikehi ponobhavikehi sadarehi dukkhavipākehi āyatiṁ jātijarāmaraṇikehi. Tasmā "yogakkhemī"ti vuccati. Ime kho bhikkhave cattāro visaṁyogāti.

Kāmayogena saṁyuttā, bhavayogena cūbhayaṁ.
Diṭṭhiyogena saṁyuttā, avijjāya purakkhatā.

Sattā gacchanti saṁsāraṁ, jātimaraṇagāmino.
Ye ca kāme pariññāya, bhavayogañca sabbaso.

Diṭṭhiyogaṁ samūhacca, avijjañca virājayaṁ.
Sabbayogavisaṁyuttā, te ve yogātigā munīti.

Dasamaṁ.

Bhaṇḍagāmavaggo paṭhamo.

**Tassuddānaṁ**

Anubuddhaṁ Papatitaṁ dve,Khatā Anusotapañcamaṁ.
Appassuto ca Sobhanaṁ, Vesārajjaṁ Taṇhāyogena te dasāti.

---

## 2. Caravagga

### 1. Carasutta

11. * Carato cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti[1] na anabhāvaṁ gameti. Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto anātāpī anottāpī "satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyo"ti vuccati.

---

* Khu 1. 272 piṭṭhepi.

1. Byantikaroti (I), byantiṁ karoti (Ka)

Ṭhitassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Ṭhitopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto anātāpī anottāpī "satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyo"ti vuccati.

Nisinnassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Nisinnopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto anātāpī anottāpī "satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyo"ti vuccati.

Sayānassa cepi bhikkhave bhikkhuno jāgarassa uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Sayānopi bhikkhave bhikkhu jāgaro evaṁbhūto anātāpī anottāpī "satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyo"ti vuccati.

Carato cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccati.

Ṭhitassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Ṭhitopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccati.

Nisinnassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Nisinnopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccati.

Sayānassa cepi bhikkhave bhikkhuno jāgarassa uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, taṁ ce bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Sayānopi bhikkhave bhikkhu jāgaro evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccatīti.

Caraṁ vā yadi vā tiṭṭhaṁ, nisinno uda vā sayaṁ.
Yo vitakkaṁ vitakketi, pāpakaṁ gehanissitaṁ.

Kummaggappaṭipanno so, mohaneyyesu mucchito.
Abhabbo tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttamaṁ.

Yo ca caraṁ vā tiṭṭhaṁ vā, nisinno uda vā sayaṁ.
Vitakkaṁ samayitvāna, vitakkūpasame rato.
Bhabbo so tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttamanti.

Paṭhamaṁ.

## 2. Sīlasutta

12. Sampannasīlā bhikkhave viharatha sampannapātimokkhā, pātimokkhasaṁvarasaṁvutā viharatha ācāragocarasampannā, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvino samādāya sikkhatha sikkhāpadesu, sampannasīlānaṁ vo bhikkhave viharataṁ sampannapātimokkhānaṁ pātimokkhasaṁvarasaṁvutānaṁ viharataṁ ācāragocarasampannānaṁ aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīnaṁ samādāya sikkhataṁ sikkhāpadesu. Kimassa uttari karaṇīyaṁ.

Carato cepi bhikkhave bhikkhuno abhijjhābyāpādo vigato hoti, thinamiddhaṁ uddhaccakukkuccaṁ vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccati.

Ṭhitassa cepi bhikkhave bhikkhuno abhijjhābyāpādo vigato hoti, thinamiddhaṁ uddhaccakukkuccaṁ vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho,

samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Ṭhitopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccati.

Nisinnassa cepi bhikkhave bhikkhuno abhijjhā byāpādo vigato hoti, thinamiddhaṁ uddhaccakukkuccaṁ vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Nisinnopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccati.

Sayānassa cepi bhikkhave bhikkhuno jāgarassa abhijjhā byāpādo vigato hoti, thinamiddhaṁ uddhaccakukkuccaṁ vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Sayānopi bhikkhave bhikkhu jāgaro evaṁbhūto ātāpī ottāpī "satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitatto"ti vuccatīti.

Yataṁ[1] care yataṁ[1] tiṭṭhe, yataṁ[1] acche yataṁ[1] saye.
Yataṁ[1] samiñjaye[2] bhikkhu, yatamenaṁ[3] pasāraye.

Uddhaṁ tiriyaṁ apācīnaṁ, yāvatā jagato gati.
Samavekkhitā ca dhammānaṁ, khandhānaṁ udayabbayaṁ.

Cetosamathasāmīciṁ, sikkhamānaṁ sadā "sataṁ.
Satataṁ pahitatto"ti, āhu bhikkhuṁ tathāvidhanti.

Dutiyaṁ.

### 3. Padhānasutta

13. Cattārimāni bhikkhave sammappadhānāni. Katamāni cattāri? Idha bhikkhave bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya

---

1. Yathā (Ka) Khu 1. 275 piṭṭhepi.
2. Sammiñjaye (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Yatameva naṁ (Sī), yatametaṁ (Syā, Kaṁ), yatameva (?)

chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Imāni kho bhikkhave cattāri sammappadhānānīti.

Sammappadhānā māradheyyābhibhūtā,
Te asitā jātimaraṇabhayassa pāragū.
Te tusitā jetvā māraṁ savāhiniṁ[1] te anejā,
Sabbaṁ namucibalaṁ upātivattā te sukhitāti. . Tatiyaṁ.

## 4. Saṁvarasutta

14. Cattārimāni bhikkhave padhānāni. Katamāni cattāri? Saṁvarappadhānaṁ pahānappadhānaṁ bhāvanāppadhānaṁ anurakkhaṇāppadhānaṁ. Katamañca bhikkhave saṁvarappadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ. Tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ. Tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Idaṁ vuccati bhikkhave saṁvarappadhānaṁ.

Katamañca bhikkhave pahānappadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti, uppannaṁ byāpādavitakkaṁ -pa- uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ -pa- uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Idaṁ vuccati bhikkhave pahānappadhānaṁ.

Katamañca bhikkhave bhāvanāppadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vosaggapariṇāmiṁ,

---

1. Savāhanaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)

dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Viriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vosaggapariṇāmiṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave bhāvanāppadhānaṁ.

Katamañca bhikkhave anurakkhaṇāppadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ bhaddakaṁ samādhinimittaṁ anurakkhati aṭṭhikasaññaṁ puḷavakasaññaṁ vinīlakasaññaṁ vicchiddakasaññaṁ uddhumātakasaññaṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave anurakkhaṇāppadhānaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri padhānānīti.

Saṁvaro ca pahānañca, bhāvanā anurakkhaṇā.
Ete padhānā cattāro, desitādiccabandhunā.
Yehi bhikkhu idhātāpī, khayaṁ dukkhassa pāpuṇeti.

Catutthaṁ.

## 5. Paññattisutta

15. Catasso imā bhikkhave aggapaññattiyo. Katamā catasso? Etadaggaṁ bhikkhave attabhāvīnaṁ yadidaṁ Rāhu asurindo. Etadaggaṁ bhikkhave kāmabhogīnaṁ yadidaṁ rājā Mandhātā. Etadaggaṁ bhikkhave ādhipateyyānaṁ yadidaṁ māro pāpimā. Sadevake bhikkhave loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya Tathāgato aggamakkhāyati Arahaṁ Sammāsambuddho. Imā kho bhikkhave catasso aggapaññattiyoti.

Rāhuggaṁ attabhāvīnaṁ, Mandhātā kāmabhoginaṁ.
Māro ādhipateyyānaṁ, iddhiyā yasasā jalaṁ.

Uddhaṁ tiriyaṁ apācīnaṁ, yāvatā jagato gati.
Sadevakassa lokassa, Buddho aggo pavuccatīti.

Pañcamaṁ.

## 6. Sokhummasutta

16. Cattārimāni bhikkhave sokhummāni. Katamāni cattāri? Idha bhikkhave bhikkhu rūpasokhummena samannāgato hoti paramena, tena ca

rūpasokhummena aññaṁ rūpasokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na samanupassati, tena ca rūpasokhummena aññaṁ rūpasokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na pattheti. Vedanāsokhummena samannāgato hoti paramena, tena ca vedanāsokhummena aññaṁ vedanāsokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na samanupassati, tena ca vedanāsokhummena aññaṁ vedanāsokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na pattheti. Saññāsokhummena samannāgato hoti paramena, tena ca saññāsokhummena aññaṁ saññāsokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na samanupassati, tena ca saññāsokhummena aññaṁ saññāsokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na pattheti. Saṅkhārasokhummena samannāgato hoti paramena, tena ca saṅkhārasokhummena aññaṁ saṅkhārasokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na samanupassati, tena ca saṅkhārasokhummena aññaṁ saṅkhārasokhummaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā na pattheti. Imāni kho bhikkhave cattāri sokhummānīti.

Rūpasokhummataṁ ñatvā, vedanānañca sambhavaṁ.
Saññā yato samudeti, atthaṁ gacchati yattha ca.
Saṅkhāre parato ñatvā, dukkhato no ca attato.

Sa ve sammaddaso bhikkhu, santo santipade rato.
Dhāreti antimaṁ dehaṁ, jetvā māraṁ savāhininti.

Chaṭṭhaṁ.

### 7. Paṭhama-agatisutta

17. Cattārimāni bhikkhave agatigamanāni. Katamāni cattāri? Chandāgatiṁ gacchati, dosāgatiṁ gacchati, mohāgatiṁ gacchati, bhayāgatiṁ gacchati. Imāni kho bhikkhave cattāri agatigamanānīti.

Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammaṁ ativattati.
Nihīyati tassa yaso, kāḷapakkheva cantimāti.

Sattamaṁ.

### 8. Dutiya-agatisutta

18. Cattārimāni bhikkhave nāgatigamanāni. Katamāni cattāri? Na chandāgatiṁ gacchati, na dosāgatiṁ gacchati, na mohāgatiṁ gacchati, na bhayāgatiṁ gacchati. Imāni kho bhikkhave cattāri nāgatigamanānīti.

Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammaṁ nātivattati.
Āpūrati tassa yaso, sukkapakkheva candimāti.

Aṭṭhamaṁ.

### 9. Tatiya-agatisutta

19. Cattarimāni bhikkhave agatigamanāni. Katamāni cattāri? Chandāgatiṁ gacchati, dosāgatiṁ gacchati, mohāgatiṁ gacchati, bhayāgatiṁ gacchati. Imāni kho bhikkhave cattāri agatigamanāni.

Cattārimāni bhikkhave nāgatigamanāni. Katamāni cattāri? Na chandāgatiṁ gacchati, na dosāgatiṁ gacchati, na mohāgatiṁ gacchati, na bhayāgatiṁ gacchati. Imāni kho bhikkhave cattāri nāgatigamanānīti.

Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammaṁ ativattati.
Nihīyati tassa yaso, kāḷapakkheva candimā.

Chandā dosā bhayā mohā, yo dhammaṁ nātivattati.
Āpūrati tassa yaso, sukkapakkheva candimāti.

Navamaṁ.

### 10. Bhattuddesakasutta

20. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhattuddesako yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Chandāgatiṁ gacchati, dosāgatiṁ gacchati, mohāgatiṁ gacchati, bhayāgatiṁ gacchati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhattuddesako yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhattuddesako yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Na chandāgatiṁ gacchati, na

dosāgatiṁ gacchati, na mohāgatiṁ gacchati, na bhayāgatiṁ gacchati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhattuddesako yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti.

Ye keci kāmesu asaññatā janā,
Adhammikā honti adhammagāravā.
Chandā dosā mohā ca bhayā gāmino[1],
Parisākasaṭo[2] ca panesa vuccati.
Evaṁ hi vuttaṁ samaṇena jānatā,
Tasmā hi te sappurisā pasaṁsiyā.
Dhamme ṭhitā ye na karonti pāpakaṁ,
Na chandā na dosā na mohā na bhayā ca gāmino[3].
Parisāya maṇḍo ca panesa vuccati,
Evaṁ hi vuttaṁ samaṇena jānatāti. . Dasamaṁ.

Caravaggo dutiyo.

### Tassuddānaṁ

Caraṁ Sīlaṁ Padhānāni, Saṁvaraṁ Paññattipañcamaṁ.
Sokhummaṁ tayo Agatī, Bhattuddesena te dasāti.

---

## 3. Uruvelavagga

### 1. Paṭhama-Uruvelasutta

21. Evaṁ me sutaṁ[4]—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

---

1. Chandā ca dosā ca bhayā ca gāmino (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Parisakkasāvo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Na chandadosā na bhayā ca gāmino (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Saṁ 1. 140 piṭṭhepi āgataṁ.

Ekamidāhaṁ bhikkhave samayaṁ Uruvelāyaṁ viharāmi najjā Nerañjarāya tīre Ajapālanigrodhe paṭhamābhisambuddho, tassa mayhaṁ bhikkhave rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "dukkhaṁ kho agāravo viharati appatisso, kiṁ nu kho ahaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā sakkatvā garuṁ katvā[1] upanissāya vihareyyan"ti.

Tassa mayhaṁ bhikkhave etadahosi—aparipūrassa kho ahaṁ sīlakkhandhassa pāripūriyā aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ. Na kho panāhaṁ passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā attanā sīlasampannataraṁ, yamahaṁ sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ.

Aparipūrassa kho ahaṁ samādhikkhandhassa pāripūriyā aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ. Na kho panāhaṁ passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā attanā samādhisampannataraṁ, yamahaṁ sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ.

Aparipūrassa kho ahaṁ paññākkhandhassa pāripūriyā aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ. Na kho panāhaṁ passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiya pajāya sadevamanussāya aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā attanā paññāsampannataraṁ, yamahaṁ sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ.

Aparipūrassa kho ahaṁ vimuttikkhandhassa pāripūriyā aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyaṁ. Na kho panāhaṁ passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya aññaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā attanā vimuttisampannataraṁ, yamahaṁ sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyanti.

---

1. Garukatvā (Sī, I)

Tassa mayhaṁ bhikkhave etadahosi "yaṁnūnāhaṁ yvāyaṁ[1] dhammo mayā abhisambuddho, tameva dhammaṁ sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyan"ti.

Atha kho bhikkhave brahmā Sahampati mama cetasā cetoparivitakkamaññāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ[2] vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya. Evamevaṁ brahmaloke antarahito mama purato pāturahosi. Atha kho bhikkhave brahmā Sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā dakkhiṇaṁ jāṇumaṇḍalaṁ pathaviyaṁ nihantvā yenāhaṁ tenañjaliṁ paṇāmetvā maṁ etadavoca "evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugata, yepi te bhante ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto dhammaṁyeva sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihariṁsu. Yepi te bhante bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto dhammaṁyeva sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharissanti. Bhagavāpi bhante etarahi Arahaṁ Sammāsambuddho dhammaṁyeva sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharatū"ti. Idamevoca brahmā Sahampati, idaṁ vatvā athāparaṁ etadavoca—

"Ye ca atītā[3] Sambuddhā, ye ca Buddhā anāgatā.
Yo cetarahi Sambuddho, bahūnaṁ[4] sokanāsano.

Sabbe saddhammagaruno, vihaṁsu[5] viharanti ca.
Athopi viharissanti, esā Buddhāna dhammatā.

Tasmā hi attakāmena[6], mahattamabhikaṅkhatā.
Saddhammo garukātabbo, saraṁ Buddhāna sāsanan"ti.

Idamavoca bhikkhave brahmā Sahampati, idaṁ vatvā maṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyi. Atha khvāhaṁ bhikkhave brahmuno ca ajjhesanaṁ viditvā attano ca patirūpaṁ yvāyaṁ[7] dhammo mayā abhisambuddho, tameva dhammaṁ sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihāsiṁ.

---

1. Yopāyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sammiñjitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Ye cabbhatītā (Sī, I, Ka)
4. Bahunnaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) Saṁ 1. 142 piṭṭhepi.
5. Vihariṁsu (Syā, Kaṁ)
6. Atthakāmena (Sī, Ka)
7. Yopāyaṁ (sabbattha)

Yato ca kho bhikkhave saṁghopi mahattena samannāgato, atha me saṁghepi gāravoti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Dutiya-Uruvelasutta

22. Ekamidāhaṁ bhikkhave samayaṁ Uruvelāyaṁ viharāmi najjā Nerañjarāya tīre Ajapālanigrodhe paṭhamābhisambuddho. Atha kho bhikkhave sambahulā brāhmaṇā jiṇṇā vuddhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā yenāhaṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā mayā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho bhikkhave te brāhmaṇā maṁ etadavocuṁ "sutaṁ netaṁ[1] bho Gotama 'na samaṇo Gotamo brāhmaṇe jiṇṇe vuddhe mahallake addhagate vayo-anuppatte abhivādeti vā paccuṭṭheti vā āsanena vā nimantetī'ti, tayidaṁ bho Gotama tattheva. Na hi bhavaṁ Gotamo brāhmaṇe jiṇṇe vuddhe mahallake addhagate vayo-anuppatte abhivādeti vā paccuṭṭheti vā āsanena vā nimanteti, tayidaṁ bho Gotama na sampannamevā"ti.

Tassa mayhaṁ bhikkhave etadahosi "nayime[2] āyasmanto jānanti theraṁ vā therakaraṇe vā dhamme"ti. Vuddho cepi bhikkhave hoti āsītiko vā nāvutiko vā vassasatiko vā jātiyā, so ca hoti akālavādī abhūtavādī anatthavādī adhammavādī avinayavādī anidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā, akālena anapadesaṁ apariyantavatiṁ anatthasaṁhitaṁ. Atha kho so "bālo thero"tveva[3] saṅkhaṁ gacchati.

Daharo cepi bhikkhave hoti yuvā susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā, so ca hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā, kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. Atha kho so "paṇḍito thero"tveva saṅkhaṁ gacchati.

---

1. Metaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, Ka)
2. Na vata me (Sī, I), na cayime (Syā, Kaṁ), na vatime (?)
3. Teva (Sī, I)

Cattārome bhikkhave therakaraṇā dhammā. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthaṁ sabyañjanaṁ[1] kevalaparipuṇṇaṁ[2] parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā honti dhātā[3] vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ime kho bhikkhave cattāro therakaraṇā dhammāti.

Yo uddhatena cittena, samphañca bahu bhāsati.
Asamāhitasaṅkappo, asaddhammarato mago.
Ārā so thāvareyyamhā, pāpadiṭṭhi anādaro.

Yo ca sīlena sampanno, sutavā paṭibhānavā.
Saññato dhīro dhammesu[4], paññāyatthaṁ vipassati.

Pāragū sabbadhammānaṁ, akhilo paṭibhānavā.
Pahīnajātimaraṇo, brahmacariyassa kevalī.

Tamahaṁ vadāmi "thero"ti, yassa no santi āsavā.
Āsavānaṁ khayā bhikkhu, so "thero"ti pavuccatīti.

Dutiyaṁ.

### 3. Lokasutta

23. Loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visaṁyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho

---

1. Sātthā sabyañjanā (Sī, I) 2. Kevalaparipuṇṇā (Sī) 3. Dhatā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Saññato dhīradhammesu (Sī), saṁyutto thiradhammesu (Syā, Kaṁ)

Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave Tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā.

Yaṁ bhikkhave[1] sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, sabbaṁ taṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ. Tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Yañca bhikkhave rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tatheva hoti no aññathā. Tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Sadevake bhikkhave loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthu daso vasavattī. Tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Sabbaṁ lokaṁ abhiññāya, sabbaṁ loke yathātathaṁ.
Sabbaṁ lokaṁ[2] visaṁyutto, sabbaloke anūpayo.

Sa ve sabbābhibhū dhīro, sabbaganthappamocano.
Phuṭṭha'ssa paramā santi, nibbānaṁ akutobhayaṁ.

Esa khīṇāsavo Buddho, anīgho chinnasaṁsayo.
Sabbakammakkhayaṁ patto, vimutto upadhisaṅkhaye.

Esa so Bhagavā Buddho, esa sīho anuttaro.
Sadevakassa lokassa, brahmacakkaṁ pavattayī.

Iti devā manussā ca, ye Buddhaṁ saraṇaṁ gatā.
Saṅgamma taṁ namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

---

1. Dī 3. 111 piṭṭhepi.
2. Sabbaloka (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Danto damayataṁ seṭṭho, santo samayataṁ isi.
Mutto mocayataṁ aggo, tiṇṇo tārayataṁ varo.

Iti hetaṁ namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.
Sadevakasmiṁ lokasmiṁ, natthi me[1] paṭipuggaloti.

Tatiyaṁ.

## 4. Kāḷakārāmasutta

24. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sākete viharati Kāḷakārāme[2], tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ jānāmi.

Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ abbhaññāsiṁ, taṁ Tathāgatassa viditaṁ, taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsi.

Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ na jānāmīti vadeyyaṁ, taṁ mamassa musā.

Yaṁ bhikkhave -pa- tamahaṁ jānāmi ca na ca jānāmīti vadeyyaṁ, taṁpassa[3] tādisameva.

Yaṁ bhikkhave -pa- tamahaṁ neva jānāmi na na jānāmīti vadeyyaṁ, taṁ mamassa kali.

Iti kho bhikkhave Tathāgato daṭṭhā daṭṭhabbaṁ diṭṭhaṁ na maññati, adiṭṭhaṁ na maññati, daṭṭhabbaṁ na maññati, daṭṭhāraṁ na maññati. Sutvā sotabbaṁ sutaṁ

---

1. Natthi te (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Koḷikārāme (Ka)
3. Taṁ pissa (Syā, Kaṁ), taṁ mamassa (Ka)

na maññati, asutaṁ na maññati, sotabbaṁ na maññati, sotāraṁ na maññati. Mutvā motabbaṁ mutaṁ na maññati, amutaṁ na maññati, motabbaṁ na maññati, motāraṁ na maññati. Viññatvā viññātabbaṁ viññātaṁ na maññati, aviññātaṁ na maññati, viññātabbaṁ na maññati, viññātāraṁ na maññati. Iti kho bhikkhave Tathāgato diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu tādīyeva tādī[1], tamhā ca pana tādimhā[2] añño tādī uttaritaro vā paṇītataro vā natthīti vadāmīti.

Yaṁ kiñci diṭṭhaṁva sutaṁ mutaṁ vā,
Ajjhositaṁ saccamutaṁ paresaṁ.
Na tesu tādī sayasaṁvutesu,
Saccaṁ musā vāpi paraṁ daheyya.

Etañca sallaṁ paṭikacca[3] disvā,
Ajjhositā yattha pajā visattā.
Jānāmi passāmi tatheva etaṁ,
Ajjhositaṁ natthi Tathāgatānanti. . Catutthaṁ.

## 5. Brahmacariyasutta

25. Nayidaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati janakuhanatthaṁ, na janalapanatthaṁ, na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ, na itivādappamokkhānisaṁsatthaṁ na "iti maṁ jano jānātū"ti. Atha kho idaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati saṁvaratthaṁ pahānatthaṁ virāgatthaṁ nirodhatthanti.

Saṁvaratthaṁ pahānatthaṁ, brahmacariyaṁ anītihaṁ.
Adesayi so Bhagavā, nibbānogadhagāminaṁ.
Esa maggo mahantehi[4], anuyāto mahesibhi.

Ye ca taṁ paṭipajjanti, yathā Buddhena desitaṁ.
Dukkhassantaṁ karissanti, Satthusāsanakārinoti. . Pañcamaṁ.

---

1. Tādisova tādī (Syā, Kaṁ), tādise yeva tādī (I), tādīyeva tādīyevekā (Ka)
2. Tāditamhā (Sī, I) 3. Paṭigacca (Sī, I) 4. Mahattebhi (Ka) Khu 1. 215 piṭṭhepi.

## 6. Kuhasutta

26. * Ye te bhikkhave bhikkhū kuhā thaddhā lapā siṅgī unnaḷā asamāhitā, na me te bhikkhave bhikkhū māmakā, apagatā ca te bhikkhave bhikkhū imasmā dhammavinayā, na ca te imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ viruḷhiṁ vepullaṁ āpajjanti. Ye ca kho te bhikkhave bhikkhū nikkuhā nillapā dhīrā atthaddhā susamāhitā, te kho me bhikkhave bhikkhū māmakā, anapagatā ca te bhikkhave bhikkhū imasmā dhammavinayā, te ca imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ viruḷhiṁ vepullaṁ āpajjantīti.

* Kuhā thaddhā lapā siṅgī, unnaḷā asamāhitā.
Na te dhamme virūhanti, Sammāsambuddhadesite.

Nikkuhā nillapā dhīrā, atthaddhā susamāhitā.
Te ve dhamme virūhanti, Sammāsambuddhadesiteti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Santuṭṭhisutta

27. Cattārimāni bhikkhave appāni ca[1] sulabhāni ca, tāni ca anavajjāni. Katamāni cattāri? Paṁsukūlaṁ bhikkhave cīvarānaṁ appañca sulabhañca, tañca anavajjaṁ. Piṇḍiyālopo bhikkhave bhojanānaṁ appañca sulabhañca, tañca anavajjaṁ. Rukkhamūlaṁ bhikkhave senāsanānaṁ appañca sulabhañca, tañca anavajjaṁ. Pūtimuttaṁ bhikkhave bhesajjānaṁ appañca sulabhañca, tañca anavajjaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri appāni ca sulabhāni ca, tāni ca anavajjāni. Yato kho bhikkhave bhikkhu appena ca tuṭṭho hoti sulabhena ca, idamassāhaṁ "aññataraṁ sāmaññaṅgan"ti[2] vadāmīti.

Anavajjena tuṭṭhassa, appena sulabhena ca.
Na senāsanamārabbha, cīvaraṁ pānabhojanaṁ.
Vighāto hoti cittassa, disā nappaṭihaññati.

Ye cassa dhammā akkhātā, sāmaññassānulomikā.
Adhiggahitā tuṭṭhassa, appamattassa sikkhatoti. . Sattamaṁ.

---

* Khu 1. 270 Itivuttakepi. 1. Ceva (Ka) 2. Sāmaññanti (Ka)

## 8. Ariyavaṁsasutta

28. Cattārome bhikkhave ariyavaṁsā aggaññā rattaññā vaṁsaññā porāṇā, asaṁkiṇṇā asaṁkiṇṇapubbā na saṁkīyanti na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhā samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca cīvarahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati, aladdhā ca cīvaraṁ na paritassati, laddhā ca cīvaraṁ agadhito[1] amucchito anajjhosanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, tāya ca pana itarītaracīvarasantuṭṭhiyā nevattānukkaṁseti no[2] paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno patissato, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu porāṇe aggaññe ariyavaṁse ṭhito.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca piṇḍapātahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati, aladdhā ca piṇḍapātaṁ na paritassati, laddhā ca piṇḍapātaṁ agadhito amucchito anajjhosanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, tāya ca pana itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā nevattānukkaṁseti no paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno patissato, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu porāṇe aggaññe ariyavaṁse ṭhito.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu santuṭṭho hoti itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, na ca senāsanahetu anesanaṁ appatirūpaṁ āpajjati, aladdhā ca senāsanaṁ na paritassati, laddhā ca senāsanaṁ agadhito amucchito anajjhosanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati, tāya ca pana itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā nevattānukkaṁseti no paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno paṭissato, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu porāṇe aggaññe ariyavaṁse ṭhito.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu bhāvanārāmo hoti bhāvanārato, pahānārāmo hoti pahānarato, tāya ca pana bhāvanārāmatāya

---

1. Agathito (Sī, I)
2. Na (Dī 3. 188 piṭṭhe)

bhāvanāratiyā pahānārāmatāya pahānaratiyā nevattānukkaṁseti no paraṁ vambheti. Yo hi tattha dakkho analaso sampajāno patissato, ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu porāṇe aggañña ariyavaṁse ṭhito. Ime kho bhikkhave cattāro ariyavaṁsā aggaññā rattaññā vaṁsaññā porāṇā, asaṁkiṇṇā asaṁkiṇṇapubbā na saṁkīyanti na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhā samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi.

Imehi ca pana bhikkhave catūhi ariyavaṁsehi samannāgato bhikkhu puratthimāya cepi disāya viharati, sveva aratiṁ sahati, na taṁ arati sahati. Pacchimāya cepi disāya viharati, sveva aratiṁ sahati, na taṁ arati sahati. Uttarāya cepi disāya viharati, sveva aratiṁ sahati, na taṁ arati sahati. Dakkhiṇāya cepi disāya viharati, sveva aratiṁ sahati, na taṁ arati sahati. Taṁ kissa hetu? Aratiratisaho hi bhikkhave dhīroti.

Nārati sahati dhīraṁ[1], nārati dhīraṁ sahati.
Dhīrova aratiṁ sahati, dhīro hi aratissaho.

Sabbakammavihāyīnaṁ, panuṇṇaṁ[2] ko nivāraye.
Nekkhaṁ jambonadasseva, ko taṁ ninditumarahati.
Devāpi naṁ pasaṁsanti, brahmunāpi pasaṁsitoti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Dhammapadasutta

29. Cattārimāni bhikkhave dhammapadāni aggaññāni rattaññāni vaṁsaññāni porāṇāni, asaṁkiṇṇāni asaṁkiṇṇapubbāni na saṁkīyanti na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhāni samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Katamāni cattāri? Anabhijjhā bhikkhave dhammapadaṁ aggaññaṁ rattaññaṁ vaṁsaññaṁ porāṇaṁ, asaṁkiṇṇaṁ asaṁkiṇṇapubbaṁ na saṁkīyati na saṁkīyissati, appaṭikuṭṭhaṁ samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi.

Abyāpādo bhikkhave dhammapadaṁ aggaññaṁ rattaññaṁ vaṁsaññaṁ porāṇaṁ, asaṁkiṇṇaṁ asaṁkiṇṇapubbaṁ na saṁkīyati na saṁkīyissati, appaṭikuṭṭhaṁ samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi.

---

1. Vīraṁ (Sī)
2. Paṇunnaṁ (?)

Sammāsati bhikkhave dhammapadaṁ aggaññaṁ rattaññaṁ vaṁsaññaṁ porāṇaṁ, asaṁkiṇṇaṁ asaṁkiṇṇapubbaṁ na saṁkīyati na saṁkīyissati, appaṭikuṭṭhaṁ samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi.

Sammāsamādhi bhikkhave dhammapadaṁ aggaññaṁ rattaññaṁ vaṁsaññaṁ porāṇaṁ, asaṁkiṇṇaṁ asaṁkiṇṇapubbaṁ na saṁkīyati na saṁkīyissati, appaṭikuṭṭhaṁ samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Imāni kho bhikkhave cattāri dhammapadāni aggaññāni rattaññāni vaṁsaññāni porāṇāni, asaṁkiṇṇāni asaṁkiṇṇapubbāni na saṁkīyanti na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhāni samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Anabhijjhālu vihareyya, abyāpannena cetasā.
Sato ekaggacittassa[1], ajjhattaṁ susamāhitoti.Navamaṁ.

### 10. Paribbājakasutta

30. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā paribbājakā Sippinikātīre[2] paribbājakārāme paṭivasanti. Seyyathidaṁ? Annabhāro varadharo Sakuludāyī ca paribbājako aññe ca abhiññātā abhiññātā paribbājakā. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Sippinikātīraṁ paribbājakārāmo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā te paribbājake etadavoca—

Cattārimāni paribbājakā dhammapadāni aggaññāni rattaññāni vaṁsaññāni porāṇāni, asaṁkiṇṇāni asaṁkiṇṇapubbāni na saṁkīyanti na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhāni samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Katamāni cattāri? Anabhijjhā paribbājakā dhammapadaṁ aggaññaṁ rattaññaṁ vaṁsaññaṁ porāṇaṁ, asaṁkiṇṇaṁ asaṁkiṇṇapubbaṁ na saṁkīyati na saṁkīyissati, appaṭikuṭṭhaṁ samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Abyāpādo paribbājakā dhammapadaṁ -pa-. Sammāsati paribbājakā dhammapadaṁ -pa-. Sammāsamādhi paribbājakā dhammapadaṁ aggaññaṁ rattaññaṁ

---

1. Ekaggacittāyaṁ (Ka)
2. Sappiniyā tīre (Sī, I), sippiniyā tīre (Syā, Kaṁ), sippiniyā nadiyā tīre (Ka)

vaṁsaññaṁ porāṇaṁ, asaṁkiṇṇaṁ asaṁkiṇṇapubbaṁ na saṁkīyati na saṁkīyissati, appaṭikuṭṭhaṁ samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi. Imāni kho paribbājakā cattāri dhammapadāni aggaññāni rattaññāni vaṁsaññāni porāṇāni, asaṁkiṇṇāni asaṁkiṇṇapubbāni na saṁkīyanti na saṁkīyissanti, appaṭikuṭṭhāni samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi.

Yo kho paribbājakā evaṁ vadeyya "ahametaṁ anabhijjhaṁ dhammapadaṁ paccakkhāya abhijjhāluṁ kāmesu tibbasārāgaṁ samaṇaṁ vā brahmaṇaṁ vā paññāpessāmī"ti. Tamahaṁ tattha evaṁ vadeyyaṁ "etu vadatu byāharatu passāmissānubhāvan"ti. So vata paribbājakā anabhijjhaṁ dhammapadaṁ paccakkhāya abhijjhāluṁ kāmesu tibbasārāgaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Yo kho paribbājakā evaṁ vadeyya "ahametaṁ abyāpādaṁ dhammapadaṁ paccakkhāya byāpannacittaṁ paduṭṭhamanasaṅkappaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessāmī"ti. Tamahaṁ tattha evaṁ vadeyyaṁ "etu vadatu byāharatu passāmissānubhāvan"ti. So vata paribbājakā abyāpādaṁ dhammapadaṁ paccakkhāya byāpannacittaṁ paduṭṭhamanasaṅkappaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Yo kho paribbājakā evaṁ vadeyya "ahametaṁ sammāsatiṁ dhammapadaṁ paccakkhāya muṭṭhassatiṁ asampajānaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessāmī"ti. Tamahaṁ tattha evaṁ vadeyyaṁ "etu vadatu byāharatu passāmissānubhāvan"ti. So vata paribbājakā sammāsatiṁ dhammapadaṁ paccakkhāya muṭṭhassatiṁ asampajānaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Yo kho paribbājakā evaṁ vadeyya "ahametaṁ sammāsamādhiṁ dhammapadaṁ paccakkhāya asamāhitaṁ vibbhantacittaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessāmī"ti. Tamahaṁ tattha evaṁ vadeyyaṁ "etu vadatu byāharatu passāmissānubhāvan"ti. So vata paribbājakā sammāsamādhiṁ dhammapadaṁ paccakkhāya asamāhitaṁ vibbhantacittaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā paññāpessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Yo kho paribbājakā imāni cattāri dhammapadāni garahitabbaṁ paṭikkositabbaṁ maññeyya, tassa diṭṭheva dhamme cattāro sahadhammikā vādānupātā

gārayhā ṭhānā[1] āgacchanti. Katame cattāro? Anabhijjhaṁ ce bhavaṁ dhammapadaṁ garahati paṭikkosati. Ye ca hi[2] abhijjhālū kāmesu tibbasārāgā samaṇabrāhmaṇā, te bhoto pujjā, te bhoto pāsaṁsā. Abyāpādaṁ ce bhavaṁ dhammapadaṁ garahati paṭikkosati. Ye ca hi byāpannacittā paduṭṭhamanasaṅkappā samaṇabrāhmaṇā, te bhoto pujjā, te bhoto pāsaṁsā. Sammāsatiṁ ce bhavaṁ dhammapadaṁ garahati paṭikkosati. Ye ca hi muṭṭhassatī asampajānā samaṇabrāhmaṇā, te bhoto pujjā, te bhoto pāsaṁsā. Sammāsamādhiṁ ce bhavaṁ dhammapadaṁ garahati paṭikkosati. Ye ca hi asamāhitā vibbhantacittā samaṇabrāhmaṇā, te bhoto pujjā, te bhoto pāsaṁsā.

Yo kho paribbājakā imāni cattāri dhammapadāni garahitabbaṁ paṭikkositabbaṁ maññeyya, tassa diṭṭheva dhamme ime cattāro sahadhammikā vādānupātā gārayhā ṭhānā āgacchanti. Yepi te paribbājakā ahesuṁ ukkalā vassabhaññā[3] ahetukavādā akiriyavādā natthikavādā, tepi imāni cattāri dhammapadāni na garahitabbaṁ na paṭikkositabbaṁ amaññiṁsu. Taṁ kissa hetu? Nindābyārosana-upārambhabhayāti[4].

Abyāpanno sadā sato, ajjhattaṁ susamāhito.
Abhijjhāvinaye sikkhaṁ, "appamatto"ti vuccatīti. . Dasamaṁ.

Uruvelavaggo tatiyo.

**Tassuddānaṁ**

Dve Uruvelā Loko Kāḷako[5], Brahmacariyena pañcamaṁ.
Kuhaṁ Santuṭṭhi Vaṁso ca, Dhammapadaṁ Paribbājakena cāti.

---

1. Vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ (Ma 3. 8 piṭṭhe)
2. Ye ca (Ma 3. 121 piṭṭhe)
3. Vassabhiññā (Ka) Saṁ 2. 60 piṭṭhe passitabbaṁ.
4. Upavādabhayāti (Ka) Ma 3. 121 piṭṭhe; Saṁ 2. 60 piṭṭhe ca passitabbaṁ.
5. Koḷiko (Ka)

## 4. Cakkavagga

### 1. Cakkasutta

31. Cattārimāni bhikkhave cakkāni, yehi samannāgatānaṁ devamanussānaṁ catucakkaṁ vattati, yehi samannāgatā devamanussā nacirasseva mahantattaṁ vepullattaṁ pāpuṇanti bhogesu. Katamāni cattāri? Patirūpadesavāso sappurisāvassayo[1] attasammāpaṇidhi pubbe ca katapuññatā. Imāni kho bhikkhave cattāri cakkāni. Yehi samannāgatānaṁ devamanussānaṁ catucakkaṁ vattati, yehi samannāgatā devamanussā nacirasseva mahantattaṁ vepullattaṁ pāpuṇanti bhogesūti.

Patirūpe vase dese, ariyamittakaro siyā.
Sammāpaṇidhisampanno, pubbe puññakato naro.
Dhaññaṁ dhanaṁ yaso kitti, sukhañcetaṁdhivattatīti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Saṅgahasutta

32. Cattārimāni bhikkhave saṅgahavatthūni. Katamāni cattāri? Dānaṁ peyyavajjaṁ atthacariyā samānattatā, imāni kho bhikkhave cattāri saṅgahavatthūnīti.

Dānañca peyyavajjañca[2], atthacariyā ca yā idha.
Samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathārahaṁ.
Ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.

Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā.
Labhetha mānaṁ pūjaṁ vā, pitā vā puttakāraṇā.

Yasmā ca saṅgahā[2] ete, samavekkhanti paṇḍitā.
Tasmā mahattaṁ papponti, pāsaṁsā ca bhavanti teti. . Dutiyaṁ.

---

1. Sappurisūpassayo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Saṅgahe (Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ) upari 571 piṭṭhe; Dī 3. 156 piṭṭhepi passitabbaṁ.

### 3. Sīhasutta

33. Sīho bhikkhave migarājā sāyanhasamayaṁ āsayā nikkhamati. Āsayā nikkhamitvā vijambhati, vijambhitvā samantā catuddisā anuviloketi, samantā catuddisā anuviloketvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ nadati, tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkamati. Ye kho pana te bhikkhave tiracchānagatā pāṇā sīhassa migarañño nadato saddaṁ suṇanti, te yebhuyyena bhayaṁ saṁvegaṁ santāsaṁ āpajjanti. Bilaṁ bilāsayā pavisanti, dakaṁ dakāsayā[1] pavisanti, vanaṁ vanāsayā pavisanti, ākāsaṁ pakkhino bhajanti. Yepi te bhikkhave rañño nāgā gāmanigamarājadhānīsu daḷhehi varattehi bandhanehi baddhā, tepi tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā bhītā muttakarīsaṁ cajamānā yena vā tena vā palāyanti. Evaṁ mahiddhiko kho bhikkhave sīho migarājā tiracchānagatānaṁ pāṇānaṁ evaṁ mahesakkho evaṁ mahānubhāvo.

Evamevaṁ kho bhikkhave yadā Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so dhammaṁ deseti "iti sakkāyo, iti sakkāyasamudayo, iti sakkāyanirodho[2], iti sakkāyanirodhagāminī paṭipadā"ti. Yepi te bhikkhave devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā uccesu vimānesu ciraṭṭhitikā, tepi Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā yebhuyyena bhayaṁ saṁvegaṁ santāsaṁ āpajjanti, aniccā vata kira bho mayaṁ samānā "niccamhā"ti amaññimha, addhuvā vata kira bho mayaṁ samānā "dhuvamhā"ti amaññimha, asassatā vata kira bho mayaṁ samānā "sassatamhā"ti amaññimha, mayaṁ kira bho aniccā addhuvā asassatā sakkāyapariyāpannāti. Evaṁ mahiddhiko kho bhikkhave Tathāgato sadevakassa lokassa evaṁ mahesakkho evaṁ mahānubhāvoti.

Yadā Buddho abhiññāya, dhammacakkaṁ pavattayī.
Sadevakassa lokassa, Satthā appaṭipuggalo.

---

1. Udakaṁ udakāsayā (Ka) Saṁ 2. 70 piṭṭhe; Paṭisaṁ-Ṭṭha 1. 187 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Sakkāyassa atthaṅgamo (Ṭṭha, Saṁ 2. 70 piṭṭhe.) "sakkāyanirodhagāminī"ti pacchimapadaṁ pana passitabbaṁ.

Sakkāyañca nirodhañca, sakkāyassa ca sambhavaṁ.
Ariyañcaṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

Yepi dīghāyukā devā, vaṇṇavanto yasassino.
Bhītā santāsa māpāduṁ, sīhassevi'taremigā.

Avītivattā sakkāyaṁ, aniccā kira bho mayaṁ.
Sutvā Arahato vākyaṁ, vippamuttassa tādinoti.*

Tatiyaṁ.

## 4. Aggappasādasutta

34. Cattārome bhikkhave aggappasādā. Katame cattāro? Yāvatā bhikkhave sattā apadā vā dvipadā[1] vā catuppadā vā bahuppadā vā rūpino vā arūpino vā saññino vā asaññino vā nevasaññināsaññino vā, Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyati Arahaṁ Sammāsambuddho. Ye bhikkhave Buddhe pasannā, agge te pasannā, agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti.

Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyati. Ye bhikkhave ariye aṭṭhaṅgike magge pasannā, agge te pasannā, agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti.

Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā vā asaṅkhatā vā, virāgo tesaṁ aggamakkhāyati, yadidaṁ madanimmadano pipāsavinayo ālayasamugghāto vaṭṭupacchedo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānaṁ. Ye bhikkhave virāge dhamme pasannā, agge te pasannā, agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti.

Yāvatā bhikkhave saṁghā vā gaṇā vā, Tathāgatasāvakasaṁgho tesaṁ aggamakkhāyati, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Ye bhikkhave saṁghe

---

* Saṁ 2. 71 piṭṭhepi.

1. Dipadā (Sī, I) Aṁ 2. 29; Khu 1. 255 piṭṭhesupi.

pasannā, agge te pasannā, agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti. Ime kho bhikkhave cattāro aggappasādāti.

Aggato ve pasannānaṁ, aggaṁ dhammaṁ vijānataṁ.
Agge Buddhe pasannānaṁ, dakkhiṇeyye anuttare.

Agge dhamme pasannānaṁ, virāgūpasame sukhe.
Agge saṁghe pasannānaṁ, puññakkhette anuttare.

Aggasmiṁ dānaṁ dadataṁ, aggaṁ puññaṁ pavaḍḍhati.
Aggaṁ āyu ca vaṇṇo ca, yaso kitti sukhaṁ balaṁ.

Aggassa dātā medhāvī, aggadhammasamāhito.
Devabhūto manusso vā, aggappatto pamodatīti[1].

Catutthaṁ.

## 5. Vassakārasutta

35. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Bhagavantaṁ etadavoca—

Catūhi kho mayaṁ bho Gotama dhammehi samannāgataṁ mahāpaññaṁ mahāpurisaṁ paññāpema. Katamehi catūhi? Idha bho Gotama bahussuto hoti tassa tasseva sutajātassa. Tassa tasseva kho pana bhāsitassa atthaṁ jānāti "ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa attho"ti. Satimā kho pana hoti cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Yāni kho pana tāni gahaṭṭhakāni kiṁkaraṇīyāni, tattha dakkho hoti analaso, tatrupāyāya vīmaṁsāya samannāgato alaṁ kātuṁ alaṁ saṁvidhātuṁ. Imehi kho mayaṁ bho Gotama catūhi dhammehi samannāgataṁ mahāpaññaṁ mahāpurisaṁ paññāpema. Sace me[2] bho Gotama anumoditabbaṁ anumodatu me bhavaṁ Gotamo.

---

1. Khu 1. 255 piṭṭhepi.
2. Sace pana me (Sī, Ka), sace me pana (I)

Sace pana me bho Gotama paṭikkositabbaṁ paṭikkosatu me bhavaṁ Gotamoti.

Neva kho tyāhaṁ brāhmaṇa anumodāmi na paṭikkosāmi. Catūhi kho ahaṁ brāhmaṇa dhammehi samannāgataṁ mahāpaññaṁ mahāpurisaṁ paññāpemi. Katamehi catūhi? Idha brāhmaṇa bahujanahitāya paṭipanno hoti bahujanasukhāya, bahu'ssa janatā ariye ñāye patiṭṭhāpitā, yadidaṁ kalyāṇadhammatā kusaladhammatā. So yaṁ vitakkaṁ ākaṅkhati vitakketuṁ, taṁ vitakkaṁ vitakketi. Yaṁ vitakkaṁ nākaṅkhati vitakketuṁ, na taṁ vitakkaṁ vitakketi. Yaṁ saṅkappaṁ ākaṅkhati saṅkappetuṁ, taṁ saṅkappaṁ saṅkappeti. Yaṁ saṅkappaṁ nākaṅkhati saṅkappetuṁ, na taṁ saṅkappaṁ saṅkappeti. Iti cetovasippatto hoti vitakkapathe. Catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Neva kho tyāhaṁ brāhmaṇa anumodāmi na pana paṭikkosāmi. Imehi kho ahaṁ brāhmaṇa catūhi dhammehi samannāgataṁ mahāpaññaṁ mahāpurisaṁ paññāpemīti.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāva subhāsitaṁ cidaṁ bhotā Gotamena. Imehi ca mayaṁ bho Gotama catūhi dhammehi samannāgataṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dhārema "bhavaṁ hi Gotamo bahujanahitāya paṭipanno bahujanasukhāya, bahu te[1] janatā ariye ñāye patiṭṭhāpitā, yadidaṁ kalyāṇadhammatā kusaladhammatā. Bhavaṁ hi Gotamo yaṁ vitakkaṁ ākaṅkhati vitakketuṁ, taṁ vitakkaṁ vitakketi. Yaṁ vitakkaṁ nākaṅkhati vitakketuṁ, na taṁ vitakkaṁ vitakketi. Yaṁ saṅkappaṁ ākaṅkhati saṅkappetuṁ, taṁ saṅkappaṁ saṅkappeti. Yaṁ saṅkappaṁ nākaṅkhati saṅkappetuṁ, na taṁ saṅkappaṁ saṅkappeti. Bhavaṁ hi Gotamo cetovasippatto vitakkapathe. Bhavaṁ hi Gotamo catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhī. Bhavaṁ hi Gotamo āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti.

---

1. Bahussa (Syā, Kaṁ, Ka)

Addhā kho tyāyaṁ brāhmaṇa āsajja upanīya vācā bhāsitā, api ca tyāhaṁ byākarissāmi "ahaṁ hi brāhmaṇa bahujanahitāya paṭipanno bahujanasukhāya, bahu me[1] janatā ariye ñāye patiṭṭhāpitā, yadidaṁ kalyāṇadhammatā kusaladhammatā. Ahaṁ hi brāhmaṇa yaṁ vitakkaṁ ākaṅkhāmi vitakketuṁ, taṁ vitakkaṁ vitakkemi. Yaṁ vitakkaṁ nākaṅkhāmi vitakketuṁ, na taṁ vitakkaṁ vitakkemi. Yaṁ saṅkappaṁ ākaṅkhāmi saṅkappetuṁ, taṁ saṅkappaṁ saṅkappemi. Yaṁ saṅkappaṁ nākaṅkhāmi saṅkappetuṁ, na taṁ saṅkappaṁ saṅkappemi. Ahaṁ hi brāhmaṇa cetovasippatto vitakkapathe. Ahaṁ hi brāhmaṇa catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhī. Ahaṁ hi brāhmaṇa āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī"ti.

Yo vedi sabbasattānaṁ, maccupāsappamocanaṁ.
Hitaṁ devamanussānaṁ, ñāyaṁ dhammaṁ pakāsayi.
Yaṁ ve disvā ca sutvā ca, pasīdanti bahū janā[2].

Maggāmaggassa kusalo, katakicco anāsavo.
Buddho antimasārīro[3],
"(Mahāpañño)[4] mahāpuriso"ti vuccatīti.

Pañcamaṁ.

## 6. Doṇasutta

36. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā antarā ca Ukkaṭṭhaṁ, antarā ca Setabyaṁ addhānamaggappaṭipanno hoti. Doṇopi sudaṁ brāhmaṇo antarā ca Ukkaṭṭhaṁ, antarā ca Setabyaṁ addhānamaggappaṭipanno hoti. Addasā kho Doṇo brāhmaṇo Bhagavato pādesu cakkāni sahassarāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni, disvānassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, na vatimāni manussabhūtassa padāni bhavissantī"ti. Atha kho Bhagavā maggā okkamma aññatarasmiṁ rukkhamūle

1. Bahussa (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Pasīdati bahujjano (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Antimadhārito (Ka)
4. ( ) Syāpotthake natthi.

nisīdi pallaṅkiṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. Atha kho Doṇo brāhmaṇo Bhagavato padāni anugacchanto addasa Bhagavantaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ pāsādikaṁ pasādanīyaṁ santindriyaṁ santamānasaṁ uttamadamathasamathamanuppattaṁ dantaṁ guttaṁ saṁyatindriyaṁ[1] nāgaṁ, disvāna yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca—

Devo no bhavaṁ bhavissatīti. Na kho ahaṁ brāhmaṇa devo bhavissāmīti. Gandhabbo no bhavaṁ bhavissatīti. Na kho ahaṁ brāhmaṇa gandhabbo bhavissāmīti. Yakkho no bhavaṁ bhavissatīti. Na kho ahaṁ brāhmaṇa yakkho bhavissāmīti. Manusso no bhavaṁ bhavissatīti. Na kho ahaṁ brāhmaṇa manusso bhavissāmīti.

"Devo no bhavaṁ bhavissatī"ti iti puṭṭho samāno "na kho ahaṁ brāhmaṇa devo bhavissāmī"ti vadesi. "Gandhabbo no bhavaṁ bhavissatī"ti iti puṭṭho samāno "na kho ahaṁ brāhmaṇa gandhabbo bhavissāmī"ti vadesi. "Yakkho no bhavaṁ bhavissatī"ti iti puṭṭho samāno "na kho ahaṁ brāhmaṇa yakkho bhavissāmī"ti vadesi. "Manusso no bhavaṁ bhavissatī"ti iti puṭṭho samāno "na kho ahaṁ brāhmaṇa manusso bhavissāmī"ti vadesi. Atha ko carahi bhavaṁ bhavissatīti.

Yesaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa āsavānaṁ appahīnattā devo bhaveyyaṁ, te me āsavā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Yesaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa āsavānaṁ appahīnattā gandhabbo bhaveyyaṁ, yakkho bhaveyyaṁ, manusso bhaveyyaṁ, te me āsavā pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Seyyathāpi brāhmaṇa uppalaṁ vā padumaṁ vā puṇḍarīkaṁ vā udake jātaṁ udake saṁvaḍḍhaṁ udakā accuggamma tiṭṭhati anupalittaṁ udakena. Evamevaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa loke jāto loke saṁvaḍḍho lokaṁ abhibhuyya viharāmi anupalitto lokena. "Buddho"ti maṁ brāhmaṇa dhārehīti.

---

1. Yatindriyaṁ (Vi 3. 285 piṭṭhe)

Yena devūpapatyassa, gandhabbo vā vihaṅgamo.
Yakkhattaṁ yena gaccheyyaṁ, manussattañca abbaje.
Te mayhaṁ āsavā khīṇā, viddhastā vinaḷīkatā.

Puṇḍarīkaṁ yathā vaggu toyena nupalippati[1].
Nupalippāmi[2] lokena, tasmā Buddhosmi brāhmaṇāti.

Chaṭṭhaṁ.

## 7. Aparihāniyasutta

37. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo parihānāya nibbānasseva santike. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu sīlasampanno hoti, indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyaṁ anuyutto hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu sīlasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati, ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu sīlasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti? Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti.

---

1. Nupalimpati (Ka)    2. Nupalimpāmi (Ka)

Kathañca bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū hoti? Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti, neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇañca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi, navañca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati, anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū hoti. Kathañca bhikkhave bhikkhu jāgariyaṁ anuyutto hoti? Idha bhikkhave bhikkhu divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā, rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu jāgariyaṁ anuyutto hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo parihānāya nibbānasseva santiketi.

Sīle patiṭṭhito bhikkhu, indriyesu ca saṁvuto.
Bhojanamhi ca mattaññū, jāgariyaṁ anuyuñjati.

Evaṁ vihārī ātāpī, ahorattamatandito.
Bhāvayaṁ kusalaṁ dhammaṁ, yogakkhemassa pattiyā.

Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā[1].
Abhabbo parihānāya, nibbānasseva santiketi.

Sattamaṁ.

## 8. Patilīnasutta

38. Panuṇṇapaccekasacco[2] bhikkhave bhikkhu samavayasaṭṭhesano passaddhakāyasaṅkhāro "patilīno"ti vuccati. Kathañca bhikkhave bhikkhu panuṇṇapaccekasacco hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno yāni tāni

---

1. Bhayadassāvī (Ka) Khu 1. 17 Dhammapadepi. 2. Paṇunnapaccekasacco (?)

puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ puthupaccekasaccāni. Seyyathidaṁ? “Sassato loko”ti vā, “asassato loko”ti vā, “antavā loko”ti vā, “anantavā loko”ti vā, “taṁ jīvaṁ taṁ sarīran”ti vā, “aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran”ti vā, “hoti tathāgato paraṁ maraṇā”ti vā, “na hoti tathāgato paraṁ maraṇā”ti vā, “hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā”ti vā, “neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā”ti vā, sabbāni tāni nuṇṇāni honti panuṇṇāni cattāni vantāni muttāni pahīnāni paṭinissaṭṭhāni. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu panuṇṇapaccekasacco hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno kāmesanā pahīnā hoti, bhavesanā pahīnā hoti, brahmacariyesanā paṭippassaddhā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu samavayasaṭṭhesano hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu passaddhakāyasaṅkhāro hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu patilīno hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno asmimāno pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu patilīno hoti. Panuṇṇapaccekasacco bhikkhave bhikkhu samavayasaṭṭhesano passaddhakāyasaṅkhāro “patilīno”ti vuccatīti.

* Kāmesanā bhavesanā, brahmacariyesanā saha.
Iti saccaparāmāso, diṭṭhiṭṭhānā samussayā.

* Sabbarāgavirattassa, taṇhakkhayavimuttino.
Esanā paṭinissaṭṭhā, diṭṭhiṭṭhānā samūhatā.

Sa ve santo sato bhikkhu, passaddho aparājito.
Mānābhisamayā Buddho, “patilīno”ti vuccatīti.

Aṭṭhamaṁ.

---

* Khu 1. 228 piṭṭhe Itivuttakepi.

## 9. Ujjayasutta

39. Atha kho Ujjayo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Ujjayo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "bhavampi no Gotamo yaññaṁ vaṇṇetī"ti. Na kho ahaṁ brāhmaṇa sabbaṁ yaññaṁ vaṇṇemi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ yaññaṁ na vaṇṇemi. Yathārūpe kho brāhmaṇa yaññe gāvo haññanti, ajeḷakā haññanti, kukkuṭasūkarā haññanti, vividhā pāṇā saṁghātaṁ āpajjanti. Evarūpaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa sārambhaṁ yaññaṁ na vaṇṇemi. Taṁ kissa hetu? Evarūpaṁ hi brāhmaṇa sārambhaṁ yaññaṁ na upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā.

Yathārūpe ca kho brāhmaṇa yaññe neva gāvo haññanti, na ajeḷakā haññanti, na kukkuṭasūkarā haññanti, na vividhā pāṇā saṁghātaṁ āpajjanti. Evarūpaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa nirārambhaṁ yaññaṁ vaṇṇemi, yadidaṁ niccadānaṁ anukulayaññaṁ. Taṁ kissa hetu? Evarūpaṁ hi brāhmaṇa nirārambhaṁ yaññaṁ upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannāti.

Assamedhaṁ purisamedhaṁ, sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ niraggaḷaṁ.
Mahāyaññā mahārambhā[1], na te honti mahapphalā.

Ajeḷakā ca gāvo ca, vividhā yattha haññare.
Na taṁ sammaggatā yaññaṁ, upayanti mahesino.

Ye ca yaññā nirārambhā, yajanti anukulaṁ sadā.
Ajeḷakā ca gāvo ca, vividhā nettha haññare[2].
Tañca sammaggatā yaññaṁ, upayanti mahesino.

---

1. Sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ. Niraggaḷaṁ mahārambhā (I) Saṁ 1. 76 piṭṭhepi.
2. Nājeḷakā ca gāvo ca, vividhā yattha haññare (Syā, Kaṁ)

Etaṁ[1] yajetha medhāvī, eso yañño mahapphalo.
Etaṁ[2] hi yajamānassa, seyyo hoti na pāpiyo.
Yañño ca vipulo hoti, pasīdanti ca devatāti.

Navamaṁ.

### 10. Udāyīsutta

40. Atha kho Udāyī[3] brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā -pa- ekamantaṁ nisinno kho Udāyī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "bhavampi no Gotamo yaññaṁ vaṇṇetī"ti. Na kho ahaṁ brāhmaṇa sabbaṁ yaññaṁ vaṇṇemi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ yaññaṁ na vaṇṇemi. Yathārūpe kho brāhmaṇa yaññe gāvo haññanti, ajeḷakā haññanti, kukkuṭasūkarā haññanti, vividhā pāṇā saṁghātaṁ āpajjanti. Evarūpaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa sārambhaṁ yaññaṁ na vaṇṇemi. Taṁ kissa hetu? Evarūpaṁ hi brāhmaṇa sārambhaṁ yaññaṁ na upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā.

Yathārūpe ca kho brāhmaṇa yaññe neva gāvo haññanti, na ajeḷakā haññanti, na kukkuṭasūkarā haññanti, na vividhā pāṇā saṁghātaṁ āpajjanti. Evarūpaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa nirārambhaṁ yaññaṁ vaṇṇemi, yadidaṁ niccadānaṁ anukulayaññaṁ. Taṁ kissa hetu? Evarūpaṁ hi brāhmaṇa nirārambhaṁ yaññaṁ upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannāti.

Abhisaṅkhataṁ nirārambhaṁ, yaññaṁ kālena kappiyaṁ.
Tādisaṁ upasaṁyanti, saññatā brahmacārayo.

Vivaṭacchadā[4] ye loke, vītivattā kulaṁ gatiṁ.
Yaññametaṁ pasaṁsanti, Buddhā yaññassa[5] kovidā.

Yaññe vā yadi vā saddhe, habyaṁ[6] katvā yathārahaṁ.
Pasannacitto yajati[7], sukhette brahmacārisu.

---

1. Evaṁ (Syā, Kaṁ) 2. Evaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 3. Udāyi (sabbattha)
4. Vivattacchadā (Sī, I), vivaṭṭacchadā (Ka) 5. Puññassa (Syā, Kaṁ, I)
6. Havyaṁ (Sī, I), huññaṁ (Syā, Kaṁ) 7. Pasannacittā yajanti (Ka)

Suhutaṁ suyiṭṭhaṁ suppattaṁ[1], dakkhiṇeyyesu yaṁ kataṁ.
Yañño ca vipulo hoti, pasīdanti ca devatā.

Evaṁ[2] yajitvā medhāvī, saddho muttena cetasā.
Abyābajjhaṁ sukhaṁ lokaṁ, paṇḍito upapajjatīti.

Dasamaṁ.

Cakkavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Cakko Saṅgaho Sīho, Pasādo Vassakārena pañcamaṁ.
Doṇo Aparihāniyo Patilīno, Ujjayo Udāyinā te dasāti.

---

## 5. Rohitassavagga

### 1. Samādhibhāvanāsutta

41. Catasso imā bhikkhave samādhibhāvanā. Katamā catasso? Atthi bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati, atthi bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanappaṭilābhāya saṁvattati, atthi bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṁvattati, atthi bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānaṁ khayāya saṁvattati.

Katamā ca bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattati.

---

1. Sampattaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Etaṁ (Ka) Aṁ 2. 296 piṭṭhepi.

Katamā ca bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanappaṭilābhāya saṁvattati? Idha bhikkhave bhikkhu ālokasaññaṁ manasi karoti, divāsaññaṁ adhiṭṭhāti yathā divā tathā rattiṁ, yathā rattiṁ tathā divā, iti vivaṭena cetasā apariyonaddhena sappabhāsaṁ cittaṁ bhāveti. Ayaṁ bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā ñāṇadassanappaṭilābhāya saṁvattati.

Katamā ca bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṁvattati? Idha bhikkhave bhikkhuno viditā vedanā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. Viditā saññā -pa-. Viditā vitakkā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. Ayaṁ bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā satisampajaññāya saṁvattati.

Katamā ca bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānaṁ khayāya saṁvattati, idha bhikkhave bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī viharati "iti rūpaṁ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo[1]. Iti vedanā, iti vedanāya samudayo, iti vedanāya atthaṅgamo. Iti saññā, iti saññāya samudayo, iti saññāya atthaṅgamo. Iti saṅkhārā, iti saṅkhārānaṁ samudayo, iti saṅkhārānaṁ atthaṅgamo. Iti viññāṇaṁ, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo"ti. Ayaṁ bhikkhave samādhibhāvanā bhāvitā bahulīkatā āsavānaṁ khayāya saṁvattati. Imā kho bhikkhave catasso samādhibhāvanā. Idañca pana metaṁ bhikkhave sandhāya bhāsitaṁ pārāyane puṇṇakapañhe—

"Saṅkhāya lokasmiṁ paroparāni,
Yassiñjitaṁ natthi kuhiñci loke.
Santo vidhūmo anīgho nirāso,
Atāri so jātijaranti brūmī"ti[2].

Paṭhamaṁ.

---

1. Atthagamo (Sī, I)
2. Khu 1. 436; Khu 8. 8, 58 piṭṭhesupi.

## 2. Pañhabyākaraṇasutta

42. Cattārimāni bhikkhave pañhabyākaraṇāni[1]. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave pañho ekaṁsabyākaraṇīyo, atthi bhikkhave pañho vibhajjabyākaraṇīyo, atthi bhikkhave pañho paṭipucchābyākaraṇīyo, atthi bhikkhave pañho ṭhapanīyo. Imāni kho bhikkhave cattāri pañhabyākaraṇānīti.

Ekaṁsavacanaṁ ekaṁ, vibhajjavacanāparaṁ.
Tatiyaṁ paṭipuccheyya, catutthaṁ pana ṭhāpaye.

Yo ca tesaṁ[2] tattha tattha, jānāti anudhammataṁ.
Catupañhassa kusalo, āhu bhikkhuṁ tathāvidhaṁ.

Durāsado duppasaho, gambhīro duppadhaṁsiyo.
Atho atthe anatthe ca, ubhayassa hoti kovido[3].

Anatthaṁ parivajjeti, atthaṁ gaṇhāti paṇḍito.
Atthābhisamayā dhīro, "paṇḍito"ti pavuccatīti.

Dutiyaṁ.

## 3. Paṭhamakodhagarusutta

43. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Kodhagaru na saddhammagaru, makkhagaru na saddhammagaru, lābhagaru na saddhammagaru, sakkāragaru na saddhammagaru. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ.

Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Saddhammagaru na kodhagaru, saddhammagaru na makkhagaru, saddhammagaru na lābhagaru, saddhammagaru na sakkāragaru. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Kodhamakkhagarū bhikkhū, lābhasakkāragāravā.
Na te dhamme virūhanti, Sammāsambuddhadesite.

---

1. Pañhābyākaraṇāni (Ka)
2. Nesaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)
3. Ubhayatthassa kovido (Syā, Kaṁ)

Ye ca saddhammagaruno, vihaṁsu viharanti ca.
Te ve dhamme virūhanti, Sammāsambuddhadesiteti.

Tatiyaṁ.

### 4. Dutiyakodhagarusutta

44. Cattārome bhikkhave asaddhammā. Katame cattāro? Kodhagarutā na saddhammagarutā, makkhagarutā na saddhammagarutā, lābhagarutā na saddhammagarutā, sakkāragarutā na saddhammagarutā. Ime kho bhikkhave cattāro asaddhammā.

Cattārome bhikkhave saddhammā. Katame cattāro? Saddhammagarutā na kodhagarutā, saddhammagarutā na makkhagarutā, saddhammagarutā na lābhagarutā, saddhammagarutā na sakkāragarutā. Ime kho bhikkhave cattāro saddhammāti.

Kodhamakkhagaru bhikkhu, lābhasakkāragāravo.
Sukhette pūtibījaṁva, saddhamme na virūhati.

Ye ca saddhammagaruno, vihaṁsu viharanti ca.
Te ve dhamme virūhanti, snehānvayamivosadhāti[1].

Catutthaṁ.

### 5. Rohitassasutta

45. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā[2] Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Rohitasso devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Rohitasso devaputto Bhagavantaṁ etadavoca—

"Yattha nu kho bhante na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, sakkā nu kho so bhante gamanena lokassa anto ñātuṁ vā daṭṭhuṁ vā pāpuṇituṁ vā"ti. Yattha kho āvuso na jāyati

---

1. Snehamanvāyamivosadhāti (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Saṁ 1. 60 piṭṭhepi.

na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ “taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan”ti vadāmīti.

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitamidaṁ bhante Bhagavatā “yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ ‘taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan’ti vadāmī”ti.

Bhūtapubbāhaṁ bhante Rohitasso nāma isi ahosiṁ bhojaputto iddhimā vehāsaṅgamo. Tassa mayhaṁ bhante evarūpo javo ahosi—seyyathāpi nāma daḷhadhammā[1] dhanuggaho sikkhito katahattho katūpāsano lahukena asanena appakasirena tiriyaṁ tālacchāyaṁ atipāteyya. Tassa mayhaṁ bhante evarūpo padavītihāro ahosi—seyyathāpi nāma puratthimā samuddā pacchimo samuddo. Tassa mayhaṁ bhante evarūpena javena samannāgatassa, evarūpena ca padavītihārena evarūpaṁ icchāgataṁ uppajji “ahaṁ gamanena lokassa antaṁ pāpuṇissāmī”ti. So kho ahaṁ bhante aññatreva asitapītakhāyitasāyitā, aññatra uccārapassāvakammā, aññatra niddākilamathapaṭivinodanā vassasatāyuko vassasatajīvī vassasataṁ gantvā appatvāva lokassa antaṁ antarāyeva kālaṅkato.

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitamidaṁ bhante Bhagavatā “yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ ‘taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan’ti vadāmī”ti.

Yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ “taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan”ti vadāmi. Na cāhaṁ āvuso appatvāva lokassa antaṁ dukkhassa antakiriyaṁ vadāmi. Api cāhaṁ āvuso imasmiṁyeva byāmamatte kaḷevare[2] sasaññimhi samanake lokañca paññāpemi lokasamudayañca lokanirodhañca lokanirodhagāminiñca paṭipadanti.

---

1. Daḷhadhammo, Aṁ 3. 226; Ma 1. 117 piṭṭhe. (Sabbattha) Ṭīkā ca Moggallānabyākaraṇaṁ ca oloketabbaṁ.
2. Kaḷebare (Sī, I)

Gamanena na pattabbo, lokassanto kudācanaṁ.
Na ca appatvā lokantaṁ, dukkhā atthi pamocanaṁ.

Tasmā have lokavidū sumedho,
Lokantagū vusitabrahmacariyo.
Lokassa antaṁ samitāvi ñatvā,
Nāsīsatī[1] lokamimaṁ parañcāti.

Pañcamaṁ.

## 6. Dutiyarohitassasutta

46. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena bhikkhū āmantesi "imaṁ bhikkhave rattiṁ Rohitasso devaputto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho bhikkhave Rohitasso devaputto maṁ etadavoca—

Yattha nu kho bhante[2] na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, sakkā nu kho so bhante gamanena lokassa anto ñātuṁ vā daṭṭhuṁ vā pāpuṇituṁ vāti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Rohitassaṁ devaputtaṁ etadavocaṁ—

Yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ "taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan"ti vadāmīti. Evaṁ vutte bhikkhave Rohitasso devaputto maṁ etadavoca—

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitamidaṁ bhante Bhagavatā, yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ "taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan"ti vadāmi.

Bhūtapubbāhaṁ bhante Rohitasso nāma isi ahosiṁ bhojaputto iddhimā vehāsaṅgamo. Tassa mayhaṁ bhante evarūpo javo ahosi—seyyathāpi nāma daḷhadhammā dhanuggaho sikkhito katahattho katūpāsano lahukena asanena appakasirena tiriyaṁ tālacchāyaṁ

---

1. Nāsiṁsatī (Sī) 2. Saṁ 1. 60 piṭṭhepi.

atipāteyya. Tassa mayhaṁ bhante evarūpo padavītihāro ahosi—seyyathāpi nāma puratthimā samuddā pacchimo samuddo. Tassa mayhaṁ bhante evarūpena javena samannāgatassa, evarūpena ca padavītihārena evarūpaṁ icchāgataṁ uppajji "ahaṁ gamanena lokassa antaṁ pāpuṇissāmī"ti. So kho ahaṁ bhante aññatreva asitapītakhāyitasāyitā, aññatra uccārapassāvakammā, aññatra niddākilamathapaṭivinodanā vassasatāyuko vassasatajīvī vassasataṁ gantvā appatvāva lokassa antaṁ antarāyeva kālaṅkato.

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitamidaṁ bhante Bhagavatā "yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ 'taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan'ti vadāmī"ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhikkhave Rohitassaṁ devaputtaṁ etadavocaṁ—

Yattha kho āvuso na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, nāhaṁ "taṁ gamanena lokassa antaṁ ñāteyyaṁ daṭṭheyyaṁ patteyyan"ti vadāmīti. Na cāhaṁ āvuso appatvāva lokassa antaṁ dukkhassantakiriyaṁ vadāmi, api cāhaṁ āvuso imasmiṁyeva byāmamatte kaḷevare sasaññimhi samanake lokañca paññāpemi lokasamudayañca lokanirodhañca lokanirodhagāminiñca paṭipadanti.

Gamanena na pattabbo, lokassanto kudācanaṁ.
Na ca appatvā lokantaṁ, dukkhā atthi pamocanaṁ.

Tasmā have lokavidū sumedho,
Lokantagū vusitabrahmacariyo.
Lokassa antaṁ samitāvi ñatvā,
Nāsīsatī lokamimaṁ parañcāti.

Chaṭṭhaṁ.

### 7. Suvidūrasutta

47. Cattārimāni bhikkhave suvidūravidūrāni. Katamāni cattāri? Nabhañca bhikkhave pathavī ca, idaṁ paṭhamaṁ suvidūravidūre. Orimañca bhikkhave tīraṁ samuddassa pārimañca, idaṁ dutiyaṁ suvidūravidūre. Yato ca bhikkhave verocano

abbhudeti yattha ca atthameti[1], idaṁ tatiyaṁ suvidūravidūre. Satañca bhikkhave dhammo asatañca dhammo, idaṁ catutthaṁ suvidūravidūre. Imāni kho bhikkhave cattāri suvidūravidūrānīti.

* Nabhañca dūre pathavī ca dūre,
Pāraṁ samuddassa tadāhu dūre.
Yato ca verocano abbhudeti,
Pabhaṅkaro yattha ca atthameti.
Tato have dūrataraṁ vadanti,
Satañca dhammaṁ asatañca dhammaṁ.

Abyāyiko hoti sataṁ samāgamo,
Yāvāpi[2] tiṭṭheyya tatheva hoti.
Khippaṁ hi veti asataṁ samāgamo,
Tasmā sataṁ dhammo asabbhi ārakāti.

Sattamaṁ.

## 8. Visākhasutta

48. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Visākho Pañcālaputto[3] upaṭṭhānasālāyaṁ bhikkhū dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti poriyā vācāya vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā pariyāpannāya anissitāya. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena upaṭṭhānasālā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi—

"Ko nu kho bhikkhave upaṭṭhānasālāyaṁ bhikkhū dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti poriyā vācāya vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā pariyāpannāya

---

1. Atthaṅgameti (syā), veti (Ka)
2. Yāvampi (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Pañcāliputto (Sī, Syā, Kaṁ, I)
* Khu 6. 137, 142 piṭṭhesu.

anissitāyā”ti. Āyasmā bhante Visākho Pañcālaputto upaṭṭhānasālāyaṁ bhikkhū dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti poriyā vācāya vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā pariyāpannāya anissitāyāti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Visākhaṁ Pañcālaputtaṁ etadavoca “sādhu sādhu Visākha, sādhu kho tvaṁ Visākha bhikkhū dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi poriyā vācāya vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā pariyāpannāya anissitāyāti.

Nābhāsamānaṁ jānanti, missaṁ bālehi paṇḍitaṁ.
Bhāsamānañca jānanti, desentaṁ amataṁ padaṁ.

Bhāsaye jotaye dhammaṁ, paggaṇhe isinaṁ dhajaṁ.
Subhāsitadhajā isayo, dhammo hi isinaṁ dhajoti.

Aṭṭhamaṁ.

## 9. Vipallāsasutta

49. Cattārome bhikkhave saññāvipallāsā cittavipallāsā diṭṭhivipallāsā. Katame cattāro? Anicce bhikkhave “niccan”ti saññāvipallāso cittavipallāso diṭṭhivipallāso, dukkhe bhikkhave “sukhan”ti saññāvipallāso cittavipallāso diṭṭhivipallāso, anattani bhikkhave “attā”ti saññāvipallāso cittavipallāso diṭṭhivipallāso, asubhe bhikkhave “subhan”ti saññāvipallāso cittavipallāso diṭṭhivipallāso. Ime kho bhikkhave cattāro saññāvipallāsā cittavipallasā diṭṭhivipallāsā.

Cattārome bhikkhave nasaññāvipallāsā nacittavipallāsā nadiṭṭhivipallāsā. Katame cattāro? Anicce bhikkhave “aniccan”ti nasaññāvipallāso nacittavipallāso nadiṭṭhivipallāso, dukkhe bhikkhave “dukkhan”ti nasaññāvipallāso nacittavipallāso nadiṭṭhivipallāso, anattani bhikkhave “anattā”ti nasaññāvipallāso nacittavipallāso nadiṭṭhivipallāso, asubhe bhikkhave “asubhan”ti nasaññāvipallāso nacittavipallāso

nadiṭṭhivipallāso. Ime kho bhikkhave cattāro nasaññāvipallāsā nacittavipallāsā nadiṭṭhivipallāsāti.

Anicce niccasaññino, dukkhe ca sukhasaññino.
Anattani ca attāti, asubhe subhasaññino.
Micchādiṭṭhihatā sattā, khittacittā visaññino.

Te yogayuttā mārassa, ayogakkhemino janā.
Sattā gacchanti saṁsāraṁ, jātimaraṇagāmino.

Yadā ca Buddhā lokasmiṁ, uppajjanti pabhaṅkarā.
Te imaṁ dhammaṁ[1] pakāsenti, dukkhūpasamagāminaṁ.

Tesaṁ sutvāna sappaññā, sacittaṁ paccaladdhā te.
Aniccaṁ aniccato dakkhuṁ, dukkhamaddakkhu'dukkhato.

Anattani anattāti, asubhaṁ asubhata'ddasuṁ.
Sammādiṭṭhisamādānā, sabbaṁ dukkhaṁ upaccagunti[2].

Navamaṁ.

## 10. Upakkilesasutta

50. Cattārome bhikkhave[3] candimasūriyānaṁ upakkilesā, yehi upakkilesehi upakkiliṭṭhā candimasūriyā na tapanti na bhāsanti na virocanti. Katame cattāro? Abbhā bhikkhave candimasūriyānaṁ upakkilesā, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā candimasūriyā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Mahikā bhikkhave candimasūriyānaṁ upakkilesā, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā candimasūriyā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Dhūmo rajo bhikkhave candimasūriyānaṁ upakkileso, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā candimasūriyā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Rāhu bhikkhave asurindo candimasūriyānaṁ upakkileso, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā candimasūriyā na tapanti na bhāsanti na virocanti. Ime

1. Temaṁ dhammaṁ (Sī, Syā, Kaṁ) 2. Khu 9. 273 piṭṭhepi. 3. Vi 4. 492 piṭṭhepi.

kho bhikkhave cattāro candimasūriyānaṁ upakkilesā, yehi upakkilesehi upakkiliṭṭhā candimasūriyā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Evaṁmevaṁ kho bhikkhave cattārome samaṇabrāhmaṇānaṁ upakkilesā, yehi upakkilesehi upakkiliṭṭhā eke samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocanti. Katame cattāro? Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā suraṁ pivanti merayaṁ, surāmerayapānā appaṭiviratā. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo samaṇabrāhmaṇānaṁ upakkileso, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā eke samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā methunaṁ dhammaṁ paṭisevanti, methunasmā dhammā appaṭiviratā. Ayaṁ bhikkhave dutiyo samaṇabrāhmaṇānaṁ upakkileso, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā eke samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā jātarūparajataṁ sādiyanti, jātarūparajatapaṭiggahaṇā appaṭiviratā. Ayaṁ bhikkhave tatiyo samaṇabrāhmaṇānaṁ upakkileso, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā eke samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocanti.

Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā micchājīvena jīvanti, micchājīvā appaṭiviratā. Ayaṁ bhikkhave catuttho samaṇabrāhmaṇānaṁ upakkileso, yena upakkilesena upakkiliṭṭhā eke samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocanti. Ime kho bhikkhave cattāro samaṇabrāhmaṇānaṁ upakkilesā, yehi upakkilesehi upakkiliṭṭhā eke samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocantīti.

Rāgadosaparikkiṭṭhā, eke samaṇabrāhmaṇā.
Avijjānivutā posā, piyarūpābhinandino.

Suraṁ pivanti merayaṁ, paṭisevanti methunaṁ.
Rajataṁ jātarūpañca, sādiyanti aviddasū.
Micchājīvena jīvanti, eke samaṇabrāhmaṇā.

Ete upakkilesā vuttā, Buddhenādiccabandhunā.
Yehi upakkilesehi[1], eke samaṇabrāhmaṇā.
Na tapanti na bhāsanti, asuddhā sarajā magā.

Andhakārena onaddhā, taṇhādāsā sanettikā.
Vaḍḍhenti kaṭasiṁ ghoraṁ, ādiyanti punabbhavanti.

Dasamaṁ.

Rohitassavaggo pañcamo.

### Tassuddānaṁ

Samādhipañhā dve Kodhā, Rohitassāpare duve.
Suvidūravisākhavipallāsā, Upakkilesena te dasāti.

## Paṭhamo paṇṇāsako samatto.

# 2. Dutiyapaṇṇāsaka

## (6) 1. Puññābhisandavagga

### 1. Paṭhamapuññābhisandasutta

51. Sāvattinidānaṁ. Cattārome bhikkhave puññābhisandā kusalābhisandā sukhassāhārā sovaggikā sukhavipākā saggasaṁvattanikā iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattanti. Katame cattāro? Yassa bhikkhave bhikkhu cīvaraṁ paribhuñjamāno appamāṇaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati, appamāṇo tassa puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati.

Yassa bhikkhave bhikkhu piṇḍapātaṁ paribhuñjamāno appamāṇaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati, appamāṇo tassa puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati.

Yassa bhikkhave senāsanaṁ paribhuñjamāno appamāṇaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati, appamāṇo tassa puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati.

Yassa bhikkhave bhikkhu gilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ paribhuñjamāno appamāṇaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati, appamāṇo tassa puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati. Ime kho bhikkhave cattāro puññābhisandā kusalābhisandā sukhassāhārā sovaggikā sukhavipākā saggasaṁvattanikā iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattanti.

Imehi ca pana bhikkhave catūhi puññābhisandehi kusalābhisandehi samannāgatassa ariyasāvakassa na sukaraṁ puññassa pamāṇaṁ gahetuṁ[1]

---

1. Gaṇetuṁ (Ka)

"ettako puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattatī"ti. Atha kho asaṅkhyeyyo[1] appameyyo mahāpuññakkhandhotveva saṅkhyaṁ[2] gacchati.

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamudde na sukaraṁ udakassa pamāṇaṁ gahetuṁ "ettakāni udakāḷhakānī"ti vā "ettakāni udakāḷhakasatānī"ti vā "ettakāni udakāḷhakasahassānī"ti vā "ettakāni udakāḷhakasatasahassānī"ti vā. Atha kho asaṅkhyeyyo appameyyo mahā-udakakkhandhotveva saṅkhyaṁ gacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave imehi catūhi puññābhisandehi kusalābhisandehi samannāgatassa ariyasāvakassa na sukaraṁ puññassa pamāṇaṁ gahetuṁ "ettako puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattatī"ti. Atha kho asaṅkhyeyyo appameyyo mahāpuññakkhandhotveva saṅkhyaṁ gacchatīti.

Mahodadhiṁ aparimitaṁ mahāsaraṁ,
Bahubheravaṁ ratanavarānamālayaṁ[3].
Najjo yathā naragaṇasaṁghasevitā[4],
Puthū savantī upayanti sāgaraṁ.

Evaṁ naraṁ annadapānavatthadaṁ[5],
Seyyānisajjattharaṇassa dāyakaṁ.
Puññassa dhārā upayanti paṇḍitaṁ,
Najjo yathā vārivahāva sāgaranti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Dutiyapuññābhisandasutta

52. Cattārome bhikkhave puññābhisandā kusalābhisandā sukhassāhārā sovaggikā sukhavipākā saggasaṁvattanikā iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattanti. Katame cattāro? Idha bhikkhave

---

1. Asaṅkheyyo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Saṅkhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Ratanagaṇānamālayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Macchagaṇasaṁghasevitā (Syā, Kaṁ)
5. Annapānavatthaṁ (Ka)

ariyasāvako Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave ariyasāvako dhamme aveccappasādena samannāgato hoti "svākkhāto Bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti. Ayaṁ bhikkhave dutiyo puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave ariyasāvako saṁghe aveccappasādena samannāgato hoti "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho ujuppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho ñāyappaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho sāmīcippaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā"ti. Ayaṁ bhikkhave tatiyo puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave ariyasāvako ariyakantehi sīlehi samannāgato hoti akhaṇḍehi acchiddehi asabalehi akammāsehi bhujissehi viññuppasatthehi aparāmaṭṭhehi samādhisaṁvattanikehi. Ayaṁ bhikkhave catuttho puññābhisando kusalābhisando sukhassāhāro sovaggiko sukhavipāko saggasaṁvattaniko iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvatattati. Ime kho bhikkhave cattāro puññābhisandā kusalābhisandā sukhassāhārā sovaggikā sukhavipākā saggasaṁvattanikā iṭṭhāya kantāya manāpāya hitāya sukhāya saṁvattantīti.

* Yassa saddhā Tathāgate, acalā suppatiṭṭhitā.
Sīlañca yassa kalyāṇaṁ, ariyakantaṁ pasaṁsitaṁ.

Saṁghe pasādo yassatthi, ujubhūtañca dassanaṁ.
"Adaliddo"ti taṁ āhu, amoghaṁ tassa jīvitaṁ.

Tasmā saddhañca sīlañca, pasādaṁ dhammadassanaṁ.
Anuyuñjetha medhāvī, saraṁ Buddhāna sāsananti. . Dutiyaṁ.

### 3. Paṭhamasaṁvāsasutta

53. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā antarā ca Madhuraṁ, antarā ca Verañjaṁ addhānamaggappaṭipanno hoti, sambahulāpi kho gahapatī ca gahapatāniyo ca antarā ca Madhuraṁ, antarā ca Verañjaṁ addhānamaggappaṭipannā honti. Atha kho Bhagavā maggā okkamma aññatarasmiṁ rukkhamūle ( )[1] nisīdi. Addasaṁsu kho gahapatī ca gahapatāniyo ca Bhagavantaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ, disvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinne kho te gahapatī ca gahapatāniyo ca Bhagavā etadavoca—

Cattārome gahapatayo saṁvāsā. Katame cattāro? Chavo chavāya saddhiṁ saṁvasati, chavo deviyā saddhiṁ saṁvasati, devo chavāya saddhiṁ saṁvasati, devo deviyā saddhiṁ saṁvasati.

Kathañca gahapatayo chavo chavāya saddhiṁ saṁvasati? Idha gahapatayo sāmiko hoti pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī dussīlo pāpadhammo maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyāpissa hoti pāṇātipātinī adinnādāyinī kāmesumicchācārinī musāvādinī surāmerayamajjapamādaṭṭhāyinī dussīlā pāpadhammā maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho gahapatayo chavo chavāya saddhiṁ saṁvasati.

---

* Aṁ 2. 47 piṭṭhepi.

1. (Paññatte āsane) (I, Ka)

Kathañca gahapatayo chavo deviyā saddhiṁ saṁvasati? Idha gahapatayo sāmiko hoti pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī dussīlo pāpadhammo maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyā khvassa hoti pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā sīlavatī kalyāṇadhammā vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho gahapatayo chavo deviyā saddhiṁ saṁvasati.

Kathañca gahapatayo devo chavāya saddhiṁ saṁvasati? Idha gahapatayo sāmiko hoti pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesumicchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato sīlavā kalyāṇadhammo vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyā khvassa hoti pāṇātipātinī -pa- surāmerayamajjapamādaṭṭhāyinī dussīlā pāpadhammā maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho gahapatayo devo chavāya saddhiṁ saṁvasati.

Kathañca gahapatayo devo deviyā saddhiṁ saṁvasati? Idha gahapatayo sāmiko hoti pāṇātipātā paṭivirato -pa- sīlavā kalyāṇadhammo vigatamalamaccherena cetassa agāraṁ ajjhāvasati anakkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyāpissa hoti pāṇātipātā paṭiviratā -pa- surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā sīlavatī kalyāṇadhammā vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho gahapatayo devo deviyā saddhiṁ saṁvasati. Ime kho gahapatayo cattāro saṁvāsāti.

Ubho ca honti dussīlā, kadariyā paribhāsakā.
Te honti jānipatayo, chavā saṁvāsamāgatā.

Sāmiko hoti dussīlo, kadariyo paribhāsako.
Bhariyā sīlavatī hoti, vadaññū vītamaccharā.
Sāpi devī saṁvasati, chavena patinā saha.

Sāmiko sīlavā hoti, vadaññū vītamaccharo.
Bhariyā hoti dussīlā, kadariyā paribhāsikā.
Sāpi chavā saṁvasati, devena patinā saha.

Ubho saddhā vadaññū ca, saññatā dhammajīvino.
Te honti jānipatayo, aññamaññaṁ piyaṁvadā.

Atthā'saṁ pacurā honti, phāsukaṁ[1] upajāyati.
Amittā dummanā honti, ubhinnaṁ samasīlinaṁ.

Idha dhammaṁ caritvāna, samasīlabbatā ubho.
Nandino devalokasmiṁ, modanti kāmakāminoti. . Tatiyaṁ.

### 4. Dutiyasaṁvāsasutta

54. Cattārome bhikkhave saṁvāsā. Katame cattāro? Chavo chavāya saddhiṁ saṁvasati, chavo deviyā saddhiṁ saṁvasati, devo chavāya saddhiṁ saṁvasati, devo deviyā saddhiṁ saṁvasati.

Kathañca bhikkhave chavo chavāya saddhiṁ saṁvasati? Idha bhikkhave sāmiko hoti pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhiko dussīlo pāpadhammo maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyāpissa hoti pāṇātipātinī adinnādāyinī kāmesumicchācārinī musāvādinī pisuṇavācā pharusavācā samphappalāpinī abhijjhālunī byāpannacittā micchādiṭṭhikā dussīlā pāpadhammā maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave chavo chavāya saddhiṁ saṁvasati.

---

1. Phāsattaṁ (Sī), vāsatthaṁ (I)

Kathañca bhikkhave chavo deviyā saddhiṁ saṁvasati? Idha bhikkhave sāmiko hoti pāṇātipātī -pa- micchādiṭṭhiko dussīlo pāpadhammo maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyā khvassa hoti pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuṇāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālunī abyāpannacittā sammādiṭṭhikā sīlavatī kalyāṇadhammā vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave chavo deviyā saddhiṁ saṁvasati.

Kathañca bhikkhave devo chavāya saddhiṁ saṁvasati? Idha bhikkhave sāmiko hoti pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesumicchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāya vācāya paṭivirato pharusāya vācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhiko sīlavā kalyāṇadhammo vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyā khvassa hoti pāṇātipātinī -pa- micchādiṭṭhikā dussīlā pāpadhammā maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā agāraṁ ajjhāvasati akkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave devo chavāya saddhiṁ saṁvasati.

Kathañca bhikkhave devo deviyā saddhiṁ saṁvasati, idha bhikkhave sāmiko hoti pāṇātipātā paṭivirato -pa- sammādiṭṭhiko sīlavā kalyāṇadhammo vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosakaparibhāsako samaṇabrāhmaṇānaṁ, bhariyāpissa hoti pāṇātipātā paṭiviratā -pa- sammādiṭṭhikā sīlavatī kalyāṇadhammā vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati anakkosikaparibhāsikā samaṇabrāhmaṇānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave devo deviyā saddhiṁ saṁvasati. Ime kho bhikkhave cattāro saṁvāsāti.

Ubho ca honti dussīlā, kadariyā paribhāsakā.
Te honti jānipatayo, chavā saṁvāsamāgatā.

Sāmiko hoti dussīlo, kadariyo paribhāsako.
Bhariyā sīlavatī hoti, vadaññū vītamaccharā.
Sāpi devī saṁvasati, chavena patinā saha.

Sāmiko sīlavā hoti, vadaññū vītamaccharo.
Bhariyā hoti dussīlā, kadariyā paribhāsikā.
Sāpi chavā saṁvasati, devena patinā saha.

Ubho saddhā vadaññū ca, saññatā dhammajīvino.
Te honti jānipatayo, aññamaññaṁ piyaṁvadā.

Atthā'saṁ pacurā honti, phāsukaṁ upajāyati.
Amittā dummanā honti, ubhinnaṁ samasīlinaṁ.

Idha dhammaṁ caritvāna, samasīlabbatā ubho.
Nandino devalokasmiṁ, modanti kāmakāminoti. . Catutthaṁ.

### 5. Paṭhamasamajīvīsutta

55. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bhaggesu viharati Susumāragire[1] Bhesakaḷāvane[2] migadāye. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Nakulapituno gahapatissa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Nakulapitā ca gahapati Nakulamātā ca gahapatānī yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Nakulapitā gahapati Bhagavantaṁ etadavoca—

Yato me bhante Nakulamātā gahapatānī daharasseva daharā ānītā, nābhijānāmi Nakulamātaraṁ gahapatāniṁ manasāpi aticaritā, kuto pana kāyena. Iccheyyāma mayaṁ bhante diṭṭhe ceva dhamme aññamaññaṁ passituṁ, abhisamparāyañca aññamaññaṁ passitunti. Nakulamātāpi kho gahapatānī Bhagavantaṁ etadavoca "yatohaṁ bhante Nakulapituno gahapatissa daharasseva daharā ānītā, nābhijānāmi Nakulapitaraṁ gahapatiṁ manasāpi aticaritā, kuto pana kāyena. Iccheyyāma mayaṁ

1. Suṁsumāragire (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Bhesakalāvane (Sī, I, Ka)

bhante diṭṭhe ceva dhamme aññamaññaṁ passituṁ, abhisamparāyañca aññamaññaṁ passitun"ti.

Ākaṅkheyyuṁ ce gahapatayo ubho jānipatayo diṭṭhe ceva dhamme aññamaññaṁ passituṁ, abhisamparāyañca aññamaññaṁ passituṁ, ubhova[1] assu samasaddhā samasīlā samacāgā samapaññā, te diṭṭhe ceva dhamme aññamaññaṁ passanti, abhisamparāyañca aññamaññaṁ passantīti[2].

Ubho saddhā vadaññū ca, saññatā dhammajīvino.
Te honti jānipatayo, aññamaññaṁ piyaṁvadā.

Atthā'saṁ pacurā honti, phāsukaṁ upajāyati.
Amittā dummanā honti, ubhinnaṁ samasīlinaṁ.

Idha dhammaṁ caritvāna, samasīlabbatā ubho.
Nandino devalokasmiṁ, modanti kāmakāminoti. . Pañcamaṁ.

## 6. Dutiyasamajīvīsutta

56. Ākaṅkheyyuṁ ce bhikkhave ubho jānipatayo diṭṭhe ceva dhamme aññamaññaṁ passituṁ, abhisamparāyañca aññamaññaṁ passituṁ, ubhova assu samasaddhā samasīlā samacāgā samapaññā, te diṭṭhe ceva dhamme aññamaññaṁ passanti, abhisamparāyañca aññamaññaṁ passantīti.

Ubho saddhā vadaññū ca, saññatā dhammajīvino.
Te honti jānipatayo, aññamaññaṁ piyaṁvadā.

Atthā'saṁ pacurā honti, phāsukaṁ upajāyati.
Amittā dummanā honti, ubhinnaṁ samasīlinaṁ.

Idha dhammaṁ caritvāna, samasīlabbatā ubho.
Nandino devalokasmiṁ, modanti kāmakāminoti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Suppavāsāsutta

57. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Koliyesu viharati Pajjanikaṁ[3] nāma Koliyānaṁ nigamo. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā

---

1. Ubho ca (Sī, I) 2. Passissantīti (Ka)
3. Sajjanelaṁ (Sī, I), pajjanelaṁ (Syā, Kaṁ)

pattacīvaramādāya yena Suppavāsāya Koliyadhītuyā nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Suppavāsā Koliyadhītā Bhagavantaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Suppavāsā Koliyadhītā Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Suppavāsaṁ Koliyadhītaraṁ Bhagavā etadavoca—

Bhojanaṁ Suppavāse dentī ariyasāvikā paṭiggāhakānaṁ cattāri ṭhānāni deti. Katamāni cattāri? Āyuṁ deti, vaṇṇaṁ deti, sukhaṁ deti, balaṁ deti. Āyuṁ kho pana datvā āyussa bhāginī hoti dibbassa vā mānusassa vā, vaṇṇaṁ datvā vaṇṇassa bhāginī hoti dibbassa vā mānusassa vā, sukhaṁ datvā sukhassa bhāginī hoti dibbassa vā mānusassa vā, balaṁ datvā balassa bhāginī hoti dibbassa vā manusassa vā, bhojanaṁ Suppavāse dentī ariyasāvikā paṭiggāhakānaṁ imāni cattāri ṭhānāni detīti.

Susaṅkhataṁ bhojanaṁ yā dadāti,
Suciṁ paṇītaṁ[1] rasasā upetaṁ.
Sā dakkhiṇā ujjugatesu dinnā,
Caraṇūpapannesu mahaggatesu.
Puññena puññaṁ saṁsandamānā,
Mahapphalā lokavidūna vaṇṇitā.

Etādisaṁ yaññamanussarantā,
Ye vedajātā vicaranti loke.
Vineyya maccheramalaṁ samūlaṁ,
Aninditā saggamupenti ṭhānanti. . Sattamaṁ.

## 8. Sudattasutta

58. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca—

---

1. Supaṇītaṁ (Ka)

Bhojanaṁ gahapati dadamāno ariyasāvako paṭiggāhakānaṁ cattāri ṭhānāni deti. Katamāni cattāri? Āyuṁ deti, vaṇṇaṁ deti, sukhaṁ deti, balaṁ deti. Āyuṁ kho pana datvā āyussa bhāgī hoti dibbassa vā mānusassa vā. Vaṇṇaṁ datvā. Sukhaṁ datvā. Balaṁ datvā balassa bhāgī hoti dibbassa vā mānusassa vā. Bhojanaṁ gahapati dadamāno ariyasāvako paṭiggāhakānaṁ imāni cattāri ṭhānāni detīti.

* Yo saññatānaṁ paradattabhojinaṁ,
Kālena sakkacca dadāti bhojanaṁ.
Cattāri ṭhānāni anuppavecchati,
Āyuñca vaṇṇañca sukhaṁ balañca.

So āyudāyī vaṇṇadāyī[1], sukhaṁ balaṁ dado[2] naro.
Dīghāyu yasavā hoti, yattha yatthūpapajjatīti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Bhojanasutta

59. Bhojanaṁ bhikkhave dadamāno dāyako paṭiggāhakānaṁ cattāri ṭhānāni deti. Katamāni cattāri? Āyuṁ deti, vaṇṇaṁ deti, sukhaṁ deti, balaṁ deti. Āyuṁ kho pana datvā āyussa bhāgī hoti dibbassa vā mānusassa vā. Vaṇṇaṁ datvā. Sukhaṁ datvā. Balaṁ datvā balassa bhāgī hoti dibbassa vā mānusassa vā. Bhojanaṁ bhikkhave dadamāno dāyako paṭiggāhakānaṁ imāni cattāri ṭhānāni detīti.

* Yo saññatānaṁ paradattabhojinaṁ,
Kālena sakkacca dadāti bhojanaṁ.
Cattāri ṭhānāni anuppavecchati,
Āyuñca vaṇṇañca sukhaṁ balañca.

So āyudāyī vaṇṇadāyī, sukhaṁ balaṁ dado naro.
Dīghāyu yasavā hoti, yattha yatthūpapajjatīti. . Navamaṁ.

---

1. So āyudāyī baladāyī (Sī, I), āyudāyī baladāyī (Syā, Kaṁ)
2. Sukhaṁ vaṇṇaṁ dado (Sī, Syā, Kaṁ, I), sukhabaladado (Ka)
* Vi 3. 315 piṭṭhepi.

### 10. Gihisāmīcisutta

60. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca—

Catūhi kho gahapati dhammehi samannāgato ariyasāvako gihisāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno hoti yasopaṭilābhiniṁ saggasaṁvattanikaṁ. Katamehi catūhi? Idha gahapati ariyasāvako bhikkhusaṁghaṁ paccupaṭṭhito hoti cīvarena, bhikkhusaṁghaṁ paccupaṭṭhito hoti piṇḍapātena, bhikkhusaṁghaṁ paccupaṭṭhito hoti senāsanena, bhikkhusaṁghaṁ paccupaṭṭhito hoti gilānappaccayabhesajjaparikkhārena. Imehi kho gahapati catūhi dhammehi samannāgato ariyasāvako gihisāmīcipaṭipadaṁ paṭipanno hoti yasopaṭilābhiniṁ saggasaṁvattanikanti.

Gihisāmīcipaṭipadaṁ, paṭipajjanti paṇḍitā.
Sammaggate sīlavante, cīvarena upaṭṭhitā.
Piṇḍapātasayanena, gilānappaccayena ca.

Tesaṁ divā ca ratto ca, sadā puññaṁ pavaḍḍhati.
Saggañca kamatiṭṭhānaṁ[1], kammaṁ katvāna bhaddakanti. . Dasamaṁ.

Puññābhisandavaggo paṭhamo.

### Tassuddānaṁ

Dve Puññābhisandā dve ca, Saṁvāsā Samajīvino.
Suppavāsā Sudatto ca, Bhojanaṁ Gihisāmicīti.

---

## (7) 2. Pattakammavagga

### 1. Pattakammasutta

61. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca—

---

1. Saggañca sappatiṭṭhānaṁ (Ka)

Cattārome gahapati dhammā iṭṭhā kantā manāpā dullabhā lokasmiṁ. Katame cattāro? Bhogā me uppajjantu sahadhammenāti. Ayaṁ paṭhamo dhammo iṭṭho kanto manāpo dullabho lokasmiṁ.

Bhoge laddhā sahadhammena yaso me āgacchatu saha ñātīhi saha upajjhāyehīti. Ayaṁ dutiyo dhammo iṭṭho kanto manāpo dullabho lokasmiṁ.

Bhoge laddhā sahadhammena, yasaṁ laddhā saha ñātīhi saha upajjhāyehi ciraṁ jīvāmi dīghamāyuṁ pālemīti. Ayaṁ tatiyo dhammo iṭṭho kanto manāpo dullabho lokasmiṁ.

Bhoge laddhā sahadhammena, yasaṁ laddhā saha ñātīhi saha upajjhāyehi ciraṁ jīvitvā, dīghamāyuṁ pāletvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjāmīti. Ayaṁ catuttho dhammo iṭṭho kanto manāpo dullabho lokasmiṁ. Ime kho gahapati cattāro dhammā iṭṭhā kantā manāpā dullabhā lokasmiṁ.

Imesaṁ kho gahapati catunnaṁ dhammānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ dullabhānaṁ lokasmiṁ cattāro dhammā paṭilābhāya saṁvattanti. Katame cattāro? Saddhāsampadā sīlasampadā cāgasampadā paññāsampadā.

Katamā ca gahapati saddhāsampadā? Idha gahapati ariyasāvako saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Ayaṁ vuccati gahapati saddhāsampadā.

Katamā ca gahapati sīlasampadā? Idha gahapati ariyasāvako pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti. Ayaṁ vuccati gahapati sīlasampadā.

Katamā ca gahapati cāgasampadā? Idha gahapati ariyasāvako vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati, muttacāgo payatapāṇi vosaggarato yācayogo dānasaṁvibhāgarato. Ayaṁ vuccati gahapati cāgasampadā.

Katamā ca gahapati paññāsampadā? Abhijjhāvisamalobhābhibhūtena gahapati cetasā viharanto akiccaṁ karoti, kiccaṁ aparādheti, akiccaṁ karonto kiccaṁ aparādhento yasā ca sukhā ca dhaṁsati. Byāpādābhibhūtena gahapati cetasā viharanto akiccaṁ karoti, kiccaṁ aparādheti, akiccaṁ karonto kiccaṁ aparādhento yasā ca sukhā ca dhaṁsati. Thinamiddhābhibhūtena gahapati cetasā viharanto akiccaṁ karoti, kiccaṁ aparādheti, akiccaṁ karonto kiccaṁ aparādhento yasā ca sukhā ca dhaṁsati. Uddhaccakukkuccābhibhūtena gahapati cetasā viharanto akiccaṁ karoti, kiccaṁ aparādheti, akiccaṁ karonto kiccaṁ aparādhento yasā ca sukhā ca dhaṁsati. Vicikicchābhibhūtena gahapati cetasā viharanto akiccaṁ karoti, kiccaṁ aparādheti, akiccaṁ karonto kiccaṁ aparādhento yasā ca sukhā ca dhaṁsati.

Sa kho so gahapati ariyasāvako "abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso"ti iti viditvā abhijjhāvisamalobhaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati. "Byāpādo cittassa upakkileso"ti iti viditvā byāpādaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati. "Thinamiddhaṁ cittassa upakkileso"ti iti viditvā thinamiddhaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati. "Uddhaccakukkuccaṁ cittassa upakkileso"ti iti viditvā uddhaccakukkuccaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati. "Vicikicchā cittassa upakkileso"ti iti viditvā vicikicchaṁ cittassa upakkilesaṁ pajahati.

Yato ca kho gahapati ariyasāvakassa "abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso"ti iti viditvā abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso pahīno hoti. "Byāpādo cittassa upakkileso"ti iti viditvā byāpādo cittassa upakkileso pahīno hoti. "Thinamiddhaṁ cittassa upakkileso"ti iti viditvā thinamiddhaṁ cittassa upakkileso pahīno hoti. "Uddhaccakukkuccaṁ cittassa upakkileso"ti iti viditvā uddhaccakukkuccaṁ cittassa upakkileso pahīno hoti. "Vicikicchā cittassa upakkileso"ti iti viditvā vicikicchā cittassa upakkileso pahīno hoti. Ayaṁ vuccati gahapati ariyasāvako mahāpañño puthupañño āpātadaso[1] paññāsampanno[2]. Ayaṁ vuccati

---

1. Āpāthadaso (Sī, Syā, Kaṁ, I)     2. Hāsapañño (Ka)

gahapati paññāsampadā. Imesaṁ kho gahapati catunnaṁ dhammānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ dullabhānaṁ lokasmiṁ. Ime cattāro dhammā paṭilābhāya saṁvattanti.

Sa kho so gahapati ariyasāvako uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi cattāri pattakammāni kattā hoti. Katamāni cattāri? Idha gahapati ariyasāvako uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi attānaṁ sukheti pīṇeti, sammā sukhaṁ pariharati, mātāpitaro sukheti pīṇeti, sammā sukhaṁ pariharati, puttadāradāsakammakaraporise sukheti pīṇeti, sammā sukhaṁ pariharati, mittāmacce sukheti pīṇeti, sammā sukhaṁ pariharati. Idamassa paṭhamaṁ ṭhānagataṁ hoti pattagataṁ āyatanaso paribhuttaṁ.

Puna caparaṁ gahapati ariyasāvako uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi, yā tā honti āpadā aggito vā udakato vā rājato vā corato vā appiyato vā dāyādato[1], tathārūpāsu āpadāsu pariyodhāya saṁvattati, sotthiṁ attānaṁ karoti. Idamassa dutiyaṁ ṭhānagataṁ hoti pattagataṁ āyatanaso paribhuttaṁ.

Puna caparaṁ gahapati ariyasāvako uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi pañcabaliṁ kattā hoti ñātibaliṁ atithibaliṁ pubbapetabaliṁ rājabaliṁ devatābaliṁ. Idamassa tatiyaṁ ṭhānagataṁ hoti pattagataṁ āyatanaso paribhuttaṁ.

Puna caparaṁ gahapati ariyasāvako uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi, ye te samaṇabrāhmaṇā madappamādā paṭiviratā khantisoracce niviṭṭhā, ekamattānaṁ damenti, ekamattānaṁ samenti, ekamattānaṁ parinibbāpenti, tathārūpesu samaṇabrāhmaṇesu uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpeti sovaggikaṁ sukhavipākaṁ

---

1. Aṁ 2. 39, 152 piṭṭhesupi.

saggasaṁvattanikaṁ. Idamassa catutthaṁ ṭhānagataṁ hoti pattagataṁ āyatanaso paribhuttaṁ.

Sa kho so gahapati ariyasāvako uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi imāni cattāri pattakammāni kattā hoti. Yassa kassaci gahapati aññatra imehi catūhi pattakammehi bhogā parikkhayaṁ gacchanti, ime vuccanti gahapati bhogā aṭṭhānagatā apattagatā anāyatanaso paribhuttā. Yassa kassaci gahapati imehi catūhi pattakammehi bhogā parikkhayaṁ gacchanti, ime vuccanti gahapati bhogā ṭhānagatā pattagatā āyatanaso paribhuttāti.

Bhuttā bhogā bhatā bhaccā[1], vitiṇṇā āpadāsu me.
Uddhaggā dakkhiṇā dinnā, atho pañcabalī katā.
Upaṭṭhitā sīlavanto, saññatā brahmacārayo.

Yadatthaṁ bhogaṁ iccheyya, paṇḍito gharamāvasaṁ.
So me attho anuppatto, kataṁ ananutāpiyaṁ.

Etaṁ[2] anussaraṁ macco, ariyadhamme ṭhito naro.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatīti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Ānaṇyasutta

62. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Anāthapiṇḍikaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca—

Cattārimāni gahapati sukhāni adhigamanīyāni gihinā kāmabhoginā kālena kālaṁ samayena samayaṁ upādāya. Katamāni cattāri? Atthisukhaṁ bhogasukhaṁ ānaṇyasukhaṁ[3] anavajjasukhaṁ.

Katamañca gahapati atthisukhaṁ? Idha gahapati kulaputtassa bhogā honti uṭṭhānavīriyādhigatā bāhābalaparicitā sedāvakkhittā dhammikā

1. Gatā bhūtā (Ka) bhaṭā bhaccā (Syā, Kaṁ) 2. Evaṁ (Ka)
3. Aṇaṇasukhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

dhammaladdhā, so "bhogā me atthi uṭṭhānavīriyādhigatā bāhābalaparicitā sedāvakkhittā dhammikā dhammaladdhā"ti adhigacchati sukhaṁ, adhigacchati somanassaṁ. Idaṁ vuccati gahapati atthisukhaṁ.

Katamañca gahapati bhogasukhaṁ? Idha gahapati kulaputto uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi paribhuñjati, puññāni ca karoti, so "uṭṭhānavīriyādhigatehi bhogehi bāhābalaparicitehi sedāvakkhittehi dhammikehi dhammaladdhehi paribhuñjāmi, puññāni ca karomī"ti adhigacchati sukhaṁ, adhigacchati somanassaṁ. Idaṁ vuccati gahapati bhogasukhaṁ.

Katamañca gahapati ānaṇyasukhaṁ? Idha gahapati kulaputto na kassaci kiñci dhāreti[1] appaṁ vā bahuṁ vā. So "na kassaci kiñci dhāremi appaṁ vā bahuṁ vā"ti adhigacchati sukhaṁ, adhigacchati somanassaṁ. Idaṁ vuccati gahapati ānaṇyasukhaṁ.

Katamañca gahapati anavajjasukhaṁ, idha gahapati ariyasāvako anavajjena kāyakammena samannāgato hoti, anavajjena vacīkammena samannāgato hoti, anavajjena manokammena samannāgato hoti. So "anavajjenamhi kāyakammena samannāgato, anavajjena vacīkammena samannāgato, anavajjena manokammena samannāgato"ti adhigacchati sukhaṁ, adhigacchati somanassaṁ. Idaṁ vuccati gahapati anavajjasukhaṁ. Imāni kho gahapati cattāri sukhāni adhigamanīyāni gihinā kāmabhoginā kālena kālaṁ samayena samayaṁ upādāyāti.

Ānaṇyasukhaṁ ñatvāna, atho atthisukhaṁ paraṁ.
Bhuñjaṁ bhogasukhaṁ macco, tato paññā vipassati.

Vipassamāno jānāti, ubho bhāge sumedhaso.
Anavajjasukhassetaṁ, kalaṁ nāgghati soḷasinti. . Dutiyaṁ.

### 3. Brahmasutta

63. Sabrahmakāni bhikkhave[2] tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sapubbācariyakāni bhikkhave tāni

---

1. Kiñci vā deti (Ka)
2. Khu 1. 268 piṭṭhepi.

kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sapubbadevatāni[1] bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātapitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sāhuneyyakāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti.

"Brahmā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ[2] etaṁ adhivacanaṁ, "pubbācariyā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ, "pubbadevatā"ti[3] bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ, "āhuneyyā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Taṁ kissa hetu? Bahukārā bhikkhave mātāpitaro puttānaṁ āpādakā posakā imassa lokassa dassetāroti.

"Brahmā"ti mātāpitaro, "pubbācariyā"ti vuccare.
Āhuneyyā ca puttānaṁ, pajāya anukampakā.

Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito.
Annena atha pānena, vatthena sayanena ca.
Ucchādanena nhāpanena, pādānaṁ dhovanena ca.

Tāya naṁ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatīti. . Tatiyaṁ.

## 4. Nirayasutta

64. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ nirayeti.

Pāṇātipāto adinnādānaṁ, musāvādo ca vuccati.
Paradāragamanañcāpi, nappasaṁsanti paṇḍitāti. . Catutthaṁ.

## 5. Rūpasutta

65. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Rūpappamāṇo rūpappasanno, ghosappamāṇo

---

1. Sapubbadevāni (Syā, Kaṁ)
2. Mātāpitunnaṁ (Sī, I)
3. Pubbadevāti (Sī, Syā, Kaṁ)

ghosappasanno, lūkhappamāṇo lūkhappasanno, dhammappamāṇo dhammappasanno. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Ye ca rūpe pamāṇiṁsu[1], ye ca ghosena anvagū.
Chandarāgavasūpetā, nābhijānanti te janā[2].

Ajjhattañca na jānāti, bahiddhā ca na passati.
Samantāvaraṇo bālo, sa ve ghosena vuyhati.

Ajjhattañca na jānāti, bahiddhā ca vipassati.
Bahiddhā phaladassāvī, sopi ghosena vuyhati.

Ajjhattañca pajānāti, bahiddhā ca vipassati.
Vinīvaraṇadassāvī, na so ghosena vuyhatīti. . Pañcamaṁ.

## 6. Sarāgasutta

66. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Sarāgo sadoso samoho samāno, ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.

Sārattā rajanīyesu, piyarūpābhinandino.
Mohena āvutā[3] sattā, baddhā[4] vaḍḍhenti bandhanaṁ.

Rāgajaṁ dosajañcāpi, mohajaṁ cāpa'viddasū.
Karontākusalaṁ kammaṁ[5], savighātaṁ dukhudrayaṁ.

Avijjānivutā posā, andhabhūtā acakkhukā.
Yathā dhammā tathā santā, na tassevanti[6] maññareti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Ahirājasutta

67. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Sāvatthiyaṁ aññataro bhikkhu ahinā daṭṭho kālaṅkato hoti. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ

---

1. Ye ca rūpena pāmiṁsu (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Na te jānanti taṁ janā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Adhamā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Bandhā (Ka)
5. Dhammaṁ (Ka)
6. Nassevanti (Sī)

“idha bhante Sāvatthiyaṁ aññataro bhikkhu ahinā daṭṭho kālaṅkato”ti.

Na hi nūna[1] so bhikkhave bhikkhu cattāri ahirājakulāni mettena cittena phari. Sace hi so bhikkhave bhikkhu cattāri ahirājakulāni mettena cittena phareyya, na hi so bhikkhave bhikkhu ahinā daṭṭho kālaṁ kareyya.

Katamāni cattāri? Virūpakkhaṁ ahirājakulaṁ, Erāpathaṁ ahirājakulaṁ, Chabyāputtaṁ ahirājakulaṁ, Kaṇhāgotamakaṁ ahirājakulaṁ. Na hi nūna so bhikkhave bhikkhu imāni cattāri ahirājakulāni mettena cittena phari. Sace hi so bhikkhave bhikkhu imāni cattāri ahirājakulāni mettena cittena phareyya, na hi so bhikkhave bhikkhu ahinā daṭṭho kālaṁ kareyya.

Anujānāmi bhikkhave imāni cattāri ahirājakulāni mettena cittena pharituṁ attaguttiyā attarakkhāya attaparittāyāti.

* Virūpakkhehi me mettaṁ, mettaṁ Erāpathehi me.
Chabyāputtehi me mettaṁ, mettaṁ Kaṇhāgotamakehi ca.

Apādakehi me mettaṁ, mettaṁ dvipādakehi[2] me.
Catuppadehi me mettaṁ, mettaṁ bahuppadehi me.

Mā maṁ apādako hiṁsi, mā maṁ hiṁsi dvipādako[3].
Mā maṁ catuppado hiṁsi, mā maṁ hiṁsi bahuppado.

Sabbe sattā sabbe pāṇā, sabbe bhūtā ca kevalā.
Sabbe bhadrāni passantu, mā kañci[4] pāpamāgamā.

Appamāṇo Buddho, appamāṇo dhammo.
Appamāṇo saṁgho, pamāṇavantāni sarīsapāni[5].

Ahivicchikā satapadī, uṇṇanābhī sarabū mūsikā.
Katā me rakkhā katā me parittā[6], paṭikkamantubhūtāni.

Sohaṁ namo Bhagavato, namo sattannaṁ Sammāsambuddhānanti. . Sattamaṁ.

---

1. Na ha nūna (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Dipādakehi (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Dipādako (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Kiñci (Syā, Kaṁ, Ka)
5. Siriṁsapāni (Sī, Syā, Kaṁ, I)
6. Kataṁ me parittaṁ (?)

* Vi 4. 245; Khu 5. 53 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

## 8. Devadattasutta

68. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate acirapakkante Devadatte. Tatra kho Bhagavā Devadattaṁ ārabbha bhikkhū āmantesi "attavadhāya bhikkhave[1] Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi, parābhavāya bhikkhave Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi.

Seyyathāpi bhikkhave kadalī attavadhāya phalaṁ deti, parābhavāya phalaṁ deti. Evamevaṁ kho bhikkhave attavadhāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi, parābhavāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi.

Seyyathāpi bhikkhave veḷu attavadhāya phalaṁ deti, parābhavāya phalaṁ deti. Evamevaṁ kho bhikkhave attavadhāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi, parābhavāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi.

Seyyathāpi bhikkhave naḷo attavadhāya phalaṁ deti, parābhavāya phalaṁ deti. Evamevaṁ kho bhikkhave attavadhāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi, parābhavāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi.

Seyyathāpi bhikkhave assatarī attavadhāya gabbhaṁ gaṇhāti, parābhavāya gabbhaṁ gaṇhāti. Evamevaṁ kho bhikkhave attavadhāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādi, parābhavāya Devadattassa lābhasakkārasiloko udapādī"ti.

Phalaṁ ve kadaliṁ hanti, phalaṁ veḷuṁ, phalaṁ naḷaṁ.
Sakkāro kāpurisaṁ hanti, gabbho assatariṁ yathāti[2]. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Padhānasutta

69. Cattārimāni bhikkhave padhānāni. Katamāni cattāri? Saṁvarappadhānaṁ pahānappadhānaṁ bhāvanāppadhānaṁ anurakkhaṇāppadhānaṁ. Katamañca bhikkhave saṁvarappadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ

---

1. Vi 4. 346; Saṁ 1. 436 piṭṭhesupi.
2. Vi 4. 346; Saṁ 1. 156, 436; Khu 10. 109 piṭṭhesupi.

anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Idaṁ vuccati bhikkhave saṁvarappadhānaṁ.

Katamañca bhikkhave pahānappadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Idaṁ vuccati bhikkhave pahānappadhānaṁ.

Katamañca bhikkhave bhāvanāppadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Idaṁ vuccati bhikkhave bhāvanāppadhānaṁ.

Katamañca bhikkhave anurakkhaṇāppadhānaṁ? Idha bhikkhave bhikkhu uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Idaṁ vuccati bhikkhave anurakkhaṇāppadhānaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri padhānānīti.

Saṁvaro ca pahānañca, bhāvanā anurakkhaṇā.
Ete padhānā cattāro, desitādiccabandhunā.
Yo hi[1] bhikkhu idhātāpī, khayaṁ dukkhassa pāpuṇeti. . Navamaṁ.

## 10. Adhammikasutta

70. Yasmiṁ bhikkhave samaye rājāno adhammikā honti, rājāyuttāpi tasmiṁ samaye adhammikā honti, rājāyuttesu adhammikesa brāhmaṇagahapatikāpi tasmiṁ samaye adhammikā honti, brāhmaṇagahapatikesu adhammikesu negamajānapadāpi tasmiṁ samaye adhammikā honti, negamajānapadesu adhammikesu visamaṁ candimasūriyā parivattanti, visamaṁ candimasūriyesu parivattantesu visamaṁ nakkhattāni tārakarūpāni parivattanti, visamaṁ nakkhattesu tārakarūpesu parivattantesu visamaṁ rattindivā[2] parivattanti, visamaṁ rattindivesu parivattantesu visamaṁ māsaddhamāsā parivattanti, visamaṁ māsaddhamāsesu parivattantesu visamaṁ utusaṁvaccharā parivattanti, visamaṁ utusaṁvaccharesu parivattantesu visamaṁ vātā vāyanti visamā

1. Yehi (?) 2. Rattidivā (Ka)

apañjasā, visamaṁ vātesu vāyantesu visamesu apañjasesu devatā parikupitā bhavanti, devatāsu parikupitāsu devo na sammā dhāraṁ anuppavecchati, deve na sammā dhāraṁ anuppavecchante visamapākāni[1] sassāni bhavanti, visamapākāni bhikkhave sassāni manussā paribhuñjantā appāyukā honti dubbaṇṇā ca bavhābādhā[2] ca.

Yasmiṁ bhikkhave samaye rājāno dhammikā honti, rājāyuttāpi tasmiṁ samaye dhammikā honti, rājāyuttesu dhammikesu brāhmaṇagahapatikāpi tasmiṁ samaye dhammikā honti, brāhmaṇagahapatikesu dhammikesu negamajānapadāpi tasmiṁ samaye dhammikā honti, negamajānapadesu dhammikesu samaṁ candimasūriyā parivattanti, samaṁ candimasūriyesu parivattantesu samaṁ nakkhattāni tārakarūpāti parivattanti, samaṁ nakkhattesu tārakarūpesu parivattantesu samaṁ rattindivā parivattanti, samaṁ rattindivesu parivattantesu samaṁ māsaddhamāsā parivattanti, samaṁ māsaddhamāsesu parivattantesu samaṁ utusaṁvaccharā parivattanti, samaṁ utusaṁvaccharesu parivattantesu samaṁ vātā vāyanti samā pañjasā, samaṁ vātesu vāyantesu samesu pañjasesu devatā aparikupitā bhavanti, devatāsu aparikupitāsu devo sammā dhāraṁ anuppavecchati, deve sammā dhāraṁ anuppavecchante samapākāni sassāni bhavanti, samapākāni bhikkhave sassāni manussā paribhuñjantā dīghāyukā ca honti vaṇṇavanto ca balavanto ca appābādhā cāti.

Gunnaṁ ce taramānānaṁ, jimhaṁ gacchati puṅgavo.
Sabbā tā jimhaṁ gacchanti, nette jimhaṁ gate sati.

Evamevaṁ manussesu, yo hoti seṭṭhasammato.
So ce adhammaṁ carati, pageva itarā pajā.
Sabbaṁ raṭṭhaṁ dukkhaṁ seti, rājā ce hoti adhammiko.

Gunnaṁ ce taramānānaṁ, ujuṁ gacchati puṅgavo.
Sabbā tā ujuṁ gacchanti, nette ujuṁ gate sati.

---

1. Visamapākīni (Sī, Syā, Kaṁ), visamaṁ pākāni (Ka)
2. Bahvābādhā (Ka)

Evamevaṁ manussesu, yo hoti seṭṭhasammato.
So sace[1] dhammaṁ carati, pageva itarā pajā.
Sabbaṁ raṭṭhaṁ sukhaṁ seti, rājā ce hoti dhammikoti. . Dasamaṁ.

Pattakammavaggo dutiyo.

### Tassuddānaṁ

Pattakammaṁ Ānaṇyako[2], Sabrahmanirayā Rūpena pañcamaṁ.
Sarāga-ahirājā Devadatto, Padhānaṁ Adhammikena cāti.

---

## (8) 3. Apaṇṇakavagga

### 1. Padhānasutta

71. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakappaṭipadaṁ paṭipanno hoti, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāya. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, paññavā hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakappaṭipadaṁ paṭipanno hoti, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāyāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Sammādiṭṭhisutta

72. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakappaṭipadaṁ paṭipanno hoti, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāya. Katamehi catūhi? Nekkhammavitakkena abyāpādavitakkena avihiṁsāvitakkena sammādiṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu apaṇṇakappaṭipadaṁ paṭipanno hoti, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāyāti. . Dutiyaṁ.

---

1. So ceva (Sī, I), so ce (Syā)
2. Anaṇako (Sī, I), anaṇyako (Ka)

### 3. Sappurisasutta

73. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato asappuriso veditabbo. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave asappuriso yo hoti parassa avaṇṇo taṁ apuṭṭhopi pātu karoti, ko pana vādo puṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto ahāpetvā alambitvā paripūraṁ vitthārena parassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti, veditabbametaṁ bhikkhave "asappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Puna caparaṁ bhikkhave asappuriso yo hoti parassa vaṇṇo taṁ puṭṭhopi na pātu karoti, ko pana vādo apuṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto hāpetvā lambitvā aparipūraṁ avitthārena parassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti, veditabbametaṁ bhikkhave "asappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Puna caparaṁ bhikkhave asappuriso yo hoti attano avaṇṇo taṁ puṭṭhopi na pātu karoti, ko pana vādo apuṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto hāpetvā lambitvā aparipūraṁ avitthārena attano avaṇṇaṁ bhāsitā hoti, veditabbametaṁ bhikkhave "asappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Puna caparaṁ bhikkhave asappuriso yo hoti attano vaṇṇo taṁ apuṭṭhopi pātu karoti, ko pana vādo puṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto ahāpetvā alambitvā paripūraṁ vitthārena attano vaṇṇaṁ bhāsitā hoti. Veditabbametaṁ bhikkhave "asappuriso ayaṁ bhavan"ti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato asappuriso veditabbo.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato sappuriso veditabbo. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave sappuriso yo hoti parassa avaṇṇo taṁ puṭṭhopi na pātu karoti, ko pana vādo apuṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto hāpetvā lambitvā aparipūraṁ avitthārena parassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti. Veditabbametaṁ bhikkhave "sappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Puna caparaṁ bhikkhave sappuriso yo hoti parassa vaṇṇo taṁ apuṭṭhopi pātu karoti, ko pana vādo puṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto ahāpetvā alambitvā paripūraṁ vitthārena parassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti. Veditabbametaṁ bhikkhave "sappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Puna caparaṁ bhikkhave sappuriso yo hoti attano avaṇṇo taṁ apuṭṭhopi pātu karoti, ko pana vādo puṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto ahāpetvā alambitvā paripūraṁ vitthārena attano avaṇṇaṁ bhāsitā hoti. Veditabbametaṁ bhikkhave "sappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Puna caparaṁ bhikkhave sappuriso yo hoti attano vaṇṇo taṁ puṭṭhopi na pātu karoti, ko pana vādo apuṭṭhassa. Puṭṭho kho pana pañhābhinīto hāpetvā lambitvā aparipūraṁ avitthārena attano vaṇṇaṁ bhāsitā hoti. Veditabbametaṁ bhikkhave "sappuriso ayaṁ bhavan"ti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato sappuriso veditabbo.

Seyyathāpi bhikkhave vadhukā yaññadeva rattiṁ vā divaṁ vā ānītā hoti, tāvadevassā tibbaṁ hirottappaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sassuyāpi sasurepi sāmikepi antamaso dāsakammakaraporisesu. Sā aparena samayena saṁvāsamanvāya vissāsamanvāya sassumpi sasurampi sāmikampi evamāha "apetha kiṁ pana tumhe jānāthā"ti. Evamevaṁ kho bhikkhave idhekacco bhikkhu yaññadeva rattiṁ vā divaṁ vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, tāvadevassa tibbaṁ hirottappaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti bhikkhūsu bhikkhunīsu upāsakesu upāsikāsu antamaso ārāmikasamaṇuddesesu. So aparena samayena saṁvāsamanvāya vissāsamanvāya ācariyampi upajjhāyampi evamāha "apetha kiṁ pana tumhe jānāthā"ti. Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "adhunāgatavadhukāsamena cetasā viharissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Tatiyaṁ.

## 4. Paṭhama-aggasutta

74. Cattarimāni bhikkhave aggāni. Katamāni cattāri? Sīlaggaṁ samādhiggaṁ[1] paññāggaṁ vimuttaggaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri aggānīti. . Catutthaṁ.

1. Samādhaggaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)

## 5. Dutiya-aggasutta

75. Cattārimāni bhikkhave aggāni. Katamāni cattāri? Rūpaggaṁ vedanāggaṁ saññāggaṁ bhavaggaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri aggānīti. . Pañcamaṁ.

## 6. Kusinārasutta

76. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kusinārāyaṁ viharati Upavattane Mallānaṁ Sālavane antarena yamakasālānaṁ parinibbānasamaye. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

"Siyā kho pana bhikkhave[1] ekabhikkhussapi kaṅkhā vā vimati vā Buddhe vā dhamme vā saṁghe vā magge vā paṭipadāya vā, pucchatha bhikkhave, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha 'sammukhībhūto no Satthā ahosi, nāsakkhimha Bhagavantaṁ sammukhā paṭipucchitun'ti". Evaṁ vutte te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ. Dutiyampi kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "siyā kho pana bhikkhave ekabhikkhussapi kaṅkhā vā vimati vā Buddhe vā dhamme vā saṁghe vā magge vā paṭipadāya vā, pucchatha bhikkhave, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha 'sammukhībhūto no Satthā ahosi, nāsakkhimha Bhagavantaṁ sammukhā paṭipucchitun'ti". Dutiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ. Tatiyampi kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "siyā kho pana bhikkhave ekabhikkhussapi kaṅkhā vā vimati vā Buddhe vā dhamme vā saṁghe vā magge vā paṭipadāya vā, pucchatha bhikkhave, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha 'sammukhībhūto no Satthā ahosi, nāsakkhimha Bhagavantaṁ sammukhā paṭipucchitun'ti". Tatiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "siyā kho pana bhikkhave Satthugāravenapi na puccheyyātha, sahāyakopi bhikkhave sahāyakassa ārocetū"ti. Evaṁ vutte te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ. Atha kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, evaṁ pasanno ahaṁ bhante 'natthi imasmiṁ bhikkhusaṁghe ekabhikkhussapi kaṅkhā vā vimati vā Buddhe vā dhamme vā saṁghe vā magge vā paṭipadāya vā'ti".

---

1. Dī 2. 127 piṭṭhepi.

Pasādā kho tvaṁ Ānanda vadesi, ñāṇameva hettha Ānanda Tathāgatassa. Natthi imasmiṁ bhikkhusaṁghe ekabhikkhussapi kaṅkhā vā vimati vā Buddhe vā dhamme vā saṁghe vā magge vā paṭipadāya vā. Imesaṁ hi Ānanda pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ yo pacchimako bhikkhu, so sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇoti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Acinteyyasutta

77. Cattārimāni bhikkhave acinteyyāni na cintetabbāni, yāni cintento ummādassa vighātassa bhāgī assa. Katamāni cattāri? Buddhānaṁ bhikkhave Buddhavisayo acinteyyo na cintetabbo, yaṁ cintento ummādassa vighātassa bhāgī assa. Jhāyissa bhikkhave jhānavisayo acinteyyo na cintetabbo, yaṁ cintento ummādassa vighātassa bhāgī assa. Kammavipāko bhikkhave acinteyyo na cintetabbo, yaṁ cintento ummādassa vighātassa bhāgī assa. Lokacintā bhikkhave acinteyyā na cintetabbā, yaṁ cintento ummādassa vighātassa bhāgī assa. Imāni kho bhikkhave cattāri acinteyyāni na cintetabbāni, yāni cintento ummādassa vighātassa bhāgī assāti. . Sattamaṁ.

## 8. Dakkhiṇasutta

78. Catasso imā bhikkhave dakkhiṇāvisuddhiyo. Katamā catasso? Atthi bhikkhave dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato, atthi bhikkhave dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato, atthi bhikkhave dakkhiṇā neva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato, atthi bhikkhave dakkhiṇā dāyakato ceva visujjhati paṭiggāhakato ca.

Kathañca bhikkhave dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato? Idha bhikkhave dāyako hoti sīlavā kalyāṇadhammo, paṭiggāhakā honti dussīlā pāpadhammā[1]. Evaṁ kho bhikkhave dakkhiṇā dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato.

---

1. Paṭiggāhako hoti dussīlo pāpadhammo (Syā, Kaṁ, Ka) Ma 3. 299 piṭṭhe oloketabbaṁ.

Kathañca bhikkhave dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato? Idha bhikkhave dāyako hoti dussīlo pāpadhammo, paṭiggāhakā honti sīlavanto kalyāṇadhammā. Evaṁ kho bhikkhave dakkhiṇā paṭiggāhakato visujjhati no dāyakato.

Kathañca bhikkhave dakkhiṇā neva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato? Idha bhikkhave dāyako hoti dussīlo pāpadhammo, paṭiggāhakāpi honti dusssīlā pāpadhammā. Evaṁ kho bhikkhave dakkhiṇā neva dāyakato visujjhati no paṭiggāhakato.

Kathañca bhikkhave dakkhiṇā dāyakato ceva visujjhati paṭiggāhakato ca? Idha bhikkhave dāyako hoti sīlavā kalyāṇadhammo, paṭiggāhakāpi honti sīlavanto kalyāṇadhammā. Evaṁ kho bhikkhave dakkhiṇā dāyakato ceva visujjhati paṭiggāhakato ca. Imā kho bhikkhave catasso dakkhiṇā visuddhiyoti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Vaṇijjasutta

79. Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā chedagāminī hoti. Ko pana bhante hetu ko paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā na yathādhippāyā[1] hoti. Ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā yathādhippāyā[1] hoti. Ko pana bhante hetu ko paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā parādhippāyā hotī"ti.

Idha Sāriputta ekacco samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṅkamitvā pavāreti "vadatu bhante paccayenā"ti. So yena pavāreti, taṁ na deti, so ce tato cuto itthattaṁ āgacchati, so yaññadeva vaṇijjaṁ payojeti, sāssa hoti chedagāminī.

1. Yathādhippāyaṁ (Sī)

Idha pana Sāriputta ekacco samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṅkamitvā pavāreti "vadatu bhante paccayenā"ti. So yena pavāreti, taṁ na yathādhippāyaṁ deti, so ce tato cuto itthattaṁ āgacchati, so yaññadeva vaṇijjaṁ payojeti, sāssa na hoti yathādhippāyā[1].

Idha pana Sāriputta ekacco samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṅkamitvā pavāreti "vadatu bhante paccayenā"ti, so yena pavāreti, taṁ yathādhippāyaṁ deti, so ce tato cuto itthattaṁ āgacchati, so yaññadeva vaṇijjaṁ payojeti, sāssa hoti yathādhippāyā[1].

Idha Sāriputta ekacco samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṅkamitvā pavāreti "vadatu bhante paccayenā"ti. So yena pavāreti, taṁ parādhippāyaṁ deti, so ce tato cuto itthattaṁ āgacchati, so yaññadeva vaṇijjaṁ payojeti, sāssa hoti parādhippāyā[2].

Ayaṁ kho Sāriputta hetu ayaṁ paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā chedagāminī hoti. Ayaṁ pana Sāriputta hetu ayaṁ paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā na yathādhippāyā hoti. Ayaṁ kho pana Sāriputta hetu ayaṁ paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā yathādhippāyā hoti. Ayaṁ pana Sāriputta hetu ayaṁ paccayo, yena midhekaccassa tādisāva vaṇijjā payuttā parādhippāyā hotīti. . Navamaṁ.

## 10. Kambojasutta

80. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca—

"Ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yena mātugāmo neva sabhāyaṁ nisīdati, na kammantaṁ payojeti, na kambojaṁ gacchatī"ti. Kodhano Ānanda mātugāmo, issukī Ānanda mātugāmo, maccharī Ānanda mātugāmo, duppañño Ānanda mātugāmo. Ayaṁ kho Ānanda

1. Yathādhippāyaṁ (Sī, Ka)
2. Parādhippāyaṁ (Ka)

hetu ayaṁ paccayo, yena mātugāmo neva sabhāyaṁ nisīdati, na kammantaṁ payojeti, na kambojaṁ gacchatīti. . Dasamaṁ.

Apaṇṇakavaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Padhānaṁ Diṭṭhisappurisa, Vadhukā dve ca honti Aggāni.
Kusināra-acinteyyā, Dakkhiṇā ca Vaṇijjā Kambojanti.

---

## (9) 4. Macalavagga

### 1. Pāṇātipātasutta

81. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Musāvādasutta

82. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Musāvādī hoti, pisuṇavāco hoti, pharusavāco hoti, samphappalāpī hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti,

samphappalāpā paṭivirato hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Dutiyaṁ.

### 3. Avaṇṇārahasutta

83. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Ananuvicca apariyogāhetvā avaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsati, ananuvicca apariyogāhetvā vaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsati, ananuvicca apariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne pasādaṁ upadaṁseti, ananuvicca apariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne appasādaṁ upadaṁseti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsati, anuvicca pariyogāhetvā vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsati, anuvicca pariyogāhetvā appasādanīye ṭhāne appasādaṁ upadaṁseti, anuvicca pariyogāhetvā pasādanīye ṭhāne pasādaṁ upadaṁseti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Tatiyaṁ.

### 4. Kodhagarusutta

84. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Kodhagaru hoti na saddhammagaru, makkhagaru hoti na saddhammagaru, lābhagaru hoti na saddhammagaru, sakkāragaru hoti na saddhammagaru. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Saddhammagaru hoti na kodhagaru, saddhammagaru hoti na makkhagaru, saddhammagaru hoti na lābhagaru, saddhammagaru hoti na sakkāragaru. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Catutthaṁ.

## 5. Tamotamasutta

85. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Tamo tamaparāyaṇo[1], tamo jotiparāyaṇo, joti tamaparāyaṇo, joti jotiparāyaṇo.

Kathañca bhikkhave puggalo tamo hoti tamaparāyaṇo? Idha bhikkhave ekacco puggalo nīce kule paccājāto hoti caṇḍālakule vā venakule vā nesādakule vā rathakārakule vā pukkusakule vā dalidde appannapānabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati, so ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako bavhābādho kāṇo vā kuṇī vā khañjo vā pakkhahato vā, na lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. So kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo tamo hoti tamaparāyaṇo.

Kathañca bhikkhave puggalo tamo hoti jotiparāyaṇo, idha bhikkhave ekacco puggalo nīce kule paccājāto hoti caṇḍālakule vā venakule vā nesādakule vā rathakārakule vā pukkusakule vā dalidde appannapānabhojane kasiravuttike, yattha kasirena ghāsacchādo labbhati, so ca hoti dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako bavhābādho kāṇo vā kuṇī vā khañjo vā pakkhahato vā, na lābhī annassa pānassa vatthassa yānāssa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena sucaritaṁ carati, vācāya sucaritaṁ carati, manasā sucaritaṁ carati. So kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo tamo hoti jotiparāyaṇo.

---

1. ...parāyano (Syā, Kaṁ, I) Abhi 3. 159; Saṁ 1. 94 piṭṭhesupi.

Kathañca bhikkhave puggalo joti hoti tamaparāyaṇo? Idha bhikkhave ekacco puggalo ucce kule paccājāto hoti khattiyamahāsālakule vā brāhmaṇamahāsālakule vā gahapatimahāsālakule vā aḍḍhe mahaddhane mahābhoge pahūtajātarūparajate pahūtavittūpakaraṇe pahūtadhanadhaññe, so ca hoti abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato, lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena duccaritaṁ carati, vācāya duccaritaṁ carati, manasā duccaritaṁ carati. So kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo joti hoti tamaparāyaṇo.

Kathañca bhikkhave puggalo joti hoti jotiparāyaṇo? Idha bhikkhave ekacco puggalo ucce kule paccājāto hoti khattiyamahāsālakule vā brāhmaṇamahāsālakule vā gahapatimahāsālakule vā aḍḍhe mahaddhane mahābhoge pahūtajātarūparajate pahūtavittūpakaraṇe pahūtadhanadhaññe. So ca hoti abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato, lābhī annassa pānassa vatthassa yānassa mālāgandhavilepanassa seyyāvasathapadīpeyyassa. So kāyena sucaritaṁ carati, vācāya sucaritaṁ carati, manasā sucaritaṁ carati. So kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo joti hoti jotiparāyaṇo. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Pañcamaṁ.

### 6. Oṇatoṇatasutta

86. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ, katame cattāro? Oṇatoṇato oṇatuṇṇato uṇṇatoṇato uṇṇatuṇṇato. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[1]. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Abhi 3. 160 piṭṭhepi.

## 7. Puttasutta

87. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Samaṇamacalo samaṇapuṇḍarīko samaṇapadumo samaṇesu samaṇasukhumālo.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sekho hoti pāṭipado[1], anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamāno viharati. Seyyathāpi bhikkhave rañño khattiyassa muddhāvasittassa jeṭṭho putto ābhiseko anabhisitto macalappatto. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu sekho hoti pāṭipado, anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamāno viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, no ca kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā[2] viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, aṭṭha ca vimokkhe kāyena phusitvā viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu yācitova bahulaṁ cīvaraṁ paribhuñjati appaṁ ayācito, yācitova bahulaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjati appaṁ ayācito, yācitova bahulaṁ senāsanaṁ paribhuñjati appaṁ ayācito, yācitova bahulaṁ gilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ paribhuñjati appaṁ ayācito. Yehi kho pana sabrahmacārīhi saddhiṁ viharati, tyassa[3] manāpeneva bahulaṁ kāyakammena samudācaranti appaṁ amanāpena, manāpeneva bahulaṁ vacīkammena samudācaranti

---

1. Paṭipado (Syā, Kaṁ, I) Ma 2 Sekhasuttavaṇṇanā oloketabbā.
2. Phassitvā (Sī, I)
3. Tyāssa (I) Aṁ 2. 115 piṭṭhepi.

appaṁ amanāpena, manāpeneva bahulaṁ manokammena samudācaranti appaṁ amanāpena, manāpaṁyeva bahulaṁ upahāraṁ upaharanti appaṁ amanāpaṁ. Yāni kho pana tāni vedayitāni pittasamuṭṭhānāni vā semhasamuṭṭhānāni vā vātasamuṭṭhānāni vā sannipātikāni vā utupariṇāmajāni vā visamaparihārajāni vā opakkamikāni vā kammavipākajāni vā, tāni panassa na bahudeva uppajjanti, appābādho hoti. Catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo hoti.

Yaṁ hi taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "samaṇesu samaṇasukhumālo"ti, mameva taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "samaṇesu samaṇasukhumālo"ti. Ahaṁ hi bhikkhave yācitova bahulaṁ cīvaraṁ paribhuñjāmi appaṁ ayācito, yācitova bahulaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjāmi appaṁ ayācito, yācitova bahulaṁ senāsanaṁ paribhuñjāmi appaṁ ayācito, yācitova bahulaṁ gilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ paribhuñjāmi appaṁ ayācito. Yehi kho pana bhikkhūhi saddhiṁ viharāmi, te me manāpeneva bahulaṁ kāyakammena samudācaranti appaṁ amanāpena, manāpeneva bahulaṁ vacīkammena samudācaranti appaṁ amanāpena, manāpeneva bahulaṁ manokammena samudācaranti appaṁ amanāpena, manāpaṁyeva bahulaṁ upahāraṁ upaharanti appaṁ amanāpaṁ. Yāni kho pana tāni vedayitāni pittasamuṭṭhānāni vā semhasamuṭṭhānāni vā vātasamuṭṭhānāni vā sannipātikāni vā utupariṇāmajāni vā visamaparihārajāni vā opakkamikāni vā kammavipākajāni vā, tāni me na bahudeva uppajjanti, appābādhohamasmi. Catunnaṁ kho panasmi jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī akicchalābhī akasiralābhī, āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmi.

Yaṁ hi taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "samaṇesu samaṇasukhumālo"ti. Mameva taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya

"samaṇesu samaṇasukhumālo"ti. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Sattamaṁ.

## 8. Saṁyojanasutta

88. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro, samaṇamacalo samaṇapuṇḍarīko samaṇapadumo samaṇesu samaṇasukhumālo.

Kathañca bhikkhave puggalo[1] samaṇamacalo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti? Idha bhikkhave bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo hoti. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Sammādiṭṭhisutta

89. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Samaṇamacalo samaṇapuṇḍarīko samaṇapadumo samaṇesu samaṇasukhumālo.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sammādiṭṭhiko hoti, sammāsaṅkappo hoti, sammāvāco hoti,

---

1. Abhi 3. 173 piṭṭhepi (Thokaṁ visadisaṁ)

sammākammanto hoti, sammā-ājīvo hoti, sammāvāyāmo hoti, sammāsati[1] hoti, sammāsamādhi[2] hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sammādiṭṭhiko hoti, sammāsaṅkappo hoti, sammāvāco hoti, sammākammanto hoti, sammā-ājīvo hoti, sammāvāyāmo hoti, sammāsati hoti, sammāsamādhi hoti, sammāñāṇī hoti, sammāvimutti[3] hoti, no ca kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sammādiṭṭhiko hoti -pa- sammāvimutti hoti, aṭṭha ca vimokkhe kāyena phusitvā viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu yācitova bahulaṁ cīvaraṁ paribhuñjati appaṁ ayācito -pa-. Yaṁ hi taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "samaṇesu samaṇasukhumālo"ti. Mameva taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "samaṇesu samaṇasukhumālo"ti. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Navamaṁ.

## 10. Khandhasutta

90. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Samaṇamacalo samaṇapuṇḍarīko samaṇapadumo samaṇesu samaṇasukhumālo.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sekho hoti appattamānaso, anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamāno viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇamacalo hoti.

---

1. Sammāsatī (Sī, Ka) 2. Sammāsamādhī (Sī, Ka) 3. Sammāvimuttī (Sī, Ka)

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti? Idha bhikkhave bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī viharati "iti rūpaṁ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo. Iti vedanā -pa-. Iti saññā -pa-. Iti saṅkhārā -pa-. Iti viññāṇaṁ, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo"ti, no ca kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapuṇḍarīko hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī viharati "iti rūpaṁ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo. Iti vedanā -pa-. Iti saññā -pa-. Iti saṅkhārā -pa-. Iti viññāṇaṁ, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo"ti, aṭṭha ca vimokkhe kāyena phusitvā viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo samaṇapadumo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo samaṇesu samaṇasukhumālo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu yācitova bahulaṁ cīvaraṁ paribhuñjati appaṁ ayācito -pa-. Mameva taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "Samaṇesu samaṇasukhumālo"ti. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Dasamaṁ.

Macalavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Pāṇātipāto ca Musā, Avaṇṇakodhatamoṇatā.
Putto Saṁyojanañceva, Diṭṭhi Khandhena te dasāti.

---

## (10) 5. Asuravagga

### 1. Asurasutta

91. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Asuro asuraparivāro, asuro devaparivāro, devo asuraparivāro, devo devaparivāro.

Kathañca bhikkhave puggalo asuro hoti asuraparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, parisāpissa hoti dussīlā pāpadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo asuro hoti asuraparivāro.

Kathañca bhikkhave puggalo asuro hoti devaparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, parisā ca khvassa hoti sīlavatī kalyāṇadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo asuro hoti devaparivāro.

Kathañca bhikkhave puggalo devo hoti asuraparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, parisā ca khvassa hoti dussīlā pāpadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo devo hoti asuraparivāro.

Kathañca bhikkhave puggalo devo hoti devaparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, parisāpissa hoti sīlavatī kalyāṇadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo devo hoti devaparivāro. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Paṭhamasamādhisutta

92. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo lābhī hoti adhipaññādhammavipassanāya, na lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo na ceva lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na ca lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Dutiyaṁ.

### 3. Dutiyasamādhisutta

93. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo lābhī hoti adhipaññādhammavipassanāya, na lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo na ceva lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na ca lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Tena bhikkhave puggalena ajjhattaṁ cetosamathe patiṭṭhāya adhipaññādhammavipassanāya yogo karaṇīyo, so aparena samayena lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo lābhī adhipaññādhammavipassanāya, na lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa. Tena bhikkhave puggalena adhipaññādhammavipassanāya patiṭṭhāya ajjhattaṁ cetosamathe yogo karaṇīyo, so aparena samayena lābhī ceva hoti adhipaññādhammavipassanāya, lābhī ca ajjhattaṁ cetosamathassa.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo na ceva lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa, na ca lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Tena bhikkhave puggalena tesaṁyeva kusalānaṁ dhammānaṁ paṭilābhāya adhimatto chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññañca karaṇīyaṁ. Seyyathāpi bhikkhave ādittacelo vā ādittasīso vā tasseva[1] celassa vā sīsassa vā nibbāpanāya adhimattaṁ chandañca vāyāmañca ussāhañca ussoḷhiñca appaṭivāniñca satiñca sampajaññañca kareyya. Evamevaṁ kho bhikkhave tena puggalena tesaṁyeva kusalānaṁ dhammānaṁ paṭilābhāya adhimatto chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivānī

1. Tassa tasseva (Sī, Syā, Kaṁ)

ca sati ca sampajaññañca karaṇīyaṁ. So aparena samayena lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya. Tena bhikkhave puggalena tesuyeva kusalesu dhammesu patiṭṭhāya uttari[1] āsavānaṁ khayāya yogo karaṇīyo. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Tatiyaṁ.

### 4. Tatiyasamādhisutta

94 Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo lābhī hoti adhipaññādhammavipassanāya, na lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo na ceva lābhī hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, na ca lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Idha pana bhikkhave ekacco puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa, na lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Tena bhikkhave puggalena yvāyaṁ puggalo lābhī adhipaññādhammavipassanāya, so upasaṅkamitvā evamassa vacanīyo "kathaṁ nu kho āvuso saṅkhārā daṭṭhabbā, kathaṁ saṅkhārā sammasitabbā, kathaṁ saṅkhārā vipassitabbā"[2]ti. Tassa so yathādiṭṭhaṁ yathāviditaṁ byākaroti "evaṁ kho āvuso saṅkhārā daṭṭhabbā, evaṁ saṅkhārā sammasitabbā, evaṁ saṅkhārā vipassitabbā"ti. So aparena samayena lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo lābhī adhipaññādhammavipassanāya, na lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa. Tena bhikkhave puggalena yvāyaṁ puggalo lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa, so upasaṅkamitvā evamassa vacanīyo "kathaṁ nu kho āvuso cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ, kathaṁ cittaṁ

---

1. Uttariṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Passitabbā (Ka)

sannisādetabbaṁ, kathaṁ cittaṁ ekodi kātabbaṁ, kathaṁ cittaṁ samādahātabban"ti. Tassa so yathādiṭṭhaṁ yathāviditaṁ byākaroti "evaṁ kho āvuso cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ, evaṁ cittaṁ sannisādetabbaṁ, evaṁ cittaṁ ekodi kātabbaṁ[1], evaṁ cittaṁ samādahātabban"ti, so aparena samayena lābhī ceva hoti adhipaññādhammavipassanāya, lābhī ca ajjhattaṁ cetosamathassa.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo na ceva lābhī ajjhattaṁ cetosamathassa, na ca lābhī adhipaññādhammavipassanāya. Tena bhikkhave puggalena yvāyaṁ puggalo lābhī ceva ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya, so upasaṅkamitvā evamassa vacanīyo "kathaṁ nu kho āvuso cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ, kathaṁ cittaṁ sannisādetabbaṁ, kathaṁ cittaṁ ekodi kātabbaṁ, kathaṁ cittaṁ samādahātabbaṁ, kathaṁ saṅkhārā daṭṭhabbā, kathaṁ saṅkhārā sammasitabbā, kathaṁ saṅkhārā vipassitabbā"ti. Tassa so yathādiṭṭhaṁ yathāviditaṁ byākaroti "evaṁ kho āvuso cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ, evaṁ cittaṁ sannisādetabbaṁ, evaṁ cittaṁ ekodi kātabbaṁ, evaṁ cittaṁ samādahātabbaṁ, evaṁ saṅkhārā daṭṭhabbā, evaṁ saṅkhārā sammasitabbā, evaṁ saṅkhārā vipassitabbā"ti. So aparena samayena lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo lābhī ceva hoti ajjhattaṁ cetosamathassa, lābhī ca adhipaññādhammavipassanāya. Tena bhikkhave puggalena tesu ceva kusalesu dhammesu patiṭṭhāya uttari āsavānaṁ khayāya yogo karaṇīyo. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Catutthaṁ.

## 5. Chavālātasutta

95. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Nevattahitāya paṭipanno no parahitāya, parahitāya paṭipanno no attahitāya, attahitāya paṭipanno no parahitāya, attahitāya ceva[2] paṭipanno parahitāya ca.

1. Ekodi kattabbaṁ (I)

2. Attahitāya ca (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Seyyathāpi bhikkhave chavālātaṁ ubhato padittaṁ[1] majjhe gūthagataṁ neva gāme kaṭṭhatthaṁ pharati, na araññe ( )[2]. Tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi, yvāyaṁ puggalo nevattahitāya paṭipanno no parahitāya.

Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo parahitāya paṭipanno no attahitāya, ayaṁ imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo attahitāya paṭipanno no parahitāya, ayaṁ imesaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Tatra bhikkhave yvāyaṁ puggalo attahitāya ceva paṭipanno parahitāya ca, ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho[3] ca uttamo ca pavaro ca.

Seyyathāpi bhikkhave gavā khīraṁ, khīramhā dadhi, dadhimhā navanītaṁ, navanītamhā sappi, sappimhā sappimaṇḍo, sappimaṇḍo[4] tattha[5] aggamakkhāyati. Evamevaṁ kho bhikkhave yvāyaṁ puggalo attahitāya ceva paṭipanno parahitāya ca, ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Pañcamaṁ.

## 6. Rāgavinayasutta

96. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Attahitāya paṭipanno no parahitāya, parahitāya paṭipanno no attahitāya, nevattahitāya paṭipanno no parahitāya, attahitāya ceva paṭipanno parahitāya ca.

Kathañca bhikkhave puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā rāgavinayāya paṭipanno hoti, no paraṁ rāgavinayāya samādapeti. Attanā dosavinayāya paṭipanno hoti, no paraṁ dosavinayāya samādapeti.

---

1. Ādittaṁ (Ka)
2. (Kaṭṭhatthaṁ pharati) katthaci.
3. Mokkho (I) Saṁ 2. 224; Aṁ 2. 193 piṭṭhesupi.
4. Sappimhā sappimaṇḍo (Ka)
5. Tatra (Saṁ 2. 224 piṭṭhe)

Attanā mohavinayāya paṭipanno hoti, no paraṁ mohavinayāya samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā na rāgavinayāya paṭipanno hoti, paraṁ rāgavinayāya samādapeti. Attanā na dosavinayāya paṭipanno hoti, paraṁ dosavinayāya samādapeti. Attanā na mohavinayāya paṭipanno hoti, paraṁ mohavinayāya samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo nevattahitāya paṭipanno hoti no parahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā na rāgavinayāya paṭipanno hoti, no paraṁ rāgavinayāya samādapeti. Attanā na dosavinayāya paṭipanno hoti, no paraṁ dosavinayāya samādapeti. Attanā na mohavinayāya paṭipanno hoti, no paraṁ mohavinayāya samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo nevattahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā ca rāgavinayāya paṭipanno hoti, parañca rāgavinayāya samādapeti. Attanā ca dosavinayāya paṭipanno hoti, parañca dosavinayāya samādapeti. Attanā ca mohavinayāya paṭipanno hoti, parañca mohavinayāya samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti.  . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Khippanisantisutta

97. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Attahitāya paṭipanno no parahitāya, parahitāya paṭipanno no attahitāya, nevattahitāya paṭipanno no parahitāya, attahitāya ceva paṭipanno parahitāya ca.

Kathañca bhikkhave puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo khippanisantī ca hoti kusalesu dhammesu, sutānañca dhammānaṁ dhārakajātiko[1] hoti. Dhātānañca[2] dhammānaṁ atthūpaparikkhī hoti, atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti. No ca kalyāṇavāco hoti kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā, no ca sandassako hoti samādapako[3] samuttejako sampahaṁsako sabrahmacārīnaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo na heva kho khippanisantī hoti kusalesu dhammesu, no ca sutānaṁ dhammānaṁ dhārakajātiko hoti, no ca dhātānaṁ dhammānaṁ atthūpaparikkhī hoti, no ca atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti. Kalyāṇavāco ca hoti kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā, sandassako ca hoti samādapako samuttejako sampahaṁsako sabrahmacārīnaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo nevattahitāya paṭipanno hoti no parahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo na heva kho khippanisantī hoti kusalesu dhammesu, no ca sutānaṁ dhammānaṁ dhārakajātiko hoti, no ca dhātānaṁ dhammānaṁ atthūpaparikkhī hoti, no ca atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti. No ca kalyāṇavāco hoti kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā, no ca sandassako hoti samādapako samuttejako sampahaṁsako sabrahmacārīnaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo nevattahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

---

1. Dhāraṇajātiko (Ka) 2. Dhatānañca (Sī, Syā, Kaṁ, I) 3. Samādāpako (?)

Kathañca bhikkhave puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo khippanisantī ca hoti kusalesu dhammesu, sutānañca dhammānaṁ dhārakajātiko hoti, dhātānañca dhammānaṁ atthūpaparikkhī hoti, atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti. Kalyāṇavāco ca hoti kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā, sandassako ca hoti samādapako samuttejako sampahaṁsako sabrahmacārīnaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Sattamaṁ.

## 8. Attahitasutta

98. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Attahitāya paṭipanno no parahitāya, parahitāya paṭipanno no attahitāya, nevattahitāya paṭipanno no parahitāya, attahitāya ceva paṭipanno parahitāya ca. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Sikkhāpadasutta

99. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Attahitāya paṭipanno no parahitāya, parahitāya paṭipanno no attahitāya, nevattahitāya paṭipanno no parahitāya, attahitāya ceva paṭipanno parahitāya ca.

Kathañca bhikkhave puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā pāṇātipātā paṭivirato hoti, no paraṁ pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti. Attanā adinnādānā paṭivirato hoti, no paraṁ adinnādānā veramaṇiyā samādapeti. Attanā kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, no paraṁ kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti. Attanā musāvādā paṭivirato hoti, no paraṁ musāvādā veramaṇiyā

samādapeti. Attanā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, no paraṁ surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā pāṇātipātā appaṭivirato hoti, paraṁ pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti. Attanā adinnādānā appaṭivirato hoti, paraṁ adinnādānā veramaṇiyā samādapeti. Attanā kāmesumicchācārā appaṭivirato hoti, paraṁ kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti. Attanā musāvādā appaṭivirato hoti, paraṁ musāvādā veramaṇiyā samādapeti. Attanā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā appaṭivirato hoti, paraṁ surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo parahitāya paṭipanno hoti no attahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo nevattahitāya paṭipanno hoti no parahitāya? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā pāṇātipātā appaṭivirato hoti, no paraṁ pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti -pa-. Attanā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā appaṭivirato hoti, no paraṁ surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo nevattahitāya paṭipanno hoti no parahitāya.

Kathañca bhikkhave puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti -pa-. Attanā ca surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, parañca surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā samādapeti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attahitāya ceva paṭipanno hoti parahitāya ca. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Navamaṁ.

## 10. Potaliyasutta

100. Atha kho Potaliyo paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Potaliyaṁ paribbājakaṁ Bhagavā etadavoca—

Cattārome Potaliya puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha Potaliya ekacco puggalo[1] avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca kho vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Idha pana Potaliya ekacco puggalo vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca kho avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Idha pana Potaliya ekacco puggalo neva avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Idha pana Potaliya ekacco puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Ime kho Potaliya cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ kho Potaliya catunnaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo khamati abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Cattārome bho Gotama puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bho Gotama ekacco puggalo avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca kho vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Idha pana bho Gotama ekacco puggalo vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca kho avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Idha pana bho Gotama ekacco puggalo neva avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena.

---

1. Abhi 3. 157 piṭṭhepi.

Idha pana bho Gotama ekacco puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Ime kho bho Gotama cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ bho Gotama catunnaṁ puggalānaṁ yvāyaṁ puggalo neva avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, no ca vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Ayaṁ me puggalo khamati imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Taṁ kissa hetu? Abhikkantā[1] hesā bho Gotama yadidaṁ upekkhāti.

Cattārome Potaliya puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro -pa-. Ime kho Potaliya cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ kho Potaliya catunnaṁ puggalānaṁ yvāyaṁ puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṁ bhāsitā hoti bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Taṁ kissa hetu? Abhikkantā hesā Potaliya yadidaṁ tattha tattha kālaññutāti.

Cattārome bho Gotama puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro -pa-. Ime kho bho Gotama cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Imesaṁ bho Gotama catunnaṁ puggalānaṁ yvāyaṁ puggalo avaṇṇārahassa ca avaṇṇaṁ bhāsitā bhūtaṁ tacchaṁ kālena, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṁ bhāsitā bhūtaṁ tacchaṁ kālena. Ayaṁ me puggalo khamati imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro ca. Taṁ kissa hetu? Abhikkantā hesā bho Gotama yadidaṁ tattha tattha kālaññutā.

Abhikkantaṁ bho Gotama abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo

---

1. Abhikkantatarā (Ka)

pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Dasamaṁ.

Asuravaggo pañcamo.

**Tassuddānaṁ**

Asuro tayo Samādhī, Chavālātena pañcamaṁ.
Rāgo Nisanti Attahitaṁ, Sikkhā Potaliyena cāti.

## Dutiyo paṇṇāsako samatto.

# 3. Tatiyapaṇṇāsaka

## (11) 1. Valāhakavagga

### 1. Paṭhamavalāhakasutta

101. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Cattārome bhikkhave valāhakā. Katame cattāro? Gajjitā no vassitā, vassitā no gajjitā, neva gajjitā no vassitā, gajjitā ca vassitā ca. Ime kho bhikkhave cattāro valāhakā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro valāhakūpamā[1] puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Gajjitā no vassitā, vassitā no gajjitā, neva gajjitā no vassitā, gajjitā ca vassitā ca.

Kathañca bhikkhave puggalo gajjitā hoti no vassitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāsitā hoti no kattā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gajjitā hoti no vassitā. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako gajjitā no vassitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo vassitā hoti no gajjitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo kattā hoti no bhāsitā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo vassitā hoti no gajjitā. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako vassitā no gajjitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo neva gajjitā hoti no vassitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo neva bhāsitā hoti no kattā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo neva gajjitā hoti no vassitā.

---

1. Abhi 3. 148 piṭṭhepi.

Seyyathāpi so bhikkhave valāhako neva gajjitā[1] no vassitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo gajjitā ca hoti vassitā ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo bhāsitā ca hoti kattā ca. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gajjitā ca hoti vassitā ca. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako gajjitā ca[2] vassitā ca, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro valāhakūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Dutiyavalāhakasutta

102. Cattārome bhikkhave valāhakā. Katame cattāro? Gajjitā no vassitā, vassitā no gajjitā, neva gajjitā no vassitā, gajjitā ca vassitā ca. Ime kho bhikkhave cattāro valāhakā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro valāhakūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Gajjitā no vassitā, vassitā no gajjitā, neva gajjitā no vassitā, gajjitā ca vassitā ca.

Kathañca bhikkhave puggalo gajjitā hoti no vassitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ nappajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ nappajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gajjitā hoti no vassitā. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako gajjitā no vassitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo vassitā hoti no gajjitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ na pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī

---

1. Neva gajjitā hoti (Ka)
2. Gajjitā ca hoti (Ka)

paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo vassitā hoti no gajjitā. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako vassitā no gajjitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo neva gajjitā hoti no vassitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo neva dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo neva gajjitā hoti no vassitā. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako neva gajjitā no vassitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo gajjitā ca hoti vassitā ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gajjitā ca hoti vassitā ca. Seyyathāpi so bhikkhave valāhako gajjitā ca vassitā ca, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro valāhakūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Dutiyaṁ.

### 3. Kumbhasutta

103. Cattārome bhikkhave kumbhā. Katame cattāro? Tuccho pihito, pūro vivaṭo, tuccho vivaṭo, pūro pihito. Ime kho bhikkhave cattāro kumbhā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro kumbhūpamā[1] puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Tuccho pihito, pūro vivaṭo, tuccho vivaṭo, pūro pihito.

Kathañca bhikkhave puggalo tuccho hoti pihito? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo tuccho hoti

---

1. Abhi 3. 152 piṭṭhepi.

pihito. Seyyathāpi so bhikkhave kumbho tuccho pihito, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo pūro hoti vivaṭo? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa na pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo pūro hoti vivaṭo. Seyyathāpi so bhikkhave kumbho pūro vivaṭo, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo tuccho hoti vivaṭo? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa na pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo tuccho hoti vivaṭo. Seyyathāpi so bhikkhave kumbho tuccho vivaṭo, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo pūro hoti pihito? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo pūro hoti pihito. Seyyathāpi so bhikkhave kumbho pūro pihito, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro kumbhūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Tatiyaṁ.

## 4. Udakarahadasutta

104. Cattārome bhikkhave udakarahadā. Katame cattāro? Uttāno gambhīrobhāso, gambhīro uttānobhāso, uttāno uttānobhāso, gambhīro gambhīrobhāso. Ime kho bhikkhave cattāro udakarahadā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro udakarahadūpamā[1] puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Uttāno

---

1. Abhi 3. 153 piṭṭhepi.

gambhīrobhāso, gambhīro uttānobhāso, uttāno uttānobhāso, gambhīro gambhīrobhāso.

Kathañca bhikkhave puggalo uttāno hoti gambhīrobhāso? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo uttāno hoti gambhīrobhāso. Seyyathāpi so bhikkhave udakarahado uttāno gambhīrobhāso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo gambhīro hoti uttānobhāso? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa na pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gambhīro hoti uttānobhāso. Seyyathāpi so bhikkhave udakarahado gambhīro uttānobhāso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo uttāno hoti uttānobhāso? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa na pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo uttāno hoti uttānobhāso. Seyyathāpi so bhikkhave udakarahado uttāno uttānobhāso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo gambhīro hoti gambhīrobhāso? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gambhīro hoti gambhīrobhāso. Seyyathāpi so bhikkhave udakarahado gambhīro gambhīrobhāso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime

kho bhikkhave cattāro udakarahadūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Catutthaṁ.

## 5. Ambasutta

105. Cattārimāni bhikkhave ambāni. Katamāni cattāri? Āmaṁ pakkavaṇṇi[1], pakkaṁ āmavaṇṇi[2], āmaṁ āmavaṇṇi, pakkaṁ pakkavaṇṇi. Imāni kho bhikkhave cattāri ambāni. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro ambūpamā[1] puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro, āmo pakkavaṇṇī, pakko āmavaṇṇī, āmo āmavaṇṇī, pakko pakkavaṇṇī.

Kathañca bhikkhave puggalo āmo hoti pakkavaṇṇī? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo āmo hoti pakkavaṇṇī. Seyyathāpi taṁ bhikkhave ambaṁ āmaṁ pakkavaṇṇi, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo pakko hoti āmavaṇṇī? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa na pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo pakko hoti āmavaṇṇī. Seyyathāpi taṁ bhikkhave ambaṁ pakkaṁ āmavaṇṇi, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo āmo hoti āmavaṇṇī? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa na pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo āmo hoti

---

1. Pakkavaṇṇī (Abhi 3. 151 piṭṭhepi.) 2. Āmavaṇṇī (Sī, Syā, Kaṁ, I)

āmavaṇṇī. Seyyathāpi taṁ bhikkhave ambaṁ āmaṁ āmavaṇṇi, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo pakko hoti pakkavaṇṇī? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa pāsādikaṁ hoti abhikkantaṁ paṭikkantaṁ ālokitaṁ vilokitaṁ samiñjitaṁ pasāritaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo pakko hoti pakkavaṇṇī. Seyyathāpi taṁ bhikkhave ambaṁ pakkaṁ pakkavaṇṇi, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro ambūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Pañcamaṁ.

### 6. ( )[1]

### 7. Mūsikasutta

107. Catasso imā bhikkhave mūsikā. Katamā catasso? Gādhaṁ kattā no vasitā, vasitā no gādhaṁ kattā, neva gādhaṁ kattā no vasitā, gādhaṁ kattā ca vasitā ca. Imā kho bhikkhave catasso mūsikā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro mūsikūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Gādhaṁ kattā no vasitā, vasitā no gādhaṁ kattā, neva gādhaṁ kattā no vasitā, gādhaṁ kattā ca vasitā ca.

Kathañca bhikkhave puggalo gādhaṁ kattā hoti no vasitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gādhaṁ kattā hoti no vasitā. Seyyathāpi sā bhikkhave mūsikā gādhaṁ kattā no vasitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo vasitā hoti no gādhaṁ kattā? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ na pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ veyyākaraṇaṁ

---

1. ( ) "Chaṭṭhaṁ uttānatthamevā"ti Aṭṭhakathāyaṁ dassitaṁ, Pāḷipotthakesu pana katthacipi na dissati. "...āmaṁ pakkobhāsaṁ, pakkaṁ āmobhāsan"ti-ādinā pāṭho bhaveyya.

gāthaṁ udānaṁ itivuttakaṁ jātakaṁ abbhutadhammaṁ vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo vasitā hoti no gādhaṁ kattā. Seyyathāpi sā bhikkhave mūsikā vasitā hoti no gādhaṁ kattā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo neva gādhaṁ kattā hoti no vasitā? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ na pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo neva gādhaṁ kattā hoti no vasitā. Seyyathāpi sā bhikkhave mūsikā neva gādhaṁ kattā hoti no vasitā, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo gādhaṁ kattā ca hoti vasitā ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ. So "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo gādhaṁ kattā ca hoti vasitā ca. Seyyathāpi sā bhikkhave mūsikā gādhaṁ kattā ca hoti vasitā ca, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro mūsikūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Sattamaṁ.

### 8. Balībaddasutta

108. Cattārome bhikkhave balībaddā[1]. Katame cattāro? Sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, paragavacaṇḍo no sagavacaṇḍo, sagavacaṇḍo ca paragavacaṇḍo ca, neva sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo. Ime kho bhikkhave cattāro balībaddā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro balībaddūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, paragavacaṇḍo no sagavacaṇḍo, sagavacaṇḍo ca paragavacaṇḍo ca, neva sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo.

---

1. Balivaddā (Sī, Syā, Kaṁ, I), balibaddhā (Ka) Abhi 3. 154 piṭṭhepi.

Kathañca bhikkhave puggalo sagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo? Idha bhikkhave ekacco puggalo sakaparisaṁ ubbejetā hoti no paraparisaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo sagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo. Seyyathāpi so bhikkhave balībaddo sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, thatūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo paragavacaṇḍo hoti no sagavacaṇḍo? Idha bhikkhave ekacco puggalo paraparisaṁ ubbejetā hoti no sakaparisaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo paragavacaṇḍo hoti no sagavacaṇḍo. Seyyathāpi so bhikkhave balībaddo paragavacaṇḍo no sagavacaṇḍo, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo sagavacaṇḍo ca hoti paragavacaṇḍo ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo sakaparisaṁ ubbejetā hoti paraparisañca. Evaṁ kho bhikkhave puggalo sagavacaṇḍo ca hoti paragavacaṇḍo ca. Seyyathāpi so bhikkhave balībaddo sagavacaṇḍo ca paragavacaṇḍo ca, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo neva sagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo? Idha bhikkhave ekacco puggalo neva sakaparisaṁ ubbejetā hoti no paraparisañca. Evaṁ kho bhikkhave puggalo neva sagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo. Seyyathāpi so bhikkhave balībaddo neva sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro balībaddūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Rukkhasutta

109. Cattārome bhikkhave rukkhā. Katame cattāro? Pheggu pheggupārivāro, pheggu sāraparivāro, sāro pheggupārivāro, sāro sāraparivāro. Ime kho bhikkhave cattāro rukkhā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro rukkhūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Pheggu pheggupārivāro, pheggu sāraparivāro, sāro pheggupārivāro, sāro sāraparivāro.

Kathañca bhikkhave puggalo pheggu hoti phegguparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, parisāpissa hoti dussīlā pāpadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo pheggu hoti phegguparivāro. Seyyathāpi so bhikkhave rukkho pheggu phegguparivāro, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo pheggu hoti sāraparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo dussīlo hoti pāpadhammo, parisā ca khvassa hoti sīlavatī kalyāṇadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo pheggu hoti sāraparivāro. Seyyathāpi so bhikkhave rukkho pheggu sāraparivāro, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo sāro hoti phegguparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, parisā ca khvassa hoti dussīlā pāpadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo sāro hoti phegguparivāro. Seyyathāpi so bhikkhave rukkho sāro phegguparivāro, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo sāro hoti sāraparivāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo sīlavā hoti kalyāṇadhammo, parisāpissa hoti sīlavatī kalyāṇadhammā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo sāro hoti sāraparivāro. Seyyathāpi so bhikkhave rukkho sāro sāraparivāro, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro rukkhūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[1]. . Navamaṁ.

### 10. Āsīvisasutta

110. Cattārome bhikkhave āsīvisā[2]. Katame cattāro? Āgataviso na ghoraviso, ghoraviso na āgataviso, āgataviso ca ghoraviso ca, nevāgataviso na ghoraviso. Ime kho bhikkhave cattāro āsīvisā. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro āsīvisūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Āgataviso na ghoraviso, ghoraviso na

---

1. Abhi 3. 161 piṭṭhepi.
2. Āsivisā (Ka) Abhi 3. 155 piṭṭhepi.

āgataviso, āgataviso ca ghoraviso ca, nevāgataviso na ghoraviso.

Kathañca bhikkhave puggalo āgataviso hoti na ghoraviso? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa kodho[1] na dīgharattaṁ anuseti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo āgataviso hoti na ghoraviso. Seyyathāpi so bhikkhave āsīviso āgataviso na ghoraviso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo ghoraviso hoti na āgataviso? Idha bhikkhave ekacco puggalo na heva kho abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa kodho dīgharattaṁ anuseti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo ghoraviso hoti na āgataviso. Seyyathāpi so bhikkhave āsīviso ghoraviso na āgataviso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo āgataviso ca hoti ghoraviso ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa kodho dīgharattaṁ anuseti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo āgataviso ca hoti ghoraviso ca. Seyyathāpi so bhikkhave āsīviso āgataviso ca ghoraviso ca, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi.

Kathañca bhikkhave puggalo nevāgataviso hoti na ghoraviso? Idha bhikkhave ekacco puggalo na heva kho abhiṇhaṁ kujjhati, so ca khvassa kodho na dīgharattaṁ anuseti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo nevāgataviso hoti na ghoraviso. Seyyathāpi so bhikkhave āsīviso nevāgataviso na ghoraviso, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi. Ime kho bhikkhave cattāro āsīvisūpamā puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Dasamaṁ.

Valāhakavaggo paṭhamo.

**Tassuddānaṁ**

Dve Valāhā Kumbha Udaka, Rahadā dve honti Ambāni.
Mūsikā Balībaddhā Rukkhā, Āsīvisena te dasāti.

---

1. Kopo (Ka) Abhi 3. 155 piṭṭhepi.

## (12) 2. Kesivagga

### 1. Kesisutta

111. Atha kho Kesi assadammasārathi yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Kesiṁ assadammasārathiṁ Bhagavā etadavoca "tvaṁ khosi Kesi paññāto 'assadammasārathī'ti[1], kathaṁ pana tvaṁ Kesi assadammaṁ vinesī"ti. Ahaṁ kho bhante assadammaṁ saṇhenapi vinemi, pharusenapi vinemi, saṇhapharusenapi vinemīti. Sace te Kesi assadammo saṇhena vinayaṁ na upeti, pharusena vinayaṁ na upeti, saṇhapharusena vinayaṁ na upeti, kinti naṁ karosīti. Sace me bhante assadammo saṇhena vinayaṁ na upeti, pharusena vinayaṁ na upeti, saṇhapharusena vinayaṁ na upeti, hanāmi naṁ bhante. Taṁ kissa hetu? "Mā me ācariyakulassa avaṇṇo ahosī"ti.

Bhagavā pana bhante Anuttaro purisadammasārathi, kathaṁ pana bhante Bhagavā purisadammaṁ vinetīti. Ahaṁ kho Kesi purisadammaṁ saṇhenapi vinemi, pharusenapi vinemi, saṇhapharusenapi vinemi. Tatridaṁ Kesi saṇhasmiṁ—iti kāyasucaritaṁ iti kāyasucaritassa vipāko, iti vacīsucaritaṁ iti vacīsucaritassa vipāko, iti manosucaritaṁ iti manosucaritassa vipāko, iti devā iti manussāti. Tatridaṁ Kesi pharusasmiṁ—iti kāyaduccaritaṁ iti kāyaduccaritassa vipāko, iti vacīduccaritaṁ iti vacīduccaritassa vipāko, iti manoduccaritaṁ iti manoduccaritassa vipāko, iti nirayo iti tiracchānayoni iti pettivisayoti.

Tatridaṁ Kesi saṇhapharusasmiṁ—iti kāyasucaritaṁ iti kāyasucaritassa vipāko, iti kāyaduccaritaṁ iti kāyaduccaritassa vipāko, iti vacīsucaritaṁ iti vacīsucaritassa vipāko, iti vacīduccaritaṁ iti vacīduccaritassa vipāko, iti manosucaritaṁ iti manosucaritassa vipāko, iti manoduccaritaṁ iti manoduccaritassa vipāko, iti devā iti manussā iti nirayo iti tiracchānayoni iti pettivisayoti.

---

1. Saññāto assadammasārathi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Sace te bhante purisadammo saṇhena vinayaṁ na upeti, pharusena vinayaṁ na upeti, saṇhapharusena vinayaṁ na upeti, kinti naṁ Bhagavā karotīti. Sace me Kesi purisadammo saṇhena vinayaṁ na upeti, pharusena vinayaṁ na upeti, saṇhapharusena vinayaṁ na upeti, hanāmi naṁ Kesīti. Na kho bhante Bhagavato pāṇātipāto kappati, atha ca pana Bhagavā evamāha "hanāmi naṁ Kesī"ti. Saccaṁ Kesi, na Tathāgatassa pāṇātipāto kappati, api ca yo purisadammo saṇhena vinayaṁ na upeti, pharusena vinayaṁ na upeti, saṇhapharusena vinayaṁ na upeti. Na taṁ Tathāgato vattabbaṁ anusāsitabbaṁ maññati, nāpi viññū sabrahmacārī vattabbaṁ anusāsitabbaṁ maññanti, vadho heso Kesi ariyassa vinaye, yaṁ na Tathāgato vattabbaṁ anusāsitabbaṁ maññati, nāpi viññū sabrahmacārī vattabbaṁ anusāsitabbaṁ maññantīti.

So hi nūna bhante suhato hoti yaṁ na Tathāgato vattabbaṁ anusāsitabbaṁ maññati, nāpi viññū sabrahmacārī vattabbaṁ anusāsitabbaṁ maññantīti. Abhikkantaṁ bhante abhikkantaṁ bhante -pa- upāsakaṁ maṁ bhante Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.  . Paṭṭhamaṁ.

## 2. Javasutta

112. Catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati. Katamehi catūhi? Ajjavena javena khantiyā soraccena. Imehi kho bhikkhave catūhi aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati.

Evamevaṁ kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi catūhi? Ajjavena javena khantiyā soraccena. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti.  . Dutiyaṁ.

### 3. Patodasutta

113. Cattārome bhikkhave bhadrā assājānīyā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco bhadro assājānīyo patodacchāyaṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati "kiṁ nu kho maṁ ajja assadammasārathi kāraṇaṁ kāressati, kimassāhaṁ[1] paṭikaromī"ti. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo bhadro assājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo na heva kho patodacchāyaṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, api ca kho lomavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati. "Kiṁ nu kho maṁ ajja assadammasārathi kāraṇaṁ kāressati, kimassāhaṁ paṭikaromī"ti. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave dutiyo bhadro assājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo na heva kho patodacchāyaṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, nāpi lomavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, api ca kho cammavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati "kiṁ nu kho maṁ ajja assadammasārathi kāraṇaṁ kāressati, kimassāhaṁ paṭikaromī"ti. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave tatiyo bhadro assājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo na heva kho patodacchāyaṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, nāpi lomavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, nāpi cammavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, api ca kho aṭṭhivedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati "kiṁ nu kho maṁ ajja assadammasārathi kāraṇaṁ kāressati, kimassāhaṁ paṭikaromī"ti. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro assājānīyo hoti, ayaṁ bhikkhave catuttho bhadro assājānīyo santo

---

1. Kathamassāhaṁ (Ka)

saṁvijjamāno lokasmiṁ. Ime kho bhikkhave cattāro bhadrā assājānīyā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ.

Evamevaṁ kho bhikkhave cattārome bhadrā purisājānīyā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco bhadro purisājānīyo suṇāti "amukasmiṁ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā dukkhito vā kālaṅkato[1] vā"ti, so tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, saṁviggo yoniso padahati, pahitatto kāyena ceva paramasaccaṁ[2] sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passati. Seyyathāpi so bhikkhave bhadro assājānīyo patodacchāyaṁ disvā saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ bhadraṁ purisājānīyaṁ vadāmi. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro purisājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo bhadro purisājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco bhadro purisājānīyo na heva kho suṇāti "amukasmiṁ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā dukkhito vā kālaṅkato vā"ti, api ca kho sāmaṁ passati itthiṁ vā purisaṁ vā dukkhitaṁ vā kālaṅkataṁ vā. So tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, saṁviggo yoniso padahati, pahitatto kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passati. Seyyathāpi so bhikkhave bhadro assājānīyo lomavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ bhadraṁ purisājānīyaṁ vadāmi. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro purisājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave dutiyo bhadro purisājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco bhadro purisājāniyo na heva kho suṇāti "amukasmiṁ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā dukkhito vā kālaṅkato vā"ti, nāpi sāmaṁ passati itthiṁ vā purisaṁ vā dukkhitaṁ vā kālaṅkataṁ vā, api ca khvassa ñāti vā sālohito vā dukkhito vā hoti kālaṅkato vā. So tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, saṁviggo yoniso padahati, pahitatto kāyena ceva

---

1. Kālakato (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Paramatthasaccaṁ (Ka) Ma 2. 145 piṭṭhe passitabbaṁ.

paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passati. Seyyathāpi so bhikkhave bhadro assājānīyo cammavedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ bhadraṁ purisājānīyaṁ vadāmi. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro purisājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave tatiyo bhadro purisājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco bhadro purisājānīyo na heva kho suṇāti "amukasmiṁ nāma gāme vā nigame vā itthī vā puriso vā dukkhito vā kālaṅkato vā"ti, nāpi sāmaṁ passati itthiṁ vā purisaṁ vā dukkhitaṁ vā kālaṅkataṁ vā, nāpissa ñāti vā sālohito vā dukkhito vā hoti kālaṅkato vā, api ca kho sāmaññeva phuṭṭho hoti sārīrikāhi vedanāhi dukkhāhi tibbāhi[1] kharāhi kaṭukāhi asātāhi amanāpāhi pāṇaharāhi. So tena saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, saṁviggo yoniso padahati, pahitatto kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passati. Seyyathāpi so bhikkhave bhadro assājānīyo aṭṭhivedhaviddho saṁvijjati saṁvegaṁ āpajjati, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ bhadraṁ purisājānīyaṁ vadāmi. Evarūpopi bhikkhave idhekacco bhadro purisājānīyo hoti. Ayaṁ bhikkhave catuttho bhadro purisājānīyo santo saṁvijjamāno lokasmiṁ. Ime kho bhikkhave cattāro bhadrā purisājānīyā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Tatiyaṁ.

## 4. Nāgasutta

114. Catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño nāgo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave rañño nāgo sotā ca hoti hantā ca khantā ca gantā ca.

Kathañca bhikkhave rañño nāgo sotā hoti? Idha bhikkhave rañño nāgo yamenaṁ hatthidammasārathi kāraṇaṁ kāreti yadi vā katapubbaṁ, yadi vā akatapubbaṁ, taṁ aṭṭhiṁ katvā[2] manasi katvā sabbacetasā[3]

1. Tippāhi (Sī, I) 2. Aṭṭhikatvā (Sī, Syā, Kaṁ, I) Aṁ 2. 143 piṭṭhepi.
3. Sabbaṁ cetaso (sabbattha)

samannāharitvā ohitasoto suṇāti. Evaṁ kho bhikkhave rañño nāgo sotā hoti.

Kathañca bhikkhave rañño nāgo hantā hoti? Idha bhikkhave rañño nāgo saṅgāmagato hatthimpi hanati, hatthāruhampi hanati, assampi hanati, assāruhampi hanati, rathampi hanati, rathikampi hanati, pattikampi hanati. Evaṁ kho bhikkhave rañño nāgo hantā hoti.

Kathañca bhikkhave rañño nāgo khantā hoti? Idha bhikkhave rañño nāgo saṅgāmagato khamo hoti sattippahārānaṁ asippahārānaṁ usuppahārānaṁ pharasuppahārānaṁ[1] bheripaṇavasaṅkhatiṇavaninnādasaddānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave rañño nāgo khantā hoti.

Kathañca bhikkhave rañño nāgo gantā hoti? Idha bhikkhave rañño nāgo yamenaṁ hatthidammasārathi disaṁ peseti yadi vā gatapubbaṁ, yadi vā agatapubbaṁ, taṁ khippameva gantā hoti. Evaṁ kho bhikkhave rañño nāgo gantā hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi aṅgehi samannāgato rañño nāgo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati.

Evamevaṁ kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu sotā ca hoti hantā ca khantā ca gantā ca.

Kathañca bhikkhave bhikkhu sotā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu Tathāgatappavedite dhammavinaye desiyamāne aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbacetasā samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu sotā hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu hantā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti (Hanati)[2] byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Uppannaṁ byāpādavitakkaṁ -pa-. Uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ -pa-. Uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti

---

1. "Pharasuppahārānan"ti idaṁ padaṁ Syāmapotthake natthi. Ma 3. 174 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. ( ) Natthi Sī-Syā-I-potthakesu. Upari Paṭipadāvagge 470 piṭṭhe catutthasutte pana "sametī"ti padaṁ sabbatthapi dissati.

hanati byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu hantā hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu khantā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu khamo hoti sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsa makasa vātātapasarīsapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsakajātiko hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu khantā hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu gantā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu yāyaṁ disā agatapubbā iminā dīghena addhunā, yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānaṁ, taṁ khippaññeva gantā hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu gantā hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Catutthaṁ.

## 5. Ṭhānasutta

115. Cattārimāni bhikkhave ṭhānāni. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ anatthāya saṁvattati. Atthi bhikkhave ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ atthāya saṁvattati. Atthi bhikkhave ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ anatthāya saṁvattati. Atthi bhikkhave ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ atthāya saṁvattati.

Tatra bhikkhave yamidaṁ[1] ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ anatthāya saṁvattati. Idaṁ bhikkhave ṭhānaṁ ubhayeneva na kattabbaṁ maññati[2]—yampidaṁ[3] ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, imināpi naṁ[4] na kattabbaṁ maññati. Yampidaṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ anatthāya saṁvattati, imināpi naṁ[5] na kattabbaṁ maññati. Idaṁ bhikkhave ṭhānaṁ ubhayeneva na kattabbaṁ maññati.

Tatra bhikkhave yamidaṁ ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ atthāya saṁvattati. Imasmiṁ bhikkhave ṭhāne bālo ca paṇḍito ca veditabbo

---

1. Yadidaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Paññāyati (?) 3. Yadidaṁ (Ka)
4. Taṁ (Sī, I) Syāmapotthake natthi. 5. Taṁ (I) Sī-Syā-potthakesu natthi.

purisathāme purisavīriye purisaparakkame. Na bhikkhave bālo iti paṭisañcikkhati “kiñcāpi kho idaṁ ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, atha carahidaṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ atthāya saṁvattatī”ti. So taṁ ṭhānaṁ na karoti, tassa taṁ ṭhānaṁ akayiramānaṁ anatthāya saṁvattati. Paṇḍito ca kho bhikkhave iti paṭisañcikkhati “kiñcāpi kho idaṁ ṭhānaṁ amanāpaṁ kātuṁ, atha carahidaṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ atthāya saṁvattatī”ti. So taṁ ṭhānaṁ karoti, tassa taṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ atthāya saṁvattati.

Tatra bhikkhave yamidaṁ[1] ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ anatthāya saṁvattati. Imasmimpi bhikkhave ṭhāne bālo ca paṇḍito ca veditabbo purisathāme purisavīriye purisaparakkame. Na bhikkhave bālo iti paṭisañcikkhati “kiñcāpi kho idaṁ ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, atha carahidaṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ anatthāya saṁvattatī”ti. So taṁ ṭhānaṁ karoti, tassa taṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ anatthāya saṁvattati. Paṇḍito ca kho bhikkhave iti paṭisañcikkhati “kiñcāpi kho idaṁ ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, atha carahidaṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ anatthāya saṁvattatī”ti. So taṁ ṭhānaṁ na karoti, tassa taṁ ṭhānaṁ akayiramānaṁ atthāya saṁvattati.

Tatra bhikkhave yamidaṁ ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, tañca kayiramānaṁ atthāya saṁvattati. Idaṁ bhikkhave ṭhānaṁ ubhayeneva kattabbaṁ maññati—yampidaṁ ṭhānaṁ manāpaṁ kātuṁ, imināpi naṁ kattabbaṁ maññati. Yampidaṁ ṭhānaṁ kayiramānaṁ atthāya saṁvattati, imināpi naṁ kattabbaṁ maññati. Idaṁ bhikkhave ṭhānaṁ ubhayeneva kattabbaṁ maññati, imāni kho bhikkhave cattāri ṭhānānīti.

## 6. Appamādasutta

116. Catūhi bhikkhave ṭhānehi appamādo karaṇīyo. Katamehi catūhi? Kāyaduccaritaṁ bhikkhave pajahatha, kāyasucaritaṁ bhāvetha, tattha ca mā pamādattha. Vacīduccaritaṁ bhikkhave pajahatha, vacīsucaritaṁ bhāvetha, tattha ca mā pamādattha. Manoduccaritaṁ bhikkhave pajahatha, manosucaritaṁ bhāvetha, tattha ca mā pamādattha. Micchādiṭṭhiṁ bhikkhave pajahatha, sammādiṭṭhiṁ bhāvetha, tattha ca mā pamādattha.

---

1. Yadidaṁ (Syā, Kaṁ)

Yato kho bhikkhave bhikkhuno kāyaduccaritaṁ pahīnaṁ hoti, kāyasucaritaṁ bhāvitaṁ. Vacīduccaritaṁ pahīnaṁ hoti, vacīsucaritaṁ bhāvitaṁ. Manoduccaritaṁ pahīnaṁ hoti, manosucaritaṁ bhāvitaṁ. Micchādiṭṭhi pahīnā hoti, sammādiṭṭhi bhāvitā. So na bhāyati samparāyikassa maraṇassāti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Ārakkhasutta

117. Catūsu bhikkhave ṭhānesu attarūpena appamādo sati cetaso ārakkho karaṇīyo. Katamesu catūsu? "Mā me rajanīyesu dhammesu cittaṁ rajjī"ti attarūpena appamādo sati cetaso ārakkho karaṇīyo. "Mā me dosanīyesu dhammesu cittaṁ dussī"ti attarūpena appamādo sati cetaso ārakkho karaṇīyo. "Mā me mohanīyesu dhammesu cittaṁ muyhī"ti attarūpena appamādo sati cetaso ārakkho karaṇīyo. "Mā me madanīyesu dhammesu cittaṁ majjī"ti attarūpena appamādo sati cetaso ārakkho karaṇīyo.

Yato kho bhikkhave bhikkhuno rajanīyesu dhammesu cittaṁ na rajjati vītarāgattā. Dosanīyesu dhammesu cittaṁ na dussati vītadosattā. Mohanīyesu dhammesu cittaṁ na muyhati vītamohattā. Madanīyesu dhammesu cittaṁ na majjati vītamadattā. So na chambhati na kampati na vedhati na santāsaṁ āpajjati. Na ca pana samaṇavacanahetupi gacchatīti. . Sattamaṁ.

## 8. Saṁvejanīyasutta

118. Cattārimāni bhikkhave saddhassa kulaputtassa dassanīyāni saṁvejanīyāni ṭhānāni. Katamāni cattāri? "Idha Tathāgato jāto"ti bhikkhave saddhassa kulaputtassa dassanīyaṁ saṁvejanīyaṁ ṭhānaṁ. "Idha Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho"ti bhikkhave saddhassa kulaputtassa dassanīyaṁ saṁvejanīyaṁ ṭhānaṁ. "Idha Tathāgato anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattesī"ti bhikkhave saddhassa kulaputtassa dassanīyaṁ saṁvejanīyaṁ ṭhānaṁ. "Idha Tathāgato anupādisesāya nibbānadhātuyā

parinibbuto”ti bhikkhave saddhassa kulaputtassa dassanīyaṁ saṁvejanīyaṁ ṭhānaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri saddhassa kulaputtassa dassanīyāni saṁvejanīyāni ṭhānānīti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Paṭhamabhayasutta

119. Cattārimāni bhikkhave bhayāni. Katamāni cattāri? Jātibhayaṁ jarābhayaṁ byādhibhayaṁ maraṇabhayaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayānīti. . Navamaṁ.

### 10. Dutiyabhayasutta

120. Cattārimāni bhikkhave bhayāni. Katamāni cattāri? Aggibhayaṁ udakabhayaṁ rājabhayaṁ corabhayaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayānīti. . Dasamaṁ.

Kesivaggo dutiyo.

### Tassuddānaṁ

Kesi Javo Patodo ca, Nāgo Ṭhānena pañcamaṁ.
Appamādo ca Ārakkho, Saṁvejanīyañca dve Bhayāti.

---

## (13) 3. Bhayavagga

### 1. Attānuvādasutta

121. Cattārimāni bhikkhave bhayāni. Katamāni cattāri? Attānuvādabhayaṁ parānuvādabhayaṁ daṇḍabhayaṁ duggatibhayaṁ.

Katamañca bhikkhave attānuvādabhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati “ahañceva[1] kho pana kāyena duccaritaṁ careyyaṁ, vācāya duccaritaṁ careyyaṁ, manasā duccaritaṁ careyyaṁ. Kiñca taṁ yaṁ maṁ[2] attā sīlato na upavadeyyā”ti. So attānuvādabhayassa bhīto kāyaduccaritaṁ

---

1. Ahañce (?)
2. Kiñca taṁ maṁ (Sī), kiñca maṁ (Syā, Kaṁ), kiñca taṁ kammaṁ (I, Ka)

pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave attānuvādabhayaṁ.

Katamañca bhikkhave parānuvādabhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati "ahañceva kho pana kāyena duccaritaṁ careyyaṁ, vācāya duccaritaṁ careyyaṁ, manasā duccaritaṁ careyyaṁ. Kiñca taṁ yaṁ maṁ pare sīlato na upavadeyyun"ti. So parānuvādabhayassa bhīto kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave parānuvādabhayaṁ.

Katamañca bhikkhave daṇḍabhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco passati coraṁ āgucāriṁ rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kārente kasāhipi tāḷente vettehipi tāḷente addhadaṇḍakehipi tāḷente hatthampi chindante pādampi chindante hatthapādampi chindante kaṇṇampi chindante nāsampi chindante kaṇṇanāsampi chindante bilaṅgathālikampi karonte saṅkhamuṇḍikampi karonte rāhumukhampi karonte jotimālikampi karonte hatthapajjotikampi karonte erakavattikampi karonte cīrakavāsikampi karonte eṇeyyakampi karonte balisamaṁsikampi karonte kahāpaṇakampi karonte khārāpatacchikampi karonte palighaparivattikampi karonte palālapīṭhakampi karonte tattenapi telena osiñcante sunakhehipi khādāpente jīvantampi sūle uttāsente asināpi sīsaṁ chindante.

Tassa evaṁ hoti "yathārūpānaṁ kho pāpakānaṁ kammānaṁ hetu coraṁ āgucāriṁ rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kārenti, kasāhipi tāḷenti -pa- asināpi sīsaṁ chindanti, ahañceva kho pana evarūpaṁ pāpakammaṁ kareyyaṁ, mampi rājāno gahetvā evarūpā vividhā kammakāraṇā kāreyyuṁ, kasāhipi tāḷeyyuṁ, vettehipi tāḷeyyuṁ, addhadaṇḍakehipi tāḷeyyuṁ, hatthampi chindeyyuṁ, pādampi chindeyyuṁ, hatthapādampi chindeyyuṁ, kaṇṇampi chindeyyuṁ, nāsampi chindeyyuṁ, kaṇṇanāsampi chindeyyuṁ, bilaṅgathālikampi kareyyuṁ, saṅkhamuṇḍikampi kareyyuṁ, rāhumukhampi kareyyuṁ, jotimālikampi kareyyuṁ, hatthapajjotikampi kareyyuṁ, erakavattikampi kareyyuṁ, cīrakavāsikampi kareyyuṁ, eṇeyyakampi kareyyuṁ, balisamaṁsikampi kareyyuṁ,

kahāpaṇakampi kareyyuṁ, khārāpatacchikampi kareyyuṁ, palighaparivattikampi kareyyuṁ, palālapīṭhakampi kareyyuṁ, tattenapi telena osiñceyyuṁ, sunakhehipi khādāpeyyuṁ, jīvantampi sūle uttāseyyuṁ, asināpi sīsaṁ chinteyyun"ti. So daṇḍabhayassa bhīto na paresaṁ pābhataṁ vilumpanto carati. Kāyaduccaritaṁ pahāya -pa- suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave daṇḍabhayaṁ.

Katamañca bhikkhave duggatibhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco iti paṭisañcikkhati "kāyaduccaritassa kho pāpako vipāko abhisamparāyaṁ, vacīduccaritassa pāpako vipāko abhisamparāyaṁ, manoduccaritassa pāpako vipāko abhisamparāyaṁ, ahañceva kho pana kāyena duccaritaṁ careyyaṁ, vācāya duccaritaṁ careyyaṁ, manasā duccaritaṁ careyyaṁ, kiñca taṁ yāhaṁ na kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyyan"ti. So duggatibhayassa bhīto kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharati. Idaṁ vuccati bhikkhave duggatibhayaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayānīti.

## 2. Ūmibhayasutta

122. Cattārimāni bhikkhave bhayāni udakorohantassa[1] pāṭikaṅkhitabbāni. Katamāni cattāri? Ūmibhayaṁ kumbhīlabhayaṁ āvaṭṭabhayaṁ susukābhayaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni udakorohantassa pāṭikaṅkhitabbāni. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāri bhayāni idhekaccassa kulaputtassa imasmiṁ dhammavinaye agārasmā[2] anagāriyaṁ pabbajitassa[3] pāṭikaṅkhitabbāni. Katamāni cattāri? Ūmibhayaṁ kumbhīlabhayaṁ āvaṭṭabhayaṁ susukābhayaṁ.

Katamañca bhikkhave ūmibhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti "otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi somanassehi upāyāsehi

---

1. Udakorohante (Ma 2. 122 piṭṭhe)
2. Saddhā agārasmā (Sī, Syā, Kaṁ)
3. Pabbajato (Sī)

dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā”ti. Tamenaṁ tathā pabbajitaṁ samānaṁ sabrahmacārino ovadanti anusāsanti “evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te paṭikkamitabbaṁ, evaṁ te āloketabbaṁ evaṁ te viloketabbaṁ, evaṁ te samiñjitabbaṁ, evaṁ te pasāritabbaṁ, evaṁ te saṅghāṭipattacīvaraṁ dhāretabban”ti. Tassa evaṁ hoti “mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā aññe ovadāmapi anusāsāmapi. Ime panamhākaṁ puttamattā maññe nattamattā maññe ovaditabbaṁ anusāsitabbaṁ maññantī”ti. So kupito anattamano sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu ūmibhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. “Ūmibhayan”ti kho bhikkhave kodhūpāyāsassetaṁ adhivacanaṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave ūmibhayaṁ.

Katamañca bhikkhave kumbhīlabhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti “otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā”ti. Tamenaṁ tathā pabbajitaṁ samānaṁ sabrahmacārino ovadanti anusāsanti “idaṁ te khāditabbaṁ, idaṁ te na khāditabbaṁ. Idaṁ te bhuñjitabbaṁ, idaṁ te na bhuñjitabbaṁ. Idaṁ te sāyitabbaṁ, idaṁ te na sāyitabbaṁ. Idaṁ te pātabbaṁ, idaṁ te na pātabbaṁ. Kappiyaṁ te khāditabbaṁ, akappiyaṁ te na khāditabbaṁ. Kappiyaṁ te bhuñjitabbaṁ, akappiyaṁ te na bhuñjitabbaṁ. Kappiyaṁ te sāyitabbaṁ, akappiyaṁ te na sāyitabbaṁ. Kappiyaṁ te pātabbaṁ, akappiyaṁ te na pātabbaṁ. Kāle te khāditabbaṁ, vikāle te na khāditabbaṁ. Kāle te bhuñjitabbaṁ, vikāle te na bhuñjitabbaṁ. Kāle te sāyitabbaṁ, vikāle te na sāyitabbaṁ. Kāle te pātabbaṁ, vikāle te na pātabban”ti. Tassa evaṁ hoti “mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā yaṁ icchāma taṁ khādāma, yaṁ na icchāma na taṁ khādāma. Yaṁ icchāma taṁ bhuñjāma, yaṁ na icchāma na taṁ bhuñjāma. Yaṁ icchāma taṁ sāyāma, yaṁ na icchāma na taṁ sāyāma. Yaṁ icchāma taṁ pivāma, yaṁ na icchāma na taṁ pivāma. Kappiyampi khādāma, akappiyampi khādāma. Kappiyampi bhuñjāma, akappiyampi bhuñjāma. Kappiyampi sāyāma, akappiyampi sāyāma. Kappiyampi pivāma, akappiyampi pivāma. Kālepi khādāma, vikālepi khādāma. Kālepi bhuñjāma, vikālepi bhuñjāma.

Kālepi sāyāma, vikālepi sāyāma. Kālepi pivāma, vikālepi pivāma. Yampi no saddhā gahapatikā divā vikāle paṇītaṁ khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā denti. Tatrapime[1] mukhāvaraṇaṁ maññe karontī"ti, so kupito anattamano sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu kumbhīlabhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. "Kumbhīlabhayan"ti kho bhikkhave odarikattassetaṁ adhivacanaṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave kumbhīlabhayaṁ.

Katamañca bhikkhave āvaṭṭabhayaṁ? Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti "otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā"ti. So evaṁ pabbajito samāno pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya arakkhitena cittena anupaṭṭhitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. So tattha passati gahapatiṁ vā gahapatiputtaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgībhūtaṁ paricārayamānaṁ. Tassa evaṁ hoti "mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricārimhā. Saṁvijjanti kho pana me kule bhogā, sakkā bhoge ca bhuñcituṁ puññāni ca kātuṁ. Yaṁnūnāhaṁ sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattitvā bhoge ca bhuñjeyyaṁ, puññāni ca kareyyan"ti. So sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu āvaṭṭabhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. "Āvaṭṭabhayan"ti kho bhikkhave pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave āvaṭṭabhayaṁ.

Katamañca bhikkhave susukābhayaṁ, idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti "otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā"ti. So evaṁ pabbajito samāno pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmaṁ vā

1. Tatthapime (Ma 2. 124 piṭṭhe)

nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya arakkhitena cittena anupaṭṭhitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. So tattha passati mātugāmaṁ dunnivatthaṁ vā duppārutaṁ vā, tassa mātugāmaṁ disvā dunnivatthaṁ vā duppārutaṁ vā rāgo cittaṁ anuddhaṁseti, so rāgānuddhaṁsitena cittena sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu susukābhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. "Susukābhayan"ti kho bhikkhave mātugāmassetaṁ adhivacanaṁ. Idaṁ vuccati bhikkhave susukābhayaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni idhekaccassa kulaputtassa imasmiṁ dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajitassa pāṭikaṅkhitabbānīti. . Dutiyaṁ.

## 3. Paṭhamanānākaraṇasutta

123. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? * Idha bhikkhave ekacco puggalo vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno brahmakāyikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Brahmakāyikānaṁ bhikkhave devānaṁ kappo āyuppamāṇaṁ, tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁ yeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati[1].

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto

---

1. Yadidaṁ cutiyā upapattiyā cāti (Ka) 270 piṭṭhe passitabbaṁ.
* Abhi 4. 351 piṭṭhepi.

tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno ābhassarānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ābhassarānaṁ bhikkhave devānaṁ dve kappā āyuppamāṇaṁ. Tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁ yeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati, sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno Subhakiṇhānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Subhakiṇhānaṁ bhikkhave devānaṁ cattāro kappā āyuppamāṇaṁ. Tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁ yeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno Vehapphalānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Vehapphalānaṁ bhikkhave devānaṁ pañca kappasatāni āyuppamāṇaṁ. Tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi

gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁ yeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Tatiyaṁ.

## 4. Dutiyanānākaraṇasutta

124. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ, te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So kāyassa bhedā paraṁ maraṇā suddhāvāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ayaṁ bhikkhave upapatti asādhāraṇā puthujjanehi.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ, te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So kāyassa bhedā paraṁ maraṇā suddhāvāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ayaṁ bhikkhave upapatti asādhāraṇā puthujjanehi. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Catutthaṁ.

## 5. Paṭhamamettāsutta

125. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ

lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno brahmakāyikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Brahmakāyikānaṁ bhikkhave devānaṁ kappo āyuppamāṇaṁ. Tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁyeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo karuṇāsahagatena cetasā -pa- muditāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati, so tadassādeti, taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno ābhassarānaṁ[1] devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ābhassarānaṁ bhikkhave devānaṁ dve kappā āyuppamāṇaṁ -pa- Subhakiṇhānaṁ[1] devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Subhakiṇhānaṁ bhikkhave devānaṁ cattāro kappā āyuppamāṇaṁ -pa- Vehapphalānaṁ[1] devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Vehapphalānaṁ bhikkhave devānaṁ pañca kappasatāni āyuppamāṇaṁ. Tattha puthujjano yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā nirayampi gacchati, tiracchānayonimpi gacchati, pettivisayampi gacchati. Bhagavato pana sāvako tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā yāvatakaṁ tesaṁ devānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ sabbaṁ khepetvā tasmiṁyeva bhave parinibbāyati. Ayaṁ kho bhikkhave

---

1. Syāmapotthake pana karuṇādayo tayo vihārā ābhassarādīhi tīhi visuṁ visuṁ yojetvā paripuṇṇameva dassitaṁ.

viseso ayaṁ adhippayāso idaṁ nānākaraṇaṁ sutavato ariyasāvakassa assutavatā puthujjanena yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Pañcamaṁ.

### 6. Dutiyamettāsutta

126. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ, te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So kāyassa bhedā paraṁ maraṇā suddhāvāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ayaṁ bhikkhave upapatti asādhāraṇā puthujjanehi.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco puggalo karuṇā -pa- muditā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ, te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So kāyassa bhedā paraṁ maraṇā suddhāvāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Ayaṁ bhikkhave upapatti asādhāraṇā puthujjanehi. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Paṭhamatathāgata-acchariyasutta

127. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā cattāro acchariyā abbhutā dhammā[1] pātubhavanti. Katame cattāro? Yadā bhikkhave bodhisatto Tusitā kāyā cavitvā sato sampajāno mātukucchiṁ okkamati. Atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yāpi tā lokantarikā aghā asaṁvutā andhakārā andhakāratimisā, yatthapimesaṁ[2] candimasūriyānaṁ evaṁmahiddhikānaṁ evaṁmahānubhāvānaṁ ābhā nānubhonti, tatthapi appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yepi tattha sattā upapannā, tepi tenobhāsena aññamaññaṁ sañjānanti "aññepi kira bho santi sattā idhūpapannā"ti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo[3] pātubhavati.

Puna caparaṁ bhikkhave yadā bodhisatto sato sampajāno mātukucchimhā nikkhamati. Atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yāpi tā lokantarikā aghā asaṁvutā andhakārā andhakāratimisā, yatthapimesaṁ candimasūriyānaṁ evaṁmahiddhikānaṁ evaṁmahānubhāvānaṁ ābhā nānubhonti, tatthapi appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yepi tattha sattā upapannā, tepi tenobhāsena aññamaññaṁ sañjānanti "aññepi kira bho santi sattā idhūpapannā"ti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ dutiyo acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati.

Puna caparaṁ bhikkhave yadā Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati. Atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uḷāro

---

1. Abbhutadhammā (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Yatthimesaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)
3. Abbhutadhammo (Syā, Kaṁ, Ka)

obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yāpi tā lokantarikā aghā asaṁvutā andhakārā andhakāratimisā, yatthapimesaṁ candimasūriyānaṁ evaṁmahiddhikānaṁ evaṁmahānubhāvānaṁ ābhā nānubhonti, tatthapi appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yepi tattha sattā upapannā, tepi tenobhāsena aññamaññaṁ sañjānanti "aññepi kira bho santi sattā idhūpapannā"ti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ tatiyo acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati.

Puna caparaṁ bhikkhave yadā Tathāgato anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavatteti. Atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yāpi tā lokantarikā aghā asaṁvutā andhakārā andhakāratimisā, yatthapimesaṁ candimasūriyānaṁ evaṁmahiddhikānaṁ evaṁmahānubhāvānaṁ ābhā nānubhonti, tatthapi appamāṇo uḷāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ. Yepi tattha sattā upapannā, tepi tenobhāsena aññamaññaṁ sañjānanti "aññepi kira bho santi sattā idhūpapannā"ti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ catuttho acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ime cattāro acchariyā abbhutā dhammā pātubhavantīti. . Sattamaṁ.

## 8. Dutiyatathāgata-acchariyasutta

128. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā cattāro acchariyā abbhutā dhammā pātubhavanti. Katame cattāro? Ālayārāmā[1] bhikkhave pajā ālayaratā ālayasammuditā. Sā Tathāgatena anālaye dhamme desiyamāne sussūsati, sotaṁ odahati, aññā cittaṁ upaṭṭhapeti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati.

---

1. Ālayarāmā (Aññasuttesu)

Mānārāmā bhikkhave pajā mānaratā mānasammuditā. Sā Tathāgatena mānavinaye dhamme desiyamāne sussūsati, sotaṁ odahati, aññā cittaṁ upaṭṭhapeti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ dutiyo acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati.

Anupasamārāmā bhikkhave pajā anupasamaratā anupasamasammuditā. Sā Tathāgatena opasamike dhamme desiyamāne sussūsati, sotaṁ odahati, aññā cittaṁ upaṭṭhapeti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ tatiyo acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati.

Avijjāgatā bhikkhave pajā aṇḍabhūtā pariyonaddhā. Sā Tathāgatena avijjāvinaye dhamme desiyamāne sussūsati, sotaṁ odahati, aññā cittaṁ upaṭṭhapeti. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ayaṁ catuttho acchariyo abbhuto dhammo pātubhavati. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa pātubhāvā ime cattāro acchariyā abbhutā dhammā pātubhavantīti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Ānanda-acchariyasutta

129. Cattārome bhikkhave acchariyā abbhutā dhammā Ānande. Katame cattāro? Sace bhikkhave bhikkhuparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce Ānando dhammaṁ bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave bhikkhuparisā hoti, atha Ānando tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave bhikkhuniparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tattha ce Ānando dhammaṁ bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave bhikkhuniparisā hoti, atha Ānando tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave upāsakaparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce Ānando dhammaṁ bhāsati,

bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave upāsakaparisā hoti, atha Ānando tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave upāsikāparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce Ānando dhammaṁ bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave upāsikāparisā hoti, atha Ānando tuṇhī bhavati. Ime kho bhikkhave cattāro acchariyā abbhutā dhammā Ānandeti. . Navamaṁ.

## 10. Cakkavatti-acchariyasutta

130. Cattārome bhikkhave acchariyā abbhutā dhammā raññe cakkavattimhi. Katame cattāro? Sace bhikkhave khattiyaparisā rājānaṁ cakkavattiṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce rājā cakkavattī bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave khattiyaparisā hoti, atha rājā cakkavattī tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave brāhmaṇaparisā rājānaṁ cakkavattiṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce rājā cakkavattī bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave brāhmaṇaparisā hoti, atha rājā cakkavattī tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave gahapatiparisā rājānaṁ cakkavattiṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce rājā cakkavattī bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave gahapatiparisā hoti, atha rājā cakkavattī tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave samaṇaparisā rājānaṁ cakkavattiṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce rājā cakkavattī bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave samaṇaparisā hoti, atha rājā cakkavattī tuṇhī bhavati. Ime kho bhikkhave cattāro acchariyā abbhutā dhammā raññe cakkavattimhi.

Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro[1] acchariyā abbhutā dhammā Ānande. Katame cattāro? Sace bhikkhave bhikkhuparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce Ānando dhammaṁ bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave bhikkhuparisā hoti, atha Ānando tuṇhī bhavati.

Sace bhikkhave bhikkhuniparisā -pa-. Sace bhikkhave upāsakaparisā -pa-. Sace bhikkhave upāsikāparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanenapi sā attamanā hoti. Tatra ce Ānando dhammaṁ bhāsati, bhāsitenapi sā attamanā hoti. Atittāva bhikkhave upāsikāparisā hoti, atha Ānando tuṇhī bhavati. Ime kho bhikkhave cattāro acchariyā abbhutā dhammā Ānandeti. . Dasamaṁ.

Bhayavaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Attānuvāda-ūmi ca, dve ca Nānā dve ca honti.
Mettā dve ca Acchariyā, aparā ca Tathā duveti.

---

## (14) 4. Puggalavagga

### 1. Saṁyojanasutta

131. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekaccassa puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti, upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti, bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti.

Idha pana bhikkhave ekaccassa puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti, upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti, bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti.

---

1. Cakkārome (Ka)

Idha pana bhikkhave ekaccassa puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti, upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti, bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti.

Idha pana bhikkhave ekaccassa puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti, upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti, bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti.

Katamassa bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni appahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni? Sakadāgāmissa. Imassa kho bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni appahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni.

Katamassa bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni? Uddhaṁsotassa akaniṭṭhagāmino. Imassa kho bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni.

Katamassa bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni? Antarāparinibbāyissa. Imassa kho bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnāni.

Katamassa bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni? Arahato. Imassa kho bhikkhave puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Paṭibhānasutta

132. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno, muttappaṭibhāno no yuttappaṭibhāno, yuttappaṭibhāno ca muttappaṭibhāno ca, neva yuttappaṭibhāno na muttappaṭibhāno. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[1]. . Dutiyaṁ.

## 3. Ugghaṭitaññūsutta

133. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Ugghaṭitaññū vipañcitaññū neyyo padaparamo. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[1]. . Tatiyaṁ.

## 4. Uṭṭhānaphalasutta

134. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Uṭṭhānaphalūpajīvī na kammaphalūpajīvī, kammaphalūpajīvī na uṭṭhānaphalūpajīvī, uṭṭhānaphalūpajīvī ceva kammaphalūpajīvī ca, neva uṭṭhānaphalūpajīvī na kammaphalūpajīvī. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti[2]. . Catutthaṁ.

## 5. Sāvajjasutta

135. Cattārome bhikkhave puggalā[3] santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Sāvajjo vajjabahulo appavajjo anavajjo.

Kathañca bhikkhave puggalo sāvajjo hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo sāvajjena kāyakammena samannāgato hoti, sāvajjena vacīkammena samannāgato hoti, sāvajjena manokammena samannāgato hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo sāvajjo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo vajjabahulo hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo sāvajjena bahulaṁ kāyakammena samannāgato hoti appaṁ anavajjena, sāvajjena bahulaṁ vacīkammena samannāgato hoti appaṁ anavajjena, sāvajjena bahulaṁ manokammena samannāgato hoti appaṁ anavajjena. Evaṁ kho bhikkhave puggalo vajjabahulo hoti.

---

1. Abhi 3. 147-8 piṭṭhesupi. 2. Abhi 3. 158 piṭṭhepi. 3. Abhi 3. 146 piṭṭhepi.

Kathañca bhikkhave puggalo appavajjo hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo anavajjena bahulaṁ kāyakammena samannāgato hoti appaṁ sāvajjena, anavajjena bahulaṁ vacīkammena samannāgato hoti appaṁ sāvajjena, anavajjena bahulaṁ manokammena samannāgato hoti appaṁ sāvajjena. Evaṁ kho bhikkhave puggalo appavajjo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo anavajjo hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo anavajjena kāyakammena samannāgato hoti, anavajjena vacīkammena samannāgato hoti, anavajjena manokammena samannāgato hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo anavajjo hoti. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Pañcamaṁ.

## 6. Paṭhamasīlasutta

136. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo sīlesu na paripūrakārī hoti samādhismiṁ na paripūrakārī paññāya na paripūrakārī.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sīlesu paripūrakārī hoti samādhismiṁ na paripūrakārī paññāya na paripūrakārī.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sīlesu paripūrakārī hoti samādhismiṁ paripūrakārī paññāya na paripūrakārī.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sīlesu paripūrakārī hoti samādhismiṁ paripūrakārī paññāya paripūrakārī. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjāmānā lokasminti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Dutiyasīlasutta

137. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo na sīlagaru hoti na sīlādhipateyyo, na samādhigaru hoti na samādhādhipateyyo, na paññāgaru hoti na paññādhipateyyo.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sīlagaru hoti sīlādhipateyyo, na samādhigaru hoti na samādhādhipateyyo, na paññāgaru hoti na paññādhipateyyo.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sīlagaru hoti sīlādhipateyyo, samādhigaru hoti samādhādhipateyyo, na paññāgaru hoti na paññādhipateyyo.

Idha pana bhikkhave ekacco puggalo sīlagaru hoti sīlādhipateyyo, samādhigaru hoti samādhādhipateyyo, paññāgaru hoti paññādhipateyyo. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Sattamaṁ.

## 8. Nikaṭṭhasutta

138. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Nikaṭṭhakāyo anikaṭṭhacitto, anikaṭṭhakāyo nikaṭṭhacitto, anikaṭṭhakāyo ca anikaṭṭhacitto ca, nikaṭṭhakāyo ca nikaṭṭhacitto ca.

Kathañca bhikkhave puggalo nikaṭṭhakāyo hoti anikaṭṭhacitto? Idha bhikkhave ekacco puggalo araññavanapatthāni[1] pantāni senāsanāni paṭisevati, so tattha kāmavitakkampi vitakketi, byāpādavitakkampi vitakketi, vihiṁsāvitakkampi vitakketi. Evaṁ kho bhikkhave puggalo nikaṭṭhakāyo hoti anikaṭṭhacitto.

Kathañca bhikkhave puggalo anikaṭṭhakāyo hoti nikaṭṭhacitto? Idha bhikkhave ekacco puggalo naheva kho araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevati, so tattha nekkhammavitakkampi vitakketi, abyāpādavitakkampi vitakketi, avihiṁsāvitakkampi vitakketi. Evaṁ kho bhikkhave puggalo anikaṭṭhakāyo hoti nikaṭṭhacitto.

Kathañca bhikkhave puggalo anikaṭṭhakāyo ca hoti anikaṭṭhacitto ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo na heva kho araññavanapatthāni pantāni

---

1. Araññe vanapatthāni (Sī, I)

senāsanāni paṭisevati, so tattha kāmavitakkampi vitakketi, byāpādavitakkampi vitakketi, vihiṁsāvitakkampi vitakketi. Evaṁ kho bhikkhave puggalo anikaṭṭhakāyo ca hoti anikaṭṭhacitto ca.

Kathañca bhikkhave puggalo nikaṭṭhakāyo ca hoti nikaṭṭhacitto ca? Idha bhikkhave ekacco puggalo araññavanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevati, so tattha nekkhammavitakkampi vitakketi, abyāpādavitakkampi vitakketi, avihiṁsāvitakkampi vitakketi. Evaṁ kho bhikkave puggalo nikaṭṭhakāyo ca hoti nikaṭṭhacitto ca. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Dhammakathikasutta

139. Cattārome bhikkhave dhammakathikā. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco dhammakathiko appañca bhāsati asahitañca, parisā cassa[1] na kusalā hoti sahitāsahitassa. Evarūpo bhikkhave dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṁ gacchati.

Idha pana bhikkhave ekacco dhammakathiko appañca bhāsati sahitañca, parisā cassa kusalā hoti sahitāsahitassa. Evarūpo bhikkhave dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṁ gacchati.

Idha pana bhikkhave ekacco dhammakathiko bahuñca bhāsati asahitañca, parisā cassa na kusalā hoti sahitāsahitassa. Evarūpo bhikkhave dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṁ gacchati.

Idha pana bhikkhave ekacco dhammakathiko bahuñca bhāsati sahitañca, parisā cassa kusalā hoti sahitāsahitassa. Evarūpo bhikkhave dhammakathiko evarūpāya parisāya dhammakathikotveva saṅkhaṁ gacchati. Ime kho bhikkhave cattāro dhammakathikāti. . Navamaṁ.

## 10. Vādīsutta

140. Cattārome bhikkhave vādī. Katame cattāro? Atthi bhikkhave vādī atthato pariyādānaṁ gacchati no byañjanato, atthi bhikkhave vādī

---

1. Parisā ca (Sī, Syā, Kaṁ, I) Abhi 3. 148 piṭṭhepi.

byañjanato pariyādānaṁ gacchati no atthato, atthi bhikkhave vādī atthato ca byañjanato ca pariyādānaṁ gacchati, atthi bhikkhave vādī nevatthato no byañjanato pariyādānaṁ gacchati. Ime kho bhikkhave cattāro vādī. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso yaṁ catūhi paṭisambhidāhi samannāgato[1] atthato vā byañjanato vā pariyādānaṁ gaccheyyāti. . Dasamaṁ.

Puggalavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Saṁyojanaṁ Paṭibhāno, Ugghaṭitaññu Uṭṭhānaṁ.
Sāvajjo dve ca Sīlāni, Nikaṭṭha Dhamma Vādī cāti.

---

## (15) 5. Ābhāvagga

### 1. Ābhāsutta

141. Catasso imā bhikkhave ābhā. Katamā catasso? Candābhā sūriyābhā aggābhā paññābhā. Imā kho bhikkhave catasso ābhā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ catunnaṁ[2] ābhānaṁ yadidaṁ paññābhāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Pabhāsutta

142. Catasso imā bhikkhave pabhā. Katamā catasso? Candappabhā sūriyappabhā aggippabhā paññāpabhā. Imā kho bhikkhave catasso pabhā. Etadaggaṁ bhikkhave imāsaṁ catunnaṁ pabhānaṁ yadidaṁ paññāpabhāti. . Dutiyaṁ.

### 3. Ālokasutta

143. Cattārome bhikkhave ālokā. Katame cattāro? Candāloko sūriyāloko aggāloko paññāloko. Ime kho bhikkhave cattāro ālokā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ catunnaṁ ālokānaṁ yadidaṁ paññālokoti. . Tatiyaṁ.

---

1. Samannāgato bhikkhu (Sī, Syā, Kaṁ)
2. Catassannaṁ (Syā, Kaṁ) saddanītipadamālā passitabbā.

### 4. Obhāsasutta

144. Cattārome bhikkhave obhāsā. Katame cattāro? Candobhāso sūriyobhāso aggobhāso paññobhāso. Ime kho bhikkhave cattāro obhāsā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ catunnaṁ obhāsānaṁ yadidaṁ paññobhāsoti. . Catutthaṁ.

### 5. Pajjotasutta

145. Cattārome bhikkhave pajjotā. Katame cattāro? Candapajjoto sūriyapajjoto aggipajjoto paññāpajjoto. Ime kho bhikkhave cattāro pajjotā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ catunnaṁ pajjotānaṁ yadidaṁ paññāpajjototi. . Pañcamaṁ.

### 6. Paṭhamakālasutta

146. Cattārome bhikkhave kālā. Katame cattāro? Kālena dhammassavanaṁ, kālena dhammasākacchā, kālena sammasanā[1], kālena vipassanā. Ime kho bhikkhave cattāro kālāti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Dutiyakālasutta

147. Cattārome bhikkhave kālā sammā bhāviyamānā sammā anuparivattiyamānā anupubbena āsavānaṁ khayaṁ pāpenti. Katame cattāro? Kālena dhammassavanaṁ, kālena dhammasākacchā, kālena sammasanā, kālena vipassanā. Ime kho bhikkhave cattāro kālā sammā bhāviyamānā sammā anuparivattiyamānā anupubbena āsavānaṁ khayaṁ pāpenti.

Seyyathāpi bhikkhave uparipabbate thullaphusitake deve vassante taṁ udakaṁ yathāninnaṁ pavattamānaṁ pabbatakandarapadarasākhā paripūreti, pabbatakandarapadarasākhā paripūrā kusobbhe paripūrenti, kusobbhā paripūrā mahāsobbhe paripūrenti, mahāsobbhā paripūrā kunnadiyo paripūrenti,

---

1. Kālena samatho (Sī, Syā, Kaṁ, I)

kunnadiyo paripūrā mahānadiyo paripūrenti, mahānadiyo paripūrā samuddaṁ[1] paripūrenti. Evamevaṁ kho bhikkhave ime cattāro kālā sammā bhāviyamānā sammā anuparivattiyamānā anupubbena āsavānaṁ khayaṁ pāpentīti. . Sattamaṁ.

### 8. Duccaritasutta

148. Cattārimāni bhikkhave vacīduccaritāni. Katamāni cattāri? Musāvādo pisuṇā vācā pharusā vācā samphappalāpo. Imāni kho bhikkhave cattāri vacīduccaritānīti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Sucaritasutta

149. Cattārimāni bhikkhave vacīsucaritāni. Katamāni cattāri? Saccavācā apisuṇā vācā saṇhā vācā mantabhāsā. Imāni kho bhikkhave cattāri vacīsucaritānīti. . Navamaṁ.

### 10. Sārasutta

150. Cattārome bhikkhave sārā. Katame cattāro? Sīlasāro samādhisāro paññāsāro vimuttisāro. Ime kho bhikkhave cattāro sārāti. . Dasamaṁ.

Ābhāvaggo pañcamo.

### Tassuddānaṁ

Ābhā Pabhā ca Ālokā, Obhāsā ceva Pajjotā.
Dve Kālā Caritā dve ca, honti Sārena te dasāti.

## Tatiyo paṇṇāsako samatto.

---

1. Samuddaṁ sāgaraṁ (Sī, I, Ka), samuddasāgaraṁ (Syā, Kaṁ)

# 4. Catutthapaṇṇāsaka

## (16) 1. Indriyavagga

### 1. Indriyasutta

151. Cattārimāni bhikkhave indriyāni. Katamāni cattāri? Saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri indriyānīti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Saddhābalasutta

152. Cattārimāni bhikkhave balāni. Katamāni cattāri? Saddhābalaṁ vīriyabalaṁ satibalaṁ samādhibalaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri balānīti. . Dutiyaṁ.

### 3. Paññābalasutta

153. Cattārimāni bhikkhave balāni. Katamāni cattāri? Paññābalaṁ vīriyabalaṁ anavajjabalaṁ saṅgahabalaṁ[1]. Imāni kho bhikkhave cattāri balānīti. . Tatiyaṁ.

### 4. Satibalasutta

154. Cattārimāni bhikkhave balāni. Katamāni cattāri? Satibalaṁ samādhibalaṁ anavajjabalaṁ saṅgahabalaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri balānīti. . Catutthaṁ.

### 5. Paṭisaṅkhānabalasutta

155. Cattārimāni bhikkhave balāni. Katamāni cattāri? Paṭisaṅkhānabalaṁ bhāvanābalaṁ anavajjabalaṁ saṅgahabalaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri balānīti. . Pañcamaṁ.

---

1. Saṅgāhabalaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

## 6. Kappasutta

156. Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyāni. Katamāni cattāri? Yadā bhikkhave kappo saṁvaṭṭati, taṁ na sukaraṁ saṅkhātuṁ "ettakāni vassānī"ti vā "ettakāni vassasatānī"ti vā "ettakāni vassasahassānī"ti vā "ettakāni vassasatasahassānī"ti vā.

Yadā bhikkhave kappo saṁvaṭṭo tiṭṭhati, taṁ na sukaraṁ saṅkhātuṁ "ettakāni vassānī"ti vā "ettakāni vassasatānī"ti vā "ettakāni vassasahassānī"ti vā "ettakāni vassasatasahassānī"ti vā.

Yadā bhikkhave kappo vivaṭṭati, taṁ na sukaraṁ saṅkhātuṁ "ettakāni vassānī"ti vā "ettakāni vassasatānī"ti vā "ettakāni vassasahassānī"ti vā "ettakāni vassasatasahassānī"ti vā.

Yadā bhikkhave kappo vivaṭṭo tiṭṭhati, taṁ na sukaraṁ saṅkhātuṁ "ettakāni vassānī"ti vā "ettakāni vassasatānī"ti vā "ettakāni vassasahassānī"ti vā "ettakāni vassasatasahassānī"ti vā. Imāni kho bhikkhave cattāri kappassa asaṅkhyeyyānīti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Rogasutta

157. Dveme bhikkhave rogā. Katame dve? Kāyiko ca rogo cetasiko ca rogo. Dissanti bhikkhave sattā kāyikena rogena ekampi vassaṁ ārogyaṁ paṭijānamānā dvepi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā tīṇipi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā cattāripi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā pañcapi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā dasapi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā vīsatipi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā tiṁsampi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā cattārīsampi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā paññāsampi vassāni ārogyaṁ paṭijānamānā vassasatampi bhiyyopi ārogyaṁ paṭijānamānā. Te bhikkhave sattā sudullabhā[1] lokasmiṁ, ye cetasikena rogena muhuttampi ārogyaṁ paṭijānanti aññatra khīṇāsavehi.

---

1. Dullabhā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Cattārome bhikkhave pabbajitassa rogā. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu mahiccho hoti vighātavā asantuṭṭho itarītaracīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārena, so mahiccho samāno vighātavā asantuṭṭho itarītaracīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārena pāpikaṁ icchaṁ paṇidahati anavaññappaṭilābhāya lābhasakkārasilokappaṭilābhāya. So uṭṭhahati ghaṭati vāyamati anavaññappaṭilābhāya lābhasakkarasilokappaṭilābhāya. So saṅkhāya kulāni upasaṅkamati, saṅkhāya nisīdati, saṅkhāya dhammaṁ bhāsati, saṅkhāya uccārapassāvaṁ sandhāreti. Ime kho bhikkhave cattāro pabbajitassa rogā.

Tasmātiha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ "na mahicchā bhavissāma vighātavanto asantuṭṭhā itarītaracīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccaya-bhesajjaparikkhārena, na pāpikaṁ icchaṁ paṇidahissāma anavaññappaṭilābhāya lābhasakkārasilokappaṭilābhāya, na uṭṭhahissāma na ghaṭessāma na vāyamissāma anavaññappaṭilābhāya lābhasakkārasilokappaṭilābhāya, khamā bhavissāma sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsamakasavātātapasarīsapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsakajātikā bhavissāmā"ti. Evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbanti. . Sattamaṁ.

## 8. Parihānisutta

158. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi "āvuso bhikkhave"ti. "Āvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ, āyasmā Sāriputto etadavoca—

Yo hi koci āvuso bhikkhū vā bhikkhunī vā cattāro dhamme attani samanupassati, niṭṭhamettha gantabbaṁ parihāyāmi kusalehi dhammehi, parihānametaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Katame cattāro? Rāgavepullattaṁ[1] dosavepullattaṁ mohavepullattaṁ gambhīresu kho panassa ṭhānāṭhānesu

1. Rāgavepullataṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

paññācakkhu na kamati. Yo hi koci āvuso bhikkhu vā bhikkhunī vā ime cattāro dhamme attani samanupassati, niṭṭhamettha gantabbaṁ parihāyāmi kusalehi dhammehi, parihānametaṁ vuttaṁ Bhagavatā.

Yo hi koci āvuso bhikkhu vā bhikkhunī vā cattāro dhamme attani samanupassati, niṭṭhamettha gantabbaṁ na parihāyāmi kusalehi dhammehi, aparihānumetaṁ vuttaṁ Bhagavatā. Katame cattāro? Rāgatanuttaṁ[1] dosatanuttaṁ mohatanuttaṁ gambhīresu kho panassa ṭhānāṭhānesu paññācakkhu kamati. Yo hi koci āvuso bhikkhu vā bhikkhunī vā ime cattāro dhamme attani samanupassati, niṭṭhamettha gantabbaṁ na parihāyāmi kusalehi dhammehi, aparihānametaṁ vuttaṁ Bhagavatāti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Bhikkhunīsutta

159. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho aññatarā bhikkhunī aññataraṁ purisaṁ āmantesi "ehi tvaṁ ambho purisa yenayyo Ānando tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena ayyassa Ānandassa pāde sirasā vanda 'itthannāmā bhante bhikkhunī ābādhikinī dukkhitā bāḷhagilānā, sā ayyassa Ānandassa pāde sirasā vandatī'ti, evañca vadehi 'sādhu kira bhante ayyo Ānando yena bhikkhunupassayo yena sā bhikkhunī tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā'ti". "Evaṁ ayye"ti kho so puriso tassā bhikkhuniyā paṭissutvā yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so puriso āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca—

"Itthannāmā bhante bhikkhunī ābādhikinī dukkhitā bāḷhagilānā, sā āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandati, evañca vadeti 'sādhu kira bhante āyasmā Ānando yena bhikkhunupassayo yena sā bhikkhunī tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā'ti". Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena.

---

1. Rāgatanuttanaṁ (Ka)

Atha kho āyasmā Ānando nivāsetvā pattacīvaramādāya yena bhikkhunupassayo yena sā bhikkhunī tenupasaṅkami. Addasā kho sā bhikkhunī āyasmantaṁ Ānandaṁ dūratova āgacchantaṁ disvā sasīsaṁ pārupitvā mañcake nipajji. Atha kho āyasmā Ānando yena sā bhikkhunī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho āyasmā Ānando taṁ bhikkhuniṁ etadavoca—

Āhārasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, āhāraṁ nissāya āhāro pahātabbo. Taṇhāsambhūto ayaṁ bhagini kāyo, taṇhaṁ nissāya taṇhā pahātabbā. Mānasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, mānaṁ nissāya māno pahātabbo. Methunasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, methune ca setughāto vutto Bhagavatā.

"Āhārasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, āhāraṁ nissāya āhāro pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ, idha bhagini bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti "neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya iti purāṇañca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cā"ti. So aparena samayena āhāraṁ nissāya āhāraṁ pajahati. "Āhārasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, āhāraṁ nissāya āhāro pahātabbo"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Taṇhāsambhūto ayaṁ bhagini kāyo, taṇhaṁ nissāya taṇhā pahātabbā"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ, idha bhagini bhikkhu suṇāti "itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Tassa evaṁ hoti "kudāssu nāma ahampi āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissāmī"ti. So aparena samayena taṇhaṁ nissāya taṇhaṁ pajahati. "Taṇhāsambhūto ayaṁ bhagini kāyo, taṇhaṁ nissāya taṇhā pahātabbā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

"Mānasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, mānaṁ nissāya māno pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha bhagini bhikkhu suṇāti "itthannāmo kira bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Tassa evaṁ hoti "so hi nāma āyasmā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, kimaṅgaṁ[1] panāhan"ti. So aparena samayena mānaṁ nissāya mānaṁ pajahati. "Mānasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, mānaṁ nissāya māno pahātabbo"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Methunasambhūto ayaṁ bhagini kāyo, methune ca setughāto vutto Bhagavatāti.

Atha kho sā bhikkhūnī mañcakā vuṭṭhahitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā āyasmato Ānandassa pādesu sirasā nipatitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yāhaṁ evamakāsiṁ, tassā me bhante ayyo Ānando accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyā"ti. Taggha taṁ[2] bhagini accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yā tvaṁ evamakāsi. Yato ca kho tvaṁ bhagini accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi, taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāma. Vuddhi hesā bhagini ariyassa vinaye, yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatīti. . Navamaṁ.

### 10. Sugatavinayasutta

160. Sugato vā bhikkhave loke tiṭṭhamāno Sugatavinayo vā, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Katamo ca bhikkhave Sugato? Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū

---

1. Kimaṅga (Sī, I) Aṁ 2. 190; Vi 4. 339; Saṁ 3. 328 piṭṭhesupi.
2. Taggha tvaṁ (Sī, I, Ka)

Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā. Ayaṁ bhikkhave Sugato.

Katamo ca bhikkhave Sugatavinayo? So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Ayaṁ bhikkhave Sugatavinayo. Evaṁ Sugato vā bhikkhave loke tiṭṭhamāno Sugatavinayo vā, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti.

Cattārome bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhū duggahitaṁ suttantaṁ pariyāpuṇanti dunnikkhittehi padabyañjanehi, dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo dhammo saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhū dubbacā honti dovacassakaraṇehi dhammehi samannāgatā akkhamā appadakkhiṇaggāhino anusāsaniṁ. Ayaṁ bhikkhave dutiyo dhammo saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, te na sakkaccaṁ suttantaṁ paraṁ vācenti, tesaṁ accayena chinnamūlako suttanto hoti appaṭisaraṇo. Ayaṁ bhikkhave tatiyo dhammo saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave therā bhikkhū bāhulikā honti sāthalikā okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā, na vīriyaṁ ārabhanti appattassa pattiyā anadhigatassā adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Tesaṁ pacchimā janatā diṭṭhānugatiṁ āpajjati, sāpi hoti bahulikā sāthalikā okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā, na vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Ayaṁ bhikkhave catuttho dhammo saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattati. Ime kho bhikkhave cattāro dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantīti.

Cattārome bhikkhave dhammā saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattanti. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhū suggahitaṁ suttantaṁ pariyāpuṇanti sunikkhittehi padabyañjanehi, sunikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi sunayo hoti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhū suvacā honti sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgatā khamā padakkhiṇaggāhino anusāsaniṁ. Ayaṁ bhikkhave dutiyo dhammo saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, te sakkaccaṁ suttantaṁ paraṁ vācenti, tesaṁ accayena nacchinnamūlako[1] suttanto hoti sappaṭisaraṇo. Ayaṁ bhikkhave tatiyo dhammo saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati.

Puna caparaṁ bhikkhave therā bhikkhū na bāhulikā honti na sāthalikā okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā, vīriyaṁ ārabhanti appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya, tesaṁ pacchimā janatā diṭṭhānugatiṁ āpajjati, sāpi hoti na bāhulikā na sāthalikā okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā, vīriyaṁ ārabhati appattassa pattiyā anadhigatassa adhigamāya asacchikatassa sacchikiriyāya. Ayaṁ bhikkhave catuttho dhammo saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattati. Ime kho bhikkhave cattāro dhammā saddhammassa ṭhitiyā asammosāya anantaradhānāya saṁvattantīti.

Indriyavaggo paṭhamo.

**Tassuddānaṁ**

Indriyāni Saddhā Paññā, Sati Saṅkhānapañcamaṁ.
Kappo Rogo Parihāni, Bhikkhunī Sugatena cāti.

---

1. Acchinnamūlako (Syā, Kaṁ) Aṁ 2. 158 piṭṭhepi.

## (17) 2. Paṭipadāvagga

### 1. Saṁkhittasutta

161. Catasso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho bhikkhave catasso paṭipadāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Vitthārasutta

162. Catasso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā.

Katamā ca bhikkhave dukkhā paṭipadā dandhābhiññā? Idha bhikkhave ekacco pakatiyāpi tibbarāgajātiko hoti, abhikkhaṇaṁ rāgajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi tibbadosajātiko hoti, abhikkhaṇaṁ dosajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi tibbamohajātiko hoti, abhikkhaṇaṁ mohajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Tassimāni pañcindriyāni mudūni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ muduttā dandhaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave dukkhā paṭipadā dandhābhiññā.

Katamā ca bhikkhave dukkhā paṭipadā khippābhiññā? Idha bhikkhave ekacco pakatiyāpi tibbārāgajātiko hoti, abhikkhaṇaṁ rāgajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi tibbadosajātiko hoti, abhikkhaṇaṁ dosajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi tibbamohajātiko hoti, abhikkhaṇaṁ mohajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Tassimāni pañcindriyāni adhimattāni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ adhimattattā khippaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave dukkhā paṭipadā khippābhiññā.

Katamā ca bhikkhave sukhā paṭipadā dandhābhiññā? Idha bhikkhave ekacco pakatiyāpi na tibbarāgajātiko hoti, nābhikkhaṇaṁ rāgajaṁ dukkhaṁ

domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi na tibbadosajātiko hoti, nābhikkhaṇaṁ dosajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi na tibbamohajātiko hoti, nābhikkhaṇaṁ mohajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Tassimāni pañcindriyāni mudūni pātubhavanti saddhindriyaṁ -pa- paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ muduttā dandhaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave sukhā paṭipadā dandhābhiññā.

Katamā ca bhikkhave sukhā paṭipadā khippābhiññā? Idha bhikkhave ekacco pakatiyāpi na tibbarāgajātiko hoti, nābhikkhaṇaṁ rāgajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi na tibbadosajātiko hoti, nābhikkhaṇaṁ dosajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Pakatiyāpi na tibbamohajātiko hoti, nābhikkhaṇaṁ mohajaṁ dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti. Tassimāni pañcindriyāni adhimattāni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ adhimattattā khippaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho bhikkhave catasso paṭipadāti. . Dutiyaṁ.

### 3. Asubhasutta

163. Catasso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā.

Katamā ca bhikkhave dukkhā paṭipadā dandhābhiññā? Idha bhikkhave bhikkhu asubhānupassī kāye viharati āhāre paṭikūlasaññī[1] sabbaloke anabhiratisaññī[2] sabbasaṅkhāresu aniccānupassī, maraṇasaññā kho panassa ajjhattaṁ sūpaṭṭhitā hoti. So imāni pañca sekhabalāni[3] upanissāya viharati saddhābalaṁ hiribalaṁ ottappabalaṁ vīriyabalaṁ paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni mudūni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ muduttā dandhaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave dukkhā paṭipadā dandhābhiññā.

1. Paṭikkūlasaññī (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Anabhiratasaññī (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Sekkhebalāni (Syā, Kaṁ)

Katamā ca bhikkhave dukkhā paṭipadā khippābhiññā? Idha bhikkhave bhikkhu asubhānupassī kāye viharati āhāre paṭikūlasaññī sabbaloke anabhiratisaññī sabbasaṅkhāresu aniccānupassī, maraṇasaññā kho panassa ajjhattaṁ sūpaṭṭhitā hoti. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ -pa- paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni adhimattāni pātubhavanti saddhindriyaṁ -pa- paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ adhimattattā khippaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave dukkhā paṭipadā khippābhiññā.

Katamā ca bhikkhave sukhā paṭipadā dandhābhiññā? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ -pa- paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni mudūni pātubhavanti saddhindriyaṁ -pa- paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ muduttā dandhaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave sukhā paṭipadā dandhābhiññā.

Katamā ca bhikkhave sukhā paṭipadā khippābhiññā? * Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa- dutiyaṁ jhānaṁ -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ hiribalaṁ ottappabalaṁ vīriyabalaṁ paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni adhimattāni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ adhimattattā khippaṁ ānantariyaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāya. Ayaṁ vuccati bhikkhave sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho bhikkhave catasso paṭipadāti. . Tatiyaṁ.

---

* Abhi 4. 412 piṭṭhepi.

## 4. Paṭhamakhamasutta

164. Catasso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā catasso? Akkhamā paṭipadā, khamā paṭipadā, damā paṭipadā, samā paṭipadā. Katamā ca bhikkhave akkhamā paṭipadā? Idha bhikkhave ekacco[1] akkosantaṁ paccakkosati, rosantaṁ paṭirosati, bhaṇḍantaṁ paṭibhaṇḍati. Ayaṁ vuccati bhikkhave akkhamā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave khamā paṭipadā? Idha bhikkhave ekacco akkosantaṁ na paccakkosati, rosantaṁ na paṭirosati, bhaṇḍantaṁ na paṭibhaṇḍati. Ayaṁ vuccati bhikkhave khamā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave damā paṭipadā? Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Ayaṁ vuccati bhikkhave damā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave samā paṭipadā? Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti sameti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Uppannaṁ byāpādavitakkaṁ -pa-. Uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ. Uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti sameti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Ayaṁ vuccati bhikkhave samā paṭipadā. Imā kho bhikkhave catasso paṭipadāti. . Catutthaṁ.

## 5. Dutiyakhamasutta

165. Catasso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā catasso? Akkhamā paṭipadā, khamā paṭipadā, damā paṭipadā, samā paṭipadā.

---

1. Ekacco puggalo (Sī, Syā, Kaṁ)

Katamā ca bhikkhave akkhamā paṭipadā? Idha bhikkhave ekacco akkhamo hoti sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsamakasavātātapasarīsapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ anadhivāsakajātiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave akkhamā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave khamā paṭipadā? Idha bhikkhave ekacco khamo hoti sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsamakasavātātapasarīsapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ, uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsahajātiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave khamā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave damā paṭipadā? Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti -pa- sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Ayaṁ vuccati bhikkhave damā paṭipadā.

Katamā ca bhikkhave samā paṭipadā? Idha bhikkhave bhikkhu uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti sameti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Uppannaṁ byāpādavitakkaṁ -pa-. Uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ. Uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti sameti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Ayaṁ vuccati bhikkhave samā paṭipadā. Imā kho bhikkhave catasso paṭipadāti. . Pañcamaṁ.

## 6. Ubhayasutta

166. Catasso imā bhikkhave paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā.

Tatra bhikkhave yāyaṁ paṭipadā dukkhā dandhābhiññā, ayaṁ bhikkhave paṭipadā ubhayeneva hīnā akkhāyati. Yampāyaṁ paṭipadā dukkhā, imināpāyaṁ hīnā akkhāyati. Yampāyaṁ paṭipadā dandhā, imināpāyaṁ hīnā akkhāyati. Ayaṁ bhikkhave paṭipadā ubhayeneva hīnā akkhāyati.

Tatra bhikkhave yāyaṁ paṭipadā dukkhā khippābhiññā, ayaṁ bhikkhave paṭipadā dukkhattā hīnā akkhāyati.

Tatra bhikkhave yāyaṁ paṭipadā sukhā dandhābhiññā, ayaṁ bhikkhave paṭipadā dandhattā hīnā akkhāyati.

Tatra bhikkhave yāyaṁ paṭipadā sukhā khippābhiññā, ayaṁ bhikkhave paṭipadā ubhayeneva paṇītā akkhāyati. Yampāyaṁ paṭipadā sukhā, imināpāyaṁ paṇītā akkhāyati. Yampāyaṁ paṭipadā khippā, imināpāyaṁ paṇītā akkhāyati. Ayaṁ bhikkhave paṭipadā ubhayeneva paṇītā akkhāyati. Imā kho bhikkhave catasso paṭipadāti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Mahāmoggallānasutta

167. Atha kho āyasmā Sāriputto yenāyasmā Mahāmoggallāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Mahāmoggallānena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etadavoca—

Catasso imā āvuso Moggallāna paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho āvuso catasso paṭipadā. Imāsaṁ āvuso catunnaṁ paṭipadānaṁ[1] katamaṁ te paṭipadaṁ āgamma anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttanti.

Catasso imā āvuso Sāriputta paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho āvuso catasso

1. Catassannaṁ paṭipadānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)

paṭipadā. Imāsaṁ āvuso catunnaṁ paṭipadānaṁ yāyaṁ paṭipadā dukkhā khippābhiññā, imaṁ me paṭipadaṁ āgamma anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttanti.

## 8. Sāriputtasutta

168. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhaṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mahāmoggallano āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca—

Catasso imā āvuso Sāriputta paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho āvuso catasso paṭipadā. Imāsaṁ āvuso catunnaṁ paṭipadānaṁ katamaṁ te paṭipadaṁ āgamma anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttanti.

Catasso imā āvuso Moggallāna paṭipadā. Katamā catasso? Dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā. Imā kho āvuso catasso paṭipadā. Imāsaṁ āvuso catunnaṁ paṭipadānaṁ yāyaṁ paṭipadā sukhā khippābhiññā, imaṁ me paṭipadaṁ āgamma anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttanti.  . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Sasaṅkhārasutta

169. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco puggalo diṭṭheva dhamme sasaṅkhāraparinibbāyī hoti, idha pana bhikkhave ekacco puggalo kāyassa bhedā sasaṅkhāraparinibbāyī hoti, idha pana bhikkhave ekacco puggalo diṭṭheva dhamme asaṅkhāraparinibbāyī hoti, idha pana bhikkhave ekacco puggalo kāyassa bhedā asaṅkhāraparinibbāyī hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo diṭṭheva dhamme sasaṅkhāraparinibbāyī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu asubhānupassī kāye viharati āhāre paṭikūlasaññī sabbaloke anabhiratisaññī sabbasaṅkhāresu aniccānupassī,

maraṇasaññā kho panassa ajjhattaṁ sūpaṭṭhitā hoti. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ hiribalaṁ ottappabalaṁ vīriyabalaṁ paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni adhimattāni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ adhimattattā diṭṭheva dhamme sasaṅkhāraparinibbāyī hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo diṭṭheva dhamme sasaṅkhāraparinibbāyī hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo kāyassa bhedā sasaṅkhāraparinibbāyī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu asubhānupassī kāye viharati āhāre paṭikūlasaññī sabbaloke anabhiratisaññī sabbasaṅkhāresu aniccānupassī, maraṇasaññā kho panassa ajjhattaṁ sūpaṭṭhitā hoti. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ hiribalaṁ ottappabalaṁ vīriyabalaṁ paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni mudūni pātubhavanti saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ muduttā kāyassa bhedā sasaṅkhāraparinibbāyī hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo kāyassa bhedā sasaṅkhāraparinibbāyī hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo diṭṭheva dhamme asaṅkhāraparinibbāyī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ -pa- dutiyaṁ jhānaṁ -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ -pa- paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni adhimattāni pātubhavanti saddhindriyaṁ -pa- paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ adhimattattā diṭṭheva dhamme asaṅkhāraparinibbāyī hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo diṭṭheva dhamme asaṅkhāraparinibbāyī hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo kāyassa bhedā asaṅkhāraparinibbāyī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ -pa- dutiyaṁ jhānaṁ -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imāni pañca sekhabalāni upanissāya viharati saddhābalaṁ hiribalaṁ ottappabalaṁ vīriyabalaṁ paññābalaṁ. Tassimāni pañcindriyāni -pa- paññindriyaṁ. So imesaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ muduttā kāyassa bhedā asaṅkhāraparinibbāyī hoti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo kāyassa bhedā asaṅkhāraparinibbāyī hoti. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Navamaṁ.

## 10. Yuganaddhasutta

170. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tatra kho āyasmā Ānando bhikkhū āmantesi "āvuso bhikkhave"ti. "Āvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paccassosuṁ. āyasmā Ānando etadavoca—

Yo hi koci āvuso bhikkhu vā bhikkhunī vā mama santike arahattappattiṁ[1] byākaroti, sabbo so catūhi maggehi etesaṁ vā aññatarena.

Katamehi catūhi? Idha āvuso bhikkhu samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāveti, tassa samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāvayato maggo sañjāyati, so taṁ maggaṁ āsevati bhāveti bahulīkaroti. Tassa taṁ maggaṁ āsevato bhāvayato bahulīkaroto saṁyojanānī pahīyanti, anusayā byantīhonti.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ bhāveti, tassa vipassanāpubbaṅgamaṁ samathaṁ bhāvayato maggo sañjāyati, so taṁ maggaṁ āsevati bhāvati bahulīkaroti. Tassa taṁ maggaṁ āsevato bhāvayato bahulīkaroto saṁyojanāni pahīyanti, anusayā byantīhonti.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhu samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ bhāveti, tassa samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ bhāvayato maggo sañjāyati, so taṁ maggaṁ āsevati bhāveti bahulīkaroti. Tassa taṁ maggaṁ āsevato bhāvayato bahulīkaroto saṁyojanāni pahīyanti, anusayā byantīhonti.

Puna caparaṁ āvuso bhikkhuno dhammuddhaccaviggahitaṁ mānasaṁ hoti, hoti so āvuso samayo yaṁ taṁ cittaṁ ajjhattameva santiṭṭhati sannisīdati ekodi hoti samādhiyati, tassa maggo sañjāyati, so taṁ maggaṁ āsevati bhāveti bahulīkaroti. Tassa taṁ maggaṁ āsevato

---

1. Arahattappattaṁ (Ka) Khu 9. 283 piṭṭhe Paṭisambhidāmaggepi.

bhāvayato bahulīkaroto saṁyojanāni pahīyanti, anusayā byantīhonti.

Yo hi koci āvuso bhikkhu vā bhikkhunī vā mama santike arahattappattiṁ byākaroti, sabbo so imehi catūhi maggehi etesaṁ vā aññatarenāti.

Paṭipadāvaggo dutiyo.

**Tassuddānaṁ**

Saṁkhittaṁ Vitthārāsubhaṁ, dve Khamā Ubhayena ca.
Moggallāno Sāriputto, Sasaṅkhāraṁ Yuganaddhena cāti.

---

## (18) 3. Sañcetaniyavagga

### 1. Cetanāsutta

171. * Kāye vā bhikkhave sati kāyasañcetanāhetu uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ, vācāya vā bhikkhave sati vacīsañcetanāhetu uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ, mane vā bhikkhave sati manosañcetanāhetu uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ, avijjāpaccayāva.

Sāmaṁ vā taṁ bhikkhave kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Pare vā'ssa[1] taṁ bhikkhave kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharonti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Sampajāno vā taṁ bhikkhave kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Asampajāno vā taṁ bhikkhave kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ.

Sāmaṁ vā taṁ bhikkhave vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Pare vā'ssa taṁ bhikkhave vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharonti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Sampajāno vā taṁ bhikkhave

---

* Abhi 4. 290 piṭṭhepi.

1. Pare vā tassa (Ka)

vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayāssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Asampajāno vā taṁ bhikkhave vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayāssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ.

Sāmaṁ vā taṁ bhikkhave manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Pare vā'ssa taṁ bhikkhave manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharonti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Sampajāno vā taṁ bhikkhave manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Asampajāno vā taṁ bhikkhave manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ.

Imesu bhikkhave dhammesu avijjā anupatitā, avijjāyatveva asesavirāganirodhā so kāyo na hoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Sā vācā na hoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. So mano na hoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhaṁ. Khettaṁ taṁ na hoti -pa- vatthu taṁ[1] na hoti -pa- ayatanaṁ taṁ na hoti -pa- adhikaraṇaṁ taṁ na hoti, yaṁpaccayā'ssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhanti.

Cattārome bhikkhave attabhāvapaṭilābhā. Katame cattāro? Atthi bhikkhave attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā kamati no parasañcetanā. Atthi bhikkhave attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe parasañcetanā kamati no attasañcetanā. Atthi bhikkhave attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā ca kamati parasañcetanā ca. Atthi bhikkhave attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe nevattasañcetanā kamati no parasañcetanā. Ime kho bhikkhave cattāro attabhāvapaṭilābhāti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etadavoca—imassa kho ahaṁ bhante Bhagavatā saṁkhittena bhāsitassa evaṁ vitthārena atthaṁ ājānāmi—tatra bhante yāyaṁ attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā kamati no parasañcetanā, attasañcetanāhetu tesaṁ sattānaṁ tamhā kāyā cuti hoti. Tatra bhante yāyaṁ

---

1. Vatthuṁ taṁ (sabbattha)

attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe parasañcetanā kamati no attasañcetanā, parasañcetanāhetu tesaṁ sattānaṁ tamhā kāyā cuti hoti. Tatra bhante yāyaṁ attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe attasañcetanā ca kamati parasañcetanā ca. Attasañcetanā ca parasañcetanā ca hetu tesaṁ sattānaṁ tamhā kāyā cuti hoti. Tatra bhante yāyaṁ attabhāvapaṭilābho, yasmiṁ attabhāvapaṭilābhe neva attasañcetanā kamati no parasañcetanā. Katame tena devā daṭṭhabbāti. Nevasaññānāsaññāyatanūpagā Sāriputta devā tena daṭṭhabbāti.

Ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā tamhā kāyā cutā āgāmino honti āgantāro itthattaṁ. Ko pana bhante hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā tamhā kāyā cutā anāgāmino honti anāgantāro itthattanti. Idha Sāriputta ekaccassa puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni appahīnāni honti. So diṭṭheva dhamme nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, so tadassādeti taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno nevasaññānāsaññāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. So tato cuto āgāmī hoti āgantā itthattaṁ.

Idha pana Sāriputta ekaccassa puggalassa orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni honti. So diṭṭheva dhamme nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So tadassādeti taṁ nikāmeti, tena ca vittiṁ āpajjati. Tattha ṭhito tadadhimutto tabbahulavihārī aparihīno kālaṁ kurumāno nevasaññānāsaññāyatanūpagānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjati, so tato cuto anāgāmī hoti anāgantā itthattaṁ.

Ayaṁ kho Sāriputta hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacce sattā tamhā kāyā cutā āgāmino honti āgantāro itthattaṁ. Ayaṁ pana Sāriputta hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacce sattā tamhā kāyā cutā anāgāmino honti anāgantāro itthattanti.  . Paṭhamaṁ.

## 2. Vibhattisutta

172. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi “āvuso bhikkhave”ti. “Āvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Āyasmā Sāriputto etadavoca—

Addhamāsūpasampannena me āvuso atthapaṭisambhidā sacchikatā odhiso byañjanaso, tamahaṁ anekapariyāyena ācikkhāmi desemi paññāpemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi. Yassa kho panassa kaṅkhā vā vimati vā, so maṁ pañhena, ahaṁ veyyākaraṇena. Sammukhībhūto no Satthā, yo no dhammānaṁ sukusalo.

Addhamāsūpasampannena me āvuso dhammapaṭisambhidā sacchikatā odhiso byañjanaso, tamahaṁ anekapariyāyena ācikkhāmi desemi paññāpemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi. Yassa kho panassa kaṅkhā vā vimati vā, so maṁ pañhena, ahaṁ veyyākaraṇena. Sammukhībhūto no Satthā, yo no dhammānaṁ sukusalo.

Addhamāsūpasampannena me āvuso niruttipaṭisambhidā sacchikatā odhiso byañjanaso, tamahaṁ anekapariyāyena ācikkhāmi desemi paññāpemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi. Yassa kho panassa kaṅkhā vā vimati vā, so maṁ pañhena, ahaṁ veyyākaraṇena. Sammukhībhūto no Satthā, yo no dhammānaṁ sukusalo.

Addhamāsūpasampannena me āvuso paṭibhānapaṭisambhidā sacchikatā odhiso byañjanaso, tamahaṁ anekapariyāyena ācikkhāmi desemi paññāpemi paṭṭhapemi vivarāmi vibhajāmi uttānīkaromi. Yassa kho panassa kaṅkhā vā vimati vā, so maṁ pañhena, ahaṁ veyyākaraṇena. Sammukhībhūto no Satthā, yo no dhammānaṁ sukusaloti. . Dutiyaṁ.

## 3. Mahākoṭṭhikasutta

173. Atha kho āyasmā Mahākoṭṭhiko yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi,

ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mahākoṭṭhiko āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca—

“Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthaññaṁ kiñcīti. Mā hevaṁ āvuso. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā natthaññaṁ kiñcī”ti. Mā hevaṁ āvuso. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthi ca natthi ca aññaṁ kiñcīti. Mā hevaṁ āvuso. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā nevatthi no natthaññaṁ kiñcīti. Mā hevaṁ āvuso.

“Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthaññaṁ kiñcī”ti iti puṭṭho samāno “mā hevaṁ āvuso”ti vadesi. “Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā natthaññaṁ kiñcī”ti iti puṭṭho samāno “mā hevaṁ āvuso”ti vadesi. “Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthi ca natthi ca aññaṁ kiñcī”ti iti puṭṭho samāno “mā hevaṁ āvuso”ti vadesi. “Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā nevatthi no natthaññaṁ kiñcī”ti iti puṭṭho samāno “mā hevaṁ āvuso”ti vadesi. Yathā kathaṁ pana āvuso imassa bhāsitassa attho daṭṭhabboti.

“Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthaññaṁ kiñcī”ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. “Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā natthaññaṁ kiñcī”ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. “Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthi ca natthi ca aññaṁ kiñcī”ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. “Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā nevatthi no natthaññaṁ kiñcī”ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. Yāvatā āvuso channaṁ phassāyatanānaṁ gati, tāvatāpapañcassa gati. Yāvatā papañcassa gati, tāvatā channaṁ phassāyatanānaṁ gati. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā papañcanirodho papañcavūpasamoti. . Tatiyaṁ.

### 4. Ānandasutta

174. Atha kho āyasmā Ānando yenāyasmā Mahākoṭṭhiko tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Mahākoṭṭhikena

saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando āyasmantaṁ Mahākoṭṭhitaṁ etadavoca—

"Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthaññaṁ kiñcī"ti. Mā hevaṁ āvuso. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā natthaññaṁ kiñcīti. Mā hevaṁ āvuso. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthi ca natthi ca aññaṁ kiñcīti. Mā hevaṁ āvuso. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā nevatthi no natthaññaṁ kiñcīti. Mā hevaṁ āvuso.

"Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthaññaṁ kiñcī"ti iti puṭṭho samāno "mā hevaṁ āvuso"ti vadesi. "Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā natthaññaṁ kiñcī"ti iti puṭṭho samāno "mā hevaṁ āvuso"ti vadesi. "Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthi ca natthi ca aññaṁ kiñcī"ti iti puṭṭho samāno "mā hevaṁ āvuso"ti vadesi. "Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā nevatthi no natthaññaṁ kiñcī"ti iti puṭṭho samāno "mā hevaṁ āvuso"ti vadesi. Yathā kathaṁ panāvuso imassa bhāsitassa attho daṭṭhabboti.

"Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthaññaṁ kiñcī"ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. "Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā natthaññaṁ kiñcī"ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. "Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā atthi ca natthi ca aññaṁ kiñcī"ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. "Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā nevatthi no natthaññaṁ kiñcī"ti iti vadaṁ appapañcaṁ papañceti. Yāvatā āvuso channaṁ phassāyatanānaṁ gati, tāvatā papañcassa gati. Yāvatā papañcassa gati, tāvatā channaṁ phassāyatanānaṁ gati. Channaṁ āvuso phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā papañcanirodho papañcavūpasamoti. . Catutthaṁ.

## 5. Upavāṇasutta

175. Atha kho āyasmā Upavāṇo yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Upavāṇo āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca—"kiṁ nu kho āvuso Sāriputta vijjāyantakaro hotī"ti. No hidaṁ āvuso. Kiṁ panāvuso Sāriputta caraṇenantakaro hotīti. No hidaṁ āvuso. Kiṁ panāvuso Sāriputta vijjācaraṇenantakaro hotīti. No hidaṁ āvuso. Kiṁ panāvuso Sāriputta aññatra vijjācaraṇenantakaro hotīti. No hidaṁ āvuso.

"Kiṁ nu kho āvuso Sāriputta vijjāyantakaro hotī"ti iti puṭṭho samāno "no hidaṁ āvuso"ti vadesi. "Kiṁ panāvuso Sāriputta caraṇenantakaro hotī"ti iti puṭṭho samāno "no hidaṁ āvuso"ti vadesi. "Kiṁ panāvuso Sāriputta vijjācaraṇenantakaro hotī"ti iti puṭṭho samāno "no hidaṁ āvuso"ti vadesi. "Kiṁ panāvuso Sāriputta aññatra vijjācaraṇenantakaro hotī"ti iti puṭṭho samāno "no hidaṁ āvuso"ti vadesi. Yathā kathaṁ panāvuso antakaro hotīti.

Vijjāya ce āvuso antakaro abhavissa, sa-upādānova samāno antakaro abhavissa. Caraṇena ce āvuso antakaro abhavissa, sa-upādānova samāno antakaro abhavissa. Vijjācaraṇena ce āvuso antakaro abhavissa, sa-upādānova samāno antakaro abhavissa. Aññatra vijjācaraṇena ce āvuso antakaro abhavissa, puthujjano antakaro abhavissa. Puthujjano hi āvuso aññatra vijjācaraṇena, caraṇavipanno kho āvuso yathābhūtaṁ na jānāti na passati. Caraṇasampanno yathābhūtaṁ jānāti passati, yathābhūtaṁ jānaṁ passaṁ antakaro hotīti. . Pañcamaṁ.

## 6. Āyācanasutta

176. Saddho bhikkhave bhikkhu evaṁ sammā āyācamāno āyāceyya "tādiso homi, yādisā Sāriputtamoggallānā"ti[1]. Esā

---

1. 88 piṭṭhepi idaṁ suttaṁ āgataṁ.

bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ yadidaṁ Sāriputtamoggallānā.

Saddhā bhikkhave bhikkhunī evaṁ sammā āyācamānā āyāceyya "tādisā homi, yādisā Khemā ca bhikkhunī Uppalavaṇṇā cā"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvikānaṁ bhikkhunīnaṁ yadidaṁ Khemā ca bhikkhunī Uppalavaṇṇā ca.

Saddho bhikkhave upāsako evaṁ sammā āyācamāno āyāceyya "tādiso homi, yadiso Citto ca gahapati Hatthako ca Āḷavako"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvakānaṁ upāsakānaṁ yadidaṁ Citto ca gahapati Hatthako ca Āḷavako.

Saddhā bhikkhave upāsikā evaṁ sammā āyācamānā āyāceyya "tādisā homi, yādisā Khujjuttarā ca upāsikā Veḷukaṇḍakiyā ca Nandamātā"ti. Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇaṁ mama sāvikānaṁ upāsikānaṁ yadidaṁ Khujjuttarā ca upāsikā Veḷukaṇḍakiyā ca Nandamātāti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Rāhulasutta

177. Atha kho āyasmā Rāhulo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Rāhulaṁ Bhagavā etadavoca—

Yā ca Rāhula ajjhattikā pathavīdhātu yā ca bāhirā pathavīdhātu, pathavīdhāturevesā, taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ, evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā pathavīdhātuyā nibbindati, pathavīdhātuyā cittaṁ virājeti.

Yā ca Rāhula ajjhattikā āpodhātu yā ca bāhirā āpodhātu, āpodhāturevesā, taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ, evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittaṁ virājeti.

Yā ca Rāhula ajjhattikā tejodhātu yā ca bāhirā tejodhātu, tejodhāturevesā, taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ, evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā tejodhātuyā nibbindati, tejodhātuyā cittaṁ virājeti.

Yā ca Rāhula ajjhattikā vāyodhātu yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhāturevesā, taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ, evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittaṁ virājeti.

Yato kho Rāhula bhikkhu imāsu catūsu dhātūsu nevattānaṁ na attaniyaṁ samanupassati. Ayaṁ vuccati Rāhula bhikkhu acchecchi taṇhaṁ, vivattayi saṁyojanaṁ, sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassāti. . Sattamaṁ.

### 8. Jambālīsutta

178. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so sakkāyanirodhaṁ manasi karoti, tassa sakkāyanirodhaṁ manasi karoto sakkāyanirodhe cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati nādhimuccati. Tassa kho evaṁ[1] bhikkhave bhikkhuno na sakkāyanirodho pāṭikaṅkho. Seyyathāpi bhikkhave puriso lepagatena[2] hatthena sākhaṁ gaṇheyya, tassa so hattho sajjeyyapi gaṇheyyapi[3] bajjheyyapi[4]. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so sakkāyanirodhaṁ manasi karoti. Tassa sakkāyanirodhaṁ manasi karoto sakkāyanirodhe cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati nādhimuccati. Tassa kho evaṁ[1] bhikkhave bhikkhuno na sakkāyanirodho pāṭikaṅkho.

---

1. Tassa kho etaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I), evaṁ kho tassa (?) "evaṁ hi tassā bhikkhave jambāliyā"ti pāṭho viya.
2. Lasagatena (Sī, I)
3. Gayheyyapi (?)
4. Khajjeyyapi (Sī)

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so sakkāyanirodhaṁ manasi karoti, tassa sakkāyanirodhaṁ manasi karoto sakkāyanirodhe cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno sakkāyanirodho pāṭikaṅkho. Seyyathāpi bhikkhave puriso suddhena hatthena sākhaṁ gaṇheyya, tassa so hattho neva sajjeyya na gaṇheyya na bajjheyya. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so sakkāyanirodhaṁ manasi karoti, tassa sakkāyanirodhaṁ manasi karoto sakkāyanirodhe cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno sakkāyanirodho pāṭikaṅkho.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati. So avijjāppabhedaṁ manasi karoti, tassa avijjāppabhedaṁ manasi karoto avijjāppabhede cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati nādhimuccati. Tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno na avijjāppabhedo pāṭikaṅkho. Seyyathāpi bhikkhave jambālī anekavassagaṇikā, tassā puriso yāni ceva āyamukhāni, tāni pidaheyya. Yāni ca apāyamukhāni, tāni vivareyya. Devo ca na sammā dhāraṁ anuppaveccheyya. Evaṁ hi tassā bhikkhave jambāliyā na āḷippabhedo pāṭikaṅkho. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so avijjāppabhedaṁ manasi karoti, tassa avijjāppabhedaṁ manasi karoto avijjāppabhede cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati nādhimuccati. Tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno na avijjāppabhedo pāṭikaṅkho.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so avijjāppabhedaṁ manasi karoti, tassa avijjāppabhedaṁ manasi karoto avijjāppabhede cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno avijjappabhedo pāṭikaṅkho. Seyyathāpi bhikkhave jambālī anekavassagaṇikā, tassā puriso yāni ceva āyamukhāni, tāni vivareyya. Yāni ca apāyamukhāni, tāni pidaheyya. Devo ca sammā dhāraṁ anuppaveccheyya. Evaṁ hi tassā bhikkhave jambāliyā āḷippabhedo pāṭikaṅkho. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu

aññataraṁ santaṁ cetovimuttiṁ upasampajja viharati, so avijjāppabhedaṁ manasi karoti, tassa avijjāppabhedaṁ manasi karoto avijjāppabhede cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tassa kho evaṁ bhikkhave bhikkhuno avijjāppabhedo pāṭikaṅkho. Ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Nibbānasutta

179. Atha kho āyasmā Ānando yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca "ko nu kho āvuso Sāriputta hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā diṭṭheva dhamme na parinibbāyantī"ti.

Idhāvuso Ānanda sattā "imā hānabhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "imā ṭhitibhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "imā visesabhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "imā nibbedhabhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ nappajānanti. Ayaṁ kho āvuso Ānanda hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacce sattā diṭṭheva dhamme na parinibbāyantīti.

Ko panāvuso Sāriputta hetu ko paccayo, yena midhekacce sattā diṭṭheva dhamme parinibbāyantīti. Idhāvuso Ānanda sattā "imā hānabhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "imā ṭhitibhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "imā visesabhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "imā nibbedhabhāgiyā saññā"ti yathābhūtaṁ pajānanti. Ayaṁ kho āvuso Ānanda hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacce sattā diṭṭheva dhamme parinibbāyantīti. . Navamaṁ.

### 10. Mahāpadesasutta

180. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bhoganagare viharati Ānandacetiye[1]. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te

1. Ānande cetiye (Dī 2. 103 piṭṭhe) Vi 3. 348 piṭṭhe pana aññathā āgataṁ.

bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca "cattārome bhikkhave mahāpadese desessāmi, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmī"ti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Katame bhikkhave cattāro mahāpadesā? Idha bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "sammukhā metaṁ āvuso Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni[1] vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni[2] vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte otaranti[3] na vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ na ceva tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, imassa ca bhikkhuno duggahitan"ti. Iti hetaṁ[4] bhikkhave chaḍḍeyyātha.

[5]Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "sammukhā metaṁ āvuso Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni[5]. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva otaranti vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, imassa ca bhikkhuno suggahitan"ti. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ mahāpadesaṁ dhāreyyātha.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "asukasmiṁ nāma āvāse saṁgho viharati sathero sapāmokkho, tassa me saṁghassa sammukhā sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ,

---

1. Osāretabbāni
2. Osāriyamānāni
3. Osaranti (Dī 2. 103)
4. Iti hidaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, Ka)

5-5. Ettako pāṭho Dīghanikāye na dissati, peyyālamukhena dassito bhaveyya.

anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte otaranti na vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ na ceva tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, tassa ca saṁghassa duggahitan"ti. Iti hetaṁ bhikkhave chaḍḍeyyātha.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "asukasmiṁ nāma āvāse saṁgho viharati sathero sapāmokkho, tassa me saṁghassa sammukhā sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ. Anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva otaranti vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, tassa ca saṁghassa suggahitan"ti. Idaṁ bhikkhave dutiyaṁ mahāpadesaṁ dhāreyyātha.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "asukasmiṁ nāma āvāse sambahulā therā bhikkhū viharanti bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, tesaṁ me therānaṁ sammukhā sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte otaranti na vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ na ceva tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, tesañca therānaṁ duggahitan"ti. Iti hetaṁ bhikkhave chaḍḍeyyātha.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "asukasmiṁ nāma āvāse sambahulā therā bhikkhū viharanti bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, tesaṁ me therānaṁ sammukhā sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa

bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva otaranti vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, tesañca therānaṁ suggahitan"ti. Idaṁ bhikkhave tatiyaṁ mahāpadesaṁ dhāreyyātha.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "asukasmiṁ nāma āvāse eko thero bhikkhu viharati bahussuto āgatāgamo dhammadharo vinayadharo mātikādharo, tassa me therassa sammukhā sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte otaranti na vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ na ceva tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, tassa ca therassa duggahitan"ti. Iti hetaṁ bhikkhave chaḍḍeyyātha.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ vadeyya "asukasmiṁ nāma āvāse eko thero bhikkhu viharati bahussuto āgatāgamo dhammadharo vinayadharo mātikādharo, tassa me therassa sammukhā sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanan'ti". Tassa bhikkhave bhikkhuno bhāsitaṁ neva abhinanditabbaṁ nappaṭikkositabbaṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukaṁ uggahetvā sutte otāretabbāni vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte otāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva otaranti vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbaṁ "addhā idaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa, tassa ca therassa suggahitan"ti. Idaṁ bhikkhave catutthaṁ mahāpadesaṁ dhāreyyātha. Ime kho bhikkhave cattāro mahāpadesāti. . Dasamaṁ.

Sañcetaniyavaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Cetanā Vibhatti Koṭṭhiko, Ānando Upavāṇapañcamaṁ.
Āyācana Rāhula Jambālī, Nibbānaṁ Mahāpadesenāti.

---

## (19) 4. Brāhmaṇavagga

### 1. Yodhājīvasutta

181. Catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgato yodhājīvo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave yodhājīvo ṭhānakusalo ca hoti, dūrepātī ca, akkhaṇavedhī ca, mahato ca kāyassa padāletā. Imehi kho bhikkhave catūhi aṅgehi samannāgato yodhājīvo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati. Evamevaṁ kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu ṭhānakusalo ca hoti, dūrepātī ca, akkhaṇavedhī ca, mahato ca kāyassa padāletā.

Kathañca bhikkhave bhikkhu ṭhānakusalo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ṭhānakusalo hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu dūrepātī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yā kāci vedanā. Yā kāci saññā. Ye keci saṅkhārā. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ viññāṇaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dūrepātī hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu akkhaṇavedhī hoti? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu akkhaṇavedhī hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu mahato kāyassa padāletā hoti? Idha bhikkhave bhikkhu mahantaṁ avijjākkhandhaṁ padāletā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu mahato kāyassa padāletā hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti[1]. . Paṭhamaṁ.

## 2. Pāṭibhogasutta

182. * Catunnaṁ bhikkhave dhammānaṁ natthi koci pāṭibhogo samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ.

Katamesaṁ catunnaṁ? Jarādhammaṁ "mā jīrī"ti natthi koci pāṭibhogo samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ. Byādhidhammaṁ "mā byādhiyī"ti natthi koci pāṭibhogo samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brāhmā vā koci vā lokasmiṁ. Maraṇadhammaṁ "mā mīyī"ti natthi koci pāṭibhogo samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ. Yāni kho pana tāni pubbe attanā katāni pāpakāni kammāni saṁkilesikāni ponobhavikāni sadarāni dukkhavipākāni āyatiṁ jātijarāmaraṇikāni, tesaṁ vipāko "mā nibbattī"ti natthi koci pāṭibhogo samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ.

Imesaṁ kho bhikkhave catunnaṁ dhammānaṁ natthi koci pāṭibhogo samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasminti. . Dutiyaṁ.

## 3. Sutasutta

183. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto yena

1. Heṭṭhā 288 piṭṭhepi. * Abhi 4. 332 piṭṭhepi.

Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Bhagavantaṁ etadavoca—

Ahaṁ hi bho Gotama evaṁvādī evaṁdiṭṭhi[1] "yo koci diṭṭhaṁ bhāsati 'evaṁ me diṭṭhan'ti, natthi tato doso. Yo koci sutaṁ bhāsati 'evaṁ me sutan'ti, natthi tato doso. Yo koci mutaṁ bhāsati 'evaṁ me mutan'ti, natthi tato doso. Yo koci viññātaṁ bhāsati 'evaṁ me viññātan'ti, natthi tato doso"ti.

Nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ diṭṭhaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ diṭṭhaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi, nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ sutaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ sutaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi, nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ mutaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ mutaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi, nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ viññātaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ viññātaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi.

Yaṁ hi brāhmaṇa diṭṭhaṁ bhāsato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, evarūpaṁ diṭṭhaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi. Yañca khvassa brāhmaṇa diṭṭhaṁ abhāsato kusalā dhammā parihāyanti, akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpaṁ diṭṭhaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi.

Yaṁ hi brāhmaṇa sutaṁ bhāsato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, evarūpaṁ sutaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi. Yañca khvassa brāhmaṇa sutaṁ abhāsato kusalā dhammā parihāyanti, akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpaṁ sutaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi.

Yaṁ hi brāhmaṇa mutaṁ bhāsato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, evarūpaṁ mutaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi, yañca khvassa brāhmaṇa mutaṁ abhāsato kusalā dhammā parihāyanti, akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evarūpaṁ mutaṁ "bhāsitabban"ti vadāmi.

---

1. Evaṁdiṭṭhī (sabbattha)

Yaṁ hi brāhmaṇa viññātaṁ bhāsato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, evarūpaṁ viññātaṁ "na bhāsitabban"ti vadāmi, yañca khvassa brāhmaṇa viññātaṁ abhāsato kusalā dhammā parihāyanti, akusalā dhammā abhivaḍḍhanti evarūpaṁ viññātaṁ "bhāsitabban"ti vadāmīti.

Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmīti. . Tatiyaṁ.

## 4. Abhayasutta

184. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisīnno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca—

Ahaṁ hi bho Gotama evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "natthi yo maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassā"ti. Atthi brāhmaṇa maraṇadhammo samāno bhāyati, santāsaṁ āpajjati maraṇassa. Atthi pana brāhmaṇa maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Katamo ca brāhmaṇa maraṇadhammo samāno bhāyati, santāsaṁ āpajjati maraṇassa? Idha brāhmaṇa ekacco kāmesu avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapipāso avigatapariḷāho avigatataṇho, tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa evaṁ hoti "piyā vata maṁ kāmā jahissanti, piye cāhaṁ kāme jahissāmī"ti. So socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati. Ayaṁ kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno bhāyati, santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Puna caparaṁ brāhmaṇa idhekacco kāye avītarāgo hoti avigatacchando avigatapemo avigatapipāso avigatapariḷāho avigatataṇho, tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa evaṁ hoti "piyo

vata maṁ kāyo jahissati, piyañcāhaṁ kāyaṁ jahissāmī”ti. So socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati. Ayampi kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno bhāyati, santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Puna caparaṁ brāhmaṇa idhekacco akatakalyāṇo hoti akatakusalo akatabhīruttāṇo, katapāpo kataluddo katakibbiso. Tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa evaṁ hoti “akataṁ vata me kalyāṇaṁ, akataṁ kusalaṁ, akataṁ bhīruttāṇaṁ, kataṁ pāpaṁ, kataṁ luddaṁ, kataṁ kibbisaṁ. Yāvatā bho akatakalyāṇānaṁ akatakusalānaṁ akatabhīruttāṇānaṁ katapāpānaṁ kataluddānaṁ katakibbisānaṁ gati, taṁ gatiṁ pecca gacchāmī”ti. So socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati. Ayampi kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno bhāyati, santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Puna caparaṁ brāhmaṇa idhekacco kaṅkhī hoti vicikicchī aniṭṭhaṅgato saddhamme, tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa evaṁ hoti “kaṅkhī vatamhi vicikicchī aniṭṭhaṅgato saddhamme”ti. So socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati. Ayampi kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno bhāyati, santāsaṁ āpajjati maraṇassa. Ime kho brāhmaṇa cattāro maraṇadhammā samānā bhāyanti, santāsaṁ āpajjanti maraṇassa.

Katamo ca brāhmaṇa maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassa? Idha brāhmaṇa ekacco kāmesu vītarāgo hoti vigatacchando vigatapemo vigatapipāso vigatapariḷāho vigatataṇho, tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa na evaṁ hoti “piyā vata maṁ kāmā jahissanti, piye cāhaṁ kāme jahissāmī”ti. So na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandati na sammohaṁ āpajjati. Ayaṁ kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Puna caparaṁ brāhmaṇa idhekacco kāye vītarāgo hoti vigatacchando vigatapemo vigatapipāso vigatapariḷāho vigatataṇho, tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa na evaṁ hoti "piyo vata maṁ kāyo jahissati, piyañcāhaṁ kāyaṁ jahissāmī"ti. So na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandati na sammohaṁ āpajjati. Ayampi kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Puna caparaṁ brāhmaṇa idhekacco akatapāpo hoti akataluddo akatakibbiso, katakalyāṇo katakusalo katabhīruttāṇo. Tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa evaṁ hoti "akataṁ vata me pāpaṁ, akataṁ luddaṁ, akataṁ kibbisaṁ, kataṁ kalyāṇaṁ, kataṁ kusalaṁ, kataṁ bhīruttāṇaṁ. Yāvatā bho akatapāpānaṁ akataluddānaṁ akatakibbisānaṁ katakalyāṇānaṁ katakusalānaṁ katabhīruttāṇānaṁ gati, taṁ gatiṁ pecca gacchāmī"ti. So na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandati na sammohaṁ āpajjati. Ayampi kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassa.

Puna caparaṁ brāhmaṇa idhekacco akaṅkhī hoti avicikicchī niṭṭhaṅgato saddhamme, tamenaṁ aññataro gāḷho rogātaṅko phusati, tassa aññatarena gāḷhena rogātaṅkena phuṭṭhassa evaṁ hoti "akaṅkhī vatamhi avicikicchī niṭṭhaṅgato saddhamme"ti. So na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandati na sammohaṁ āpajjati. Ayampi kho brāhmaṇa maraṇadhammo samāno na bhāyati, na santāsaṁ āpajjati maraṇassa. Ime kho brāhmaṇa cattāro maraṇadhammā samānā na bhāyanti, na santāsaṁ āpajjanti maraṇassāti.

Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Catutthaṁ.

## 5. Brāhmaṇasaccasutta

185. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā paribbājakā Sippinikātīre paribbājakārāme paṭivasanti. Seyyathidaṁ? Annabhāro varadharo Sakuludāyī ca paribbājako aññe ca abhiññātā abhiññātā paribbājakā. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Sippinikātīre paribbājakārāmo tenupasaṅkami.

Tena kho pana samayena tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarā kathā udapādi "itipi brāhmaṇasaccāni itipi brāhmaṇasaccānī"ti. Atha kho Bhagavā yena te paribbājakā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā te paribbājake etadavoca—

"Kāya nuttha paribbājakā etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti. Idha bho Gotama amhākaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi "itipi brāhmaṇasaccāni itipi brāhmaṇasaccānī"ti.

Cattārimāni paribbājakā brāhmaṇasaccāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Idha paribbājakā brāhmaṇo evamāha "sabbe pāṇā avajjhā"ti, iti vadaṁ brāhmaṇo saccaṁ āha no musā. So tena na "samaṇo"ti maññati, na "brāhmaṇo"ti maññati, na "seyyohamasmī"ti maññati, na "sadisohamasmī"ti maññati, na "hīnohamasmī"ti maññati. Api ca yadeva tattha saccaṁ, tadabhiññāya pāṇānaṁyeva anuddayāya[1] anukampāya paṭipanno hoti.

Puna caparaṁ paribbājakā brāhmaṇo evamāha "sabbe kāmā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā"ti, iti vadaṁ brāhmaṇo saccamāha no musā. So tena na "samaṇo"ti maññati, na "brāhmaṇo"ti maññati, na "seyyohamasmī"ti maññati, na "sadisohamasmī"ti maññati, na "hīnohamasmī"ti maññati. Api ca yadeva tattha saccaṁ, tadabhiññāya kāmānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

---

1. Tadabhiññāya anudayāya (Ka)

Puna caparaṁ paribbājakā brāhmaṇo evamāha "sabbe bhavā aniccā -pa- tadabhiññāya bhavānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

Puna caparaṁ paribbājakā brāhmaṇo evamāha "nāhaṁ kvacani[1], kassaci kiñcanatasmiṁ, na ca mama kvacani, katthaci kiñcanatatthī"ti, iti vadaṁ brāhmaṇo saccaṁ āha no musā. So tena na "samaṇo"ti maññati, na brāhmaṇo"ti maññati, na "seyyohamasmī"ti maññati, na "sadisohamasmī"ti maññati, na "hīnohamasmī"ti maññati. Api ca yadeva tattha saccaṁ, tadabhiññāya ākiñcaññaṁyeva paṭipadaṁ paṭipanno hoti. Imāni kho paribbājakā cattāri brāhmaṇasaccāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Pañcamaṁ.

### 6. Ummaggasutta

186. Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "kena nu kho bhante loko nīyati, kena loko parikassati, kassa ca uppannassa vasaṁ gacchatī"ti.

Sādhu sādhu bhikkhu bhaddako kho te bhikkhu ummaggo[2] bhaddakaṁ paṭibhānaṁ kalyāṇī[3] paripucchā. Evaṁ hi tvaṁ bhikkhu pucchasi "kena nu kho bhante loko nīyati, kena loko parikassati, kassa ca uppannassa vasaṁ gacchatī"ti. Evaṁ bhante. Cittena kho bhikkhu loko nīyati, cittena parikassati, cittassa uppannassa vasaṁ gacchatīti.

"Sādhu bhante"ti kho so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Bhagavantaṁ uttari pañhaṁ apucchi "bahussuto dhammadharo, bahussuto dhammadharoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante bahussuto dhammadharo hotī"ti.

Sādhu sādhu bhikkhu bhaddako kho te bhikkhu ummaggo bhaddakaṁ paṭibhānaṁ kalyāṇī paripucchā. Evaṁ hi tvaṁ bhikkhu pucchasi "bahussuto dhammadharo, bahussuto dhammadharoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante

---

1. Kvacana (Sī, Syā)   2. Ummaṅgo (Syā, Ka)   3. Kalyāṇā (Ka)

bahussuto dhammadharo hotī"ti. Evaṁ bhante. Bahū kho bhikkhu mayā dhammā desitā[1] Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, catuppadāya cepi bhikkhu gāthāya atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammappaṭipanno hoti, "bahussuto dhammadharo"ti alaṁ vacanāyāti.

"Sādhu bhante"ti kho so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Bhagavantaṁ uttari pañhaṁ apucchi "sutavā nibbedhikapañño, sutavā nibbedhikapaññoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante sutavā nibbedhikapañño hotī"ti.

Sādhu sādhu bhikkhu bhaddako kho te bhikkhu ummaggo bhaddakaṁ paṭibhānaṁ kalyāṇī paripucchā. Evaṁ hi tvaṁ bhikkhu pucchasi "sutavā nibbedhikapañño sutavā nibbedhikapaññoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante sutavā nibbedhikapañño hotī"ti. Evaṁ bhante. Idha bhikkhu bhikkhuno "idaṁ dukkhan"ti sutaṁ hoti, paññāya cassa atthaṁ ativijjha passati. "Ayaṁ dukkhasamudayo"ti sutaṁ hoti, paññāya cassa atthaṁ ativijjha passati. "Ayaṁ dukkhanirodho"ti sutaṁ hoti, paññāya cassa atthaṁ ativijjha passati. "Ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti sutaṁ hoti, paññāya cassa atthaṁ ativijjha passati. Evaṁ kho bhikkhu sutavā nibbedhikapañño hotīti.

"Sādhu bhante"ti kho so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Bhagavantaṁ uttari pañhaṁ apucchi "paṇḍito mahāpañño, paṇḍito mahāpaññoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante paṇḍito mahāpañño hotī"ti.

Sādhu sādhu bhikkhu bhaddako kho te bhikkhu ummaggo bhaddakaṁ paṭibhānaṁ kalyāṇī paripucchā. Evaṁ hi tvaṁ bhikkhu pucchasi "paṇḍito mahāpañño paṇḍito mahāpaññoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante paṇḍito mahāpañño hotī"ti. Evaṁ bhante. Idha bhikkhu paṇḍito mahāpañño nevattabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti,

---

1. Bahu kho bhikkhu mayā dhammo desito (Ka)

na ubhayabyābādhāya ceteti, attahitaparahita-ubhayahitasabbalokahibhameva cintayamāno cinteti. Evaṁ kho bhikkhu paṇḍito mahāpañño hotīti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Vassakārasutta

187. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Bhagavantaṁ etadavoca—

Jāneyya nu kho bho Gotama asappuriso asappurisaṁ "asappuriso ayaṁ bhavan"ti, aṭṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa anavakāso yaṁ asappuriso asappurisaṁ jāneyya "asappuriso ayaṁ bhavan"ti. Jāneyya pana bho Gotama asappuriso appurisaṁ "sappuriso ayaṁ bhavan"ti, etampi kho brāhmaṇa aṭṭhānaṁ anavakāso, yaṁ asappuriso appurisaṁ jāneyya "sappuriso ayaṁ bhavan"ti. Jāneyya nu kho bho Gotama sappuriso sappurisaṁ "sappuriso ayaṁ bhavan"ti. Ṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa vijjati, yaṁ sappuriso sappurisaṁ jāneyya "sappuriso ayaṁ bhavan"ti. Jāneyya pana bho Gotama sappuriso asappurisaṁ "asappuriso ayaṁ bhavan"ti, etampi kho brāhmaṇa ṭhānaṁ vijjati, yaṁ sappuriso asappurisaṁ jāneyya "asappuriso ayaṁ bhavan"ti.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāva subhāsitaṁ cidaṁ bhotā Gotamena "aṭṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa anavakāso yaṁ asappuriso asappurisaṁ jāneyya 'asappuriso ayaṁ bhavan'ti, etampi kho brāhmaṇa aṭṭhānaṁ anavakāso, yaṁ asappuriso sappurisaṁ jāneyya 'sappuriso ayaṁ bhavan'ti. Ṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa vijjati, yaṁ sappuriso sappurisaṁ jāneyya 'sappuriso ayaṁ bhavan'ti. Etampi kho brāhmaṇa ṭhānaṁ vijjati, yaṁ sappuriso asappurisaṁ jāneyya 'asappuriso ayaṁ bhavan'ti".

Ekamidaṁ bho Gotama samayaṁ Todeyyassa brāhmaṇassa parisati parūpārambhaṁ vattenti "bālo ayaṁ rājā Eḷeyyo samaṇe Rāmaputte abhippasanno, samaṇe ca pana Rāmaputte evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ karoti,

yadidaṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikamman"ti. Imepi rañño Eḷeyyassa parihārakā bālā Yamako Moggallo[1] Uggo Nāvindakī Gandhabbo Aggivesso, ye samaṇe Rāmaputte abhippasannā, samaṇe ca pana Rāmaputte evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ karonti, yadidaṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammanti. Tyāssudaṁ Todeyyo brāhmaṇo iminā nayena neti. Taṁ kiṁ maññanti bhonto, paṇḍito rājā Eḷeyyo karaṇīyādhikaraṇīyesu vacanīyādhivacanīyesu alamatthadasatarehi alamatthadasataroti. Evaṁ bho paṇḍito rājā Eḷeyyo karaṇīyādhikaraṇīyesu vacanīyādhivacanīyesu alamatthadasatarehi alamatthadasataroti.

Yasmā ca kho bho samaṇo Rāmaputto raññā Eḷeyyena paṇḍitena paṇḍitataro karaṇīyādhikaraṇīyesu vacanīyādhivacanīyesu, alamatthadasatarena alamatthadasataro, tasmā rājā Eḷeyyo samaṇe Rāmaputte abhippasanno, samaṇe ca pana Rāmaputte evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ karoti, yadidaṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ.

Taṁ kiṁ maññanti bhonto, paṇḍitā rañño Eḷeyyassa parihārakā Yamako Moggallo Uggo Nāvindakī Gandhabbo Aggivesso karaṇīyādhikaraṇīyesu vacanīyādhivacanīyesu alamatthadasatarehi alamatthadasatarehi alamatthadasatarāti. Evaṁ bho paṇḍitā rañño Eḷeyyassa parihārakā Yamako Moggallo Uggo Nāvindakī Gandhabbo Aggivesso karaṇīyādhikaraṇīyesu vacanīyādhivacanīyesu alamatthadasatarehi alamatthadasatarāti.

Yasmā ca kho bho samaṇo Rāmaputto rañño Eḷeyyassa parihārakehi paṇḍitehi paṇḍitataro karaṇīyādhikaraṇīyesu vacanīyādhivacanīyesu alamatthadasatarehi alamatthadasataro, tasmā rañño Eḷeyyassa parihārakā samaṇe Rāmaputte abhippasannā, samaṇe ca pana Rāmaputte evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ karonti, yadidaṁ abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammanti.

Acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāva subhāsitaṁ cidaṁ bhotā Gotamena "aṭṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa anavakāso, yaṁ

---

1. Puggalo (Ka)

asappuriso asappurisaṁ jāneyya ‘asappuriso ayaṁ bhavan’ti. Etampi kho brāhmaṇa aṭṭhānaṁ anavakāso, yaṁ asappuriso sappurisaṁ jāneyya ‘sappuriso ayaṁ bhavan’ti. Ṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa vijjati, yaṁ sappuriso sappurisaṁ jāneyya ‘sappuriso ayaṁ bhavan’ti. Etampi kho brāhmaṇa ṭhānaṁ vijjati, yaṁ sappuriso asappurisaṁ jāneyya ‘asappuriso ayaṁ bhavan’ti. Handa ca dāni mayaṁ bho Gotama gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyāti. Yassadāni tvaṁ brāhmaṇa kālaṁ maññasīti. Atha kho Vassakāro brāhmaṇo Magadhamahāmatto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmīti.  . Sattamaṁ.

## 8. Upakasutta

188. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Atha kho Upako Maṇḍikāputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Upako Maṇḍikāputto Bhagavantaṁ etadavoca—

Ahaṁ hi bhante evaṁvādī evaṁdiṭṭhi “yo koci parūpārambhaṁ vatteti, parūpārambhaṁ vattento sabbo so[1] na upapādeti, anupapādento gārayho hoti upavajjo”ti. Parūpārambhaṁ ce Upaka vatteti, parūpārambhaṁ vattento na upapādeti, anupapādento gārayho hoti upavajjo. Tvaṁ kho Upaka parūpārambhaṁ vattesi, parūpārambhaṁ vattento na upapādesi, anupapādento gārayho hosi upavajjoti. Seyyathāpi bhante ummujjamānakaṁyeva mahatā pāsena bandheyya, evamevaṁ kho ahaṁ bhante ummujjamānakoyeva Bhagavatā mahatā vādapāsena[2] baddhoti.

“Idaṁ akusalan”ti kho Upaka mayā paññattaṁ, tattha aparimāṇā padā aparimāṇā byañjanā aparimāṇā Tathāgatassa dhammadesanā “itipidaṁ akusalan”ti. “Taṁ kho panidaṁ akusalaṁ pahātabban”ti kho Upaka mayā paññattaṁ, tattha aparimāṇā padā aparimāṇā byañjanā aparimāṇā Tathāgatassa dhammadesanā ‘itipidaṁ akusalaṁ pahātabban”ti.

---

1. Sabbaso (Sī, I)　　2. Mahatā pāsena (Ka)

“Idaṁ kusalan”ti kho Upaka mayā paññattaṁ, tattha aparimāṇā padā aparimāṇā byāñjanā aparimāṇā Tathāgatassa dhammadesanā “itipidaṁ kusalan”ti, “taṁ kho panidaṁ kusalaṁ bhāvetabban”ti kho Upaka mayā paññattaṁ, tattha aparimāṇā padā aparimāṇā byañjanā aparimāṇā Tathāgatassa dhammadesanā “itipidaṁ kusalaṁ bhāvetabban”ti.

Atha kho Upako Maṇḍikāputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa ārocesi.

Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto kupito anattamano Upakaṁ Maṇḍikāputtaṁ etadavoca “yāva dhaṁsī vatāyaṁ Loṇakāradārako yāva mukharo yāva pagabbo, yatra hi nāma taṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ āsādetabbaṁ maññissati, apehi tvaṁ Upaka vinassa, mā taṁ addasan”ti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Sacchikaraṇīyasutta

189. Cattārome bhikkhave sacchikaraṇīyā dhammā. Katame cattāro? Atthi bhikkhave dhammā kāyena sacchikaraṇīyā, atthi bhikkhave dhammā satiyā sacchikaraṇīyā, atthi bhikkhave dhammā cakkhunā sacchikaraṇīyā, atthi bhikkhave dhammā paññāya sacchikaraṇīyā. Katame ca bhikkhave dhammā kāyena sacchikaraṇīyā? Aṭṭha vimokkhā bhikkhave kāyena sacchikaraṇīyā.

Katame ca bhikkhave dhammā satiyā sacchikaraṇīyā? Pubbenivāso bhikkhave satiyā sacchikaraṇīyo.

Katame ca bhikkhave dhammā cakkhunā sacchikaraṇīyā? Sattānaṁ cutūpapāto bhikkhave cakkhunā sacchikaraṇīyo.

Katame ca bhikkhave dhammā paññāya sacchikaraṇīyā? Āsavānaṁ khayo bhikkhave paññāya sacchikaraṇīyo. Ime kho bhikkhave cattāro sacchikaraṇīyā dhammāti. . Navamaṁ.

## 10. Uposathasutta

190. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Bhagavā tadahuposathe bhikkhusaṁghaparivuto nisinno hoti. Atha kho Bhagavā tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā bhikkhū āmantesi—

Apalāpāyaṁ bhikkhave parisā nippalāpāyaṁ bhikkhave parisā suddhā sāre patiṭṭhitā. Tathārūpo ayaṁ bhikkhave bhikkhusaṁgho, tathārūpāyaṁ bhikkhave parisā, yathārūpā parisā dullabhā dassanāyapi lokasmiṁ. Tathārūpo ayaṁ bhikkhave bhikkhusaṁgho, tathārūpāyaṁ bhikkhave parisā, yathārūpā parisā āhuneyyā pāhuneyyā dakkhiṇeyyā añjalikaraṇīyā anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Tathārūpo ayaṁ bhikkhave bhikkhusaṁgho, tathārūpāyaṁ bhikkhave parisā, yathārūpāya parisāya appaṁ dinnaṁ bahu hoti, bahu dinnaṁ bahutaraṁ. Tathārūpo ayaṁ bhikkhave bhikkhusaṁgho, tathārūpāyaṁ bhikkhave parisā, yathārūpaṁ parisaṁ alaṁ yojanagaṇanānipi dassanāya gantuṁ api puṭosenāpi. Tathārūpo ayaṁ bhikkhave bhikkhusaṁgho. (Tathārūpāyaṁ bhikkhave parisā)[1].

Santi bhikkhave bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe devappattā viharanti, santi bhikkhave bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe brahmappattā viharanti, santi bhikkhave bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe āneñjappattā viharanti, santi bhikkhave bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe ariyappattā viharanti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu devappatto hoti? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu devappatto hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu brahmappatto hoti? Idha bhikkhave bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Karuṇā. Muditā.

---

1. ( ) Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu natthi.

Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu brāhmappatto hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu āneñjappatto hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu āneñjappatto hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu ariyappatto hoti? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ariyappatto hotīti. . Dasamaṁ.

Brāhmaṇavaggo[1] catuttho.

### Tassuddānaṁ

Yodhā Pāṭibhogasutaṁ, Abhayaṁ Brāhmaṇasaccena pañcamaṁ.
Ummaggavassakāro, Upako Sacchikiriyā ca Uposathoti.

---

## (20) 5. Mahāvagga

### 1. Sotānugatasutta

191. Sotānugatānaṁ bhikkhave dhammānaṁ vacasā paricitānaṁ manasānupekkhitānaṁ diṭṭhiyā suppaṭividdhānaṁ cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhā.

---

1. Yodhājīvavaggo (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati[1] kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha sukhino dhammapadā plavanti[2]. Dandho bhikkhave satuppādo, atha so satto khippaṁyeva visesagāmī hoti. Sotānugatānaṁ bhikkhave dhammānaṁ vacasā paricitānaṁ manasānupekkhitānaṁ diṭṭhiyā suppaṭividdhānaṁ ayaṁ paṭhamo ānisaṁso pāṭikaṅkho.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha na heva kho sukhino dhammapadā plavanti, api ca kho bhikkhu iddhimā cetovasippatto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti. Tassa evaṁ hoti "ayaṁ vā so dhammavinayo, yatthāhaṁ pubbe brahmacariyaṁ acarin"ti. Dandho bhikkhave satuppādo, atha so satto khippameva visesagāmī hoti. Seyyathāpi bhikkhave puriso kusalo bherisaddassa, so addhānamaggappaṭipanno bherisaddaṁ suṇeyya, tassa na heva kho assa kaṅkhā vā vimati vā "bherisaddo nu kho, na nu kho bherisaddo"ti, atha kho "bherisaddo"tveva niṭṭhaṁ gaccheyya. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha na heva kho sukhino dhammapadā plavanti, api ca kho bhikkhu iddhimā cetovasippatto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti. Tassa evaṁ hoti "ayaṁ vā so dhammavinayo, yatthāyaṁ pubbe brahmacariyaṁ acarin"ti. Dandho bhikkhave satuppādo, atha so satto khippaṁyeva visesagāmī hoti. Sotānugatānaṁ bhikkhave

---

1. Muṭṭhassatī (Sī) 2. Pilapanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

dhammānaṁ vacasā paricitānaṁ manasānupekkhitānaṁ diṭṭhiyā suppaṭividdhānaṁ ayaṁ dutiyo ānisaṁso pāṭikaṅkho.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha na heva kho sukhino dhammapadā plavanti, napi bhikkhu iddhimā cetovasippatto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti, api ca kho devaputto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti. Tassa evaṁ hoti "ayaṁ vā so dhammavinayo, yatthāhaṁ pubbe brahmacariyaṁ acarin"ti. Dandho bhikkhave satuppādo, atha so satto khippaṁyeva visesagāmī hoti. Seyyathāpi bhikkhave puriso kusalo saṅkhasaddassa, so addhānamaggappaṭipanno saṅkhasaddaṁ suṇeyya, tassa na heva kho assa kaṅkhā vā vimati vā "saṅkhasaddo nu kho, na nu kho saṅkhasaddo"ti. Atha kho "saṅkhasaddo"tveva niṭṭhaṁ gaccheyya. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha na heva kho sukhino dhammapadā plavanti, napi bhikkhu iddhimā cetovasippatto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti, api ca kho devaputto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti. Tassa evaṁ hoti "ayaṁ vā so dhammavinayo, yatthāhaṁ pubbe brahmacariyaṁ acarin"ti. Dandho bhikkhave satuppādo, atha so satto khippaṁyeva visesagāmī hoti. Sotānugatānaṁ bhikkhave dhammānaṁ vacasā paricitānaṁ manasānupekkhitānaṁ diṭṭhiyā suppaṭividdhānaṁ ayaṁ tatiyo ānisaṁso pāṭikaṅkho.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha na heva kho sukhino dhammapadā plavanti, napi bhikkhu iddhimā cetovasippatto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti, napi devaputto

devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti, api ca kho opapātiko opapātikaṁ sāreti "sarasi tvaṁ mārisa, sarasi tvaṁ mārisa, yattha mayaṁ pubbe brahmacariyaṁ acarimhā"ti. So evamāha "sarāmi mārisa, sarāmi mārisā"ti. Dandho bhikkhave satuppādo, atha so satto khippaṁyeva visesagāmī hoti. Seyyathāpi bhikkhave dve sahāyakā sahapaṁsukīḷikā[1], te kadāci karahaci aññamaññaṁ samāgaccheyyuṁ, añño pana[2] sahāyako sahāyakaṁ evaṁ vadeyya "idampi samma sarasi, idampi samma sarasī"ti. So evaṁ vadeyya "sarāmi samma, sarāmi sammā"ti. Evamevaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ, tassa te dhammā sotānugatā honti vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. So muṭṭhassati kālaṁ kurumāno aññataraṁ devanikāyaṁ upapajjati, tassa tattha na heva kho sukhino dhammapadā plavanti, napi bhikkhu iddhimā cetovasippatto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti, napi devaputto devaparisāyaṁ dhammaṁ deseti, api ca kho opapātiko opapātikaṁ sāreti "sarasi tvaṁ mārisa, sarasi tvaṁ mārisa, yattha mayaṁ pubbe brahmacariyaṁ acarimhā"ti. So evamāha "sarāmi mārisa, sarāmi mārisā"ti. Dandho bhikkhave satuppādo, atha kho so satto khippaṁyeva visesagāmī hoti. Sotānugatānaṁ bhikkhave dhammānaṁ vacasā paricitānaṁ manasānupekkhitānaṁ diṭṭhiyā suppaṭividdhānaṁ ayaṁ catuttho ānisaṁso pāṭikaṅkho. Sotānugatānaṁ bhikkhave dhammānaṁ vacasā paricitānaṁ manasānupekkhitānaṁ diṭṭhiyā suppaṭividdhānaṁ ime cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Ṭhānasutta

192. Cattārimāni bhikkhave ṭhānāni catūhi ṭhānehi veditabbāni. Katamāni cattāri? Saṁvāsena bhikkhave sīlaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Saṁvohārena bhikkhave soceyyaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Āpadāsu bhikkhave thāmo veditabbo, so ca kho dīghena

1. Sahapaṁsukīḷakā (Syā, Kaṁ) 2. Samāgaccheyyuṁ, tamenaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Sākacchāya bhikkhave paññā veditabbā, sā ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenāti.

* "Saṁvāsena bhikkhave sīlaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ saṁvasamāno evaṁ jānāti "dīgharattaṁ kho ayamāyasmā khaṇḍakārī chiddakārī sabalakārī kammāsakārī na santatakārī na santatavutti[1] sīlesu dussīlo ayamāyasmā, nāyamāyasmā sīlavā"ti.

Idha pana bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ saṁvasamāno evaṁ jānāti "dīgharattaṁ kho ayamāyasmā akhaṇḍakārī acchiddakārī asabalakārī akammāsakārī santatakārī santatavutti sīlesu, sīlavā ayamāyasmā, nāyamāyasmā dussīlo"ti. "Saṁvāsena bhikkhave sīlaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ. (1)

"Saṁvohārena bhikkhave soceyyaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ saṁvoharamāno evaṁ jānāti "aññathā kho ayamāyasmā ekena eko voharati, aññathā dvīhi aññathā tīhi aññathā sambahulehi, vokkamati ayamāyasmā purimavohārā pacchimavohāraṁ, aparisuddhavohāro ayamāyasmā, nāyamāyasmā parisuddhavohāro"ti.

Idha pana bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ saṁvoharamāno evaṁ jānāti "yatheva kho ayamāyasmā ekena eko voharati, tathā dvīhi tathā tīhi tathā sambahulehi, nāyamāyasmā vokkamati purimavohārā pacchimavohāraṁ. Parisuddhavohāro ayamāyasmā, nāyamāyasmā

* Saṁ 1. 78 piṭṭhepi.

1. Satatavutti (Syā, Kaṁ)

aparisuddhavohāro”ti. “Saṁvohārena bhikkhave soceyyaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā”ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ. (2)

“Āpadāsu bhikkhave thāmo veditabbo, so ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā”ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha bhikkhave ekacco ñātibyasanena vā phuṭṭho samāno, bhogabyasanena vā phuṭṭho samāno, rogabyasanena vā phuṭṭho samāno na iti paṭisañcikkhati “tathābhūto kho ayaṁ lokasannivāso, tathābhūto ayaṁ attabhāvapaṭilābho, yathābhūte lokasannivāse yathābhūte attabhāvapaṭilābhe aṭṭha lokadhammā lokaṁ anuparivattanti, loko ca aṭṭha lokadhamme anuparivattati—lābho ca alābho ca yaso ca ayaso ca nindā ca pasaṁsā ca sukhañca dukkhañcā”ti. So ñātibyasanena vā phuṭṭho samāno, bhogabyasanena vā phuṭṭho samāno, rogabyasanena vā phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjati.

Idha pana bhikkhave ekacco ñātibyasanena vā phuṭṭho samāno, bhogabyasanena vā phuṭṭho samāno, rogabyasanena vā phuṭṭho samāno iti paṭisañcikkhati “tathābhūto kho ayaṁ lokasannivāso, tathābhūto ayaṁ attabhāvapaṭilābho, yathābhūte lokasannivāse yathābhūte attabhāvapaṭilābhe aṭṭha lokadhammā lokaṁ anuparivattanti, loko ca aṭṭha lokadhamme anuparivattati—lābho ca alābho ca yaso ca ayaso ca nindā ca pasaṁsā ca sukhañca dukkhañcā”ti. So ñātibyasanena vā phuṭṭho samāno, bhogabyasanena vā phuṭṭho samāno, rogabyasanena vā phuṭṭho samāno na socati na kilamati na paridevati na urattāḷiṁ kandati na sammohaṁ āpajjati. “Āpadāsu bhikkhave thāmo veditabbo, so ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā”ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ. (3)

“Sākacchāya bhikkhave paññā veditabbā, sā ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no

duppaññenā”ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ sākacchāyamāno evaṁ jānāti “yathā kho imassa āyasmato ummaggo yathā ca abhinīhāro yathā ca pañhāsamudāhāro, duppañño ayamāyasmā, nāyamāyasmā paññavā. Taṁ kissa hetu? Tathā hi ayamāyasmā na ceva gambhīraṁ atthapadaṁ udāharati santaṁ paṇītaṁ atakkāvacaraṁ nipuṇaṁ paṇḍitavedanīyaṁ. Yañca ayamāyasmā dhammaṁ bhāsati, tassa ca nappaṭibalo saṁkhittena vā vitthārena vā atthaṁ ācikkhituṁ desetuṁ paññāpetuṁ paṭṭhapetuṁ vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātuṁ. Duppañño ayamāyasmā, nāyamāyasmā paññavā”ti.

Seyyathāpi bhikkhave cakkhumā puriso udakarahadassa tīre ṭhito passeyya parittaṁ macchaṁ ummujjamānaṁ. Tassa evamassa “yathā kho imassa macchassa ummaggo yathā ca ūmighāto yathā ca vegāyitattaṁ, paritto ayaṁ maccho, nāyaṁ maccho mahanto”ti. Evamevaṁ kho bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ sākacchāyamāno evaṁ jānāti “yathā kho imassa āyasmato ummaggo yathā ca abhinīhāro yathā ca pañhāsamudāhāro, duppañño ayamāyasmā, nāyamāyasmā paññavā. Taṁ kissa hetu? Tathā hi ayamāyasmā na ceva gambhīraṁ atthapadaṁ udāharati santaṁ paṇītaṁ atakkāvacaraṁ nipuṇaṁ paṇḍitavedanīyaṁ. Yañca ayamāyasmā dhammaṁ bhāsati, tassa ca napaṭibalo saṁkhittena vā vitthārena vā atthaṁ ācikkhituṁ desetuṁ paññāpetuṁ paṭṭhapetuṁ vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātuṁ. Duppañño ayamāyasmā, nāyamāyasmā paññavā”ti.

Idha pana bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ sākacchāyamāno evaṁ jānāti “yathā kho imassa āyasmato ummaggo yathā ca abhinīhāro yathā ca pañhāsamudāhāro, paññavā ayamāyasmā, nāyamāyasmā duppañño. Taṁ kissa hetu? Tathā hi ayamāyasmā gambhīrañceva atthapadaṁ udāharati santaṁ paṇītaṁ atakkāvacaraṁ nipuṇaṁ paṇḍitavedanīyaṁ. Yañca ayamāyasmā dhammaṁ bhāsati, tassa ca paṭibalo saṁkhittena vā vitthārena vā atthaṁ ācikkhituṁ desetuṁ paññāpetuṁ paṭṭhapetuṁ vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātuṁ. Paññavā ayamāyasmā, nāyamāyasmā duppañño”ti.

Seyyathāpi bhikkhave cakkhumā puriso udakarahadassa tīre ṭhito passeyya mahantaṁ macchaṁ ummujjamānaṁ. Tassa evamassa "yathā kho imassa macchassa ummaggo yathā ca ūmighāto yathā ca vegāyitattaṁ, mahanto ayaṁ maccho, nāyaṁ maccho paritto"ti. Evamevaṁ kho bhikkhave puggalo puggalena saddhiṁ sākacchāyamāno evaṁ jānāti "yathā kho imassa āyasmato ummaggo yathā ca abhinīhāro yathā ca pañhāsamudāhāro, paññavā ayamāyasmā, nāyamāyasmā duppañño. Taṁ kissa hetu? Tathā hi ayamāyasmā gambhīrañceva atthapadaṁ udāharati santaṁ paṇītaṁ atakkāvacaraṁ nipuṇaṁ paṇḍitavedanīyaṁ. Yañca ayamāyasmā dhammaṁ bhāsati, tassa ca paṭibalo saṁkhittena vā vitthārena vā atthaṁ ācikkhituṁ desetuṁ paññāpetuṁ paṭṭhapetuṁ vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātuṁ. Paññavā ayamāyasmā, nāyamāyasmā duppañño"ti. (4)

"Sākacchāya bhikkhave paññā veditabbā, sā ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri ṭhānāni imehi catūhi ṭhānehi veditabbānīti. . Dutiyaṁ.

## 3. Bhaddiyasutta

193. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Atha kho Bhaddiyo Licchavi yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Bhaddiyo Licchavi Bhagavantaṁ etadavoca—

"Sutaṁ metaṁ bhante 'māyāvī samaṇo Gotamo āvaṭṭaniṁ māyaṁ[1] jānāti, yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetī'ti. Ye te bhante evamāhaṁsu 'māyāvī samaṇo Gotamo āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti, yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetī'ti. Kacci te bhante Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa ca anudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānupāto gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchati, anabbhakkhātukāmā hi mayaṁ bhante Bhagavantan"ti.

1. Āvaṭṭanīmāyaṁ (Sī), āvaṭṭanimāyaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) Ma 2. 38 piṭṭhepi passitabbaṁ.

Etha tumhe Bhaddiya, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Bhaddiya attanāva jāneyyātha "ime dhammā akusalā, ime dhammā sāvajjā, ime dhammā viññugarahitā, ime dhammā samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantī"ti, atha tumhe Bhaddiya pajaheyyātha.

Taṁ kiṁ maññatha Bhaddiya, lobho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Ahitāya bhante. Luddho panāyaṁ Bhaddiya purisapuggalo lobhena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya[1] samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Bhaddiya, doso purisassa -pa- moho purisassa -pa- sārambho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Ahitāya bhante. Sāraddho panāyaṁ Bhaddiya purisapuggalo sārambhena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇati, parampi tathattāya samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Bhaddiya, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Akusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Sāvajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññugarahitā bhante. Samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti no vā kathaṁ vā ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti, evaṁ no ettha hotīti.

Iti kho Bhaddiya yaṁ taṁ te avocumhā "etha tumhe Bhaddiya, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Bhaddiya attanāva

---

1. Tadatthāya (Ka) heṭṭhā 191 piṭṭhepi.

jāneyyātha 'ime dhammā akusalā, ime dhammā sāvajjā, ime dhammā viññugarahitā, ime dhammā samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattantī'ti, atha tumhe Bhaddiya pajaheyyāthā"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Etha tumhe Bhaddiya, mā anussavena mā paramparāya mā itikirāya mā piṭakasampadānena mā takkahetu mā nayahetu mā ākāraparivitakkena mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā mā bhabbarūpatāya mā samaṇo no garūti. Yadā tumhe Bhaddiya attanāva jāneyyātha "ime dhammā kusalā, ime dhammā anavajjā ime dhammā viññuppasatthā, ime dhammā samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantī"ti. Atha tumhe Bhaddiya upasampajja vihareyyāthāti.

Taṁ kiṁ maññatha Bhaddiya, alobho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Hitāya bhante. Aluddho panāyaṁ Bhaddiya purisapuggalo lobhena anabhibhūto apariyādinnacitto neva pāṇaṁ hanati, na adinnaṁ ādiyati, na paradāraṁ gacchati, na musā bhaṇati, parampi tathattāya na samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Bhaddiya, adoso purisassa -pa- amoho purisassa -pa- asārambho purisassa ajjhattaṁ uppajjamāno uppajjati hitāya vā ahitāya vāti. Hitāya bhante. Asāraddho panāyaṁ Bhaddiya purisapuggalo sārambhena anabhibhūto apariyādinnacitto neva pāṇaṁ hanati, na adinnaṁ ādiyati, na paradāraṁ gacchati. Na musā bhaṇati, parampi tathattāya na samādapeti, yaṁ'sa hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññatha Bhaddiya, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Kusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Anavajjā bhante. Viññugarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññuppasatthā bhante. Samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā hitāya sukhāya saṁvattanti, evaṁ no ettha hotīti.

Iti kho Bhaddiya yaṁ taṁ te avocumhā "ettha tumhe Bhaddiya, mā anussavena, mā paramparāya, mā itikirāya, mā piṭakasampadānena, mā takkahetu, mā nayahetu, mā ākāraparivitakkena, mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā, mā bhabbarūpatāya, mā samaṇo no garū"ti. Yadā tumhe Bhaddiya attanāva jāneyyātha "ime dhammā kusalā, ime dhammā anavajjā, ime dhammā viññuppasatthā, ime dhammā samattā samādinnā hitāya sukhāya saṁvattantī"ti. Atha tumhe Bhaddiya upasampajja vihareyyāthāti, iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

Ye kho te Bhaddiya loke santo sappurisā, te sāvakaṁ evaṁ samādapenti ehi tvaṁ ambho purisa lobhaṁ vineyya[1] viharāhi, lobhaṁ vineyya[1] viharanto na lobhajaṁ kammaṁ karissasi kāyena vācāya manasā. Dosaṁ vineyya viharāhi, dosaṁ vineyya viharanto na dosajaṁ kammaṁ karissasi kāyena vācāya manasā. Mohaṁ vineyya viharāhi, mohaṁ vineyya viharanto na mohajaṁ kammaṁ karissasi kāyena vācāya manasā. Sārambhaṁ vineyya viharāhi, sārambhaṁ vineyya viharanto na sārambhajaṁ kammaṁ karissasi kāyena vācāya manasāti.

Evaṁ vutte Bhaddiyo Licchavi Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante -pa- upāsakaṁ maṁ bhante Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Api nu tāhaṁ Bhaddiya evaṁ avacaṁ "ehi me tvaṁ Bhaddiya sāvako hoti, ahaṁ Satthā bhavissāmī"ti. No hetaṁ bhante. Evaṁvādiṁ kho maṁ Bhaddiya evamakkhāyiṁ "eke samaṇabrāhmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti māyāvī samaṇo Gotamo āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti, yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetī"ti. Bhaddikā bhante āvaṭṭanī māyā, kalyāṇī bhante āvaṭṭanī māyā. Piyā me bhante ñātisālohitā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, piyānampi me assa ñātisālohitānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe cepi bhante khattiyā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, sabbesampissa khattiyānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe cepi bhante brāhmaṇā.

---

1. Vineyya vineyya (Sī, Syā, Kaṁ)

Vessā. Suddā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, sabbesampissa suddānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Evametaṁ Bhaddiya evametaṁ Bhaddiya, sabbe cepi Bhaddiya khattiyā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ akusaladhammappahānāya kusaladhammūpasampadāya, sabbesampissa khattiyānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe cepi Bhaddiya brāhmaṇā. Vessā. Suddā āvaṭṭeyyuṁ akusaladhammappahānāya kusaladhammūpasampadāya, sabbesampissa suddānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sadevako cepi Bhaddiya loko samārako sabrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ[1] akusaladhammappahānāya kusaladhammūpasampadāya, sadevakassapissa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Ime cepi Bhaddiya mahāsālā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ akusaladhammappahānāya kusaladhammūpasampadāya, imesampissa mahāsālānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya ( )[2], ko pana vādo manussabhūtassāti. . Tatiyaṁ.

## 4. Sāmugiyasutta

194. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Koliyesu viharati Sāmugaṁ nāma[3] Koliyānaṁ nigamo, atha kho sambahulā Sāmugiyā Koliyaputtā yenāyasmā Ānando tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinne kho te Sāmugiye Koliyaputte āyasmā Ānando etadavoca—

Cattārimāni Byagghapajjā pārisuddhipadhāniyaṅgāni tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sammadakkhātāni sattānaṁ visuddhiyā sokaparidevānaṁ[4] samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya. Katamāni cattāri? Sīlapārisuddhipadhāniyaṅgaṁ cittapārisuddhipadhāniyaṅgaṁ diṭṭhipārisuddhipadhāniyaṅgaṁ vimuttipārisuddhipadhāniyaṅgaṁ.

---

1. Āvaṭṭeyya (?)
2. (Sace ceteyyuṁ) (Sī, Syā, Kaṁ, I), (Āvaṭṭeyyuṁ) (Ka) Aṁ 3. 88 piṭṭhepi.
3. Sāpūgaṁ nāma (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Sokapariddavānaṁ (Sī)

Katamañca Byagghapajjā sīlapārisuddhipadhāniyaṅgaṁ? Idha Byagghapajjā bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Ayaṁ vuccati Byagghapajjā sīlapārisuddhi. "Iti evarūpiṁ sīlapārisuddhiṁ aparipūraṁ vā paripūressāmi, paripūraṁ vā tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññañca. Idaṁ vuccati Byagghapajjā sīlapārisuddhipadhāniyaṅgaṁ.

Katamañca Byagghapajjā cittapārisuddhipadhāniyaṅgaṁ? Idha Byagghapajjā bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Byagghapajjā cittapārisuddhi. "Iti evarūpiṁ cittapārisuddhiṁ aparipūraṁ vā paripūressāmi, paripūraṁ vā tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññañca. Idaṁ vuccati Byagghapajjā cittapārisuddhipadhāniyaṅgaṁ.

Katamañca Byagghapajjā diṭṭhipārisuddhipadhāniyaṅgaṁ? Idha Byagghapajjā bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Ayaṁ vuccati Byagghapajjā diṭṭhipārisuddhi. "Iti evarūpiṁ diṭṭhipārisuddhiṁ aparipūraṁ vā -pa- tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññañca. Idaṁ vuccati Byagghapajjā diṭṭhipārisuddhipadhāniyaṅgaṁ.

Katamañca Byagghapajjā vimuttipārisukkhipadhāniyaṅgaṁ? Sa kho so Byagghapajjā ariyasāvako iminā ca sīlapārisuddhipadhāniyaṅgena samannāgato iminā ca cittapārisuddhipadhāniyaṅgena samannāgato iminā ca diṭṭhipārisuddhipadhāniyaṅgena samannāgato rajanīyesu dhammesu cittaṁ virājeti, vimocanīyesu dhammesu cittaṁ vimoceti. So rajanīyesu dhammesu cittaṁ virājetvā vimocanīyesu dhammesu cittaṁ vimocetvā sammāvimuttiṁ phusati. Ayaṁ vuccati Byagghapajjā vimuttipārisuddhi. "Iti evarūpiṁ vimuttipārisuddhiṁ aparipūraṁ vā paripūressāmi, paripūraṁ vā tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti yo tattha chando ca vāyāmo ca ussāho ca ussoḷhī ca appaṭivānī ca sati ca sampajaññañca. Idaṁ vuccati Byagghapajjā vimuttipārisuddhipadhāniyaṅgaṁ.

Imāni kho Byagghapajjā cattāri pārisuddhipadhāniyaṅgāni tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sammadakkhātāni sattānaṁ visuddhiyā sokaparidevānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāyāti. . Catutthaṁ.

## 5. Vappasutta

195. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Atha kho Vappo Sakko Nigaṇṭhasāvako yenāyasmā Mahāmoggallāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Vappaṁ Sakkaṁ Nigaṇṭhasāvakaṁ āyasmā Mahāmoggallāno etadavoca—

Idhassa Vappa kāyena saṁvuto vācāya saṁvuto manasā saṁvuto avijjāvirāgā vijjuppādā passasi no tvaṁ Vappa taṁ ṭhānaṁ, yatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ[1] abhisamparāyanti. Passāmahaṁ bhante taṁ ṭhānaṁ idhassa bhante pubbe pāpakammaṁ kataṁ avipakkavipākaṁ, tatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ abhisamparāyanti. Ayañceva kho pana āyasmato Mahāmoggallānassa Vappena Sakkena Nigaṇṭhasāvakena saddhiṁ antarākathā vippakatā hoti.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena upaṭṭhānasālā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etadavoca—

Kāya nuttha Moggallāna etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatāti. Idhāhaṁ bhante Vappaṁ Sakkaṁ Nigaṇṭhasāvakaṁ etadavocaṁ “idhassa Vappa kāyena saṁvuto vācāya saṁvuto manasā saṁvuto avijjāvirāgā vijjuppādā passasi no tvaṁ Vappa taṁ ṭhānaṁ, yatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ abhisamparāyan”ti. Evaṁ vutte bhante Vappo Sakko Nigaṇṭhasāvako maṁ etadavoca “passāmahaṁ bhante taṁ ṭhānaṁ idhassa bhante pubbe pāpakammaṁ kataṁ avipakkavipākaṁ, tatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ

1. Anvāssaveyyuṁ (Ka)

abhisamparāyan"ti. Ayaṁ kho no bhante Vappena Sakkena Nigaṇṭhasāvakena saddhiṁ antarākathā vippakatā, atha Bhagavā anuppattoti.

Atha kho Bhagavā Vappaṁ Sakkaṁ ngaṇṭhasāvakaṁ etadavoca "sace me tvaṁ Vappa anuññeyyañceva anujāneyyāsi, paṭikkositabbañca paṭikkoseyyāsi, yassa ca me bhāsitassa atthaṁ na jāneyyāsi, mamevettha uttari paṭipuccheyyāsi 'idaṁ bhante kathaṁ, imassa ko attho'ti, siyā no ettha kathāsallāpo"ti. Anuññeyyañcevāhaṁ bhante Bhagavato anujānissāmi, paṭikkositabbañca paṭikkosissāmi, yassa cāhaṁ Bhagavato bhāsitassa atthaṁ na jānissāmi, Bhagavantaṁyevettha uttari paṭipucchissāmi "idaṁ bhante kathaṁ, imassa ko attho"ti, hotu no ettha kathāsallāpoti.

Taṁ kiṁ maññasi Vappa, ye kāyasamārambhapaccayā uppajjanti āsavā vighātapariḷāhā, kāyasamārambhā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhi[1]. Passasi no tvaṁ Vappa taṁ ṭhānaṁ, yatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ abhisamparāyanti. No hetaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Vappa, ye vacīsamārambhapaccayā uppajjanti āsavā vighātapariḷāhā, vacīsamārambhā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhi. Passasi no tvaṁ Vappa taṁ ṭhānaṁ, yatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ abhisamparāyanti. No hetaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Vappa, ye manosamārambhapaccayā uppajjanti āsavā vighātapariḷāhā, manosamārambhā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā

1. Viññūhīti (Sī, I, Ka) Saṁ 2. 520 piṭṭhe passitabbaṁ.

opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhi. Passasi no tvaṁ Vappa taṁ ṭhānaṁ, yatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ abhisamparāyanti. No hetaṁ bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Vappa ye avijjāpaccayā uppajjanti āsavā vighātapariḷhāhā, avijjāvirāgā vijjuppādā evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. So navañca kammaṁ na karoti, purāṇañca kammaṁ phussa phussa byantīkaroti sandiṭṭhikā nijjarā akālikā ehipassikā opaneyyikā paccattaṁ veditabbā viññūhi. Passasi no tvaṁ Vappa taṁ ṭhānaṁ, yatonidānaṁ purisaṁ dukkhavedaniyā āsavā assaveyyuṁ abhisamparāyanti. No hetaṁ bhante.

Evaṁ sammā vimuttacittassa kho Vappa bhikkhuno cha satatavihārā adhigatā honti. So cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasaṁ sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno, so kāyapariyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno "kāyapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmī"ti pajānāti, jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno "jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmī"ti pajānāti, "kāyassa bhedā uddhaṁ jīvitapariyādānā idheva sabbavedayitāni anabhinanditāni sītī bhavissantī"ti pajānāti.

Seyyathāpi Vappa thūṇaṁ paṭicca chāyā paññāyati, atha puriso āgaccheyya kudālapiṭakaṁ ādāya. So taṁ thūṇaṁ mūle chindeyya, mūle chinditvā palikhaṇeyya, palikhaṇitvā mūlāni uddhareyya antamaso usīranāḷimattānipi[1]. So taṁ thūṇaṁ khaṇḍākhaṇḍikaṁ chindeyya, khaṇḍākhaṇḍikaṁ chetvā phāleyya, phāletvā sakalikaṁ sakalikaṁ kareyya, sakalikaṁ sakalikaṁ katvā vātātape visoseyya, vātātape visosetvā agginā ḍaheyya, agginā ḍahetvā masiṁ kareyya, masiṁ karitvā mahāvāte vā ophuṇeyya, nadiyā vā sīghasotāya pavāheyya,

---

1. Usīranāḷamattānipi (Sī)

evaṁ hissa Vappa yā thūṇaṁ paṭicca chāyā, sā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādammā.

Evamevaṁ kho Vappa evaṁ sammā vimuttacittassa bhikkhuno cha satatavihārā adhigatā honti, so cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasaṁ sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. So kāyapariyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno "kāyapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmī"ti pajānāti. Jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno "jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyāmī"ti pajānāti, "kāyassa bhedā uddhaṁ jīvitapariyādānā idheva sabbavedayitāni anabhinanditāni sītī bhavissantī"ti pajānāti.

Evaṁ vutte Vappo Sakko Nigaṇṭhasāvako Bhagavantaṁ etadavoca "seyyathāpi bhante puriso udayatthiko assapaṇiyaṁ poseyya, so udayañceva nādhigaccheyya, uttariñca kilamathassa vighātassa bhāgī assa. Evamevaṁ kho ahaṁ bhante udayatthiko bāle ngaṇṭhe payirupāsiṁ, svāhaṁ udayañceva nādhigacchiṁ, uttariñca kilamathassa vighātassa bhāgī ahosiṁ. Esāhaṁ bhante ajjatagge yo me bālesu ngaṇṭhesu pasādo, taṁ mahāvāte vā ophuṇāmi, nadiyā vā sīghasotāya pavāhemi. Abhikkantaṁ bhante -pa- upāsakaṁ maṁ bhante Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Pañcamaṁ.

## 6. Sāḷhasutta

196. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Atha kho Sāḷho ca Licchavi, Abhayo ca Licchavi yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Sāḷho Licchavi Bhagavantaṁ etadavoca—

"Santi bhante eke samaṇabrāhmaṇā dvayena oghassa nittharaṇaṁ paññapenti sīlavisuddhihetu ca tapojigucchāhetu ca, idha bhante Bhagavā kimāhā"ti.

Sīlavisuddhiṁ kho ahaṁ Sāḷha “aññataraṁ sāmaññaṅgan”ti vadāmi. Ye te Sāḷha samaṇabrāhmaṇā tapoji gucchāvādā tapojigucchāsārā tapojigucchā-allīnā viharanti, abhabbā te oghassa nittharaṇāya. Yepi te Sāḷha samaṇabrāhmaṇā aparisuddhakāyasamācārā aparisuddhavacīsamācārā aparisuddhamanosamācārā aparisuddhājīvā, abhabbā te ñāṇadassanāya anuttarāya sambodhāya.

Seyyathāpi Sāḷha puriso nadiṁ taritukāmo tiṇhaṁ kuṭhāriṁ[1] ādāya vanaṁ paviseyya, so tattha passeyya mahatiṁ sālalaṭṭhiṁ ujuṁ navaṁ akukkuccakajātaṁ. Tamenaṁ mūle chindeyya, mūle chetvā agge chindeyya, agge chetvā sākhāpalāsaṁ suvisodhitaṁ visodheyya, sākhāpalāsaṁ suvisodhitaṁ visodhetvā kuṭhārīhi taccheyya, kuṭhārīhi tacchetvā vāsīhi taccheyya, vāsīhi tacchetvā lekhaṇiyā likheyya, lekhaṇiyā likhitvā pāsāṇaguḷena dhoveyya[2], pāsāṇaguḷena dhovetvā nadiṁ patāreyya.

Taṁ kiṁ maññasi Sāḷha, bhabbo nu kho so puriso nadiṁ taritunti. No hetaṁ bhante. Taṁ kissa hetu? Asu hi bhante sālalaṭṭhi bahiddhā suparikammakatā anto avisuddhā, tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ “sālalaṭṭhi saṁsīdissati, puriso anayabyasanaṁ āpajjissatī”ti.

Evamevaṁ kho Sāḷha ye te samaṇabrāhmaṇā tapojigucchāvādā tapojigucchāsārā tapojigucchā-allīnā viharanti, abhabbā te oghassa nittharaṇāya. Yepi te Sāḷha samaṇabrāhmaṇā aparisuddhakāyasamācārā aparisuddhavacīsamācārā aparisuddhamanosamācārā aparisuddhājīvā, abhabbā te ñāṇadassanāya anuttarāya sambodhāya.

Ye ca kho te Sāḷha samaṇabrāhmaṇā na tapojigucchāvādā na tapojigucchāsārā na tapojigucchā-allīnā viharanti, bhabbā te oghassa nittharaṇāya. Yepi te Sāḷha samaṇabrāhmaṇā parisuddhakāyasamācārā parisuddhavacīsamācārā parisuddhamanosamācārā parisuddhājīvā, bhabbā te ñāṇadassanāya anuttarāya sambodhāya.

---

1. Kudhāriṁ (Ka) 2. Dhopeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Seyyathāpi Sāḷha puriso nadiṁ taritukāmo tiṇhaṁ kuṭhāriṁ ādāya vanaṁ paviseyya, so tattha passeyya mahatiṁ sālalaṭṭhiṁ ujuṁ navaṁ akukkuccakajātaṁ, tamenaṁ mūle chindeyya, mūle chinditvā agge chindeyya, agge chinditvā sākhāpalāsaṁ suvisodhitaṁ visodheyya, sākhāpalāsaṁ suvisodhitaṁ visodhetvā kuṭhārīhi taccheyya, kuṭhārīhi tacchetvā vāsīhi taccheyya, vāsīhi tacchetvā nikhādanaṁ ādāya anto suvisodhitaṁ visodheyya, anto suvisodhitaṁ visodhetvā lekhaṇiyā likheyya, lekhaṇiyā likhitvā pāsāṇaguḷena dhoveyya, pāsāṇaguḷena dhovetvā nāvaṁ kareyya, nāvaṁ katvā phiyārittaṁ[1] bandheyya, phiyārittaṁ bandhitvā nadiṁ patāreyya.

Taṁ kiṁ maññasi Sāḷha, bhabbo nu kho so puriso nadiṁ taritunti. Evaṁ bhante. Taṁ kissa hetu? Asu hi bhante sālalaṭṭhi bahiddhā suparikammakatā anto suvisuddhā nāvākatā[2] phiyārittabaddhā, tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ "nāvā na saṁsīdissati, puriso sotthinā pāraṁ gamissatī"ti.

Evamevaṁ kho Sāḷha ye te samaṇabrāhmaṇā na tapojigucchāvādā na tapojigucchāsārā na tapojigucchā-allīnā viharanti, bhabbā te oghassa nittharaṇāya. Yepi te Sāḷha samaṇabrāhmaṇā parisuddhakāyasamācārā parisuddhavacīsamācārā parisuddhamanosamācārā parisuddhājīvā, bhabbā te ñāṇadassanāya anuttarāya sambodhāya. Seyyathāpi Sāḷha yodhājīvo bahūni cepi kaṇḍacitrakāni jānāti. Atha kho so tīhi ṭhānehi rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati. Katamehi tīhi? Dūrepātī ca akkhaṇavedhī ca mahato ca kāyassa padāletā.

Seyyathāpi Sāḷha yodhājīvo dūrepātī, evamevaṁ kho Sāḷha ariyasāvako sammāsamādhi hoti. Sammāsamādhi Sāḷha ariyasāvako yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati. Yā kāci vedanā. Yā kāci saññā.

---

1. Piyārittaṁ (Sī, I) 2. Suvisuddhakatā (Ka)

Ye keci saṅkhārā. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ viññāṇaṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passati.

Seyyathāpi Sāḷha yodhājīvo akkhaṇavedhī, evamevaṁ kho Sāḷha ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti. Sammādiṭṭhi Sāḷha ariyasāvako "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti.

Seyyathāpi Sāḷha yodhājīvo mahato kāyasā padāletā, evamevaṁ kho Sāḷha ariyasāvako sammāvimutti hoti. Sammāvimutti Sāḷha ariyasāvako mahantaṁ avijjākkhandhaṁ padāletīti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Mallikādevīsutta

197. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Mallikā devī yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnā kho Mallikā devī Bhagavantaṁ etadavoca—

Ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yena midhekacco mātugāmo dubbaṇṇā ca hoti durūpā supāpikā[1] dassanāya, daliddā ca hoti appassakā appabhogā appesakkhā ca.

Ko pana bhante hetu ko paccayo, yena midhekacco mātugāmo dubbaṇṇā ca hoti durūpā supāpikā dassanāya, aḍḍhā ca hoti mahaddhanā mahābhogā mahesakkhā ca.

Ko nu kho bhante hetu ko paccayā, yena midhekacco mātugāmo abhirūpā ca hoti dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, daliddā ca hoti appassakā appabhogā appesakkhā ca.

---

1. Syā-I-potthakesu "dubbaṇṇo ca hoti durupo supāpako"ti evamādinā pulliṅgikavasena dissati.

Ko pana bhante hetu ko paccayo, yena midhekacco mātugāmo abhirūpā ca hoti dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, aḍḍhā ca hoti mahaddhanā mahābhogā mahesakkhā cāti.

Idha Mallike ekacco mātugāmo kodhanā hoti upāyāsabahulā, appampi vuttā samānā abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Sā[1] na dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Issāmanikā[2] kho pana hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu issati upadussati issaṁ bandhati. Sā[1] ce tato cutā itthattaṁ āgacchati. Sā[1] yattha yattha paccājāyati, dubbaṇṇā ca hoti durūpā supāpikā dassanāya, daliddā ca hoti appassakā appabhogā appesakkhā ca.

Idha pana Mallike ekacco mātugāmo kodhanā hoti upāyāsabahulā, appampi vuttā samānā abhisajjati kuppati byāpajjati patitthīyati, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Sā dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Anissāmanikā kho pana hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu na issati na upadussati na issaṁ bandhati. Sā ce tato cutā itthattaṁ āgacchati. Sā yattha yattha paccājāyati, dubbaṇṇā ca hoti durūpā supāpikā dassanāya, aḍḍhā ca hoti mahaddhanā mahābhogā mahesakkhā ca.

Idha pana Mallike ekacco mātugāmo akkodhanā hoti anupāyāsabahulā, bahumpi vuttā samānā nābhisajjati na kuppati na byāpajjati na patitthīyati, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Sā na dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Issāmanikā kho pana hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu issati upadussati issaṁ bandhati. Sā ce tato cutā itthattaṁ āgacchati. Sā

---

1. So (Syā) 2. Issāmanako (Syā)

yattha yattha paccājāyati, abhirūpā ca hoti dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, daliddā ca hoti appassakā appabhogā appesakkhā ca.

Idha pana Mallike ekacco mātugāmo akkodhanā hoti anupāyāsabahulā, bahumpi vuttā samānā nābhisajjati na kuppati na byāpajjati na patitthīyati, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti. Sā dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Anissāmanikā kho pana hoti paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu na issati na upadussati na issaṁ bandhati. Sā ce tato cutā itthattaṁ āgacchati. Sā yattha yattha paccājāyati, abhirūpā ca hoti dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, aḍḍhā ca hoti mahaddhanā mahābhogā mahesakkhā ca.

Ayaṁ kho Mallike hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacco mātugāmo dubbaṇṇā ca hoti durūpā supāpikā dassanāya, daliddā ca hoti appassakā appabhogā appesakkhā ca. Ayaṁ pana Mallike hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacco mātugāmo dubbaṇṇā ca hoti durūpā supāpikā dassanāya, aḍḍhā ca hoti mahaddhanā mahābhogā mahesakkhā ca. Ayaṁ kho Mallike hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacco mātugāmo abhirūpā ca hoti dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, daliddā ca hoti appassakā appabhogā appesakkhā ca. Ayaṁ pana Mallike hetu ayaṁ paccayo, yena midhekacco mātugāmo abhirūpā ca hoti dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, aḍḍhā ca hoti mahaddhanā mahābhogā mahesakkhā cāti.

Evaṁ vutte Mallikā devī Bhagavantaṁ etadavoca—yā nūnāhaṁ[1] bhante aññaṁ jātiṁ[2] kodhanā ahosiṁ upāyāsabahulā appampi vuttā

1. Sā nūnāhaṁ (Syā), yaṁ nūnāhaṁ (Ka)
2. Aññāya jātiyā (Syā)

samānā abhisajjiṁ kuppiṁ byāpajjiṁ patitthīyiṁ, kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsiṁ, sāhaṁ bhante etarahi dubbaṇṇā durūpā supāpikā dassanāya.

Yā nūnāhaṁ bhante aññaṁ jātiṁ dātā ahosiṁ samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ, sāhaṁ bhante etarahi aḍḍhā[1] mahaddhanā mahābhogā.

Yā nūnāhaṁ bhante aññaṁ jātiṁ anissāmanikā ahosiṁ paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu na issiṁ na upadussiṁ na issaṁ bandhiṁ, sāhaṁ bhante etarahi mahesakkhā. Santi kho pana bhante imasmiṁ rājakule khattiyakaññāpi brāhmaṇakaññāpi gahapatikaññāpi, tāsāhaṁ issarādhipaccaṁ kāremi. Esāhaṁ bhante ajjatagge akkodhanā bhavissāmi anupāyāsabahulā, bahumpi vuttā samānā nābhisajjissāmi na kuppissāmi na byāpajjissāmi na patitthīyissāmi, kopañca dosañca appaccayañca na pātukarissāmi, dassāmi samaṇassa vā brāhmaṇassa vā annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ, anissāmanikā bhavissāmi paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanāsu na ississāmi na upadussissāmi na issaṁ bandhissāmi. Abhikkantaṁ bhante -pa- upāsikaṁ maṁ bhante Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti. . Sattamaṁ.

## 8. Attantapasutta

198. Cattārome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha bhikkhave ekacco[2] puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, idha pana bhikkhave ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto, idha pana bhikkhave ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, idha pana bhikkhave ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyoga-

1. Aḍḍhā ca (Sī, I, Ka)
2. Abhi 3. 163; Ma 2. 5; Dī 3. 194 piṭṭhesupi, heṭṭhā 300 piṭṭhepi.

manuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so neva attantapo na parantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati.

Kathañca bhikkhave puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto? Idha bhikkhave ekacco acelako hoti muttācāro, hatthāpalekhano, na-ehibhaddantiko, natiṭṭhabhaddantiko, nābhihaṭaṁ, na uddissakataṁ, na nimantanaṁ sādiyati. So na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṁ, na daṇḍamantaraṁ, na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ, na maṁsaṁ, na suraṁ, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko -pa- sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti -pa- sattahipi dattīhi yāpeti, ekāhikampi āhāraṁ āhāreti, dvāhikampi āhāraṁ āhāreti -pa- sattāhikampi āhāraṁ āhāreti, iti evarūpaṁ aḍḍhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati.

So sākabhakkhopi hoti, sāmākabhakkhopi hoti, nīvārabhakkhopi hoti, daddulabhakkhopi hoti, haṭabhakkhopi hoti, kaṇabhakkhopi hoti, ācāmabhakkhopi hoti, piññākabhakkhopi hoti, tiṇabhakkhopi hoti, gomayabhakkhopi hoti, vanamūlaphalāhāropi yāpeti pavattaphalabhojī.

So sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭhānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vāḷakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi hoti āsanappaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa

ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto.

Kathañca bhikkhave puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha bhikkhave ekacco puggalo orambhiko hoti sūkariko sākuṇiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako goghātako bandhanāgāriko, ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Evaṁ kho bhikkhave puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto.

Kathañca bhikkhave puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha bhikkhave ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto, brāhmaṇo vā hoti mahāsālo, so puratthimena nagarassa navaṁ santhāgāraṁ kārāpetvā kesamassuṁ ohāretvā kharājinaṁ nivāsetvā sappitelena kāyaṁ abbhañjitvā magavisāṇena piṭṭhiṁ kaṇḍuvamāno navaṁ santhāgāraṁ pavisati saddhiṁ mahesiyā brāhmaṇena ca purohitena. So tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupalittāya seyyaṁ kappeti. Ekissāya gāviyā sarūpavacchāya yaṁ ekasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena rājā yāpeti. Yaṁ dutiyasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena mahesī yāpeti. Yaṁ tatiyasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena brāhmaṇo purohito yāpeti. Yaṁ catutthasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena aggiṁ juhati[1], avasesena vacchako yāpeti. So evamāha "ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatariyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, (ettakā assā haññantu yaññatthāya,)[2] ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbā lūyantu barihisatthāyā"ti[3]. Yepissa te honti dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

---

1. Juhanti (Sī, I) 2. ( ) Natthi Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu. 3. Parikammatthāyāti (Ka)

Kathañca bhikkhave puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapona paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati? Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati "sambādho gharāvāso rajāpatho abbhokāso pabbajjā, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati.

So evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati, adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharati, abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī virato asaddhammā gāmadhammo. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa, pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti na ito sutvā amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, na amutra vā sutvā imesaṁ akkhātā

amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā, sahitānaṁ vā anuppadātā samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti, pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti, samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā hoti kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ.

So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti, ekabhattiko hoti, rattūparato virato vikālabhojanā, naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti, mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti, uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti, jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, hatthigavāssavaḷavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti, dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti, kayavikkayā paṭivirato hoti, tulākūṭakaṁsakūṭamānakūṭā paṭivirato hoti, ukkoṭanavañcananikatisāciyogā paṭivirato hoti, chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭivirato hoti.

So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yenava pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yeneva ḍeti, sapattabhārova ḍeti. Evamevaṁ bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti.

So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā

akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ. Tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ. Tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti.

So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato (Imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato)[1] iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato[2] vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanappatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā, so abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti, byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṁ parisodheti, thinamiddhaṁ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti, uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti, vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodheti, so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

1. ( ) Natthi Sī-Syā-potthakesu. Ma 1. 239; Ma 2. 10 piṭṭhesu passitabbaṁ.
2. Samannāgato. So (Ka)

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya -pa- sattānaṁ cutūpapātañāṇāya -pa- āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ime āsavā"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ āsavasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ āsavanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti, "ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti.

Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ "vimuttam"iti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so na attantapo na parantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brāhmabhūtena attanā viharati, ime kho bhikkhave cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Taṇhāsutta

199. Bhagavā etadavoca "taṇhaṁ vo bhikkhave desessāmi jāliniṁ saritaṁ visaṭaṁ visattikaṁ, yāya ayaṁ loko uddhasto pariyonaddho tantākulakajāto gulāguṇṭhikajāto[1] muñjapabbajabhūto apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattati, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmī"ti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Katamā ca sā bhikkhave taṇhā jālinī saritā visaṭā visattikā, yāya ayaṁ loko uddhasto pariyonaddho tantākulakajāto gulāguṇṭhikajāto muñjapabbajabhūto apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ

---

1. Kulāguṇṭhikajāto (Sī, Syā, Kaṁ, I) Aṁ-Ṭṭha 2. 386.

nātivattati? Aṭṭhārasa kho panimāni bhikkhave taṇhāvicaritāni ajjhattikassa upādāya, aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni bāhirassa upādāya.

Katamāni aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni ajjhattikassa upādāya? "Asmī"ti bhikkhave sati "itthasmī"ti hoti, "evaṁsmī"ti[1] hoti, "aññathāsmī"ti hoti, "asasmī"ti hoti, "satasmī"ti hoti, "san"ti hoti, "itthaṁ san"ti hoti, "evaṁ san"ti hoti, "aññathā san"ti hoti, "apihaṁ[2] san"ti hoti, "apihaṁ[3] itthaṁ san"ti hoti. "Apihaṁ[3] evaṁ san"ti hoti, "apihaṁ[3] aññathā san"ti hoti, "bhavissan"ti hoti, "itthaṁ bhavissan"ti hoti, "evaṁ bhavissan"ti hoti, "aññathā bhavissan"ti hoti. Imāni aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni ajjhattikassa upādāya.

Katamāni aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni bāhirassa upādāya? "Imināsmī"ti bhikkhave sati "iminā itthasmī"ti hoti, "iminā evaṁsmī"ti hoti, "iminā aññathāsmī"ti hoti, "iminā asasmī"ti hoti, "iminā satasmī"ti hoti, "iminā san"ti hoti, iminā "itthaṁ san"ti hoti, "iminā evaṁ san"ti hoti, "iminā aññathā san"ti hoti, "iminā apihaṁ san"ti hoti, "iminā apihaṁ itthaṁ san"ti hoti, "iminā apihaṁ evaṁ san"ti hoti, iminā apihaṁ aññathā san"ti hoti, "iminā bhavissan"ti hoti, "iminā itthaṁ bhavissan"ti hoti, "iminā evaṁ bhavissan"ti hoti, "iminā aññathā bhavissan"ti hoti. Imāni aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni bāhirassa upādāya.

Iti aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni ajjhattikassa upādāya, aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni bāhirassa upādāya. Imāni vuccanti bhikkhave chattiṁsa taṇhāvicaritāni, iti evarūpāni atītāni chattiṁsa taṇhāvicaritāni, anāgatāni chattiṁsa taṇhāvicaritāni, paccuppannāni chattiṁsa taṇhāvicaritāni, evaṁ aṭṭhasataṁ taṇhāvicaritaṁ honti.

---

1. Evamasmi (Sī), evasmi (Syā, Kaṁ, I) Abhi 2. 406 piṭṭhepi passitabbaṁ.

2. Apiha (Sī, I), api (Syā, Kaṁ)

3. Api (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Ayaṁ kho sā bhikkhave taṇhā jālinī saritā visaṭā visattikā, yāya ayaṁ loko uddhasto pariyonaddho tantākulakajāto guṇāguṇṭhikajāto muñjapabbajabhūto apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattatīti. . Navamaṁ.

## 10. Pemasutta

200. Cattārimāni bhikkhave (pemāni)[1] jāyanti. Katamāni cattāri? Pemā pemaṁ jāyati, pemā doso jāyati, dosā pemaṁ jāyati, dosā doso jāyati.

Kathañca bhikkhave pemā pemaṁ jāyati? Idha bhikkhave puggalo puggalassa iṭṭho hoti kanto manāpo, taṁ pare iṭṭhena kantena manāpena samudācaranti. Tassa evaṁ hoti "yo kho myāyaṁ puggalo iṭṭho kanto manāpo, taṁ pare iṭṭhena kantena manāpena samudācarantī"ti. So tesu pemaṁ janeti. Evaṁ kho bhikkhave pemā pemaṁ jāyati.

Kathañca bhikkhave pemā doso jāyati? Idha bhikkhave puggalo puggalassa iṭṭho hoti kanto manāpo, taṁ pare aniṭṭhena akantena amanāpena samudācaranti. Tassa evaṁ hoti "yo kho myāyaṁ puggalo iṭṭho kanto manāpo, taṁ pare aniṭṭhena akantena amanāpena samudācarantī"ti. So tesu dosaṁ janeti. Evaṁ kho bhikkhave pemā doso jāyati.

Kathañca bhikkhave dosā pemaṁ jāyati? Idha bhikkhave puggalo puggalassa aniṭṭho hoti akanto amanāpo, taṁ pare aniṭṭhena akantena amanāpena samudācaranti. Tassa evaṁ hoti "yo kho myāyaṁ puggalo aniṭṭho akanto amanāpo, taṁ pare aniṭṭhena akantena amanāpena samudācarantī"ti. So tesu pemaṁ janeti. Evaṁ kho bhikkhave dosā pemaṁ jāyati.

Kathañca bhikkhave dosā doso jāyati? Idha bhikkhave puggalo puggalassa aniṭṭho hoti akanto amanāpo, taṁ pare iṭṭhena kantena manāpena samudācaranti. Tassa evaṁ hoti "yo kho myāyaṁ puggalo

---

1. ( ) Natthi Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu.

aniṭṭho akanto amanāpo, taṁ pare iṭṭhena kantena manāpena samudācarantī"ti. So tesu dosaṁ janeti. Evaṁ kho bhikkhave dosā doso jāyati. Imāni kho bhikkhave cattāri pemāni jāyanti.

Yasmiṁ bhikkhave samaye bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yampissa pemā pemaṁ jāyati, tampissa tasmiṁ samaye na hoti. Yopissa pemā doso jāyati, sopissa tasmiṁ samaye na hoti. Tampissa dosā pemaṁ jāyati, tampissa tasmiṁ samaye na hoti. Yopissa dosā doso jāyati, sopissa tasmiṁ samaye na hoti.

Yasmiṁ bhikkhave samaye bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yampissa pemā pemaṁ jāyati, tampissa tasmiṁ samaye na hoti. Yopissa pemā doso jāyati, sopissa tasmiṁ samaye na hoti. Yampissa dosā pemaṁ jāyati, tampissa tasmiṁ samaye na hoti. Yopissa dosā doso jāyati, sopissa tasmiṁ samaye na hoti.

Yasmiṁ bhikkhave samaye bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Yampissa pemā pemaṁ jāyati, tampissa pahīnaṁ hoti ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ. Yopissa pemā doso jāyati, sopissa pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Yampissa dosā pemaṁ jāyati, tampissa pahīnaṁ hoti ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ. Yopissa dosā doso jāyati, sopissa pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu neva usseneti na paṭiseneti[1] na dhūpāyati na pajjalati na sampajjhāyati[2].

Kathañca bhikkhave bhikkhu usseneti? Idha bhikkhave bhikkhu rūpaṁ attato samanupassati, rūpavantaṁ vā attānaṁ, attani vā rūpaṁ, rūpasmiṁ vā attānaṁ. Vedanaṁ

---

1. Na paṭisseneti (Sī, I)
2. Na apajjhāyati (Sī), na pajjhāyati (Syā, Kaṁ, I)

attato samanupassati, vedanāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā vedanaṁ, vedanāya vā attānaṁ. Saññaṁ attato samanupassati, saññāvantaṁ vā attānaṁ, attani vā saññaṁ, saññāya vā attānaṁ. Saṅkhāre attato samanupassati, saṅkhāravantaṁ vā attānaṁ, attani vā saṅkhāre, saṅkhāresu vā attānaṁ. Viññāṇaṁ attato samanupassati, viññāṇavantaṁ vā attānaṁ, attani vā viññāṇaṁ, viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu usseneti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu na usseneti? Idha bhikkhave bhikkhu na rūpaṁ attato samanupassati, na rūpavantaṁ vā attānaṁ, na attani vā rūpaṁ, na rūpasmiṁ vā attānaṁ. Na vedanaṁ attato samanupassati, na vedanāvantaṁ vā attānaṁ, na attani vā vedanaṁ, na vedanāya vā attānaṁ. Na saññaṁ attato samanupassati, na saññāvantaṁ vā attānaṁ, na attani vā saññaṁ, na saññāya vā attānaṁ. Na saṅkhāre attato samanupassati, na saṅkhāravantaṁ vā attānaṁ, na attani vā saṅkhāre, na saṅkhāresu vā attānaṁ. Na viññāṇaṁ attato samanupassati, na viññāṇavantaṁ vā attānaṁ, na attani vā viññāṇaṁ, na viññāṇasmiṁ vā attānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na usseneti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu paṭiseneti? Idha bhikkhave bhikkhu akkosantaṁ paccakkosati, rosantaṁ paṭirosati, bhaṇḍantaṁ paṭibhaṇḍati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu paṭiseneti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu na paṭiseneti? Idha bhikkhave bhikkhu akkosantaṁ na paccakkosati, rosantaṁ na paṭirosati, bhaṇḍantaṁ na paṭibhaṇḍati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na paṭiseneti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu dhūpāyati? "Asmī"ti bhikkhave sati "itthasmī"ti hoti, "evaṁsmī"ti hoti, "aññathāsmī"ti hoti, "asasmī"ti hoti, "satasmī"ti hoti, "san"ti hoti, "itthaṁ san"ti hoti, "evaṁ san"ti hoti, "aññathā san"ti hoti, "apihaṁ san"ti hoti, "apihaṁ itthaṁ san"ti hoti, "apihaṁ evaṁ san"ti hoti, "apihaṁ aññathā san"ti hoti, "bhavissan"ti hoti, "itthaṁ bhavissan"ti hoti, "evaṁ bhavissan"ti hoti, "aññathā bhavissan"ti hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhūpāyati.

Kathañca bhikkhave bhikkhu na dhūpāyati? "Asmī"ti bhikkhave asati "itthasmī"ti na hoti, "evaṁsmī"ti na hoti, "aññathāsmī"ti na hoti, "asasmī"ti na hoti, "satasmī"ti na hoti, "san"ti na hoti, "itthaṁ san"ti na hoti, "evaṁ san"ti na hoti, "aññathā san"ti na hoti, "apihaṁ san"ti na hoti, "apihaṁ itthaṁ san"ti na hoti, "apihaṁ evaṁ san"ti na hoti, "apihaṁ aññathā san"ti na hoti, "bhavissan"ti na hoti, "itthaṁ bhavissan"ti na hoti, "evaṁ bhavissan"ti na hoti, "aññathā bhavissan"ti na hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na dhūpāyati.

Kathañca bhikkhave bhikkhu pajjalati? "Iminā asmī"ti bhikkhave sati, "iminā itthasmī"ti hoti, "iminā evaṁsmī"ti hoti, "iminā aññathāsmī"ti hoti, "iminā asasmī"ti hoti, "iminā satasmī"ti hoti, "iminā san"ti hoti, "iminā itthaṁ san"ti hoti, "iminā evaṁ san"ti hoti, "iminā aññathā san"ti hoti, "iminā apihaṁ san"ti hoti, "iminā apihaṁ itthaṁ san"ti hoti, "iminā apihaṁ evaṁ san"ti hoti, "iminā apihaṁ aññathā san"ti hoti, "iminā bhavissan"ti hoti, "iminā itthaṁ bhavissan"ti hoti, "iminā evaṁ bhavissan"ti hoti, "iminā aññathā bhavissan"ti hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu pajjalati.

Kathañca bhikkhave bhikkhu na pajjalati? "iminā asmī"ti bhikkhave asati "iminā itthasmī"ti na hoti, "iminā evaṁsmī"ti na hoti, "iminā aññathāsmī"ti na hoti, "iminā asasmī"ti na hoti, "iminā satasmī"ti na hoti, "iminā san"ti na hoti, "iminā itthaṁ san"ti na hoti, "iminā evaṁ san"ti na hoti, "iminā aññathā san"ti na hoti, "iminā apihaṁ san"ti na hoti, "iminā apihaṁ itthaṁ san"ti na hoti, "iminā apihaṁ evaṁ san"ti na hoti, "iminā apihaṁ aññathā san"ti na hoti, "iminā bhavissan"ti na hoti, "iminā itthaṁ bhavissan"ti na hoti, "iminā evaṁ bhavissan"ti na hoti, "iminā aññathā bhavissan"ti na hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na pajjalati.

Kathañca bhikkhave bhikkhu sampajjhāyati? Idha bhikkhave bhikkhuno asmimāno pahīno na hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu sampajjhāyati.

Kathañca bhikkhave bhikkhu na sampajjhāyati? Idha bhikkhave bhikkhuno asmimāno pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu na sampajjhāyatīti. . Dasamaṁ.

Mahāvaggo pañcamo.

**Tassuddānaṁ**

Sotānugataṁ Ṭhānaṁ, Bhaddiya Sāmugiya Vappa Sāḷhā ca.
Mallika Attantāpo, Taṇhā Pemena ca dasā teti.

## Catuttho mahāpaṇṇāsako samatto.

# 5. Pañcamapaṇṇāsaka

## (21) 1. Sappurisavagga

### 1. Sikkhāpadasutta

201. Asappurisañca vo bhikkhave desessāmi, asappurisena asappurisatarañca, sappurisañca, sappurisena sappurisatarañca, taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Katamo ca bhikkhave asappuriso? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappuriso.

Katamo ca bhikkhave asappurisena asappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇatipāte samādapeti. Attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārī hoti, parañca kāmesumicchācāre samādapeti. Attanā ca musāvādī hoti, parañca musāvāde samādapeti. Attanā ca surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī hoti, parañca surāmerayamajjapamādaṭṭhāne samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappurisena asappurisataro.

Katamo ca bhikkhave sappuriso? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappuriso.

Katamo ca bhikkhave sappurisena sappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca adinnādānā paṭivirato hoti, parañca adinnādānā veramaṇiyā samādapeti.

Attanā ca kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, parañca kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca musāvādā paṭivirato hoti, parañca musāvādā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti, parañca surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappurisena sappurisataroti*. . Paṭṭhamaṁ.

## 2. Assaddhasutta

202. Asappurisañca vo bhikkhave desessāmi, asappurisena asappurisatarañca, sappurisañca, sappurisena sappurisatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave asappuriso? Idha bhikkhave ekacco assaddho hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti, appassuto hoti, kusīto hoti, muṭṭhassati hoti, duppañño hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappuriso.

Katamo ca bhikkhave asappurisena asappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca assaddho hoti, parañca assaddhiye[1] samādapeti. Attanā ca ahiriko hoti, parañca ahirikatāya samādapeti. Attanā ca anottappī hoti, parañca anottappe samādapeti. Attanā ca appassuto hoti, parañca appassute samādapeti. Attanā ca kusīto hoti, parañca kosajje samādapeti. Attanā ca muṭṭhassati hoti, parañca muṭṭhassacce[2] samādapeti. Attanā ca duppañño hoti, parañca duppaññatāya samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappurisena asappurisataro.

Katamo ca bhikkhave sappuriso? Idha bhikkhave ekacco saddho hoti, hirimā hoti, ottappī hoti, bahussuto hoti, āraddhavīriyo hoti, satimā hoti, paññavā hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappuriso.

Katamo ca bhikkhave sappurisena sappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca saddhāsampanno hoti, parañca saddhāsampadāya

---

* Abhi 3. 144 piṭṭhepi. 1. Asaddhāya (Ka) 2. Muṭṭhasacce (Sī, Syā, Kaṁ, I)

samādapeti. Attanā ca hirimā hoti, parañca hirimatāya[1] samādapeti. Attanā ca ottappī hoti, parañca ottappe samādapeti. Attanā ca bahussuto hoti, parañca bāhusacce samādapeti. Attanā ca āraddhavīriyo hoti, parañca vīriyārambhe samādapeti. Attanā ca upaṭṭhitassati hoti, parañca sati-upaṭṭhāne[2] samādapeti. Attanā ca paññāsampanno hoti, parañca paññāsampadāya samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappurisena sappurisataroti. . Dutiyaṁ.

## 3. Sattakammasutta

203. Asappurisañca vo bhikkhave desessāmi, asappurisena asappurisatarañca, sappurisañca, sappurisena sappurisatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave asappuriso? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, pisuṇavāco hoti, pharusavāco hoti, samphappalāpī hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappuriso.

Katamo ca bhikkhave asappurisena asappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇatipāte samādapeti. Attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārī hoti, parañca kāmesumicchācāre samādapeti. Attanā ca musāvādī hoti, parañca musāvāde samādapeti. Attanā ca pisuṇavāco hoti, parañca pisuṇāya vācāya samādapeti. Attanā ca pharusavāco hoti, parañca pharusāya vācāya samādapeti. Attanā ca samphappalāpī hoti, parañca samphappalāpe samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappurisena asappurisataro.

Katamo ca bhikkhave sappuriso? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappuriso.

---

1. Hirisampadāya (Ka)

2. Satipaṭṭhāne (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Katamo ca bhikkhave sappurisena sappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca adinnādānā paṭivirato hoti, parañca adinnādānā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, parañca kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca musāvādā paṭivirato hoti, parañca musāvādā veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pisuṇāya vācāya veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca pharusāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pharusāya vācāya veramaṇiyā samādapeti. Attanā ca samphappalāpā paṭivirato hoti, parañca samphappalāpā veramaṇiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappurisena sappurisataroti. . Tatiyaṁ.

### 4. Dasakammasutta

204. Asappurisañca vo bhikkhave desessāmi, asappurisena asappurisatarañca, sappurisañca, sappurisena sappurisatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave asappuriso? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, pisuṇavāco hoti, pharusavāco hoti, samphappalāpī hoti, abhijjhālu hoti, byāpannacitto hoti, micchādiṭṭhiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappuriso.

Katamo ca bhikkhave asappurisena asappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti -pa- attanā ca abhijjhālu hoti, parañca abhijjhāya samādapeti. Attanā ca byāpannacitto hoti, parañca byāpāde samādapeti. Attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappurisena asappurisataro.

Katamo ca bhikkhave sappuriso? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappuriso.

Katamo ca bhikkhave sappurisena sappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti -pa- attanā ca anabhijjhālu hoti, parañca anabhijjhāya samādapeti. Attanā ca abyāpannacitto hoti, parañca abyāpāde samādapeti. Attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappurisena sappurisataroti. . Catutthaṁ.

## 5. Aṭṭhaṅgīkasutta

205. Asappurisañca vo bhikkhave desessāmi, asappurisena asappurisatarañca, sappurisañca, sappurisena sappurisatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave asappuriso? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti, micchāsaṅkappo hoti, micchāvāco hoti, micchākammanto hoti, micchā-ājīvo hoti, micchāvāyāmo hoti, micchāsati hoti, micchāsamādhi hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappuriso.

Katamo ca bhikkhave asappurisena asappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti. Attanā ca micchāsaṅkappo hoti, parañca micchāsaṅkappe samādapeti. Attanā ca micchāvāco hoti, parañca micchāvācāya samādapeti. Attanā ca micchākammanto hoti, parañca micchākammante samādapeti. Attanā ca micchā-ājīvo hoti, parañca micchā-ājīve samādapeti. Attanā ca micchāvāyāmo hoti, parañca micchāvāyāme samādapeti. Attanā ca micchāsati hoti, parañca micchāsatiyā samādapeti. Attanā ca micchāsamādhi hoti, parañca micchāsamādhimhi samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappurisena asappurisataro.

Katamo ca bhikkhave sappuriso? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti, sammāsaṅkappo hoti, sammāvāco hoti, sammākammanto hoti, sammā-ājīvo hoti, sammāvāyāmo hoti, sammāsati hoti, sammāsamādhi hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappuriso.

Katamo ca bhikkhave sappurisena sappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti. Attanā ca sammāsaṅkappo hoti, parañca sammāsaṅkappe samādapeti. Attanā ca sammāvāco hoti, parañca sammāvācāya samādapeti. Attanā ca sammākammanto hoti, parañca sammākammante samādapeti. Attanā ca sammā-ājīvo hoti, parañca sammā-ājīve samādapeti. Attanā ca sammāvāyāmo hoti, parañca sammāvāyāme samādapeti. Attanā ca sammāsati hoti, parañca sammāsatiyā samādapeti. Attanā ca sammāsamādhi hoti, parañca sammāsamādhimhi samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappurisena sappurisataroti.  . Pañcamaṁ.

### 6. Dasamaggasutta

206. Asappurisañca vo bhikkhave desessāmi, asappurisena asappurisatarañca, sappurisañca, sappurisena sappurisatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave asappuriso? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti -pa- micchāñāṇī hoti, micchāvimutti hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappuriso.

Katamo ca bhikkhave asappurisena asappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti -pa- attanā ca micchāñāṇī hoti, parañca micchāñāṇe samādapeti. Attanā ca micchāvimutti hoti, parañca micchāvimuttiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave asappurisena asappurisataro.

Katamo ca bhikkhave sappuriso? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti -pa- sammāñāṇī hoti, sammāvimutti hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappuriso.

Katamo ca bhikkhave sappurisena sappurisataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti -pa- attanā ca sammāñāṇī hoti, parañca sammāñāṇe samādapeti. Attanā ca sammāvimutti hoti, parañca sammāvimuttiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sappurisena sappurisataroti.  . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Paṭhamapāpadhammasutta

207. Pāpañca vo bhikkhave desessāmi, pāpena pāpatarañca, kalyāṇañca, kalyāṇena kalyāṇatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave pāpo? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti -pa- micchādiṭṭhiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpo.

Katamo ca bhikkhave pāpena pāpataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti -pa- attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpena pāpataro.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇo? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇo.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇena kalyāṇataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti -pa- attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇena kalyāṇatároti. . Sattamaṁ.

## 8. Dutiyapāpadhammasutta

208. Pāpañca vo bhikkhave desessāmi, pāpena pāpatarañca, kalyāṇañca, kalyāṇena kalyāṇatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave pāpo? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti -pa- micchāñāṇī hoti, micchāvimutti hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpo.

Katamo ca bhikkhave pāpena pāpataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti -pa- attanā ca micchāñāṇī hoti, parañca micchāñāṇe samādapeti. Attanā ca micchāvimutti hoti, parañca micchāvimuttiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpena pāpataro.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇo? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti -pa- sammāñāṇī hoti, sammāvimutti hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇo.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇena kalyāṇataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti -pa- attanā ca sammāñāṇī hoti, parañca sammāñāṇe samādapeti. Attanā ca sammāvimutti hoti, parañca sammāvimuttiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇena kalyāṇataroti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Tatiyapāpadhammasutta

209. Pāpadhammañca vo bhikkhave desessāmi, pāpadhammena pāpadhammatarañca, kalyāṇadhammañca, kalyāṇadhammena kalyāṇadhammatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave pāpadhammo? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti -pa- micchādiṭṭhiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpadhammo.

Katamo ca bhikkhave pāpadhammena pāpadhammataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti -pa- attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpadhammena pāpadhammataro.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇadhammo? Idha bhikkhave ekacco pāṇatipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhiko hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇadhammo.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇadhammena kalyāṇadhammataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti -pa- attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇadhammena kalyāṇadhammataroti. . Navamaṁ.

### 10. Catutthapāpadhammasutta

210. Pāpadhammañca vo bhikkhave desessāmi, pāpadhammena pāpadhammatarañca, kalyāṇadhammañca, kalyāṇadhammena kalyāṇadhammatarañca, taṁ suṇātha -pa-.

Katamo ca bhikkhave pāpadhammo? Idha bhikkhave ekacco micchādiṭṭhiko hoti -pa- micchāñāṇī hoti, micchāvimutti hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpadhammo.

Katamo ca bhikkhave pāpadhammena pāpadhammataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti -pa- attanā ca micchāñāṇī hoti, parañca micchāñāṇe samādapeti. Attanā ca micchāvimutti hoti, parañca micchāvimuttiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave pāpadhammena pāpadhammataro.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇadhammo? Idha bhikkhave ekacco sammādiṭṭhiko hoti -pa- sammāñāṇī hoti, sammāvimutti hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇadhammo.

Katamo ca bhikkhave kalyāṇadhammena kalyāṇadhammataro? Idha bhikkhave ekacco attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti -pa- attanā ca sammāñāṇī hoti, parañca sammāñāṇe samādapeti. Attanā ca sammāvimutti hoti, parañca sammāvimuttiyā samādapeti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kalyāṇadhammena kalyāṇadhammakaroti. . Dasamaṁ.

Sappurisavaggo paṭhamo.

### Tassuddānaṁ

Sikkhāpadañca Assaddhaṁ, Sattakammaṁ atho ca Dasakammaṁ.
Aṭṭhaṅgikañca Dasamaggaṁ, dve Pāpadhammo apare dveti.

---

## (22) 2. Parisāvagga

### 1. Parisāsutta

211. Cattārome bhikkhave parisadūsanā. Katame cattāro? Bhikkhu bhikkhave[1] dussīlo pāpadhammo parisadūsano, bhikkhunī bhikkhave

---

1. Idha bhikkhave bhikkhu (I, Ka)

dussīlā pāpadhammā parisadūsanā, upāsako bhikkhave dussīlo pāpadhammo parisadūsano, upāsikā bhikkhave dussīlā pāpadhammā parisadūsanā. Ime kho bhikkhave cattāro parisadūsanā.

Cattārome bhikkhave parisasobhanā. Katame cattāro? Bhikkhu bhikkhave sīlavā kalyāṇadhammo parisasobhano, bhikkhunī bhikkhave sīlavatī kalyāṇadhammā parisasobhanā, upāsako bhikkhave sīlavā kalyāṇadhammo parisasobhano, upāsikā bhikkhave sīlavatī kalyāṇadhammā parisasobhanā. Ime kho bhikkhave cattāro parisasobhanāti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Diṭṭhisutta

212. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena micchādiṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Kāyasucaritena vacīsucaritena manosucaritena sammādiṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Dutiyaṁ.

## 3. Akataññutāsutta

213. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Kāyaduccaritena, vacīduccaritena, manoduccaritena, akataññutā akataveditā[1]. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Kāyasucaritena, vacīsucaritena, manosucaritena, kataññutā kataveditā[2]. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Tatiyaṁ.

---

1. Akataññutā-akataveditāya (Sī)
2. Kataññutākataveditāya (Sī)

## 4. Pāṇātipātīsutta

214. -pa-. Pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti -pa- pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti. . Catutthaṁ.

## 5. Paṭhamamaggasutta

215. -pa-. Micchādiṭṭhiko hoti, micchāsaṅkappo hoti, micchāvāco hoti, micchākammanto hoti -pa- sammādiṭṭhiko hoti, sammāsaṅkappo hoti, sammāvāco hoti, sammākammanto hoti. . Pañcamaṁ.

## 6. Dutiyamaggasutta

216. -pa-. Micchā-ājīvo hoti, micchāvāyāmo hoti, micchāsati hoti, micchāsamādhi hoti -pa- sammā-ājīvo hoti, sammāvāyāmo hoti, sammāsati hoti, sammāsamādhi hoti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Paṭhamavohārapathasutta

217. -pa-. Adiṭṭhe diṭṭhavādī hoti, asute sutavādī hoti, amute mutavādī hoti, aviññāte viññātavādī hoti -pa- adiṭṭhe adiṭṭhavādī hoti, asute asutavādī hoti, amute amutavādī hoti, aviññāte aviññātavādī hoti. . Sattamaṁ.

## 8. Dutiyavohārapathasutta

218. -pa-. Diṭṭhe adiṭṭhavādī hoti, sute asutavādī hoti, mute amutavādī hoti, viññāte aviññātavādī hoti -pa- diṭṭhe diṭṭhavādī hoti, sute sutavādī hoti, mute mutavādī hoti, viññāte viññātavādī hoti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Ahirikasutta

219. -pa-. Assaddho hoti, dussīlo hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti -pa- saddho hoti, sīlavā hoti, hirimā hoti, ottappī hoti. . Navamaṁ.

### 10. Dussīlasutta

220. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Assaddho hoti, dussīlo hoti, kusīto hoti, duppañño hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Saddho hoti, sīlavā hoti, āraddhavīriyo hoti, paññavā hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Dasamaṁ.

Parisasobhanavaggo[1] dutiyo.

### Tassuddānaṁ

Parisā Diṭṭhi Akataññutā, Pāṇātipātāpi dve Maggā.
Dve Vohārapathā vuttā, Ahirikaṁ Duppaññena cāti.

---

## (23) 3. Duccaritavagga

### 1. Duccaritasutta

221. Cattārimāni bhikkhave vacīduccaritāni. Katamāni cattāri? Musāvādo, pisuṇā vācā, pharusā vācā, samphappalāpo. Imāni kho bhikkhave cattāri vacīduccaritāni. Cattārimāni bhikkhave vacīsucaritāni. Katamāni cattāri? Saccavācā, apisuṇā vācā, saṇhā vācā, mantavācā[2]. Imāni kho bhikkhave cattāri vacīsucarītānīti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Diṭṭhisutta

222. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti

---

1. Sobhanavaggo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Mantā vācā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

sānuvajjo viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena micchādiṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Kāyasucaritena vacīsucaritena manosucaritena sammādiṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. . Dutiyaṁ.

### 3. Akataññutāsutta

223. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Kāyaduccaritena, vacīduccaritena, manoduccaritena, akataññutā akataveditā imehi -pa- kāyasucaritena vacīsucaritena manosucaritena kataññutā kataveditā -pa-. . Tatiyaṁ.

### 4. Pāṇātipātīsutta

224. -pa-. Pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti -pa- pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti -pa-. . Catutthaṁ.

### 5. Paṭhamamaggasutta

225. -pa-. Micchādiṭṭhiko hoti, micchāsaṅkappo hoti, micchāvāco hoti, micchākammanto hoti -pa- sammādiṭṭhiko hoti, sammāsaṅkappo hoti, sammāvāco hoti, sammākammanto hoti -pa-. . Pañcamaṁ.

## 6. Dutiyamaggasutta

226 -pa-. Micchā-ājīvo hoti, micchāvāyāmo hoti, micchāsati hoti, micchāsamādhi hoti -pa- sammā-ājīvo hoti, sammāvāyāmo hoti, sammāsati hoti, sammāsamādhi hoti -pa-. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Paṭhamavohārapathasutta

227. -pa-. Adiṭṭhe diṭṭhavādī hoti, asute sutavādī hoti, amute mutavādī hoti, aviññāte viññātavādī hoti -pa- adiṭṭhe adiṭṭhavādī hoti, asute asutavādī hoti, amute amutavādī hoti, aviññāte aviññātavādī hoti -pa-. . Sattamaṁ.

## 8. Dutiyavohārapathasutta

228. -pa-. Diṭṭhe adiṭṭhavādī hoti, sute asutavādī hoti, mute amutavādī hoti, viññāte aviññātavādī hoti -pa- diṭṭhe diṭṭhavādī hoti, sute sutavādī hoti, mute mutavādī hoti, viññāte viññātavādī hoti -pa-. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Ahirikasutta

229. -pa-. Assaddho hoti, dussīlo hoti, ahiriko hoti, anottappī hoti -pa- saddho hoti, sīlavā hoti, hirimā hoti, ottappī hoti -pa-. . Navamaṁ.

## 10. Duppaññasutta

230. -pa-. Assaddho hoti, dussīlo hoti, kusīto hoti, duppañño hoti -pa- saddho hoti, sīlavā hoti, āraddhavīriyo hoti, paññavā hoti. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti, ananuvajjo viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. . Dasamaṁ.

### 11. Kavisutta

231. Cattārome bhikkhave kavī. Katame cattāro? Cintākavi sutakavi atthakavi paṭibhānakavi. Ime kho bhikkhave cattāro kavīti. . Ekādasamaṁ.

Duccaritavaggo tatiyo.

### Tassuddānaṁ

Duccaritaṁ Diṭṭhi Akataññū ca, Pāṇātipātāpi dve Maggā.
Dve Vohārapathā vuttā, Ahirikaṁ Duppaññakavinā cāti.

---

## (24) 4. Kammavagga

### 1. Saṁkhittasutta

232. Cattārimāni bhikkhave kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ[1] akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Vitthārasutta

233. Cattārimāni bhikkhave kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇhasukkavipākaṁ, kammakkhayāya saṁvattati.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhaṁ[2] kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti,

---

1. Akaṇhaṁ asukkaṁ (Sī, Syā, I) (Dī 3. 192; Ma 2. 52 piṭṭhesupi)
2. Sabyāpajjhaṁ (sabbattha)

sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati, tamenaṁ sabyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā phassā phusanti. So sabyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhaṁ vedanaṁ vediyati[1] ekantadukkhaṁ, seyyathāpi sattā nerayikā. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati, tamenaṁ abyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ abyābajjhā phassā phusanti. So abyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhaṁ vedanaṁ vediyati ekantasukhaṁ, seyyathāpi devā Subhakiṇhā. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapajjati, tamenaṁ sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhāpi abyābajjhāpi phassā phusanti. So sabyābajjhehipi abyābajjhehipi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhampi abyābajjhampi vedanaṁ vediyati vokiṇṇasukhadukkhaṁ, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati? Tatra bhikkhave yamidaṁ kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yamidaṁ[2] kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yamidaṁ[2] kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ tassa

---

1. Vedayati (Ka) Aṁ 2. 360 piṭṭhepi.
2. Yampidaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

pahānāya yā cetanā. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Dutiyaṁ.

### 3. Soṇakāyanasutta

234. Atha kho Sikhāmoggallāno brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Sikhāmoggallāno brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca—

Purimāni bho Gotama divasāni purimatarāni soṇakāyano māṇavo yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ etadavoca "samaṇo Gotamo sabbakammānaṁ akiriyaṁ paññapeti, sabbakammānaṁ kho pana akiriyaṁ paññapento ucchedaṁ āha lokassa. Kammasaccā'yaṁ[1] bho loko kammasamārambhaṭṭhāyī"ti.

Dassanampi kho ahaṁ brāhmaṇa Soṇakāyanassa māṇavassa nābhijānāmi, kuto panevarūpo kathāsallāpo. Cattārimāni brāhmaṇa kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi brāhmaṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi brāhmaṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi brāhmaṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi brāhmaṇa kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati.

Katamañca brāhmaṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ? Idha brāhmaṇa ekacco sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati, tamenaṁ sabyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā phassā phusanti. So sabyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhaṁ vedanaṁ vediyati ekantadukkhaṁ, seyyathāpi sattā nerayikā. Idaṁ vuccati brāhmaṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ.

---

1. Kammasaccāyī (Ka)

Katamañca brāhmaṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ? Idha brāhmaṇa ekacco abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati, tamenaṁ abyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ abyābajjhā phassā phusanti. So abyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhaṁ vedanaṁ vediyati ekantasukhaṁ, seyyathāpi devā Subhakiṇhā. Idaṁ vuccati brāhmaṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ.

Katamañca brāhmaṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ? Idha brāhmaṇa ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapajjati, tamenaṁ sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhāpi abyābajjhāpi phassā phusanti. So sabyābajjhehipi abyābajjhehipi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhampi abyābajjhampi vedanaṁ vediyati vokiṇṇasukhadukkhaṁ, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Idaṁ vuccati brāhmaṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ.

Katamañca brāhmaṇa kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati? Tatra brāhmaṇa yamidaṁ kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yamidaṁ kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yamidaṁ kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā. Idaṁ vuccati brāhmaṇa kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho brāhmaṇa cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Tatiyaṁ.

## 4. Paṭhamasikkhāpadasutta

235. Cattārimāni bhikkhave kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ

kaṇhasukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesu micchācārī hoti, musāvādī hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati? Tatra bhikkhave yamidaṁ kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Catutthaṁ.

### 5. Dutiyasikkhāpadasutta

236. Cattārimāni bhikkhave kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ? Idha bhikkhave ekaccena mātā[1] jīvitā voropitā hoti, pitā[2] jīvitā voropito[3] hoti, arahaṁ[4] jīvitā voropito[3] hoti, Tathāgatassa duṭṭhena cittena

1. Ekacco mātaraṁ (Ka) 2. Pitaraṁ (Ka) 3. Voropitā (Ka) 4. Arahantaṁ (Ka)

lohitaṁ uppāditaṁ[1] hoti, saṁgho bhinno hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi[2] hoti. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati? Tatra bhikkhave yamidaṁ kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Pañcamaṁ.

### 6. Ariyamaggasutta

237. Cattārimāni bhikkhave kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ.

---

1. Uppāditā (Ka)
2. Sammādiṭṭhiko (Sī, Syā, Kaṁ)

Katamañca bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhasuttaṁ kaṇhasukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhi. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Chaṭṭhaṁ.

## 7. Bojjhaṅgasutta

238. Cattārimāni bhikkhave kammāni -pa- kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ -pa- idha bhikkhave ekacco sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ? Idha bhikkhave ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti -pa-. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ.

Katamañca bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati? Satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo. Idaṁ vuccati bhikkhave kammaṁ akaṇha-asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Imāni kho bhikkhave cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. . Sattamaṁ.

## 8. Sāvajjasutta

239. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Sāvajjena kāyakammena, sāvajjena vacīkammena, sāvajjena manokammena, sāvajjāya diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Anavajjena kāyakammena, anavajjena vacīkammena, anavajjena manokammena, anavajjāya diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Abyābajjhasutta

240. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Sabyābajjhena kāyakammena, sabyābajjhena vacīkammena, sabyābajjhena manokammena, sabyābajjhāya diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Abyābajjhena kāyakammena, abyābajjhena vacīkammena, abyābajjhena manokammena, abyābajjhāya diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Navamaṁ.

## 10. Samaṇasutta

241. "Idheva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇeti aññehī"ti[1] evametaṁ bhikkhave sammā sīhanādaṁ nadatha.

Katamo ca bhikkhave paṭhamo samaṇo? Idha bhikkhave bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo samaṇo.

---

1. Samaṇehi aññeti (Sī, I, Ka) ettha aññehīti sakāya paṭiññāya saccābhiññehīti attho veditabbo. Dī 2. 125; Ma 1. 92 piṭṭhesupi.

Katamo ca bhikkhave dutiyo samaṇo? Idha bhikkhave bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti. Ayaṁ bhikkhave dutiyo samaṇo.

Katamo ca bhikkhave tatiyo samaṇo? Idha bhikkhave bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayaṁ bhikkhave tatiyo samaṇo.

Katamo ca bhikkhave catuttho samaṇo? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ bhikkhave catuttho samaṇo.

Idheva bhikkhave paṭhamo samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇebhi aññehīti evametaṁ bhikkhave sammā sīhanādaṁ nadathāti. . Dasamaṁ.

### 11. Sappurisānisaṁsasutta

242. Sappurisaṁ bhikkhave nissāya cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhā. Katame cattāro? Ariyena sīlena vaḍḍhati, ariyena samādhinā vaḍḍhati, ariyāya paññāya vaḍḍhati, ariyāya vimuttiyā vaḍḍhati. Sappurisaṁ bhikkhave nissāya ime cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhāti. . Ekādasamaṁ.

Kammavaggo catuttho.

### Tassuddānaṁ

Saṁkhitta Vitthāra Soṇakāyana,
Sikkhāpadaṁ Ariyamaggo Bojjhaṅgaṁ.
Sāvajjañceva Abyābajjhaṁ,
Samaṇo ca Sappurisānisaṁsoti.

## (25) 5. Āpattibhayavagga

### 1. Saṁghabhedakasutta

243. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Ānandaṁ Bhagavā etadavoca "api nu taṁ Ānanda adhikaraṇaṁ vūpasantan"ti. Kuto taṁ bhante adhikaraṇaṁ vūpasamissati[1], āyasmato bhante Anuruddhassa Bāhiyo nāma saddhivihāriko kevalakappaṁ saṁghabhedāya ṭhito, tatrāyasmā Anuruddho na ekavācikampi bhaṇitabbaṁ maññatīti.

Kadā panānanda Anuruddho saṁghamajjhe adhikaraṇesu[2] voyuñjati, nanu Ānanda yāni kānici adhikaraṇāni uppajjanti, sabbāni tāni tumhe ceva vūpasametha Sāriputtamoggallānā ca.

Cattārome Ānanda atthavase sampassamāno pāpabhikkhu saṁghabhedena nandati. Katame cattāro? Idhānanda pāpabhikkhu dussīlo hoti pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto. Tassa evaṁ hoti "sace kho maṁ bhikkhū jānissanti 'dussīlo pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto'ti. Samaggā maṁ santā nāsessanti, vaggā pana maṁ na nāsessantī"ti. Idaṁ Ānanda paṭhamaṁ atthavasaṁ sampassamāno pāpabhikkhu saṁghabhedena nandati.

Puna caparaṁ Ānanda pāpabhikkhu micchādiṭṭhiko hoti antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. Tassa evaṁ hoti "sace kho maṁ bhikkhū jānissanti 'micchādiṭṭhiko antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato'ti. Samaggā maṁ santā nāsessanti, vaggā pana maṁ na nāsessantī"ti. Idaṁ Ānanda dutiyaṁ atthavasaṁ sampassamāno pāpabhikkhu saṁghabhedena nandati.

---

1. Vūpasammissati (?)
2. Adhikaraṇesu tesu (Ka)

Puna caparaṁ Ānanda pāpabhikkhu micchā-ājīvo hoti, micchā-ājīvena jīvikaṁ[1] kappeti. Tassa evaṁ hoti "sace kho maṁ bhikkhū jānissanti 'micchā-ājīvo micchā-ājīvena jīvikaṁ kappetī'ti. Samaggā maṁ santā nāsessanti, vaggā pana maṁ na nāsessantī"ti. Idaṁ Ānanda tatiyaṁ atthavasaṁ sampassamāno pāpabhikkhu saṁghabhedena nandati.

Puna caparaṁ Ānanda pāpabhikkhu lābhakāmo hoti sakkārakāmo anavaññattikāmo. Tassa evaṁ hoti "sace kho maṁ bhikkhū jānissanti 'lābhakāmo sakkārakāmo anavaññattikāmo'ti. Samaggā maṁ santā na sakkarissanti na garuṁ karissanti na mānessanti na pūjessanti, vaggā pana maṁ sakkarissanti garuṁ karissanti mānessanti pūjessantī"ti. Idaṁ Ānanda catutthaṁ atthavasaṁ sampassamāno pāpabhikkhu saṁghabhedena nandati. Ime kho Ānanda cattāro atthavase sampassamāno pāpabhikkhu saṁghabhedena nandatīti. . Paṭhamaṁ.

## 2. Āpattibhayasutta

244. Cattārimāni bhikkhave āpattibhayāni. Katamāni cattāri? Seyyathāpi bhikkhave coraṁ āgucāriṁ gahetvā rañño dasseyyuṁ "ayaṁ te deva coro āgucārī, imassa devo daṇḍaṁ paṇetū"ti. Tamenaṁ rājā evaṁ vadeyya "gacchatha bho imaṁ purisaṁ daḷhāya rajjuyā pacchābāhaṁ gāḷhabandhanaṁ bandhitvā khuramuṇḍaṁ karitvā kharassarena paṇavena rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ parinetvā dakkhiṇena dvārena nikkhāmetvā dakkhiṇato nagarassa sīsaṁ chindathā"ti. Tamenaṁ rañño purisā daḷhāya rajjuyā pacchābāhaṁ gāḷhabandhanaṁ bandhitvā khuramuṇḍaṁ karitvā kharassarena paṇavena rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ parinetvā dakkhiṇena dvārena nikkhāmetvā dakkhiṇato nagarassa sīsaṁ chindeyyuṁ. Tatraññatarassa thalaṭṭhassa purisassa evamassa "pāpakaṁ vata bho ayaṁ puriso kammaṁ akāsi gārayhaṁ sīsacchejjaṁ, yatra hi nāma rañño purisā daḷhāya rajjuyā pacchābāhaṁ gāḷhabandhanaṁ bandhitvā khuramuṇḍaṁ karitvā kharassarena paṇavena rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ parinetvā dakkhiṇena dvārena nikkhāmetvā dakkhiṇato nagarassa sīsaṁ

1. Jīvitaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)

chindissanti, so vatassāhaṁ[1] evarūpaṁ pāpakammaṁ[2] na kareyyaṁ[3] gārayhaṁ sīsacchejjan”ti. Evamevaṁ kho bhikkhave yassa kassaci bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā evaṁ tibbā bhayasaññā paccupaṭṭhitā hoti pārājikesu dhammesu. Tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ “anāpanno vā pārājikaṁ dhammaṁ na āpajjissati, āpanno vā pārājikaṁ dhammaṁ yathādhammaṁ paṭikarissati”.

Seyyathāpi bhikkhave puriso kāḷavatthaṁ[4] paridhāya kese pakiritvā musalaṁ khandhe āropetvā mahājanakāyaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadeyya “ahaṁ bhante pāpakammaṁ akāsiṁ gārayhaṁ mosallaṁ. Yena me āyasmanto attamanā honti, taṁ karomī”ti. Tatraññatarassa thalaṭṭhassa purisassa evamassa “pāpakaṁ vata bho ayaṁ puriso kammaṁ akāsi gārayhaṁ mosallaṁ, yatra hi nāma kāḷavatthaṁ paridhāya kese pakiritvā musalaṁ khandhe āropetvā mahājanakāyaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vakkhati ‘ahaṁ bhante pāpakammaṁ akāsiṁ gārayhaṁ mosallaṁ, yena me āyasmanto attamanā honti, taṁ karomī’ti. So vatassāhaṁ evarūpaṁ pāpakammaṁ na kareyyaṁ gārayhaṁ mosallan”ti. Evamevaṁ kho bhikkhave yassa kassaci bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā evaṁ tibbā bhayasaññā paccupaṭṭhitā hoti saṁghādisesesu dhammesu. Tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ “anāpanno vā saṁghādisesaṁ dhammaṁ na āpajjissati, āpanno vā saṁghādisesaṁ dhammaṁ yathādhammaṁ paṭikarissati”.

Seyyathāpi bhikkhave puriso kāḷavatthaṁ paridhāya kese pakiritvā bhasmapuṭaṁ[5] khandhe āropetvā mahājanakāyaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadeyya ‘ahaṁ bhante pāpakammaṁ akāsiṁ gārayhaṁ bhasmapuṭaṁ, yena me āyasmanto attamanā honti, taṁ karomī”ti. Tatraññatarassa thalaṭṭhassa purisassa evamassa “pāpakaṁ vata bho ayaṁ puriso kammaṁ akāsi gārayhaṁ bhasmapuṭaṁ, yatra hi nāma kāḷavatthaṁ paridhāya kese pakiritvā bhasmapuṭaṁ khandhe āropetvā mahājanakāyaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vakkhati ‘ahaṁ bhante pāpakammaṁ akāsiṁ gārayhaṁ bhasmapuṭaṁ, yena me āyasmanto attamanā honti, taṁ karomī’ti. So vatassāhaṁ evarūpaṁ pāpakammaṁ na kareyyaṁ

---

1. So vatassāyaṁ (Sī) 2. Pāpaṁ kammaṁ (Sī, I)
3. Na kareyya (Sī) Dī 1. 56 piṭṭhe Pāḷiyā tadaṭṭhakathāya ca saṁsandetabbaṁ.
4. Kāḷakaṁ vatthaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 5. Assapuṭaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

gārayhaṁ bhasmapuṭan”ti. Evamevaṁ kho bhikkhave yassa kassaci bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā evaṁ tibbā bhayasaññā paccupaṭṭhitā hoti pācittiyesu dhammesu. Tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ “anāpanno vā pācittiyaṁ dhammaṁ na āpajjissati, āpanno vā pācittiyaṁ dhammaṁ yathādhammaṁ paṭikarissati”.

Seyyathāpi bhikkhave puriso kāḷavatthaṁ paridhāya kese pakiritvā mahājanakāyaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadeyya “ahaṁ bhante pāpakammaṁ akāsiṁ gārayhaṁ upavajjaṁ, yena me āyasmanto attamanā honti, taṁ karomī”ti. Tatraññatarassa thalaṭṭhassa purisassa evamassa “pāpakaṁ vata bho ayaṁ puriso kammaṁ akāsi gārayhaṁ upavajjaṁ, yatra hi nāma kāḷavatthaṁ paridhāya kese pakiritvā mahājanakāyaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vakkhati ‘ahaṁ bhante pāpakammaṁ akāsiṁ gārayhaṁ upavajjaṁ, yena me āyasmanto attamanā honti, taṁ karomī’ti. So vatassāhaṁ evarūpaṁ pāpakammaṁ na kareyyaṁ gārayhaṁ upavajjan”ti. Evamevaṁ kho bhikkhave yassa kassaci bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā evaṁ tibbā bhayasaññā paccupaṭṭhitā hoti pāṭidesanīyesu dhammesu. Tassetaṁ pāṭikaṅkhaṁ “anāpanno vā pāṭidesanīyaṁ dhammaṁ na āpajjissati, āpanno vā pāṭidesanīyaṁ dhammaṁ yathādhammaṁ paṭikarissati”. Imāni kho bhikkhave cattāri āpattibhayānīti. . Dutiyaṁ.

### 3. Sikkhānisaṁsasutta

245. Sikkhānisaṁsamidaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati paññuttaraṁ vimuttisāraṁ satādhipateyyaṁ. Kathañca bhikkhave sikkhānisaṁsaṁ hoti? Idha bhikkhave mayā sāvakānaṁ ābhisamācārikā sikkhā paññattā appasannānaṁ pasādāya pasannānaṁ bhiyyobhāvāya. Yathā yathā bhikkhave mayā sāvakānaṁ ābhisamācārikā sikkhā paññattā appasannānaṁ pasādāya pasannānaṁ bhiyyobhāvāya, tathā tathā so tassā sikkhāya akhaṇḍakārī hoti acchiddakārī asabalakārī akammāsakārī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu.

Puna caparaṁ bhikkhave mayā sāvakānaṁ ādibrāhmacariyikā sikkhā paññattā sabbaso sammā dukkhakkhayāya. Yathā yathā bhikkhave mayā sāvakānaṁ ādibrahmacariyikā sikkhā paññattā sabbaso sammā dukkhakkhayāya, tathā tathā so tassā sikkhāya akhaṇḍakārī

hoti acchiddakārī asabalakārī akammāsakārī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave sikkhānisaṁsaṁ hoti.

Kathañca bhikkhave paññuttaraṁ hoti? Idha bhikkhave mayā sāvakānaṁ dhammā desitā sabbaso sammā dukkhakkhayāya. Yathā yathā bhikkhave mayā sāvakānaṁ dhammā desitā sabbaso sammā dukkhakkhayāya, tathā tathāssa te dhammā paññāya samavekkhitā honti. Evaṁ kho bhikkhave paññuttaraṁ hoti.

Kathañca bhikkhave vimuttisāraṁ hoti? Idha bhikkhave mayā sāvakānaṁ dhammā desitā sabbaso sammā dukkhakkhayāya. Yathā yathā bhikkhave mayā sāvakānaṁ dhammā desitā sabbaso sammā dukkhakkhayāya, tathā tathāssa te dhammā vimuttiyā phusitā honti. Evaṁ kho bhikkhave vimuttisāraṁ hoti.

Kathañca bhikkhave satādhipateyyaṁ hoti? "Iti aparipūraṁ vā ābhisamācārikaṁ sikkhaṁ paripūressāmi, paripūraṁ vā ābhisamācārikaṁ sikkhaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti ajjhattaṁyeva sati sūpaṭṭhitā hoti. "Iti aparipūraṁ vā ādibrahmacariyikaṁ sikkhaṁ paripūressāmi, paripūraṁ vā ādibrahmacariyikaṁ sikkhaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti ajjhattaṁyeva sati sūpaṭṭhitā hoti. "Iti asamavekkhitaṁ vā dhammaṁ paññāya samavekkhissāmi, samavekkhitaṁ vā dhammaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti ajjhattaṁyeva sati sūpaṭṭhitā hoti. "Iti aphusitaṁ vā dhammaṁ vimuttiyā phusissāmi, phusitaṁ vā dhammaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmī"ti ajjhattaṁyeva sati sūpaṭṭhitā hoti. Evaṁ kho bhikkhave satādhipateyyaṁ hoti. "Sikkhānisaṁsamidaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati paññuttaraṁ vimuttisāraṁ satādhipateyyan"ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttanti. . Tatiyaṁ.

### 4. Seyyāsutta

246. Catasso imā bhikkhave seyyā. Katamā catasso? Petaseyyā kāmabhogiseyyā sīhaseyyā Tathāgataseyyā.

Katamā ca bhikkhave petaseyyā? Yebhuyyena bhikkhave petā uttānā senti. Ayaṁ vuccati bhikkhave petaseyyā.

Katamā ca bhikkhave kāmabhogiseyyā? Yebhuyyena bhikkhave kāmabhogī vāmena passena senti. Ayaṁ vuccati bhikkhave kāmabhogiseyyā.

Katamā ca bhikkhave sīhaseyyā? Sīho bhikkhave migarājā dakkhiṇena passena seyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya antarasatthimhi naṅguṭṭhaṁ anupakkhipitvā, so paṭibujjhitvā purimaṁ kāyaṁ abbhunnāmetvā pacchimaṁ kāyaṁ anuviloketi. Sace bhikkhave sīho migarājā kiñci passati kāyassa vikkhittaṁ vā visaṭaṁ vā, tena bhikkhave sīho migarājā anattamano hoti. Sace pana bhikkhave sīho migarājā na kiñci passati kāyassa vikkhittaṁ vā visaṭaṁ vā, tena bhikkhave sīho migarājā attamano hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave sīhaseyyā.

Katamā ca bhikkhave Tathāgataseyyā? Idha bhikkhave Tathāgato vivicceva kāmehi -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave Tathāgataseyyā. Imā kho bhikkhave catasso seyyāti. . Catutthaṁ.

## 5. Thūpārahasutta

247. Cattārome bhikkhave thūpārahā. Katame cattāro? Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho thūpāraho, Paccekabuddho thūpāraho, Tathāgatasāvako thūpāraho, rājā cakkavattī thūpāraho. Ime kho bhikkhave cattāro thūpārahāti. . Pañcamaṁ.

## 6. Paññāvuddhisutta

248. Cattārome bhikkhave dhammā paññāvuddhiyā saṁvattanti. Katame cattāro? Sappurisasaṁsevo saddhammasavanaṁ yonisomanasikāro dhammānudhammappaṭipatti. Ime kho bhikkhave cattāro dhammā paññāvuddhiyā saṁvattantīti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Bahukārasutta

249. Cattārome bhikkhave dhammā manussabhūtassa bahukārā honti. Katame cattāro? Sappurisasaṁsevo saddhammasavanaṁ yonisomanasikāro dhammānudhammappaṭipatti. Ime kho bhikkhave cattāro dhammā manussabhūtassa bahukārā hontīti. . Sattamaṁ.

### 8. Paṭhamavohārasutta

250. Cattārome bhikkhave anariyavohārā. Katame cattāro? Adiṭṭhe diṭṭhavāditā, asute sutavāditā, amute mutavāditā, aviññāte viññātavāditā. Ime kho bhikkhave cattāro anariyavohārāti. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Dutiyavohārasutta

251. Cattārome bhikkhave ariyavohārā. Katame cattāro? Adiṭṭhe adiṭṭhavāditā, asute asutavāditā, amute amutavāditā, aviññāte aviññātavāditā. Ime kho bhikkhave cattāro ariyavohārāti. . Navamaṁ.

### 10. Tatiyavohārasutta

252. Cattārome bhikkhave anariyavohārā. Katame cattāro? Diṭṭhe adiṭṭhavāditā, sute asutavāditā, mute amutavāditā, viññāte aviññātavāditā. Ime kho bhikkhave cattāro anariyavohārāti. . Dasamaṁ.

### 11. Catutthavohārasutta

253. Cattārome bhikkhave ariyavohārā. Katame cattāro? Diṭṭhe diṭṭhavāditā, sute sutavāditā, mute mutavāditā, viññāte viññātavāditā. Ime kho bhikkhave cattāro ariyavohārāti. . Ekādasamaṁ.

Āpattibhayavaggo pañcamo.

### Tassuddānaṁ

Bheda-āpatti Sikkhā ca, Seyyā Thūpārahena ca.
Paññāvuddhi Bahukārā, Vohārā caturo ṭhitāti.

## Pañcamo paṇṇāsako samatto.

## (26) 6. Abhiññāvagga

### 1. Abhiññāsutta

254. Cattārome bhikkhave dhammā. Katame cattāro? Atthi bhikkhave dhammā abhiññā pariññeyyā, atthi bhikkhave dhammā abhiññā pahātabbā, atthi bhikkhave dhammā abhiññā bhāvetabbā, atthi bhikkhave dhammā abhiññā sacchikātabbā.

Katame ca bhikkhave dhammā abhiññā pariññeyyā? Pañcupādānakkhandhā[1]. Ime vuccanti bhikkhave dhammā abhiññā pariññeyyā.

Katame ca bhikkhave dhammā abhiññā pahātabbā? Avijjā ca bhavataṇhā ca. Ime vuccanti bhikkhave dhammā abhiññā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave dhammā abhiññā bhāvetabbā? Samatho ca vipassanā ca. Ime vuccanti bhikkhave dhammā abhiññā bhāvetabbā.

Katame ca bhikkhave dhammā abhiññā sacchikātabbā? Vijjā ca vimutti ca. Ime vuccanti bhikkhave dhammā abhiññā sacchikātabbā. Ime kho bhikkhave cattāro dhammāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Pariyesanāsutta

255. Catasso imā bhikkhave anariyapariyesanā. Katamā catasso? Idha bhikkhave ekacco attanā jarādhammo samāno jarādhammaṁyeva pariyesati, attanā byādhidhammo samāno byādhidhammaṁyeva pariyesati, attanā maraṇadhammo samāno maraṇadhammaṁyeva pariyesati, attanā saṁkilesadhammo samāno saṁkilesadhammaṁyeva pariyesati. Imā kho bhikkhave catasso anariyapariyesanā.

Catasso imā bhikkhave ariyapariyesanā. Katamā catasso? Idha bhikkhave ekacco attanā jarādhammo samāno jarādhamme ādīnavaṁ viditvā ajaraṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati, attanā byādhidhammo samāno byādhidhamme ādīnavaṁ viditvā abyādhiṁ anuttaraṁ

1. Pañcupādānakkhandhātissa vacanīyaṁ (Ka)

yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati, attanā maraṇadhammo samāno maraṇadhamme ādīnavaṁ viditvā amataṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati, attanā saṁkilesadhammo samāno saṁkilesadhamme ādīnavaṁ viditvā asaṁkiliṭṭhaṁ anuttaraṁ yogakkhemaṁ nibbānaṁ pariyesati. Imā kho bhikkhave catasso ariyapariyesanāti.

### 3. Saṅgahavatthusutta

256. Cattārimāni bhikkhave saṅgahavatthūni. Katamāni cattāri? Dānaṁ peyyavajjaṁ[1] atthacariyā samānattatā. Imāni kho bhikkhave cattāri saṅgahavatthūnīti.

### 4. Mālukyaputtasutta

257. Atha kho āyasmā Mālukyaputto[2] yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mālukyaputto Bhagavantaṁ etadavoca—

Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetu, yamahaṁ Bhagavato dhammaṁ sutvā eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto vihareyyanti. Ettha idāni Mālukyaputta kiṁ dahare bhikkhū vakkhāma. Yatra hi nāma tvaṁ jiṇṇo vuddho mahallako Tathāgatassa saṁkhittena ovādaṁ yācasīti. Desetu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ, desetu Sugato saṁkhittena dhammaṁ, appevanāmāhaṁ Bhagavato bhāsitassa atthaṁ ājāneyyaṁ, appeva nāmāhaṁ Bhagavato bhāsitassa dāyādo[3] assanti.

Cattārome Mālukyaputta taṇhuppādā yattha bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Katame cattāro? Cīvarahetu vā Mālukyaputta bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, piṇḍapātahetu vā Mālukyaputta bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, senāsanahetu vā Mālukyaputta bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, itibhavābhavahetu vā Mālukyaputta bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Ime kho Mālukyaputta cattāro taṇhuppādā yattha bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Yato kho

---

1. Piyavācā (Ka) heṭṭhā 341 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Māluṅkyaputto (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Bhagavato sāvako (Ka)

Mālukyaputta bhikkhuno taṇhā pahīnā hoti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Ayaṁ vuccati Mālukyaputta bhikkhu acchecchi taṇhaṁ vivattayi saṁyojanaṁ, sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassāti.

Atha kho āyasmā Mālukyaputto Bhagavatā iminā ovādena ovadito uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Mālukyaputto eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro ca panāyasmā Mālukyaputto arahataṁ ahosīti. . Catutthaṁ.

## 5. Kulasutta

258. Yāni kānici bhikkhave kulāni bhogesu mahattaṁ pattāni na ciraṭṭhitikāni bhavanti, sabbāni tāni catūhi ṭhānehi etesaṁ vā aññatarena. Katamehi catūhi? Naṭṭhaṁ na gavesanti, jiṇṇaṁ na paṭisaṅkharonti, aparimitapānabhojanā honti, dussīlaṁ itthiṁ vā purisaṁ vā ādhipacce ṭhapenti. Yāni kānici bhikkhave kulāni bhogesu mahattaṁ pattāni na ciraṭṭhitikāni bhavanti, sabbāni tāni imehi catūhi ṭhānehi etesaṁ vā aññatarena.

Yāni kānici bhikkhave kulāni bhogesu mahattaṁ pattāni ciraṭṭhitikāni bhavanti, sabbāni tāni catūhi ṭhānehi etesaṁ vā aññatarena. Katamehi catūhi? Naṭṭhaṁ gavesanti, jiṇṇaṁ paṭisaṅkharonti, parimitapānabhojanā honti, sīlavantaṁ itthiṁ vā purisaṁ vā ādhipacce ṭhapenti. Yāni kānici bhikkhave kulāni bhogesu mahattaṁ pattāni ciraṭṭhitikāni bhavanti, sabbāni tāni imehi catūhi ṭhānehi etesaṁ vā aññatarenāti. . Pañcamaṁ.

## 6. Paṭhama-ājānīyasutta

259. Catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva

saṅkhaṁ gacchati. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave rañño bhadro assājānīyo vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Imehi kho bhikkhave catūhi aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati.

Evamevaṁ kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca.

Kathañca bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu ārohapariṇāhasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ārohapariṇāhasampanno hoti.

Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Dutiya-ājānīyasutta

260. Catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva

saṅkhaṁ gacchati. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave rañño bhadro assājānīyo vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca. Imehi kho bhikkhave catūhi aṅgehi samannāgato rañño bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchati.

Evamevaṁ kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno ca hoti balasampanno ca javasampanno ca ārohapariṇāhasampanno ca.

Kathañca bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti -pa- samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vaṇṇasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu balasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā -pa- sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu javasampanno hoti.

Kathañca bhikkhave bhikkhu ārohapariṇāhasampanno hoti? Idha bhikkhave bhikkhu lābhī hoti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ārohapariṇāhasampanno hoti.

Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti -pa- anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti. . Sattamaṁ.

### 8. Balasutta

261. Cattārimāni bhikkhave balāni. Katamāni cattāri? Vīriyabalaṁ satibalaṁ samādhibalaṁ paññābalaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri balānīti. . Aṭṭhamaṁ.

## 9. Araññasutta

262. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu nālaṁ araññavanappatthāni pantāni senāsanāni paṭisevituṁ. Katamehi catūhi? Kāmavitakkena, byāpādavitakkena, vihiṁsāvitakkena, duppañño hoti jaḷo elamūgo. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu nālaṁ araññavanappatthāni pantāni senāsanāni paṭisevituṁ.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu alaṁ araññavanappatthāni pantāni senāsanāni paṭisevituṁ. Katamehi catūhi? Nekkhammavitakkena, abyāpādavitakkena, avihiṁsāvitakkena, paññavā hoti ajaḷo anelamūgo. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bhikkhu alaṁ araññavanappatthāni pantāni senāsanāni paṭisevitunti. . Navamaṁ.

## 10. Kammasutta

263. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Sāvajjena kāyakammena, sāvajjena vacīkammena, sāvajjena manokammena, sāvajjāya diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato bālo abyatto asappuriso khataṁ upahataṁ attānaṁ pariharati, sāvajjo ca hoti sānuvajjo viññūnaṁ, bahuñca apuññaṁ pasavati.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavati. Katamehi catūhi? Anavajjena kāyakammena, anavajjena vacīkammena, anavajjena manokammena, anavajjāya diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato paṇḍito viyatto sappuriso akkhataṁ anupahataṁ attānaṁ pariharati, anavajjo ca hoti ananuvajjo viññūnaṁ, bahuñca puññaṁ pasavatīti. . Dasamaṁ.

Abhiññāvaggo chaṭṭho.

### Tassuddānaṁ

Abhiññā Pariyesanā, Saṅgahaṁ Mālukyaputto.
Kulaṁ dve ca Ājānīyā, Balaṁ Araññakammunāti.

---

## (27) 7. Kammapathavagga

### 1. Pāṇātipātīsutta

264. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Attanā ca pāṇātipātī hoti, parañca pāṇātipāte samādapeti, pāṇātipāte ca samanuñño hoti, pāṇātipātassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye.

Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi catūhi? Attanā ca pāṇātipātā paṭivirato hoti, parañca pāṇātipātā veramaṇiyā samādapeti, pāṇātipātā veramaṇiyā ca samanuñño hoti, pāṇātipātā veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Adinnādāyīsutta

265. Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi catūhi? Attanā ca adinnādāyī hoti, parañca adinnādāne samādapeti, adinnādāne ca samanuñño hoti, adinnādānassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho -pa-.

Attanā ca adinnādānā paṭivirato hoti, parañca adinnādānā veramaṇiyā samādapeti, adinnādānā veramaṇiyā ca samanuñño hoti, adinnādānā veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave. . Dutiyaṁ.

### 3. Micchācārīsutta

266. -pa-. Attanā ca kāmesumicchācārī hoti, parañca kāmesumicchācāre samādapeti, kāmesumicchācāre ca samanuñño hoti, kāmesumicchācārassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho -pa-.

Attanā ca kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, parañca kāmesumicchācārā veramaṇiyā samādapeti, kāmesumicchācārā veramaṇiyā ca samanuñño hoti, kāmesumicchācārā veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho -pa-. . Tatiyaṁ.

### 4. Musāvādīsutta

267. -pa-. Attanā ca musāvādī hoti, parañca musāvāde samādapeti, musāvāde ca samanuñño hoti, musāvādassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho -pa-.

Attanā ca musāvādā paṭivirato hoti, parañca musāvādā veramaṇiyā samādapeti, musāvādā veramaṇiyā ca samanuñño hoti, musāvādā veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-. . Catutthaṁ.

### 5. Pisuṇavācāsutta

268. -pa-. Attanā ca pisuṇavāco hoti, parañca pisuṇāya vācāya samādapeti, pisuṇāya vācāya ca samanuñño hoti, pisuṇāya vācāya ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-.

Attanā ca pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pisuṇāya vācāya veramaṇiyā samādapeti, pisuṇāya vācāya veramaṇiyā ca samanuñño hoti, pisuṇāya vācāya veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-. . Pañcamaṁ.

### 6. Pharusavācāsutta

269. -pa-. Attanā ca pharusavāco hoti, parañca pharusāya vācāya samādapeti, pharusāya vācāya ca samanuñño hoti, pharusāya vācāya ca vaṇṇaṁ bhāsati -pa-.

Attanā ca pharusāya vācāya paṭivirato hoti, parañca pharusāya vācāya veramaṇiyā samādapeti, pharusāya vācāya veramaṇiyā ca samanuñño hoti, pharusāya vācāya veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho -pa-. . Chaṭṭhaṁ.

### 7. Samphappalāpasutta

270. -pa-. Attanā ca samphappalāpī hoti, parañca samphappalāpe samādapeti, samphappalāpe ca samanuñño hoti, samphappalāpassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-.

Attanā ca samphappalāpā paṭivirato hoti, parañca samphappalāpā veramaṇiyā samādapeti, samphappalāpā veramaṇiyā ca samanuñño hoti, samphappalāpā veramaṇiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave -pa-. . Sattamaṁ.

### 8. Abhijjhālusutta

271. -pa-. Attanā ca abhijjhālu hoti, parañca abhijjhāya samādapeti, abhijjhāya ca samanuñño hoti, abhijjhāya ca vaṇṇaṁ bhāsati -pa-.

Attanā ca anabhijjhālu hoti, parañca anabhijjhāya samādapeti, anabhijjhāya ca samanuñño hoti, anabhijjhāya ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho -pa-. . Aṭṭhamaṁ.

### 9. Byāpannacittasutta

272. -pa-. Attanā ca byāpannacitto hoti, parañca byāpāde samādapeti, byāpāde ca samanuñño hoti, byāpādassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-.

Attanā ca abyāpannacitto hoti, parañca abyāpāde samādapeti, abyāpāde ca samanuñño hoti, abyāpādassa ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-. . Navamaṁ.

### 10. Micchādiṭṭhisutta

273. -pa-. Attanā ca micchādiṭṭhiko hoti, parañca micchādiṭṭhiyā samādapeti, micchādiṭṭhiyā ca samanuñño hoti, micchādiṭṭhiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi -pa-.

Attanā ca sammādiṭṭhiko hoti, parañca sammādiṭṭhiyā samādapeti, sammādiṭṭhiyā ca samanuñño hoti, sammādiṭṭhiyā ca vaṇṇaṁ bhāsati. Imehi kho bhikkhave catūhi dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. . Dasamaṁ.

Kammapathavaggo sattamo.

---

## (28) 8. Rāgapeyyāla

### 1. Satipaṭṭhānasutta

274. Rāgassa bhikkhave abhiññāya cattāro dhammā bhāvetabbā. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu -pa-. Citte -pa-. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Rāgassa bhikkhave abhiññāya ime cattāro dhammā bhāvetabbāti. . Paṭhamaṁ.

### 2. Sammappadhānasutta

275. Rāgassa bhikkhave abhiññāya cattāro dhammā bhāvetabbā. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya -pa- anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya -pa- uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati, vīriyaṁ ārabhati, cittaṁ paggaṇhāti padahati. Rāgassa bhikkhave abhiññāya ime cattāro dhammā bhāvetabbāti. . Dutiyaṁ.

### 3. Iddhipādasutta

276. Rāgassa bhikkhave abhiññāya cattāro dhammā bhāvetabbā. Katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ

iddhipādaṁ bhāveti, vīriyasamādhi -pa- cittasamādhi -pa- vīmaṁsāsamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Rāgassa bhikkhave abhiññāya ime cattāro dhammā bhāvetabbāti. . Tatiyaṁ.

### 4-30. Pariññādisutta

277-303. Rāgassa bhikkhave pariññāya -pa- parikkhayāya. Pahānāya. Khayāya. Vayāya. Virāgāya. Nirodhāya. Cāgāya. Paṭinissaggāya cattāro dhammā bhāvetabbā -pa-. . Tiṁsatimaṁ.

### 31-510. Dosa-abhiññādisutta

304-783. Dosassa -pa-. Mohassa. Kodhassa. Upanāhassa. Makkhassa. Paḷāsassa. Issāya. Macchariyassa. Māyāya. Sāṭheyyassa. Thambhassa. Sārambhassa. Mānassa. Atimānassa. Madassa. Pamādassa abhiññāya pariññāya parikkhayāya pahānāya khayāya vayāya virāgāya nirodhāya cāgāya paṭinissaggāya ime cattāro dhammā bhāvetabbāti. . Dasuttarapañcasatimaṁ.

Rāgapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

## Catukkanipātapāḷi niṭṭhitā.

## Aṅguttaranikāye paṭhamaganthe

# Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

## Aṅguttaranikāye paṭhamaganthe

# Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

### Ekakanipātādipāḷiyā

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ A ]** | |
| Akaṇha-asukkaṁ = Akaṇhaṁ asukkaṁ (Sī, Syā, I) | 553 |
| Akataññutā-akataveditā = Akataññutā-akataveditāya (Sī) | 548 |
| Akāsikaṁ candanaṁ dhāremi = Kāsikaṁ candanaṁ dhāremi (Syā, Kaṁ, Ka)<br>Akāsikaṁ dhāremi (?) | 143 |
| Akuppā me vimutti = Akuppā me cetovimutti (Sī, I, Ka) | 261 |
| Akusalañca hidaṁ bhikkhave = Akusalaṁ bhikkhave (Ka) | 60 |
| Agadhito = Agathito (Sī, I) | 336 |
| Agārasmā = Saddhā agārasmā (Sī, Syā, Kaṁ) | 438 |
| Aggi mutto = Aggimukko (Sī) Aggi mukko (Syā, Kaṁ, I) | 99 |
| Acalappatto = Macalappatto (Sī, I) | 106 |
| Acchanti = Bhajanti (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 69 |
| Acchecchi = Acchejji (Syā, Kaṁ, Ka) | 133 |
| Ajjhosannā = Ajjhosānā (Ka) Tikanipāte Kusināravagge paṭhamasuttaṭīkā oloketabbā. | 74 |
| Ajjhosanno = Ajjhāpanno (Sī, Ka) Ṭīkā oloketabbā. | 278 |
| Aññamaññaṁ = Aññamaññassa (sabbattha) | 160 |
| Aññātavāde = Aññavāde (Sī, Syā, Kaṁ, I) Aññātavāre (Ka) | 198 |
| Aññāvimuttassa = Aññāvimuttiyā (Ka) | 232 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ A ]** | |
| Abhikkantā = Abhikkantatarā (Ka) | 414 |
| Abhijjamāne = Abhijjamāno (Sī, I, Ka) | 256 |
| Abhinivijjhitvā = Abhivirājetvā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 268 |
| Abhisambuddhoti = Abhisambuddho (Sī, Syā, Kaṁ, Ka) | 261 |
| Abbhutā dhammā = Abbhutadhammā (Syā, Kaṁ, Ka) | 446 |
| Abbhuto dhammo = Abbhutadhammo (Syā, Kaṁ, Ka) | 446 |
| Abbhussakkamāno = Abbhussukkamāno (Sī, I) | 244 |
| Amukasmiṁ = Asukasmiṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 227 |
| Araññavanapatthāni = Araññe pavanapatthāni (Sī, I) | 62 |
| Arahaṁ = Arahā (Syā, Kaṁ) Arahantaṁ (Ka) | 557 |
| Asaṅkhyeyyo = Asaṅkheyyo (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 366 |
| Asamantapaññatāya = Asamatthapaññatāya (Syā, Kaṁ) Asamattapaññatāya (Ka) | 46 |
| Assaparasse = Assasadasse (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 292 |
| Asammuṭṭhā = Apammuṭṭhā (Sī) Apamuṭṭhā (Syā, Kaṁ) | 285 |
| Ahañceva = Ahañce (?) | 50, 144, 436 |
| Ahampi dammo ahampi dammo"ti = Ahampi go amhā ahampi go amhāti (Sī) Ahampi amhā ahampi amhāti (Syā, Kaṁ, I) Ahampi go ahampi goti (?) | 230 |
| Ahetu-appaccayaṁ = Ahetuṁ (Sī) Ahetu (Syā, Kaṁ) Ahetu-appaccayā (I) Ahetuṁ appaccayaṁ (Ka) | 176 |
| **[ Ā ]** | |
| Ānaṇyako = Anaṇako (Sī, I) Anaṇyako (Ka) | 388 |
| Ānaṇyasukhaṁ = Aṇaṇasukhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 380 |
| Ānandacetiye = Ānande cetiye (Dī 2. 103 piṭṭhe) | 486 |
| Āpātadaso = Āpāthadaso (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 378 |
| Āmagandhena = Āmagandhe (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 283 |
| Āmā"ti = Āmoti (Sī) | 174 |
| Āyataneva = Āyatane ca (Ma 2. 193 piṭṭhe) | 219 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ U ]** | |
| Uppajjati = Udapādi (sabbattha) | 244 |
| Uppādayati = Upadahati (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 202 |
| Upārambhabhayāti = Upavādabhayāti (Ka) Ma 3. 121 piṭṭhe, Saṁ 2. 60 piṭṭhe ca passitabbaṁ. | 340 |
| Ubbahāpeyya = Ubbāhāpeyya (Syā, Kaṁ) | 244 |
| Ummaggo = Ummaṅgo (Syā, Ka) | 497 |
| Usmañca = Ūsañca (Syā, Kaṁ) Aṭṭhakathāyampi pāṭhantaraṁ. Saṁ 2. 107 piṭṭhe Khemakasuttapāḷiyāpi sameti. Usumañca (Sī) | 209 |
| Usīranāḷimattānipi = Usīranāḷamattānipi (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 205, 519 |
| **[ E ]** | |
| Ekodi kātabbaṁ = Ekodikattabbaṁ (I) | 407 |
| Ekodi hoti = Ekodibhāvaṁ gacchati (Sī) Ekodibhāvo hoti (Syā, Kaṁ, Ka) Ekodi hoti (I) | 256 |
| Evaṁ = Etaṁ (Ka) | 352 |
| Etaṁ = Ekaṁ (Ka) | 213 |
| Etamahaṁ = Etampahaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 315 |
| Etha = Etaṁ (Ka) | 169 |
| Evamassa = Evamassu (Sī) Evassu (Ka) | 205 |
| Evaṁdiṭṭhi = Evaṁdiṭṭhī (sabbattha) | 492 |
| Evaṁ āditto kho = Evaṁ ādīpito (Sī, I) Evaṁ ādittako (Syā, Kaṁ) Saṁ 1. 29 piṭṭhepi. | 155 |
| Evaṁsmī"ti = Evamasmi (Sī) Evasmi (Syā, Kaṁ, I) | 533 |
| **[ O ]** | |
| Otaranti = Osaranti (Dī 2. 103 piṭṭhe) | 487 |
| Opaneyyiko = Opanayiko (Sī, Syā, Kaṁ, I) Pañcama suttassa Ṭīkā oloketabbā. | 156 |
| Ophuṇeyya = Opuneyya (Sī, I) | 135 |
| Omakkhiṁ = Opapakkhiṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) Omakkhikaṁ (Ka) | 189 |
| Ossajjanti = Ossajanti (Sī) | 160 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ O ]** | |
| Osīdatimeva saṁsīdatimeva = Osīdati ceva saṁsīdati ca (Sī, I) Osīdati saṁsīdati (Syā, Kaṁ) | 282 |
| **[ Ka ]** | |
| Kaṅkhanīyeva pana = Kaṅkhanīyeva ca pana (Saṁ 2. 5 piṭṭhe) | 189 |
| Kañci = Kiñci (Ka) | 28 |
| Kañcideva = Kiñcideva (Ka) | 56 |
| Kaṭhalāya = Kathalāya (Syā, Kaṁ, Ka) Kaṭhalena - kathalena (Aṭṭhakathā) | 122 |
| Kataññutākataveditā = Kataññutākataveditāya (Sī) | 548 |
| Kathaṁ vā = Kathaṁ vā vo (?) | 190 |
| Kadalimigapavarapaccattharaṇo = Kādalimigapavarapaccattharaṇo (Sī) | 136 |
| Kandarāyano = Kaṇḍarāyano (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 68 |
| Kamattha = Kimattha (Syā, Kaṁ) Katamattha (Ka) | 62 |
| Kammasaccāyaṁ = Kammasaccāyī (Ka) | 555 |
| Karitvā = Haritvā (Sī, Syā, Kaṁ) | 115 |
| Kaḷopimukhā = Khaḷopimukhā (Sī, Syā, Kaṁ) | 300 |
| Kalyāṇī = Kalyāṇā (Ka) | 497 |
| Kavitā = Kavikatā (sabbattha) Ṭīkā oloketabbā. | 73 |
| Kaḷevare = Kaḷebare (Sī, I) | 357 |
| Kāmanandī = Kāmanandi (Sī, Syā, Kaṁ) | 317 |
| Kāmarāgābhinivesavinibandha = Kāmarāganivesavinibaddha (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 67 |
| Kālaṅkato = Kālakato (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 430 |
| Kālena sammasanā = Kālena samatho (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 457 |
| Kāḷakārāme = Koḷikārāme (Ka) | 333 |
| Kāḷako = Koḷiko (Ka) | 340 |
| Kiñcanatasmiṁ = Kiñcanatasmi (?) | 207 |
| Kimaṅgaṁ = Kimaṅga (Sī, I) | 464 |
| Kimassāhaṁ = Kathamassāhaṁ (Ka) | 429 |
| Kuṭhāriṁ = Kudhāriṁ (Ka) | 521 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Ka ]** | |
| Kudālapiṭakaṁ = Kuddālapiṭakaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 205 |
| Kulagharikā = Kuraragharikā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 28 |
| Kusobbhe = Kussubbhe (Sī, I) Kusubbhe (Syā, Kaṁ, Ka) | 245 |
| Kena naṁ paṇḍitā jāneyyuṁ = Tena naṁ paṇḍitā na jāneyyuṁ (Ka) Na naṁ paṇḍitā jāneyyuṁ (?) | 100 |
| Kevalī = Kevalaṁ (Syā) Kevalo (Ka) | 316 |
| Kesamuttaṁ = Kesaputtaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 189 |
| Kvacani = Kvacana (Sī, Syā) | 497 |
| **[ Kha ]** | |
| Khallitasiraṁ = Khalitaṁ siro (Sī, I) Khalitasiraṁ (Syā, Kaṁ) Ma 3. 218 piṭṭhepi. | 137 |
| Khāṇukaṇṭakaṭṭhānaṁ = Khānukaṇḍakadhānaṁ (Sī, I) | 37 |
| Khārāpatacchikampi = Khārāpaṭicchakampi (Syā, Kaṁ, Ka) | 50 |
| Khippaṁ = Khipaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 35 |
| **[ Ga ]** | |
| Gaṇheyyapi = Gayheyyapi (?) | 484 |
| Gathitā = Gadhitā (Ka) | 74 |
| Gathito = Gadhito (Syā, Kaṁ, Ka) | 278 |
| Garuṁ katvā = Garukatvā (Sī, I) | 328 |
| Garuṁ karonto = Garukaronto (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 108 |
| Gahitampissa = Gahitaṁ hissa (Syā, Kaṁ) | 130 |
| Gahetuṁ = Gaṇetuṁ (Ka) | 365 |
| Gilānavuṭṭhito (Saddanītiyā sameti) = Gilānā vuṭṭhito (sabbattha) | 220 |
| Gīveyyake = Gīveyyakena (Ka) Gīveyyakāya (?) | 255 |
| Gulāguṇṭhikajāto = Kulāguṇṭhikajāto (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 532 |
| Goyogapilakkhasmiṁ = Goyogamilakkhasmiṁ (Syā, Kaṁ, Ka) | 283 |
| **[ Gha ]** | |
| Ghaṭṭito = Ghaṭṭitā (Sī) | 122 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Ca ]** | |
| Catasso ca = Tasseva (Ka) | 136 |
| Catutthaṁ = Catutthiṁ (Sī) | 184 |
| Catuddisā = Catuddisaṁ (?) | 342 |
| Candimasūriyā = Candimasuriyā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 228 |
| Ca pana maṁ = Ca pana maṁ te (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 161 |
| Catunnaṁ = Catassannaṁ (Syā, Kaṁ) Saddanītipadamālā passitabbā. | 456 |
| Catunnaṁ paṭipadānaṁ = Catassannaṁ paṭipadānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ) | 472 |
| Cātumahārājikā = Cātummahārājikā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 210 |
| Cittassekaggataṁ = Cittassekaggaṁ (Sī) | 38 |
| Cūḷapanthako = Cullapanthako (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 24 |
| **[ Cha ]** | |
| Chandā dosā mohā ca bhayā gāmino = Chadā ca dosā ca bhayā ca gāmino (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 327 |
| ( ) = Chaṭṭhaṁ uttānatthamevāti Aṭṭhakathāyaṁ dassitaṁ, Pāḷipotthakesu pana katthacipi na dissati. | 422 |
| **[ Ja ]** | |
| Jānussoṇi = Jāṇusoṇi (Ka) | 58 |
| Pajānanti = Jānanti (Ka) | 146 |
| Jīvikaṁ = Jīvitaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) | 274 |
| Juhati = Juhanti (Sī, I) | 528 |
| **[ Jha ]** | |
| Jhāyeyya = Jāleyya (Ka) | 136 |
| **[ Ña ]** | |
| Ñāto = Ñātako (Syā, Kaṁ) | 116 |
| **[ Ṭha ]** | |
| Ṭhapanīyaṁ pañhaṁ na ṭhapeti = Thapanīyaṁ pañhaṁ na thapeti (Ka) | 198 |
| Ṭhapentīti = Thapentīti (Ka) | 19 |
| Ṭhitasīlo = Thitasīlī (Sī) | 233 |

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

**[ Ta ]**

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Tha ]** | |
| Thinamiddhaṁ = Thīnamiddhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 3 |
| Thūlavālukā = Thūlavālikā (Sī, I) Thullavālikā (Syā, Kaṁ) | 255 |
| **[ Da ]** | |
| Dakā dakāsayā = Udakā udakāsayā (Ka) | 342 |
| Daṇḍaparāyaṇaṁ = Daṇḍaparāyanaṁ (Syā, Kaṁ, I) | 137 |
| Dantavidaṁsakahasitaṁ = Dantavidaṁsakaṁ hasitaṁ (Sī, I) | 263 |
| Daḷhadhammā = Daḷhadhammo (sabbattha) Ṭīkā ca Moggallānabyākaraṇaṁ ca oloketabbaṁ. | 357 |
| Diṭṭhijjhosānaṁ = Diṭṭhi-ajjhosānaṁ (Sī, I) | 317 |
| Diṭṭhippatto = Diṭṭhappatto (Ka) | 116 |
| Diṭṭhi hissa = Diṭṭhi hi (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 33 |
| Diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ = Diyaḍḍhaṁ sikkhāpadasataṁ (Sī) | 231 |
| Dukkhanirodhaṁ = Dukkhanirodho (Syā, Kaṁ) | 178 |
| Dukkhasamudayaṁ = Dukkhasamudayo (Syā, Kaṁ) | 178 |
| Duggahitena = Duggahītena (Sī) | 61 |
| Duṭṭhāruko = Duṭṭhārukā (Sī) | 122 |
| Dubbaṇṇā ca -pa- supāpikā = Syā-I-potthakesu "dubbaṇṇo ca hoti durūpo supāpako"ti evamādinā pulliṅgikavasena dissati. | 523 |
| Daṁsati = Ḍaṁsati (Sī, Syā) Ḍassati (I) | 124 |
| Dvipadā = Dipadā (Sī, I) | 343 |
| **[ Dha ]** | |
| Dhantaṁ sandhantaṁ = Adhantaṁ asandhantaṁ (Syā, Kaṁ) | 255 |
| Dhammavitakkāvasissanti = Dhammavitakkovassissati (Ka) | 256 |
| Dhātā = Dhatā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 331 |
| Dhātānaṁ = Dhatānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 38 |
| Dhārakajātiko = Dhāraṇajātiko (Ka) | 410 |
| Dhīraṁ = Vīraṁ (Sī) | 337 |
| Dhutavādānaṁ = Dhutaṅgadharānaṁ (katthaci) | 23 |
| Dhuvasīlo = Dhuvasīlī (Sī) | 233 |
| Dhoveyya = Dhopeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 521 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Pa ]** | |
| Pakkamanti = Papatanti (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 69 |
| Pañcālaputto = Pañcāliputto (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 360 |
| Pajjanikaṁ = Sajjanelaṁ (Sī, I) Pajjanelaṁ (Syā, Kaṁ) | 373 |
| Pañjalikova = Pañjaliko (Ka) | 254 |
| Paññāto assadammasārathīti = Saññāto assadammasārathi (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 427 |
| Paññāsampanno = Hāsapañño (Ka) | 378 |
| Pañcupādānakkhandhā = Pañcupādānakkhandhātissa vacanīyaṁ (Ka) | 570 |
| Paṭikacca = Paṭigacca (Sī, I) | 334 |
| Paṭikacceva = Paṭigacceva (Sī, I) | 231 |
| Paṭikūlasaññī = Paṭikkūlasaññī (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 468 |
| Paṭikatañcāti = Paṭikatañca atikatañcāti (Sī, I) | 63 |
| Paṭipadaṁ = Pāṭipadaṁ (?) Ma 2. 19 piṭṭhe. | 238 |
| Paṭisanthārā = Paṭisandhārā (Ka) | 92 |
| Pathaviyā = Paṭhaviyā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 34 |
| Padittaṁ = Ādittaṁ (Ka) | 408 |
| Panuṇṇapaccekasacco = Paṇunnapaccekasacco (?) | 349 |
| Panuṇṇaṁ = Paṇunnaṁ (?) | 337 |
| Pabbajitassa = Pabbajato (Sī) | 438 |
| Pamādatāya = Pamādavatāya (Sī, Syā, Kaṁ, I) Ma 3. 218 piṭṭhepi. | 138 |
| Pamuttaṁ = Muttaṁ (Sī, I, Ka) | 182 |
| Paradhammāpasādanā = Paradhammavambhanā (Ma 2. 193 piṭṭhe) | 219 |
| Paramasaccaṁ = Paramatthasaccaṁ (Ka) Ma 2. 145 piṭṭhe passitabbaṁ. | 430 |
| Parādhippāyā = Parādhippāyaṁ (Ka) | 394 |
| Parāmāsā = Parāmassa (Sī, I) | 75 |
| Paricārayamāno = Paricāriyamāno (Syā, Kaṁ, I, Ka) | 144 |
| Paribbājakā = Paribbājako (I, Ka) | 187 |
| Pariyodapanā = Pariyodāpanā (?) | 207 |
| Parisati = Parisatiṁ (Sī, I) | 185 |
| Parisākasaṭo = Parisakkasāvo (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 327 |

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

**[ Pa ]**

Parisā cassa = Parisā ca (Sī, Syā, Kaṁ, I) 455
Pare vā, ssa = Pare vā tassa (Ka) 476
Paroparāni = Parovarāni (Sī, I) 132
Palālapīṭhakampi = Palālapiṭṭhikampi (Sī) 50
Pavattinī = Pavattanī (Sī, Syā, Kaṁ, I) 123
Pavisāmi = Pacārayāmi (Sī, Syā, Kaṁ) 183
Pasīdanti bahū janā = Pasīdati bahujjano (Sī, Syā, Kaṁ, I) 346
Pahūtarattaratanāya = Pahūtasattaratanāya (Sī, Syā, Kaṁ, I) Tikanipāte Mahāvagge dasamasuttaṭīkāyaṁ dassitapāḷiyā sameti. 63
Pāṭipado = Paṭipado (Syā, Kaṁ, I) Ma 2 Sekhasuttavaṇṇanā oloketabbā. 399
Pāpakammaṁ = Pāpaṁ kammaṁ (Sī, I) 138, 251
Pāmokkho = Mokkho (I) Saṁ 2. 224; Aṁ 2. 193 piṭṭhepi. 408
Pāraṅgato = Pāragato (Sī, Syā, Kaṁ) 311
Pārāyane = Pārāyaṇe (Sī) 133
Pitā = Pitaraṁ (Ka) 557
Pubbadevatāti = Pubbadevāti (Sī, Syā, Kaṁ) 382
Pubbe sudaṁ = Pubbassudaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 159
Purisakaravitaṁ = Phussakaravitaṁ (Sī), Pussakaravitaṁ (Syā, Kaṁ, I) 188
Purisaparasse = Purisasadasse (Sī, Syā, Kaṁ, I) 292
Puḷavakasaññaṁ = Puḷuvakasaññaṁ (Ka) 43
Peyyavajjaṁ = Piyavācā (Ka) 571
Ponobhavikehi = Ponobbhavikehi (Ka) 317
Paṁsuvālukā = Paṁsuvālikā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 255

**[ Pha ]**

Pharasuppahārānaṁ = Pharasuppahārānanti idaṁ padaṁ Syāmapotthake natthi, Ma 3. 174 piṭṭhepi passitabbaṁ. 432

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Pha ]** | |
| Phātiṁ kareyya = Phātikareyya (Sī) | 126 |
| Phāsukaṁ = Phāsattaṁ (Sī) Vāsatthaṁ (I) | 370 |
| Phāsuṁ = Phāsu (Ka) | 78 |
| Phiyārittaṁ = Piyārittaṁ (Sī, I) | 522 |
| Phusitvā = Phassitvā (Sī, I) | 399 |
| **[ Ba ]** | |
| Bakulā = Sakulā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 26 |
| Bajjheyyapi = Khajjheyyapi (Sī) | 484 |
| Badarapaṇḍuṁ = Maṇḍaṁ (Ka) | 182 |
| Baddhā = Bandhā (Ka) | 383 |
| Barihisatthāyā"ti = Parikammatthāyāti (Ka) | 528 |
| Balībaddā = Balivaddā (Sī, Syā, Kaṁ, I) Balibaddhā (Ka) | 423 |
| Bavhābādhā = Bahvābādhā (Ka) | 387 |
| Bahukārā = Bahūpakārā (Ka) | 63 |
| Bahulamakaṁsu = Bahulīmakaṁsu (Syā, Kaṁ, I) | 279 |
| Bahūnaṁ = Bahunnaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 290, 329 |
| Bākulo = Bakkulo (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 25 |
| Bāhulikā = Bāhullikā (Syā, Kaṁ, Ka) Ṭīkā oloketabbā. | 71 |
| Bījaṁ hissa = Vījaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 34 |
| Byantīkaroti = Byantikaroti (I) Byantiṁ karoti (Ka) | 319 |
| (  ) = (Byādhipi dukkho) (Sī, I, Ka) Aṭṭhakathāya saṁsandetabbaṁ. | 177 |
| **[ Bha ]** | |
| Bhagavato bhāsitassa dāyādo = Bhagavato sāvako (Ka) | 571 |
| Bhagavā, ti = Bhagavā (Sī, Syā, Kaṁ, I) Idaṁ suttavaṇṇanāya Aṭṭhakathāya saṁsandetabbaṁ. | 181 |
| Bhatā bhaccā = Gatā bhūtā (Ka) Bhaṭā bhaccā (Syā, Kaṁ) | 380 |
| Bhaddasāritīre = Kaddamadahatīre (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 66 |
| Bhasmapuṭaṁ = Assapuṭaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 564 |
| Bhayadassivā = Bhayadassāvī (Ka) | 349 |

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

**[ Bha ]**

Bhadro = Bhaddo (Ka) 246
Bhusāgāraṁ = Suññāgāraṁ (Ka) 243
Bhecchati = Bhijjissati (Syā, Kaṁ, Ka) Bhejjati (Sī) 7
Bheraṇḍakaṁyeva nadati = Bhedaṇḍakaṁ (Ka) 188
Bhesakaḷāvane = Bhesakalāvane (Sī, I, Ka) 372

**[ Ma ]**

Macchānaṁ = Maccānaṁ (Ka) 213
Maññati = Paññāyati (?) 433
Mantavācā = Mantā vācā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 550
Mahatā vādapāsena = Mahatā pāsena (Ka) 501
Mahantehi = Mahattebhi (Ka) 334
Mahatto = Mahattā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 251
Mahākoṭṭhiko = Mahākoṭṭhito (Sī, Syā, Kaṁ, I) 116
Mahāsāvajjānīti = Vajjānīti (Sī, Syā, Kaṁ) 35
Mātāpitūnaṁ = Mātāpitunnaṁ (Sī, I) 382
Mālukyaputto = Māluṅkyaputto (Sī, Syā, Kaṁ, I) 571
Milakkhesu = Milakkhūsu (Ka) 37
Muṭṭhassacce = Muṭṭhasacce (Sī, Syā, Kaṁ, I) 540
Muṭṭhassati = Muṭṭhassatī (Sī) 505
Mettācittaṁ = Mettacittaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka) 9
Moggallo = Puggalo (Ka) 500

**[ Ya ]**

Yañca khvāssa = Yañhissa (Ka) Yathārūpañca khvāssa (?) 226
Yaññassa = Puññassa (Sī, Syā, Kaṁ, I) 352
Yañhissa = Yathārūpaṁ hissa (?)
Ma 3. 94 piṭṭhe sevitabbāsevitabbasuttānurūpaṁ. 225
Yatamenaṁ = Yatameva naṁ (Sī) Yatametaṁ (Syā, Kaṁ)
Yatameva (?) 322

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Ya ]** | |
| Yathayidaṁ bhikkhave cittaṁ = Yathayidaṁ cittaṁ (Sī, I) evamuparipi. | 4 |
| Yatthapimesaṁ = Yatthimesaṁ (Sī, Syā, Kaṁ) | 446 |
| Yathādhippāyā = Yathādhippāyaṁ (Sī) | 393 |
| Yathādhippāyā = Yathādhippāyaṁ (Sī, Ka) | 394 |
| Yadidaṁ gatiyā upapattiyā sati = Yadidaṁ cutiyā upapattiyā cāti (Ka) | 441 |
| Yadidaṁ = Yamidaṁ (Syā, Kaṁ, I) | 171 |
| Yampidaṁ = Yadidaṁ (Ka) | 433 |
| Yamariyagarahī = Yamariyaṁ garahīya (Syā, Kaṁ) | 310 |
| Yamidaṁ = Yadidaṁ (Syā, Kaṁ) | 434 |
| Yamidaṁ = Yampidaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 554 |
| Yā nūnāhaṁ = Sā nūnāhaṁ (Syā) Yaṁ nūnāhaṁ (Ka) | 525 |
| Yāvatā vinītā = Yāvatajjhā vinītā (Sī, Syā, Kaṁ, I) Aṭṭhakathāyampi pāṭhantaraṁ. | 289 |
| Yāvāpi = Yāvampi (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 360 |
| Ye ca rūpe pamāṇiṁsu = Ye ca rūpena pāmiṁsu (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 383 |
| Yopissa = Yopassa (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 142 |
| Yo ceva yajati = Yo ceva yaññaṁ yajati (Syā, Kaṁ) | 168 |
| Yaṁ'sa = Yaṁ tassa (Ka) Anantarasutte pana "yaṁ'sa" itveva sabbatthapi dissati. | 190 |
| **[ Ra ]** | |
| Ratanavarānamālayaṁ = Ratanagaṇānamālayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 366 |
| Rattindivā = Rattidivā (Ka) | 386 |
| Rattindivo = Rattidivo (Ka) | 213 |
| Rattindivaṁ = Rattidivaṁ (Ka) | 144 |
| Rāgatanuttaṁ = Rāgatanuttanaṁ (Ka) | 462 |
| Rāgavepullattaṁ = Rāgavepullataṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 461 |
| Rājapurisānaṁ = Rājaparisāyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 170 |
| Rukkhamūlaṁ susānaṁ = Rukkhamūlaṁ bhusāgāraṁ susānaṁ (Ka) | 243 |
| Rodhaṁ = Gedhaṁ (Sī, I) Aṁ 1. 152 piṭṭhepi. | 152 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ La ]** | |
| Lakuṇḍaka = Lakuṇṭaka (Syā, Kaṁ) | 23 |
| Laddhā ca pana = Laddhāni ca (Sī, Syā, Kaṁ) Laddhā ca (I) | 182 |
| Labhantatthe = Labhatatthe (Sī, I) | 299 |
| Limpati = Lippati (Sī, Syā, Kaṁ, Ka) | 137 |
| Lepagatena = Lāsagatena (Sī, I) | 484 |
| Loṇakapallaṁ = Loṇaphalaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 251 |
| **[ Va ]** | |
| Vatvāna = Vatvā (Sī, I) Evamīdisesu ṭhānesu. | 64 |
| Vappati = Pupphati (Sī, I) | 143 |
| Vassabhaññā = Vassabhiññā (Ka) Saṁ 2. 60 piṭṭhe passitabbaṁ. | 340 |
| Vācāyasannitodakena = Vācāsattitodakena (Sī) | 188 |
| Vādānupātā gārayhā ṭhānā = Vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ (Ma 3. 8 piṭṭhe) | 340 |
| Vādānuvāto = Vādānuvādo (Ka) | 161 |
| Vijambhitā = Vijambhikā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 3 |
| Vinayadharattaṁ = Vinayadharakattaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka) | 40 |
| Vineyya = Vineyya vineyya (Sī, Syā, Kaṁ) | 514 |
| Vimariyādīkatena = Vimariyādikatena (Sī, I, Ka) | 262 |
| Viyatto = Vyatto (Sī, I) Byatto (Syā, Kaṁ) | 309, 314 |
| Vivaṭacchadā = Vivattacchadā (Sī, I) Vivaṭṭacchadā (Ka) | 352 |
| Visamapākāni = Visamapākīni (Sī, Syā, Kaṁ) Visamaṁpākāni (Ka) | 387 |
| Vivattayi = Vāvattayi (Sī, I) | 133 |
| Viheṭheyyaṁ = Viheseyyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 77 |
| Vihaṁsu = Vihariṁsu (Syā, Kaṁ) | 329 |
| Vīriyārambho = Viriyārambho (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 11 |
| Vīriyaṁ = Viriyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 41 |
| Vūpasamissati = Vūpasammissati (?) | 562 |
| Vediyati = Vedayati (Ka) | 554 |
| Veḷukaṇḍakiyā = Veḷukaṇḍakī (Aṁ 2. 295 piṭṭhe) | 88 |
| Voropito = Voropitā (Ka) | 557 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Sa ]** | |
| Saṁvesetvā = Saṁkaḍḍhitvā (Ka) | 140 |
| Saṅkavā = Paṅkadhā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 238 |
| Saṅkasāyanti = Saṅkamma jhāyanti (Ka) Sañjhāyanti (Sī-Ṭṭha) | 69 |
| Saṅkhyaṁ = Saṅkhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 246, 366 |
| Saggañca kamatiṭṭhānaṁ = Saggañca sappatiṭṭhānaṁ (Ka) | 376 |
| Saṅgahabalaṁ = Saṅgāhabalaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 459 |
| Saṅgahā = Saṅgahe (Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ) Dī 3. 156 piṭṭhepi passitabbaṁ. | 341 |
| Sagge pamodatīti = Sagge ca modatīti (Sī) | 131, 311 |
| Saṅghātuṁ = Saṁhātuṁ (Syā) | 127 |
| Sajotibhūtāya = Sañjotibhūtāya (Syā, Kaṁ) | 140 |
| Sañjambharimakaṁsu = Sañjhambharimakaṁsu (Dī 1. 175 piṭṭhepi) | 188 |
| Saṭho so = Saṁsaṭṭho (Sī, Syā, Kaṁ, I) Saṭhoti (Ka) | 127 |
| Santatavutti = Satatavutti (Syā, Kaṁ) | 508 |
| Sati-upaṭṭhāne = Satipaṭṭhāne (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 541 |
| Santhārā = Sandhārā (Ka) | 91 |
| Sappimhā sappimaṇḍo, sappimaṇḍo = Sappimhā sappimaṇḍo (Ka) | 408 |
| Sapubbadevatāni = Sapubbadevāni (Syā, Kaṁ) | 382 |
| Sampamohaṁ = Sasammohaṁ (Ka) | 199 |
| Sabbacetasā = Sabbaṁ cetaso (sabbattha) | 431 |
| Sabbacelāni = Sabbaverāni (Ka) | 207 |
| Sabbo so = Sabbaso (Sī, I) | 501 |
| Sabbaṁ saññaṁ = Sabbā saññā (Syā, Kaṁ, I, Ka) | 288 |
| Sabbaṁ vedanaṁ = Sabbā vedanā (Syā, Kaṁ, I, Ka) | 288 |
| Sabyābajjhaṁ = Sabyāpajjhaṁ (sabbattha) evamuparipi. | 120, 553 |
| Sabhaggato vā parisaggato vā = Sabhāgato vā parisāgato vā (Syā, Kaṁ) | 125 |
| Samaṇabrāhmaṇavādānaṁ = Samaṇappavādānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 290 |
| Samaṇebhi aññehīti = Samaṇehi aññeti (Sī, I, Ka) | 560 |
| Samathamattano = Samamattano (Sī, Syā, Kaṁ) Sammamattano (I) | 284 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Sa ]** | |
| Siṅgālakamātāti = Sigālamātāti (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 26 |
| Siṅgālakaṁyeva = Segālakaṁyeva (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 188 |
| Sippisambukampi = Sippikasambukampi (Ka) | 8 |
| Sīghaṁ sīghaṁ = Sīghasīghaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 243 |
| Sukatadukkaṭānaṁ = Sukaṭadukkaṭānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 192 |
| Sukatā”ti = Sugatāti (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 218 |
| Sukhino = Sukhitā (Sī, Syā) | 141 |
| Sukhaṁ balaṁ dado = Sukhaṁ vaṇṇaṁ dado (Sī, Syā, Kaṁ, I) Sukhabaladado (Ka) | 375 |
| Sudullabhā = Dullabhā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 460 |
| Sunīhataṁ = Sunibbhataṁ (Ka) | 155 |
| Suppattaṁ = Sampattaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) | 353 |
| Sumatikataṁ = Sumattikataṁ (Ka) Ettha matisaddo -pa- Aṭṭhakathāya sameti. | 231 |
| Surabandho = Sūro ambaṭṭho (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 27 |
| Suvaṇṇasikatāvasissanti = Suvaṇṇajātarūpakāvasissanti (Ka) | 255 |
| Suvisuddhā nāvākatā = Suvisuddhakatā (Ka) | 522 |
| Susumāragire = Suṁsumāragire (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 372 |
| Suhuṭṭhitaṁ = Suvuṭṭhitaṁ (Sī, I) | 299 |
| Sekhānametaṁ = Sekhametaṁ (Sī, Syā, Kaṁ) | 54 |
| Sekhabalāni = Sekkhabalāni (Syā, Kaṁ) | 468 |
| Sneho = Sineho (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 224 |
| Seniyadhītā = Senānīdhītā (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 27 |
| Sokaparidevānaṁ = Sokapariddavānaṁ (Sī) | 515 |
| Sovatassāhaṁ = Sovatassāyaṁ (Sī) | 564 |
| Saṁsādeti = Saṁhīreti (Ka) | 292 |
| Saṁghasobhano = Saṁghasobhaṇo (Ka) | 314 |
| Saṁyatindriyaṁ = Yatindriyaṁ (Vi 3. 285 piṭṭhe) | 347 |
| Svāssa = Svāyaṁ (Syā, Kaṁ, I) Soyaṁ (Ka) | 118 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Ha ]** | |
| Hatthāpalekhano = Hatthāvalekhano (Syā, Kaṁ) | 300 |
| Hanati = Hanti (Sī, I) | 190 |
| (hanati) = ( ) natthi Sī-Syā-I-potthakesu. | 432 |
| Habyaṁ = Havyaṁ (Sī, I) Huññaṁ (Syā, Kaṁ) | 352 |
| Hirimatāya = Hirisampadāya (Ka) | 541 |
| Hirī = Hiri (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 53 |
| Hāsapaññatāya = Hāsupaññatāya (Sī, I) | 46 |

## Aṅguttaranikāye paṭhamabhāge

# Nāmānaṁ anukkamaṇikā

## Aṅguttaranikāye paṭhamabhāge

# Gāthāsūci